

PHILONIS JUDAEI

OPERA OMNIA.

TEXTUS EDITUS

AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM.

VOL. V.

CONTINENS LIBB. DE MERCEDE MERETRICIS, LIBB. I-III. DE SPECIALIBUS LEGIBUS, DE SEPTENARIO, DE FESTO COPHINI, DE PARENTIBUS COLENDIS, DE IUDICE, DE CONCUPISCENTIA, DE IUSTITIA, DE CREATIONE PRINCIPUM, DE FORTITUDINE, DE CARITATE, DE POENITENTIA, DE PRAEMIIS ET POENIS, DE EXECRATIONE, DE NOBILITATE, QUOD OMNIS PROBUS LIBER, DE VITA CONTEMPLATIVA.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1828.

BIBLIOTHECA SACRA

PATRUM ECCLESIAE GRAECORUM.

[illegible] II.

PHILONIS JUDAEI

OPERUM OMNIUM

TOM. V.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
182[illegible]

8 1

ΦΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΙΣΘΩΜΑ ΠΟΡΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ἹΕΡΟΝ ΜΗ ΠΡΟΣΔΕΧΕΣΘΑΙ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE MERCEDE MERETRICIS
NON
ACCIPIENDA IN SACRARIUM.

Lex iubet mercedem meretricum pro sacrificio non esse recipiendam; quanto minus igitur deus sacris eorum laetabitur, quorum animi sunt impuri? (1.) Quamobrem sibi quisque videat, ne voluptatem quamvis blandissima verba facientem sequatur (2.); sed soli virtuti per omnem vitam adhaereat, quae dona praestantissima gaudiaque aeterna sui amantibus largitur (3. 4.).

---

§. 1. *Πάνυ καλῶς ἐν ταῖς ἱεραῖς τοῦ νόμου
στήλαις καὶ ἐκεῖνο ἀναγέγραπται, "μίσθωμα πόρνης
εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προςδέχεσθαι," *) πεπρακυίας τὴν
ἰδίαν ὥραν, ἑλομένης ἕνεκα λημμάτων αἰσχρῶν ἐπο-
νείδιστον βίον. Εἰ δὲ τὰ παρὰ γυναικὸς ἡταιρηκυίας
δῶρα ἀνίερα, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τὰ παρὰ ψυχῆς πε-*
265 *πορνευμένης, ἣ παρέῤῥιψεν ἑαυτὴν ἐπ' αἰσχύνῃ
καὶ ὕβρεσι ταῖς ἐσχάταις, οἰνοφλυγίαις, ὀψοφαγίαις,* 861
φιλαργυρίαις, φιλοδοξίαις, φιληδονίαις, ἄλλαις μυ- P.
*ρίαις παθῶν τε αὖ καὶ νοσημάτων καὶ κακιῶν ἰδέ-
αις; Ὧν τὰ μιάσματα ἐκεῖνα τίς ἂν ἐκνίψαι χρόνος,
ἔγωγε οὐκ οἶδα. Τῶν μὲν γὰρ ἑταιρῶν τὴν ἐργα-*

---

*) Deut. 23, 18.

σίαν κατέλυσε πολλάκις γῆρας, ἐπειδήπερ ἐξώροις γενομέναις οὐδεὶς ἔτι πρόςεισιν, ἀπομαρανθείσης ὥςπερ τινῶν ἀνθῶν τῆς ἀκμῆς. Ψυχῆς δὲ πορνείαν ἀκολασίᾳ συντρόφῳ καὶ συνήθει πεπαιδοτριβημένης τίς ἂν αἰὼν μεταβάλλοι πρὸς εὐκοσμίαν; Αἰὼν μὲν οὔ, θεὸς δὲ μόνος, ᾧ δυνατὰ τὰ παρ᾽ ἡμῖν ἀδύνατα. Δεῖ δὴ τὸν μέλλοντα θύειν σκέπτεσθαι μὴ εἰ τὸ ἱερεῖον ἄμωμον, ἀλλ᾽ εἰ ἡ διάνοια ὁλόκληρος αὐτῷ καὶ παντελὴς καθέστηκε. Διερευνάτω μέντοι καὶ τὰς αἰτίας, ὧν ἕνεκα ἀνάγειν ἀξιοῖ θυσίας. Ἤτοι γὰρ εὐχαριστῶν ἐπὶ προϋπηργμέναις εὐεργεσίαις, ἢ βεβαιότητα παρόντων, ἢ μελλόντων ἀγαθῶν κτῆσιν αἰτούμενος, ἢ κακῶν παρόντων, ἢ προςδοκωμένων ἀποτροπὴν, ἐφ᾽ οἷς ἅπασιν ὑγείαν καὶ σωτηρίαν ἐκπορίζειν ὀφείλει τῷ λογισμῷ. Εἴτε γὰρ ἐπὶ προϋπηργμένοις εὐχαριστεῖ, μὴ ἀχαριστησάτω φαῦλος γενόμενος· σπουδαίῳ γὰρ ἐδόθησαν αἱ χάριτες. Εἴτε βεβαιούμενος τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ χρηστὰ περὶ τῶν μελλόντων προςδοκᾶν, ἄξιον αὐτὸν παρεχέτω τῶν εὐπραγιῶν, ἀστεῖος ὤν. Εἴτε κακῶν φυγὴν αἰτούμενος μὴ δράτω κολάσεων ἐπάξια καὶ τιμωριῶν.

§. 2. Δύο γὰρ ἡμῶν ἑκάστῳ συνοικοῦσι γυναῖκες ἐχθραὶ καὶ δυςμενεῖς ἀλλήλαις, τῶν ζηλοτυπίας τὸν ψυχικὸν οἶκον ἀναπιμπλᾶσαι φιλονεικιῶν. Τούτων τὴν μὲν ἑτέραν ἀγαπῶμεν, χειροήθη καὶ τιθασσὸν καὶ φιλτάτην καὶ οἰκειοτάτην αὐτοῖς νομίζοντες· καλεῖται δὲ ἡδονή. Τὴν δὲ ἑτέραν ἐχθραίνομεν, ἀτίθασσον, ἀνήμερον, ἐξηγριωμένην, πολεμιωτάτην ἡγούμενοι· ὄνομα δὲ καὶ ταύτης ἐστὶν ἀρετή. Ἡ μὲν οὖν προςέρχεται πόρνης καὶ χαμαιτύπης τρόπον τετρυμμένη, κεκλασμένῳ τῷ βαδίσματι, ὑπὸ τρυφῆς τῆς ἄγαν καὶ χλιδῆς σαλεύουσα τὼ ὀφθαλμὼ, οἷς τὰς τῶν νέων ἀγκιστρεύεται ψυχὰς, θάρσος μετὰ ἀναισχυντίας ἐμβλέπουσα, τὸν αὐχένα ἐπαίρουσα, πλέον τῆς φύσεως ἑαυτὴν ἐνορθιάζουσα, σεσαρυῖα καὶ κιχλίζουσα, περιέργῳ ποικιλίᾳ τὰς τῆς

κεφαλῆς τρίχας ἀναπεπλεγμένη, ὑπογεγραμμένη τὴν
ὄψιν, ἐγκεκαλυμμένη τὰς ὀφρῦς, θερμολουσίαις ἐ-
266 παλλήλοις χρωμένη, ἔρευθος εἰργασμένη, πολυτελεῖς
M. ἐσθῆτας ἐπηνθισμένας ἄκρως ἀμπεχομένη, περιβρα-
χιόνια καὶ περιαυχένια καὶ ὅσα ἄλλα χρυσοῦ καὶ λίθων
πολυτελῶν δημιουργηθέντα κόσμος ἐστὶ γυναικεῖος, 862
περικαθειμένη, μύρων εὐωδεστάτων ἀποπνέουσα, τὴν P.
ἀγορὰν οἰκίαν νομίζουσα, τριοδῖτις σεβὰς, χήτει γνη-
σίου κάλλους τὸ νόθον μεταδιώκουσα. Συνομαρτοῦσι
δ' αὐτῇ τῶν συνηθεστάτων πανουργία, προπέτεια, κο-
λακεία, φενακισμὸς, ἀπάτη, ψευδολογία, ψευδοδοξία,
ἀσέβεια, ἀδικία, ἀκολασία, ὧν ἐν μέσῳ καθάπερ ἡ-
γεμὼν χοροστατοῦσα φησὶ πρὸς τὸν νοῦν τάδε, "Εἰ-
σὶν, ὦ οὗτος, θησαυροὶ πάντων ἀγαθῶν ὅσα ἀνθρώ-
πεια παρ' ἐμοὶ — τὰ γὰρ θεῖα ἐν οὐρανῷ — ὧν ἐκτὸς
οὐδὲν εὑρήσεις. Τούτους, ἢν ἐθέλῃς μοι συνοικεῖν,
τοὺς θησαυροὺς ἀναπετάσασα χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν
τῶν ἐνόντων ἀφθονωτάτην εἰςαεὶ παρέξω. Βούλο-
μαι δέ σοι προειπεῖν τὸ πλῆθος τῶν ταμιευομένων
ἀγαθῶν, ἵνα καὶ ἂν συναινῇς, ἑκὼν ἀσμενίζῃς, καὶ
ἂν ἀποστρέφῃ, μὴ ἀγνοῶν ἀρνῇ. Ἄνεσίς ἐστι παρ'
ἐμοὶ καὶ ἄδεια καὶ ἐκεχειρία καὶ πόνων ἀμελετησία
καὶ χρωμάτων ποικιλία καὶ κλάσεις ἐμμελέσταται φω-
νῆς, σιτία τε πολυτελῆ καὶ ποτὰ, ὀσμῶν ἡδίστων
παμπληθεῖς διαφοραὶ, συνεχεῖς ἔρωτες, ἀπαιδαγώγη-
τοι παιδιαὶ, μίξεις ἀνεξέταστοι, ἀνουθέτητοι λόγοι,
ἔργα ἀνυπεύθυνα, ἄφροντις βίος, μαλακώτατος ὕπνος,
κόρος ἀπλήρωτος. Ἐὰν οὖν ἐθελήσῃς σὺν ἐμοὶ ποι-
εῖσθαι τὰς διατριβὰς, ἐκ πάντων ὧν εὐτρέπισά σοι
τὰ ἁρμόζοντα δωρήσομαι, συνεπισκοποῦσα τί ἂν φα-
γὼν ἢ τί πιὼν γανωθείης, ἢ τί τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν
ἢ τοῖς ὠσὶν ἀκούσας, ἢ μυκτῆρσιν ὀσφραινόμενος ἡ-
σθείης. Ἐλλείψει δὲ οὐδὲν ὧν ἂν ἐπιθυμήσῃς. Πλείω
γὰρ τῶν ἀναλισκομένων εὑρήσεις τὰ γεννώμενα. Φυ-
τὰ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς λεχθεῖσι θησαυροῖς ἀειθαλῆ,
βλαστάνοντα καὶ τίκτοντα καρποὺς ἐπαλλήλους, ὡς

τὴν τῶν ὡραίων καὶ νέων ἀκμὴν ἐπιτρέχειν καὶ καταλαμβάνειν τοὺς ἤδη πεπανθέντας. Πόλεμος δὲ οὐδὲ εἷς ἐμφύλιος ἢ ξενικὸς τὰ φυτὰ ταῦτα πώποτε ἔτεμεν, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ τὸ πρῶτον αὐτὰ γῆ παρέλαβεν, ὥςπερ ἀγαθὴ τροφὸς τιθηνεῖται, ῥίζας μὲν οἱονεὶ θεμελίους εἰς τὸ κάτω βαλλομένη κραταιοτάτας. Τὸ δὲ ὑπὲρ γῆς ἔρνος οὐρανόμηκες ἀνατείνασα, κλάδους δὲ ἐκφύσασα τῶν ἐν ζώοις χειρῶν καὶ ποδῶν ἀναλογοῦντας μιμήματα, πέταλα δὲ, οἷον κόμας, σκέπην ἐν ταὐτῷ καὶ κόσμον ἐπανθῆσαι παρεσκεύασά σοι, καρποὺς δ᾽ ἐπὶ τούτοις, ὧν ἕνεκα καὶ ἐκεῖνα."

167 §. 3. Τούτων ἀκούσασα ἡ ἑτέρα — καὶ γὰρ ἐν
M. ἀποκρύφῳ μὲν, ἐν ἐπηκόῳ δὲ εἱστήκει — δείσασα
μήποτε λαθὼν ὁ νοῦς αἰχμάλωτος ἀνδραποδισθεὶς
ἀπαχθῇ τοσαύταις δωρεαῖς καὶ ὑποσχέσεσιν, ἔτι καὶ
πρὸς τὴν ὄψιν ἐνδιδοὺς εὖ καὶ ποικίλως ἐπὶ ἀπάτῃ
τεχνιτευμένῃ — διὰ γὰρ τῶν περιάπτων καὶ μαγ- 863
γανειῶν ἔνυττεν, ἐκήλει, γαργαλισμὸν ἐνειργάζετο — P.
παρελθοῦσα ἐξαίφνης ἐπιφαίνεται, ἐλευθέρας καὶ ἀστῆς προςφερομένη πάντα, σταθερὸν βάδισμα, ἠρεμαιοτάτην ὄψιν, χρῶμα καὶ τὸ αἰδοῦς καὶ τὸ σώματος ἀκιβδήλευτον, ἀψευδὲς ἦθος, ἀνόθευτον βίον, ἀποίκιλον γνώμην, λόγον οὐ φένακα, διανοίας ὑγιοῦς ἀληθέστατον μίμημα, σχέσιν ἄπλαστον, οὐ σεσοβημένην κίνησιν, μετρίαν ἐσθῆτα, τὸν χρυσοῦ τιμιώτερον φρονήσεως καὶ ἀρετῆς κόσμον. Συνείποντο δ᾽ αὐτῇ εὐσέβεια, ὁσιότης, ἀλήθεια, θέμις, ἁγιστεία καὶ εὐορκία, δικαιοσύνη, ἰσότης, εὐσυνθεσία, κοινωνία, ἐχεμυθία, σωφροσύνη, κοσμιότης, ἐγκράτεια, πρᾳότης, ὀλιγόδεια, εὐκολία, αἰδὼς, ἀπραγμοσύνη, ἀνδρία, γενναιότης, εὐβουλία, προμήθεια, φρόνησις, προςοχὴ, διόρθωσις, εὐθυμία, χρηστότης, ἡμερότης, ἠπιότης, φιλανθρωπία, μεγαλοφροσύνη, μακαριότης, ἀγαθότης. Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα λέγοντα τὰ τῶν κατ᾽ εἶδος ἀρετῶν ὀνόματα. Αὗται παρ᾽ ἑκάτερα στᾶσαι μέσην αὐτὴν ἐδορυφόρουν.

§. 4. Ἡ δὲ σχῆμα τὸ σύνηθες ἑαυτῇ λαβοῦσα, λόγων ἤρξατο τοιῶνδε, "Τὴν τερατουργὸν καὶ μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονὴν τραγικώτερον ἐνεσκευασμένην καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προςομιλοῦσαν, ὥςτ' — εἰμὶ γὰρ μισοπόνηρος φύσει — δείσασα μὴ λάθῃς ἀπατηθεὶς καὶ συναινέσας κακοῖς μεγίστοις ὡς ὑπερβάλλουσιν ἀγαθοῖς, ἠξίωσα τὰ προςόντα τῇ γυναικὶ μετὰ πάσης ἀληθείας προειπεῖν, ἵνα μηδὲν ἀγνοίᾳ τῶν συμφερόντων ἀπωσάμενος, ἀβούλητον ἐμπορεύσῃ κακοπραγίαν. Τὴν μὲν οὖν σκευὴν, ᾗ κέχρηται, πᾶσαν ἀλλοτρίαν ἴσθι. Τῶν γὰρ εἰς γνήσιον κάλλος οὐδὲν οἰκεῖον ἐξ αὑτῆς ἐπιφέρεται. Περιῆπται δὲ δίκτυα καὶ πάγας ἐπὶ τῇ σῇ θήρᾳ, νόθην καὶ κίβδηλον εὐμορφίαν ἃ προειδόμενος, ἣν εὖ φρονῇς, ἀτελῆ τὴν ἄγραν αὐτῇ παρασκευάσεις. Ὀφθαλμοὺς μὲν γὰρ φανεῖσα ἡδύνει, ὦτα δὲ φθεγξαμένη λιγαίνει, ψυχὴν δὲ τὸ πλείστου ἄξιον κτῆμα καὶ διὰ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων μερῶν πέφυκε λυμαίνεσθαι· τῶν δὲ
264 περὶ αὐτὴν, ἃ μὲν ἔμελλεν ἀκούσαντί σοι προςηνῆ
M γενήσεσθαι, διεξῆλθε, τὰ δ' ἄλλα ὅσα μὴ ῥᾳστώνην εἶχεν ἀμύθητα ὄντα, ἐθελοκακοῦσα ἐπεκρύψατο, οἷς οὐκ ἄν τινα συναινέσειν εὐχερῶς προςεδόκησεν. Ἐγὼ δὲ καὶ ταῦτα ἀπαμφιάσασα ἀναδείξω καὶ οὐ μιμήσομαι τρόπους ἡδονῆς, ὡς ὅσα μέν ἐστιν ἐπαγωγὰ ἐν ἐμοὶ μόνα ἐπιδείξασθαι, τὰ δ' ἔχοντα δυςκολίαν συσκιάσαι καὶ περιστεῖλαι, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον, τὰ μὲν τέρψιν ἐξ ἑαυτῶν καὶ χαρὰν ἐνδιδόντα ἡσυχάσω, 864
εἰδυῖα ὅτι φωνὴν ῥήξει τὴν δι' ἔργων, τὰ δ' ἐπαχθῆ P.
καὶ δυςυπομόνητα κυρίως ἑρμηνεύσω, τοῖς ὀνόμασι γυμνοῖς ἐν μέσῳ τιθεῖσα αὐτὰ, ὡς ἔκδηλον τὴν ἑκάστου φύσιν καὶ τοῖς ἀμυδρῶς ὁρῶσι προφαίνεσθαι. Τῶν γὰρ ἡδονῆς μεγίστων ἀγαθῶν τὰ παρ' ἐμοὶ μέγιστα δοκοῦντ' εἶναι κακὰ καλλίω καὶ τιμιώτερα τοῖς χρωμένοις ἐξελεγχθήσεται. Πρὶν δὲ περὶ τῶν ἰδίων ἄρξασθαι, ὅσα ἂν ἐνδέχηται τῶν ὑπ' ἐκείνης ἡσυχασθέντων ὑπομνήσω. Εἰποῦσα γὰρ περὶ ὧν ἐθησαυ-

ρίσατο, χρωμάτων, φωνῶν, χυλῶν, ἀτμῶν, ποιοτήτων, δυνάμεων τῶν κατὰ ἁφὴν καὶ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ τῷ τῆς ἀκροάσεως ἐφηδύνασα προςαγωγῷ, τὰς ἄλλας νόσους καὶ κῆρας ἑαυτῆς οὐκ ἐμήνυσεν, αἷς ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνα αἱρούμενος χρήσῃ, ἵνα αὔρᾳ τινὸς ὠφελείας ἐπαρθεὶς ἐντὸς ἀρκύων ληφθῇς. Ἴσθι οὖν, ὦ οὗτος, ὅτι γενόμενος φιλήδονος πάντ᾽ ἔσῃ ταῦτα· πανοῦργος, θρασὺς, ἀνάρμοστος, ἄμικτος, δύςχρηστος, ἔκθεσμος, ἀργαλέος, ἀκρόχολος, ἀνεπίσχετος, φορτικὸς, ἀνουθέτητος, εὐχερὴς, κακότεχνος, ἀδιάγωγος, ἄδικος, ἄνισος, ἀκοινώνητος, ἀσύμβατος, ἄσπονδος, πλεονέκτης, κακονομώτατος, ἄφιλος, ἄοικος, ἄπολις, στασιώδης, ἄπιστος, ἄτακτος, ἀσεβὴς, ἀνίερος, ἀνίδρυτος, ἄστατος, ἀνοργίαστος, βέβηλος, ἐναγὴς, βωμολόχος, ἀλάστωρ, παλαμναῖος, ἀνελεύθερος, ἀπότομος, θηριώδης, ἀνδραποδώδης, δειλὸς, ἀκόλαστος, ἄκοσμος, αἰσχρουργὸς, αἰσχροπαθὴς, ἀχρώματος, ἄμετρος, ἄπληστος, ἀλαζὼν, δοκησίσοφος, αὐθάδης, βάναυσος, βάσκανος, φιλεγκλήμων, δύςερις, διάβολος, χαῦνος, ἀπατεὼν, ἀγύρτης, εἰκαῖος, ἀμαθὴς, ἀναίσθητος, ἀσύμφωνος, ἄπιστος, ἀπειθὴς, ἀφηνιαστὴς, γόης, εἴρων, κέρκωψ, δυςυπονόητος, δυςώνυμος, δυςεύρετος, δύςφευκτος, ἐξώλης, κακόνους, ἀσύμμετρος, ἀκαιρολόγος, μακρήγορος, ἀδολέσχης, ἀερόμυθος, κόλαξ, νωθὴς, βαρυπενθὴς, δυςάλγητος, ψοφοδεὴς, ὑπερθετικὸς, ἀπερίσκεπτος, ἀπροόρατος, ἀπρονόητος,
269 ὀλίγωρος, ἀπαράσκευος, ἀπειρόκαλος, πλημμελὴς,
M. σφαλλόμενος, διαπίπτων, ἀδιοίκητος, ἀπροστασίαστος, λίχνος, ἀγόμενος, διαρρέων, ἀνευένδοτος, δολιώτατος, διχόνους, δίγλωσσος, ἐπίβουλος, ἐνεδρευτικὸς, ῥᾳδιουργὸς, ἀδιόρθωτος, ἐνδεὴς ἀεὶ, ἀβέβαιος, ἀλήτης, ἑπόμενος, φορᾷ χρώμενος, εὐεπιχείρητος, ἐπιμανὴς, ἀψίκορος, φιλόζωος, δοξοκόπος, βαρύμηνις, βαρύσπλαγχνος, βαρύθυμος, μελλητὴς, ὕποπτος, δυςίατος, καχυπόνους, δύςελπις, ἀρίδακρυς, ἐπιχαιρέκα- 865
κος, λελυττηκὼς, παρακεκομμένος, ἀδιατύπωτος, κα- P

κομήχανος, αἰσχροκερδὴς, φίλαυτος, ἐθελόδουλος, ἐθέλεχθρος, δημοκόπος, κακοικονόμος, σκληραύχην, θηλυδρίας, ἐξίτηλος, ἐκκεχυμένος, σκωπτικὸς, τρωτικὸς, ἠλίθιος, βαρυδαιμονίας ἐμπεφορημένος ἀκράτου. Τοιοῦτα τῆς περικαλλοῦς καὶ περιμαχήτου μεγάλα μυστήρια ἡδονῆς ἐστὶν, ἅπερ ἑκοῦσα ἀπεκρύψατο δέει τοῦ μὴ γνόντα σε ἀποστραφῆναι τὴν εἰς τὸ αὐτὸ σύνοδον αὐτῆς. Τῶν δὲ παρ᾽ ἐμοὶ θησαυριζομένων ἀγαθῶν τὸ πλῆθος ἢ μέγεθος τίς ἂν ἀξίως εἰπεῖν δυνηθείη;"

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΩΝ, ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ, ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ, ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ, ΤΟ ΠΕΡΙ ΕΥΟΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ἹΕΡΑΣ ἙΒΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE SPECIALIBUS LEGIBUS QUAE REFERUNTUR AD TRIA DECALOGI CAPITA, VIDELICET TERTIUM, QUARTUM QUINTUMQUE, DE IUREIURANDO RELIGIONEQUE, DE SACRO SABBATO, DE HONORE HABENDO PARENTIBUS.

Viro bono fides habetur, etiam non iuranti; quod si iusiurandum est interponendum, id fiat per parentum memoriam, non per deum (1.); impium enim in minutissimis deum testem vocare (2.). Sobrius accedas ad iurandum, ne falsa testimonio dei approbare studeas (3.). Idem cadit in eos, qui temere vota suscipiunt (4.), divitiasque quaerunt, ut luxui se dedant (5.). Mulieribus iurare non licet, quippe quarum res mariti

curent vel parentes (6.). His allegorice innuitur rectam rationem mariti more in animos bonas cogitationes seminare (7.). Eorum, qui se ipsi devoverunt, pretia varia e lege constituta sunt (8.), item animalium et domuum, si quis ea deo voverit (9.).

---

§. 1. Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δύο κε-
φάλαια ἠκρίβωται τῶν δέκα, τό τε περὶ τοῦ μὴ νο-
μίζειν θεοὺς αὐτοκρατεῖς ἑτέρους καὶ τὸ περὶ τοῦ
μηδὲν θεοπλαστεῖν χειρόκμητον. Εἴρηται δὲ καὶ τὰ
ἑκατέρῳ τῶν κατὰ μέρος διατεταγμένων ἁρμόττοντα
νόμιμα. Νυνὶ δὲ περὶ τῶν τριῶν τῶν κατὰ τὸ στοι-
χεῖον ἑξῆς διαλεξόμεθα, πάλιν ἐφαρμόττοντες τὰ
προσήκοντα τῶν ἐν εἴδει. Πρῶτον δέ ἐστι τῶν τρι-
ῶν, τὸ μὴ θεοῦ ὄνομα λαμβάνειν ἐπὶ ματαίῳ. Ὁ
γὰρ τοῦ σπουδαίου, φησὶ, λόγος, ὅρκος ἔστω βέ-
βαιος, ἀκλινὴς, ἀψευδέστατος, ἐρηρεισμένος ἀλη-
θείᾳ. Καὶ ἂν εἰ ὀμνύναι μέντοι βιάζοιντο αἱ χρεῖ-
αι, πατρὸς ἢ μητρὸς, ζώντων μὲν ὑγίειαν καὶ εὐ-
271 γηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην ὅρκον ποι-
M. ητέον. Ἀπεικονίσματα γὰρ οὗτοί γε καὶ μιμήματα
θείας δυνάμεώς εἰσι, τοὺς μὴ ὄντας εἰς τὸ εἶναι
παραγαγόντες. Ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις
τῶν ἀρχηγετῶν καὶ ἐπὶ σοφίᾳ μάλιστα θαυμασθέν-
των, "Ὀμνὺς κατὰ τοῦ φόβου τοῦ πατρὸς," *) ὑπὲρ
ὠφελείας οἶμαι τῶν ἔπειτα, καὶ διδαχῆς ἀναγκαίας,
ἵνα τοὺς γονεῖς ὃν χρὴ τρόπον τιμῶσι, στέργοντες
ὡς εὐεργέτας καὶ εὐλαβούμενοι ὡς ὑπὸ φύσεως κα- 7
τασταθέντας ἄρχοντας, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἐπιχειρῶσιν
ὀνομάζειν θεόν. Ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τοὺς ὁπότε βια-
σθεῖεν ὀμνύναι τῷ μέλλειν καὶ βραδύνειν καὶ ἀπο-

---

*) Gen. 31, 53.

[illegible] μόνον τοῖς ὁρῶσιν, ἀλλὰ [illegible] εἰς τὸν ὅρκον. Εἰώθασι [illegible] τοσοῦτον μόνον νὴ τὸν, ἢ μὰ [illegible] ντες, ἐμφάσει τῆς ἀποκοπῆς, [illegible] μενον. Ἀλλὰ καὶ προςλαβέτω [illegible] μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτα- [illegible] ἀλλὰ γῆν, ἥλιον, ἀστέρας, οὐρα- [illegible] κόσμον. Ἀξιολογώτατα γὰρ ταῦ- [illegible] πρεσβύτερα τῆς ἡμετέρας γενέσεως καὶ [illegible] διαιωνιοῦντα τῇ τοῦ πεποιηκότος [illegible].

§. 2. Τοσαύτη δέ τινες εὐχερείᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ χρῶνται, ὥςτ' ἐν γενέσει πάνθ' ὑπερβάντες ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τῷ λόγῳ τολμῶσι, μὴ τόπους εἰ βέβηλοι ἢ ἱεροὶ, μὴ καιροὺς εἰ ἐπιτήδειοι, μὴ αὐτοὺς εἰ καθαροὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, μὴ τὰ πράγματα εἰ μεγάλα, μὴ τὰς χρείας, εἰ ἀναγκαῖαί εἰσι, προςεξετάσοντες· ἀλλὰ — τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο — ἀνίπτοις ποσὶ πάντα φύροντες, ὡς δέον, ἐπειδὴ γλῶτταν αὐτοῖς ἡ φύσις ἐδωρήσατο, λελυμένῃ χρῆσθαι καὶ ἀχαλίνῳ πρὸς ἃ μὴ θέμις. Οὓς ἐχρῆν ὀργάνων τῷ καλλίστῳ, ᾧ φωνὴ καὶ λόγος τὰ βιωφελέστατα καὶ κοινωνίας αἴτια συντετράνωται, πρὸς τιμὴν καὶ σεμνότητα καὶ εὐδαιμονισμὸν καταχρῆσθαι τοῦ πάντων αἰτίου. Νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσεβείας περὶ ὧν ἂν τύχῃ τὰς φρικωδεστάτας ὀνομάζουσι κλήσεις καὶ ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις ἐπιφέροντες ὀνόματα σωρηδὸν οὐκ ἐρυθριῶσι, νομίζοντες τῇ πυκνότητι καὶ τῷ συνεχεῖ τῶν ἐπαλλήλων ὅρκων, ὧν διανοοῦνται περιέσεσθαι, λίαν ὄντες εὐήθεις. Οὐ γὰρ πίστεως ἡ πολυορκία τεκμήριον, ἀλλ' ἀπιστίας ἐστὶ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν.

§. 3. Ἐὰν δέ τις ἐκβιασθεὶς ὀμόσῃ περὶ παν-
272 τὸς οὑτινοσοῦν, ὃ μὴ νόμος ἀπειρήκει, παντὶ σθέ-
M. νει καὶ μηχανῇ πάσῃ τὸν ὅρκον βεβαιούτω, μηδὲν ἐμποδὼν τιθέμενος εἰς τὴν τοῦ γνωσθέντος τελείω-

σιν καὶ μάλιστα ἐπειδὰν μὴ ὀργαὶ ἀτίθασσοι ἢ λελυττηκότες ἔρωτες ἢ ἐπιθυμίαι ἀκάθεκτοι τὴν διάνοιαν ἐκμαίνωσιν ὡς ἀγνοῆσαι τὰ λεγόμενα καὶ πραττόμενα, λογισμῷ δὲ καὶ διανοίᾳ νηφούσῃ ποιῆται τὸν ὅρκον. Τί γὰρ ἄμεινον ἢ ἀψευδεῖν παρ' ὅλον τὸν βίον καὶ ταῦτα μάρτυρι θεῷ χρώμενον; Ὅρκος γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου. Θεὸν δὲ μὴ ἐπ' ἀληθείᾳ καλεῖν πάντων ἀνοσιώτατον. Ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν μονονοὺκ ἄντικρυς βοᾷ καὶ ἂν ἡσυχάζῃ, "Σοὶ χρῶμαι τοῦ ἀδικεῖν παρακαλύμματι, αἰδουμένῳ μοι τῷ δοκεῖν ἁ- 771 μαρτάνειν συνέργησον, ἀντ' ἐμοῦ πονηρευομένου τὴν P. αἰτίαν ὑπόστηθι. Μέλει γάρ μοι πλημμελοῦντι μὴ φαύλῳ νομίζεσθαι. Σὺ δὲ τῆς παρὰ τοῖς πιστοῖς δόξης ἀλογεῖς, οὐδὲν εὐφημίας ἐπιστρεφόμενος." Ἅπερ καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀσεβέστατον. Ἀγανακτήσαι γὰρ ἄν, οὐχ ὅτι θεὸς ὁ πάσης κακίας ἀμέτοχος, ἀλλὰ καὶ πατὴρ καὶ ὀθνεῖος ἄνθρωπος μὴ τελείως ἀρετῆς ἄγευστος, εἰ τοιαῦτ' ἀκούοι. Πάντας μὲν οὖν ὅρκους, ὡς ἔφην, βεβαιωτέον, ὅσοι περὶ καλῶν καὶ συμφερόντων γίνονται πρὸς ἐπανόρθωσιν ἰδίων ἢ κοινῶν πραγμάτων φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος ἡγουμένων.

§. 4. Τούτοις ἐμφέρονται καὶ τῶν εὐχῶν αἱ νομιμώταται διὰ περιουσίαν ἀγαθῶν ἢ παρόντων ἢ προσδοκωμένων γινόμεναι. Τοὺς δὲ ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἐπικυροῦν οὐκ εὐαγές. Εἰσὶ γὰρ οἳ ὀμνύουσιν, ἐὰν τύχῃ, κλοπὰς καὶ ἱεροσυλίας, ἢ μοιχείας καὶ φθορὰς, ἢ τραύματα καὶ σφαγὰς, ἤ τι τῶν ὁμοιοτρόπων κακῶν ἐργάσασθαι, καὶ ἀνυπερθέτως αὐτὰ δρῶσι, ποιούμενοι πρόφασιν τῷ εὐορκεῖν, ὡς οὐκ ἄμεινον καὶ θεῷ κεχαρισμένον μᾶλλον τῆς παραβάσεως τῶν ὅρκων τὸ μηδὲν ἀδικεῖν. Ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ πάσῃ ἀρετῇ νόμος ἐστὶ πάτριος καὶ θεσμὸς ἀρχαῖος. Νόμοι δὲ καὶ θεσμοὶ τί ἕτερον εἰσὶν, ἢ φύσεως ἱεροὶ λόγοι τὸ βέβαιον καὶ τὸ πάγιον ἐξ αὐτῶν ἔχον-

τες, ὡς ὅρκων ἀδιαφορεῖν; Ἴστω δὲ πᾶς ἐνωμότως
ἄδικα δρῶν, ὅτι εὐορκεῖ μὲν οὔ, τὸν δὲ πολλῆς
φυλακῆς καὶ ἐπιμελείας ἄξιον ὅρκον ἀνατρέπει, ᾧ
τὰ καλὰ καὶ δίκαια ἐπισφραγίζεται. Προστίθησι
γὰρ ὑπαίτια ὑπαιτίοις ἐν οὐ δέοντι γινομένοις ὅρ-
273 κοις, οὓς πολὺ βέλτιον ἦν ἡσυχάζεσθαι πράξεις
M. παρανόμους. Ἀπεχόμενος οὖν τοῦ ἀδικοπραγεῖν,
ποτνιάσθω τὸν θεὸν, ἵνα μεταδῷ τῆς ἵλεω δυνά-
μεως αὐτῷ συγγενοῦς, ἐφ᾽ οἷς ἀβουλίᾳ χρησάμε-
νος ὤμοσε. Διπλάσια γὰρ αἱρεῖσθαι κακὰ, δυνά-
μενον τὴν ἡμίσειαν αὐτῶν ἀποφορτίσασθαι, μα-
νία καὶ φρενοβλάβεια δυςίατος. Εἰσὶ δὲ, οἱ τὴν
φύσιν ἄμικτοι καὶ ἀκοινώνητοι δι᾽ ὑπερβολὴν μι-
σανθρωπίας γεγονότες, ἢ καὶ ὑπ᾽ ὀργῆς οἷα χαλε-
πῆς δεσποίνης ἐκβιασθέντες, ὅρκῳ τὴν ἀγριό-
τητα πιστοῦνται τῶν ἠθῶν, οἵ τινες οὐ φασὶν ὁ-
μοτράπεζον ἢ ὁμορόφιον ἕξειν τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖ-
να, ἢ πάλιν τῷ δεῖνι μὴ παρέξειν ὠφέλειάν τινα,
ἢ παρ᾽ ἐκείνου τι λήψεσθαι μέχρι τελευτῆς. Ἔστι
δὲ ὅτε καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τὸ ἀσύμβατον δια-
φυλάττουσιν, οὐδὲ νεκροῖς τοῖς σώμασιν ἐπιτρέ-
ποντες ἐν διαθήκαις τὰ νομιζόμενα παρασχεῖν.
Οἷς παραινέσαιμ᾽ ἂν καθ᾽ ἃ καὶ τοῖς προτέροις,
εὐχαῖς καὶ θυσίαις ἐξευμενίζεσθαι τὸ θεῖον, ἵν᾽ εὕ-
ρωνταί τινα ψυχικῶν ἀῤῥωστημάτων θεραπείαν, 772
ἃ μηδεὶς ἀνθρώπων ἱκανὸς ἰάσασθαι. P.

§. 5. Ἕτεροι δέ εἰσι κομπασταὶ τῶν ὑπ᾽ ἀλαζονείας φυσσωμένων, οἱ λιμοδοξοῦντες οὐδενὶ τῶν εἰς ὠφελιμωτάτην ὀλιγόδειαν χρῆσθαι δικαιοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν προτρέπῃ τις, ἕνεκα τοῦ τὸν ἀφηνιασμὸν τῶν ἐπιθυμιῶν ἀναχαιτίσαι τὴν νουθεσίαν ὕβριν εἶναι νομίζουσι καὶ πρὸς τὸν ἁβροδίαιτον ὠθούμενοι βίον ἀλογοῦσι τῶν σωφρονιστῶν, γέλωτα καὶ χλεύην τιθέμενοι τὰς φρονήσεως ὁμοῦ καλὰς καὶ λυσιτελεστάτας ὑφηγήσεις.

Εἰ δὲ δὴ καὶ τύχοι τις οὖσα περιουσία καὶ ἀφθονία τῶν περὶ βίον, ὅρκοις ἐπισφραγίζονται τὴν χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν εἰς πολυτέλειαν. Οἷον δή τι λέγω· πρῴην τις τῶν οὐκ ὀλίγα κεκτημένων ὑγρὸν καὶ διαῤῥέοντα βίον ἀσπασάμενος, ἐπειδὴ πρεσβύτης παρὼν συγγενὴς ἢ πατρικός γ' οἶμαι φίλος, ἐνουθέτει, πρὸς τὸ σεμνότερον καὶ αὐστηρότερον τὴν δίαιταν παρακαλῶν μεταβάλλειν, τὴν παραίνεσιν οὐ μετρίως δυςχεράνας, ὤμοσεν ἀντιφιλονεικῶν, ἕως ἂν τὰς χορηγίας ἔχῃ καὶ τὰς παρασκευὰς, μηδενὶ χρήσεσθαι τῶν εἰς εὐτέλειαν, μὴ κατὰ πόλιν, μὴ κατ' ἀγροὺς, μὴ πλέων, μὴ πεζεύων, ἀλλ' ἀεὶ καὶ πανταχοῦ τὸν πλοῦτον ἐπιδείξεσθαι. Πλούτου δὲ ταῦθ', ὡς ἔοικεν, ἐπίδειξις οὐκ ἔστι μᾶλλον ἢ ἀλαζονείας καὶ ἀκρασίας. Καί τοι τῶν ἐν ταῖς μεγάλαις ἡγεμονίαις οὐκ ὀλίγοι μέχρι νῦν εἰσὶν οἱ παμπληθεῖς ἔχοντες παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀφθόνους, ὥςπερ ἐξ ἀεννάου τινὸς πηγῆς πλούτου ῥέοντος αὐτοῖς ἀδιαστάτως, ὅμως ἐφ' ἃ καὶ οἱ πένητες ἡμεῖς, ἔστιν ὅτε τρέπονται κεραμιαίας κύλικας, καὶ ὀβολιαίους ἄρτους, καὶ ἐλαίας, ἢ τυρὸν, ἢ λάχανα
274 *προσόψημα, καὶ θέρους μὲν περίζωμα καὶ λι-*
M. *νῆν ὀθόνην, χειμῶνος δὲ χλαῖναν ἀῤῥαγῆ καὶ*
στρυφνὴν καὶ τὰ πρὸς κοίτην ἔστιν ὅτε χαμαίστρωτα, πολλὰ χαίρειν φράσαντες κλίναις ἐλεφαντίναις, ἢ χελώνης, ἢ χρυσοῦ πεποιημέναις καὶ στρωμναῖς ἀνθοβαφέσι, καὶ ἐσθῆσι, καὶ ἁλουργίσι, καὶ πεμμάτων μελιπήκτων περιεργίαις, καὶ τραπεζῶν πολυτελείαις. Αἴτιον δὲ οὐ μόνον τὸ φύσεως αὐτοὺς εὐμοιρῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδείας ὀρθῆς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἅψασθαι, ἥτις ἀνεδίδαξε πρὸ τῶν ἡγεμονικῶν τὰ ἀνθρώπινα τιμᾶν, ἥτις καὶ ἐνδιαιτωμένη τῇ ψυχῇ μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπομιμνήσκει τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καὶ ὑπερόγκων ἀντισπῶσα καὶ στέλλουσα, καὶ

τὸ ἄνισον ἰσότητι θεραπεύουσα. Τοιγαροῦν τὰς
πόλεις εὐσθενείας, εὐπορίας, εὐνομίας, εἰρήνης
ἀναπεπλήκασιν, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν ὑπεξελόμενοι,
πάντα δὲ ἀφειδῶς καὶ ἀταμιεύτως χαριζόμενοι.
Τὰ μὲν δὴ τῶν εὐγενῶν καὶ ὡς ἀληθῶς ἡγεμό- 773
νων ἔργα, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Τὰ P.
δὲ τῶν νεοπλούτων, ἐκεῖνα πλάνῳ τινὶ τύχης εἰς
πολυχρηματίαν περιηκόντων, οἳ τὸν ἀληθῆ καὶ
βλέποντα πλοῦτον, ἐξ ἀρετῶν τελείων συνεστῶτα
καὶ τῶν κατ' ἀρετὰς πράξεων οὐδ' ὄναρ ἴσασι, τῷ
δὲ τυφλῷ προςέπταισαν, ἐφ' οὗ σκηριπτόμενοι,
κατ' ἀναγκαῖον τὴν ἄγουσαν ὁδὸν οὐχ ὁρῶντες,
εἰς ἀνοδίαν ἐκτρέπονται, θαυμάζοντες τὰ μηδε-
μιᾶς ἄξια τιμῆς, καὶ τὰ φύσει τίμια γελῶντες,
οἷς ὁ ἱερὸς λόγος ὅρκον ἐν οὐ δέοντι καιρῷ ποιου-
μένοις οὐ μετρίως ἐπιτιμᾷ καὶ ὀνειδίζει· δυςκάθαρ-
τοι γὰρ καὶ δυςίατοι, ὡς μηδὲ παρὰ θεῷ τῷ
τὴν φύσιν ἵλεῳ συγγνώμης ἀξιοῦσθαι.

§. 6. Παρθένων δὲ καὶ γυναικῶν τὸ περὶ
τὰς εὐχὰς αὐτοκρατὲς ἀφείλετο, τῶν μὲν τοὺς
πατέρας κυρίους, τῶν δὲ γυναικῶν τοὺς ἄνδρας
ἀποφήνας εἰς βεβαίωσιν ὅρκων καὶ λύσιν, τῆς
μὲν πατρὸς, τῆς δὲ ἀνδρὸς εἶναι. Καὶ μὴν εἰ-
κότως. Αἱ μὲν γὰρ διὰ νεότητα δύναμιν ὅρκων
οὐκ ἴσασιν, ὡς χρῄζειν τῶν ἐπικρινούντων· αἱ δὲ
πολλάκις ὑπὲρ εὐχερείας ὀμνύουσιν, ἃ μὴ τοῖς ἀν-
δράσι συνοίσει. Διόπερ αὐτοῖς ἀνέθηκε τὴν ἐξου-
σίαν τοῦ τὰ νομισθέντα διαφυλάττειν, ἢ τὸ ἐν-
αντίον. Χῆραι δὲ μὴ ῥᾳδίως ὀμνύτωσαν. Οὐ γὰρ
ἔχουσι τοὺς παραιτητὰς, οὔτ' ἄνδρας ὧν διεζεύ-
χθησαν, οὔτε πατέρας ἀφ' ὧν μετανέστησαν, ὅτε
τὴν πρὸς γάμον ἀποικίαν ἐστέλλοντο, ἐπειδὴ μέ-
νειν τοὺς τούτων ὅρκους ἀναγκαῖον, ἐρημίᾳ τῶν
275 κηδομένων βεβαιουμένους. Ἐὰν δέ τις ἐπιορ-
M. κοῦντά τινα εἰδὼς μὴ καταμηνύσῃ ἢ ἀπελέγξῃ,

φιλίᾳ ἢ αἰδοῖ ἢ φόβῳ διδοὺς πλέον ἢ εὐσεβείᾳ, τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ἔνοχος ἔστω. *) Διαφέρει γὰρ τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν τὸ συνεπιγράφεσθαι ἀδικοῦντι. Δίκαι δὲ κατ' ἐπιόρκων αἱ μὲν ἀνάκεινται θεῷ, αἱ δὲ ἀνθρώποις. Θεῷ μὲν αἱ ἀνωτάτω καὶ μέγισται. Ἵλεως γὰρ οὐ γίνεται τοῖς οὕτως ἀσεβήσασιν, ἀλλὰ μένειν ἀεὶ δυςκαθάρτους ἐᾷ, δικαίως οἶμαι καὶ προςηκόντως. Ὁ γὰρ ἀμελὴς, τί δεινὸν εἰ ἀνταμεληθήσεται, οἷς δίδωσι τὰ ἴσα καρπούμενος; Αἱ δὲ ἀπ' ἀνθρώπων διάφθοροι θάνατος ἢ πληγαὶ, **) τῶν μὲν ἀμεινόνων καὶ περιττῶν εἰς εὐσέβειαν θανάτου δίκας βεβαιούντων, τῶν δὲ μαλακώτερον χρωμένων ὀργαῖς δημοσίᾳ μάστιγι τυπτόντων ἀναφανδὸν ἐν κοινῷ. Εἰσὶ δὲ καὶ πληγαὶ τοῖς μὴ δουλοπρεπέσιν οὐκ ἔλαττον δίκης θανάτου.

§. 7. Ταῦτα μὲν οὖν αἱ ῥηταὶ προςτάξεις πε-
ριέχουσιν. Ἔστι δὲ ἀλληγορῆσαι τὰ περὶ τῶν τύ-
πων, ἔχοντα θεωρίαν τὴν διὰ συμβόλων. Εἰδέ-
ναι τοίνυν προςήκει, ὁ τῆς φύσεως ὀρθὸς λόγος
πατρὸς ὁμοῦ καὶ ἀνδρὸς ἔχει δύναμιν, ἐπινοίαις 774
διαφόροις. Ἀνδρὸς μὲν, ἐπειδὴ τῶν ἀρετῶν σπό- P.
ρον ὥςπερ εἰς ἀγαθὴν ἄρουραν τὴν ψυχὴν κατα-
βάλλεται. Πατρὸς δὲ, ὅτι βουλὰς ἀγαθὰς καὶ
πράξεις καλὰς καὶ σπουδαίας γεννᾶν πέφυκε καὶ γεν-
νήσας ἐκτρέφει ποτίμοις δόγμασιν, ἃ παιδεία καὶ
σοφία χορηγοῦσι. Διάνοια δὲ ἀπεικάζεται τοτὲ
μὲν παρθένῳ, τοτὲ δὲ γυναικὶ ἢ χηρευούσῃ ἢ ἀν-
δρὶ ἔτι ἡρμοσμένῃ. Παρθένῳ μὲν, διανοίας ἁγνὴν
καὶ ἀδιάφθορον διαφυλαττούσης ἑαυτὴν ἀπό τε ἡ-
δονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, ἔτι δὲ λυπῶν καὶ φόβων,
ἐπιβούλων παθῶν, ἧς τὴν προστασίαν ὁ γεννητὴς

---

*) Lev. 5, 21 (6, 2). **) Deut. 19, 16.

ἀνῆπται πατήρ. Τῆς δὲ ὡς γυναικὸς ἀστείας ἀστείῳ λόγῳ τῷ κατ᾽ ἀρετὴν συμβιούσης τὴν ἐπιμέλειαν ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος ἐπαγγέλλεται, σπείρων ἀνδρὸς τρόπον ἐννοίας ἀρίστας. Ἡι δὲ ἂν ἀπορφανισθῇ ψυχὴ καὶ γενεᾶς τῆς κατὰ φρόνησιν, καὶ ἐπιγαμίας τῆς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, χηρεύουσα τῶν καλλίστων καὶ ἔρημος οὖσα σοφίας, ὑπαίτιον ἑλομένη ζωὴν, ἔνοχος ἔστω, ἧς ἔγνω καθ᾽ ἑαυτῆς ἰατρὸν ἁμαρτημάτων οὐκ ἔχουσα, οὔθ᾽ ὡς ἄνδρα συμβιωτὴν, οὔθ᾽ ὡς πατέρα γεννητὴν, τὸν κατὰ σοφίαν λόγον.

§. 8. Τῶν δὲ μὴ μόνον τὰς οὐσίας ἢ μέρη τούτων, ἀλλὰ καὶ αὑτοὺς ἀνάθημα ποιησαμένων, ἐν εὐχαῖς ὥρισε τιμὰς, οὐ πρὸς κάλλος ἢ μέγε-
276 θος, ἤ τι τῶν ὁμοιοτρόπων ἀπιδὼν, ἀλλὰ πρὸς
M. ἀριθμὸν ἴσον διακρίνας ἄνδρας αὐτὸ μόνον γυναικῶν, καὶ νηπίους τελείων. Κελεύει γὰρ *) ἀπὸ μὲν εἰκοσαετίας ἄχρις ἑξηκονταετίας ἀνδρὸς εἶναι τιμὴν δραχμὰς διακοσίας νομίσματος ὁλαργύρου, γυναικὸς δὲ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ἀπὸ δὲ πενταετίας ἄχρις εἰκοσαετίας τοῦ μὲν ἄῤῥενος ὀγδοήκοντα, τῆς δὲ θηλείας τεσσαράκοντα. Ἀπὸ δὲ βρέφους εἰς πενταετίαν τοῦ μὲν ἄῤῥενος εἴκοσι, τοῦ δὲ θήλεος δώδεκα. Τῶν δὲ ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη βεβιωκότων, πρεσβυτῶν μὲν ἑξήκοντα, πρεσβυτίδων δὲ τεσσαράκοντα. Τὰ δὲ ἴσα καὶ ἐπὶ ἀῤῥένων καθ᾽ ἡλικίαν ἑκάστην, καὶ ἐπὶ θηλειῶν ὁμοίως διέταξε, τριῶν ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων. Ἑνὸς μὲν, ὅτι ἴσον ἐστὶ καὶ ὅμοιον τὸ ἀξίωμα τῆς εὐχῆς, ἐάν τε ὑπὸ μεγάλου τινὸς, ἐάν τε καὶ ὑπὸ εὐτελοῦς γίνηται. Δευτέρου δὲ, ὅτι τοὺς εὐξαμένους ἁρμόττον οὐκ ἦν ταῖς τῶν ἀνδραπόδων ὑποβάλλεσθαι τύχαις. Ἐκεῖνα γὰρ πρὸς τὰς τῶν

---

*) Lev. 27, 3. 10. 13. 14.

ιμάτων εὐεξίας καὶ εὐμορφίας, ἢ τὸ ἐναντίον ιοσκευωνίζονται. Τρίτον δὲ, ὃ καὶ ἀναγκαιότατον, ι παρὰ μὲν ἡμῖν ἀνισότης, ἰσότης δὲ παρὰ θεῷ ιιον.

§. 9. Ταῦτα μὲν ἐπ' ἀνθρώπων· ἐπὶ δὲ 775 ηνῶν ταῦτα νομοθετεῖται. Ἐάν τις ἀφορίσῃ κτῆ- P. ;, εἰ μὲν εἴη καθαρὸν ἔκ τινος γένους τῶν τρι-, ἅπερ εἰς θυσίαν ἀπενεμήθη, βοῦς ἢ πρόβατον ἢ αἶξ, ἐκεῖνο καταθυέτω, μὴ ὑπαλλαττόνος, μήτε χεῖρον κρείττονος, μήτ' ἄμεινον χείρονος. Οὐ γὰρ πολυσαρκίᾳ καὶ πιότητι ζώων χαίρει ὁ θεὸς, ἀλλ' ἀνυπαιτίῳ τοῦ εὐξαμένου διαθέσει. Ἐὰν δὲ ὑπαλλάττηται, δύο ἀνθ' ἑνὸς καθιερούτω, τό τε ἀρχαῖον, καὶ τὸ ἀντ' ἐκείνου. Ἐὰν τις εὔξηταί τι τῶν μὴ καθαρῶν κτηνῶν, ἀγέτω πρὸς τὸν δοκιμώτατον τῶν ἱερέων. Ὁ δὲ τισθω μὴ ὑπερβάλλων τὴν ἀξίαν, προςεπιθεὶς τῆς ιῆς καὶ τὸ πέμπτον, ἵνα εἰ δέοι καθαρὸν ἀντὶ ύτου ζῶον ἱερουργεῖν, μηδὲν ὑστερίζῃ τῆς ἀ-ις τιμῆς. Καὶ ἄλλως ὑπὲρ τοῦ δυςωπῆσαι τὸν ξάμενον, ὅτι τὴν εὐχὴν ἐποιήσατο, οὐ συλλογιῷ, τὸ μὴ καθαρὸν ζῶον, ὥς γε οἶμαι, τοῦτο μίσας πλάνῳ διανοίας κεκρατημένος ὑπὸ πάνος. Οἰκία δὲ εἰ γένοιτο ἀνάθεμα, πάλιν ἐχέτω μητὴν ἱερέα. Οἱ δὲ ὠνούμενοι μὴ τὰ ἴσα καιτιθέτωσαν, ἀλλ' εἰ μὲν ὁ εὐξάμενος ἀνακομίσθαι προέλοιτο, ἐπιδαψιλευέσθω τὸ πέμπτον, ιλάζων τὴν εὐχέρειαν καὶ ἐπιθυμίαν διττῶν κακῶν, ἐν οἷς μὲν ηὔχετο τὴν εὐχέρειαν, ἐν οἷς ἐφίεται ὧν πρότερον ἐξέστη, τὴν ἐπιθυμίαν. Ἢ δὲ ἕτερος, μηδὲν πλέον τῆς ἀξίας κατατεθέτω. Ὁ δὲ εὐξάμενος μὴ μακροὺς ἐμποιείτω χρόνους ρὸς τὴν ὧν ηὔξατο τελείωσιν ἢ τίμησιν. Ἄτοον γὰρ τὰς μὲν πρὸς ἀνθρώπους ὁμολογίας ἐπιμένειν πειρᾶσθαι, τὰς δὲ πρὸς θεὸν τὸν ἀνεπι-

διὰ καὶ οὐδενὸς χρεῖον ἐκπροθέσμους ἀποφαίνειν, μελλήσει καὶ βραδυτῆτι διελέγχοντας αὐτοὺς ἐπὶ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀδικημάτων, ὀλιγωρίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν, οὗ τὴν θεραπείαν ἀρχὴν καὶ τέλος εὐδαιμονίας εἶναι νομιστέον. Ὅρκων μὲν δὴ πέρι καὶ εὐχῶν ἅλις.

277 M. 1173 P.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἙΒΔΟΜΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE SEPTENARIO.

Ad numerum septenarium omnes feriae referuntur (1.). Decem sunt festi dies (2.), quorum primus est dies quilibet; quovis enim die qui virtutem colunt, totam vitam ut festum celebrant (3-5.). Alterum festum, sabbatum, septimo quoque die celebratur in honorem dei, qui post sex dies creando mundo impensos septimo creatis nova addere desiit (6.). Hoc die ne famulis quidem opera sustinere licet (7.). Septimo quoque anno lex vult, ut novae tabulae l. debitorum remissio, instituantur (8.), servi aere coëmti manu mittantur (9.), agri otiosi sinantur nec aratro subigantur (10. 11.), oliveta et vineta ceteraque praedia inopibus patefacta relinquantur (12.). Quinquagesimo quoque anno alienatae possessiones agrariae sunt reddendae (13.), non vero domus urbanae (14.) et Levitarum (15.). Usuras capere non licet, neque tribules servos facere (16.). Tertium festum est novilunium (17.); quartum Pascha (18.); quintum Paschalibus coniunctum festum Azymorum (19.); sextum dicitur Manipulus (δράγμα) (20.), septimum Pentecoste (21.); octavum Hieromenia, quod et gentis iudaicae proprium, et omnibus hominibus commune dicendum (22.); nonum ieiunium solemne Sabbati Sabbatorum (23.); decimum Tabernaculorum, quod in aequinoctium autumnale cadit (24.).

---

§. 1. Ἑξῆς δ' ἔστι κεφάλαιον τὸ περὶ τῆς ἱερᾶς ἑβδομάδος, ᾧ μυρία καὶ ἀναγκαῖα ἐμφέρεται εἴδη τῶν ἑορτῶν· αἱ τῶν φύσει μὲν ἐλευθέρων, διὰ δὲ καιροὺς ἀβουλήτους θητευόντων καθ' ἕβδομον ἐνιαυτὸν ἀφέσεις· αἱ πρὸς χρεώστας τῶν συμβαλλόντων φιλανθρωπίαι, τὰ δάνεια ἑβδόμῳ ἔτει τοῖς ὁμοφύλοις χαριζομένων· αἱ ἀνάπαυλαι τῆς βαθυγείου πεδιάδος τε καὶ ὀρεινῆς, αἳ γίνονται παρ' ἑξαετίαν· τὰ περὶ τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους νομοθετηθέντα. Ὧν καὶ ἡ ἄνευ σκοποῦ ψιλὴ διήγησις ἱκανὴ τοὺς μὲν εὐφυεῖς τελειῶσαι πρὸς ἀρετήν, τοὺς δὲ ἀφηνιαστὰς καὶ σκληροὺς τὸ ἦθος εὐπειθεστέρους ἀπεργάσασθαι. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς ἐν ἀριθμοῖς ἑβδόμης εἴρηται διὰ μακροτέρων πρότερον, ἥν τε ἔχει φύσιν ἐν δεκάδι καὶ ἣν συγγένειαν πρός τε αὐτὴν δεκάδα καὶ πρὸς
278 τετράδα τὴν δεκάδος ἀρχήν τε καὶ πηγήν· καὶ ὡς
M. συντεθεῖσα μὲν ἀπὸ μονάδος, ἑξῆς γεννᾷ τὸν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τέλειον ἀριθμόν, τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν ἴσον εἰς ἀναλογίαν ἀχθεῖσα, κύβον ὁμοῦ καὶ τετράγωνον ἀποτελεῖ· καὶ ὡς μυρία ἄλλα κάλλη θεωρημάτων ἐξ αὐτῆς ἐπιδείκνυται, περὶ ὧν οὐ καιρὸς μακρηγορεῖν. Ἕκαστον δὲ τῶν προκειμένων καὶ ἐμφερομένων εἰδῶν ἐπισκεπτέον, ἀπὸ τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ποιησαμένους. Ἦν δὲ πρῶτον τὸ περὶ τῶν ἑορτῶν.

Περὶ τῶν ἑορτῶν, ὡς εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν δέκα. 1174 P.

§. 2. Εἰσὶ τοίνυν ἀριθμῷ δέκα ἑορταί, ἃς ἀναγράφει ὁ νόμος. Πρώτη μέν, ἣν ἀκούσας θαυμάσαι τις ἂν ἴσως. Αὕτη δέ ἐστιν ἡμέρα πᾶσα. Δευτέρα δέ, ἡ ἐξ ἡμερῶν ἑβδόμη, σάββατον αὐτὴν Ἑβραῖοι πατρίῳ γλώττῃ καλοῦσι. Τρίτη δέ, ἡ μετὰ σύνοδον τὴν κατά τινα σελήνην νέαν νεομηνίαν. Τετάρτη δέ, τῶν διαβατηρίων, ἣ καλεῖται Πάσχα.

Πέμπτη δὲ, ἡ τῶν ἀσταχύων ἀπαρχὴ, τὸ ἱερὸν δράγμα. Ἕκτη δὲ, ἄζυμα, μεθ' ἣν ἡ τῆς τῶν ἑβδομάδων ὄντως ἑβδόμη. Ὀγδόη δὲ ἱερομηνία. Ἐνάτη δὲ νηστεία. Δεκάτη δὲ ἡ τῶν σκηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα εἰς τέλειον ἀριθμὸν δεκάδα τελευτῶσα. Ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης.

α'.

§. 3. *Ἅπασαν ἡμέραν ἑορτὴν ἀναγράφει ὁ νόμος, πρὸς τὸν ἀνεπίληπτον βίον ἁρμοζόμενος· ὡς τῶν ἀνθρώπων ἑπομένων τῇ φύσει καὶ τοῖς ταύτης διατάγμασι. Καὶ εἴ γε μὴ παρευημέρησαν αἱ κακίαι, καταδυναστεύσασαι τοὺς περὶ τῶν συμφερόντων λογισμοὺς, οὓς τῆς ἑκάστων ψυχῆς ἐξῴκισαν, ἀλλ' ἔμειναν αἱ τῶν ἀρετῶν δυνάμεις εἰς ἅπαν ἀήττητοι· μία ἂν ἦν ὁ ἀπὸ γενέσεως ἄχρι τελευτῆς χρόνος ἀδιάστατος ἑορτὴ, καὶ αἵ τε οἰκίαι καὶ αἱ πόλεις ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐκεχειρίᾳ μεσταὶ πάντων ἂν ἦσαν ἀγαθῶν, εὐδίαν ἄγουσαι πραγμάτων. Νυνὶ δὲ αἱ πλεονεξίαι καὶ ἀντεπιθέσεις, ἃς ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες μηχανῶνται κατά τε ἑαυτῶν καὶ κατ' ἀλλήλων, τὸ συνεχὲς τῆς ἱλαρᾶς διέκοψαν εὐθυμίας. Ἐμφανὴς δὲ τοῦ λεγομένου*
279 *ἡ πίστις. Ὅσοι γὰρ ἢ παρ' Ἕλλησιν ἢ παρὰ Βαρβά-*
M. *ροις ἀσκηταὶ σοφίας εἰσὶν, ἀνεπιλήπτως καὶ ἀνυπαιτίως ζῶντες, μήτ' ἀδικεῖν μήτ' ἀντιδικεῖν αἱρούμενοι, τὰς τῶν φιλοπραγμόνων ὁμιλίας ἐκτρεπόμενοι καὶ κατὰ χωρία, ἐν οἷς ποιοῦνται τὰς διατριβὰς, προβέβληνται δικαστήρια καὶ βουλευτήρια καὶ ἀγορὰς καὶ ἐκκλησίας, καὶ συνόλως, ὅπου τις τῶν εἰκαιοτέρων ἀνθρώπων θίασος ἢ σύλλογος, οἷα βίον ἀπό-* 1175
λεμον καὶ εἰρηναῖον ἐζηλωκότες, θεωροὶ τῆς φύσεως P.
καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἄριστοι· γῆν καὶ θάλατταν καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς φύσεις διερευνώμενοι· σελήνῃ καὶ ἡλίῳ καὶ τῇ χορείᾳ τῶν ἄλλων ἀστέρων, πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν, ταῖς δια-

νοίαις συμπεριπολοῦντες· τὰ μὲν σώματα κάτω πρὸς χέρσον ἱδρύμενοι, τὰς δὲ ψυχὰς ὑποπτέρους κατασκευάζοντες· ὅπως αἰθεροβατοῦντες τὰς ἄνω δυνάμεις περιαθρῶσιν, οἷα χρηστοὺς τῷ ὄντι κοσμοπολίτας γενομένους· οἱ τὸν μὲν κόσμον ἐνόμισαν πόλιν, πολίτας δὲ τοὺς σοφίας ὁμιλητὰς, ἀρετῆς ἐγγραφούσης, ᾗ πεπίστευται τὸν κοινὸν πολίτευμα πρυτανεύειν.

§. 4. Γέμοντες οὖν καλοκἀγαθίας καὶ τῶν περὶ σῶμα καὶ ἐκτὸς ἀλογεῖν ἐθιζόμενοι καὶ ἐξαδιαφορεῖν τὰ ἀδιάφορα μελετῶντες καὶ κατὰ τῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἀλειφόμενοι, καὶ συνόλως ἐπάνω τῶν παθῶν ἵστασθαι σπουδάζοντες ἀεὶ, καὶ τὸν ἐπιτειχισμὸν αὐτῶν πάσῃ δυνάμει καθαιρεῖν παιδευόμενοι καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς μὴ καθαπτόμενοι προςβολαῖς, διὰ τὸ προςεκλελογῆσθαι τὰς ἐπιθέσεις αὐτῆς, — ἐπικουφίζει γὰρ καὶ τὰ βαρύτατα τῶν ἀβουλήτων ἡ πρόληψις — καινὸν οὐδὲν ἐπὶ τῆς διανοίας τῶν συμβαινόντων ὑπολαβοίσης, ἀλλ' ὡς ἐπὶ παλαιοῖς καὶ ἑώλοις ἀμαυρὰν τὴν ἀντίληψιν ποιουμένης· εἰκότως ἐνευφραινόμενοι ταῖς ἀρεταῖς, ἅπαντά γε τὸν βίον ἑορτὴν ἄγουσιν. Οὗτοι μὲν οὖν ὀλίγος εἰσὶν ἀριθμὸς, ἐμπύρευμα κατὰ πόλεις ὑποτυφόμενοι σοφίας, ἕνεκα τοῦ μὴ κατὰ τὸ παντελὲς σβεσθεῖσαν ἀρετὴν ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἀφανισθῆναι. Εἰ δὲ τοῖς ὀλίγοις συνεφρόνησαν οἱ πανταχοῦ καὶ ἐγένοντο, οἵους ἐβουλεύθη φύσις, ἀνεπίληπτοι καὶ ἀνυπαίτιοι πάντες, ἐρασταὶ φρονήσεως, χαίροντες τῷ καλῷ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἡγούμενοι, τὰ δὲ ἄλλα ὑπήκοα καὶ δοῦλα ὡςὰν ἄρχοντες, εὐδαιμονίας ἂν αἱ πόλεις ἐγένοντο μεσταὶ, τῶν μὲν ὅσα λύπης αἴτια καὶ φόβων ἀμέτοχοι, πλήρεις δὲ τῶν ἀπεργαζομένων χαρὰς καὶ εὐπαθείας·
280 ὡς μηδένα καιρὸν ἐπιλείπειν τοῦ ἱλαροῦ βίου, πάν-
M. τα δὲ τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον εἶναι ἑορτήν.

§. 5. Διὸ παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ τῶν φαύ- 1176
λων οὐδεὶς, ἀλλ' οὐδὲ τὸν βραχύτατον χρόνον ἑορ- P.

τάζει, συνειδήσει τῶν ἀδικημάτων ἀγχόμενος, καὶ ἂν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προςώπῳ μειδιᾶν καθυποκρίνοιτο. Ποῦ γὰρ ἔχει καιρὸν ἀψευδοῦς εὐφροσύνης κακοβουλότατος ὢν καὶ συζῶν ἀφροσύνῃ; Καὶ περὶ πάντ᾽ ἀκαιρευόμενος, γλῶτταν, γαστέρα, τὰ γεννητικά. Δι᾽ ἧς μὲν ἐκβάλλει τὰ ἀπόῤῥητα καὶ ἡσυχαστέα, τὴν δὲ ἀκράτου πολλοῦ καὶ ἐδεσμάτων ἀμέτρων ἀναπίμπλησιν ὑπὸ λαιμαργίας, τοῖς δὲ καταχρῆται πρὸς ἐκνομωτάτους οἴστρους καὶ μίξεις ἀθέσμους ὁ οὐ μόνον ἀλλοτρίοις γάμοις ἐπιμεμηνὼς, ἀλλὰ καὶ παιδοσπορῶν καὶ βιαζόμενος τὸν ἄῤῥενα τῆς φύσεως χαρακτῆρα παρακόπτειν καὶ μεταβάλλειν εἰς γυναικόμορφον ἰδέαν, ἕνεκα τοῦ μεμιασμένῳ καὶ ἐπαράτῳ πάθει χαρίσασθαι. Δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ πάντα μέγας Μωϋσῆς, τὰς ὑπερβολὰς τοῦ περὶ τὴν ὄντως ἑορτὴν κάλλους ἰδὼν, τελειοτέραν ἢ κατ᾽ ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπέλαβεν εἶναι καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ θεῷ, φήσας κατὰ λέξιν οὕτως, "Ἑορταὶ κυρίου." *) Τὸ γὰρ ἐπίλοιπον καὶ περιδεὲς τοῦ ἡμετέρου γένους λογιζόμενος καὶ ὡς ἔστι μυρίων κακῶν μεστὸν, ἃ γεννῶσι μὲν αἱ ψυχῆς πλεονεξίαι, γεννῶσι δὲ αἱ σώματος κῆρες, προςβάλλουσι δὲ αἱ τῆς ψυχῆς ἀνωμαλίαι, καὶ τῶν συνόντων αἱ ἀντεπιθέσεις, μυρία κακὰ δρώντων τε καὶ πασχόντων· εἶθ᾽ οὕτως ἐθαύμαζεν, εἰ δύναταί τις ἐν τοσούτῳ πελάγει πραγμάτων, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, φορούμενος καὶ μηδέποτ᾽ ἠρεμῆσαι οἷός τ᾽ ὢν, μήδ᾽ ἀκινδύνῳ βίῳ μετ᾽ ἀσφαλείας ἐνορμίσασθαι, τὴν μὴ λεγομένην, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν οὖσαν, ὄντως ἄγειν ἑορτὴν, ἐνευφραινόμενος καὶ ἐντρυφῶν θεωρίᾳ τε τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀκολουθίᾳ φύσεως καὶ ἁρμονίᾳ πρὸς ἔργα λόγων καὶ πρὸς λόγους ἔργων. Ὅθεν ἀναγκαίως εἶπε, τὰς ἑορτὰς εἶναι μό-

*) Lev. 23, 2.

ἀνῆπται πατήρ. Τῆς δὲ ὡς γυναικὸς ἀστείας ἀστείῳ λόγῳ τῷ κατ᾽ ἀρετὴν συμβιούσης τὴν ἐπιμέλειαν ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος ἐπαγγέλλεται, σπείρων ἀνδρὸς τρόπον ἐννοίας ἀρίστας. Ἡι δὲ ἂν ἀπορφανισθῇ ψυχὴ καὶ γενεᾶς τῆς κατὰ φρόνησιν, καὶ ἐπιγαμίας τῆς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, χηρεύουσα τῶν καλλίστων καὶ ἔρημος οὖσα σοφίας, ὑπαίτιον ἑλομένη ζωὴν, ἔνοχος ἔστω, ἧς ἔγνω καθ᾽ ἑαυτῆς ἰατρὸν ἁμαρτημάτων οὐκ ἔχουσα, οὔθ᾽ ὡς ἄνδρα συμβιωτὴν, οὔθ᾽ ὡς πατέρα γεννητὴν, τὸν κατὰ σοφίαν λόγον.

§. 8. Τῶν δὲ μὴ μόνον τὰς οὐσίας ἢ μέρη τούτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀνάθημα ποιησαμένων, ἐν εὐχαῖς ὥρισε τιμὰς, οὐ πρὸς κάλλος ἢ μέγε-
276 θος, ἤ τι τῶν ὁμοιοτρόπων ἀπιδὼν, ἀλλὰ πρὸς
M. ἀριθμὸν ἴσον διακρίνας ἄνδρας αὐτὸ μόνον γυναικῶν, καὶ νηπίους τελείων. Κελεύει γὰρ *) ἀπὸ μὲν εἰκοσαετίας ἄχρις ἑξηκονταετίας ἀνδρὸς εἶναι τιμὴν δραχμὰς διακοσίας νομίσματος ὁλαργύρου, γυναικὸς δὲ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ἀπὸ δὲ πενταετίας ἄχρις εἰκοσαετίας τοῦ μὲν ἄῤῥενος ὀγδοήκοντα, τῆς δὲ θηλείας τεσσαράκοντα. Ἀπὸ δὲ βρέφους εἰς πενταετίαν τοῦ μὲν ἄῤῥενος εἴκοσι, τοῦ δὲ θήλεος δώδεκα. Τῶν δὲ ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη βεβιωκότων, πρεσβυτῶν μὲν ἑξήκοντα, πρεσβυτίδων δὲ τεσσαράκοντα. Τὰ δὲ ἴσα καὶ ἐπὶ ἀῤῥένων καθ᾽ ἡλικίαν ἑκάστην, καὶ ἐπὶ θηλειῶν ὁμοίως διέταξε, τριῶν ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων. Ἑνὸς μὲν, ὅτι ἴσον ἐστὶ καὶ ὅμοιον τὸ ἀξίωμα τῆς εὐχῆς, ἐάν τε ὑπὸ μεγάλου τινὸς, ἐάν τε καὶ ὑπὸ εὐτελοῦς γίνηται. Δευτέρου δὲ, ὅτι τοὺς εὐξαμένους ἁρμόττον οὐκ ἦν ταῖς τῶν ἀνδραπόδων ὑποβάλλεσθαι τύχαις. Ἐκεῖνα γὰρ πρὸς τὰς τῶν

*) Lev. 27, 3. 10. 13. 14.

σωμάτων εὐεξίας καὶ εὐμορφίας, ἢ τὸ ἐναντίον προςεπευωνίζονται. Τρίτον δὲ, ὃ καὶ ἀναγκαιότατον, ὅτι παρὰ μὲν ἡμῖν ἀνισότης, ἰσότης δὲ παρὰ θεῷ τίμιον.

§. 9. Ταῦτα μὲν ἐπ' ἀνθρώπων· ἐπὶ δὲ 775
κτηνῶν ταῦτα νομοθετεῖται. Ἐάν τις ἀφορίσῃ κτῆ- P.
νος, εἰ μὲν εἴη καθαρὸν ἔκ τινος γένους τῶν τριῶν, ἅπερ εἰς θυσίαν ἀπενεμήθη, βοῦς ἢ πρόβατον ἢ αἶξ, ἐκεῖνο καταθυέτω, μὴ ὑπαλλαττόμενος, μήτε χεῖρον κρείττονος, μήτ' ἄμεινον χείρονος. Οὐ γὰρ πολυσαρκίᾳ καὶ πιότητι ζώων χαίρει ὁ θεὸς, ἀλλ' ἀνυπαιτίῳ τοῦ εὐξαμένου διαθέσει. Ἐὰν δὲ ὑπαλλάττηται, δύο ἀνθ' ἑνὸς καθιερούτω, τό τε ἀρχαῖον, καὶ τὸ ἀντ' ἐκείνου. Ἐὰν δέ τις εὔξηταί τι τῶν μὴ καθαρῶν κτηνῶν, ἀγέτω πρὸς τὸν δοκιμώτατον τῶν ἱερέων. Ὁ δὲ τιμάσθω μὴ ὑπερβάλλων τὴν ἀξίαν, προςεπιθεὶς τῆς τιμῆς καὶ τὸ πέμπτον, ἵνα εἰ δέοι καθαρὸν ἀντὶ τούτου ζῶον ἱερουργεῖν, μηδὲν ὑστερίζῃ τῆς ἀξίας τιμῆς. Καὶ ἄλλως ὑπὲρ τοῦ δυςωπῆσαι τὸν εὐξάμενον, ὅτι τὴν εὐχὴν ἐποιήσατο, οὐ συλλογισμῷ, τὸ μὴ καθαρὸν ζῶον, ὥς γε οἶμαι, τοῦτο νομίσας πλάνῳ διανοίας κεκρατημένος ὑπὸ πάθους. Οἰκία δὲ εἰ γένοιτο ἀνάθεμα, πάλιν ἐχέτω τιμητὴν ἱερέα. Οἱ δὲ ὠνούμενοι μὴ τὰ ἴσα κατατιθέτωσαν, ἀλλ' εἰ μὲν ὁ εὐξάμενος ἀνακομίζεσθαι προέλοιτο, ἐπιδαψιλευέσθω τὸ πέμπτον, κολάζων τὴν εὐχέρειαν καὶ ἐπιθυμίαν διττῶν κα-
777 κῶν, ἐν οἷς μὲν ηὔχετο τὴν εὐχέρειαν, ἐν οἷς
M. δὲ ἐφίεται ὧν πρότερον ἐξέστη, τὴν ἐπιθυμίαν. Εἰ δὲ ἕτερος, μηδὲν πλέον τῆς ἀξίας κατατεθέτω. Ὁ δὲ εὐξάμενος μὴ μακροὺς ἐμποιείτω χρόνους πρὸς τὴν ὧν ηὔξατο τελείωσιν ἢ τίμησιν. Ἄτοπον γὰρ τὰς μὲν πρὸς ἀνθρώπους ὁμολογίας ἐπιτέμνειν πειρᾶσθαι, τὰς δὲ πρὸς θεὸν τὸν ἀνεπι-

δεᾶ καὶ οὐδενὸς χρεῖον ἐκπροθέσμους ἀποφαίνειν, μελλήσει καὶ βραδυτῆτι διελέγχοντας αὐτοὺς ἐπὶ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀδικημάτων, ὀλιγωρίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν, οὗ τὴν θεραπείαν ἀρχὴν καὶ τέλος εὐδαιμονίας εἶναι νομιστέον. Ὅρκων μὲν δὴ πέρι καὶ εὐχῶν ἅλις.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἙΒΔΟΜΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE SEPTENARIO.

Ad numerum septenarium omnes feriae referuntur (1.). Decem sunt festi dies (2.), quorum primus est dies omnis; quovis enim die qui virtutem colunt, totam vitam ut festum celebrant (3-5.). Alterum festum, sabbatum, septimo quoque die celebratur in honorem dei, qui post sex dies creando mundo impensos septimo creatis nova addere desiit (6.). Hoc die ne famulis quidem opera sustinere licet (7.). Septimo quoque anno lex vult, ut novae tabulae l. debitorum remissio, instituantur (8.), servi aere coëmti manu mittantur (9.), agri otiosi sinantur nec aratro subigantur (10. 11.), oliveta et vineta ceteraque praedia inopibus patefacta relinquantur (12.). Quinquagesimo quoque anno alienatae possessiones agrariae sunt reddendae (13.), non vero domus urbanae (14.) et Levitarum (15.). Usuras capere non licet, neque tribules servos facere (16.). Tertium festum est novilunium (17.); quartum Pascha (18.); quintum Paschalibus coniunctum festum Azymorum (19.); sextum dicitur Manipulus (δράγμα) (20.), septimum Pentecoste (21.); octavum Hieromenia, quod et gentis iudaicae proprium, et omnibus hominibus commune dicendum (22.); nonum ieiunium solemne Sabbati Sabbatorum (23.); decimum Tabernaculorum, quod in aequinoctium autumnale cadit (24.).

§. 1. Ἑξῆς δ᾽ ἐστι κεφάλαιον τὸ περὶ τῆς ἱερᾶς ἑβδομάδος, ᾧ μυρία καὶ ἀναγκαῖα ἐμφέρεται εἴδη τῶν ἑορτῶν· αἱ τῶν φύσει μὲν ἐλευθέρων, διὰ δὲ καιροὺς ἀβουλήτους θητευόντων καθ᾽ ἕβδομον ἐνιαυτὸν ἀφέσεις· αἱ πρὸς χρεώστας τῶν συμβαλλόντων φιλανθρωπίαι, τὰ δάνεια ἑβδόμῳ ἔτει τοῖς ὁμοφύλοις χαριζομένων· αἱ ἀνάπαυλαι τῆς βαθυγείου πεδιάδος τε καὶ ὀρεινῆς, αἳ γίνονται παρ᾽ ἑξαετίαν· τὰ περὶ τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους νομοθετηθέντα. Ὧν καὶ ἡ ἄνευ σκοποῦ ψιλὴ διήγησις ἱκανὴ τοὺς μὲν εὐφυεῖς τελειῶσαι πρὸς ἀρετὴν, τοὺς δὲ ἀφηνιαστὰς καὶ σκληροὺς τὸ ἦθος εὐπειθεστέρους ἀπεργάσασθαι. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς ἐν ἀριθμοῖς ἑβδόμης εἴρηται διὰ μακροτέρων πρότερον, ἥν τε ἔχει φύσιν ἐν δεκάδι καὶ ἣν συγγένειαν πρός τε αὐτὴν δεκάδα καὶ πρὸς
278 τετράδα τὴν δεκάδος ἀρχήν τε καὶ πηγήν· καὶ ὡς
M. συντεθεῖσα μὲν ἀπὸ μονάδος, ἑξῆς γεννᾷ τὸν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τέλειον ἀριθμὸν, τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν ἴσον εἰς ἀναλογίαν ἀχθεῖσα, κύβον ὁμοῦ καὶ τετράγωνον ἀποτελεῖ· καὶ ὡς μυρία ἄλλα κάλλη θεωρημάτων ἐξ αὐτῆς ἐπιδείκνυται, περὶ ὧν οὐ καιρὸς μακρηγορεῖν. Ἕκαστον δὲ τῶν προκειμένων καὶ ἐμφερομένων εἰδῶν ἐπισκεπτέον, ἀπὸ τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ποιησαμένους. Ἦν δὲ πρῶτον τὸ περὶ τῶν ἑορτῶν.

Περὶ τῶν ἑορτῶν, ὡς εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν δέκα. 1174 P.

§. 2. Εἰσὶ τοίνυν ἀριθμῷ δέκα ἑορταὶ, ἃς ἀναγράφει ὁ νόμος. Πρώτη μὲν, ἣν ἀκούσας θαυμάσαι τις ἂν ἴσως. Αὕτη δέ ἐστιν ἡμέρα πᾶσα. Δευτέρα δὲ, ἡ ἐξ ἡμερῶν ἑβδόμη, σάββατον αὐτὴν Ἑβραῖοι πατρίῳ γλώττῃ καλοῦσι. Τρίτη δὲ, ἡ μετὰ σύνοδον τὴν κατά τινα σελήνην νέαν νεομηνίαν. Τετάρτη δὲ, τῶν διαβατηρίων, ὃ καλεῖται Πάσχα.

Πέμπτη δὲ, ἡ τῶν ἀσταχύων ἀπαρχὴ, τὸ ἱερὸν δράγμα. Ἕκτη δὲ, ἄζυμα, μεθ᾽ ἣν ἡ τῆς τῶν ἑβδομάδων ὄντως ἑβδόμη. Ὀγδόη δὲ ἱερομηνία. Ἐννάτη δὲ νηστεία. Δεκάτη δὲ ἡ τῶν σκηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα εἰς τέλειον ἀριθμὸν δεκάδα τελευτῶσα. Ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης.

α΄.

§. 3. Ἅπασαν ἡμέραν ἑορτὴν ἀναγράφει ὁ νόμος, πρὸς τὸν ἀνεπίληπτον βίον ἁρμοζόμενος· ὡς τῶν ἀνθρώπων ἑπομένων τῇ φύσει καὶ τοῖς ταύτης διατάγμασι. Καὶ εἴ γε μὴ παρευημέρησαν αἱ κακίαι, καταδυναστεύσασαι τοὺς περὶ τῶν συμφερόντων λογισμοὺς, οὓς τῆς ἑκάστων ψυχῆς ἐξῴκισαν, ἀλλ᾽ ἔμειναν αἱ τῶν ἀρετῶν δυνάμεις εἰς ἅπαν ἀήττητοι· μία ἂν ἦν ὁ ἀπὸ γενέσεως ἄχρι τελευτῆς χρόνος ἀδιάστατος ἑορτὴ, καὶ αἵ τε οἰκίαι καὶ αἱ πόλεις ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐκεχειρίᾳ μεσταὶ πάντων ἂν ἦσαν ἀγαθῶν, εὐδίαν ἄγουσαι πραγμάτων. Νυνὶ δὲ αἱ πλεονεξίαι καὶ ἀντεπιθέσεις, ἃς ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες μηχανῶνται κατά τε ἑαυτῶν καὶ κατ᾽ ἀλλήλων, τὸ συνεχὲς τῆς ἱλαρᾶς διέκοψαν εὐθυμίας. Ἐμφανὴς δὲ τοῦ λεγομένου
279 ἡ πίστις. Ὅσοι γὰρ ἢ παρ᾽ Ἕλλησιν ἢ παρὰ Βαρβά-
M. ροις ἀσκηταὶ σοφίας εἰσὶν, ἀνεπιλήπτως καὶ ἀνυπαιτίως ζῶντες, μήτ᾽ ἀδικεῖν μήτ᾽ ἀντιδικεῖν αἱρούμενοι, τὰς τῶν φιλοπραγμόνων ὁμιλίας ἐκτρεπόμενοι καὶ κατὰ χωρία, ἐν οἷς ποιοῦνται τὰς διατριβὰς, προβέβληνται δικαστήρια καὶ βουλευτήρια καὶ ἀγορὰς καὶ ἐκκλησίας, καὶ συνόλως, ὅπου τις τῶν εἰκαιοτέρων ἀνθρώπων θίασος ἢ σύλλογος, οἷα βίον ἀπό- 1175
λεμον καὶ εἰρηναῖον ἐζηλωκότες, θεωροὶ τῆς φύσεως P.
καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἄριστοι· γῆν καὶ θάλατταν καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς φύσεις διερευνώμενοι· σελήνῃ καὶ ἡλίῳ καὶ τῇ χορείᾳ τῶν ἄλλων ἀστέρων, πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν, ταῖς διά-

νοίαις συμπεριπολοῦντες· τὰ μὲν σώματα κάτω πρὸς χέρσον ἱδρύμενοι, τὰς δὲ ψυχὰς ὑποπτέρους κατασκευάζοντες· ὅπως αἰθεροβατοῦντες τὰς ἄνω δυνάμεις περιαθρῶσιν, οἷα χρηστοὺς τῷ ὄντι κοσμοπολίτας γενομένους· οἱ τὸν μὲν κόσμον ἐνόμισαν πόλιν, πολίτας δὲ τοὺς σοφίας ὁμιλητὰς, ἀρετῆς ἐγγραφούσης, ᾗ πεπίστευται τὸν κοινὸν πολίτευμα πρυτανεύειν.

§. 4. Γέμοντες οὖν καλοκἀγαθίας καὶ τῶν περὶ σῶμα καὶ ἐκτὸς ἀλογεῖν ἐθιζόμενοι καὶ ἐξαδιαφορεῖν τὰ ἀδιάφορα μελετῶντες καὶ κατὰ τῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἀλειφόμενοι, καὶ συνόλως ἐπάνω τῶν παθῶν ἵστασθαι σπουδάζοντες ἀεὶ, καὶ τὸν ἐπιτειχισμὸν αὐτῶν πάσῃ δυνάμει καθαιρεῖν παιδευόμενοι καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς μὴ καθαπτόμενοι προςβολαῖς, διὰ τὸ προςεκλελογῆσθαι τὰς ἐπιθέσεις αὐτῆς, — ἐπικουφίζει γὰρ καὶ τὰ βαρύτατα τῶν ἀβουλήτων ἡ πρόληψις — καινὸν οὐδὲν ἐπὶ τῆς διανοίας τῶν συμβαινόντων ὑπολαβούσης, ἀλλ' ὡς ἐπὶ παλαιοῖς καὶ ἑώλοις ἀμαυρὰν τὴν ἀντίληψιν ποιουμένης· εἰκότως ἐνευφραινόμενοι ταῖς ἀρεταῖς, ἅπαντά γε τὸν βίον ἑορτὴν ἄγουσιν. Οὗτοι μὲν οὖν ὀλίγος εἰσὶν ἀριθμὸς, ἐμπύρευμα κατὰ πόλεις ὑποτυφόμενοι σοφίας, ἕνεκα τοῦ μὴ κατὰ τὸ παντελὲς σβεσθεῖσαν ἀρετὴν ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἀφανισθῆναι. Εἰ δὲ τοῖς ὀλίγοις συνεφρόνησαν οἱ πανταχοῦ καὶ ἐγένοντο, οἵους ἐβουλεύθη φύσις, ἀνεπίληπτοι καὶ ἀνυπαίτιοι πάντες, ἐρασταὶ φρονήσεως, χαίροντες τῷ καλῷ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἡγούμενοι, τὰ δὲ ἄλλα ὑπήκοα καὶ δοῦλα ὡςὰν ἄρχοντες, εὐδαιμονίας ἂν αἱ πόλεις ἐγένοντο μεσταὶ, τῶν μὲν ὅσα λύπης αἴτια καὶ φόβων ἀμέτοχοι, πλήρεις δὲ τῶν ἀπεργαζομένων χαρὰς καὶ εὐπαθείας·
280 ὡς μηδένα καιρὸν ἐπιλείπειν τοῦ ἱλαροῦ βίου, πάν-
M. τα δὲ τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον εἶναι ἑορτήν.

§. 5. Διὸ παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ τῶν φαύ- 1176
λων οὐδεὶς, ἀλλ' οὐδὲ τὸν βραχύτατον χρόνον ἑορ- P.

τάξει, συνειδήσει τῶν ἀδικημάτων ἀγχόμενος, καὶ ἂν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ μειδιᾶν καθυποκρίνοιτο. Ποῦ γὰρ ἔχει καιρὸν ἀψευδοῦς εὐφροσύνης κακοβουλότατος ὢν καὶ συζῶν ἀφροσύνῃ; Καὶ περὶ πάντ' ἀκαιρευόμενος, γλῶτταν, γαστέρα, τὰ γεννητικά. Δι' ἧς μὲν ἐκβάλλει τὰ ἀπόῤῥητα καὶ ἡσυχαστέα, τὴν δὲ ἀκράτου πολλοῦ καὶ ἐδεσμάτων ἀμέτρων ἀναπίμπλησιν ὑπὸ λαιμαργίας, τοῖς δὲ καταχρῆται πρὸς ἐκνομωτάτους οἴστρους καὶ μίξεις ἀθέσμους ὃ οὐ μόνον ἀλλοτρίοις γάμοις ἐπιμεμηνὼς, ἀλλὰ καὶ παιδοσπορῶν καὶ βιαζόμενος τὸν ἄῤῥενα τῆς φύσεως χαρακτῆρα παρακόπτειν καὶ μεταβάλλειν εἰς γυναικόμορφον ἰδέαν, ἕνεκα τοῦ μεμιασμένῳ καὶ ἐπαράτῳ πάθει χαρίσασθαι. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ πάντα μέγας Μωϋσῆς, τὰς ὑπερβολὰς τοῦ περὶ τὴν ὄντως ἑορτὴν κάλλους ἰδὼν, τελειοτέραν ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπέλαβεν εἶναι καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ θεῷ, φήσας κατὰ λέξιν οὕτως, "Ἑορταὶ κυρίου." *) Τὸ γὰρ ἐπίλοιπον καὶ περιδεὲς τοῦ ἡμετέρου γένους λογιζόμενος καὶ ὡς ἔστι μυρίων κακῶν μεστὸν, ἃ γεννῶσι μὲν αἱ ψυχῆς πλεονεξίαι, γεννῶσι δὲ αἱ σώματος κῆρες, προςβάλλουσι δὲ αἱ τῆς ψυχῆς ἀνωμαλίαι, καὶ τῶν συνόντων αἱ ἀντεπιθέσεις, μυρία κακὰ δρώντων τε καὶ πασχόντων· εἶθ' οὕτως ἐθαύμαζεν, εἰ δύναταί τις ἐν τοσούτῳ πελάγει πραγμάτων, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, φορούμενος καὶ μηδέποτ' ἠρεμῆσαι οἷόςτ' ὢν, μήδ' ἀκινδύνῳ βίῳ μετ' ἀσφαλείας ἐνορμίσασθαι, τὴν μὴ λεγομένην, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν οὖσαν, ὄντως ἄγειν ἑορτὴν, ἐνευφραινόμενος καὶ ἐντρυφῶν θεωρίᾳ τε τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀκολουθίᾳ φύσεως καὶ ἁρμονίᾳ πρὸς ἔργα λόγων καὶ πρὸς λόγους ἔργων. Ὅθεν ἀναγκαίως εἶπε, τὰς ἑορτὰς εἶναι μό-

---

*) Lev. 23, 2.

νου θεοῦ. Μόνος γὰρ εὐδαίμων καὶ μακάριος, πάν-
των μὲν ἀμέτοχος κακῶν, πλήρης δὲ ἀγαθῶν τε-
λείων. Μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, αὐτὸς
ὢν τὸ ἀγαθὸν, ὃς οὐρανῷ καὶ γῇ τὰ κατὰ μέρος
ὤμβρισεν ἀγαθά. Παρὸ καὶ τῶν πάλαι τις ἀρε- 1177
τῶσα διάνοια, *) γαληνιασάντων αὐτῇ τῶν παθῶν, P.
ἐμειδία, χαρᾶς ἐγκύμων καὶ ὑπόπλεως γενομένη, καὶ
λογισαμένη παρ' αὐτῇ, μήποτ' ἄρα τὸ μὲν χαίρειν
ἴδιόν ἐστι μόνου θεοῦ, αὐτὴ δὲ διαμαρτάνῃ σφετε-
ριζομένη τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον εὐπαθείας, εὐλαβεῖται
281 δὲ, καὶ τὸν ψυχικὸν γέλωτα ἀρνεῖται, μέχρι τοῦ
M. παρηγορηθῆναι. Τὸ γὰρ δέος αὐτῆς ἐπικουφίζει
ὁ ἵλεως θεὸς, χρησμῷ κελεύσας ὁμολογεῖν, ὅτι ἐγέ-
λασεν, ἵνα ἡμᾶς ἀναδιδάξῃ, ὅτι οὐ κατὰ τὸ παν-
τελὲς ἐστέρηται τὸ γεννητικὸν χαρᾶς· ἀλλ' ἔστιν ἡ
μὲν ἀμιγὴς καὶ ἀκραιφνεστάτη, μηδὲν τῶν τῆς ἐν-
αντίας ἐπιδεχομένη φύσεως, ἐξαίρετος θεοῦ. Ἡ δὲ
ἀπ' ἐκείνης ῥυεῖσα μικτὴ βραχέσιν ἀνακεκραμένη
λυπηροῖς, ἀνδρὸς ἤδη σοφοῦ, δωρεὰν μεγίστην λα-
βόντος τὴν τοιαύτην μῖξιν, ἐν ᾗ πλείω τὰ ἡδέα
τῶν ἀηδῶν ἀνακέκραται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ το-
σοῦτον.

β'.

§. 6. Μετὰ δὲ τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάστατον δι-αιωνίζουσαν ἑορτὴν ἄγεται δευτέρα, ἡ δι' ἓξ ἡμερῶν ἱερὰ ἑβδόμη. Ἣν οἱ μὲν ὠνόμασαν παρθένον, εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἁγνείαν ἀπιδόντες αὐτῆς, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ ἀμήτορα, σπαρεῖσαν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων ἰδέαν τῆς ἄῤῥενος γενεᾶς, ἀμέτοχον τῆς πρὸς γυναικῶν. Ἀνδρειότατος γὰρ καὶ ἀλκιμώτατος ὁ ἀριθμὸς εὖ πεφυκὼς πρὸς ἀρχὴν καὶ ἡγεμονίαν. Ἔνιοι δὲ αὐτὴν καιρὸν προσηγόρευσαν ἀπὸ

---

*) Gen. 18, 10 sqq.

τῶν αἰσθητῶν τεκμηράμενοι τὴν νοητὴν αὐτῆς οὐσίαν. Ὅσα γὰρ τῶν ἐν αἰσθητοῖς ἄριστα, δι' ὧν αἱ ἐτήσιοι ὧραι καὶ τῶν καιρῶν αἱ περίοδοι τεταγμένως ἐπιτελοῦνται, μετέσχηκεν ἑβδομάδος. Λέγω δὲ πλάνητας ἑπτὰ καὶ ἄρκτον καὶ πλειάδας καὶ σελήνης αὐξουμένης τε καὶ μειουμένης ἀνακυκλήσεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐναρμονίους καὶ παντὸς λόγου κρείττους περιφοράς. Μωϋσῆς δὲ ἀπὸ σεμνοτέρου πράγματος ἐκάλεσεν αὐτὴν συντέλειαν καὶ παντέλειαν· ἑξάδι μὲν τὴν γένεσιν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν ἀναθεὶς, ἑβδομάδι δὲ τὴν τελείωσιν. Ἑξὰς μὲν γὰρ ἀρτιοπέριττος ἀριθμὸς, ἐκ τοῦ δὶς τρία παγεὶς, ἔχων ἄῤῥενα μὲν τὸν περιττὸν, θῆλυν δὲ τὸν ἄρτιον, ἐξ ὧν εἰσὶν αἱ γενέσεις
κατὰ φύσεως θεσμοὺς ἀκινήτους. Ἑβδομὰς δὲ ἀ- 1178
μιγέστατος καὶ φῶς, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἑξάδος. P.
Ἃ γὰρ ἐγέννησεν ἑξὰς, ταῦθ' ἑβδομὰς τελεςφορηθέντα ἐπεδείξατο. Παρὸ καὶ γενέθλιος τοῦ κόσμου δεόντως ἂν προςαγορεύοιτο, καθ' ἣν τὸ τοῦ πατρὸς ἔργον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν ἀναφανὲν προςτέτακται πάντων ἀνέχειν ἔργων ἐν αὐτῇ. Οὐχ ἐπειδὴ ῥαθυμίας ὁ νόμος εἰςηγητής — ἀεὶ γὰρ ἐθίζει κακοπαθεῖν καὶ πρὸς πόνον ἀλείφει καὶ τοὺς ἀργεῖν καὶ σχολάζειν θέλοντας προβέβληται· διείρηται γοῦν
182 ἓξ ἡμέρας ἐνεργεῖν — ἀλλ' ἵνα τοὺς συνεχεῖς καὶ
M. ἀτρύτους πόνους χαλάσῃ,*) καὶ τὰ σώματα μεμετρημέναις ἀνέσεσιν ἀνακτησάμενος, καινώσῃ πάλιν πρὸς τὰς αὐτὰς ἐνεργείας. Οἱ γὰρ ἀναπνεύσαντες οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀθληταὶ, ῥώμην συλλέγονται· καὶ ἀπὸ κρατυιοτέρας δυνάμεως ἀνυπερθέτως ἕκαστα τῶν πρακτέων τλητικῶς ὑπομένουσι. Προςτάξας μέντοι μὴ διαπονεῖν τοῖς σώμασι κατὰ τὰς ἑβδομάδας, ἐφῆκε τὰς ἀμείνους πράξεις ἐπιτελεῖν. Αὗται δέ εἰσιν αἱ διὰ λόγων καὶ δογμάτων

*) Exod. 20, 9.

τῶν κατ' ἀρετήν. Προτρέπει γὰρ φιλοσοφεῖν τότε, βελτιοῦντας τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν. Ἀναπέπταται γοῦν ταῖς ἑβδόμαις μυρία κατὰ πᾶσαν πόλιν διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ἐν οἷς οἱ μὲν ἐν κόσμῳ καθέζονται, σὺν ἡσυχίᾳ τὰ ὦτα ἀνωρθιακότες, μετὰ προσοχῆς πάσης, ἕνεκα τοῦ διψῆν λόγων ποτίμων. Ἀναστὰς δέ τις τῶν ἐμπειροτάτων ὑφηγεῖται τὰ ἄριστα καὶ συνοίσοντα, οἷς ἅπας ὁ βίος ἐπιδώσει πρὸς τὸ βέλτιον. Ἔστι δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κατὰ μέρος ἀμυθήτων λόγων καὶ δογμάτων δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια, τό τε πρὸς θεὸν δι' εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους διὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· ὧν ἑκάτερον εἰς πολυσχιδεῖς ἰδέας καὶ πάσας ἐπαινετὰς τέμνεται. Ἐξ ὧν δῆλόν ἐστιν, ὅτι Μωϋσῆς οὐδένα καιρὸν ἀπράκτους ἐᾷ τοὺς χρωμένους αὐτοῦ ταῖς ἱεραῖς ὑφηγήσε-
σιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνέστημεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, 117
ἀπένειμε καὶ τῷ σώματι τὰ οἰκεῖα ἔργα καὶ τῇ ψυχῇ ἐπιβάλλοντα. Καὶ ἐφεδρεύειν τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις ἐσπούδασεν, ἵνα πονοῦντος μὲν τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ διαναπαύηται, ἀναπαύλῃ δὲ χρωμένου διαπονῇ, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν βίων, ὅτε θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς, ἀμείβωσιν ἀντιπαραχωροῦντες ἀλλήλοις. Ὁ μὲν πρακτικὸς, λαχὼν ἑξάδα κατὰ τὴν τοῦ σώματος ὑπηρεσίαν· ὁ δὲ θεωρητικὸς, ἑβδομάδα καὶ πρὸς ἐπιστήμην καὶ τελειότητα διανοίας.

§. 7. Ἀπείρηται δὲ κατὰ ταύτην πῦρ ἐναύειν,*)
283 ὡς ἀρχὴν καὶ σπέρμα τῶν περὶ βίον πραγματειῶν.
M. Ἐπειδήπερ ἄνευ πυρὸς οὐδέν ἐστι τῶν εἰς τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίας χρείας ἐργάσασθαι· ὡς δι' ἑνὸς τοῦ ἀνωτάτου καὶ πρεσβυτάτου τῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ μάλιστα τὰς βαναύσους, αἰτίου κεκωλῦσθαι καὶ

---

*) Exod. 35, 3.

τῶν κατὰ μέρος ὑπηρεσιῶν. Ἀλλ' ἔοικε διὰ τοὺς ἀπειθεστέρους καὶ ἥκιστα προςέχοντας τὸν νοῦν τοῖς πραττομένοις καὶ τὰ ἄλλα προςνομοθετεῖν, οὐ μόνον ἐλευθέρους ἀνέχειν ἔργων ἀξιῶν ταῖς ἑβδόμαις, ἀλλὰ καὶ θεράπουσι καὶ θεραπαίναις ἐφιεὶς ἄδειαν, καὶ μόνον ἐλευθερίαν δι' ἓξ ἡμερῶν προκηρύττων τούτοις. Ἵν' ἀμφοτέρους ἀναδιδάξῃ μάθημα κάλλιστον· τοὺς μὲν δεσπότας αὐτουργεῖν ἐθίζεσθαι, μὴ ἀναμένοντας τὰς ἀπὸ τῶν οἰκετῶν λατρείας καὶ ὑπηρεσίας· ἵν', εἴ τινες ἀβούλητοι καιροὶ κατάσχοιεν, κατὰ τὰς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μεταβολὰς, μὴ τῷ ἀήθει τῆς αὐτουργίας προκάμνοντες τοῖς ἐπιτάγμασιν ἀπαγορεύωσιν· ἀλλ' εὐκινητοτέροις χρώμενοι τοῖς τοῦ σώματος μέρεσιν, εὐφόρως καὶ μετὰ ῥαστώνης ἐνεργῶσι· τοὺς δ' οἰκέτας, μὴ ἀπογινώσκειν τὰς ἀμείνους ἐλπίδας, ἀλλ' ἔχοντας τὴν δι' ἓξ ἡμερῶν ἄνεσιν ἐμπύρευμά τι καὶ ζωπύρημα ἐλευθερίας, τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἄφεσιν, εἰ διαμένοιεν χρηστοὶ καὶ φιλοδέσποτοι, προςδοκᾶν. Ἐκ δὲ τοῦ τοὺς μὲν ἐλευθέρους ὑπομεῖναι τὰς δούλων ὑπηρεσίας, τοῖς δὲ οἰκέταις ἐγγενέσθαι μετασχεῖν ἀδείας, συμβήσεται τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ἐπιδοῦναι πρὸς ἀρετὴν τελειοτάτην, ὑπομιμνησκομένων ἰσότητος καὶ 1180
ἀντεκτινόντων ἀλλήλοις χρέος ἀναγκαῖον, τῶν τε λαμ- P.
πρῶν εἶναι δοκούντων καὶ τῶν ἀφανεστέρων. Ἀλλ' οὐ θεράπουσι μόνον ἐκεχειρίαν ἔδωκεν ὁ νόμος ταῖς ἑβδόμαις, ἀλλὰ καὶ κτήνεσι. Καί τοι φύσει θεράποντες μὲν ἐλεύθεροι γεγόνασιν, ἄνθρωπος γὰρ ἐκ φύσεως δοῦλος οὐδείς. Τὰ δὲ ἄλλα ζῶα πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων χρείαν καὶ ὑπηρεσίαν εὐτρεπισθέντα δούλων ἔχει τάξιν. Ἀλλ' ὅμως ἀχθοφορεῖν ὀφείλοντα καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν κεκτημένων ὑπομένειν πόνους τε καὶ καμάτους, ἀναπαύλας εὑρίσκεσθαι ταῖς ἑβδόμαις. Καὶ τί δεῖ τῶν ἄλλων μεμνῆσθαι; Οὐδὲ γὰρ βοῦς, πρὸς τὰ ἀναγκαιότατα καὶ χρησιμώτατα τῶν ἐν τῷ βίῳ γεγονὼς, ἄροτρον, γῆς προετοιμαζομένης

284 εἰς σπορὰν καὶ πάλιν δραγμάτων εἰςκομισθέντων,
M. ἀλοητὸν εἰς καρποῦ κάθαρσιν τότε καταζεύγνηται,
τὴν τοῦ κόσμου γενέθλιον ἡμέραν ἑορτάζων. Οὕτως ἄρα διὰ πάντων τὸ ἱεροπρεπὲς αὐτῆς πεφοίτηται.

§. 8. Τοσούτου δὲ ἀξιοῖ σεβασμοῦ τὴν ἑβδόμην, ὥςτε καὶ τὰ ἄλλα, ὁπόσα ταύτης μετέχει, τετίμηται παρ᾽ αὐτῷ. Κατὰ γοῦν ἕβδομον ἐνιαυτὸν ἀεὶ χρεωκοπίαν εἰςηγεῖται, πένησιν ἐπικουρῶν, καὶ τοὺς πλουσίους ἐπὶ φιλανθρωπίαν προκαλούμενος·*) ἵνα τῶν ἰδίων μεταδιδόντες ἀπόροις, χρηστὰ καὶ περὶ αὐτῶν προςδοκῶσιν, εἰ γένοιτό τι πταῖσμα. Πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὁ βίος ὁρμεῖ, πνεύματος ἀστάτου τρόπον μεταβάλλων πρὸς τὰ ἐναντία. Καλὸν μὲν οὖν τὴν ἀπὸ δανειστῶν χάριν ἐπὶ πάντας φθάνειν χρεώστας. Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες πρὸς μεγαλοφροσύνην πεφύκασιν, ἀλλ᾽ εἰσὶν ἥττους ἔνιοι χρημάτων ἢ οὐ σφόδρα εὔποροι· καὶ τούτους ἐδικαίωσεν εἰςφέρειν ἃ μὴ λυπήσει διδόμενα. Παρὰ γὰρ τῶν ὁμοεθνῶν, εἰςπράττειν οὐκ ἐάσας, ἐφῆκε παρὰ τῶν ἄλλων κομίζεσθαι· τοὺς μὲν καλέσας εὐθυβόλως ἀδελφούς, ἵνα μηδεὶς φθονῇ τῶν ἰδίων ὡςὰν ἐκ φύσεως συγκληρονόμοις ἀδελφοῖς· τοὺς δὲ μὴ ὁμοεθνεῖς, ὅπερ εἰκός, ἀλλοτρίους ὠνόμασεν. Ἡ δὲ
ἀλλοτριότης ἀκοινώνητον. Εἰ μὴ καὶ ταύτην τις 1181
ὑπερβολαῖς ἀρετῶν μεθαρμόσαιτο πρὸς συγγενικὴν P.
οἰκειότητα. Συνόλως γὰρ ἐνάρετος ἡ πολιτεία καὶ νόμοις, οἳ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἰςηγοῦνται. Ὑπαίτιον δὲ τὸ δανείζειν ἐπὶ τόκῳ. Δανεῖται γάρ τις οὐ περιουσίᾳ ζῶν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι χρεῖος ὤν· ὡς ἐπαναγκαζόμενος τόκους τοῖς ἀρχαίοις προςαποτίνειν, ἀπορώτατος ἐξ ἀνάγκης γίνεται. Καὶ νομίσας ὠφελεῖσθαι ἔτι βλάπτεται, καθάπερ τὰ ὀλιγόφρονα τῶν ζώων τῷ δελέατι τῷ παρόντι. Σοὶ δέ, εἴποιμ᾽

*) Deut. 15, 1 sqq.

ἂν, ὦ δανειστὰ, τί κοινωνίᾳ τρόπον ἀκοινώνητον
συσκιάζεις; Τί δὲ λόγῳ μὲν δοκεῖν εἶναι χρηστὸς
καὶ φιλάνθρωπος προσποιῇ, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις ἀπαν-
θρωπίαν δεικνύεις καὶ δεινὴν σκαιότητα, πλεῖον ὧν
ἔδωκας ἀναπράττων, καὶ ἔστιν ὅτε διπλασιάσας πε-
νιχρότερον ἀπεργαζόμενος τὸν πένητα; Τοιγάρτοι
συναλγεῖ μὲν οὐδεὶς, ὅταν ὀρεχθεὶς πλειόνων, προς-
185 αποβάλλῃς καὶ τὰ ὄντα· πάντες δ' ἐφήδονται, το-
II κογλύφον καὶ ὀβολοστάτην καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνομά-
ζοντες· ὡς ἔφεδρον ἀνθρωπίνων κακῶν καὶ τὴν ἑτέ-
ρων ἀτυχίαν ἰδίαν κρίνοντα εὐτυχίαν. Ἀλλὰ πονη-
ρὸν, ὡς ἔφη τις, ἡ κακία· καὶ ὁ δανείζων τυφλὸς,
τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως οὐ βλέπων, ἐν ᾧ μόλις
ἢ οὐδ' ὅλως ὧν ἐκ πλεονεξίας τεύξεσθαι προςεδόκη-
σεν ἐφίξεται. Οὗτος μὲν οὖν διδότω δίκας τῆς φιλαρ-
γυρίας, ἃ προήκατο μὴ κομιζόμενος, ἵνα μὴ ἀτυ-
χίας ἀνθρώπων ἐργάζηται προσοδευόμενος ἐξ ὧν οὐ
προςῆκεν. Οἱ δὲ χρεῶσται τῆς ἀπὸ τῶν νόμων φι-
λανθρωπίας ἀξιούσθωσαν, τόκους καὶ ἐπιτοκίας μὴ
τελοῦντες, αὐτὸ δὲ μόνον τὸ ἀρχαῖον ἐπιτινύντες.
Πάλιν γὰρ ἐν καιροῖς τὸν αὐτὸν ἔρανον ἀνταποτί-
σουσι τοῖς συμβάλλουσιν, ἀμειβόμενοι ταῖς ἴσαις ὠ-
φελείαις τοὺς χάριτος ἄρξαντας.

§. 9. Τοιαῦτα διαταξάμενος ἑξῆς ἀναγράφει
νόμον ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας μεστόν. "Ἐὰν,"
φησὶ, "πραθῇ σοί τις τῶν ἀδελφῶν, ἓξ ἔτη δου-
λευέτω· τῷ δὲ ἑβδόμῳ προῖκα ἐλεύθερος ἀφεί- 1182
σθω." *) Πάλιν ἀδελφὸν τὸν ὁμόφυλον εἶπεν, ὑ- P.
ποσπείρων τῇ τοῦ κεκτημένου ψυχῇ διὰ τῆς προς-
ρήσεως τὴν πρὸς τὸ ὑπήκοον συγγένειαν, ἵνα μὴ
ὡς ξένου, πρὸς ὃν οὐδὲν φίλτρον ἐστὶν εὐνοίας, κα-
τολιγωρῇ· φιλοίκειον δέ τι πεπονθὼς πάθος ἐκ δι-
δασκαλίας, ἣν ὁ ἱερὸς λόγος ὑπηχεῖ, μὴ ἀγα-

---

*) Deut. 15, 12.

νακτῇ, μέλλοντος ἐλευθεροῦσθαι. Τοὺς γὰρ τοιούτ
δούλους μὲν ὀνομάζεσθαι συμβέβηκε, θῆτας δὲ
ὄντι εἶναι τῶν ἀναγκαίων χάριν ὑπηρετοῦντ
Καὶ ἂν εἰ μυριάκις αὐτεξούσιον δυναστείαν καὶ
σποτείαν ἀπίδωσί τινες κατὰ αὐτῶν, οὐ τιθασσο
τέον, ἐπιλέγοντας τὰ χρηστὰ ἐκεῖνα τοῦ νόμου
ραγγέλματα. Μισθωτός ἐστιν, ὦ ἄνθρωπε, ὁ
γόμενος δοῦλος, καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὤν, ἔχων π
σὲ τὴν ἀνωτάτω συγγένειαν, ἔπειτα καὶ ἀπὸ
αὐτοῦ ἔθνους· τάχα δὲ καὶ φυλέτης καὶ δημό
ἐνδείας χάριν εἰς τουτὶ τὸ σχῆμα ἀπηγμένος. Ἀ
λὼν οὖν ἐκ τῆς ψυχῆς ἐπίβουλον κακὸν ἀλαζονεί
ὡς μισθωτῷ προσφέρου, τὰ μὲν διδοὺς, τὰ δὲ
λαμβάνων. Παρέξει μὲν οὖν ἐκεῖνος ἀοκνότατα
ὑπηρεσίας ἀεὶ καὶ πανταχοῦ μηδὲν ὑπερτιθέμε
ἀλλὰ φθάνων τὰς σὰς ἐπικελεύσεις τάχει καὶ π
θυμίᾳ. Σὺ δὲ ἀντιδίδου τὰς τροφὰς καὶ ἐσθῆ
καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν. Μὴ καταζεύξας ὡς ζ
ἄλογον, μηδὲ πλείοσι καὶ βαρυτέροις τῆς δυνάμ
ἄχθεσι πιέζων, μηδ' ὑβρίζων, μηδ' ἀπειλαῖς καὶ
286 παντάσεσιν εἰς χαλεπὰς δυςθυμίας ἐφελκόμεν
M. ἀλλ' ἀναχωρήσεις διδοὺς καὶ ἀνέσεις μεμετρημέ
Τὸ γὰρ "μηδὲν ἄγαν," ἐπὶ πάντων, καὶ μάλι
πρὸς οἰκέτας δεσποτῶν. Ὑπηρετηθεὶς μέντοι χ
νον αὐταρκέστατον ἑξαετίαν, ὅταν ὁ ἱερώτατος
θμὸς ἐνίστασθαι μέλλῃ τὸ ἕβδομον ἔτος, ἐλεύθε
μεθίεσο τὸν ἐλεύθερον φύσει· μηδὲν ἐνδοιάσας, ἀ
ὦ γενναῖε, καὶ γεγηθὼς δίδου τὴν χάριν, ὅτι
ρὸν ἔλαβες τὸ ἄριστον ζῶον ἄνθρωπον ἐν τοῖς
γίστοις εὐεργετῆσαι. Δούλῳ γὰρ οὐκ ἔστι μεῖζον
λευθερίας ἀγαθόν. Χαίρων οὖν καὶ προσεπιδα
λευσαί τι τῶν ἰδίων, ἀφ' ἑκάστου μέρους τῆς κ
σεως ἐφοδιάσας τὸν εὐεργετηθέντα. Σὸν γὰρ ἐγ-
κώμιον, εἰ μὴ πένης ὢν ἀπαλλάττοιτο τῆς οἰκ
ἀλλὰ τῶν εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἀφορμῶν εὐπορηκώς·
μὴ πάλιν ὑπ' ἐνδείας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀτυχίαν ὑ

χθῇ δουλεύειν, ἀναγκασθεὶς διὰ σπάνιν τῶν περὶ δίαιταν καὶ ἡ σὴ χάρις ἀναιρεθῇ. Πενήτων μὲν δὴ πέρι τοσαῦτα.

§. 10. Κελεύει δὲ ἑξῆς ἀργὴν καὶ ἀνάροτον τὴν χώραν ἐᾶν ἔτει ἑβδόμῳ διὰ πολλά.*) Πρῶτον μὲν, ἵνα τὴν ἑβδομάδα τιμήσῃ κατὰ πάντας χρόνους ἡμερῶν καὶ μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν. Ἑβδόμη τε γὰρ πᾶσα ἡμέρα ἱερὰ, τὸ καλούμενον παρ' Ἑβραίοις σάββατον· μηνῶν τε ὁ ἕβδομος κατὰ πᾶν ἔτος ἑορτῶν ἔλαχε τὴν μεγίστην. Ὥςτ' εἰκότως καὶ ὁ ἕβδομος ἐνιαυτὸς τοῦ περὶ τὸν ἀριθμὸν σεβασμοῦ τυχὼν ἐκτετίμηται. Δεύτερον δ' ἐκεῖνο. "Μὴ πάντα," φησὶν, "ἴσθι τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ἑκὼν ζημίαν ὑπόμεινον," ἵνα καὶ τὴν ἀκούσιον βλάβην, εἴ ποτε γένοιτο, ῥᾳδίως ἐνέγκῃς, ἀλλὰ μὴ ὡς ἐπὶ καινῷ καὶ ξένῳ δυςχεραίνων ἀθυμῇς. Εἰσὶ γὰρ τῶν πλουσίων οὕτως ἀτυχεῖς τὰς γνώμας τινὲς, ὡς ἀπορίας ἐπισχούσης, στένουσι καὶ κατηφοῦσιν οὐδὲν ἧττον, ἢ εἰ πᾶσαν ἀφῃρέθησαν τὴν οὐσίαν. Ἀλλὰ τῶν Μωϋσέως ὁμιλητῶν ὅσοι φοιτηταὶ γνήσιοι, καλοῖς ἐνασχούμενοι νομίμοις, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐθίζονται τὰς ἐνδείας εὐμαρῶς ὑπομένειν, διὰ τοῦ καὶ τὴν ἀρετῶσαν χώραν ἐᾶν ἀργήν· ἅμα καὶ μεγαλοφροσύνην ἀναδιδασκόμενοι καὶ τὰς ὁμολογουμένας προςόδους μόνον οὐκ ἐκ τῶν χειρῶν ἑκουσίῳ γνώμῃ μεθιέναι. Τρίτον καὶ ἐκεῖνο αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ,
287 τὸ μηδενὶ προςήκειν τὸ παράπαν ἀνθρώπους ἄχθει βαρύνειν καὶ πιέζειν. Εἰ γὰρ τοῖς μέρεσι τῆς γῆς, ἃ μήθ' ἡδονῆς μήτ' ἀλγηδόνος πέφυκε κοινωνεῖν μεταδοτέον ἀναπαύλης, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἀνθρώποις, οἷς οὐ μόνον αἴσθησις πρόςεστιν ἡ κοινὴ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ καὶ λογισμὸς ἐξαίρετος, ᾧ τὰ ἐκ πόνων καὶ καμάτων ὀδυνηρὰ τρανοτέραις

---

*) Lev. 25, 4.

φαντασίαις ἐντυποῦται; Παύσασθε οὖν οἱ λεγόμενοι δεσπόται τῶν ἐπὶ δούλοις σφοδρῶν καὶ δυςυπομονήτων ἐπιταγμάτων, ἃ καὶ τὰ σώματα κατακλᾷ 111 βιαζόμενα καὶ τὰς ψυχὰς πρὸ τῶν σωμάτων ἀπαγορεύειν ἀναγκάζει. Φθόνος γὰρ οὐδεὶς προστάττειν τὰ μέτρια, δι' ὧν καὶ ὑμεῖς τῆς προςηκούσης ὑπηρεσίας ἀπολαύσετε καὶ οἱ θεράποντες εὐφόρως τὰ κελευσθέντα δράσουσι· καὶ τὰς διακονίας οὐ πρὸς ὀλίγον, ἅτε προκαμόντες, καὶ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, τοῖς πόνοις προγηράσαντες ὑπομένουσιν, ἀλλὰ πρὸς μήκιστον ἀθλητῶν τρόπον ἀνηβῶντες, οὐ τῶν εἰς πολυσαρκίαν πιαινομένων, ἀλλ' οἷς ἔθος ἐγγυμνάζεσθαι διὰ ξηρῶν ἱδρώτων πρὸς τὴν τῶν περὶ βίον ἀναγκαίων καὶ χρησίμων κτῆσιν. Παυσάσθωσαν καὶ οἱ τῶν πόλεων ἡγεμόνες φόροις καὶ δασμοῖς συνεχέσι καὶ μεγάλοις αὐτὰς ἐκτραχηλίζοντες, οἱ τὰ μὲν ἴδια ταμεῖα πληροῦσιν ἅμα τοῖς χρήμασι καὶ τὰς ἀνελευθέρους κακίας καὶ τὸν σύμπαντα βίον αὐτῶν ῥυπαινούσας, θησαυροφυλακοῦντες. Ἀνηλεεστάτους γὰρ καὶ γέμοντας ἀπανθρωπίας τοὺς τῶν φόρων ἐκλογεῖς ἐπίτηδες αἱροῦνται, τὰς πρὸς πλεονεξίαν ἀφορμὰς αὐτοῖς ἐνδιδόντες. Οἱ δὲ τῇ φυσικῇ σκαιότητι προςειληφότες καὶ τὴν ἐξ ἐπιταγμάτων δεσποτικῶν ἐκεχειρίαν, καὶ πάνθ' ὑπὲρ ἀρεσκείας τῆς ἐκείνων ἐγνωκότες πράττειν, οὐδὲν παραλείπουσι τῶν χαλεπωτάτων, ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα μηδ' ὄναρ ἰδόντες. Τοιγάρτοι πάντα φύρουσι καὶ συγχέουσιν ἀργυρολογοῦντες· ὡς μὴ μόνον ἐκ τῶν οὐσιῶν ἀναπράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σωμάτων, ὕβρεσιν, αἰκίαις, πρὸς ἀποτομίαν κεκαινουργημέναις βασάνοις. Ἤδη δέ τινας ἀκούω μηδὲ νεκρῶν ἀποσχέσθαι δι' ἀγριότητα καὶ παρηλλαγμένην λύτταν· οἳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐθηριώθησαν, ὡς καὶ τύπτειν ὕστριξι τολμᾶν τοὺς τεθνεῶτας. Καὶ ἐπειδή τις τῆς ἄγαν ὠμότητος κατεμέμφετο, εἰ μηδ' ὁ θάνατος, ἡ κακῶν ἁπάντων ἀπαλλαγὴ καὶ ὡς ἀληθῶς τελευτὴ, περιποι

ἤσαιθ᾽ οἷς ἐκποδὼν τὸ ἀνύβριστον· ἀλλ᾽ ἀντὶ τα-
φῆς καὶ τῶν νομιζομένων αἰκίας ὑπομένουσιν, ἀπο-
λογίᾳ χείρονι κατηγορίας ἐχρῶντο φάσκοντες προπη-
λακίζειν τοὺς τεθνεῶτας, οὐχ ὑπὲρ τοῦ κωφὴν καὶ
ἀναίσθητον κόνιν ὑβρίζειν — ἀνωφελὲς γάρ —
288 ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἢ κατὰ γένος ἢ καθ᾽ ἑταιρίαν
προσήκοντας εἰς οἶκτον ἀγαγεῖν καὶ προκαλέσασθαι
λύτρα καταθέσθαι τῶν σωμάτων, ὑστάτην ἀπονεί-
μαντας χάριν.

§. 11. Εἶτ᾽, ὦ φαυλότατοι πάντων ἀνθρώ- 1185
πων, εἴποιμ᾽ ἂν αὐτοῖς, ἃ διδάσκετ᾽ οὐ προεμά- P.
θετε; ἢ προκαλεῖσθαι μὲν εἰς ἔλεον ἑτέρους εἰ καὶ
δι᾽ ὠμοτάτων ἔργων οἴδατε, τὰ δὲ χρηστὰ καὶ φι-
λάνθρωπα τῆς αὐτῶν ψυχῆς ἐκτέτμησθε; Καὶ ταῦ-
τα μὴ ἀποροῦντες ἀγαθῶν ὑφηγητῶν καὶ μάλιστα
τῶν ἡμετέρων νόμων; Οἳ καὶ τὴν γῆν μεθίεσαν
ἀπὸ φόρτων τῶν ἐτησίων, ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυλαν
αὐτῇ παρασχόντες. Αὕτη δὲ, καί τοι δοκοῦσα ἄψυ-
χος εἶναι, πρὸς ἀμοιβὴν ηὐτρέπισται καὶ χάριτος
ἀντίδοσιν, ἣν ἔλαβε δωρεὰν ἀντεκτίνειν ἐπειγομένη.
Τυχοῦσα γὰρ ἀδείας ἔτει τῷ ἑβδόμῳ καὶ μὴ πονη-
θεῖσα, σύμπαντα δὲ τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον ἀπε-
λευθεριάσασα, τῷ μετὰ ταῦτα διπλασίους, ἔστι δὲ
ὅτε καὶ πολυπλασίους ὑπὲρ εὐφορίας ἤνεγκε καρ-
πούς. Τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ τοὺς ἀλείπτας
ἔστιν ἰδεῖν δρῶντας ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν. Ὅταν γὰρ
αὐτοὺς συγκροτήσωσιν ἐπαλλήλοις καὶ συνεχέσι γυ-
μνασίαις, πρὶν εἰς ἅπαν καμεῖν, ἀνακτῶνται, παρέ-
χοντες ἀνέσεις οὐ μόνον τῶν ἐν ἀθλήσει πόνων, ἀλ-
λὰ καὶ τῶν πρὸς ἐδωδὴν καὶ πόσιν, τὸ σκληροδίαι-
τον χαλῶντες εἴς τε ψυχῆς εὐθυμίαν καὶ εὐπάθειαν
σώματος. Καὶ οὐ δήπου διδάσκαλοι ῥᾳθυμίας καὶ
τρυφῆς εἰσὶν, οἷς ἐπάγγελμα τὸ πρὸς πόνους ἀλεί-
φειν· ἀλλὰ μεθόδῳ καὶ τέχνῃ προσποιοῦσιν ἰσχὺν
κραταιοτέραν ἰσχύϊ καὶ δυνάμεις σθεναρωτέρας δυ-
νάμεσι, τὴν ῥώμην ἀνέσει καὶ ἐπιτάσει, καθάπερ

ἁρμονίᾳ, συναύξοντες. Ἔμαθον δὲ παρὰ τῆς παν-
σόφου ταῦτα φύσεως, ἥτις τὸ ἐπίπονον καὶ καματη-
ρὸν τοῦ γένους ἡμῶν ἐπισταμένη, διένειμε τὸν χρόνοι
εἰς ἡμέραν τε καὶ νύκτα, τῇ μὲν ἐγρηγορεῖν, τῇ νυ-
κτὶ δὲ ὕπνον παρασχοῦσα. Φροντὶς γὰρ αὐτὴν, οἷι
μητέρα κηδεμονικωτάτην, εἰςῆλθε τοῦ τὰ ἔγγονα μὶ
ἀποτρύχεσθαι. Μεθ' ἡμέραν γὰρ τὰ σώματα δια-
νίστησι καὶ πρὸς τὰς τοῦ βίου χρείας καὶ ὑπηρεσία
ἁπάσας ἐγείρει, ἀναγκάζουσα τοὺς ἀργίᾳ καὶ ἀβρο-
διαίτῳ βίῳ σχολάζειν ἐθιζομένους. Νύκτωρ δὲ, κα-
θάπερ ἐν πολέμῳ τὸ ἀνακλητικὸν ὑποσημάνασα
πρὸς ἀνάπαυλαν καλεῖ καὶ τὴν σωμάτων ἐπιμέλειαν
Οἱ δὲ ἀποθέμενοι πολὺ βάρος πραγματειῶν, ὅσον 1:
ἕωθεν εἰς ἑσπέραν ἦσαν ἀπηχθισμένοι καὶ ἐπανελ-
θόντες οἴκαδε πρὸς ἡσυχίαν τρέπονται· καὶ κατα-
δαρθέντες ὕπνῳ βαθεῖ τὸν μεθημερινὸν πόνον ἐκ-
νοσιλεύονται. Καὶ πάλιν νεαλεῖς καὶ ἀκμῆτες γενό-
μενοι σπεύδουσιν ἕκαστος πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ συνή-
θη. Τὸν δολιχὸν τοῦτον ἡ φύσις διά τε ὕπνου και
289 ἐγρηγόρσεως ἀπένειμαν ἀνθρώποις, ἵνα ἐν μέρει
M μὲν ἐνεργῶσιν, ἐν μέρει δὲ ἀτρεμίζοντες ἑτοιμότερ
καὶ εὐκινητότερα τὰ τοῦ σώματος ἴσχωσι μέρη.

§. 12. Πρὸς ἅπερ ἀπιδὼν ὁ τοὺς νόμους ἡ-
μῖν προφητεύσας, ἄνεσιν ἐκήρυξε τῇ χώρᾳ δι' ἐξαε-
τίας γεωπόνους ἐπισχών. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ἕνεχ' ὧ
εἶπον αὐτὸ μόνον ταῦτ' εἰςηγήσατο, ἀλλὰ καὶ τῇ
συνήθους φιλανθρωπίας, ἣν ἅπαντι μέρει τῆς νο-
μοθεσίας συνυφαίνειν ἀξιοῖ, τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖ
ἱεραῖς γραφαῖς κοινωνικὰ καὶ χρηστὰ ἐνφραγιζόμε-
νος ἤθη. Κελεύει γὰρ τῷ ἑβδόμῳ ἔτει μηδὲν συγ-
κλείειν χωρίον; ἀλλὰ πάντας ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶ-
νας ἀναπεπταμένους ἐᾶν, καὶ τὰς ἄλλας κτήσεις, ὅ-
σαι σπαρτῶν εἰσὶν ἢ δένδρων, ἵνα τοῖς ἀπαυτομα-
τισθεῖσι καρποῖς οἱ πένητες ἀδεῶς χρῆσθαι δύναν-
ται μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον, τῶν κεκτημένων. Ὅθε
τε μὲν δεσπόταις οὐκ ἐφῆκεν ἐργάζεσθαι, στοχα-

ζόμενος τοῦ μηδεμιᾶς λύπης αἴτιος αὐτοῖς γενέσθαι, ὡς τὰ μὲν ἀναλώματα παρασχοῦσι, τὰς δὲ ἀντὶ τούτων προςόδους οὐ λαμβάνουσι· τοὺς δὲ ἀπόρους ὡς ἰδίων ἀπολαύειν. Τότε γοῦν τῶν ἀλλοτρίων εἶναι δοκούντων ἠξίωσε, ταπεινοῦ σχήματος αὐτοὺς ἀπαλλάττων καὶ τῶν ἐπὶ μεταίταις ὀνειδῶν. Ἆρ' οὐκ ἄξιον ἐρασθῆναι τῶν νόμων, οἳ τοσαύτης γέμουσιν ἡμερότητος; Δι' ἣν εἰ μὲν πλούσιοι διδάσκονται μεταδιδόναι καὶ κοινωνεῖν ὧν ἔχουσι. Παρηγοροῦνται δὲ οἱ πένητες, μὴ πάντοτε ταῖς τῶν ἀπόρων οἰκίαις ἐπιφοιτᾶν ἀναγκαζόμενοι πρὸς ἐπανόρθωσιν ὧν ἐνδεεῖς εἰσίν. Ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ προςοδοδευόμενοι, καθάπερ ἐξ ἰδίων κτημάτων, τοὺς ἀπαυτοματίζοντας, ὡς ἔφην, καρποὺς, χῆραι καὶ ὀρφανοὶ παῖδες, ὅσοι ἄλλοι τῶν ἠμελημένων καὶ ἀφανῶν, ἕνεκα τοῦ μὴ περιουσιάζειν. Τότε περιουσιάζουσι· ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς ἐναπιναίως πεπλουτηκότες, ὃς αὐτοὺς πρὸς
κοινωνίαν ἐκάλεσε τῶν κτητόρων ἐν τῷ τῆς ἱερᾶς 1187
ἑβδόμης ἀριθμῷ. Καὶ ὅσοι μέντοι κτηνοτροφοῦσι P.
μετ' ἀδείας ἐπὶ χλοηφαγίας τὰ οἰκεῖα θρέμματα ἄγουσιν, ἐκλεγόμενοι πεδία εὔχορτα καὶ ἐπιτηδειότατα ἐμβόσκεσθαι, καταχρώμενοι τῆς ἐκεχειρίας ἀδείᾳ. Καὶ φθόνος οὐδεὶς ἐκ τῶν δεσποτῶν ἀπαντᾷ, ἅτε παλαιοτάτῳ ἔθει κεκρατημένων, ὃ σύντροφον ἐκ μακρῶν χρόνων γενόμενον, εἰς φύσιν ἐκνενίκηκεν.

§. 13. Ἀρχὴν ταύτην βαλλόμενος ὥςπερ θεμέλιόν τινα ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας, ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν συνθεὶς, τὸν πεντηκοστὸν ὅλον ἀπέφηνεν ἱερὸν, ἐξαίρετα καὶ πάντα διαφερόντως καλὰ νομοθετήσας ἐπ' αὐτῷ παρὰ τὰ κοινωνίαν ἔχοντα. Πρῶτον μὲν τόδε. Τὰς ἀλλοτριωθείσας κτήσεις οἴεται δεῖν ἀποδίδοσθαι τοῖς ἐξ ἀρχῆς κυρίοις, ἵν' αἱ
290 κληρουχίαι τοῖς γένεσι διαφυλάττωνται καὶ μηδεὶς
M. τῶν λῆξιν εἰληφότων εἰς ἅπαν στερῆται τῆς δωρεᾶς.
Ἐπειδὴ καιροὶ συμπίπτουσι πολλάκις ἀβούλητοι, δι' οὓς ἀναγκάζονταί τινες πιπράσκειν τὰ ἴδια. Καὶ

τῆς ἐν δέοντι τούτων χρείας προενόησε καὶ τοὺς ὠνουμένους ἐκώλυσεν ἀπατᾶσθαι, τοῖς μὲν πιπράσκειν ἐφιεὶς, τοὺς δὲ ἐφ' οἷς ὠνήσονται μάλα σαφῶς ἀναδιδάξας. Μὴ γὰρ δίδοτε, φησὶ, τὰς ἐπ' ἀκτησίᾳ τιμὰς, ἀλλὰ πρὸς ἐνιαυτῶν ὡρισμένον ἀριθμὸν, οἳ ἐντός εἰσι πεντηκονταετίας. Οὐ γὰρ κτημάτων αἱ πράσεις, ἀλλὰ καρπῶν ὀφείλουσιν εἶναι, διὰ δύο τὰ ἀναγκαιότατα. Ἓν μὲν, ὅτι σύμπασα ἡ χώρα θεοῦ κτῆμα κέκληται, τῶν δὲ θεοῦ κτημάτων οὐχ ὅσιον ἄλλους ἐπιγράφεσθαι δεσπότας — ἕτερον δὲ, λῆξις ἀπονενέμηται ἑκάστῳ τῶν κληρούχων, ἧς στερεῖσθαι τὸν λαχόντα οὐκ ἐδικαίωσεν ὁ νόμος. Τὸν μὲν οὖν ἐντὸς τῆς πεντηκονταετίας δυνάμενον ἀναλαβεῖν τὰ οἰκεῖα, ἤ τινα τῶν ἐγγυτάτω γένους ἀγχιστέων, προςκαλεῖται πάσῃ μηχανῇ κατατιθέναι ἣν ἔλαβε τιμὴν, καὶ μὴ τῷ πριαμένῳ καθ' ὃν ἐδεῖτο καιρὸν ὠφελήσαντι ζημίας αἴτιον γενέσθαι. Τῷ δὲ ἀπόρως ἔχοντι συνεπάθησε καὶ μετέδωκεν ἐλέους, τὴν ἀρχαίαν δωρησάμενος αὖθις περιουσίαν, δίχα τῶν κατ' εὐχὴν ἀνιερωθέντων ἀγρῶν ἐν τῇ τάξει τῶν ἀναθεμάτων. Ἀνάθεμα δὲ οὐχ ὅσιον ἀκυροῦσθαι χρόνῳ. Διὸ προστέτακται, τὴν ἀξίαν τιμὴν 1188
τούτων ἐκλέγειν μηδὲν καταχαριζομένους τῷ ποιη- P.
σαμένῳ τὸ ἀνάθημα.

§. 14. Ταῦτα μὲν ἐπὶ ταῖς τῆς χώρας διανομαῖς καὶ κληρουχίαις διατέτακται· ἕτερα δὲ ἐπὶ ταῖς οἰκίαις. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτων αἱ μὲν κατὰ πόλεις τειχῶν ἐντός εἰσιν, αἱ δὲ ἐν ἀγρῷ ἔξω τείχους ἐπαύλεις· τὰς μὲν ἐν τοῖς χωρίοις ἐπέτρεψεν ὁ νόμος ἀεὶ λυτροῦσθαι, τὰς δὲ μὴ λυτρωθείσας ἄχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους ἀποδίδοσθαι προῖκα τοῖς πάλαι κυρίοις, καθάπερ καὶ τὰ κτήματα. Μοῖρα γὰρ ἐπαύλεις κτημάτων. Ὅσαι δὲ τειχῶν ἐντός εἰσι, μέχρι μὲν ἐνιαυτοῦ τὴν ἀποπομπὴν ἐπὶ τοὺς πεπρακότας ἔχουσι· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἅπαν τοῖς ὠνησαμένοις βεβαιοῦνται, μηδὲν δὲ τοῦ πεντηκο-

στοῦ ἔτους ἐκεχειρίας βλαπτούσης τοὺς πριαμένους. Αἴτιον δὲ τοῦ βούλεσθαι καὶ ἐπηλύταις ἱδρύσεως τοῖς ἐνταυθοῖ βεβαίου παρασχεῖν ἀφορμήν. Ἐπειδὴ γὰρ μετουσίαν γῆς οὐκ ἔχουσιν, ἅτε μὴ καταριθμηθέντες ἐν ταῖς κληρουχίαις, οἰκιῶν αὐτοῖς κτῆσιν ὁ
291 νόμος ἀπένειμε, φροντίσας τοῦ μὴ μετανάστας γενέσθαι τοὺς τῶν νόμων ἱκέτας καὶ πρόςφυγας. Αἱ γὰρ πόλεις, ὅτ' ἐκληροδοτεῖτο ἡ χώρα, κατὰ φυλὰς οὐ διενεμήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἦσαν συνῳκοδομημέναι, κατὰ τὰς ἐν ἀγροῖς ἐπαύλεις τῶν οἰκητόρων ποιουμένων τὰς διατριβάς. Ἐξ ὧν ὕστερον ἀναστάντες καὶ συνελθόντες, ἐπίδοσιν κοινωνίας καὶ φιλανθρωπίας, ὥςπερ εἰκὸς, ἐν χρόνῳ μακρῷ λαμβανούσης, οἰκίας ἐν ταὐτῷ καὶ πόλεις ἐδείμαντο, ὧν καὶ ἐπηλύται, καθάπερ εἶπον, μετέδοσαν, ἵνα μὴ πάντων ἀποροῖεν καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ τῶν κατὰ πόλεις.

§. 15. Περὶ δὲ τῆς ἱερωμένης φυλῆς τάδε νομοθετεῖται. Γῆς ἀποτομὴν οὐκ ἀπένειμε τοῖς νεωκόροις ὁ νόμος, ὑπολαβὼν αὐτάρκη πρόσοδον εἶναι τούτοις τὰς ἀπαρχάς. Ὀκτὼ δὲ καὶ τεσσαράκοντα πόλεις ἀπεκλήρωσεν εἰς οἴκησιν καὶ διςχιλίους ἑκάστῃ πήχεις προάστειον ἐν κύκλῳ *). Τὰς οὖν ἐν ταύταις οἰκίας οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἄλλαις, ὅσαι τειχῶν εἴσω τυγχάνουσιν, ἐβεβαίωσε τοῖς πριαμένοις, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τῶν ἀποδιδομένων κομίσασθαι μὴ δυναμένων, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἐφῆκεν αὐτὰς λυτροῦσθαι, καθάπερ καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἔ- 1189
θνους τὰς ἐπαύλεις αἷς ἰσοδυναμοῦσιν· ἐπειδὴ μόνας P.
ἐκ τοσαύτης χώρας διεκληρώσαντο τὰς οἰκίας, ὧν οὐκ ᾤετο δεῖν στερεῖσθαι τοὺς λαμβάνοντας, καθάπερ οὐδὲ τοὺς κληρούχους τῶν ἐπαύλεων. Οἰκιῶν μὲν δὴ πέρι τοσαῦτα.

---

*) Num. 35, 5 sqq.

§. 16. Τὰ δὲ πρὸς χρεώστας δανειστῶν καὶ πρὸς θεράποντας δεσποτῶν ὅμοια τοῖς πρόσθεν νενομοθέτηται· ὅπως οἱ μὲν δανεισταὶ μὴ ἐκλέγωσι τόκους παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλ' ὅσον προήκαντο μόνον ἄσμενοι κομίζονται· οἱ δὲ δεσπόται τοῖς ἀργυρωνήτοις μὴ ὡς φύσει δούλοις, ἀλλ' ὡς μισθωτοῖς προςφέρωνται, παρέχοντες ἄδειαν ἐλευθερίας, εὐθὺς μὲν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν λύτρα καταθεῖναι δυναμένοις, αὖθις δὲ τοῖς ἀπόροις, ἢ ὅταν ἐπιγίνηται ὁ τῆς ἀπ' ἀρχῆς δουλείας ἕβδομος ἐνιαυτὸς, ἢ ὅταν ὁ πεντηκοστὸς, καὶ ἂν πρὸ μιᾶς ἡμέρας τύχῃ τις εἰς δουλείαν ὑπαχθείς. Ἄφεσις γὰρ ἐκεῖνος ἔστι τε καὶ νενόμισται, πάντων ἐπὶ ταῖς ἀρχαίαις διαυλοδρομούντων καὶ ἀνακαμπτόντων εὐπραγίαις. Ἐπιτρέπει δὲ ἐκ τῶν μὴ ὁμοφύλων, οἵ τινες ἐξ ἑτέρων ἐθνῶν εἰσὶν, οἰκέτας κτᾶσθαι· βουλόμενος πρῶτον μὲν διαφορὰν οἰκείων τε καὶ ἀλλοτρίων εἶναι· ἔπειτα δὲ μὴ κατὰ τὸ παντελὲς ἀναγκαιότατον κτῆμα θεράποντας ἀνεῖρξαι τῆς αὐτοῦ πολιτείας. Μυρία γὰρ τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων ποθεῖ τὰς ἐκ δούλων ὑπηρεσίας.

γ'.

292 M. §. 17. Ἑπόμενοι δὲ τῇ τάξει τρίτην ἑορτὴν ἀναγράφομεν, τὴν κατὰ σελήνης νουμηνίαν. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἀρχὴ μηνὸς ἀρχὴ δὲ καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνου τίμιον· ἔπειτα δὲ, ὅτι κατ' αὐτὴν οὐδὲν ἀφώτιστον ἐν οὐρανῷ· τρίτον δὲ, ὅτι τῷ ἐλάττονι καὶ ἀσθενεστέρῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὸ κρεῖττον καὶ δυνατώτερον ὠφελείας ἀναγκαίας μεταδίδωσι. Νουμηνίᾳ γὰρ ἄρχεται φωτίζειν αἰσθητῷ φέγγει σελήνην ἥλιος, ἡ δὲ τὸ ἴδιον κάλλος ἀναφαίνει τοῖς ὁρῶσι. Τοῦτο δὲ ἐναργὴς, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ διδασκαλία χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας, ἵνα μηδέποτε τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ἄνθρωποι φθονῶσιν, ἀλλὰ μιμούμενοι τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις, ὑπερόριον τῆς ψυχῆς καὶ βασκανίαν ἐλαύνωσιν.

δ΄.

§. 18. *Μετὰ δὲ νουμηνίαν ἐστὶν ἑορτὴ τετάρτη, τὰ διαβατήρια, ἣν οἱ Ἑβραῖοι Πάσχα* *) *καλοῦσιν, ἐν ᾗ θύουσι πανδημεὶ, ἀρξάμενοι κατὰ μεσημβρίαν* 1190
ἕως ἑσπέρας. Ὑπομνηστικὴ τῆς μεγίστης ἀποικίας P.
ἐστὶν ἡ ἑορτὴ καὶ χαριστήριος· ἣν ἀπ᾽ Αἰγύπτου μυριάσι πολλαῖς ἐστείλαντο κατὰ τὰ χρησθέντα λόγια, τότε οὖν, ὡς εἰκὸς, ἀπολελοιπότες χώραν γέμουσαν ἀπανθρωπίας καὶ ξενηλασίας ἐπιτηδεύουσαν καὶ — τὸ χαλεπώτατον — τὰς τοῦ θεοῦ τιμὰς ἀλόγοις ζώοις προςνέμουσαν, ὑπὸ τῆς ἄγαν περιχαρείας ἔθυον, ἱερεῖς οὐκ ἀναμένοντες. Τὸ δὲ τότε πραχθὲν δρᾶν ἐφῆκεν ὁ νόμος ἅπαξ, κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἕκαστον, εἰς εὐχαριστίας ὑπόμνησιν. Ταῦτα μὲν κατὰ παλαιὰν ἀλληγορίαν ἱστορεῖται. Οἷς δὲ τὰ ῥητὰ τρέπειν πρὸς ἀλληγορίαν ἔθος, ψυχῆς κάθαρσιν αἰνίττεται τὰ διαβατήρια. Φασὶ γὰρ τὸν σοφίας ἐραστὴν οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύειν, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν παθῶν διάβασιν. Ἑκάστη δὲ οἰκία κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον σχῆμα ἱεροῦ καὶ σεμνότητα περιβέβληται, τοῦ σφαγιασθέντος ἱερείου πρὸς τὴν ἁρμόττουσαν εὐωχίαν εὐτρεπιζομένου καὶ τῶν ἐπὶ τὰ συσσίτια συνειλεγμένων ἁγνευτικοῖς περιῤῥαντηρίοις κεκαθαρμένων. Οἳ παραγεγόνασιν, οὐχ ὡς εἰς τὰ ἄλλα συμπόσια, χαριζόμενοι γαστρὶ δι᾽ οἴνου καὶ ἐδεσμάτων· ἀλλὰ πάτριον ἔθος ἐκπληρώσοντες μετ᾽ εὐχῆς τε καὶ ὕμνων. Ἄγεται δὲ ἡ πάνδημος θυσία τεσσαρεςκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς, ἥτις ἐκ δυοῖν ἑβδομάδων συνέστηκεν, ἵνα μηδὲν ἄμοιρῇ τῶν ἀξίων τιμῆς ἑβδομάδος. Ἀλλ᾽ αὕτη κατάρχει πᾶσιν ἐπιφανείας καὶ σεμνότητος.

ε΄.

293 §. 19. *Συνάπτει δὲ τοῖς διαβατηρίοις ἑορτὴ,*
M *διάφορον ἔχουσα καὶ οὐ συνήθη τῆς τροφῆς χρῆσιν,*

*) Exod. 12, 1 sqq.

ἄζυμα, ἀφ' οὗ καὶ ὠνόμασται. Διττὸς δὲ περὶ αὐ-
τῆς λόγος, ὁ μὲν ἴδιος τοῦ ἔθνους ἕνεκα τῆς λε-
χθείσης ἀποικίας· ὁ δὲ κοινὸς κατὰ φύσεως ἀκο-
λουθίαν καὶ τὴν τοῦ κόσμου παντὸς ἁρμονίαν. Ὡς
δὲ ἀψευδὴς ἡ ὑπόθεσις, ἐπισκεπτέον. Ἕβδομος ὢν
ὁ μὴν οὗτος ἀριθμῷ τε καὶ τάξει κατὰ τὸν ἡλια-
κὸν κύκλον, δυνάμει πρῶτός ἐστι. Διότι καὶ πρῶ-
τος ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγράφεται. Αἴτιον δὲ,
ὥς γε οἶμαι, τόδε· τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀπεικό-
νισμά τε καὶ μίμημα συμβέβηκεν εἶναι τῆς ἀρ- 1191
χῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ὅδε ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο. R
Καθ' ἕκαστον οὖν ἐνιαυτὸν ὑπομιμνήσκων ὁ θεὸς
τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, ἀνέφηνε τὸ ἔαρ, ἐν ᾧ
πάντα ἀνθεῖ καὶ βλαστάνει. Διόπερ οὐκ ἀπὸ σκο-
ποῦ πρῶτος ἀναγέγραπται μὴν ἐν τοῖς νόμοις, ἐπει-
δὴ τρόπον τινὰ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐκμαγεῖόν ἐστιν,
ἀπ' ἐκείνης ὥσπερ ἀρχετύπου σφραγῖδος τυπωθείς.
Τῆς δὲ ἑορτῆς διχόμηνος ἄρχει ἡ πεντεκαιδεκάτη,
καθ' ἣν σελήνη πλησιφαὴς γίνεται, προνοίᾳ τοῦ
μηδὲν εἶναι σκότος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ δὲ
ἑορτὴ πάλιν ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ ἄγεται, διὰ τὴν τοῦ
ἀριθμοῦ τιμὴν, ἵνα μηδὲν τῶν εἰς εὐθυμίαν καὶ
εὐχαριστίαν τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀπολείπηται τῆς ἱε-
ρᾶς ἑβδομάδος. Τῶν δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν δύο, τὴν
πρώτην καὶ τὴν ὑστάτην, ἁγίας προςεῖπεν, ἀρχῇ
καὶ τέλει ὡς εἰκὸς προνομίαν διδοὺς, καὶ ἅμα βου-
λόμενος, καθάπερ ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ, συμφωνίαν
τῶν ἄκρων ἁρμόσασθαι. Ὁ δὲ ἄρτος ἄζυμος, ἤτοι
διὰ τὸ τοὺς προγόνους, ἡνίκα θείᾳ πομπῇ ἐστέλ-
λοντο, τὰ ἄζυμα ἐπενέγκασθαι· ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὸν
καιρὸν ἐκεῖνον — λέγω δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν, ἐν
ᾗ συμβαίνει τὴν ἑορτὴν ἄγεσθαι — ὁ τοῦ σίτου
καρπὸς ἀτελής ἐστι, τῶν πεδίων σταχυφορούντων,
καὶ μήπω καιρὸν ἐχόντων εἰς ἄμητον, ἐδικαίωσεν
ἐξ ὁμοιώσεως τὴν ἄζυμον τροφήν. Ἀτελὴς γάρ ἐστι
καὶ αὕτη, πρὸς ἐλπίδα χρηστῆς ὑπομνήσεως· ὡς

ἤδη τῆς φύσεως τὰς ἐτησίους εὐτρεπιζομένης ἀνθρώπων γένει δωρεὰς ἐν τῇ τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίᾳ καὶ περιουσίᾳ. Λέγεται δὲ καὶ ἐκεῖνο τοῖς ἐξηγηταῖς ἱερῶν γραμμάτων, ὅτι ἡ μὲν ἄζυμα τροφὴ δώρημα φύσεώς ἐστιν, ἡ δ' ἐζυμωμένη τέχνης ἔργον. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἐαρινὴ ἑορτὴ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ὑπόμνημα, τοὺς δὲ παλαιτάτους γηγενεῖς ἀναγκαῖον ἦν χρήσασθαι ταῖς τοῦ κόσμου δωρεαῖς ἀδιαστρόφοις, μήπω τῆς ἡδονῆς παρευημερούσης· οἰκειοτάτην τροφὴν ἐνομοθέτησε τῷ καιρῷ, βουλόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος τὰ σεμνῆς καὶ αὐστηρᾶς διαίτης ἐμπορεύματα ζωπυρεῖν.

ϛ.

§. 20. Ἑορτὴ δ' ἔστιν ἡ μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέρα, ἥτις ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομάζεται δράγμα. Τοῦτο γὰρ ἀπαρχὴ προσαγορεύεται τῷ βωμῷ καὶ τῆς χώρας, ἣν ἔλαχε τὸ ἔθνος οἰκεῖον καὶ τῆς συμπάσης γῆς· ὡς εἶναι τὴν ἀρχὴν καὶ τοῦ ἔθνους 1192
ἰδίαν, καὶ ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους κοινήν· P.
καὶ τὸν ὄντα θεὸν θεραπεύειν ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι πάμφορον γῆν ἔλαχον. Ἐν αὐτῇ γὰρ οὐδέν ἐστι λυπρόγεων. Ἀλλὰ καὶ ὅσα λιθώδη καὶ ἀπόκροτα εἶναι δοκεῖ, φλεψὶ μαλακαῖς διέζωσται καὶ σφόδρα βαθείαις, αἳ διὰ πιστότητα ζωοφυεῖν εἰσὶν ἀγαθαί. Πολλὰ μέντοι διὰ τῆς ἀπαρχῆς παρίσταται. Πρῶτον μὲν θεοῦ μνῆμα, ἔπειτα τῷ πρὸς ἀλήθειαν αἰτίῳ τῆς εὐκαρπίας ἀμοιβὴ δικαιοτάτη. Κριθὴ δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς δράγμα, πρὸς τὴν τῶν ὑποβεβιωκότων ἀνυπαίτιον χρῆσιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὔτ' εὐαγὲς ἦν ἐκ πάντων ἀπάρχεσθαι, τῶν πλείστων πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἢ τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν γεγονότων· οὔθ' ὅσιον ἀπολαῦσαι καὶ μετασχεῖν τινὸς τῶν πρὸς ἐδωδὴν, εἰ μὴ οἷς εὐπρεπὲς καὶ θέμις εὐχαριστήσαιτο. Τὸ δευτερείοις τροφῆς τετιμημένον

εἶδος κριθὴν ἀπάρξεσθαι προςέταξεν ὁ νόμος. γὰρ τοῦ σίτου τὰ πρεσβεῖα ἔλαχεν· οὗ πάλιν ἀπαρχὴν ἐπιφανεστέραν οὖσαν εἰς ἐπιτηδειότερον κατέθεικε καιρόν.

ζ.

§. 21. Τοσαύτας ἔχουσα προνομίας ἡ ἐπὶ τῷ δ γματι πανήγυρις, προέορτός ἐστιν ἑτέρας ἑορτῆς μ ζονος. Ἀπὸ γὰρ ἐκείνης τῆς ἡμέρας πεντηκο ἀριθμεῖται, ἑπτὰ ἑβδομάδων ἱερὸν ἀριθμὸν ἐπισφ γιζομένης μονάδος. Πρόςρησιν δὲ ἔλαχεν ἡ κ τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμὸν ἐνισταμένη ἑορτὴ πρω γεννημάτων, ἐν ᾗ δύο ἐζυμωμένους ἄρτους ἐκ πυ γεγονότας ἔθος προςφέρειν, ἀπαρχὴν σίτου τῆς ἀ στης τροφῆς· ἢ διότι, πρὶν εἰς τὴν ἀνθρώπων χ δεν ἐλθεῖν τὸν ἐπέτειον καρπὸν, τοῦ νέου σίτου π τον γέννημα, καὶ ὁ πρῶτος παραφανὴς καρπὸς παρχὴ προςάγεται, ἵνα διὰ βραχέος συμβόλου ραφήνωσιν εὐχάριστον ἦθος· ἢ διότι κατ' ἐξο πρῶτον καὶ ἄριστον γέννημα ὁ τοῦ σίτου καρπός
295 στιν. Ἐζυμωμένοι δέ εἰσιν οἱ ἄρτοι, τοῦ νό
M. ἄζυμα ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀναφέρειν ἀπειπόντος. ἵνα διαμάχῃ τις ἢ ἐν τοῖς προςταττομένοις, ἀλλ' περ τοῦ τρόπον τινὰ δι' ἑνὸς εἴδους δοῦναί τε καὶ βεῖν· λαβεῖν μὲν τὴν ἀπὸ τῶν προςφερόντων εὐχαριστίαν, δοῦναι δὲ ἀνυπερθέτως τὰ νομιζόμ τοῖς προςφέρουσιν. Οὐ μὴν ὥστε *, χρήσονται τοῖς ἅπαξ καθιερωθεῖσιν, οἷς ἔξεστιν· ἔξεστι δὲ ἱερεῦσι. Σύμβολον δ' ἐστὶν καὶ ἄλλων ἡ ζύμη οἶν. Ἑνὸς μὲν ἐντελεστάτου καὶ ὁλοκλήρου τροφ ἧς οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῇ καθ' ἡμέραν χρήσει κρ τονα καὶ λυσιτελεστέραν· κράτιστον δὲ καὶ ὁ σίτου καρπὸς ἐν σπαρτοῖς, ὡς ἁρμόττειν ὑπὲρ ἀρίστου ποιεῖσθαι τὴν ἀρίστην ἀπαρχήν. Ἔτι δὲ συμβολικώτερον, πᾶν τὸ ἐζυμωμένον ἐπαίρ Χαρὰ δὲ ψυχῆς ἐστὶν ἄλογος ἔπαρσις. Ἐπ' οὐ

ἢ τῶν ὄντων μᾶλλον χαίρειν πέφυκεν ἄνθρωπος, ἢ εὐπορίᾳ καὶ ἀφθονίᾳ τῶν ἀναγκαίων. Ἐφ' οἷς ἄξιον γεγηθότως εὐχαριστεῖν, ποιουμένους ἀοράτου τῆς περὶ τὴν διάνοιαν εὐπαθείας αἰσθητὴν διὰ τῶν ἐζυμωμένων ἄρτων εὐχαριστίαν. Ἄρτοι δέ εἰσιν, ἀλλ' οὐ σῖτος, ἡ ἀπαρχὴ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδεῖν ἔτι τῶν εἰς ἀπόλαυσιν τροφῆς, σίτου γεγονότος. Λέγεται γὰρ ὅτι τῶν σπαρτῶν ἁπάντων τελευταῖος ὁ πρὸς γεννᾶσθαι πέφυκε καὶ πρὸς ἄμητον παρίσταται. Δύο δέ εἰσιν ἄριστα δυοῖν χρόνοιν χαριστήρια· τοῦ τε παρεληλυθότος, ἐν ᾧ τῶν ἐξ ἐνδείας καὶ λιμοῦ κακῶν οὐκ ἐπειράθημεν, ἐν εὐετηρίᾳ διάγοντες· καὶ τοῦ μέλλοντος, διότι τὰς εἰς αὐτὸν χορηγίας καὶ παρασκευὰς ηὐτρεπισάμεθα.

η'.

§. 22. Ἑξῆς δέ ἐστιν ἱερομηνία, καθ' ἣν ἅμα ταῖς ἀναγομέναις θυσίαις ἐν τῷ ἱερῷ σαλπίζειν ἔθος. Ἀφ' οὗ καὶ σαλπίγγων ἔτυμος ἑορτὴ προσαγορεύεται, διττὸν λόγον ἔχουσα, τὸν μὲν ἴδιον τοῦ ἔθνους, τὸν δὲ κοινὸν ἀνθρώπων ἁπάντων. Ἴδιον μὲν, ὑπόμνησιν τεραστίου καὶ μεγαλουργηθέντος ἔργου, καθ' ὃν χρόνον τὰ λόγια τῶν νόμων ἐθεσπίζετο. Τότε γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ φωνὴ σάλπιγγος ἐξήχησεν, ἣν εἰκὸς ἄχρι τῶν τοῦ παντὸς φθάσαι περάτων, ἵνα καὶ τοὺς μὴ παρόντας ἢ ποιὰ * ἐπίστρεψις, λογισαμένους, ὅπερ εἰκὸς, ὅτι
τὰ οὕτω μεγάλα μεγάλων ἀποτελεσμάτων ἐστὶ 1194
σημεῖα. Τί δὲ μεῖζον ἢ ὠφελιμώτερον εἰς ἀνθρώ- P.
πους ἐλθεῖν ἠδύνατο τῶν γενικῶν νόμων; Κοινὸν
δὲ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἐκεῖνο. Ἡ σάλπιγξ
196 ὄργανόν ἐστι πολέμου, καὶ πρὸς ἐφόρμησιν καὶ
II. πρὸς ἀνάκλησιν. * Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος θεήλατος πόλεμος, ὅτε ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ στασιάζει, τῶν μερῶν ἀντεπιτιθεμένων ἀλλήλοις. Ὑπ' ἀμφοτέρων

δὲ τῶν πολέμων φθείρεται τὰ ἐπίγεια· πρὸς
ἐχθρῶν, δενδροτομίαις, ἐμπρήσεσιν· ὑπὸ δὲ
κατὰ φύσιν, αὐχμοῖς, ἐπομβρίαις, φλογώσεσι
ἀφ' ἡλίου, χιονώδει περιψύξει, τῆς ἁρμονίας
ἐτησίων ὡρῶν περιηκούσης εἰς ἀναρμοστίαν·
τοῦτο ἐπώνυμον ἑορτὴν ὀργάνου πολεμικοῦ σάλπ
γος ἀπέφηνεν ὁ νόμος, ἐπ' εὐχαριστίᾳ τοῦ εἰρη
ποιοῦ θεοῦ, ὃς καὶ τὰς ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰς
τοῖς μέρεσι τοῦ παντὸς στάσεις ἀνελὼν, εὐθην
καὶ εὐετηρίας ἀπεργάσατο, μηδὲν ἐμπύρευμα
πῶν φθορᾶς ἐάσας ζωπυρηθῆναι.

θ'.

§. 23. Μετὰ δὲ τὴν τῶν σαλπίγγων ἄγεται νηστε
ἑορτὴ, ἣν ἑορτὴ τὴν μεγίστην Μωϋσῆς ἀνεῖπεν,
τρίῳ γλώττῃ σάββατον σαββάτων ὀνομάσας, ὡς
ἂν Ἕλληνες εἴποιεν, ἑβδομάδες ἑβδομάδων καὶ
ἁγίων ἁγιώτεραι· διὰ πολλά. Πρῶτον μὲν ἐγκ
τεια, ἣν ἀεὶ παραγγέλλει, διά τε γλώττης καὶ
στρὸς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα ἐπιδείκνυσθαι
διαφερόντως· κελεύει, ἐξαίρετον ἡμέραν ἀναθ
αὐτῇ. Σιτίων γάρτοι καὶ ποτῶν μαθὼν ἀλογ
τῶν οὕτως ἀναγκαίων, τίνα οὐκ ἂν ὑπερίδοι
περισσῶν; Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ πᾶς ἀνάκειται
ταῖς καὶ ἱκεσίαις, περὶ μηδὲν ἕτερον ἄχρις ἑσ
ρας ἐξ ἑωθινοῦ ἀνθρώπων σχολὴν ἀγόντων, ἢ
κτικωτάταις εὐχαῖς· αἷς σπουδάζουσι τὸν θεὸν
ευμενίζεσθαι, παραίτησιν ἁμαρτημάτων αἰτου
νων καὶ χρηστὰ ἐλπιζόντων, οὐ δι' ἑαυτοὺς ἀλ
διὰ τὴν ἵλεων φύσιν τοῦ συγγνώμην πρὸ κολάσε
ὁρίζοντος. Τρίτον δὲ διὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ συ
βέβηκε τὴν νηστείαν ἄγεσθαι. Κατὰ γὰρ τοῦτ
ἤδη συγκεκόμισται πάντα, ὅσα δι' ἔτους ἤνεγκεν
γῆ. Τὸ μὲν οὖν εὐθὺς ἐμφορεῖσθαι τῶν γεγο-
νότων, ἀπληστίας ὑπέλαβεν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ

πεῦσαι καὶ τροφῆς μὴ προςάψασθαι, παντελοῦς ἀσεβείας, ἥτις ἀναδιδάσκει τὴν διάνοιαν, μὴ πεποιθέναι τοῖς εὐτρεπισθεῖσιν, ὡς ὑγιείας ἢ ζωῆς αἰτίοις. Οὐκοῦν οἱ μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ἀπεχόμενοι σιτίων, μονονουχὶ βοῶσι, "Τὰς μὲν τῆς φύσεως χάριτας εἰλήφαμεν ἄσμενοι καὶ ταμιευσόμεθα· φθαρτὸν δὲ οὐδὲν ἐπιγραφόμεθα τῆς ἡμετέρας διαμονῆς αἰτίαν, ἀλλὰ τὸν σωτῆρα, τὸν ἐν τῷ κόσμῳ θεόν, ᾧ καὶ διὰ τούτων καὶ ἄνευ τούτων τρέφειν θέμις καὶ διαφυλάττειν· ἰδοὺ γοῦν καὶ τοὺς προγόνους ἐν ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα διέθρεψεν." *) Ἡ δὲ ἡμέρα τῆς νηστείας ἄγεται δεκάτου μηνός, ὅτι ἡ δεκὰς παντέλεια. Τὴν οὖν σιτίων ἔνδειαν συντέταχε κατ' ἀριθμὸν τέλειον γίνεσθαι, διὰ τὰς τοῦ ἀρίστου τοῦ ἐν ἡμῖν ἀρίστας τροφάς· ἵνα μηδεὶς ὑπολάβῃ, λιμόν, τὸ πάντων ἀφορητότατον κακόν, εἰςηγεῖσθαι τὸν ἱεροφάντην, ἀλλὰ τῆς εἰς τὰς τοῦ σώματος δεξαμενὰς φερομένης ἐπιῤῥοῆς ἀνακοπὴν βραχεῖαν. Οὕτω γὰρ ἔμελλε διαυγὲς τὸ ἀπὸ τῆς λογικῆς πηγῆς ἐπὶ ψυχὴν φέρεσθαι νᾶμα λείως, ἐπειδήπερ αἱ συνεχεῖς τροφαί, κατακλύζουσαι τὸ σῶμα καὶ τὸν λογισμὸν προςεπισύρουσιν· εἰ δ' ἐπισχεθεῖεν, εὖ μάλα στηριχθείς, ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ, τὴν πορείαν δυνήσεται ἄπταιστον ποιεῖσθαι. Ἄλλως τε ἁρμόττον ἦν, τῶν εἰς εὐθηνίαν ἁπάντων κατὰ νοῦν κεχωρηκότων ἐπὶ τελείοις, ἐν χορηγιῶν ἀφθονίᾳ λαβεῖν ἐνδείας ὑπόμνησιν ἀποχῇ σιτίων, καὶ λιτὰς ποιεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἀληθῆ πεῖραν ἐλθεῖν ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων.

ι'.

§. 24. Τελευταία δέ ἐστιν ἑορτὴ τῶν ἐνιαυσιαίων προςαγορευομένη σκηναί, καιρὸν ἔχουσαι τὸν

---

*) Deut. 8, 2sqq.

μετοπωρινῆς ἰσημερίας. Ἐξ οὗ δύο παρίσταται, τό τε δεῖν ἰσότητα τιμᾶν τὴν δικαιοσύνης ἀρχὴν καὶ ἀσκίου φωτὸς συγγενῆ καὶ τὸ προσήκειν μετὰ τὴν ἁπάντων καρπῶν τελείωσιν εὐχαριστεῖν τῷ τελεσφόρῳ. Τὸ γὰρ μετόπωρον, ὡς αὐτό που δηλοῖ τὸ ὄνομα, καιρὸς ὁ μετὰ τὴν ὀπώραν ἐστὶν ἤδη συγκεκομισμένην, διὰ τὸ προμηθὲς τῆς φιλοζώου φύσεως. Καὶ μὴν ἐν σκηναῖς προςτέτακται διαιτᾶσθαι τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς, ἤτοι διὰ τὸ μηκέτι εἶναι χρείαν ἐν ὑπαίθρῳ διάγειν τὰ περὶ γεωργίαν ἐκπονοῦντας, οὐδενὸς μὲν ὑπολειφθέντος, πάντων δὲ σμή * ἐναποκειμένων σιροῖς, διὰ τὰς εἰωθυίας βλάβας παρακολουθεῖν ἔκ τε φλογώσεως ἡλιακῆς καὶ φορᾶς ὑετῶν. Τὴν δὲ ὑπόμνησιν τῆς τῶν προγόνων μακρᾶς ὁδοιπορίας, ἣν δι᾽ ἐρήμης ποιούμενοι βαθείαις σκηναῖς πολυετοῦς χρόνου καθ᾽ ἕκαστον σταθμὸν ἐνδιατῶντο. Προςήκει δὲ καὶ ἐν πλούτῳ πενίας μεμνῆσθαι καὶ ἀδοξίας ἐν δόξῃ καὶ ἐν εἰρήνῃ κινδύνων. Πάλιν δὲ ταύτης τῆς ἑορτῆς ἀρχὴ πεντεκαιδεκάτη μηνὸς ἐνίσταται, διὰ τὴν λεχθεῖσαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐαρινῆς ὥρας αἰτίαν· ἵνα μὴ μεθ᾽ ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ πλήρης ὁ κόσμος ᾖ τοῦ παγκάλου φωτὸς, ἡλίου καὶ σελήνης κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀλλήλοις ἐπανατελ-
298 λόντων αὐγαῖς ἀδιαστίκτοις, αἷς μεθόριον οὐ διαM. κρίνει σκότος. Ἑπτὰ δὲ ἡμέραις ὀγδόην ἐπισφραγίζεται, καλέσας ἐξόδιον αὐτὴν, οὐκ ἐκείνην, ὡς ἔοικε, μόνον τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων, ὅσας κατηριθμήσαμεν. Τελευταία γάρ ἐστι τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ συμπέρασμα σταθερώτερον καὶ ἁγιώτερον, τὰς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδους εἰληφότων ἤδη καὶ μηκέτ᾽ ἐνδοιασμοῖς τοῖς περὶ ἀφορίας πλαζομένων καὶ δεδιότων. Ταῦτα ἐπὶ πλέον ἐμήκυνα διὰ τὴν ἱερὰν ἑβδομάδα, ἐπιδεῖξασθαι βουλόμενος, ὅτι πάσας τὰς ἐτησίους ἑορτὰς συμβέβηκεν ὡςὰν ἀπογόνους ἑβδομάδος εἶναι μητρὸς

ων ἐχούσης .... ἀφροσύναι καὶ εὐφροσύναι· καὶ τι ἐν πανηγύρεσι καὶ ἱλαρῷ βίῳ τέρψεις ἀμέτοι συννοίας καὶ κατηφείας συνίστανται σῶμα ὶ ψυχὰς ἀνασχοῦσαι, τὰς μὲν τῷ ἁβροδιαίτῳ, ς δὲ τῷ φιλοσοφεῖν.

ΠΕΡΙ
ΚΑΡΤΑΛΛΟΥ ʽΕΟΡΤΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE
FESTO COPHINI.

(Cf. Deut. 26, 1 sqq.)

Aliud festum minus solemne est, quod cophini dicitur (1.), quo qui agros colunt fructus cophinis ad templum portant, ibique hymnum sacrum canentes sacerdoti tradunt (2.). Hoc a singulis fieri solet, quotiescunque fructus maturi alicuius generis adsunt; oblatorum munerum usura sacerdotibus conceditur (3. 4.).

Mai.
2 §. 1. Ἔστι δέ τις παρὰ ταῦτα ἑορτὴ μικρὰ
θεοῦ, ἑορτῆς δὲ πανήγυρις, ἣν καλοῦσι Κάρταλλον
3 ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ὡς μικρὸν ὕστερον ἀποδεί-
ξομεν. Τὸ μὲν οὖν μὴ ἑορτῆς ἔχειν ἀξίωμα καὶ
τάξιν δῆλον ἐκ πολλῶν· οὔτε γὰρ τοῦ ἔθνους ἐστὶν
ἀπάνδημος, οἷαι τῶν ἄλλων ἑκάστη· οὔτε τι τῶν
προσαγομένων ἢ προσφερομένων ἐπὶ τὸν βωμὸν κα-
θαγιάζεται, παραδιδόμενον τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ καὶ
ἱερῷ· οὐθ᾽ ἡμερῶν ἀριθμὸς ὃν χρὴ ἑορτάζειν εἴ-
ρηται.

§. 2. Τὸ δὲ ἑορτώδη τύπον ἔχειν καὶ ἐγγὺς ἑστιᾶσθαι πανηγυρικῆς ἀδείας, εὐμαρῶς κατίδοι τις ἄν. Ἕκαστος γὰρ τῶν ἀγροὺς καὶ κτήσεις ἐχόντων ἀφ' ἑκάστου τῶν ἀκροδρύων εἴδους ἀγγεῖα πληρώσας, καθάπερ ἔφην, ἃ προσηγορεύουσι καρτάλλους, καὶ ἀπαρχὴν τῆς εὐκαρπίας εἰς τὸ ἱερὸν κομίζει γεγηθώς· καὶ στὰς ἀντικρὺ τοῦ βωμοῦ δίδωσι τῷ ἱερεῖ, τὸ πάγκαλον καὶ θαυμάσιον ᾆσμα διεξιών· εἰ δὲ μὴ τύχοι μεμνημένος, ἀκούων παρὰ τοῦ ἱερέως μετὰ προσοχῆς πάσης. Ἔστι δὲ τοιόνδε ᾆσμα. "Συρίαν ἀπέβαλλον οἱ ἀρχηγέται τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ μετανέστησαν εἰς Αἴγυπτον· Ὀλίγος ὄντες ἀριθμὸς ηὐξήθησαν εἰς πλῆθος ἔθνους. Οἱ ἀπόγονοι μύρια κακωθέντες ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, οὐδεμίας ἔτι φαινομένης ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας, ἐγένοντο θεοῦ ἱκέται, καταφυγόντες ἐπὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ βοήθειαν. Προςδεξάμενος τὴν ἱκεσίαν ὁ πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις εὐμενὴς, τοὺς μὲν ἐπιτιθεμένους κατέπληξε σημείοις καὶ τέρασι καὶ φάσμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐθαυματουργεῖτο· τοὺς δὲ ἐπηρεαζομένους καὶ πάσας ὑπομένοντας ἐπιβουλὰς ἐῤῥύσατο, οὐ μόνον εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ἀλλὰ καὶ χώραν πάμφορον δούς. Ἀπὸ τῶν ταύτης καρπῶν, εὐεργέτα, σοὶ φέρομεν τὴν ἀπαρχὴν, εἰ δὲ θέμις εἰπεῖν ἐστὶ κομίζειν τὸν λαμβάνοντα. Σαὶ γὰρ, ὦ δέσποτα, χάριτες καὶ δωρεαὶ τὰ πάντα, ὧν ἀξιωθέντες ἐναβρυνόμεθα καὶ εὐφραινόμεθα τοῖς ἀπροςδοκήτοις ἀγαθοῖς, ἅπερ οὐκ ἐλπίσασιν ἡμῖν ἔδωκας."

§. 3. Τὸ ᾆσμα τοῦτο, σχεδὸν ἀπὸ θέρους ἐνισταμένου μέχρι μετοπώρου λήγοντος, ἀδιάστατον ὑφ' ἑτέρων καὶ ἑτέρων ᾄδεται δυσὶ καιροῖς, ὁλοκλήρῳ μέρει ἡμίσει τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ τὸ μὴ πάντας ἀθρόους κατὰ ῥητὴν προθεσμίαν τὰ ὡραῖα δύνασθαι κομίζειν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλους. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν αὐτῶν χωρίων· ἐπειδὴ γὰρ τῶν καρπῶν οἱ μὲν θᾶττον, οἱ δὲ βραδύτερον πεπαί-

νονται, καὶ διὰ τὰς τῶν τόπων διαφορὰς ἀλεεινοτέρων ἢ κρυμωδεστέρων ὄντων, καὶ διὰ μυρίας ἄλλας αἰτίας· εἰκότως ἀόριστός ἐστι καὶ ἀπερίγραφος ὁ χρόνος τῆς τῶν ἀκροδρύων ἀπαρχῆς, ἐπὶ μήκιστον
7 ἐκτεινόμενος. Ἡ δὲ τούτων χρῆσις ἐπιτέτραπται τοῖς
Mai. ἱερεῦσιν, ἐπεὶ τῆς μὲν ἀποτομῆς οὐκ ἔλαχον οὐδὲ προσοδευομένης κτήσεως. Κλῆροι δ' εἰσὶν αὐτοῖς αἱ παρὰ τοῦ ἔθνους ἀπαρχαὶ ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν, ἃς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὑπομένουσι.

§. 4. Τοσαῦτα μὲν περὶ ἑβδομάδος καὶ τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων ἔν τε ἡμέραις καὶ μησὶ καὶ ἐνιαυτοῖς, καὶ περὶ ἑορτῶν, αἳ συγγένειαν ἔχουσι πρὸς ἑβδομάδα, διεξῆλθον, ἑπόμενος εἱρμῷ τῶν προκειμένων κεφαλαίων κατὰ τὴν ἐν λόγοις ἀκολουθίαν. Ἐπισκέψομαι δὲ ἑξῆς τὸ ἑπόμενον, ὃ περὶ γονέων ἀναγέγραπται τιμῆς.

8 Mai.

ΠΕΡΙ

ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI

DE

PARENTIBUS COLENDIS.

Quintum praeceptum, de parentibus colendis, medium est inter humana et divina, quoniam illi ob procreandi facultatem deo similes sunt (1.). Propter hoc aliaque permulta et summo honore (2. 3.) et principatu in liberos digni censentur (4.). Recte igitur agunt, qui parentes eorumque aequales, senes vetulasque, colunt (5. 6.); male vero, qui verbis factisque violant. Hi morte mulctantur, aeque atque illi, quibus septenarii festum contemtui est (7. 8.), et qui deum testem falsorum invocant (9.). Iis, qui sanctis his praeceptis pie obtemperant, ex hoc ipso obsequio praeclara praemia nascuntur (10. 11.).

---

§. 1. Τέτταρα εἴδη πρότερον ὑπειπὼν, ἃ καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ δυνάμει πρῶτα ἦν ὡς ἀληθῶς, τό τε περὶ μοναρχίας ᾗ μοναρχεῖται ὁ κόσμος καὶ τὸ περὶ τοῦ μηδὲν ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα δημιουργεῖν θεὸν, καὶ τὸ περὶ τοῦ μὴ ψευδορκεῖν ἢ συνόλως μάτην ὀμνύναι, καὶ τὸ περὶ ἱερᾶς ἑβδόμης, ἅπερ σύμπαντα τείνει πρὸς εὐσέβειαν καὶ ὁσιότητα·
9 μέτειμι ἐπὶ τὸ πέμπτον τὸ περὶ γονέων τιμῆς, ὃ καθάπερ ἐν τοῖς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ λόγοις ἔδειξα με-

E 2

θόριον ἀνθρωπείων τε καὶ θείων. Οἱ γὰρ γονεῖς
μεταξὺ θείας καὶ ἀνθρωπίνης [φύσεως] εἰσὶ, μετέ-
χοντες ἀμφοῖν· ἀνθρωπίνης μὲν, ὡς ἔστι δῆλον,
ὅτι καὶ γεγόνασι καὶ φθαρήσονται· θείας δὲ, ὅτι
γεγεννήκασι καὶ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι παρήγαγον.
Ὅπερ γὰρ οἶμαι θεὸς πρὸς κόσμον, οὕτως πρὸς τέ-
10 κνα γονεῖς· ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖνος τῷ μὴ ὑπάρχοντι ὕ-
Mai. παρξιν κατειργάσατο, καὶ οὗτοι μιμούμενοι, καθ'
ὅσον οἷόν τε, τὴν ἐκείνου δύναμιν, τὸ γένος ἀθα-
νατίζουσιν.

§. 2. Ἄξιοι δὲ οὐ δι' αὐτὸ μόνον τιμῆς πατὴρ
τε καὶ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερα πλείω. Παρ' οἷς
γὰρ λόγος ἀρετῆς ἐστὶ, πρεσβύτεροι νεωτέρων προ-
κρίνονται καὶ διδάσκαλοι γνωρίμων καὶ εὐεργέται
τῶν εὖ πεπονθότων καὶ ἄρχοντες ὑπηκόων καὶ δε-
σπόται δούλων. Ἐν μὲν οὖν τῇ ἀμείνονι τάξει
κρίνονται γονεῖς· πρεσβύτεροι γὰρ εἰσὶ καὶ ὑφηγη-
ταὶ καὶ εὐεργέται καὶ ἄρχοντες καὶ δεσπόται. Ἐν
δὲ τῇ ἐλάττονι υἱοὶ καὶ θυγατέρες· νεώτεροι γὰρ
11 καὶ μαθηταὶ καὶ εὖ πεπονθότες, ὑπήκοοί τε καὶ
δοῦλοι. Ὡς δὲ οὐδὲν τούτων κατέψευσται, δῆλον
μὲν ἐκ τῆς ἐνεργείας· αἱ δ' ἐκ λόγου πίστεις ἔτι
μᾶλλον ἐπισφραγιοῦνται τὴν ἀλήθειαν.

§. 3. Λέγω τοίνυν ὅτι τὸ ποιοῦν τοῦ γινομέ-
νου, καὶ τὸ αἴτιον οὗπερ ἐστὶν αἴτιον ἀεὶ πρεσβύ-
τερόν ἐστιν· οἱ δὲ γεννήσαντες αἴτιοι καὶ δημιουρ-
γοὶ τρόπον τινὰ τῶν γεννηθέντων εἰσί. Καὶ οἱ μὲν
ὑφηγητῶν ἔχουσι τάξιν, ὅσαπερ ἂν εἰδότες τυγχά-
νωσι τοὺς παῖδας ἐκ πρώτης ἀναδιδάξαντες ἡλικίας·
καὶ οὐ μόνον τὰ περὶ τὸ ἐπίστημα ἀσκοῦσι καὶ γυ-
μνάζουσιν ἐναποματτόμενοι λογισμοὺς ἀκμάζουσι παί-
12 δων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα τῶν πρὸς αἱρέ-
σεις καὶ φυγὰς, αἱρέσεις μὲν ἀρετῶν, φυγὰς δὲ κα-
κιῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὸ ἐνεργειῶν. Εὐεργέται μέντοι
τίνες ἂν εἶεν μᾶλλον ἢ παίδων γονεῖς; Οἳ καὶ μὴ
ὄντας εἰργάσαντο, καὶ αὖθις τροφῆς ἠξίωσαν, καὶ

μετὰ ταῦτα παιδείας τῆς κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν, καὶ ἵνα μὴ μόνον ζῶσιν ἀλλὰ καὶ εὖ ζῶσι. Τὸ μὲν οὖν σῶμα διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ ἀλειπτικῆς ὠφέλησαν εἰς εὐτονίαν τε καὶ εὐεξίαν, σχήσεις τε καὶ κινήσεις εὐμαρεῖς, οὐκ ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ πρέποντος· τὴν δὲ ψυχὴν διά τε γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν,
13 γεωμετρίας τε καὶ μουσικῆς καὶ τῆς συμπάσης φιλο-
Mai. σοφίας, ἣ τὸν νοῦν εἰςῳκισμένον θνητῷ σώματι μετέωρον αἴρουσα παραπέμπει μέχρις οὐρανοῦ, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ μακαρίας καὶ εὐδαίμονας φύσεις ἐπιδείκνυται, ζῆλον ἅμα καὶ πόθον ἐνεργαζομένη τῆς ἀτρέπτου καὶ ἐναρμονίου τάξεως, ἣν οὐδέποτε λείπουσι πειθόμενοι τῷ ταξιάρχῳ. Πρὸς δὲ ταῖς εὐεργεσίαις καὶ τὴν ἐφ' οἷς ἐγέννησαν ἀρχὴν ἔλαβον, οὐχ ὥςπερ ἐν ταῖς πόλεσι κατὰ κλῆρον ἢ χειροτονίαν, ὡς αἰτιᾶσθαι δύνασθαι τὸν μὲν ὀλίσθῳ τύχης γενόμενον οὐ
14 συλλογισμῷ, τὸν δὲ ὄχλου, πράγματος ἀνεξετάστου καὶ ἀνεπισκέπτου, φορᾷ· γνώμης δὲ ἀρίστης καὶ τελειοτάτης τῆς ἄνω φύσεως, ἣ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα σὺν δίκῃ πρυτανεύεται.

§. 4. Διὰ τοῦτ' ἔξεστι τοῖς πατράσι καὶ κατηγορεῖν πρὸς τοὺς παῖδας, καὶ ἐμβριθέστερον νουθετεῖν, καὶ, εἰ μὴ ταῖς δι' ἀκοῶν ἀπειλαῖς ὑπείκωσι, τύπτειν καὶ προπηλακίζειν καὶ καταδεῖν· ἂν μέντοι γε καὶ πρὸς ταῦτα ἀφηνιάζωσι τῇ ῥύμῃ τῆς ἀνιάτου μοχθηρίας ἀπαυχενίζοντες, ἐπέτρεψεν ὁ νόμος καὶ μέχρι θανάτου κολάζειν. *) Ἀλλ' οὐκέτι μόνῳ πατέρι ἢ
15 μόνῃ μητέρι διὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ἣν οὐκ ἄξιον ὑφ' ἑνὸς ἀλλ' ἀμφοῖν δικασθῆναι· συμφρονῆσαι γὰρ οὐκ εἰκὸς ἐπ' ἀναιρέσεως τοῦ παιδὸς ἑκάτερον τῶν γονέων, μὴ βαρυνόντων καὶ καθελκόντων τῶν ἀδικημάτων ὁλκῇ τινὶ βεβαίῳ νικώσῃ τὴν ἐκ φύσεως ἐνεδρευμένην πάγιον εὔνοιαν. Ἀλλ' οὐκ ἀρχὴν μόνον καὶ ἡγεμονίαν τὴν ἐπὶ τέκνοις, ἀλλὰ καὶ δε-

*) Deut. 21, 18 sqq.

σποτείαν γονεῖς ἔλαχον κατ᾽ ἄμφω τὰς ἀνωτάτω
ρανόντων κτήσεως ἰδέας, τήν τε ἐπ᾽ οἰκότριψι
ἀργυρονήτοις· πολλαπλασίους τε γὰρ τῆς ἀξίας
μῆς κατατιθέασιν εἴς τε παῖδας καὶ ὑπὲρ παίδων τ
θαῖς καὶ παιδαγωγοῖς καὶ διδασκάλοις, δίχα τῆς
ἐσθῆτα καὶ τροφὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ὑγι
16 νόντων τε καὶ καμνόντων ἐκ πρώτης ἡλικίας μ
Mai. τελείας. Οἰκότριβές τε ἂν εἶεν οἱ μὴ μόνον οἱ
γεννηθέντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπὸ τῶν τῆς οἰκίας δεσ
τῶν συνειςενεγκάντων τὴν πρὸς γένεσιν φύσεως
σμοῖς εἰςφορὰν ἀναγκαίαν.

§. 5. Τοσούτων οὖν ὑπαρχόντων, ἄξιον μὲν
δὲν δρῶσιν οἱ τιμῶντες γονεῖς, ἐπεὶ καὶ ἕν τι τ
εἰρημένων αὐταρκέστατον εἰς σεβασμὸν αὐτοὺς π
καλέσασθαι; Ψόγου δὲ καὶ κατηγορίας καὶ τῆς
νωτάτης δίκης [οὐκ ἄξιοι] οἱ μήθ᾽ ὡς πρεσβυ
ρους αἰδούμενοι, μήθ᾽ ὡς ὑφηγητὰς ἀποδεχόμε
μήθ᾽ ὡς εὐεργέτας ἀμοιβῆς ἀξιοῦντες, μήθ᾽ ὡς
χοῦσιν πειθαρχοῦντες, μήθ᾽ ὡς δεσπότας εὐλαβ
17 μενοι; "Πατέρα" οὖν φησὶ "μετὰ θεὸν καὶ μη
ρα τίμα" *) δευτεραίαν τὴν γέρασιν ἀναδουμένη
ἅπερ ἡ φύσις ἀπένειμεν αὐτοὺς ἀθλοθετοῦσα.
μήσεις δ᾽ ἐπ᾽ οὐδενὶ μᾶλλον, ἢ πειρώμενος ἀγα
τε εἶναι καὶ δοκῶν εἶναι· ὧν τὸ μὲν τὴν ἄτυ
καὶ ἄπλαστον ἀρετὴν ἐπιζητεῖ, τὸ δὲ τὴν σὺν ὑπο
ψει χρηστῇ καὶ τῷ παρὰ τῶν συνόντων ἐπαι
Μικρὰ γὰρ [οἱ γονεῖς] τῶν ἰδίων φροντίζοντες ἀ
λειῶν, τέλος εὐδαιμονίας νομίζουσι τὴν τῶν παί
καλοκἀγαθίαν, δι᾽ ἣν καὶ τοῖς προςταττομένοις
λήσουσιν ὑπακούειν ἐκείνους, καὶ ἐν ἅπασι κατα
18 θεῖς εἶναι τοῖς δικαίοις καὶ συμφέρουσιν· οὐδὲν
ἀλλότριον ἀρετῆς, ἢ τῆς ἀληθείας ὑφηγήσεται
τὴρ παιδί.

---

*) Deut. 5, 16.

§. 6. Τεκμηριώσαιτο δ' ἄν τις τὴν πρὸς γονεῖς εὐσέβειαν οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρὸς τοὺς ἡλίκας ἐκείνων ἀποχῆς. Ὁ γὰρ πρεσβύτην καὶ πρεσβῦτιδα οὐδὲν γένει προςήκοντας αἰδούμενος, ἔοικέ πως ὑπομιμνήσκεσθαι πατρός τε καὶ μητρὸς, ὃ καὶ ἀποβλέπων ὥςπερ εἰς ἀρχέτυπα τεθειμένα τὰς εἰκόνας ἐκείνων. Ὅθεν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν οὐ μόνον προεδρίας ἐξίστασθαι διείρηται νέους πρεσβύταις, ἀλλὰ καὶ παριοῦσιν ὑπανίστασθαι, *) πολιὰν γήρως αἰδουμένους, εἰς ὅπερ ἐλπὶς ἀφικέσθαι καὶ τοὺς προνομίας τοῦτ' ἀξιοῦντας. Παγκάλως δέ μοι καὶ ἐκεῖνο νενομοθετεῖσθαι δοκεῖ. Φησὶ γὰρ, "Ἕκαστος πατέρα τε ἑαυτοῦ καὶ μητέρα φοβείσθω," **) φόβον πρὸ εὐνοίας τιθεὶς, οὐχ ὡς πρὸς ἅπαν ἄμεινον, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν χρησιμώτερόν τε καὶ ἀνυσιτελέστερον. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς παιδευομένοις καὶ νουθετουμένοις ἄφροσιν εἶναι συμβέβηκεν· ἀφροσύνη δ' οὐκ ἄλλῳ ἢ φόβῳ θεραπεύεται. Δεύτερον δὲ ἁρμόττον οὐκ ἦν νομοθέτου παραγγέλμασι τοὺς παῖδας εὔνοιαν διδάσκεσθαι τὴν πρὸς γονεῖς,
10 ἣν αὐτοκελευστὶ ἡ φύσις ἐξαιτεῖ· [ἐκ] σπαργανῶν δὲ ταῖς ψυχαῖς τῶν οὕτως ἡνωμένων κατὰ γένος ἐνιδρύσατο, δι' ὠφέλειαν μὲν τὴν πρὸς τοὺς γεννήσαντας, ὡς αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον καὶ προςτάξεως οὐ δεομένην ἀπέλιπε. Φόβον δὲ προςτάττει διὰ τοὺς εἰωθότας ῥᾳθυμεῖν· ἐπειδὴ γὰρ γονεῖς παῖδας ὑπερβαλλούσῃ χρώμενοι φιλοστοργίᾳ περιέπουσι, καὶ πάντοθεν ἐκπορίζοντες, αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ χαρίζοντες, μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον ὑπερτιθέμενοι, δυνάμεσιν ἑκάστοις εὐνοίαις συνδεδεμένοι, τὸ λίαν φιλόστοργον αὐτῶν οὐ δέχονταί τινες ἐπ' ὠφελείᾳ, τρυφὴν καὶ
11 χλίδην ἐζηλωκότες· καὶ θαυμάζοντες μὲν τὸν ὑγρὸν βίον, διαῤῥέοντες δὲ κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν, τὸ

---

*) Lev. 19, 32. **) Lev. 19, 3.

μηδὲν μέρος ἐῶντες ὀρθοῦσθαι ταῖς οἰκείαις δυνά-
μεσιν, ὡς ὑποσκελίζοντες καὶ ἐκνευρίζοντες οὐκ ἐρυ-
θριῶσιν ἑνὸς ἑκάστου μὴ δεδιέναι τοὺς σωφρονιστὰς
πατέρας καὶ μητέρας, ἐνδιδόντες καὶ ἐπιχαλῶντες
ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις. Ἀλλὰ καὶ τούτοις ἀναγκαῖον
παραινεῖν, πῶς εὐτονωτέραις καὶ ἐμβριθεστέραις
χρώμενοι νουθεσίαις θεραπεύσουσι τὸν τῶν παίδων
ῥόον· καὶ τοῖς παισὶν ὅπως εὐλαβῶνται τοὺς γεννω-
μένους, δεδιότες καὶ ὡς ἄρχοντας καὶ ὡς φύσει δε-
σπότας· μόλις γὰρ οὕτως ἀδικεῖν ὀκνήσουσι.
22 §. 7. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν προτέραν δέλτον
Mai. πέντε κεφάλαια νόμων, καὶ ὅσα τῶν κατὰ μέρος
εἰς ἕκαστον ἐλάμβανε τὴν ἀναφορὰν, διεξῆλθον.
Χρὴ δὲ καὶ τὰς ὁρισθείσας ἐπὶ τῇ τούτων παρα-
βάσει τιμωρίας δηλῶσαι. Κοινὸς μὲν οὖν ἐστι κατὰ
πάντων θάνατος, δι' ὃν ἔχει τὰ ἀδικήματα πρὸς
ἄλληλα συγγένειαν. Αἰτίαι δὲ τῆς δίκης διάφοροι.
Ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου τοῦ πρὸς γονεῖς,
ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ λόγος ἔναυλος. "Ἄν," φησι,
"τὶς τυπτήσῃ πατέρα ἢ μητέρα, καταλευέσθω." *)
Πάνυ δικαίως· οὔτε θέμις ζῆν τῷ προπηλακίζοντι
23 τοὺς τοῦ ζῆν αἰτίους. Ἀλλ' ἔνιοι τῶν εὐπαρύφων καὶ
νομοθετῶν, πρὸς δόξας ἀπιδόντες μᾶλλον ἢ τὴν ἀ-
λήθειαν, ἐκομψεύσαντο κατὰ πατροτυπτῶν ὁρίσαν-
τες χειρῶν ἀποκοπήν. Ὑπὲρ τοῦ παρὰ τοῖς εἰκαιο-
τέροις καὶ ἀνεξετάστοις εὐδοκιμῆσαι νομίζουσιν ἁρ-
μόττον εἶναι τὰ μέρη οἷς ἐτύπτησαν τοὺς γονεῖς ἀ-
κρωτηριάζεσθαι. Ἔστι δὲ εὔηθες τοῖς ὑπηρετηκόσι
πρὸ τῶν αἰτιῶν δυσχεραίνειν· τὴν γὰρ ὕβριν οὐ
χεῖρες, ἀλλὰ διὰ χειρῶν ὑβρισταὶ δρῶσιν, οὓς ἀ-
ναγκαῖον κολάζειν· εἰ μὴ καὶ τοὺς ἀνδροφονήσαν-
τας ξίφει μεθετέον ὑπερορίους τὸ ξίφος ῥίψαντας
24 καὶ τὸ ἐναντίον τοῖς ἀριστεύσασιν ἐν πολέμῳ τιμάς

---

*) Exod. 21, 15.

οὐ δοτέον, ἀλλὰ ταῖς ἀψύχοις παντευχίαις, δι᾿ ὧν ἠνδραγαθήσαντο· μὴ καὶ τῶν ἐν γυμνικοῖς ἀγῶσιν στάδιον ἢ δίαυλον ἢ δόλιχον νενικηκότων, ἢ πυγμὴν ἢ παγκράτιον, σκέλη καὶ χεῖρας αὐτῶν μόνον ταινιοῦν ἐπιχειρήσωσιν, ὅλα τὰ σώματα τῶν ἀθλητῶν παρέντες. Γέλως μέντοι ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα εἰςηγεῖσθαι, ὧν οὐκ ἄνευ κολάζειν ἢ τιμᾶν ἔδει τοὺς αἰτίους. Οὐδὲ γὰρ μουσικὴν ἐπιδεικνύμενόν τινα δι᾿ αὐλῶν ἢ λύρας καὶ σφόδρα κατορθοῦντα παραλειψάμενοι, τὰ ὄργανα κηρυγμάτων καὶ τιμῶν ἀξιοῦμεν. Τί οὖν ἔδει πατροτυπτὰς, ὦ γενναῖοι νομοθέται, χειροκοπεῖν; Ἢ ἵνα πρὸς τὸ εἶναι μηδὲν χρήσιμοι τὸ παράπαν, καὶ δασμὸν οὐκ ἐτήσιον ἀλλ᾿ ἐφήμερον ἀναπράττωσι παρὰ τῶν ἠδικημένων τροφὰς ἀναγκαίας, ἅτε πορίζειν ἀδυνατοῦντες; Οὐ γὰρ σιδήριος πατὴρ ἔστι τις οὕτως, ὡς λιμῷ περιϊδεῖν θνήσκοντα υἱὸν τὸν ταῦτα [ἐξημαρτηκότα] χρόνῳ τῆς ὀργῆς ἀμαυρουμένης. Καὶ ἂν μὴ ἐπενέγκῃ μέντοι χεῖρας, κακηγορεῖ δὲ οὓς χρέος ἀναγκαῖον εὐφημεῖν, ἢ καὶ τρόπῳ ἑτέρῳ δρᾷ τι τῶν ἐπ᾿ ἀτιμίᾳ γονέων, θνησκέτω *) Κοινὸς γὰρ ἐχθρὸς, καὶ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, δήμιος ἁπάντων, ἐπὶ τίνι γένοιτ᾿ ἂν εὐμενὴς ἄλλῳ, μηδὲ τοῖς αἰτίοις τοῦ ζῆν, δι᾿ οὓς εἰς γένεσιν ἦλθεν, ὧν ἐστὶ προςθήκη;

§. 8. Πάλιν δὲ ὁ τὴν ἱερὰν ἑβδόμην βέβηλον ἀποφήνας τό γ᾿ ἐπ᾿ αὐτὸν ἧκον μέρος, ὑπόδικος ἔστω θανάτου. Τὸ ἐναντίον γὰρ τοῖς βεβήλοις καὶ πράγμασι καὶ σώμασι καθαρσίων εὐπορητέον εἰς τὴν ἀμείνω μεταβολὴν, ἐπειδὴ "φθόνος," ὥς ἔφη τις, "ἔξω θείου χοροῦ βαίνει." Τὸ δὲ τολμᾶν τὰ καθόσιμα παρακόπτειν καὶ παραχαράττειν, ὑπερβάλλουσαν ἀσέβειαν ἐκφαίνει. Κατὰ τὴν πα-

---

*) Exod. 21, 16.

λαιὰν ἐκείνην ἐξ Αἰγύπτου μετανάστασιν, ἡνίκα
δι' ἐρήμης ἀτριβοῦς ἅπασα ἡ πληθὺς ὡδοιπόρει,
27 γενομένης ἑβδομάδος, αἱ μὲν τοσαῦται μυριάδες,
Mai. ὅσας ἐδήλωσα πρότερον, ἐν ταῖς σκηναῖς κατὰ
πολλὴν ἡσυχίαν διέτριβον. Εἷς δὲ οὐχὶ τῶν ἠμε-
λημένων καὶ ἀφανῶν, ὀλίγα φροντίσας τῶν διατε-
ταγμένων καὶ χλευάσας τοὺς φυλάττοντας, ἐξῆλθε
μὲν ἐπὶ φρυγανισμὸν, ἔργῳ δὲ εἰς παρανομίας ἐπί-
δειξιν. Καὶ ὁ μὲν ὑπέστρεφεν ἀγκαλίδα ἄγων·
οἱ δὲ τῶν σκηνῶν ἐκκαυθέντες καί τοι παρατεθη-
γμένοι, νεώτερον οὐδὲν ἕνεκα τοῦ περὶ τὴν ἡμέραν
ἱεροπρεποῦς εἰργάσαντο. Πρὸς δὲ τὸν ἄρχοντα
ἀγαγόντες, τὸ ἀσέβημα μηνύουσιν. Ὁ δὲ εἰς εἱρ-
28 κτὴν ἀποθέμενος, ἐκπεσόντος λογίου καταλύσαι
τὸν ἄνθρωπον ἐκδίδωσι τοῖς πρῶτον θεασαμένοις
εἰς ἀπώλειαν. Ὡς οὖν, οἶμαι, πῦρ ἐναύειν ἑβδομά-
σιν οὐκ ἐπιτέτραπται δι' ἣν αἰτίαν πρόσθεν εἶπον,
οὕτως οὐδὲ τὰ πυρὸς ἐκκαύματα συλλέγειν.

§. 9. Τοῖς μάρτυρα καλοῦσιν ἐπὶ μὴ ἀληθεῖ
θεὸν ὥρισται δίκη θανάτου, *) προσηκόντως. Οὐ-
δὲ γὰρ ἄνθρωπος τῶν μετρίων ἀνέξεταί ποτε πα-
ρακληθεὶς συνεπιγράψασθαι ψεύδεσιν· ἀλλ' ἐχθρὸν
ἄπιστον ὑπολαβεῖν ἄν μοι δοκεῖ τὸν εἰς ταῦτα προ-
τρέποντα. Ὅθεν ῥητέον· τὸν ὀμνύντα μάτην ἐπ'
ἀδίκῳ θεὸν, ὁ τὴν φύσιν ἵλεως οὔποτε τῆς αἰτίας
29 ἀπαλλάξει δυσκάθαρτον καὶ μιαρὸν ὄντα, καὶ ἂν
διαφύγοι τὰς ἀπ' ἀνθρώπου τιμωρίας. Διαδράσε-
ται δὲ οὐδέποτε· μύριοι γὰρ ἔφοροι ζηλωταὶ νόμων
φύλακες τῶν πατρίων ἀκριβέστεροι ἐπὶ καταλύσεις,
τί δρῶσιν ἀμειλίκτως ἔχοντες· εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ μὲν
ἀτιμίᾳ πατρὸς ἢ μητρὸς φόνου ἄξιον, ἐπὶ δὲ ὀνό-
ματι τῷ καὶ αὐτῆς εὐκλεεστέρῳ σεμνότητος ὑπ' ἀ-

*) Deut. 19, 19.

σεβῶν ἀτιμουμένῳ μετριώτερον οἰστέον. Ἀλλ᾿ οὐχ οὕτως ἐστί τις ἀνόητος, ὡς ἕνεκα τῶν ἐλαττόνων κρίνων τοὺς αἰτίους, ἐπὶ τοῖς μείζοσιν — ἐὰν μεῖζον δὲ ἀσέβημα τοῦ πρὸς γονεῖς κατηγορουμένου
30 καὶ ὑβριζομένου τὰ περὶ τὴν ἱερὰν πρόσρησιν θεοῦ καὶ γενόμενον ἐκ ψευδορκίας — [ἐπιεικείᾳ χρήσεται.] Εἰ δὲ ὁ μὴ προσηκόντως ὀμνὺς ὑπαίτιος, πόσης ἄξιος τιμωρίας ὁ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἀρνούμενος, καὶ τοὺς γεγονότας πρὸ τοῦ πεποιηκότος τιμῶν; Καὶ μὴ μόνον γῆν καὶ ὕδωρ ἢ ἀέρα ἢ πῦρ, τὰ στοιχεῖα τοῦ παντός, ἢ πάλιν ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ πλανήτας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας, καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον σέβειν ἀξιῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσα θνητοὶ δημιουργοὶ κατεσκεύασαν ξύλα καὶ λίθους, ἅπερ εἰς ἀνθρωπώδεις τύπους ἐμορφώθη;
31 Τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἐξομοιούσθω τοῖς χειροτμήτοις. Θέμις γὰρ μὴ μετέχειν ψυχῆς τὸν τὰ ἄψυχα τιμήσαντα, καὶ μάλιστα φοιτητὴν γενόμενον Μωϋσέως, οὗ πολλάκις ἤκουσε λέγοντός τε καὶ προφητεύοντος τὰς ἱερωτάτας καὶ καταθέους ἐκείνας ὑφηγήσεις, "Ὄνομα θεῶν ἑτέρων μήτε τῇ ψυχῇ παραδέξῃ εἰς ὑπόμνησιν, μήτε φωνῇ διερμηνεύσῃς, ἀλλ᾿ ἑκάτερον νοῦν καὶ λόγον μακρὰν τῶν ἄλλων διαζεύξεων ἐπίστρεψον πρὸς τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων, ἵνα καὶ φρονῇς περὶ μοναρχίας τὰ ἄριστα καὶ κάλλιστα, καὶ λέγῃς τὰ πρέποντα καὶ λυσιτελέστατα σαυτῷ τε καὶ τοῖς ἀκουομένοις." *)
32 §. 10. Αἱ μὲν οὖν κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς πέντε χρησμοὺς τιμωρίαι δεδήλωνται. Τὰ δὲ προκείμενα τοῖς φυλάττουσιν αὐτοὺς ἆθλα, καὶ εἰ μὴ ῥηταῖς προστάξεσι μεμήνυκεν ὁ νόμος, ἀλλά τοι δι᾿ ὑπονοίας ἐκφαίνεται. Τὸ μὲν οὖν μὴ νο-

*) Exod. 23, 13.

μίζειν θεοὺς ἑτέρους, μηδὲ χειρότμητα θεὸν πλα-
στεῖν, μηδὲ ψευδορκεῖν ἑτέρου γέρως χρείων οὐκ
ἔστιν· αὐτὸ γάρ, οἶμαι, τὸ ταῦτα ἐπιτηδεύειν ἄρι-
στον καὶ τελεώτατόν ἐστι γέρας. Ἐπὶ τίνι γὰρ δύ-
ναιτ' ἄν τις ἡσθῆναι μᾶλλον ἀληθείας ἐρῶν, ἢ τῷ
ἑνὶ προςκεῖσθαι θεῷ, καὶ τῆς τούτου θεραπείας ἀ-
δόλως καὶ καθαρῶς περιέχεσθαι; Καλῶ δὲ μάρτυ-
33 ρας οὐχ οἵτινες θεραπεύουσι τῦφον, ἀλλὰ τοὺς ἀ-
Mai. πλανῆ ζῆλον ἐζηλωκότας, παρ' οἷς ἀλήθεια τι-
μᾶται. Φρονήσεώς τε γὰρ ἆθλον αὕτη φρόνησις,
αὐτῇ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν
ἑαυτῆς ἐστὶ γέρας. Ἡ δὲ ὥςπερ ἐν χορῷ καλλι-
στεύουσα καὶ κατάρχουσα πασῶν ὁσιοτήτων, πο-
λὺ πλέον ἐστὶν ἑαυτῆς καὶ ἀγώνισμα καὶ ἆθλον
παρέχουσα καὶ τοῖς χρωμένοις εὐδαιμονίαν καὶ
τοῖς τούτων παισὶ καὶ ἐγγόνοις εὐπραγίας ἀναφαι-
ρέτους.

§. 11. Πάλιν γε μὲν τοῖς τὴν ἱερὰν ἑβδόμην
φυλάττουσι συμβαίνει περὶ δύο τὰ ἀναγκαιότατα
ὠφελεῖσθαι, σῶμα καὶ ψυχήν· τῷ μὲν ἀναπαύλαις
34 ἐκ τῶν συνεχῶν καὶ ἀτρύτων πόνων, τῇ δὲ ὑπο-
λήψεσιν ἀρίσταις περὶ θεοῦ, ὡς κοσμοποιοῦ καὶ
ἐπιμελουμένου ὧν ἐγέννησε. Καὶ τὰ σύμπαντα ἐ-
τελεςφόρησεν ἑβδομάδι. Δῆλον οὖν ἐκ τούτου
ὅτι τὴν ἑβδόμην τιμῶν αὐτὸς εὑρίσκεται τιμήν.
Ὁμοίως μέντοι καὶ ὁ τοὺς γονεῖς ἀποδεχόμενος
μὴ θηράσθω τι πλέον· εὑρήσει γὰρ σκοπῶν ἐν
αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὸ ἆθλον. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ
τῶν προτέρων τεσσάρων κεφαλαίων, ἃ θειοτέρας
ἔλαχε μοίρας, ἔλαττον τοῦτ' ἐστὶ διὰ τὸ θνητῶν
ἐφάπτεσθαι, παρηγόρησεν εἰπών, „Τίμα πατέρα
καὶ μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακρο-
35 χρόνιος γένῃ," *) δύο γέρα τιθείς, ἐν μετουσίαις

*) Exod. 20, 12.

κετῆς· τὸ γὰρ εὖ ἡ ἀρετὴ, ἢ οὐκ ἄνευ ἀρετῆς· ερον δὲ, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἀθανασίαν ὰ πολυχρονίου ζωῆς καὶ βίου μακραίωνος, ὃν καὶ τὰ σώματος θρέψεις ψυχῇ κεκαθαρμένῃ τελεία ιθάρσει βιῶν. Ταῦτα μὲν οὖν ἀποχρώντως λέσται. Τὰ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ δέλτῳ μετὰ ταῦτα ιροῦ διδόντος ἐπισκεψόμεθα.

---

299 M. # ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ 770 P.

ΕΝ

ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΔΥΟ ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ, ΤΟ ἝΚΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ἙΒΔΟΜΟΝ, ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΟΙΧΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΑΚΟΛΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΤΑ ΑΝΔΡΟΦΟΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΒΙΑΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE SPECIALIBUS LEGIBUS

QUAE

REFERUNTUR AD DUO DECALOGI CAPITA, SEXTUM SEPTIMUMQUE, CONTRA MOECHOS OMNESQUE LIBIDINOSOS ET CONTRA HOMICIDAS OMNEMQUE VIOLENTIAM.

Primum praeceptum secundae tabulae, quam deus Moysi dedit, est: non moechaberis (1. 2.). Vetitum est igitur cum aliorum mulieribus et viduis congredi (3), sororem (4.), aliasque cognatas, neptes, consobrinas etc. in matrimonium ducere (5.). Menstruorum fluxus tempore marito uxorem contrectare non licet (6.). Cum pueris rem habere vetitum (7.); item cum brutis (8.). Scorta lex eiicit republica (9.); adulteris deprehensis convictisque lex praesentem poenam in-

ligit (10.). Punitur etiam, qui puellam invitam violavit (11.). Adulterium etiam habenda violatio sponsae etc. (12 - 14.) — Omnis homicida recte sacrilegus dicitur; homo enim ad exemplar ideae rationalis divinae effictus est (15.). Talis ducendus ad supplicium (16.). Veneficos ne unum quidem diem lex vivere sinit (17. 18.). Qui non destinato consilio alium interficit, vel graviter laedit, idem patiatur (19.). Expositio infantum merito capitali poena luenda (20.). Occisus a nolente a deo interemtus putatur (21.), et interfectoribus eiusmodi refugium in urbem sacerdotalem ad mortem usque pontificis summi datur (22 - 24.). Dominus, qui servum proposito consilio necat, moriatur (25.). Taurus, qui hominem interemit, obruitur lapidibus (26.). Puniuntur etiam, qui puteos et aedificia ita faciunt, ut hominibus brutisque inde damnum nasci possit (27.). Homicidium pecunia lui non potest (28.). Lege cautum est, ne patres pro filiis (29.), neve amici pro amicis moriantur (30.). — Mulieres et virgines in domibus maneant, viri in foris ad res publicas agendas non se misceant; turpe enim mulieri a multis simul conspici, multaque publica, in quibus haud raro indecora, intueri (31. 32.). Si quis servo oculum extuderit, manumittat eum liberum; oculus enim praestantissima pars corporis et valde miserandus, qui eum perdidit (33.); quid? quod sola fere oculorum ope fit, ut philosophari valeamus (34. 35.). Item lex iubet dominos servum manumittere, cui dentem extuderint, quia ad vitam sustentandam dentibus maxime opus est (26.). Ut denique magis quisque abhorreat a nece patranda, eos, qui cadaver interfecti hominis attigissent, impuros pronunciavit, tantisper dum se lavacro purificarent (37.).

---

§. 1. Ἦν ποτὲ χρόνος, ὅτε φιλοσοφίᾳ σχολάζων καὶ θεωρίᾳ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, τὸν καλὸν καὶ περιπόθητον καὶ μακάριον ὄντως νοῦν ἐκαρπούμην, ἀεὶ θείοις λογίοις συγκινούμενος καὶ δόγμασιν, ὧν ἀπλήστως καὶ ἀκορέστως ἔχων ἐνευφραινόμην, οὐδὲν ταπεινὸν φρονῶν ἢ χαμαίζηλον, οὐδὲ περὶ δόξαν ἢ πλοῦτον, ἢ τὰς σώματος εὐπαθείας ἰλυσπώμενος, ἀλλ' ἄνω μετάρσιος ἐδόκουν ἀεὶ φέρεσθαι κατά τινα τῆς ψυχῆς ἐπιθειασμόν,

καὶ συμπεριπολεῖν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ παντὶ οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ. Τότε δὴ οὖν τότε διακύπτων ἄνωθεν ἀπ' αἰθέρος καὶ τείνων ὥσπερ ἀπὸ σκοπιῆς τὸ τῆς διανοίας ὄμμα, κατεθεώμην τὰς ἀμυθήτους θεωρίας τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων, καὶ εὐδαιμονίζων ἐμαυτὸν, ὡς ἀνὰ κράτος ἐκπεφευγότα
300 τὰς ἐν τῷ θνητῷ βίῳ κακὰς κῆρας. Ἐφήδρευε
M. δὲ ἄρα μοι τὸ κακῶν ἀργαλεώτατον, ὁ μισόκαλος φθόνος, ὃς ἐξαπιναίως ἐπιπεσὼν οὐ πρότερον ἐπαύσατο καθέλκων πρὸς βίαν, ἢ με καταβαλεῖν εἰς μέγα πέλαγος τῶν ἐν πολιτείᾳ φροντίδων, ἐν ᾧ φορούμενος οὐδ' ὅσον ἀνανήξασθαι δύναμαι. Στένων δὲ ὅμως ἀντέχω, τὸν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐνιδρυμένον τῇ ψυχῇ παιδείας ἵμερον ἔχων, ὃς ἔλεόν μου καὶ οἶκτον ἀεὶ λαμβάνων, ἀνεγείρει καὶ ἀνακουφίζει. Διὰ τοῦτον ἔστιν ὅτε τὴν κεφαλὴν ἐπαίρω, καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ἀμυδροῖς μὲν, — τὸ ὀξυδερκὲς 77
γὰρ αὐτῶν ἡ τῶν ἀλλοκότων πραγμάτων ἀχλὺς P.
ἐπεσκίασεν, — ἀλλ' ἀναγκαίως γοῦν περιβλέπομαι τὰ ἐν κύκλῳ, καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς κακῶν ζωῆς σπάσαι γλιχόμενος. Εἰ δέ μοι καὶ ἐξ ἀπροσδοκήτου βραχεῖα γένοιτο εὐδία καὶ γαλήνη θορύβων τῶν ἐκ πολιτείας, ὑπόπτερος ἐπικυματίζω, μονονοὺκ ἀεροπορῶν αὔραις ταῖς ἐπιστήμης καταπνεόμενος, ἥ με πολλάκις ἀναπείθει δραπετεύειν, συνημερεύοντα αὐτῇ, καθάπερ ἀπὸ δεσποτῶν ἀμειλίκτων, οὐκ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἀλλαχόθεν ἄλλων χειμάῤῥου τρόπον ἐπισχεομένων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις θεῷ προσῆκον εὐχαριστεῖν ὅτι καίτοι κατακλυζόμενος, οὐκ ἐγκαταπίνομαι βύθιος. Ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς, οὓς ἀπογνώσει τινὲς χρηστῆς ἐλπίδος ᾠήθησαν ἤδη πεπηρῶσθαι, διοίγω, καὶ φωτὶ τῷ σοφίας ἐναυγάζομαι, μὴ πάντα τὸν βίον τῷ σκότῳ παραδοθείς. Ἰδοὺ γέ τοι τολμῶ μὴ μόνον τοῖς ἱεροῖς Μωϋσέως ἑρμηνεύμασιν ἐντυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ φιλεπιστημόνως διακύ-

πτειν εἰς ἕκαστον, καὶ ὅσα μὴ γνώριμα τοῖς πολλοῖς διαφυλάττειν καὶ ἀναφαίνειν σκοπεῖν.

§. 2. Ἐπεὶ δὲ περὶ δέκα λογίων ἅπερ αὐτὸς ἐχρησεν ὁ θεὸς ἄνευ προφήτου καὶ ἑρμηνέως, πέντε μὲν εἴρηται τὰ χαραχθέντα ἐν τῇ προτέρᾳ δέλτῳ, καὶ ὅσα τῶν κατὰ μέρος συνέτεινεν εἰς ταῦτα, δεῖ δὲ ἐν τῷ παρόντι καὶ τὰ λοιπὰ τὰ κατὰ τὴν ἑτέραν δέλτον ὡς οἷόν τε ἄριστα συνυφῆναι, πειράσομαι πάλιν καθ' ἕκαστον τῶν γενῶν ἐφαρμόζειν τοὺς ἐν εἴδει νόμους. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ δέλτῳ πρῶτον γράμμα τοῦτ' ἐστίν. "Οὐ μοιχεύσεις," ὅτι οἶμαι πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης μέγα πνεῖ ἡδονὴ, καὶ οὐδὲν μέρος τὴν δυναστείαν αὐτῆς ἐκπέφευγεν, οὐ τῶν κατὰ γῆν, οὐ τῶν κατὰ θάλατταν, οὐ τῶν ἐν ἀέρι. χερσαῖά τε γὰρ καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα, πάντα διὰ πάντων γέγηθε καὶ περιέπει, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτῆς ὑπείκει καὶ πρὸς τὸ βλέμμα καὶ νεῦμα ἀφορῶντα καὶ ἂν εἰ φρυάττοιτο ὑπ' ἀλαζονείας ἀσμενίζοντα, καὶ μονονοῦ φθάνοντα, τὰς προστάξεις ὀξύτητι καὶ ἀνυπερθέτῳ τάχει τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἔχει μὲν οὖν καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἡδονὴ πολλάκις μέμψιν, ὅταν ἀμέτρως καὶ ἀκορέστως χρῆταί τις αὐτῇ, καθάπερ οἱ ἄπληστοι περὶ ἐδωδὴν, καὶ ἂν εἰ μηδὲν τῶν ἀπηγορευμένων προσφέροιντο καὶ οἱ φιλογυναίως συνουσίαις ἐπιμεμηνότες καὶ λαγνίστερον προσομιλοῦντες γυναιξὶν οὐκ ἀλλοτρίαις, ἀλλὰ ταῖς ἑαυτῶν. Ἡ δὲ μέμψις σώματός ἐστι μᾶλλον ἢ ψυχῆς κατὰ τοὺς πολλοὺς, πολλὴν μὲν ἔχοντος εἴσω φλόγα, ἢ τὴν παραβληθεῖσαν τροφὴν ἐξαναλίσκουσα, ἑτέ- 778
ραν οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιζητεῖ πολλὴν ἰκμάδα, ἧς τὸ P.
ῥοῶδες διὰ τῶν γεννητικῶν ἀποχετεύεται, κνησμοὺς καὶ ὀδαξισμοὺς ἐμποιοῦν καὶ γαργαλισμοὺς ἀπαύστους. Τοὺς δὲ γυναιξὶν ἄλλων, καὶ ἔστιν ὅτε οἰκείων καὶ φίλων, ἐπιμεμηνότας καὶ ἐπὶ λύμῃ τῶν πλησίων ζῶντας, ὅλα γένη πολυάνθρωπα κιβδηλεύειν ἐπιχειροῦντας καὶ τὰς μὲν ἐπιγαμίους εὐχὰς παλιμ-

φήμους, τὰς δὲ ἐπὶ τέκνοις ἐλπίδας ἀτελεῖς ἀπεργα-
ζομένους, ἀνίατον νόσον ψυχῆς νοσοῦντας, ὡς κοι-
νοὺς ἐχθροὺς ἅπαντος ἀνθρώπων γένους κολαστέον
θανάτῳ, ὡς μήτε ζῶντες ἐν ἀδείᾳ πλείους διαφθεί-
ρειεν οἴκους, μηδὲ διδάσκαλοι γένοιντο ἑτέρων, οἷς
τὰ πονηρὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλοῦν ἐπιμελές.

§. 3. Εὖ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα τὰ περὶ τὰς ὁμι-
λίας ὁ νόμος διετάξατο. Κελεύει γὰρ οὐ μόνον ἀλ-
λοτρίων ἀπέχεσθαι γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ χηρευουσῶν,
αἷς οὐ θέμις συνέρχεσθαι. Τὸ Περσικὸν ἔθος εὐ-
θὺς ἀποστραφεὶς καὶ μυσαξάμενος ἀπεῖπεν ὡς μέ-
γιστον ἀνοσιούργημα. Μητέρας γὰρ οἱ ἐν τέλει Περ-
σῶν τὰς αὐτῶν ἄγονται, καὶ τοὺς φύντας ἐκ τούτων
εὐγενεστάτους νομίζουσιν καὶ βασιλείας τῆς μεγίστης,
ὡς λόγος, ἀξιοῦσιν, οὗ τί ἂν γένοιτο δυσσεβέστερον
ἀνοσιούργημα, πατρὸς εὐνὴν τετελευτηκότος, ἣν ἄ-
ψαυστον ὡς ἱερὰν ἐχρῆν φυλάττεσθαι, καταισχύνειν,
γήρως δὲ καὶ μητρὸς αἰδῶ μὴ λαμβάνειν, τὸν αὐ-
τὸν τῆς αὐτῆς υἱὸν καὶ ἄνδρα γενέσθαι καὶ πάλιν
τὴν αὐτὴν νῦν μητέρα καὶ γυναῖκα, καὶ τοὺς ἀμ-
φοῖν παῖδας, τοὺς μὲν πατρὸς ἀδελφοὺς, υἱωνοὺς
δὲ τῆς μητρός· καὶ τὴν μὲν ὧν ἔτεκε μητέρα τε
καὶ μάμμην, τὸν δὲ ὧν ἐγέννησεν ἐν ταὐτῷ πατέ-
ρα τε καὶ ὁμομήτριον ἀδελφόν. Ταῦτα ἐπράχθη
τὸ παλαιὸν καὶ παρ' Ἕλλησιν ἐν Θήβαις ἐπὶ τοῦ
Λαΐου παιδὸς Οἰδίποδος, καὶ ἐπράχθη κατὰ ἄγνοι-
302 αν, οὐχ ἑκουσίῳ γνώμῃ, καὶ ὅμως τοσαύτην φο-
M. ρὰν κακῶν ἤνεγκεν ὁ γάμος, ὡς μηδὲν ἐλλειφθῆναι
τῶν εἰς τὴν ἀνωτάτω βαρυδαιμονίαν. Πολέμων τε
γὰρ ἐμφυλίων καὶ ξενικῶν διαδοχαὶ, καθάπερ κλῆ-
ρος παισὶ καὶ ἐγγόνοις παρὰ πατρῴων καὶ προγόνων
ἀπελείπετο, καὶ πορθήσεις πόλεων τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι
μεγίστων ἐγίνοντο, καὶ φθοραὶ στρατιωτικῶν δυνά-
μεων, ἐγχωρίων τε καὶ τῶν κατὰ συμμαχίαν ἀφι-
κνουμένων, καὶ ἡγεμόνων τῶν παρ' ἑκατέροις ἀρίστων
ἐπάλληλοι φθοραὶ, καὶ διὰ τὰς περὶ κράτους καὶ

ἀρχῆς ἀσυμβάτους ἐχθρὰς ἀδελφοκτονίαι, δι' ἃς οὐ μόνον αἱ συγγένειαι καὶ πατρίδες, ἀλλὰ καὶ ἡ πλείστη μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ παντὸς ἐξεφθάρη πανωλεθρίᾳ. Κεναὶ γὰρ αἱ πρότερον εὐανδροῦσαι πόλεις οἰκητόρων, μνημεῖα τῶν τῆς Ἑλλάδος συμ- 779 φορῶν ἐπελείφθησαν ἀτυχὴς θέα τοῖς ὁρῶσιν. Οὐ P. μὴν οὐδὲ Πέρσαι παρ' οἷς ταῦτα ἐπιτηδεύεται, τῶν παραπλησίων κακῶν ἀμοιροῦσιν. Ἀεὶ γὰρ ἐν στρατιαῖς καὶ μάχαις εἰσὶ κτείνοντες καὶ κτεινόμενοι, καὶ τοτὲ μὲν τοὺς πλησιοχώρους κατατρέχοντες, τοτὲ δὲ τοὺς ἐπανισταμένους ἀμυνόμενοι. Πολλοὶ δὲ πολλαχόθεν ἐπανίστανται, τοῦ βαρβαρικοῦ μὴ πεφυκότος ἠρεμεῖν. Πρὶν γ' οὖν καταλυθῆναι τὴν ἐν χερσὶ στάσιν, ἑτέρα φύεται, ὡς μηδένα τοῦ ἔτους ἐξυπηρετῆσθαι καιρὸν εἰς ἡσυχίαν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὁπλοφορεῖν, πλείονα χρόνον ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐν ὑπαίθρῳ ταλαιπωροῦντας, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοῦντας, διὰ πολλὴν ἔνδειαν εἰρήνης. Ἐῶ λέγειν τὰς τῶν βασιλέων μεγάλας καὶ ὑπερόγκους εὐπραγίας, οἷς ἀγώνισμα πρῶτον εὐθὺς ἅμα τῇ παραλήψει τῆς ἡγεμονίας, τὸ μέγιστον ἄγος, ἀδελφοκτονία, μαντευομένων τὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν οὐ γενησομένην ἴσως ἐπίθεσιν, ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν εὐλόγως κτείνειν. Ἅπερ μοι δοκεῖ πάντα συμβαίνειν διὰ τὰς ἀναρμόστους υἱῶν πρὸς μητέρας ὁμιλίας, τῆς ἐφόρου τῶν ἀνθρωπείων δίκης ἀμυνομένης τῶν ἀνοσιουργημάτων τοὺς ἀσεβοῦντας. Ἀσεβοῦσι γὰρ οὐχ οἱ δρῶντες μόνοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοῖς δρῶσιν ἑκουσίῳ γνώμῃ σὺν τῇ τῶν δρώντων ἐξουσίᾳ συνεπιγράφονται. Τοσαύτην δὲ ὁ ἡμέτερος νόμος φυλακὴν πεποίηται τοῦ πράγματος, ὥςτ' οὐδὲ προγόνῳ τελευτήσαντος πατρὸς ἄγεσθαι μητρυιὰν ἐφῆκε, διά τε τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμὴν καὶ διότι μητρυιᾶς καὶ μητρὸς ὄνομα συγγενές, εἰ καὶ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς συνῳδὸν πάθος. Ὁ γὰρ ἀλλοτρίας ἀπέχεσθαι διδαχθεὶς ὅτι μητρυιὰ προςερρήθη, πολὺ μᾶλλον ἀφέξε-

ται τῆς φύσει μητρός. Καὶ εἴ τις διὰ τὴν ἐπὶ τῷ
303 πατρὶ μνήμην αἰδεῖται τὴν ἐκείνου ποτὲ γενομένην
M γυναῖκα, δῆλός ἐστιν ἕνεκα τῆς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς τιμῆς, οὐδὲν βουλόμενος ἐπὶ τῇ μητρὶ νεώτερον· ἐπεὶ καὶ σφόδρα ἐστὶν εὔηθες, ἡμίσει μέρει τοῦ γένους χαριζόμενον ὀλιγωρεῖν δοκεῖν ὁλοκλήρου καὶ παντελοῦς.

§. 4. Ἑξῆς ἐστὶ παράγγελμα, μηδ' ἀδελφὴν ἐγγυᾶσθαι, πάνυ σπουδαῖον καὶ συντεῖνον εἰς ἐγκράτειαν ὁμοῦ καὶ εὐκοσμίαν· ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατρίους ἐφιεὶς ἄγεσθαι τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν· ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν· ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διαταττομένων, εὐφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν, ἐπιδαψιλευόμενος δυςθεράπευτον κακὸν σώμασι καὶ ψυχαῖς ἀκρασίαν καὶ παρασχὼν ἄδειαν ἁπάσας τὰς ἀδελφὰς ἄγεσθαι, τάς τε ἰδίας τοῦ ἑτέρου τῶν γονέων τοῦδε ἢ τοῦδε, καὶ τὰς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ τὰς οὐ νεωτέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρας καὶ ἰσήλικας. Καὶ δίδυμοι γὰρ πολλάκις ἐγεννήθησαν, οὓς ἡ μὲν φύσις ἅμα τῇ γενέσει διήρτησε καὶ διέζευξεν, ἡ δὲ ἀκολασία καὶ φιληδονία εἰς κοινωνίαν ἐκάλεσεν ἀκοινώνητον, καὶ ἁρμονίαν ἀνάρμοστον. Ἅπερ ἐκμυσαξάμενος ὁ ἱερώτατος Μωϋσῆς, ὡς ἀλλότρια καὶ ἐχθρὰ πολιτείας ἀνεπιλήπτου, καὶ προτρέποντα καὶ ἀλείφοντα πρὸς τὰ αἴσχιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀνὰ κράτος ἀπεῖπεν ἀδελφῇ συνέρχεσθαι, εἴτε καὶ ἐξ ἀμφοῖν, εἴτε καὶ μόνου γένοιτο τοῦ ἑτέρου. Τί γὰρ δεῖ τὸ τῆς αἰδοῦς κάλλος αἰσχύνειν; Τί δὲ ἀχρωμάτους κατασκευάζειν παρθένους, ἃς ἐρυθριᾶν ἀναγκαῖον; Τί δὲ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας ἐπέχειν, εἰς βραχὺ χωρίον τὸ ἑκάστης οἰκίας συνωθοῦντας μέγα καὶ λαμπρὸν ἔργον, ἐκτείνεσθαι καὶ χεῖσθαι δυνάμενον εἰς ἠπείρους

ὶ νήσους καὶ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν; Αἱ γὰρ τῶν νείων ἐπιγαμίαι καινὰς ἀπεργάζονται συγγενείας, ἐν ἀφ' αἵματος οὐκ ἀποδεούσας.

§. 5. Ὧν χάριν πολλὰς καὶ ἄλλας ὁμιλίας ἐκώνε, προστάξας μὴ θυγατριδῆν, μὴ υἱιδῆν, μὴ θεῖα πρὸς πατρὸς ἢ μητρὸς, μὴ θείου ἢ υἱοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα γενομένην ἐγγυᾶσθαι· μηδ' αὖ ογονὴν ἢ χήραν ἢ παρθένον, ζώσης μὲν τῆς γυναις ἐπάγεσθαι, ἀλλὰ μηδ' ἀποθανούσης. Δυνάμει ρ ὅ γε πατρῷος πατὴρ ὀφείλει τὴν ἐκ τῆς γυναις ἐν τάξει θυγατρὸς τίθεσθαι. Πάλιν δύο ἀδελς ἄγεσθαι τὸν αὐτὸν οὐκ ἐπιτρέπει, οὔτ' ἐν τῷ ὐτῷ, οὔτ' ἐν διαφέρουσι χρόνοις καὶ ἂν τύχῃ τις προέγημεν ἀπεωσμένος. Ζώσης γὰρ ἔτι τῆς συνούσης εἴτε καὶ ἀπηλλαγμένης, ἐάν τε χηρεύσῃ, ν τε καὶ ἑτέρῳ γαμηθῇ, τὴν ἀδελφὴν οὐχ ὅσιον λαβεν ἐπὶ τὰ τῆς ἠτυχηκυίας παρέρχεσθαι, προδάσκων ταύτας τὰ συγγενικὰ δίκαια μὴ λύειν, μηδ' βαίνειν πταίσμασι τῆς οὕτως ἡνωμένης κατὰ γές, μηδ' ἐναβρύνεσθαι καὶ ἐντρυφᾶν θεραπευομέν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνης, καὶ ἀντιθεραπεύουσαν τούς. Ἐγείρονται γὰρ ἐκ τούτων χαλεπαὶ ζηλοπίαι, καὶ δυςπαρηγόρητοι φιλονεικίαι, φορὰς ἀμυτους ἄγουσαι κακῶν. Ὁμοίως γὰρ ὡς εἰ καὶ τὰ ρη τοῦ σώματος τῆς κατὰ φύσιν ἁρμονίας ἐκάντα καὶ κοινωνίας στασιάζοι πρὸς ἄλληλα, ἃ νόως ἀνιάτους ἀπεργάζεται πάντως καὶ φθοράς. Ἀλφὰ δὲ, εἰ καὶ διαίρετα τὰ μέρη γεγόνασιν, ἀλλ' ν ἁρμόζονται φύσει καὶ συγγενείᾳ μιᾷ. Ἡ δὲ ζητυπία πάθος ἀργαλεώτατον χαλεπὰ καινουργεῖ καὶ δυςίατα. Ἀλλὰ μηδὲ ἀλλοεθνεῖ, φησὶ, κοι- 781 νίαν γάμου συντίθεσο, μήποτε μαχομένοις ἔθεσιν P. ιαχθεὶς ἐνδῷς, καὶ τῆς πρὸς εὐσέβειαν ὁδοῦ λάθῃς αμαρτὼν, πρὸς ἀνοδίαν ἐκτραπείς. Καὶ τάχα μὲν τὸς ἀνθέξεις, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἠρτημένος ὑποίκαις ἀρίσταις, ἃς οἱ γονεῖς κατεπᾴδοντες ἀεὶ τοὺς

ἱεροὺς νόμους ὑφηγοῦντο. Δέος δὲ οὐ μικρὸν ἐπὶ περὶ υἱῶν καὶ θυγατέρων. Ἴσως γὰρ δελεασθέντ νόθοις πρὸ γνησίων ἔθεσι κινδυνεύσουσι τὴν τοῦ ὄντος θεοῦ ἀπομαθεῖν τιμὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ κ τέλος τῆς ἀνωτάτω βαρυδαιμονίας. Ἐὰν δὲ, φησί ἀνδρὸς ἀπαλλαγεῖσα γυνὴ καθ᾽ ἣν ἂν τύχῃ πρόφ σιν, ἑτέρῳ γημαμένη πάλιν χηρεύσῃ, ζῶντος ἢ τετελευτηκότος τοῦ δευτέρου, μὴ ἐπανίτω πρὸς ἄ δρα τὸν πρότερον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἑνούσθ μᾶλλον, ἢ τῷδε γινέσθω, δεσμοὺς παραβᾶσα τοὺ ἀρχαίους, ὧν ἐξελάθετο, φίλτρα καινὰ πρὸ τῶ παλαιῶν ἑλομένη. Πρὸς δὲ συμβάσεις εἴ τις ἐθέλ χωρεῖν ἀνὴρ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ, μαλακίας καὶ ἀ ανδρίας ἐκφερέσθω δόξαν, ὡς ἐκτετμημένος τῆς ψ χῆς τὸ βιωφελέστατον, μισοπόνηρον πάθος, ὑφ᾽ καὶ τὰ οἴκων καὶ πόλεων πράγματα κατορθοῦτα καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἀδικημάτων εὐφυῶς ἀ μαξάμενος, μοιχείαν τε καὶ προαγωγείαν. Αἱ γ αὖθις καταλλαγαὶ μηνύματά εἰσι τοῦ ἑκατέρων ἐ νόσου. Δίκην οὖν τινέτω σὺν τῇ γυναικί.

306 §. 6. Φορὰ τῶν μηνιαίων ὁπότε γένοιτο, μ
M. ψαυέτω τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ τὸν χρόνον ἐκ νον ὁμιλίας ἀνεχέσθω, νόμον φύσεως αἰδούμεν Καὶ ἅμα διδασκέσθω, μὴ ἀτελεῖς γονὰς ἀκαί καὶ ἀμούσου χάριν ἡδονῆς προΐεσθαι. Ὅμοιον γ ὡς εἴ τις γεωπόνος ὑπὸ μέθης ἢ φρενοβλαβεί πυροὺς ἢ κριθὰς εἰς λίμνας καὶ χειμάῤῥους ἀντὶ δίων κατασπείροι. Ξηραῖς γὰρ γενομέναις ταῖς ἀ ρούραις καταβάλλεσθαι χρὴ τὸν σπόρον εἰς εὐκα πίαν· καθαίρει δὲ ἡ φύσις ἑκάστῳ μηνὶ τὴν μ τραν, οἷά τινα θαυμαστὴν ἄρουραν, ἧς τὸν καιρ ἀγαθοῦ γεωργοῦ τρόπον ἐπιτηρητέον, ἵν᾽ ἔτι μὲν ἐπ κλυζομένης ἐπέχοι τὸν σπόρον. Λήσεται γὰρ ἡ σπο κατασυρεῖσα ὑπὸ τῆς ὑγρότητος, τοὺς πνευματικ τόνους οὐ χαλασθεῖσα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπ ἐκλυθεῖσα. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ἐν τῇ μήτρᾳ τῷ τ

φύσεως ἐργαστηρίῳ ζωοπλαστοῦντες, καὶ τῶν μερῶν
ἕκαστα σώματός τε καὶ ψυχῆς ἀκρότητι τέχνης τε-
λεσιουργοῦντες. Εἰ δὲ ἐπίσχοι τὰ μηνιαῖα, θαῤῥῶν
ἤδη γόνιμα κατασπείροι, μηκέτι φθορὰν τῶν κατα-
βληθησομένων δεδιώς. Ὀνειδιστέον καὶ τοῖς σκλη-
ρὰν καὶ λιθώδη γῆν ἀροῦσιν. Οὗτοι δὲ τίνες ἂν
εἶεν, ἢ οἱ στείραις συνερχόμενοι γυναιξί; Θηραταὶ
γὰρ οὗτοι μόνον ἡδονῆς ἀκράτορος, ὅσοι λαγνίστα- 782
τοι τὰς γονὰς ἑκουσίῳ γνώμῃ διαφθείρουσιν. Ἐπεὶ P.
τίνος ἄλλου χάριν ἐγγυῶνται τὰς τοιαύτας; Οὐ μὴν
δι' ἐλπίδα τέκνων, ἣν ἴσασιν ἐξ ἀνάγκης ἀτελῆ γε-
νησομένην, ἀλλὰ δι' ὑπερβάλλοντα οἶστρον καὶ ἀ-
κρασίαν ἀνίατον. Ὅσοι μὲν οὖν ἄγονται κόρας ἀγνοίᾳ
τοῦ πῶς ἔχουσιν εὐθὺς εὐτοκίας ἢ τὸ ἐναντίον, ὁπότε
χρόνῳ μακρῷ ὕστερον ἐκ τῆς ἀγονίας αἰσθανόμενοι
στείρας αὐτάς, μὴ ἀποπέμπωνται, συγγνώμης εἰσὶν
ἄξιοι, συνηθείας βιαστικωτάτου πράγματος ἡττώμε-
νοι, καὶ φίλτρα ἀρχαῖα μακρᾷ συμβιώσει ταῖς ψυ-
χαῖς ἐνεσφραγισμένα λύειν ἀδυνατοῦντες. Ὅσοι δὲ
προδεδοκιμασμένας ἑτέροις ἀνδράσιν ὡς εἰσὶν ἄγονοι
μνῶνται, συῶν τρόπον ἢ τράγων ὀχεύοντες αὐτὸ
μόνον, ἐν ἀσεβῶν στήλαις ἐγγεγραφέσθωσαν, ὡς ἀν-
τίπαλοι θεοῦ. Τῷ μὲν γὰρ ἅτε φιλοζώῳ καὶ φι-
λανθρώπῳ, δι' ἐπιμελείας τῆς πάσης ἐστὶ σωτη-
ρίαν καὶ μονὴν τοῖς γένεσιν ἅπασιν ἐργάζεσθαι.
Οἱ δὲ ἅμα τῇ καταβολῇ σβέσιν τοῖς σπέρμα-
σι τεχνάζοντες, ἐχθροὶ τῆς φύσεως ὁμολογουμένως
εἰσίν.

§. 7. Ἐπικεκώμακε δὲ ταῖς πόλεσιν ἕτερον
πολὺ τοῦ λεχθέντος μεῖζον κακόν, τὸ παιδερα-
στεῖν, ὃ πρότερον μὲν καὶ λεχθῆναι μέγα ὄνειδος
ἦν, νυνὶ δέ ἐστιν αὔχημα οὐ τοῖς δρῶσι μόνον,
306 ἀλλὰ καὶ τοῖς πάσχουσιν, οἳ νόσον θήλειαν νοσεῖν
ἐθιζόμενοι, τάς τε ψυχὰς καὶ τὰ σώματα διαῤῥέ-
ουσι, μηδὲν ἐμπύρευμα τῆς ἄῤῥενος γενεᾶς ἐῶντες
ὑποτύφεσθαι, περιφανῶς οὕτως τὰς τῆς κεφαλῆς τρί-

χας ἀναπλεκόμενοι καὶ διακοσμούμενοι, καὶ ψιμυθίῳ καὶ φύκεσι καὶ τοῖς ὁμοιοτρόποις τὰς ὄψεις τριβόμενοι καὶ ὑπογραφόμενοι καὶ εὐώδεσι μύροις λίπα χριόμενοι — προσαγωγὸν γὰρ μάλιστα ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ εὐῶδες — ἐν ἅπασι τοῖς εἰς εὐκοσμίαν ἠσκημένοι καὶ τὴν ἄρρενα φύσιν ἐπιτηδεύσει τεχνάζοντες εἰς θήλειαν μεταβάλλειν οὐκ ἐρυθριῶσι. Καθ' ὧν φονᾶν ἄξιον νόμῳ πειθαρχοῦντας, ὃς κελεύει τὸν ἀνδρόγυνον τὰ φύσεως νόμιμα παρακόπτοντα νηποινὶ τεθνάναι, μηδεμίαν ἡμέραν, ἀλλὰ μηδ' ὥραν ἐώμενον ζῆν, ὄνειδος αὐτοῦ καὶ οἰκίας καὶ πατρίδος ὄντα καὶ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους. Ὁ δὲ παιδεραστὴς ἔστω τὴν αὐτὴν δίκην ὑπομένων, ἐπειδὴ τὴν παρὰ φύσιν ἡδονὴν διώκει, καὶ τὰς πόλεις τό γε ἐπ' αὐτὸν ἧκον μέρος ἐρήμους καὶ κενὰς ἀποδείκνυσιν οἰκητόρων, διαφθείρων τὰς γονάς, καὶ προσέτι τῶν μεγίστων κακῶν ἀνανδρίας καὶ μαλακίας ὑφηγητὴς καὶ διδάσκαλος ἀξιοῖ γίνεσθαι, τοὺς νέους ὡραΐζων, καὶ τὸ τῆς ἀκμῆς ἄνθος ἐκθηλύνων, ὃ πρὸς ἀλκὴν καὶ ῥώμην ἀλείφειν ἁρμόττον ἦν· καὶ τελευταῖον, ὅτι κακοῦ τρόπον γεωργοῦ, τὰς μὲν βαθυγείους καὶ εὐκάρπους ἀρούρας χερσεύειν ἐᾷ, μηχανώμενος ἐπ' αὐταῖς ἀγονίαν, ἐξ ὧν δὲ οὐδὲν βλάστημα προσδοκᾶται τὸ παράπαν, εἰς ταύτας πονεῖται καθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ. Αἴτιον δ' οἶμαι τὸ παρὰ πολλοῖς τῶν δήμων ἀκρασίας καὶ μαλακίας ἆθλα κεῖσθαι. Τοὺς γοῦν ἀνδρογύνους ἰδεῖν ἔστι διὰ πληθούσης ἀγορᾶς ἀεὶ σοβοῦντας, καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς προπομπεύοντας καὶ τὰ ἱερὰ τοὺς ἀνιέρους διειληχότας καὶ μυστηρίων καὶ τελετῶν κατάρχοντας καὶ τὰ Δήμητρος ὀργιάζοντας. Ὅσοι δὲ αὐτῶν τὴν καλὴν νεανιείαν προσεπιτείναντες εἰς ἅπαν ὠρέχθησαν μεταβολῆς τῆς εἰς γυναῖκας καὶ τὰ γεννητικὰ προσαπέκοψαν, ἁλουργίδας ἀμπεχόμενοι, καθάπερ οἱ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι ταῖς πατρίσι προέρχονται δορυφορούμενοι, τοὺς ὑπαντῶντας ἐπιστρέφοντες.

Εἰ δὲ ἦν ἀγανάκτησις οἵα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ νομοθέτῃ κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα τολμώντων, καὶ ὡς κοινὰ τῶν πατρίδων ἄγη καὶ μιάσματα δίχα συγγνώμης ἀνῃροῦντο, πολλοὺς ἂν ἑτέρους νουθετεῖσθαι συνέβαινεν. Αἱ γὰρ τῶν προκαταγνωσθέντων τιμωρίαι ἀπαραίτητοι, ἀνακοπὴν οὐ βραχεῖαν ἐργάζονται τοῖς ζηλωταῖς τῶν ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων.

§. 8. Ἀλλὰ γὰρ ἔνιοι τὰς Συβαριτῶν καὶ τὰς ἔτι τῶν λαγνιστέρων ἐπιθυμίας ζηλώσαντες, τὸ μὲν πρῶτον ὀψοφαγίαις καὶ οἰνοφλυγίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς γαστρὸς καὶ μετὰ γαστέρα ἡδοναῖς ἐνησκήθησαν, εἶτα κορεσθέντες ἐξύβρισαν — ὕβριν δὲ κόρος γεννᾷν πέφυκεν — ὡς ὑπὸ φρενοβλαβείας λυττᾷν καὶ ἐπιμεμηνέναι μηκέτ' ἀνθρώποις εἴτ' ἄῤῥεσιν εἴτε θηλείαις, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις ζώοις, ὥςπερ ἐν Κρήτῃ φασὶ τὸ παλαιὸν τὴν γυναῖκα Μίνω τοῦ βασιλέως, ὄνομα Πασιφάην, ταύρου ἐρασθεῖσαν καὶ τῷ πάθει σφαδάζουσαν, ἕνεκα τῆς περὶ τὴν ὁμιλίαν ἀπογνώσεως — ἀποτυγχανόμενος γὰρ ἔρως οὐ μετρίως ἐπιτείνεται — Δαιδάλῳ τὴν κατέχουσαν συμφορὰν ἀνενεγκεῖν, ὃς ἦν τῶν καθ' αὐτὸν ἄριστος δημιουργός. Τὸν δὲ πάνυ δεινὸν οἷον ταῖς ἐπινοίαις ὄντα τὰ ἀθήρατα θηρᾷν, δούριον κατασκευάσαι βοῦν, καὶ διὰ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ἐνθεῖναι τὴν Πασιφάην· τὸν δὲ ταῦρον ὁρμήσαντα ὡς ἐπὶ ζῶον συγγενὲς ἐπιβαίνειν· ἐγκύμονα δὲ γενομένην χρόνοις ὕστερον ἀποτεκεῖν μιξόθηρα τὸν καλούμενον Μινώταυρον. Εἰκὸς δὲ καὶ ἄλλας ἔσεσθαι Πασιφάας, ἀχαλινώτων ἐωμένων τῶν παθῶν, καὶ οὐ γυναῖκας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας ἐπιμανήσεσθαι θηρίοις, ἐξ ὧν γενήσεσθαι τέρατα παλίμφημα, μηνύματα τῆς ἀνθρώπων ὑπερβαλλού- 784
σης βδελυρίας· δι' ἣν ἴσως καὶ αἱ τῶν ἀνυπάρκτων P.
καὶ μεμυθευμένων ἀγέννητοι φύσεις Ἱπποκενταύρων καὶ Χιμαιρῶν καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ἔσονται. Τοσοῦτον δ' ἄρα τὸ προμηθὲς ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἐστὶν, ὥςθ' ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν ἔκθεσμον ὁμιλίαν

ἀνθρώπους προςίεσθαι, διείρηται μηδὲν ἐᾶν ὑπό
τινος ἑτερογενοῦς ὀχεύεσθαι. Τράγον οὐδεὶς ἐάσει
ποιμὴν Ἰουδαῖος ἐπιβαίνειν ἀμνάδι, οὐδὲ κριὸν χί-
μαιρᾳ, οὐδὲ βοῦν ἵππῳ. Εἰ δὲ μή, τίσει δίκας, ὡς
φύσεως δόγμα λύων, ἣ τὰ ἀνωτάτω γένη διατηρεῖ
ἐπιμελὲς οὐ νενοθευμένα. Τοὺς ὀρεῖς ἔνιοι τῶν ὑπο-
ζυγίων ἁπάντων προτιμῶσιν, ἐπειδὴ τὰ σώματα αὐ-
τοῖς πέπηγε καὶ σφόδρα νενεύρωται, καὶ ἐν τοῖς ἱπ-
ποφορβίοις καὶ ταῖς ἱπποστάσεσιν ὄνους ὑπερμεγέθεις,
οὓς προσαγορεύουσι κήλωνας, ἀνατρέφουσιν, ἵνα ταῖς
θηλείαις ἀναβαίνωσι πώλοις. Αἱ δὲ μικτὸν ζῷον
ἀποτίκτουσιν ἡμίονον, ἧς παρὰ φύσιν τὴν γένεσιν
εἰδώς, ἀνὰ κράτος ἀπεῖπε Μωϋσῆς καθολικωτέρᾳ
προστάξει, τοῖς ἀνομοίοις γένεσι μὴ ἐφεὶς ὀχεύειν ἢ
ὀχεύεσθαι. Προὐνόησε μὲν οὖν ἀναλόγως τοῦ πρέ-
ποντος καὶ ἀκολούθου τῇ φύσει· μακρόθεν δὲ ὡς
ἀπὸ σκοπιῆς ἐσωφρόνισεν ἀνθρώπους, ἵν' ἐκ τῶνδε
προμαθόντες ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες ἀνέχωσιν ὁμι-
λιῶν ἐκνόμων. Ἐάν τε οὖν ἀνὴρ ὀχεύῃ τετράπουν,
ἐάν τε γυνὴ ὑπὸ τετραπόδων ὀχεύηται, θνησκέτωσαν
καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ τετράποδα· οἱ μέν, ὅτι ὑπὲρ
308 τοὺς ὅρους ἀκρασίας αὐτῆς ἤλασαν, εὑρεταὶ γενόμε-
M. νοι παρηλλαγμένων ἐπιθυμιῶν, καὶ ὅτι ἡδονὰς ἀηδε-
στάτας ἐκαινούργησαν, ὧν καὶ ἡ διήγησις αἰσχίστη·
τὰ δέ, ὅτι τοιούτοις ὀνείδεσιν ὑπηρέτησε, καὶ ἵνα
μηδὲν ἢ τέκῃ ἢ γεννήσῃ δύςφημον, οἷα εἰκὸς ἐκ τοι-
ούτων μιασμάτων. Ἄλλως τε οἷς καὶ ἂν βραχὺ μέλῃ
τοῦ πρέποντος, οὐκ ἔτι ἂν χρήσαιντο τοῖς τοιούτοις
θρέμμασιν εἰς οὐδεμίαν τῶν περὶ βίον ὑπηρεσιῶν,
μυσαττόμενοι καὶ ἀποστρεφόμενοι, καὶ τὴν ὄψιν
αὐτὴν δυςχεραίνοντες καὶ νομίζοντες ὧν ἂν προς-
άψαιντο, καὶ ἐκεῖνα εὐθὺς ἀκάθαρτα εἶναι. Τὰ δὲ
μηδαμῇ χρήσιμα τῷ βίῳ, οὐ ζῆν εἶναι λυσιτελές, πε-
ριττὸν ἄχθος ὄντα γῆς, ὥς εἶπέ τις.

§. 9. Πάλιν πόρνην κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον οὐ πα-
ραδέχεται ἡ πολιτεία, κοσμιότητος καὶ αἰδοῦς καὶ

φροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀλλοτρίαν, ἣ ἀ-
πίμπλασα τὰς ψυχὰς ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν
ολασίας, τὸ μὲν τῆς διανοίας ἀθάνατον κάλλος
σχύνει, τὴν δὲ τοῦ σώματος ὀλιγοχρόνιον εὐμορ-
ίαν προτιμᾷ· παραῤῥιπτοῦσα μὲν αὐτὴν τοῖς ἐπι-
χοῦσι, τὴν δ' ὥραν ὥςπερ τι ὤνιον ἐπ' ἀγορᾶς πι-
άσκουσα, ἐπὶ μὲν θήρᾳ τῶν νέων ἕκαστα καὶ λέ- 785
ι καὶ πράττει. Τοὺς δ' ἐραστὰς ἀλείφει κατ' ἀλ- P.
λων, αἴσχιστον ἆθλον αὐτὴν προτιθεῖσα τοῖς τὸ
έον εἰςενεγκοῦσιν. Ὡς λύμη οὖν καὶ ζημία καὶ κοι-
ν μίασμα καταλευέσθω, τὰς τῆς φύσεως διαφθεί-
σα χάριτας, ἃς ἥρμοττε καλοκἀγαθίᾳ προςεπικο-
ῆσαι.

§. 10. Μοιχείας δὲ τὰς μὲν αὐτοφώρους, ἢ ἐν-
γέσιν ἐλέγχοις πιστουμένας ἐνθένδε ὑπαιτίους ἀπέ-
ηνεν ὁ νόμος. Τὰς δὲ καθ' ὑπόνοιαν οὐκ ἐδικαίω-
ν ἐξετάζεσθαι πρὸς ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἰς τὸ τῆς
σεως ἤγαγε δικαστήριον, ἐπειδήπερ ἄνθρωποι μὲν
ῶν ἐμφανῶν ἐπιγνώμονες, θεὸς δὲ καὶ τῶν ἀ-
λων, ᾧ μόνῳ δυνατὸν ψυχὴν ἐναργῶς θεάσασθαι.
ησὶν οὖν τῷ ὑπονοήσαντι ἀνδρὶ, "Γραψάμενος
όκλησιν, εἰς τὴν ἱερόπολιν ἴθι σὺν τῇ γυναικί.
αὶ καταστὰς ἐπὶ τῶν δικαστῶν ἀπογύμνωσον τὸ
ραστάν σοι τῆς ὑπονοίας πάθος, μὴ ὡς ἄν τις
κοφάντης ἢ κακοτεχνῶν ὑπὲρ τοῦ πάντως περιγε-
σθαι, ἀλλ' ὡς ἄν τις τῆς ἀληθείας ἀκριβὴς ἐξε-
στὴς ἄνευ σοφιστείας. Ἡ δὲ γυνὴ δύο κινδύ-
υς ὑπομείνασα, τὸν μὲν ὑπὲρ ψυχῆς, τὸν δὲ αἰ-
σχύνης, τοῦ παντὸς ἀργαλεώτερον θανάτου, κρινά-
ω παρ' αὐτῇ τὸ πρᾶγμα· καὶ ἂν μὲν καθαρεύῃ,
ῤῥοῦσα ἀπολογείσθω. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ συνειδότος
έγχοιτο, καταδυέσθω, προκάλυμμα τῶν ἁμαρτη-
των αἰδῶ ποιησαμένη. Τὸ γὰρ μέχρι τέλους ἀν-
σχυντεῖν ὑπερβολὴ κακίας. Ἐὰν δὲ ἀμφήριστα
τὰ λεχθέντα καὶ μηδ' ἕτερον καθέλκῃ μέρος, ἴτω-
ν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ στὰς ἀντικρὺ τοῦ

βωμοῦ, παρόντος τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ρωμένου, δηλούτω τὴν ὑπόνοιαν ἅμα καὶ κομιζ ἄλευρον κρίθινον, εἶδός τι θυσίας ὑπὲρ τῆς γυνι κὸς εἰς ἔνδειξιν τοῦ μὴ κατ' ἐπήρειαν, ἀλλ' ἀπὸ γν μης ὑγιοῦς κατ' ἐνδοιασμὸν εὔλογον αἰτιᾶσθαι. Ὁ ἱερεὺς λαβὼν προτεινέτω τῇ γυναικὶ, καὶ τὸ ἐπίκραι ἀφελὼν, ἵν' ἐπικρίνηται γεγυμνωμένῃ τῇ κεφαλῇ τῆς αἰδοῦς περιῃρημένη σύμβολον, ᾧ ταῖς εἰς ἀπ ἀναιτίαις ἔθος χρῆσθαι. Μήτε δὲ ἔλαιον, μήτε βανωτὸς, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων θυσιῶν, παρέστω, ἵ τὸ μὴ ἐπὶ χαρτοῖς, ἀλλ' ἄγαν ὀδυνηροῖς μέλλειν τ θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι. Κρίθινον δέ ἐστι τὸ ἄλευρ ἴσως ἐπειδὴ ὑπαμφίβολός ἐστιν ἡ ἀπὸ κριθῆς τρο καὶ ἀλόγοις ζώοις καὶ ἀτυχέσιν ἀνθρώποις ἐφαρμό σθαι, σύμβολον τοῦ τὴν μεμοιχευμένην οὐδὲν ρίων διαφέρειν, ὧν ἀδιακρίτους εἶναι καὶ ἀνεπισ τους τὰς ὀχείας συμβέβηκε. Τὴν δὲ καθαρεύουσ τῶν ἐγκλημάτων, οἰκεῖον ἀνθρώπων βίον ἐζηλωκέ Λαβὼν δὲ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς κεραμεοῦν ἀγγεῖον, χείτω καθαρὸν ὕδωρ ἐκ πηγῆς ἀρυσάμενος, καὶ φε ρέτω βῶλον γῆς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἱερὸν ἐδάφους, ὃ οἶμαι καὶ αὐτὸ συντείνειν πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς ληθείας διὰ συμβόλων. Τὸ γὰρ κεραμεοῦν ἀγγεῖ πρὸς τὸ μοιχεύεσθαι, διὰ τὸ εὐκάτακτον· θάνα γὰρ ἡ κατὰ μοιχῶν δίκη. Ἡ δὲ γῆ καὶ τὸ ὕδι πρὸς τὸ καθαρεύειν τῆς αἰτίας, ἐπειδὴ δι' ἀμφο ρων αἱ γενέσεις καὶ αὐξήσεις καὶ τελειώσεις ἀπι των. Ὅθεν ἑκάτερον οὐκ ἄπο σκοποῦ καὶ τοῖς ὀ μασιν ἐπεκόσμησε, τὸ μὲν ὕδωρ εἰπὼν δεῖν καὶ ρόν τε λαμβάνειν καὶ ζῶν, ἐπεὶ ἡ ἀνυπαίτιος γι καθαρεύει τὸν βίον, καὶ ζῆν ὀφείλει· τὴν δὲ οὐκ ἀπὸ τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφο ὅπερ ἀναγκαῖον, ἀρετῶσαν ὡς καὶ γυναῖκα τὴν φρονα. Τούτων δὲ προευτρεπισθέντων ἡ μὲν ἀ τακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ τὸ κρίθινον ἄλευρον κο ζουσα, καθάπερ ἐλέχθη, παρίτω· ὁ δὲ ἱερεὺς ἀντι

τὸ κεραμεοῦν ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ὕδωρ ἐστὶ καὶ γῆ, στὰς ἀπολεγέτω τάδε· Εἰ μὲν τοὺς ἐπὶ γάμοις θεσμοὺς οὐ παραβέβηκας, οὐδ᾽ ἀνὴρ ἕτερος ὡμίλησέ σοι, καθωσιωμένη τὰ πρὸς τὸν νόμον συνεληλυθότα δίκαια, ἀνυπαίτιος καὶ ἀθῴα ἴσθι. Εἰ δὲ ὠλιγώρησας μὲν ἀνδρὸς κενὰς ζηλώσασα ἐπιθυμίας, ἢ ἐρασθεῖσα, ἢ ἐρασθέντι ἐνδοῦσα, τὰ ἀναγκαιότατα καὶ οἰκεῖα προδοῦσα καὶ νοθεύσασα, μὴ ἀγνόει πάσαις ἀραῖς ἔνοχος γεγενημένη, ὧν τὰ δείγματα ἀναφανεῖς ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἴθι δή, καὶ ἔκπινε ποτὸν ἐλέγχου, ὃ τὰ κεκρυμμένα σοῦ καὶ τὰ ἀδηλούμενά σοι ἀπαμφιέσει καὶ ἀπογυμνώσει. Ταῦτα γράψας ἐν χαρτιδίῳ καὶ ἀπαλείψας τῷ κατὰ ἀγγεῖον ὕδατι, προτεινέτω τῇ γυναικί. Ἡ δὲ πιοῦσα ἀπαλλαττέσθω, προσδεχομένη σωφροσύνης ἆθλον, ἢ ἀκολασίας τὴν ἀνωτάτω τιμωρίαν. Εἰ μὲν γὰρ σεσυκοφάντηται, σποράν καὶ γέννησιν ἐλπιζέτω, τῶν ἐπὶ στειρώσει καὶ ἀγονίᾳ φόβων καὶ φροντίδων ἀλογοῦσα. Εἰ δέ ἐστιν ἔνοχος, ἐφεδρεύσονται εἰς αὐτὴν γαστρὸς ὄγκος οἰδούσης καὶ πιμπλαμένης, καὶ τῶν περὶ μήτραν δεινὴ κάκωσις, ἣν καθαρὰν οὐκ ἠξίωσεν ἀνδρὶ διατηρεῖν, τῷ κατὰ πάτρια γήμαντι. Τοσαύτην δὲ ἔχει πρόνοιαν ὁ νόμος τοῦ μηδ᾽ ἐπὶ γάμοις νεωτερίζεσθαι, ὥστε καὶ τοὺς συνιόντας εἰς ὁμιλίαν ἄνδρας καὶ γυναῖκας κατὰ τοὺς ἐπὶ γάμοις θεσμούς, ὅταν εὐνῆς ἀπαλλάττωνται, οὐ πρότερον ἐᾷ τινὸς ψαύειν, ἢ λουτροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις χρῆσθαι, πόῤῥωθεν μοιχείας ἀνείργων, καὶ τῶν ἐπὶ μοιχείας ἐγκλημάτων.

§. 11. Ἐὰν δέ τις χήραν ἀποθανόντος ἀνδρὸς, ἢ καὶ διαζευχθεῖσαν ἄλλως βιασάμενος αἰσχύνῃ, κουφότερον ἢ κατὰ μοιχείαν ἁμάρτημα δρῶν, ἥμισυ σχεδὸν ἐκείνου, τῆς μὲν τοῦ θανάτου τιμωρίας ἀφείσθω, βίαν δὲ καὶ ὕβριν καὶ ἀκολασίαν καὶ θράσος, τὰ αἴσχιστα ὡς κάλλιστα ἀποδεξάμενος, κα- 787
τηγορείσθω, καὶ ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι τιμά- P.

σθω τὸ δικαστήριον ἐπ' αὐτῷ." Ἀδελφὸν μὲν καὶ
συγγενὲς ἀδίκημα μοιχείας, φθορά, καθάπερ ἐκ μιᾶς
τρὸς μιᾶς, ἀκολασίας, φύντα. Ἔνιοι δὲ τῶν εἰω-
θότων εὐπρεπέσιν ὀνόμασι τὰ αἰσχρὰ ἐπικοσμεῖν, ἔ-
ρωτα ὀνομάζουσι, τὸ ἀληθὲς ὁμολογεῖν ἐρυθριῶντες.
Ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ συγγενές, οὐ παντάπασιν ὅμοιον,
τῷ τὸ ἀδίκημα οὐκ εἰς πλείους χωρεῖν οἰκίας, ὡς
ἐπὶ τῆς μοιχείας συμβέβηκεν, ἀλλ' εἰς μίαν συνά-
χθαι τὴν τῆς παρθένου. Λεκτέον οὖν τῷ κόρης
ἀστῆς ἐπιθυμοῦντι, "Προπέτειαν ἢ θράσος ἀναί-
σχυντον, ἢ τὰς ἐπ' ἐνέδρᾳ πηγάς, ἤ τι τῶν ὁμοιο-
311 τρόπων, ὦ οὗτος, ἀποστραφείς, μήτ' ἀναφανδὸν
M μήτε λάθρα πόνηρος ἐξετασθῇς, ἀλλ' εἴπερ ἄρα τι
τῇ ψυχῇ πέπονθας πρὸς τὴν παῖδα οἰκεῖον, ἴθι
πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς, ἐὰν ζῶντες τύχωσιν. Εἰ δὲ
μή, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἢ ἐπιτρόπους, ἢ ἄλλους κυ-
ρίους, καὶ ἀπογυμνώσας τὸ σαυτοῦ πάθος, ὡς χρὴ
τὸν ἐλεύθερον, αἴτει πρὸς γάμον, καὶ παρακάλει μὴ
ἀνάξιος λογισθῆναι. Σκαιὸς γὰρ οὐδεὶς οὕτως ἂν
γένοιτο τῶν ἐπιμελουμένων τῆς παιδός, ὡς ἐναν-
τιωθῆναι πρὸς λιπαρεστέρας δεήσεις, καὶ μάλιστα
σε, ἐπειδὰν ἐξετάσας ἀνευρίσκῃ μὴ κατεψευσμένον
ἢ ἐπιπόλαιον ἄλλως τὸ πάθος, ἀλλ' ἐπαληθεῦον καὶ
παντελῶς ἐνιδρυμένον.*) Ἐὰν δέ τις λυττῶν καὶ
μεμηνώς, ἅπασι τοῖς ἐκ λογισμοῦ πολλὰ χαίρειν
φράσας, δυναστείᾳ τὸν οἶστρον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν
ὑποβαλών, νόμου βίαν ὥς φασί τινες, προτιμοτέραν
θέμενος, ἁρπάζῃ καὶ φθείρῃ, ταῖς ἐλευθέραις ὡς
θεραπαίναις χρώμενος, καὶ τὰ πολέμου δρῶν ἐν εἰ-
ρήνῃ, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀγέσθω. Καὶ ἂν μὲν
ᾖ πατὴρ τῇ βιασθείσῃ, βουλευέσθω περὶ ἐγγύης
τῆς περὶ τὸν ἐφθαρκότα. Εἶτα ἐὰν μὲν ἀνανεύῃ,
προικιζέτω τὴν παῖδα ὁ φθορεὺς ἄλλῳ, ζημιού-

---

*) Deut. 22, 13 sqq.

μενος χρήμασιν. Ἐὰν δὲ συναινῇ καὶ συνεπιγράφηται, μηδὲν ὑπερτιθέμενος ἀγέσθω, προῖκα πάλιν τὴν ἴσην ὁμολογῶν καὶ μήτ' ἀναδύεσθαι τὴν ἐξουσίαν ἐχέτω, μήτε παραιτεῖσθαι· καὶ δι' αὐτὸν, ἵνα μὴ λαγνείας ἕνεκα δοκῇ μᾶλλον ἢ ἱμέρῳ τὰ νόμιμα ἐφθαρκέναι· καὶ διὰ τὴν κόρην, ἵν' αὐτῆς τὸ περὶ τὴν πρώτην σύνοδον ἀτύχημα παρηγορηθῇ βεβαιοτέρῳ γάμῳ, ὃν οὐδὲν ἄλλο τι ἢ θάνατος διαζεύξῃ. Ἐὰν δὲ πατρὸς ὀρφανὴ τυγχάνῃ, πρὸς τῶν δικαστῶν ἐρωτάσθω, εἴτε βούλεται συνοικεῖν, εἴτε μή· ἐάν τε δὲ συναινῇ, ἐάν τε ἀρνῆται, τὰ αὐτὰ γινέσθω ἃ καὶ ἐπὶ ζῶντι διωμολογήσατο τῷ πατρί.

§. 12. Μεθόριον ὑπολαμβάνουσί τινες ἀδίκημα εἶναι φθορᾶς καὶ μοιχείας, ὑπογάμιον, ὅταν ὁμολογίᾳ μὲν ὑπερεγγυήσωσι, μήπω δὲ τῶν γάμων ἐπι- 788
τελεσθέντων ἕτερος ἀπαντήσας ἢ καὶ βιασάμενος εἰς P.
ὁμιλίαν ἔλθῃ. Παρ' ἐμοὶ δὲ κριτῇ μοιχείας καὶ τοῦτ' ἐστὶν εἶδος. Αἱ γὰρ ὁμολογίαι γάμοις ἰσοδυναμοῦσιν, αἷς ἀνδρὸς ὄνομα καὶ γυναικὸς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐπὶ συνόδοις ἐγγράφεται. Ὧν χάριν καταλεύειν ὁ νόμος ἀμφοτέρους προσέταξεν, ἐὰν ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιθῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες. Οὐκ οἷόν τε γὰρ μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὁρμηθέντας βουλευμάτων, νομίζεσθαι συναδικεῖν, οὐ συναδικοῦντας. Παρὰ γοῦν τὰς τῶν
312 τόπων διαφορὰς αὔξεσθαι συμβέβηκε καὶ μειοῦσθαι τὸ ἀδίκημα. Μεῖζον μὲν γὰρ, ὡς εἰκὸς, ἐστὶν, εἰ πραχθείη κατὰ πόλιν· ἔλαττον δὲ τειχέων ἔξω κατ' ἐρημίαν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ βοηθὸς οὐδείς ἐστι τῇ παιδὶ, πάνθ' ὅσα περὶ τοῦ διατηρῆσαι τὴν παρθενίαν ἄψαυστον καὶ ἀνεπιβούλευτον λεγούσῃ τε καὶ δρώσῃ· ἐν ἄστει δὲ βουλευτήρια, καὶ δικαστήρια, στρατηγῶν, ἀγορανόμων, ἀστυνόμων, ἄλλων ἀρχόντων ὅμιλοι μεγάλοι, καὶ σὺν τούτοις ὁ δῆμος. Ἔστι γὰρ ἐν ἑκάστου τῇ ψυχῇ, καὶ ἂν ἰδιώτης τυγχάνῃ,

μισοπόνηρον πάθος, ὃ διακινηθὲν ἀποδεικνύει τὸν ἔχοντα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπέρμαχον, καὶ προδιαγωνιστὴν αὐτοκέλευστον τοῦ δόξαντος ἠδικῆσθαι.

§. 13. Τῷ μὲν οὖν διαπραξαμένῳ τὴν βίαν ἕπεται δίκη πανταχοῦ, μηδὲν ἐκ τῆς τῶν χωρίων διαφορᾶς εὑρισκομένῳ πρὸς ἐπανόρθωσιν ὧν ὕβρισε καὶ παρηνόμησε· τῇ δὲ παιδί, καθάπερ ἔφην, ποτὲ μὲν ἔλεος καὶ συγγνώμη, ποτὲ δὲ ἀπαραίτητος τιμωρία παρακολουθήσει. Καὶ περὶ ταύτης μέντοι πολυπραγμονητέον τῷ δικαστῇ, μὴ πάντ' ἐπὶ τοὺς τόπους ἀναφέροντι. Δύναται γὰρ κατὰ μέσην τὴν πόλιν ἄκουσα βεβιάσθαι, καὶ ἔξω πόλεως ἑκοῦσα πρὸς ὁμιλίαν ἔκθεσμον ἐνδοῦναι. Διὸ παρατετηρημένως καὶ σφόδρα καλῶς ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῆς ἐν ἐρημίᾳ φθειρομένης, φησὶν ὁ νόμος, "Ἐβόησεν ἡ νεᾶνις, καὶ βοηθὸς οὐκ ἦν αὐτῇ," *) ὥστ' εἰ μήτ' ἐβόησε, μήτ' ἠναντιώθη, βουλομένη δὲ συναπῆρε, γένοιτ' ἂν ἔνοχος, σόφισμα τοῦ βεβιάσθαι δοκεῖν, προστησαμένη τὸν τόπον. Καὶ μὴν ἐν πόλει τί γένοιτ' ἂν ὄφελος τῇ πάντ' ἐθελούσῃ ποιεῖν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐπιτιμίας, ἀδυνατούσῃ δὲ ἕνεκα τῆς περὶ τὸν ὑβριστὴν ἰσχύος; Τί γὰρ εἰ μετὰ χάλων ἀποδήσειεν, ἢ τὸ στόμα ἀποφράξειεν, ὡς μηδὲ φωνὴν ῥῆξαι δύνασθαι, γένοιτ' ἂν ὄφελος ἐκ τῶν συνοικούντων; Τρόπον γάρ τινα ἥδε καίπερ ἐν πόλει διατρίβουσα κατ' ἐρημίαν ἐστίν, ἅτε βοηθῶν ἔρημος· ὃ δέ, καὶ ἂν μηδεὶς παρατυγχάνῃ, τῷ δὲ ἑκοῦσα συναπᾶραι, λέγοιτ' ἂν οὐδὲν διαφέρειν τῆς ἐν ἄστει.

§. 14. Εἰσὶ δέ τινες περὶ τὰς ὁμιλίας ἀψίκοροι, γυναικομανεῖς ἐν τῷ αὐτῷ καὶ μισογύναιοι, συγκλύδων καὶ μιγάδων ἠθῶν ἀνάπλεοι, οἳ ταῖς πρώ-

---

*) Deut. 22, 27.

ταις εὐθὺς ὁρμαῖς ἐνδιδόντες ὁποῖαί περ ἂν οὖσαι τυγχάνωσιν, ἃς ἡνιοχεῖν δέον ἀχαλινώτους ἐῶσιν, ἀπεριοσκέπτως καὶ ἀπροοράτως σώμασιν ὁμοῦ καὶ πράγμασιν ἐπεμπίπτοντες τυφλῶν τρόπον, ἅτε ῥύμῃ καὶ φορᾷ βιαίῳ συνωθοῦντες καὶ ἀνατρέποντες, οὐκ ἐλάττω ὧν διατιθέασι πάσχουσι. Περὶ ὧν τάδε νομοθετεῖται. Κόρας οἱ ἀγόμενοι νόμῳ,*) καὶ γάμους θύσαντες καὶ ἑστιαθέντες, μηδὲν οἰκεῖον ἐπὶ ταῖς ὁμογαμεταῖς πάθος σώζοντες, ἀλλ' ὑβρίσαντες καὶ ὡς ἑταίραις ταῖς ἀσταῖς προσενεχθέντες, ἐὰν διάζευξιν τεχνάζωσι, μηδεμίαν ἀπαλλαγῆς πρόφασιν ἀνευρίσκοντες, εἶτ' ἐπὶ τὸ συκοφαντεῖν τραπόμενοι, σπάνει φανερῶν ἐγκλημάτων πρὸς τὰ ἀφανῆ τρέπωσι τὰς αἰτίας, καὶ παρελθόντες κατηγορῶσιν, ὅτι ὡς παρθένοις δόξαντες συνεληλυθέναι γυναῖκας ἐν ταῖς πρώταις ὁμιλίαις ἐφώρασαν, ἀθροιζέσθω μὲν ἡ γερουσία πᾶσα πρὸς τὴν κρίσιν, παρίτωσαν δὲ οἱ τῶν κατηγορουμένων γονεῖς, ἀπολογησόμενοι περὶ κοινοῦ κινδύνου. Κίνδυνος γὰρ οὐ ταῖς θυγατράσι μόνον περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἁγνείας ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιμεληταῖς, οὐ μόνον ὅτι εἰς τὸν ἀναγκαιότατον τῆς ἀκμῆς καιρὸν οὐ παρεφύλαξαν, ἀλλ' ὅτι τὰς παρθένους τὰς ὑφ' ἑτέρων ἐφθαρμένας ἐνεγγύησαν, ἀπατῶντες καὶ φενακίζοντες τοὺς λαμβάνοντας. Εἶτ' ἐὰν περιγένωνται τοῖς δικαίοις, τιμάτωσαν οἱ δικασταὶ κατὰ τῶν τὰς ψευδεῖς αἰτίας πλασσομένων, χρημάτων ζημίας, καὶ τὰς διὰ πληγῶν εἰς τὰ σώματα ὕβρεις καὶ τὸ πάντων ἐκείνοις ἀηδέστατον, τὴν τῶν γάμων βεβαίωσιν, ἐὰν ὑπομένωσιν αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἔτι συνοικεῖν. Ταῖς μὲν γὰρ ἐφίησιν ὁ νόμος θελούσαις καὶ μένειν καὶ ἀπαλλάττεσθαι, τοὺς δὲ οὐδ' ἑτέρου κυρίους ἀπέφηνεν ἀνθ' ὧν ἐσυκοφάντησαν.

---

*) Deut. 22, 13.

Περὶ ἀνδροφόνων.

§. 15. Ὄνομα μὲν ἀνδροφονία κατὰ τοῦ κτείναντο
ἄνθρωπον ἐπιφημίζεται. Τὸ δὲ ἀληθὲς ἔργον ἐστὶ
ἱεροσυλία καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη, διότι τῶν ἐν κόσμ
κτημάτων καὶ κειμηλίων, οὐδὲν οὔτε ἱεροπρεπέστερο
οὔτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνο
πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παρά-
δειγμα τυπωθέν. Τὸν οὖν ἀνδροφόνον εὐθὺς ἀσεβ
καὶ ἀνοσιουργὸν ὑποληπτέον, ἀνοσιουργημάτων κα
ἀσεβημάτων τὸ μέγιστον δρῶντα, ὃν ἀμείλικτα ἐρ-
γασάμενον ἀναιρετέον, ἐπειδὴ μυρίων θανάτων ἐπά-
ξιος ὢν ἕνα ὑπομένει, διὰ τὸ τῆς τιμωρίας ἀθάνα-
τον εἰς πλῆθος μὴ πεφυκυίας συναύξεσθαι. Χα-
λεπὸν δὲ οὐδὲν, εἰ τὰ αὐτὰ οἷς διέθηκε πείσεται.
Καί τοι πῶς ἐστὶ ταὐτὸν, εἰ καὶ χρόνοις καὶ πράξε
καὶ βουλήμασι καὶ προςώποις διαλλάττον εἴη; Οὐχ
τὸ χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων ἐστὶ πρότερον, τὸ δὲ ἀμύνα-
σθαι ὕστερον; Καὶ ἀνδροφονία μὲν παρανομώτατον
ἡ δὲ κατ' ἀνδροφόνων κόλασις νομιμώτατον; Καὶ ὁ
μὲν κτείνας ἐκπεπλήρωκε τὴν ἐπιθυμίαν, ὃν προῃρεῖτο
ἀνελών. Ὁ δὲ πεπονθὼς, ἅτε γεγονὼς ἐκποδὼν, οὐδ
ἀντιδιαθεῖναι οὔτ' ἀντεφησθῆναι δυνατός ἐστι. Καὶ
314 μὲν ἐπιβουλεύειν αὐτοχειρίᾳ πέφυκε δι' αὐτοῦ. Τῷ
M. δὲ ἀτελὴς ἐπέξοδος, εἰ μὴ συγγενεῖς καὶ φίλοι προα-
γωνίσαιντο, λαβόντες τοῦ πάθους οἶκτον. Ἐάν τις
ἐπανατείνηται ξίφος, ὥστ' ἀποκτεῖναι, καὶ ἂν μὴ ἀ-
νέλῃ, ἔνοχος ἔσται, προαιρέσει γεγονὼς ἀνδροφόνος
εἰ καὶ μὴ τὸ τέλος τῇ γνώμῃ συνέδραμε. Τὰ δ'
αὐτὰ πασχέτω, καὶ ἂν σὺν τέχνῃ τις ἐξ ἐνέδρας
οὐ θαῤῥῶν ἄντικρυς καὶ ἐπιχειρεῖν βουλεύηται κα
μηχανᾶται δολερῶς τὸν φόνον· ἐναγὴς γὰρ καὶ οὗ-
τος, εἰ καὶ μήπω ταῖς χερσὶν, ἀλλά τοι τῇ ψυχῇ κα-
θέστηκεν. Ὥςπερ γὰρ οἶμαι πολεμίους οὐ μόνο
τοὺς ἤδη ναυμαχοῦντας, ἢ πεζομαχοῦντας νομιστέον
ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερον παρεσκευασμένους, κα

τὰς ἑλεπόλεις ἐφιστάντας τοῖς λιμέσι καὶ τείχεσι,
καὶ ἂν μὴ συμπλέκωνται, κρίνομεν· οὕτω καὶ ἀν-
δροφόνους χρὴ νομίζειν οὐ τοὺς κτείνοντας αὐτὸ
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάντα δρῶντας εἰς τὸ ἀνελεῖν
ἢ φανερῶς ἢ λάθρα, καὶ ἂν μὴ τὸ ἀδίκημα ὦσιν
εἰργασμένοι. Ἐὰν δὲ καὶ ὑπὸ δειλίας ἢ θράσους μα-
νιωδῶν καὶ ἐπιλήπτων παθῶν καταφεύγειν τολμῶ-
σιν εἰς τὸ ἱερὸν ὡς ἀσυλίαν εὑρησόμενοι, κωλυτέον.
Καὶ ἐὰν φθάνωσι παρειςδύντες, ἐκδοτέον ἐπ᾽ ἀναι-
ρέσει, ταῦτ᾽ ἐπιλέγοντας, ἀσυλίαν ἀνιέροις τὸ ἱε-
ρὸν μὴ παρέχεσθαι. Πᾶς γὰρ ὁ ἀνίατα δρῶν, ἐ-
χθρὸς θεῷ. Ἀνδροφόνοι δὲ ἀνίατα δρῶσιν, ἐπεὶ
καὶ οἱ ἀνδροφονηθέντες ἀνίατα πεπόνθασιν. Ἢ τοῖς
μὲν μηδὲν ἡμαρτηκόσιν, ἕως ἂν ἀπολούσωνται καὶ
περιῤῥανάμενοι καθαρθῶσι τοῖς εἰωθόσι καθαρσίοις,
ἄβατος ὁ νεώς ἐστι· τοὺς δὲ ἐνόχους ἀνεκπλύτοις ἄγε-
σιν, ὧν τὰ μιάσματα οὐδεὶς ἀπονίψει χρόνος, ἄξιον
εἰςφοιτᾶν καὶ ἐνδιατρίβειν τοῖς ἕδεσιν, οὓς οὐδ᾽ ἂν
εἷς δέξαιτο κοσμίων ἀνδρῶν, οἷς μέλει τῶν ὁσίων.

§. 16. Προςτιθέντας οὖν ἀδικήματα ἀδικήμα-
σιν, ἀνδροφονίᾳ παρανομίαν καὶ ἀσέβειαν, ἀναγ-
καῖον ἀπάγειν δώσοντας δίκην, τούς, ὡς ἔφην, ἄξια
μυρίων θανάτων οὐχ ἑνὸς εἰργασμένους· ἄλλως τε
τοῖς συγγενέσιν ἢ φίλοις τοῦ δολοφονηθέντος ἀπο-
κλείσεται τὸ ἱερὸν, εἰ ὁ ἀνδροφόνος ἐνδιατρίβοι,
μὴ ἂν ὑπομείνασιν εἰς ταὐτό ποτε ἐλθεῖν. Ἄτοπον 791
δὲ, ἑνὸς ἕνεκα τοὺς πολλοὺς καὶ τοῦ παρανομωτά- P.
του τοὺς παρανομηθέντας ἐξελαύνεσθαι, οἳ πρὸς
τῷ μηθὲν ἁμαρτεῖν ἔτι καὶ πένθος πρόωρον ἀνε-
δέξαντο. Τάχα μέντοι καὶ τὰ μακρὰν ὀξύτητι λο-
315 γισμοῦ πεφυκὼς ἐπιβλέπειν προὐνόησε μὴ φόνον
M. ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι κατὰ τὰς ἐπιφοιτήσεις τῶν τοῦ
σφαγέντος ἐπιτηδείων, οὓς στοργὴ, πάθος ἀδούλω-
τον, ὥςπερ τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ κατεχομένους
προκαλέσεται μονονοὺκ αὐτοχειρίᾳ κτεῖναι τὸν ἀν-
δροφόνον, οὗ γενομένου συμβήσεταί τι τῶν ἀνοσιω-

τάτων. Αἵματι γὰρ ἀνδροφόνων αἷμα θυσιῶν ἀνακραθήσεται, τὸ καθωσιωμένον τῷ μὴ καθαρῷ. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα κελεύει καὶ ἀπὸ αὐτῶν βωμῶν ἐκδιδόναι τὸν ἀνδροφόνον.

§. 17. Ἀλλ' οἱ μὲν ξίφεσιν, ἢ δορατίοις ἢ βέλεσιν, ἢ ξύλοις, ἢ λίθοις, ἤ τισιν ὁμοιοτρόποις ἀναιροῦντες, δύνανται μὴ προβουλευόμενοι, μηδ' ἐκ πολλοῦ παρ' αὐτοῖς λελογισμένοι τὸ ἄγος, ἐκ ταὐτομάτου διακινηθέντες, καὶ θυμῷ δυνατωτέρῳ χρησάμενοι λογισμοῦ, δρᾶσαι τὸν φόνον, ὡς ἡμίεργον τὴν πρᾶξιν εἶναι, τῆς διανοίας μὴ προκατεσχημένης ἐκ μακροῦ τοῖς μιάσμασιν. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι πονηρότατοι χερσὶ καὶ γνώμαις ἐναγεῖς, οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί, σχολὴν καὶ ἀναχώρησιν ἐνδιδόντες αὐτοῖς πρὸς καιρίους ἐπιθέσεις, καὶ τέχνας καὶ μηχανὰς πολυτρόπους ἀνευρίσκοντες ἐπὶ ταῖς τῶν πλησίων συμφοραῖς. Ὅθεν κελεύει φαρμακευτὰς καὶ φαρμακίδας μηδεμίαν ἡμέραν ἀλλὰ μηδ' ὥραν ἐπιβιοῦν, ἀλλ' ἅμα τῷ ἁλῶναι τεθνάναι, μηδεμιᾶς ἐγγινομένης προφάσεως εἰς ἀναβολὴν καὶ ὑπέρθεσιν τῆς τιμωρίας. Τοὺς μὲν γὰρ φανερῶς καὶ ἄντικρυς ἐπιβουλεύοντας, δύναιτο ἄν τις φυλάξασθαι. Τῶν δὲ κρύφα συντιθέντων καὶ συσκευωρούντων τὰς ἐπιθέσεις φαρμακείαις, οὐ ῥᾴδιον τὰς τέχνας συνιδεῖν. Ἀναγκαῖον οὖν ἃ μελλήσουσι δι' αὐτῶν ἕτεροι παθεῖν, τοὺς δρῶντας προδιαθεῖναι. Καὶ γὰρ ἄλλως ὁ μὲν ἐμφανῶς ξίφει κτείνων ἤ τινι ὅπλῳ τῶν ὁμοιοτρόπων, καθ' ἕνα καιρὸν ὀλίγους ἀνελεῖ, φαρμάκοις δὲ θανασίμοις μυρίους ὅσους τὴν ἐπιβουλὴν οὐ προαισθανομένους ἐδωδίμοις τισὶν ἀναμίξας καὶ συνανακερασάμενος. Ἤδη γοῦν πολυάνθρωπα συσσίτια καθ' ἑταιρείαν συνεληλυθότων ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἅλας καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν, ἐν σπονδαῖς ἄσπονδα ἔπαθεν, ἐξαίφνης διαφθαρέντα καὶ θάνατον ἀντ' εὐωχίας ὑπηλλάξαντο. Διὸ προσήκει κατὰ τῶν τοιούτων καὶ τοὺς ἐπιεικεστάτους καὶ τοὺς μετριοπαθεστάτους φονᾶν, μονονοὺ γινομένους

αὐτόχειρας καὶ νομίζοντας εὐαγὲς εἶναι, τὸ μὴ ἑτέροις τὴν τιμωρίαν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἑαυτοῖς. Πῶς γὰρ οὐκ ἔστι πάνδεινον, δι' ἃ τροφῆς ἢ τοῦ ζῆν αἰτία καθέστηκε θάνατον τεχνάζεσθαι, καὶ τοῖς φύσει 792
τροφίμοις φθοροποιὸν ἐργάζεσθαι μεταβολήν, ἵνα τι- P.
νὲς διὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἐπ' ἐδωδὴν καὶ πόσιν ἰόντες, οὐ προειδόμενοι τὴν ἐνέδραν, ὡς σωτήρια προσῶνται τὰ πανώλεθρα σιτία; Τὴν δὲ αὐτὴν ὑπομενέτωσαν τιμωρίαν, καὶ ἂν εἴ τινες θανάσιμα μὴ συντιθέντες, τὰ δι' ὧν μακραὶ κατασκευάζονται
316 νόσοι προσφέρωσι. Θάνατοι γὰρ πολλάκις αἱρε-
M. τώτεροι νόσων εἰσί, καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων, αἳ μήκεσι χρόνων ἀποτείνονται καὶ τέλος ἔχουσιν οὐκ αἴσιον. Δυσίατα γὰρ ἤδη καὶ παντελῶς ἀθεράπευτα τὰ ἐκ φαρμακειῶν ἀῤῥωστήματα. Χαλεπώτερα μέντοι συμβαίνειν φιλεῖ τῶν ἐν τοῖς σώμασι καὶ περὶ τὰς ψυχὰς πάθη τῶν ἐπιβουλευομένων. Ἐκστάσεις γὰρ καὶ παραφροσύναι καὶ ἀφόρητοι μανίαι κατασκήπτουσι, δι' ὧν ὁ νοῦς, ἣν μεγίστην ἀπένειμεν ἀνθρώπῳ δωρεὰν ὁ θεός, κακούμενος πάσας κακώσεις ὅταν ἀπογνῷ τὰ σωτήρια, μετανίσταται καὶ μετοικίζεται, τὸ τῆς ψυχῆς φαυλότερον εἶδος ὑπολειπόμενος ἐν τῷ σώματι τὸ ἄλογον, οὗ καὶ τὰ θηρία μετέσχηκεν· ἐπειδὴ πᾶς ὁ ἐρημωθεὶς λογισμοῦ τοῦ κρείττονος μέρους ψυχῆς, μεταβέβηκεν εἰς θηρίων φύσιν, κἂν ἔτι μένωσιν οἱ τοῦ σώματος χαρακτῆρες ἀνθρωπόμορφοι.

§. 18. Τὴν μὲν οὖν ἀληθῆ μαγικήν, ὀπτικὴν ἐπιστήμην οὖσαν, ᾗ τὰ φύσεως ἔργα τρανωτέραις φαντασίαις αὐγάζεται, σεμνὴν καὶ περιμάχητον δοκοῦσιν εἶναι, οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ βασιλέων οἱ μέγιστοι καὶ μάλισθ' οἱ Περσῶν διαπονοῦσιν οὕτως, ὥστ' οὐδένα φασὶν ἐπὶ βασιλείαν παραληφθῆναι δύνασθαι παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ πρότερον τοῦ Μάγων γένους κεκοινωνηκὼς τυγχάνοι. [illegible] ἢ παράκομμα ταύτης κυριώτατα

φάναι κακοτεχνία, ἣν μηναγύρται καὶ βωμολόχοι μετίασι καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδραπόδων τὰ φαυλότατα, περιμάττειν καὶ καθαίρειν κατεπαγγελλόμενα, καὶ στέργοντας μὲν εἰς ἀνηκεστοτάτην ἔχθραν, μισοῦντας δὲ εἰς ὑπερβάλλουσαν εὔνοιαν ἄξειν ὑπισχνούμενα φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισὶν, εἶτα τοὺς ἁπλάστοις καὶ ἀκακωτάτοις ἤθεσι χρωμένους ἀπατῶσι καὶ ἀγκιστρεύονται, μέχρις ἂν τὰς μεγίστας προςλάβωσι συμφορὰς, δι' ἃς οἰκείων καὶ συγγενῶν ὅμιλοι μεγάλοι καὶ πολυάνθρωποι κατὰ μικρὸν ὑποῤῥέοντες ἀψοφητὶ ταχέως ἐξεφθάρησαν. Εἰς ἅπερ οἶμαι, πάντ' ἀπιδὼν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, οὐκ ἐᾷ τὰς φαρμακευτῶν εἰς ὕστερον ἀναβάλλεσθαι δίκας, παραχρῆμα τὰς τιμωρίας ἀναπράττειν κελεύσας. Αἱ γὰρ ὑπερθέσεις τοὺς μὲν ὑπαιτίους ἐνευκαιρεῖν τοῖς αὐτοῖς ἀδικήμασι παρορμῶσιν ἅτε θανατῶντας, τοὺς δὲ εἰς τὸ παθεῖν ὑπόπτους φοβερωτέρου 793
δέους ἀναπιμπλᾶσι, τὴν ἐκείνων ζωὴν θάνατον αὐ- P.
τῶν εἶναι νομίζοντας. Καθάπερ οὖν ἔχεις καὶ σκορ-
317 *πίους καὶ ὅσα ἰοβόλα πρὶν δακεῖν ἢ τρῶσαι συνό-*
M. *λως ὁρμῆσαι, θεασάμενοι μόνον χωρὶς ὑπερθέσεως κτείνομεν, προφυλαττόμενοι διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτοῖς κακίαν τὸ μηδὲν παθεῖν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἀνθρώπους ἄξιον τιμωρεῖσθαι, οἳ φύσεως ἐπιλαχόντες ἡμέρου διὰ τὴν κοινωνίας αἰτίαν λογικὴν πηγὴν, ἐπιτηδεύσει πρὸς θηρίων ἀτιθάσσων ἀγριότητας μεταβάλλουσι, ἐν ἡδονῇ καὶ ὠφελείᾳ τιθέμενοι τὸ κακῶς ποιεῖν ὅσους ἂν δύνωνται.*

§. 19. *Τοσαῦτα ἐν τῷ παρόντι περὶ φαρμακευτῶν ἀποχρώντως λελέχθω. Προςήκει μέντοι μηδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖν, ὅτι καιροὶ συμπίπτουσιν ἀβούλητοι πολλάκις, ἐν οἷς ἠνδροφόνησέ τις, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἑαυτὸν παρασκευασάμενος, ἀλλ' ἐξαπιναίως ἁρπασθεὶς ὑπ' ὀργῆς, ἀνηκέστου καὶ ἐπηβόλου πάθους, ὃ καὶ τὸν ἔχοντα καὶ καθ' οὗ γίνεται τὰ μέγιστα βλάπτει. Προελθὼν γάρ ἐστιν ὅτ' εἰς ἀγορὰν ἕνεκα*

αγματείας ἐπειγούσης, *) ἐντυχών τινι προπετε-
ῷ κακηγορεῖν, ἢ τύπτειν ἐπιχειροῦντι, ἢ καὶ αὐ-
ἄρξας τῆς πρὸς ἐκεῖνον διαφορᾶς, συμπλοκῆς
ομένης ὑπὲρ τοῦ διαζευχθῆναι καὶ θᾶττον ἐκφυ-
ι, ἢ πὺξ ἔπαισε τῇ χειρὶ, ἢ λίθον ἀράμενος ἔβ-
ε. Καιρίως δὲ τῆς πληγῆς ἐνεχθείσης εἰ μὲν
ὺς θνήσκει, καὶ ὁ παίσας θνησκέτω, τὰ ἴσα οἷς
θηκε παθών. Ἐὰν δὲ παραχρῆμα μὲν ἐκ τῆς
γῆς μὴ τελευτήσῃ, νόσῳ δὲ χρήσηται καὶ κλινή-
. γενόμενος ἐπιμελείας τυχὼν τῆς προσηκούσης
ὶς ἐξαναστῇ, καὶ ἂν μὴ ποσὶν ἀρτίοις δύνηται
ζειν, ἀλλ' ὑπερειδόντων τινῶν, ἢ καὶ βακτηρίαις
ιστόμενος, διττὰς ὁ παίσας ἐκτινέτω ζημίας,
μὲν εἰς ἀργίας ἐπανόρθωσιν, τὴν δὲ ἀντὶ τῶν
ρειῶν. Καταθεὶς δὲ ἀπηλλάχθω τῆς ἐπὶ τῷ θα-
ῳ τιμωρίας, καὶ ἂν ὕστερον ὁ τὴν πληγὴν λα-
ν τελευτήσῃ. Τάχα γὰρ οὐκ ἀπὸ τῆς πληγῆς,
ἤδη ῥᾴων γενόμενος εἰς πάτον περιῆλθεν, ἀλλὰ
θ' ἑτέρας αἰτίας, αἳ καὶ τοὺς ὑγιεινοτάτους τὰ
ματα πολλάκις ἐξαίφνης ἐπιθέμεναι διέφθειραν.
ν δὲ συμπλακῇ τις γυναικὶ ἐγκύῳ, καὶ πληγὰς
φορήσῃ κατὰ τὴν γαστέρα, ἡ δὲ ἀμβλώσῃ, ἐὰν
ν ἄπλαστον καὶ ἀδιατύπωτον τὸ ἀμβλωθὲν τύχῃ,
μιούσθω, καὶ διὰ τὴν ὕβριν καὶ ὅτι ἐμποδὼν ἐγέ-
ο τῇ φύσει ζωογονῆσαι τὸ κάλλιστον τεχνιτευού-
καὶ δημιουργούσῃ ζῶον, ἄνθρωπον· εἰ δὲ ἤ-
μεμορφωμένον **) ἁπάντων τῶν μερῶν τὰς 794
είας τάξεις καὶ ποιότητας ἀπειληφότων, θνη- P.
κέτω. Τὸ γὰρ τοιοῦτον ἄνθρωπός ἐστιν, ὃν ἐν τῷ
φύσεως ἐργαστηρίῳ διεχρήσατο, μήπω καιρὸν
αι νομιζούσης εἰς φῶς προαγαγεῖν, ἐοικὸς ἀνδρι-
ντι ἐν πλαστικῇ κατακειμένῳ, πλέον οὐδὲν ἢ
ν ἔξω παραπομπὴν καὶ ἄνεσιν ἐπιζητοῦντι.

---

*) Exod. 21, 18. **) Ibid. 21, 22.

§. 20. Διὰ ταύτης τῆς προςτάξεως καὶ ἕτερ τι μεῖζον ἀπηγορεύεται, βρεφῶν ἐκθέσεις, ὃ παρ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἕνεκα τῆς φυσικῆς ἀπα θρωπίας, χειρόηθες ἀσέβημα γέγονεν. Εἰ γὰρ ὑ μηδέπω ταῖς ὡρισμέναις τῶν καιρῶν περιόδοις ἀπ κυηθέντος προνοητέον, ὡς μὴ ἐξ ἐπιβουλῆς τι.. νὸν πάθοι, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τοῦ τελειογονηθέντ καὶ ὥςπερ εἰς ἀποικίαν ἣν ἔλαχον ἄνθρωποι πε πεμφθέντος, ἐπὶ τῷ μεταλαχεῖν τῶν τῆς φύσ δωρεῶν, ἃς ἀνίησιν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀ καὶ οὐρανοῦ; Παρέχουσα τῶν μὲν οὐρανίων τ θέαν, τῶν δ' ἐπιγείων τὸ κράτος καὶ τὴν ἡγε νίαν, καὶ πάσαις μὲν χορηγοῦσα ταῖς αἰσθήσεσιν φθονα τὰ πάντων· τῷ δὲ νῷ καθάπερ βασιλεῖ γάλῳ, τὰ μὲν διὰ τούτων ὡςὰν δορυφόρων, αἰσθητὰ, τὰ δ' ἄνευ τούτων, ὅσα λόγῳ καταλη Τοσούτων γοῦν ἀποστεροῦντες ἀγαθῶν τοὺς παῖ οἱ τροφεῖς, ἅμα τῇ γενέσει τούτων μηδενὸς μετ διδόντες, ἴστωσαν νόμους φύσεως καταλύοντες τὰ μέγιστα κατηγοροῦντες αὐτῶν, φιληδονίαν, ρ σανθρωπίαν, ἀνδροφονίαν καὶ τὸ χαλεπώτατον γος, τεκνοκτονίαν. Φιλήδονοι μὲν γὰρ οἱ μὴ σπ ρᾶς ἕνεκα τέκνων καὶ τοῦ διαιωνίσαι τὸ γένος συ έρχονται γυναιξὶν, ἀλλὰ θηρώμενοι συῶν ἢ τράγ τρόπον τὴν ἐξ ὁμιλίας ἀπόλαυσιν. Μισάνθρωποι τίνες ἂν εἶεν μᾶλλον, ἢ οἱ τῶν γεννηθέντων ἐχθ ἀμείλικτοι καὶ δυςμενεῖς; Εἰ μή τις οὕτως ἐστὶν ἠ θιος, ὡς ὑπολαβεῖν ὅτι πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους ἄ σπονδοι γένοιντο ἂν οἱ τοὺς ἡνωμένους κατὰ γέ ἔκσπονδα εἰργασμένοι. Τάς γε μὴν ἀνδροφον καὶ τεκνοκτονίας ἐναργεστάταις βεβαιοῦνται πίστεσ οἱ μὲν αὐτόχειρες γινόμενοι, καὶ τὴν πρώτην πνοὴν τῶν βρεφῶν πιέζοντες καὶ ἀναθλίβοντες ὑ ὠμότητος καὶ ἀναλγησίας δεινῆς· οἱ δὲ εἰς ποταμ καὶ θαλάσσης βυθὸν ἀφιέντες, ὅταν ἀπαιωρήσωσ ἄχθος, ἵνα θᾶττον ἡ ὁλκὴ τῷ βάρει καταφέρητ

Οἱ δὲ ἐπ' ἐρημίαν κομίζουσιν ἐκθήσοντες, ὡς μὲν
αὐτοί φασιν, ἐλπίδι σωτηρίας, ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς ἔχει,
πρὸς ἀνιαροτέρας συμφοράς. Ὅσα γὰρ σαρκῶν ἀν-
θρωπείων ἅπτεται θηρία, μηδενὸς ἀνείργοντος ἐπι-
φοιτᾷ καὶ εὐωχεῖται τῶν βρεφῶν καλῆς θοίνης, ἣν οἱ
μόνοι κηδεμόνες καὶ πρὸ τῶν ἄλλων σώζειν ὀφεί- 795
λοντες, μήτηρ καὶ πατὴρ, προὔθεσαν. Καὶ τὰ λεί- P.
ψανα μέντοι προςεπιλιχμῶνται αὐτῶν οἰωνῶν οἱ
σαρκοβόροι καταπτάντες, ὅταν μὴ προαίσθωνται·
αἰσθανόμενοι γὰρ καὶ τῶν ὅλων πρὸς τοὺς χερσαίους
ἐπὶ θήρας κονίονται. Φέρε δὲ οὖν τῶν ὁδῷ παριόν-
των τινὰ ἡμέρῳ κινηθέντα πάθει λαβεῖν οἶκτον καὶ
ἔλεον τῶν ἐκτεθέντων, ὡς ἀνελέσθαι τε καὶ τροφῆς
μεταδοῦναι, καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀξιῶσαι, ταυτὶ
τὰ οὕτω χρηστὰ ἔργα τί νομίζομεν; Ἆρ' οὐ τῶν γεν-
νησάντων εἶναι καταδίκας, εἴ γε οἱ μὲν ἀλλότριοι τὰ
γονέων, οἱ δὲ γονεῖς οὐδὲ τὴν τῶν ἀλλοτρίων πρό-
νοιαν ἐπετήδευσαν; Πόῤῥωθεν οὖν τὴν βρεφῶν ἔκ-
θεσιν ἀπεῖπε δι' ὑπονοιῶν, θάνατον, ὡς ἔφην, ὁρί-
σας κατὰ τῶν αἰτίων ἀμβλώσεως, τὰ μεμορφωμένα
ἤδη κυϊσκούσαις. Καίτοι τὰ μὲν ἔτι κατὰ γαστρὸς
παρεχόμενα τῇ μήτρᾳ, τῶν κυουσῶν εἶναι μέρη λέγε-
ται παρά τε φυσικοῖς ἀνδράσιν, οἷς ὁ θεωρητικὸς
διαπονεῖται βίος, καὶ παρ' ἰατρῶν τοῖς δοκιμωτάτοις,
οἳ τὴν ἀνθρώπου κατασκευὴν διηρεύνησαν, τά τε ἐν
ὄψει καὶ τὰ ἀφανῆ μετ' ἐπιμελείας ἐξ ἀνατομῆς ἀ-
κριβώσαντες, ἵνα, εἰ χρεία τις γένοιτο θεραπείας,
μηδὲν ἀγνοίᾳ παρολιγωρηθὲν, αἴτιον μεγάλου κιν-
δύνου γένηται. Τὰ δὲ ἀποκυηθέντα τῆς τε συμ-
φυΐας ἀπέζευκται καὶ διυφειμένα καθ' αὑτὰ ζῶα γέ-
γονεν, οὐδενὸς ἐπιδεᾶ τῶν ὅσα συμπληρωτικὰ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν, ὥςτ' ἀνενδοιάστως ἀν-
δροφόνον εἶναι τὸν βρέφος ἀναιροῦντα, τοῦ νόμου
μὴ ἐπὶ ταῖς ἡλικίαις ἀλλ' ἐπὶ τῷ γένει τοῦ παρασπον-
δουμένου δυςχεραίνοντος. Εἰ μέντοι καὶ ἡλικιῶν ἔδει
προμηθεῖσθαι, δοκεῖ μοί τις ἂν δεόντως ἀγανακτῆ-

σαι μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἀναιροῦσι βρέφη. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς τελείους μυρίαι προφάσεις εὔλογοι προσκρουμάτων τε καὶ διαφορῶν, τοῖς δὲ κομιδῇ νηπίοις ἄρτι παρεληλυθόσιν εἰς φῶς καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον, οὐδ' ἐπιψεύσασθαι κατηγορίαν ἀκακωτάτοις οὖσιν ἐνδέχεται. Διὸ πάντων ὠμότατοι καὶ ἀνηλεέστατοι κριθεῖεν ἂν οἱ ἐπαποδυόμενοι ταῖς τοιαύταις ἐπιβουλαῖς, οἷς ἐχθραίνων ὁ ἱερὸς νόμος ἐνόχους ἀπέφηνε θανάτου.

§. 21. Τὸν ἀκουσίῳ γνώμῃ τοῦ κτείναντος ἀναιρεθέντα φησὶν ὁ ἱερὸς νόμος „παραδεδόσθαι ἀπὸ θεοῦ χερσὶν ἀνδροφόνοις," *) τῇ μὲν ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ δόξαντος ἀνελεῖν ὡς ἐνόχου ἀνελόντος. Μὴ γὰρ ἄν ποτε τὸν ἵλεων καὶ συγγνώμονα θεὸν ἐπ' ἀναιρέσει τινὰ τῶν ἀναιτίων ἐκδοῦναι, ἀλλ' ὅστις τὰς μὲν παρὰ ἀνθρώποις κρίσεις εὐμηχάνως ἕνεκα τοῦ πολυτρόπου διαδιδράσκει, πρὸς δὲ τὸ τῆς φύσεως ἀχθεὶς ἀφανὲς δικαστήριον ἑάλω, ἐν ᾧ μόνῳ τὸ ἀληθὲς ἀκραιφνέστατον ὁρᾶται, λόγων τέχναις οὐκ ἐπισκιαζόμενον. Οὐδὲ γὰρ λόγους τὴν ἀρχὴν παραδέχεται, βουλήματα ἀπαμφίσκον, καὶ διανοίας ἀφανεῖς εἰς τὸ ἐμφανέστατον ἄγον· τῇ δὲ καὶ τὸν ἀνελόντα φόνῳ μὲν οὐ ποιῶν ὑπόδικον, ἅτε θείᾳ κρίσει δόξαντ' ὑπηρετῆσαι, μιάσματι δὲ ἀδηλουμέ-
320 νῳ καὶ βραχεῖ πάντως, ὃ παραιτητὸν καὶ συγγνω-
M. στόν ἐστι. Χρῆται γὰρ ὁ θεὸς τοῖς ὀλίγα καὶ ἰάσιμα διαμαρτάνουσι κατὰ τῶν τὰ μέγιστα καὶ ἀνίατα ἠδικηκότων ὑπηρέταις κολάσεως, οὐκ ἐκείνους ἀποδεχόμενος, ἀλλ' ὡσὰν ὄργανα παραλαμβάνων ἐπιτήδεια πρὸς τιμωρίαν, ἵνα μηδείς, ὅλῳ βίῳ καθαρὸς ὢν καὶ ἐκ καθαρῶν, φόνου, καὶ ἂν δικαιότατος ᾖ, προσάψηται. Φυγὴν οὖν κατὰ τοῦ κτείναντος ἀκουσίως ὥρισεν, οὐθ' ὅπη τύχῃ οὐδ' ἐσαεί. Πόλεις

*) Exod. 21, 13.

μὲν γὰρ ἓξ ἀπένειμεν, *) ὀγδόην μοῖραν ὧν ἔλαχεν ἡ ἱερωμένη φυλή, τοῖς ἁλοῦσιν, ἃς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὠνόμασε φυγαδευτήρια. Χρόνον δὲ τῆς φυγῆς τὸν βίον τοῦ ἀρχιερέως προςενομοθέτησε, κάθοδον μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐπιτρέπων.

§. 22. Αἰτία δὲ τοῦ μὲν προτέρου ἥδε. Ἡ λεχθεῖσα φυλὴ τὰς πόλεις εἴληφεν ἆθλον ἀνδροφονίας ἐναγοῦς, ἣν ἀριστειῶν ὅσαι πώποτε γεγόνασιν ἐπιφανεστάτην καὶ μεγίστην ὑποληπτέον. Ἡνίκα γὰρ ὁ προφήτης εἰς τὸ περιμηκέστατον καὶ ἱερώτατον τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ὀρῶν ἀνακληθεὶς ἐθεσπίζετο τὰ γένη τῶν ἐν εἴδει νόμων, **) καὶ πλείους ἦν ἀφανὴς ἡμέρας, οἱ μὴ τὰς φύσεις εἰρηνικοὶ τῶν ἐξ ἀναρχίας κακῶν πάντα κατέπλησαν, καὶ τέλος προςέθηκαν ἀσέβειαν, τὰς μὲν ἀρίστας καὶ καλὰς ὑφηγήσεις περὶ τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ τιμῆς χλευάσαντες, ταῦρον δὲ κατασκευασάμενοι χρυσοῦν, Αἰγυπτιακοῦ μίμημα Τύφου, θυσίας ἀνῆγον ἀθύτους, καὶ ἑορτὰς ἀνεόρτους, καὶ χοροὺς ἀχορεύτους ἐπετέλουν σὺν ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις ἀντὶ θρήνων. Ἡ δὲ λεχθεῖσα φυλὴ πάνυ χαλεπῶς ἐνέγκασα τὴν αἰφνίδιον ἐκδιαίτησιν καὶ ζήλῳ πυρωθεῖσα διὰ μισοπόνηρον πάθος, ὑπόπλεοι πάντες ὀργῆς ἐνθουσιῶντες, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ὁπλισάμενοι, διττὴν μεθίοντας μέθην, τὴν μὲν ἀσεβείᾳ, τὴν δὲ οἴνῳ, μάλα καταφρονητικῶς ἐπιστροφάδην ἀνῄρουν, ἀπὸ οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων ἀρξάμενοι, φίλων καὶ συγγενῶν ἓν τὸ θεοφιλὲς εἶναι νομίζοντες. Καὶ βραχεῖ μέρει ἡμέρας τέτταρες πρὸς ταῖς εἴκοσι χιλιάδες ἀνῃρέθησαν, ὧν αἱ συμφοραὶ τοὺς συναπονοεῖσθαι μέλλοντας ἐνουθέτησαν, δέει τοῦ μὴ τὰ παραπλήσια παθεῖν. Ταύτην τὴν στρατείαν ἐθελουργὸν καὶ αὐτοκέλευστον ὑπὲρ

*) Num. 35, 1 sqq. **) Exod. 32. 1 sqq.

εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος τὴν εἰς τὸν ὄντως ὄντα θεὸν γενομένην οὐκ ἄνευ μεγάλων κινδύνων τοῖς ἀραμένοις τοὺς ἀγῶνας, αὐτὸς ὁ πατὴρ τῶν ὅλων ἀπεδέξατο καὶ τοὺς ἀνελόντας δικάσας παραυτὰ καθαροὺς εἶναι παντὸς ἄγους καὶ μιάσματος, ἱερωσύνην τῆς ἀνδρίας τούτοις ἀντιδωρεῖται.
321 M.

§. 23. Τὸν οὖν ἀκούσιον δράσαντα φόνον κελεύει φυγεῖν εἰς ἐνίας ὧν ἔλαχον οὗτοι πόλεις, ἕνεκα παρηγορίας καὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τὴν εἰς ἅπαν ἀσφάλειαν, ὑπομιμνησκόμενον ἐκ τοῦ τόπου τὸ ἄφοβον, καὶ λογιζόμενον ὅτι τοῖς ἑκουσίως ἀγωνιοῦσιν οὐ μόνον ἀμνηστία δέδοται, ἀλλὰ καὶ γέρα μεγάλα καὶ περιμάχητα καὶ πολλὴ εὐδαιμονία. [illegible] δὲ τούτοις, πολὺ μᾶλλον τοῖς μὴ ἐκ προνοίας ἀνελοῦσιν, εἰ καὶ μηδὲν τῶν ἐπὶ τιμῇ, ἀλλὰ τὸ γοῦν πανύστατον μὴ ἀνταναιρεθῆναι. Δι' οὗ παρίσταται τὸ μὴ πᾶσαν ἀνδροφονίαν ἐπίληπτον, ἀλλὰ τὴν σὺν ἀδικίᾳ μόνην εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων ἐπαινετὴν μὲν τὴν κατὰ πόθον καὶ ζῆλον ἀρετῆς. Οὐ ψεκτὴν δὲ τὴν ἀκούσιον. Ἡ δὲ μὲν αἰτία προτέρα λελέχθω, δευτέραν δὲ αὐτίκα μηνυτέον. Βούλεται ὁ νόμος τὸν ἀκουσίως ἀποκτείναντα διασώζειν, εἰδὼς γνώμῃ μὲν οὐκ ἔνοχον, χερσὶ δὲ ὑπηρετήσαντα τῇ τῶν ἀνθρωπείων ἐφόρῳ δίκῃ πραγμάτων. Ἐφεδρεύουσι γὰρ ἐχθροὶ φονῶντες οἱ τοῦ τεθνεῶτος ἀγχιστεῖς, οἳ δι' ὑπερβάλλοντα οἶκτον καὶ πένθος ἀπαρηγόρητον ἵενται πρὸς ἄμυναν ἀλόγῳ φορᾷ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ φύσει δίκαιον οὐκ ἐξετάζοντες. Ἐπέτρεψεν οὖν τῷ τοιούτῳ καταφεύγειν οὔτ' εἰς ἱερὸν, ἅτε μήπω κεκαθαρμένῳ, οὔτ' εἰς ἠμελημένον καὶ ἀφανὲς χωρίον, ἵνα μὴ ῥᾳδίως ἐκδοθῇ καταφρονηθεὶς, ἀλλ' εἰς ἱερόπολιν, ἥτις ἐστὶν ἱεροῦ καὶ βεβήλου τόπου μεθόριος, τρόπον τινὰ δεύτερον ἱερόν. Αἱ γὰρ τῶν ἱερωμένων πόλεις σεμνότεραι τῶν ἄλλων εἰσὶν, ἐφ' ὅσον οἶμαι καὶ οἰκήτορες οἰκητόρων ἐντιμότεροι. Βούλεται γὰρ τὴν τῆς ὑποδεξαμένης

προνομίαν βεβαιοτέραν ἀσφάλειαν περιποιῆσαι τῷ
καταφυγόντι. Χρόνον δὲ, ὡς ἔφην, ὥρισε *) τῆς
καθόδου τὴν μεγάλου ἱερέως τελευτὴν αἰτίας ἕνεκα
τοιᾶςδε. Ὥςπερ ἑνὸς ἑκάστου τῶν δολοφονηθέντων
συγγενεῖς εἰσὶν ἔφεδροι τῆς κατὰ τῶν δολοφονησάν-
των δίκης καὶ τιμωρίας, οὕτω τοῦ σύμπαντος ἔ-
θνους συγγενὴς καὶ ἀγχιστεὺς κοινὸς ὁ ἀρχιερεύς ἐστι,
πρυτανεύων μὲν τὰ δίκαια τοῖς ἀμφιςβητοῦσι κατὰ
τοὺς νόμους, εὐχὰς δὲ καὶ θυσίας τελῶν καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν καὶ ἀγαθὰ αἰτούμενος ὡς ὑπὲρ ἀδελ-
φῶν καὶ γονέων καὶ τέκνων, ἵνα πᾶσα ἡλικία καὶ
τὰ μέρη τοῦ ἔθνους ὡς ἑνὸς σώματος εἰς μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν ἁρμόζηται κοινωνίαν, εἰρήνης καὶ εὐ- 798
νομίας ἐφιέμενα. Τοῦτον οὖν εὐλαβείσθω πᾶς ὁ P.
ἀκουσίως ἀνελὼν, ὡς ὑπέρμαχον καὶ προαγωνιστὴν
τῶν ἀναιρεθέντων, καὶ εἴσω τῆς πόλεως εἰς ἣν κα-
322 τέφυγε κατακεκλείσθω, μηκέτι θαῤῥῶν ἔξω προ-
M. έρχεσθαι τειχῶν, εἴ δή τινα ποιεῖται λόγον ἀσφα-
λείας καὶ τοῦ ζῆν ἀκινδύνως. Ὅταν οὖν λέγῃ, μὴ
ἐπανίτω ὁ φυγὰς ἕως ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας,
ἴσον τι τούτῳ φησὶν, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ
μέγας, ὁ πάντων κοινὸς ἀγχιστεὺς ὢν, ᾧ μόνῳ καὶ
τὰ τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν τετελευτηκότων ἐφίεται
βραβεύειν.

§. 24. Τὴν μὲν οὖν καὶ νεωτέρων ἀκοαῖς ἐφαρμόζουσαν αἰτίαν τοιαύτην εἶναι συμβέβηκε. Τὴν δὲ πρεσβυτέροις καὶ τελείοις τὸ ἦθος θέμις ἀναφέρειν ἥδ' ἐστί. Τῶν μὲν ἀκουσίων ἀδικημάτων αὐτὸ μόνον ἰδιώτας καθαρεύειν ἐφιέσθω, λεγέτω δὲ εἰ βούλοιτό τις καὶ τοὺς ἄλλους ἱερεῖς· ἀμφοτέρων δὲ, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, κατὰ τὸν ἐξαίρετον λόγον τὸν ἀρχιερέα. Προςάπτεσθαι γὰρ αὐτῷ μιάσματος συνόλως οὐ θεμιτὸν, οὔτ' ἐκ προνοίας, οὔτε κατὰ

---

*) Num. 35, 25.

τροπὴν τῆς ψυχῆς ἀβούλητον, ἵν' ἱεροφάντης ὢν κοσμῆται καθ' ἑκάτερον, διανοίᾳ τε χρώμενος ἀνεπιλήπτῳ καὶ εὐπραγίᾳ βίου, ᾧ μηδὲν ὄνειδος πρόςεστι. Τῷ δὴ τοιούτῳ γένοιτ' ἂν ἀκόλουθον ὑποβλέπεσθαι καὶ τοὺς ἀκουσίως ἀπεκτονότας, οὐχ ὡς ἐναγεῖς, ἀλλ' οὐχ ὡς καθαροὺς καὶ πάντως ἀμετόχους ἁμαρτήματος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα τοῖς τῆς φύσεως ὑπηρετῆσαι βουλήμασιν ἔδοξαν, τισαμένης διὰ τούτων τοὺς ἀναιρεθέντας, ὧν ἀφανῶς αὐτὴ δικάσασα παρ' ἑαυτῇ θάνατον κατέγνω.

§. 25. Ταῦτα μὲν ἐπ' ἐλευθέροις καὶ ἀστοῖς. Ἑξῆς δὲ καὶ περὶ οἰκετῶν νομοθετεῖται βιαίως ἀναιρεθέντων. Θεράποντες τύχῃ μὲν ἐλάττονι κέχρηνται, φύσεως δὲ τῆς αὐτῆς μεταποιοῦνται τοῖς δεσπόταις. Τῷ δὲ θείῳ νόμῳ κανὼν τῶν δικαίων ἐστὶν, οὐ τὸ τύχης ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐναρμόνιον. Διὸ προςήκει τοὺς κυρίους μὴ κατακόρως χρῆσθαι ταῖς ἐξουσίαις κατὰ τῶν οἰκετῶν, ἀλαζονείαν καὶ ὑπεροψίαν καὶ δεινὴν ὠμότητα ἐπιδεικνυμένους. Ταῦτα γὰρ οὐκ ἔστι δείγματα ψυχῆς εἰρηνικῆς, ἀλλ' ὑπὸ ἀκρασίας τὸ ἀνεύθυνον ζηλούσης κατὰ τυραννικὴν δυναστείαν. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἰδίαν οἰκίαν ὥςπερ ἄκραν ἐπιτειχίσας, παῤῥησίας δὲ τῶν ἔνδον μηδενὶ μεταδιδοὺς, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας ἠγριωμένος, ὑπὸ τῆς ἐμφύτου, τάχα δὲ καὶ ἐπιτετηδευμένης μισανθρωπίας, τύραννός ἐστιν ἐν ἐλάττοσι παρασκευαῖς. Ἐξ ὧν ἐλέγχεται μὴ στησόμενος ἐπὶ τῶν αὐτῶν, εἰ μειζόνων λάβοιτο χρημάτων. Διαβήσεται γὰρ εὐθὺς ἐπὶ πόλεις τε καὶ χώρας καὶ ἔθνη τὴν αὐτοῦ πατρίδα προδουλωσάμενος, εἰς ἔνδειξιν τοῦ μηδενὶ μέλλειν τῶν ἄλλων ὑπηκόων ἡμέρως προσφέρεσθαι. Σαφῶς οὖν ὁ τοιοῦτος ἴστω, μὴ τοῦ συνεχῶς καὶ
323 εἰς πολλοὺς ἁμαρτάνειν ἄδειαν ἕξων. Ἐναντιώσε-
M ται γὰρ ἡ μισοπόνηρος αὐτῷ δίκη, ἡ βοηθὸς καὶ ὑπέρμαχος τῶν ἀδικηθέντων, ἣ λόγον καὶ εὐθύνας αὐτὸν τῆς περὶ τοὺς πεπονθότας συμφορᾶς ἀπαιτή-

σω, καὶ ἂν ἄρα φάσκῃ πληγὰς ἕνεκα νουθεσίας ἐντεῖναι, μὴ διανοηθεὶς ἀνελεῖν. Οὐ γὰρ εὐθὺς βαδιεῖται γεγηθώς, ἀλλ' εἰς δικαστήριον ἀχθεὶς παρ' ἀκριβέσι λογισταῖς τῆς ἀληθείας ἐξετασθήσεται, πότερον ἑκὼν ἀπέκτεινεν, ἢ ἄκων. Καὶ ἂν ἐπιβεβουλευκὼς ἀνευρίσκηται γνώμῃ ἀνοσίᾳ, θνησκέτω, μηδὲν παρ' ὅσον δεσπότης ἐστὶ κερδαίνων εἰς τὸ σωθῆναι· ἐὰν δὲ μὴ εὐθὺς ἐκ τῶν πληγῶν οἱ τυπτηθέντες ἀναιρεθῶσιν, ἀλλὰ βιώσωσιν ἡμέραν μίαν ἢ καὶ δύο, μηκέθ' ὁ δεσπότης ὑπόδικος ἔστω φόνου, πλεονέκτημα εἰς ἀπολογίαν πεπορισμένος τὸ μὴ παραχρῆμα τύπτων ἀνελεῖν, μήθ' ὕστερον ἔχων κατὰ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ ζῆν ἐάσας ὅσον βιῶναι οἷοί τε ἦσαν χρόνον, εἰ καὶ παντάπασιν ὀλίγον. Χωρὶς τοῦ μηδένα οὕτως ἠλίθιον εἶναι, ὡς λυπεῖν ἕτερον ἐπιχειρεῖν, ἐν οἷς αὐτὸς ἀδικηθήσεται. Κτείνων δέ τις οἰκέτην, πολὺ πρότερον βλάπτει ἑαυτὸν, ὑπηρεσιῶν ἃς παρὰ ζῶντος εἶχε στερούμενος καὶ τὴν τιμὴν ζημιούμενος, καὶ πλείστην ἴσως. Ἐὰν μέντοι θανάτου ἄξια πεπραχὼς τυγχάνῃ, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀγέτω καὶ δηλούτω τὸ ἀδίκημα, τοὺς νόμους κυρίους ποιῶν τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ μὴ ἑαυτόν.

Κατὰ ζώων ἀλόγων ἅπερ αἴτια γίνεται θανάτου.

§. 26. Ἐάν τινα ταῦρος ἀναπείρας ἀποκτείνῃ, καταλευέσθω. *) Ἀσφαγῆ γὰρ ἱερείοις καὶ ἄβρωτα ἔστω τούτου τὰ κρέα. Διὰ τί; Ὅτι τροφὴν ἢ προσόψημα τροφῆς ἀνθρώπῳ γίνεσθαι τὰ τοῦ κτείναντος ἄνθρωπον οὐχ ὅσιον. Ἐὰν δὲ ὁ τοῦ κτήνους κύριος ἄγριον εἰδὼς καὶ ἀτίθασσον μήτε καταδήσῃ, μήτε κατακλείσας φυλάττῃ, τύχῃ δὲ καὶ παρ' ἑτέρων

---

*) Exod. 21, 28.

πεπυσμένος ὅτι οὐκ ἔστι χειροήθης, ἄφετον ἐάσας ἐκνέμεσθαι, ὡς παραίτιος, ὑπόδικος ἔστω. Καὶ τὸ μὲν ἀναπεῖραν αὐτίκα θνησκέτω, ὁ δὲ κύριος προσαναιρείσθω, ἢ λύτρα καὶ σῶστρα κατατιθέσθω, τὸ δὲ δικαστήριον ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι διαγνώσεται. Εἰ μέντοι δοῦλος ὁ ἀναιρεθεὶς εἴη, τὴν τιμὴν ἐπανορθούτω τῷ δεσπότῃ· ἐὰν δὲ μὴ ἄν-
324 θρωπον ἀλλὰ κτῆνος ἀναπείρῃ, τὸ τεθνηκὸς ὁ
M. τοῦ κτείναντος λαβὼν δεσπότης τὸ ὅμοιον ἀποδότω, διότι τὸ ἀνήμερον τοῦ ἰδίου προαισθανόμενος οὐκ ἐφυλάξατο. Καὶ ἂν αὐτὸ μέντοι τὸ θρέμμα ἀλλότριον ἀνέλῃ, πάλιν ὅμοιον ἀποτινέτω, χάριν εἰδὼς ἐπὶ τῷ μὴ πλείονα ζημίαν ὑπομένειν, ἄρξας ἐπηρείας.

Περὶ ὀρυγμάτων.

§. 28. Ὀρύγματα γῆς εἰώθασί τινες εὖ μάλα βαθύνειν, ἢ φλέβας πηγαζούσας ἀναστέλλοντες, ἢ πρὸς ὑποδοχὴν ὀμβρίου ὕδατος, εἶθ' ὑπονόμους ὀρύναντες ἀφανεῖς, δέον τὰ στόμια ἢ περιοικοδομῆσαι, ἢ περιπωμάσαι, κατά τινα δεινὴν ῥᾳθυμίαν ἢ φρενοβλάβειαν ἐπ' ὀλέθρῳ τινῶν εἴασαν ἀχανῆ. Ἐὰν οὖν τις τῶν ὁδῷ παριόντων μὴ προαισθόμενος κατὰ κενοῦ ἐπιβὰς ἐνεχθῇ καὶ τελευτήσῃ, ἐπιγραφέσθωσαν οἱ βουλόμενοι τοῦ τετελευτηκότος τοὺς τὸ ὄρυγμα ποιησαμένους καὶ τιμάτω τὸ δικαστήριον ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι.*) Ἐὰν δὲ θρέμμα κατενεχθὲν ἀποθάνῃ, τὴν ἀξίαν τιμὴν ὡς ζῶντος ἐπανορθούτωσαν τῷ δεσπότῃ, τὸ νεκρὸν αὐτοὶ λαβόντες. Ἀδελφὸν δὲ καὶ συγγενὲς ἀδίκημα δρῶσι τῷ λεχθέντι, ὅσοι κατασκευάζοντες οἰκίας ἰσόπεδα καταλείπουσι τὰ τέγη, περιστεφανοῦν δέον

---

*) Exod. 21, 33.

ῥαχίοις δέον, ὑπὲρ τοῦ μή τινα καταχρημνισθῆναι λαθόντα. Φόνον γὰρ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν δρῶσι, καὶ ἂν μηδεὶς ὑποσυρεὶς ἀποθάνῃ, τό γε ἐπ' αὐτοῖς ἧκον μέρος· κολαζέσθωσαν γοῦν ἐν ἴσῳ τοῖς ἐχανῆ τὰ στόμια τῶν ὀρυγμάτων καταλείπουσι.

§. 28. Λύτρα παρ' ἀνδροφόνων, οὓς δέον τεθνάναι, διαγορεύει ὁ νόμος μὴ ἐξεῖναι λαμβάνειν ἐπὶ μειώσει τῆς τιμωρίας, ἢ ὑπαλλαγῇ φυγῆς ἀντὶ θανάτου. Αἵματι γὰρ αἷμα καθαίρεται, τῷ τοῦ κτείναντος τὸ τοῦ ἐπιβουλευθέντος· ἐπεὶ κόρον οὐκ ἔχουσιν οἱ πονηροὶ τὰς φύσεις τοῦ πλημμελεῖν, ἀλλ' ἀεὶ μεγαλουργοῦσι προςυπερβάλλοντες καὶ τὰς κακίας ἐπιτείνουσι καὶ διαίρουσι πρὸς τὸ ἄμετρον καὶ ἀπερίγραφον. Μυρίους μὲν γὰρ θανάτους, εἴπερ οἷόν τε ἦν, ἤνεγκεν ἂν κατ' αὐτῶν ὁ νομοθέτης. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐκ ἐνεδέχετο, τιμωρίαν ἄλλην προςδιατάττεται, κελεύων τοὺς ἀνελόντας ἀνασκολοπίζεσθαι. Καὶ τοῦτο προςτάξας ἀνατρέχει πάλιν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν, ἡμερούμενος πρὸς τοὺς ἀνήμερα εἰργασμένους, καί φησι, „Μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἀνεσκολοπισμένοις, *) ἀλλ' ἐπικρυπτέσθωσαν γῇ πρὸ δύσεως καθαιρεθέντες." Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον, τοὺς ἅπασι τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου πολεμίους μετεωρίσαντας εἰς τὸ ἐμφανὲς ἐπιδείξασθαι μὲν αὐτοὺς ἡλίῳ καὶ οὐρανῷ καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ γῇ
325 κολασθέντας, πάλιν δὲ εἰς τὸν νεκρῶν χῶρον ὑποσῦραί τε καὶ καταχῶσαι, ὅπως μὴ τὰ ὑπὲρ γῆς μιαίνωσι.

§. 29. Παγκάλως μέντοι κἀκεῖνο διατέτακται, πατέρας ὑπὲρ υἱῶν μὴ ἀποθνήσκειν, μηδ' υἱοὺς ὑπὲρ γονέων, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἄξια θανάτου δε- 801
δρακότων αὐτὸν ἰδίᾳ μόνον ἀναιρεῖσθαι; διὰ τοὺς P.
ἢ βίαν τοῦ δικαίου προτιμῶντας, ἢ πάνυ φιλοστόρ-

*) Deut. 21, 23.

γους. Οὗτοι μὲν γὰρ διὰ περιττὴν καὶ ὑπερβάλλ
σαν εὔνοιαν, ἐθελήσουσι πολλάκις ἄσμενοι προ
ποθνήσκειν, αὐτοὺς ἐπιδιδόντες ὑπὲρ τῶν ἐνόχ
οἱ ἀνυπαίτιοι, μέγα κέρδος νομίζοντες τὸ μὴ ἰδ
κολαζομένους ἢ τοὺς γεννήσαντας υἱοὶ, ἢ καὶ τ
παῖδας γονεῖς, ὡς ἀβίωτον καὶ παντὸς ἀργαλεώτε
θανάτου τὸν αὖθις χρόνον βιωσόμενοι. Πρὸς
λεκτέον, "Ἡ εὔνοια ὑμῶν οὐκ ἔχει καιρόν. Τὰ
ὅσα μὴ ἐν καιρῷ, ψέγεται δεόντως, ἐπεὶ καὶ
καίρια ἐπαινεῖται. Χρὴ μέντοι φιλεῖν τοὺς ἄξια
λίας δρῶντας. Πονηρὸς δὲ οὐδεὶς πρὸς ἀλήθ
φίλος. Συγγενεῖς δὲ καὶ ἐν συγγενέσι φίλους καλ
μένους ἠλλοτρίωσαν αἱ μοχθηρίαι πλημμελοῦντ
Συγγένεια γὰρ οἰκειοτέρα τοῦ πρὸς αἵματος, ἡ π
δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν ὁμολογία,
ἐκλείπων τις οὐκ ἐν ὀθνείοις καὶ ξένοις μόνον, ἀλ
καὶ ἐν ἀσπόνδοις ἐχθροῖς ἀναγράφεται. Τί οὖν κ
τεψευσμένοι ὄνομα εὐνοίας, ὅ τι χρηστὸν καὶ
λάνθρωπόν ἐστιν, ὑποδύεσθε τὰ ἀληθῆ μαλακ
καὶ ἀνανδρίαν παρακαλυπτόμενοι; Ἢ οὐκ ἄνανδρ
παρ' οἷς οἴκτῳ λογισμὸς ἥττηται; Καὶ ταῦθ'
διπλοῦν ἀδίκημα δράσητε; τοὺς μὲν ὑπαιτίους ρ
μενοι τῆς τιμωρίας, αὐτοὺς δὲ ἐπὶ μηδενὶ με
φθέντας τὸ παράπαν οἰόμενοι δεῖν ἀντ' ἐκείνων κ
λάζειν."

§. 30. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ὑποτίμησιν ἔχουσι,
μηδενὸς θηρᾶσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ τὸ λίαν π
τοὺς ἐγγυτάτω γένους φιλόστοργον, ὑπὲρ ὧν
σωτηρίας ἀποθνήσκειν ἄσμενοι διανοοῦνται· το
δ' ὠμοθύμους καὶ τὴν φύσιν θηριώδεις τίς οὐκ
προβάλοιτο τῶν οὐ λέγω μετρίων ἀλλὰ καὶ τ
σφόδρ' ἀτιθάσσων τὴν ψυχὴν, αἳ ἢ λάθρα τεχ
ζουσιν ἢ ἐπιθαῤῥοῦσι φανερῶς, ἑτέροις ἀνθ' ἑτέρ
τὰς μεγίστας ἐπανατείνεσθαι συμφορὰς, φιλίαν
συγγένειαν ἢ κοινωνίαν ἤ τι ὁμοιότροπον ἐπ' ὀλέθ
τῶν οὐδὲν ἠδικημένων προφασιζόμενοι; Καὶ ταῦ

δρῶσιν ἔστιν ὅτε μηδὲν πεπονθότες δεινὸν, ἕνεκα
δὲ πλεονεξίας ἢ ἁρπαγῆς. Πρώην τις ἐκλογεὺς φό-
ρων ταχθεὶς παρ' ἡμῖν, ἐπειδή τινες τῶν δοξάντων
ὀφείλειν διὰ πενίαν ἔφυγον, δέει τιμωριῶν ἀνηκέ-
στων, γύναια τούτων καὶ τέκνα καὶ γονεῖς καὶ
τὴν ἄλλην γενεὰν ἀπαγαγὼν πρὸς βίαν, τύπτων
καὶ προπηλακίζων καὶ πάσαις αἰκίαις αἰκιζόμενος,
ἵνα ἢ τὸν φυγόντα καταμηνύσωσιν, ἢ τὰ ὑπὲρ 802
ἐκείνου καταθῶσιν, οὐδ' ἕτερον δυνάμενοι, τὸ μὲν P.
ὅτι ἠγνόουν, τὸ δὲ ὅτι οὐχ ἧττον τοῦ φυγόντος
ἀπορίας εἶχον. Οὐ πρότερον ἀνῆκεν, ἢ βασάνοις
καὶ στρέβλαις τὰ σώματα κατατείνων ἀποκτεῖναι
καινουργημέναις ἰδέαις θανάτου, ἄμμου σπυρίδα
πλήρη βρόχοις ἐκδησάμενος, ἀνῆρτα κατὰ τὸν αὐ-
χένα βαρύτατον ἄχθος, ἱστὰς ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ
μέσην ἀγορὰν, ἵνα οἱ μὲν ἀθρόαις τιμωρίαις ἀνέμῳ
καὶ ἡλίῳ καὶ τῇ ἀπὸ τῶν παριόντων αἰσχύνῃ καὶ
τοῖς ἐκκρεμαμένοις ἄχθεσι βιαζόμενοι, χαλεπῶς ἀ-
παγορεύσωσιν· οἱ δὲ θεώμενοι τὰς τούτων τιμω-
ρίας προαλγῶσιν, ὧν ἔνιοι τρανοτέραν τῆς διὰ τῶν
ὀφθαλμῶν τὴν διὰ τῆς ψυχῆς λαβόντες αἴσθησιν,
ὡς ἐν τοῖς ἑτέρων σώμασιν αὐτοὶ κακούμενοι, τῷ
βίῳ προαπετάξαντο ξίφεσιν ἢ φαρμάκοις ἢ ἀγχό-
ναις, μεγάλην ὡς ἐν κακοπραγίαις νομίζοντες ἐπιτυ-
χίαν τὴν ἄνευ βασάνων τελευτήν. Οἱ δὲ μὴ φθά-
σαντες αὐτοὺς διαχρήσασθαι, καθάπερ ἐν ταῖς τῶν
κλήρων ἐπιδικασίαις, κατὰ στοιχεῖον ἤγοντο οἱ ἀπὸ
τοῦ γένους πρῶτοι καὶ μετ' αὐτοὺς δεύτεροι καὶ τρί-
τοι, μέχρι τῶν ὑστάτων, καὶ ὁπότε μηδεὶς λοιπὸς
εἴη συγγενῶν, διέβαινε τὸ κακὸν καὶ ἐπὶ τοὺς γει-
τνιῶντας· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐπὶ κώμας καὶ πόλεις,
αἳ ταχέως ἔρημοι καὶ κεναὶ τῶν οἰκητόρων ἐγένον-
το, μετανισταμένων καὶ σκεδαννυμένων ἔνθα λήσε-
σθαι προσεδόκων. Ἀλλ' οὐδὲν ἴσως θαυμαστὸν εἰ
φορολογίας ἕνεκα, βάρβαροι τὰς φύσεις, ἡμέρου
παιδείας ἄγευστοι, πειθαρχοῦντες δεσποτικοῖς προσ-

τάγμασι τοὺς ἐτησίους ἀναπράττουσι δασμοὺς, οὐ μόνον ἐκ τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σωμάτων, μέχρι καὶ ψυχῆς τοὺς κινδύνους ἐπιφέροντες ὑπὲρ ἑτέρων ἑτέροις. Ἤδη δὲ καὶ οἱ τῶν δικαίων ὅροι καὶ κανόνες, αὐτοὶ οἱ νομοθέται πρὸς δόξαν μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλήθειαν ἀπιδόντες, τῶν ἀδικημάτων ὑπέμειναν γενέσθαι, κελεύσαντες τοῖς μὲν προδόταις τοὺς παῖδας συναναιρεῖσθαι, τοῖς δὲ τυράννοις τὰς ἐγγυτάτω πέντε οἰκίας. Διὰ τί, φαίην ἄν. Εἰ μὲν γὰρ συνεξήμαρτον, καὶ συγκολαζέσθωσαν· εἰ δὲ μήτε κατεκοινώνησαν, μήτε ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων ἐγένοντο, μήτε ταῖς τῶν οἰκείων εὐτυχίαις ἐπαρθέντες ἐνηδυπάθησαν, τίνος χάριν ἀναιρεθήσονται; Ἢ δι' ἓν τοῦτο μόνον, ὅτι συγγενεῖς εἰσί; Γένους
327 γὰρ ἢ παρανομημάτων αἱ τιμωρίαι; Χρηστοὶ
M. ἴσως ὑμεῖς, ὦ σεμνοὶ νομοθέται, τῶν οἰκείων ἐλάχετε. Μοχθηροὶ δὲ εἴπερ ἐγένοντο, δοκεῖ τέ μοι μηδ' ἂν εἰς νοῦν ποτὲ βαλέσθαι τὰς τοιαύτας προςτάξεις, ἀλλὰ καὶ γράφουσιν ἑτέροις δυςχερᾶναι, διὰ τὴν τοῦ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν προφυλακὴν, τὸν 803 ἐν ἀσφαλεῖ βίῳ διάγοντα μετὰ τῶν κινδυνευόντων P. σκοπεῖν, καὶ ἐν ταῖς ἴσαις κακοπραγίαις συνεξετάζεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἔχει δέος, ὃ φυλαττόμενός τις οὐδ' ἂν ἕτερον περιΐδοι· τὸ δ' ἐστὶν ἄφοβον, ὑφ' οὗ πολλάκις ἀνεπείσθησάν τινες ἀλογεῖν ἀνθρώπων ἀνυπαιτίων ἀσφαλείαις. Ταῦτ' οὖν ἐκλογισάμενος ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καὶ τὰ παρ' ἄλλοις ἁμαρτήματα συνιδὼν, ὡς φθοροποιὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἀπεστράφη καὶ διεμίσησε, καὶ τοὺς χρωμένους εἴτε ῥαθυμίαις, εἴτ' ἀπανθρωπίαις καὶ κακίαις, καὶ οὐδέποτέ τινα τῶν συμβεβηκότων ἐξέδωκεν ἐπὶ τιμωρίᾳ, προςθήκην ποιησάμενος αὐτὸν ἀδικημάτων ἑτέρων. Διόπερ ἄντικρυς ἀπεῖπεν υἱοὺς ἀντὶ γονέων, ἢ γονεῖς ἀνθ' υἱῶν ἀναιρεῖσθαι, δικαιώσας ὧν τὰ ἁμαρτήματα τούτων εἶναι καὶ τὰς τιμωρίας, εἴτε ζημίας χρημάτων, εἴτε καὶ πληγὰς καὶ βιαιοτέρας ὕβρεις,

ἔτι τραύματα καὶ πηρώσεις καὶ ἀτιμίας καὶ φυγὰς καὶ ὅσ᾽ ἄλλα τῶν ἐπὶ δίκαις. Ἑνὸς γὰρ τοῦ μὴ ἕτερον ἀνθ᾽ ἑτέρου κτείνειν μνησθεὶς καὶ τὰ ἡσυχασθέντα προςπεριέλαβεν.

Περὶ τοῦ μὴ ἀναισχυντεῖν γυναῖκας.

§. 31. Ἀγοραὶ καὶ βουλευτήρια καὶ δικαστήρια καὶ θίασοι καὶ σύλλογοι πολυανθρώπων ὁμίλων καὶ ὁ ἐν ὑπαίθρῳ βίος διὰ λόγων καὶ πράξεων κατὰ πολέμους καὶ κατὰ εἰρήνην ἀνδράσιν ἐφαρμόζουσι. Θηλείαις δὲ οἰκουρία, καὶ ἔνδον μονή· παρθένοις μὲν, εἴσω κλισιάδων τὴν μεσαύλιον ὅρον πεποιημέναις· τελείαις δὲ ἤδη γυναιξὶ, τὴν αὔλιον. Διττὸν γὰρ εἶδος πόλεων, μειζόνων καὶ βραχυτέρων. Αἱ μὲν οὖν μείζους ἄσται καλοῦνται, οἰκίαι δὲ αἱ βραχύτεραι. Τὴν δὲ ἑκατέρων προστασίαν διειλήχασιν, ἄνδρες μὲν τῶν μειζόνων, ἧς ὄνομα πολιτεία, γυναῖκες δὲ τῶν βραχυτέρων, ἧς ὄνομα οἰκονομία. Μηδὲν οὖν ἔξω τῶν κατ᾽ οἰκονομίαν πολυπραγμονείτω γυνὴ, ζητοῦσα μοναυλίαν, μηδ᾽ οἷα νομὰς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐν ὄψεσιν ἀνδρῶν ἑτέρων ἐξεταζέσθω, πλὴν εἰς ἱερὸν ὁπότε δέοι βαδίζειν, φροντίδα ποιουμένη· καὶ τότε μὴ πληθούσης ἀγορᾶς, ἀλλ᾽ ἐπανεληλυθότων οἴκαδε τῶν πλείστων, ἐλευθέρας τρόπον καὶ τῷ ὄντι ἀστῆς, ἐν ἠρεμίᾳ θυσίας
328 ἐπιτελοῦσα καὶ εὐχὰς, εἰς ἀποτροπὴν κακῶν καὶ
μετουσίαν ἀγαθῶν. Τὸ δὲ λοιδορουμένων ἢ συμπλεκομένων ἀνδρῶν ἐπεκθεῖν τολμᾶν κατὰ πρόφασιν συμμαχίας ἢ βοηθείας γυναῖκας, ἐπίληπτον καὶ οὐ μετρίως ἀναίσχυντον, ἃς οὐδ᾽ ἐν πολέμοις καὶ στρατείαις καὶ τοῖς ὑπὲρ πάσης τῆς πατρίδος κινδύνοις, ἐδικαίωσεν ὁ νόμος ἐξετάζεσθαι, τὸ πρέπον
ἰδὼν, ὅπερ ἀκίνητον ἀεὶ καὶ πανταχοῦ φυλάττειν 804
διενοήθη, νομίσας αὐτὸ τοῦτο εἶναι καθ᾽ αὑτὸ νί-P.

κῆς καὶ ἐλευθερίας καὶ πάσης ἄμεινον εὐτυχίας. Ἐὰν μέντοι τις καὶ πυθομένη ὑβρίζεσθαι τὸν ἄνδρα, πόθῳ τῷ πρὸς ἐκεῖνον ἡττηθεῖσα φιλανδρίας, ὑπὸ τοῦ παραστάντος πάθους ἐξορμῆσαι βιασθῇ, μὴ πλέον τῆς φύσεως ἀῤῥενούσθω θρασυνομένη. *) Μενέτω δὲ καὶ ἐν οἷς βοηθεῖ, γυνή. Πάνδεινον γάρ, εἰ βουλομένη τις ὑπεξελέσθαι τὸν ἄνδρα ὕβρεως, ὑβρισθήσεται παρ' αὐτῆς, κατάπλεων ἀποφαινούσης τὸν ἴδιον βίον αἰσχύνης καὶ μεγάλων ὀνειδῶν τῶν ἐπ' ἀνιάτῳ θρασύτητι. Λοιδορηθήσεται γὰρ γυνὴ κατ' ἀγοράν, ῥῆμά τε τῶν ἀπηγορευμένων φθέγξεται, ἑτέρου τε κακηγοροῦντος οὐκ ἀποδραμεῖται τὰ ὦτα ἐπιφράξασα; Νυνὶ δὲ προβαίνουσί τινες εἰς μὴ μόνον γλωσσαλγίας ἐν ἀνδρῶν ὄχλῳ γυναῖκες κακηγορεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας ἐπιφέρειν καὶ προπηλακίζειν, τὰς ὑφάσμασι καὶ ταλασίαις, ἀλλ' ἐν πληγαῖς καὶ ὕβρεσι, καθάπερ παγκρατιαστῶν καὶ πυκτῶν, ἐνασκουμένας. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα οἰστὰ καὶ φέρειν ἄν τις δύναιτο· χαλεπὸν δ' ἐκεῖνο, εἴ τις γυνὴ τοσοῦτον καταθρασύναιτο, ὡς διαδράξασθαι τῶν τοῦ διαφερομένου γεννητικῶν. Μὴ γὰρ παρ' ὅσον ἀνδρὶ βοηθοῦσα δοκεῖ τοῦτο πράττειν, ἀφιέσθω, τῆς δὲ ἄγαν θρασύτητος ἐπεχέσθω ὑπομένουσα δίκην, ὑφ' ἧς αὐτὴ μὲν τὰ ὅμοια ἐξαμαρτάνειν ἐθέλουσα αὖθις, οὐκ ἂν δύναιτο, τῶν δὲ ἄλλων ὅσαι προπετέστεραι φόβῳ μετριάσουσιν. Ἔστω δὲ ἡ δίκη, χειρὸς ἀποκοπὴ τῆς ἁψαμένης ὧν οὐ θέμις. Ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τοὺς τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθλοθέτας, οἳ τῆς θέας ἀνεῖρξαν γυναῖκας, ἵνα μὴ γυμνουμένοις ἀνδράσι παρατυγχάνουσαι τὸ δόκιμον αἰδοῦς νόμισμα παρακόπτωσιν, ἀλογοῦσαι φύσεως θεσμῶν, οὓς ὥρισεν ἑκατέρῳ τμήματι τοῦ γένους ἡμῶν. Οὐδὲ γὰρ ἄνδρας ἀποτιθεμένων

---

*) Deut. 25, 11 sqq.

σθῆτας γυναικῶν εὐπρεπὲς παρατυγχάνειν, ἀλλ' ἑκατέρους τὰς τῶν ἑτέρων ὄψεις ἐκτρέπεσθαι γυμνουμένων, τοῖς τῆς φύσεως βουλήμασιν ἑπομένους. Εἶθ' ὧν ἡ ὄψις ἐπίληπτος, οὐ πολὺ μᾶλλον ὑπαίτιοι χεῖρες; Ὀφθαλμοὶ μὲν γάρ, καὶ ἃ μὴ βουλόμεθα πολλάκις ὁρᾶν, ἐπελευθεριάζοντες ὑποβιάζονται· χεῖρες δὲ ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων τεταγμέναι τάξει μερῶν, πειθαρχοῦσαι τοῖς ἡμετέροις ἐπιτάγμασιν ὑπηρετοῦσιν.

§. 32. Ἡ δὲ μὲν αἰτία ἡ παρὰ πολλοῖς εἴωθε λέγεσθαι· ἑτέραν δὲ ἤκουσα θεσπεσίων ἀνδρῶν, οἳ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τοῖς νόμοις ὑπολαμβανόντων εἶναι σύμβολα φανερὰ ἀφανῶν, καὶ ῥητὰ ἀῤῥήτων. 805
Ἔστι δὲ τοιάδε. Ψυχῆς, ὥςπερ ἐν ταῖς συγγενείαις, P.
ἡ μέν ἐστιν ἄῤῥην καὶ πρὸς ἀνδρῶν, ἡ δὲ θήλεια καὶ πρὸς γυναικῶν. Ἄῤῥην μέν, ἡ μόνῳ θεῷ προςκληροῦσα ἑαυτήν, ὡς πατρὶ καὶ ποιητῇ τῶν ὅλων καὶ πάντων αἰτίῳ· θήλεια δέ, ἡ ἐκκρεμαμένη τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, καὶ ἀποτείνουσα καθάπερ χεῖρα τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἵνα τυφλῶς τῶν ἐπιτυγχανόντων ἐφάπτηται, γένεσιν δεξιουμένη, τὴν τροπαῖς ἀμυθήτοις χρωμένην καὶ μεταβολαῖς, δέον τὴν ἀμετάβλητον καὶ μακάριον καὶ τριςευδαίμονα θείαν φύσιν. Εἰκότως οὖν τὴν ἐφαψαμένην χεῖρα τῶν διδύμων ἀποκόπτειν *) διείρηται συμβολικῶς, οὐχ ἵνα ἀκρωτηριάζηται τὸ σῶμα στερόμενον ἀναγκαιοτάτου μέρους, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πάντας τῆς ψυχῆς ἀθέους ἐκτέμνειν λογισμούς, ἐπιβάθρᾳ χρωμένους ἅπασιν ὧν γένεσίς ἐστι· δίδυμοι γὰρ σύμβολον σπορᾶς καὶ γενέσεως. Ἑπόμενος δὲ ἀκολουθίᾳ φύσεως καὶ ἐκεῖνο λέξω, ὅτι μονὰς μέν ἐστιν εἰκὼν αἰτίου πρώτου, δυὰς δὲ παθητῆς καὶ διαιρετῆς ὕλης. Ὃς ἂν οὖν δυάδα πρὸ μονάδος τιμήσας δεξιώσηται, μὴ

*) Deut. 25, 12.

ἀγνοείτω, ὅλην ἀποδεχόμενος μᾶλλον ἢ θεάν τινα χάριν αἰτίας ἐδικαίωσεν ὁ νόμος ταύτην ἐπιβολὴν τῆς ψυχῆς ἀποκόπτειν οἷα χεῖρα. Μεῖζον γὰρ [illegible] ἔστιν ἀσέβημα ἢ τῷ παθητῷ τὴν τοῦ δρῶντος ἀν[illegible] τιθέναι δύναμιν.

§. 33. Μέμψεται δὲ ἄν τις δεόντως τοὺς ἀν[illegible]μοια τοῖς ἀδικήμασι τάττοντας ἐπιτίμια κατὰ τῶν εἰργασμένων, ζημίας χρημάτων ἐπ᾽ αἰκίαις ἢ [illegible] τραύμασι καὶ πηρώσεσιν ἀτιμίας, ἢ ἐπὶ ἀνδρο[illegible]νίαις ἑκουσίοις ἐλάσεις ὑπερορίους καὶ τὰς [illegible] φυγὰς, ἢ δεσμοὺς ἐπὶ κλοπαῖς. Τὸ γὰρ ἀνώμαλον καὶ ἄνισον ἐχθρὸν πολιτείας ζηλούσης τὴν ἀλήθειαν. Ἰσότητος δὲ ὑφηγητὴς ὁ ἡμέτερος νόμος τὰ ὅμοια κελεύει τοὺς ἁμαρτάνοντας ὑπομένειν οἷς ἔδρασαν, ἐκ τῶν ἰδίων, ἐὰν περὶ τὰς οὐσίας ἀδικοπραγῶσι τὸν πλησίον, ἐκ τῶν σωμάτων, ἐὰν εἰς τὰ σώματα ἁμαρτάνωσι κατὰ μέρη, ἢ καὶ μέλη καὶ τὰς αἰ-
330 σθήσεις· καὶ ἂν ἄχρι μέντοι τῆς ψυχῆς ἐπιβου-
M. λεύσωσιν, εἰς ψυχὴν τιμωρεῖσθαι κελεύει. Ὑπομένειν γὰρ ἀνθ᾽ ἑτέρων ἕτερα μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν, ἀλλὰ τοῖς εἴδεσιν ἀπηρτημένα, καταλυόντων νόμους ἐστὶν οὐ βεβαιούντων. Ταυτὶ δέ φαμεν τῶν ἄλλων οὐχ ὁμοίως ἐχόντων. Οὐ γὰρ ταὐτὸν πατρὶ καὶ ἀλλοτρίῳ πληγὰς ἐμφορῆσαι, οὐδ᾽ ἄρχοντα ἢ ἰδιώτην κακῶς εἰπεῖν, οὐδ᾽ ἐργάζεσθαί τι τῶν μὴ ἐφιεμένων ἐν βεβήλοις, ἢ ἱεροῖς χωρίοις, οὐδ᾽ ἐν ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσι καὶ δημοτελέσι θυσίαις· καὶ πάλιν ἐν ἡμέραις αἷς μηδὲν πρόσεστι τῶν [illegible] ἐκεχειρίαν, ἢ καὶ συνόλως ἀποφράσι, καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα διερευνητέον εἰς συναύξησιν ἢ μείωσιν κολάσεως. Πάλιν „Ἐάν τις," φησὶν, „ὀφθαλμὸν οἰκέτου ἢ θεραπαίνης ἐκκόψῃ, ἐλευθέρους ἀφιέτω." *) Διότι ὥσπερ τὴν σώματος ἡγεμονίαν

*) Exod. 21, 26.

ἡ φύσις ἀνῆψε κεφαλῇ, χαρισαμένη καὶ τόπον οἰκειό-
τατον ὡς βασιλεῖ τὴν ἄκραν — ἄνω γὰρ αὐτὴν
ἐπ' ἀρχὴν ἀναπέμψασα ἱδρύσατο, καθάπερ ἀνδριάντι
βάσιν ὑποθεῖσα τὴν ἀπ' αὐχένος ἄχρι ποδῶν ἅπα-
σαν ἁρμονίαν —, οὕτω καὶ τῶν αἰσθήσεων τὸ κρά-
τος ἀνέδωκεν ὀφθαλμοῖς. Ὑπεράνω γοῦν καὶ τού-
τοις ὡς ἄρχουσιν ἀπένειμεν οἴκησιν, βουληθεῖσα μὴ
μόνον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ σημείῳ περισημοτάτῳ
καὶ περιφανεστάτῳ τούτους γεραίρειν.

§. 34. Τὰς μὲν οὖν χρείας καὶ ὠφελείας, ἃς
παρέχονται τῷ γένει ἡμῶν ὀφθαλμοί, μακρὸν ἂν εἴη
καταριθμεῖσθαι· μίαν δὲ τὴν ἀρίστην λεκτέον.
Φιλοσοφίαν ὤμβρησε μὲν οὐρανός, ἐχώρησε δὲ ὁ
ἀνθρώπινος νοῦς, ἐξενάγησε δὲ ὄψις. Πρώτη γὰρ
αὕτη κατεῖδε τὰς λεωφόρους ἀπ' αἰθέρος ὁδούς.
Ἀγαθῶν δέ, ὅσα πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθά, πηγὴ φι-
λοσοφία. Ἧς ὁ μὲν ἀρυόμενος εἰς κτῆσιν καὶ χρῆ-
σιν ἀρετῆς, ἐπαινετός· ὁ δὲ ἕνεκα πανουργίας καὶ
τοῦ καταψηφίσασθαί τινα, ψεκτός. Ἔοικε γὰρ ὁ
μὲν ἀνδρὶ συμποτικῷ, καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συνε-
στιωμένους εὐφραίνοντι πάντας· ὁ δὲ τῷ ἄκρατον
εἰς παροινίαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πλησίον ἐμφορου-
μένῳ. Ὅτῳ γοῦν τρόπῳ φιλοσοφίαν ἐξενάγησεν
ὄψις, ἤδη λεκτέον. Ἀναβλέψασα εἰς αἰθέρα κα-
τεῖδεν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πλανήτας καὶ ἀπλα-
νεῖς ἀστέρας, τὴν ἱεροπρεπεστάτην οὐρανοῦ στρα-
τιάν, κόσμον ἐν κόσμῳ· εἶτ' ἀνατολὰς καὶ δύσεις,
καὶ χορείας ἐμμελεῖς, καὶ τεταγμένας χρόνων πε-
ριόδους, συνόδους, ἐκλείψεις, ἐπιλάμψεις· εἶτ' αὐ-
ξήσεις καὶ μειώσεις σελήνης, ἡλίου κινήσεις τὰς κα-
τὰ πλάτος, ἀπὸ μὲν τῶν νοτίων ἐπὶ τὰ βόρεια
προσιόντος, ἀπὸ δὲ τῶν βορείων ἐξαναχωροῦντος
31 πρὸς τὰ νότια, εἰς καρπῶν τῶν ἐτησίων γένε-
σιν, ὡς τὰ πάντα τελεσφορεῖσθαι, καὶ πρὸς τού-
τοις μυρία ἄλλα θαυμάσια. Καὶ περιαθρήσασα

κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἀέρα καὶ
κατὰ τάδε πάντα τῷ νῷ μετὰ σπουδῆς ἐπεδείξα
Ὁ δὲ ἅπερ οὐχ οἷός τε ἦν δι᾽ αὐτοῦ καταλαβε
δι᾽ ὁράσεως ἰδὼν, οὐκ ἐπὶ τῶν ὁραθέντων αὐ
μόνον ἔστη, ἀλλ᾽ ἅτε φιλομαθὴς καὶ φιλόκαλ
ἀγάμενος τὴν θέαν, λογισμὸν εἰκότ᾽ ἐλάμβαν
ὅτι ταῦτ᾽ οὐκ ἀπαυτοματισθέντα συνέστη φορ
ἀλόγοις, ἀλλὰ διανοίᾳ θεοῦ, ὃν πατέρα καὶ πο
τὴν ὀνομάζειν θέμις· καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄπει
πεπέρασται δὲ ἑνὸς κόσμου περιγραφῇ, πόλεως
τρόπον τῇ τῶν ἀπλανῶν ἐξωτάτω σφαίρᾳ τει
λαμβανόμενος. Καὶ ὡς ὁ γεννήσας πατὴρ τῷ
φύσεως ἐπιμελεῖται τοῦ γενομένου, προνοούμε
καὶ τοῦ ὅλου καὶ τῶν μερῶν. Εἶτα προσεπεσκέψ
το τίς οὐσία τοῦ ὁρατοῦ, καὶ εἰ πάντων ἡ αὐ
τῶν κατὰ κόσμον, ἢ ἑτέρα ἑτέρων, καὶ ἐκ τίν
ἕκαστ᾽ ἐτελέσθη, καὶ τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς ἐγένετο, κ
δυνάμεις αἷς συνέχεται καὶ πότερον αὗται σώμα
ἢ ἀσώματοι. Ἡ γὰρ περὶ τούτων καὶ τῶν παρ
πλησίων ἔρευνα, τί ἂν ἄλλο ἢ φιλοσοφία πρ
αγορεύοιτο; Τί δὲ τῷ σκοπουμένῳ θεῖτο ἄν τις ν
κειότερον ὄνομα ἢ φιλόσοφον; Τῷ γὰρ περὶ θε
σκοπεῖν, καὶ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κοινῶς ζώ
τε καὶ φυτῶν καὶ περὶ νοητῶν παραδειγμάτων κ
πάλιν αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ τῆς καθ᾽ ἕκ
στον τῶν γεγονότων ἀρετῆς τε καὶ κακίας, φιλ
μαθῆ καὶ φιλοθεάμονα καὶ τῷ ὄντι φιλόσοφ
διάθεσιν ἐμφαίνει. Μέγιστον δὴ τοῦτο τῶν βι
τῶν ἀνθρώπων ἀγαθὸν ὄψις παρέχεται. Δοκεῖ
μοι ταύτης ἠξιῶσθαι τῆς προνομίας, ἐπειδὴ τ
ἄλλων αἰσθήσεων συγγενεστέρα ψυχῇ καθέστηκ
Ἅπασαι μὲν γὰρ τὴν πρὸς διάνοιαν ἔχουσιν οἰκει
τητα. Αὕτη δὲ καθάπερ ἐν ταῖς οἰκίαις τὴν
γυτάτω γένους πρώτην καὶ ἀνωτάτω τάξιν εἴλη
Τεκμηριώσαιτο δὲ ἄν τις ἐκ πολλῶν. Τίς γὰρ ο
οἶδεν, ὅτι χαιρόντων μὲν ὀφθαλμοὶ γάννυνται κ

μειδιῶσι, λυπουμένων δὲ συννοίας γέμουσι καὶ κατηφείας; Εἰ δὲ πλεονάσαν καὶ πιέζοι καὶ ἀναθλίβοι τὸ ἄχθος ἐκδακρύουσι· καὶ κρατούσης μὲν ὀργῆς οἰδοῦσι, καὶ ὕφαιμον καὶ πυρωπὸν ἐμβλέπουσιν, ἵλεων δὲ καὶ εὐμενές, εἰ χαλάσαι ὁ θυμός. Καὶ ἐν μὲν τῷ λογίζεσθαι ἢ σκοπεῖν πεπήγασιν αἱ κόραι τρόπον τινὰ συννοοῦσαι· τῶν δὲ εὐηθεστέρων πλάζεται ἀπὸ ἠλιθιότητος καὶ ἡ ὅρασις οὐκ ἠρεμοῦσα, καὶ συνόλως τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσι συμπάσχουσιν ὀφθαλμοί, καὶ ταῖς ἀμυθήτοις τροπαῖς συμμεταβάλλειν πεφύκασι διὰ τὴν οἰκειότητα. Δοκεῖ γάρ μοι μηδὲν οὕτως ὁ θεὸς ἐμφανὲς ἀφανοῦς ἐργάσασθαι μίμημα, ὡς ὄψιν λογισμοῦ.

§. 35. Ἐάν τις οὖν εἰς τὴν ἀρίστην καὶ ἡγεμονικωτάτην τῶν αἰσθήσεων ὅρασιν ἢ ἐπιβεβουλευκὼς αὐτῷ καὶ καταφανῇ μὲν ἐλευθέρου ὀφθαλμὸν ἐκκόψας, τὰ αὐτὰ ἀντιπασχέτω· δούλου δέ, μή· οὐχ ὅτι συγγνώμης ἔστ' ἄξιος, ἢ ἔλαττον ἀδικεῖ, ἀλλ' ὅτι πονηροτέρῳ χρήσαιτ' ἂν ὁ πεπονθὼς τῷ δεσπότῃ ἀντιπηρωθέντι, μνησικακήσοντι τῆς συμφορᾶς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ ἀμυνουμένῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς ἐχθρὸν ἄσπονδον ἀφορήτοις καὶ βαρυτέροις τῆς δυνάμεως ἐπιτάγμασιν, οἷς πιεζό- 808
μενος καὶ τὴν ψυχὴν ἀποῤῥήξει. Προὐνόησεν οὖν P.
ὁ νόμος τοῦ μήτε τὸν ἐπιβεβουλευκότ' ἀθῷον ἀφεθῆναι, μήτε τὸν πεπηρωμένον προσαδικηθῆναι κελεύσας, ἵνα, εἴ τις ἐκκόψῃ θεράποντος ὀφθαλμόν, ἀνενδοιάστως ἐλευθερίας μεταδιδῷ. Οὕτω γὰρ ὁ μὲν ἀνθ' ὧν ἔδρασε, διττὴν ἐκδέξεται ζημίαν, ἅμα τῇ τιμῇ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀφαιρεθείς, καὶ τρίτον ἑκατέρου τῶν λεχθέντων χαλεπώτερον, ἀναγκαζόμενος ἐν τοῖς μεγίστοις εὐεργετεῖν ἐχθρόν, ὃν ἴσως ηὔχετο κακοῦν ἀεὶ δύνασθαι· ὁ δὲ ἀνθ' ὧν ὑπέμεινε παρηγορίαν ἕξει διπλῆν, οὐ μόνον ἐλευθερωθείς, ἀλλὰ καὶ ἀργαλέον καὶ ὠμὸν δεσπότην ἐκφυγών.

§. 36. Προστάττει δὲ καὶ ἄν τις ὀδόντα θεράποντος ἐκκόψῃ, ἐλευθερίαν χαρίζεσθαι τῷ θεράποντι. Διὰ τί; Ὅτι ζωὴ μὲν τίμιον, ὄργανα δὲ ζωῆς ἐτεκτήνατο ἡ φύσις ὀδόντας, οἷς τὴν τροφὴν οἰκονομεῖσθαι συμβέβηκεν. Ὀδόντες δὲ οἱ μέν εἰσι τῷ τέμνειν σιτία καὶ ὅσ᾽ ἄλλ᾽ ἐδώδιμα, διὰ τοῦτο ταύτης προςηγορίας ἀξιωθέντες· οἱ δὲ μύλοι τῷ τὰ διατμηθέντα εἰς μείζονα λεαίνειν δύνασθαι. Παρ᾽ ἣν αἰτίαν ὁ ποιητὴς καὶ πατὴρ οὐδὲν εἰωθὼς δημιουργεῖν, ὃ μὴ πρός τινι τετάξεται χρείᾳ, τοὺς ὀδόντας οὐχ ὥςπερ τῶν ἄλλων μερῶν ἕκαστον, κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν εὐθὺς εἰργάζετο, διανοηθεὶς ὅτι βρέφει μὲν γαλακτοτροφεῖσθαι μέλλοντι περιττὸν ἄχθος γενήσονται, μαστοῖς δὲ πηγάζουσιν, οἷς ἀρδεύεται ἡ τροφὴ, χαλεπὴ ζημία κατὰ τὴν ὁλκὴν τοῦ γάλακτος ὀδαξουμένοις. Τὸν ἐπιτήδειον οὖν καιρὸν προϊδόμενος — ἔστι δὲ οὗτος ἡνίκα τὸ βρέφος ἀπότιτθον γίνεται — τὴν ἔκφυσιν τῶν ὀδόντων, ἣν ἐταμιεύσατο πρότερον, ἀνέφηνεν, ἤδη τῆς τελειοτέρας ἀνέχεσθαι τροφῆς ὀργάνων ὧν εἶπον δεομένης, 333 τὴν διὰ τοῦ γάλακτος ἀποστρεφόμενον. Ἐὰν γάρ M. τις εἴξας ἀλαζονείᾳ, θεράποντος ὀδόντα ἐκκόψῃ, τὸν ὑπηρέτην καὶ ὑποδιάκονον τῶν ἀναγκαιοτάτων τροφῆς τε καὶ ζωῆς, ἐλευθερούτω τὸν ἀδικηθέντα, στερόμενος αὐτὸς τῆς ἐκ τοῦ πεπονθότος λατρείας τε καὶ ὑπηρεσίας. Ἰσότιμον οὖν, φησί τις, ὀδοὺς ὀφθαλμῷ; Πρὸς ἃ γέγονεν ἑκάτερον, εἴποιμ᾽ ἂν, ἰσότιμον πρὸς μὲν τὰ ὁρατὰ ὀφθαλμὸς, πρὸς δὲ τὰ ἐδώδιμα ὀδούς. Εἰ δὲ καὶ συγκρῖναι τις θελήσει, σεμνότατον μὲν εὑρήσει τῶν ἐν σώματι μερῶν, ὀφθαλμὸν, ἅτε θεωρὸν ὄντα τοῦ σεμνοτάτου τῶν κατὰ κόσμον οὐρανοῦ· χρήσιμον δὲ ὀδόντα, ὡς ἀνατροφῆς τοῦ χρησιμωτάτου πρὸς τὸ ζῆν ἐργάτην. Καὶ ὁ μὲν τὰς ὄψεις ἀποβαλὼν οὐ κεκώλυται βιοῦν, τῷ δὲ ἐκκοπέντι τοὺς ὀδόντας ἐφεδρεύει θάνατος οἴκτιστος. Εἰ δή τις ἐπιβουλεύοι περὶ τὰ μέρη ταῦτα

τοῖς οἰκέταις, μὴ ἀγνοείτω λιμὸν ἐν εὐθηνίᾳ καὶ εὐετηρίᾳ κατασκευάζων τούτοις χειροποίητον. Τί γὰρ ὄφελος ἀφθονίαν μὲν εἶναι τροφῶν, τὰ δὲ πρὸς τὴν διοίκησιν αὐτῶν ὄργανα σεσυλῆσθαι καὶ ἀποβεβλημένα, χαλεπῶν ἕνεκα καὶ ἀμειλίκτων καὶ ὠμοθύμων δεσποτῶν; Διὰ τοῦτο καὶ ἑτέρωθι παρὰ χρεωστῶν ἀπαγορεύει δανεισταῖς μύλον, ἢ ἐπιμύλιον ῥύσιον αἰτεῖν, ἐπειπὼν ὅτι ὁ τοῦτο δρῶν ψυχὴν ἐνεχυριάζει. Ὁ γὰρ τὰ τοῦ ζῆν ὄργανα ἀφαιρούμενος, ἐπ᾿ ἀνδροφονίαν ἴεται, μέχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλεύειν διανοηθείς. Τοσαύτην δὲ πρόνοιαν ἐποιήσατο τοῦ μηδένα παραίτιόν τινι γενέσθαι θανάτου, ὡς καὶ τοὺς προςαψαμένους νεκροῦ σώματος, ὃ τελευτὴν ἐνδέδεκται τὴν κατὰ φύσιν, οἴεται δεῖν μὴ εὐθὺς εἶναι καθαροὺς, μέχρις ἂν περιῤῥανάμενοι καὶ ἀπολουσάμενοι καθαρθῶσιν. Εἰς μέντοι τὸ ἱερὸν οὐδὲ τοῖς σφόδρα καθαροῖς ἐφῆκεν εἰςιέναι ἐντὸς ἡμερῶν ἑπτὰ, τρίτῃ καὶ ἑβδόμῃ κελεύσας ἀφαγνίζεσθαι. Ἔτι μέντοι καὶ τοῖς εἰςιοῦσιν εἰς οἰκίαν ἐν ᾗ τετελεύτηκέ τις, προςτάττει μηδενὸς ἅπτεσθαι μέχρις ἂν ἀπολούσωνται, καὶ τὰς ἐσθῆτας αἷς ἀμπίσχοντο προςαποπλύναντες. Σκεύη δὲ καὶ ἔπιπλα καὶ ὅσ᾿ ἄλλα ἔνδον εἶναι συμβέβηκε, πάνθ᾿ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀκάθαρτα ἡγεῖται. Ψυχὴ γὰρ ἀνθρώπου τίμιον, ἧς μετανισταμένης καὶ μετοικιζομένης, τὰ ἀπολειφθησόμενα πάντα μιαίνεται, στερόμενα θείας εἰκόνος, ἐπειδὴ θεοειδὴς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, πρὸς ἀρχέτυπον ἰδέαν τὸν ἀνωτάτω λόγον τυπωθείς. Ἔστω δὲ, φησὶν, ἀκάθαρτα καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἂν ὁ ἀκάθαρτος προςάψηται, μετουσίᾳ τοῦ μὴ καθαροῦ μιαινόμενα. Καθολικωτέραν δὲ ἀπόφασιν ὁ χρησμὸς οὗτος ἔοικε παραδηλοῦν, οὐκ ἐπὶ σώματος αὐτὸ μόνον ἱστάμενος, ἀλλ᾿ ἤδη καὶ τρόπους προςδιερευνώμενος ψυχῆς. Ἀκάθαρτος γὰρ κυρίως ὁ ἄδικος καὶ ἀσεβὴς, ὅτῳ
334 μήτε τῶν ἀνθρωπίνων μήτε τῶν θείων αἰδώς
M τις ἔρχεται, πάντα φύρων καὶ συγχέων διά τε τὰς

ἀμετρίας τῶν παθῶν καὶ τὰς τῶν κακιῶν ὑπερ-βολάς· ὥστε ὧν ἂν ἐφάψηται πραγμάτων πάντ' ἐστὶν ἐπίληπτα τῇ τοῦ δρῶντος συμμεταβάλλοντα μοχθηρίᾳ. Καὶ γὰρ κατὰ τὸ ἐναντίον αἱ πράξεις τῶν ἀγαθῶν ἐπαινεταί, βελτιούμεναι ταῖς τῶν ἐνεργούντων ἀρεταῖς, ἐπειδὴ πέφυκέ πως τὰ γινόμενα τοῖς δρῶσιν ἐξομοιοῦσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ
ΕΝ
ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ ΤΟ Η̅ ΚΑΙ ΤΟ Θ̅ ΚΑΙ ΤΟ Ι̅ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΠΙΚΛΕΠΤΕΙΝ ΚΑΙ ΨΕΥΔΟΜΑΡΤΥΡΕΙΝ ΚΑΙ ΜΗ ΕΠΙΘΥΜΕΙΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΚΑΣΤΟΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ʽΗ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΛΟΓΙΚΟΙΣ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ ʽΟ ΕΣΤΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE
SPECIALIBUS LEGIBUS
QUAE
REFERUNTUR AD OCTAVUM, NONUM, ET DECIMUM etc.

Furtum luitur restitutione rei ablatae, vel solutione eius pretii; fur vero nimis pauper venditur (1.). Qui noctu murum perfodit, in ipso foramine, quod aperuit, a domino domus deprehensus iure necatur; sed interdiu captus ad indicem rapiendus est (2.). Cetera furta duplo, ovium quadruplo, boum quintuplo pretio puniuntur (3.). Gravissima poena infligitur iis, qui hominem libertate privant, ut vendant (4.) Pastores, qui pecudes in aliorum prata vel agros agunt, simplex damni pre-

tium domino restituere iubentur (5.) Qui ignem prato vel agro messe stante iniicit, totum damnum incendio effectum restituat (6). Graviter etiam punitur, qui res fidei commissas negligit vel surripit (7.), et qui calumniarum falsoque dictorum in cives et proximos auctor est (8.).

Περὶ κλοπῆς.

§. 1. Τὰ μὲν ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ ἀνδροφονίᾳ, ὅσα ἑκατέρᾳ τούτων ὑποστέλλει νόμιμα, μετὰ πάσης ἀκριβείας, ὥς γε ἐμαυτὸν πείθω, λέλεκται πρότερον· τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ τάξει συνεπισκεπτέον, ὅ τι τρίτον μέν ἐστι τῶν ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ στήλῃ, τῶν δὲ ἐν ἀμφοτέραις ὄγδοον, περὶ τοῦ "μὴ κλέπτειν." *) Ὃς ἂν ἄγῃ ἢ φέρῃ τὰ ἑτέρου, μὴ δέον, ἐὰν μὲν βίᾳ καὶ φανερῶς τοῦτο ποιῇ, κοινὸς ἀνα-
336 γραφέσθω πολέμιος, γεγράφθω παρανομίᾳ συν-
M. φαίνων ἀναίσχυντον θράσος· ἐὰν δὲ κρύφα λανθάνειν ἐπιχειρῶν, φωρὸς τρόπον, αἰδῶ προκάλυμμα ποιούμενος τῶν ἁμαρτημάτων τὸ σκότος, ἰδίᾳ κολαζέσθω μόνον ὧν ὑπόδικος ὢν ἐπεχείρησε βλάπτειν, καὶ κατατιθέσθω διπλοῦν τὸ φώριον, ἄδικον ὠφέλειαν ἀξιώμενος βλάβῃ δικαιοτάτῃ. Ἐὰν δὲ ἄπορος ὢν ἐκτείνειν ἀδυνατῇ τό γε ἐπιτίμιον, πιπρασκέσθω — θέμις γὰρ ἐλευθερίας στερεῖσθαι τὸν ὑπομείναντα κέρδους παρανομωτάτου δοῦλον εἶναι —, ἵνα μηδὲ ὁ πεπονθὼς κακῶς ἀπαρηγόρητος ἀφεθεὶς, διὰ τὴν τοῦ κεκλοφότος ἀχρηματίαν ὀλιγωρεῖσθαι δοκῇ. Ἀλλὰ μηδεὶς ἀπανθρωπίαν καταγνώτω τοῦ πράγματος. "Ὁ γὰρ πραθεὶς οὐκ εἰσάπαν ἔσται δοῦλος, ἀλλὰ ἐντὸς ἑπταετίας ἀπαλλάττεται κοινῷ κηρύγματι, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ ἑβδομάδος ἐδήλωσα."

*) Exod. 20, 13.

... ἀγκωνάτω ... ἐκεῖνων τὸ φωρίον ἢ καὶ ... ἀδικῶν οὐκ ὀλίγα. Πρῶτον μὲν ὅτι ... οὐκ ἀρκούμενος περιττοτέρων ὀρέγεται, ... ἐπίβουλον καὶ δυσίατον πάθος, ἐπιτει... Δεύτερον δὲ, ὅτι τοῖς ἀλλοτρίοις προσο... καὶ ἐπικεχηνὼς τὰς ἐπὶ κοσμισμῷ αὐγὰς ... τοὺς κυρίους ὧν ἔχουσιν ἀφαιρούμενος. ... δὲ, ὅτι καὶ λανθάνειν ἐπιτηδεύοντας ἐκ τοῦ ... ὠφελείας μόνος ἐστὶν ὅτε καρποῦται, τὰ ἐγκλήματα τρέπει πρὸς τοὺς ἀναιτίους, τυφλὴν ... ἐργαζόμενος τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας. Ἔοικε δὲ ... καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορεῖν, ὑπὸ τοῦ συνει... ἐλεγχόμενος, ἐν οἷς ὑφαιρεῖται λάθρα, πάν... αἰσχυνόμενος, ἢ εὐλαβούμενος ... τὸ μὲν ἐστι ... τοῦ τὴν πρᾶξιν αἰσχρὰν ... αἰσχρὰ αἰσχύνην ..., τὸ δὲ τῆς ... ἄξιον νομίζεσθαι, δέος γὰρ ἐμποιοῦσιν ...

Κατὰ τοιχωρύχων.

§. 2. Ἐάν τις ἐρωτι τῶν ἀλλοτρίων ἐπιμανεὶς ... ἐπιχειρῇ, καὶ μὴ δυνάμενος ... ὑφαι... τοιχωρυχῇ νύκτωρ, πρόκαλυμμα ποιούμενος ... τὸ σκότος, ... μὲν ἐπὶ ... αὐτοφώρῳ, ... ἥλιον ἀνίσχειν, ἐν αὐτῷ τῷ διορύγματι πρὸς ... δεσπότου τῆς οἰκίας ἀναιρείσθω· τὸ μὲν προη... ούμενον ἔργον ἔλαττον ἐργαζόμενος, κλοπὴν, τὸ ... ἑπόμενον μεῖζον ἀνδροφονίαν, διακωλύει τις ... οἷα ἐπιφέρεται σίδηρος καὶ ἑτέροις ὅπλοις ... παρεσκευασμένος. Ἐὰν δ' ἥλιος ἀνάσχοι, ... ὁμοίως αὐτοχειρία κτεινέσθω, πρὸς δὲ τοὺς ... καὶ δικαστὰς ἀγέσθω, δώσων δίκας, ἃς ... ἐπικελεύωσιν αὐτοί. Νύκτωρ μὲν οἴκοι διατρι... όντων καὶ τετραμμένων πρὸς ἀνάπαυλαν ἀρχόν... των ὁμοῦ καὶ ἰδιωτῶν, οὐδεμία τῷ πλημμελουμένῳ

καταφυγὴ πρὸς βοήθειαν, ὅθεν αὐτὸς ἔστω κύ[illegible] τῆς τιμωρίας, ὑπὸ τοῦ καιροῦ κατασταθεὶς [illegible] καὶ δικαστής. Μετὰ ἡμέραν μὲν ἀναπέπτανται [illegible]καστήρια καὶ βουλευτήρια, πληθύνει δὲ τῶν συ[illegible]ψομένων ἡ πόλις. Ὧν οἱ μὲν φύλακες τῶν νό[illegible] κεχειροτόνηνται, οἱ δὲ ἄνευ χειροτονίας, μισοπο[illegible]ρῳ πάθει τὴν ὑπὲρ τῶν ἠδικημένων τάξιν αἱροῦ[illegible]ται, πρὸς οὓς τὸν κλέπτην ἀκτέον. Οὕτως [illegible] τὰς ἐπὶ αὐθαδείᾳ καὶ προπετείᾳ φεύγων αἰτίας, [illegible]μοκρατικώτερον αὐτῷ δόξει βοηθεῖν. Ἐὰν [illegible] γῆν ὄντος ἡλίου τὸν φωρά τις αὐτοχειρίᾳ κ[illegible] πρὸ δίκης, ἔνοχος ἔστω, θυμὸν λογισμοῦ προτι[illegible]σας, καὶ τοὺς νόμους τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐν ὑ[illegible]ρῳ θείς. "Μὴ γάρ, ἐπειδὴ νύκτωρ [illegible] φαίην ἄν, "ὦ οὗτος, ὑπὸ κλέπτου, διὰ τοῦτο [illegible] τὰ ἡμέραν κλοπὴν αὐτὸς ἀπειργάζου χαλεπωτέ[illegible] οὐ τὴν ἐν τοῖς χρήμασιν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς [illegible]καίοις, καθ' ἃ συμβαίνει τὴν πολιτείαν [illegible]τάχθαι;"

Περὶ κλοπῆς προβάτου καὶ βοός.

§. 3. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα φωρία τετίμηται δι[illegible] καταθέσει· βοῦν δὲ ἢ πρόβατον εἴ τις ὑφέλοι[illegible] μείζονος ἠξίωσε δίκης, προνομίαν διδοὺς ζῴοις [illegible] καλλιστεύει τῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἀγέλαις οὐ μό[illegible] εὐμορφίᾳ σώματος, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπὶ τὸν ἀνθρ[illegible]πινον βίον ὠφελείαις. Ἧς χάριν αἰτίας οὐδὲ [illegible] ἀμφοῖν τὴν ποσότητα τῶν ἐπιτιμίων ἴσην ὥρισ[illegible] ἀλλὰ τὰς χρείας διαριθμησάμενος, ἃς ἑκάτερ[illegible] παρέχεται τῶν διειρημένων. Κελεύει γὰρ τέτ[illegible] μὲν πρόβατα ἀποτίνειν, βοῦς δὲ πέντε τὸν κλέ[illegible] ἀντὶ ἑνὸς τοῦ ὑφαιρεθέντος. Ἐπειδὴ πρόβατον μ[illegible] φέρει δασμοὺς τέτταρας, γάλα καὶ τυρὸν καὶ ἔρι[illegible] καὶ ἐτήσιον ἄρνα. Ὁ δὲ βοῦς πέντε· τρεῖς μὲν το[illegible] αὐτῆς ἐν γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ γεννήμασι, δύο δ[illegible]

ιρέτους, ἄροτον γῆς καὶ ἀλόητον, ὧν ὁ μὲν ἐστιν ἀρχὴ σπορᾶς καρπῶν, ὁ δὲ τέλος, εἰς κάθαρσιν ν συγκομισθέντων, πρὸς ἑτοιμοτέραν τροφῆς ῆσιν.

Περὶ ἀνδραποδιστῶν.

§. 4. Κλέπτης ἐστὶ καὶ ὁ ἀνδραποδιστὴς, ἀλλὰ ὲ πάντων ἀρίστου, ὅσα ἐπὶ γῆς εἶναι συμβέβηκεν. ὶ μὲν οὖν ἄψυχα καὶ τῶν ζώων ἃ μὴ μεγάλας ιλείας παρέχεται τῷ βίῳ, διπλᾶ προστέταχεν ἀ-διδοσθαι παρὰ τῶν φερομένων τοῖς κυρίοις, ὡς ἐχθη πρότερον. Καὶ πάλιν τετραπλάσια καὶ πεν-πλάσια ἐν ταῖς ἡμερωτάταις ἀγέλαις βοῶν τε καὶ οβάτων. Ἄνθρωπος δὲ, ὡς ἔοικε, τὸν καλλιστεύ-τα κλῆρον ἔλαχεν ἐν ζώοις, ἀγχίσπορος ὢν θεοῦ καὶ γενὴς κατὰ τὴν πρὸς λόγον κοινωνίαν, ὅς αὐτὸν ιτοι θνητὸν ὄντα ἀπαθανατίζει. Διὸ καὶ πᾶς, ᾧ ιν ζῆλος ἀρετῆς εἰςέρχεται, τραχὺς ἐστιν ὀργὴν ὶ παντελῶς ἀμείλικτος κατὰ ἀνδραποδιστῶν, οἳ υλείαν ἕνεκα κέρδους ἀδικωτάτου, τοῖς γένει μὲν ευθέροις, φύσεως δὲ μετέχουσι τῆς αὐτῆς ἐπάγειν λμῶσιν. Εἰ γὰρ ἐπαίνετον πρᾶγμα δεσπόται ποι-σιν, οἰκοτρίβας καὶ ἀργυρωνήτους, πολλάκις οὐκ ἐν γάλοις ὀνήσαντας, τῆς κατεχούσης δουλείας ἀπαλ-ττοντες, ἕνεκα φιλανθρωπίας ᾗ κέχρηνται, πόσης ιοι κατηγορίας τυγχάνειν εἰσὶν οἱ τὸ πάντων ἄρι-ον κτῆμα, τὴν ἐλευθερίαν, ἀναφαιρούμενοι τοὺς οντας, ὑπὲρ ἧς ἀποθνήσκειν καλὸν τοῖς γεννηθεῖ-ν εὖ καὶ τραφεῖσιν; Ἤδη τινὲς τὴν σύμφυτον μο-θηρίαν συναύξοντες, καὶ τὸ ἐπίβουλον αὐτῶν ἦθος ρέποντες εἰς τὸ ἄσπονδον, οὐκ ἐπὶ ἀλλοδαποῖς μόνον ὶ ἀλλογενέσιν ἀνδραποδισμὸν κατεσκεύασαν ἀλλὰ ὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ρύτας καὶ φυλέτας, ἀλογήσαντες κοινωνίας νόμων ι καὶ ἐθῶν, οὓς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐνετράφησαν·

ἅπερ βεβαιοτάτην ταῖς ψυχαῖς εὔνοιαν ἐνσ τῶν μὴ λίαν ἀτιθάσσων καὶ μὴ ἐπιτηδευόντω τητα· οἳ χάριν κέρδους ἐκνομωτάτου πιπρά ἀνδράποδα καπήλοις, καὶ οἷς ἂν τύχῃ δουλεύ ἐπὶ ξένης ἀνεπάκτου, μηδὲ ὄναρ τὸ τῆς π ἔδαφος ἔτι προσκυνήσοντας, ἢ χρηστῆς ἀπογ νους ἐλπίδος. Ἧττον γὰρ ἂν ἠδίκουν ὑπηρ νοι πρὸς τῶν ἀνδραποδισθέντων· νυνὶ δὲ δι ἀδίκημα δρῶσιν ἀπεμπολοῦντες, ἀντὶ ἑνὸς δ σπότας καὶ διττὰς δουλείας ἐπιτειχίζοντες ἐφ Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐπιστάμενοι τὴν παλαιὰν ε τῶν ὑπηγμένων, ἴσως ἂν μετανοήσειαν ὀψὲ
339 τες οἶκτον τῶν ἐπταικότων, τὸ τῆς ψυχῆς
M. καὶ ἀτέκμαρτον καταιδεσθέντες· οἱ δὲ πρ διὰ ἄγνοιαν τοῦ γένους, ὡς ἐκ πατέρων κ πάππων οἰκετῶν, ὀλιγωρήσουσιν οὐδὲν, ἀγ ταῖς ψυχαῖς ἔχοντες εἰς ἡμερότητα καὶ φιλ πίαν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τοῖς ἐλευθέροις σώζεσθαι Δίκη δὲ ἔστω κατὰ μὲν τῶν ἑτεροεθνεῖς ἀνδ σαμένων, ἣν ἂν τιμήσηται τὸ δικαστήριον. δὲ τῶν τοὺς ἀλλοφύλους πρὸς τῷ ἀνδραποδ καὶ πεπρακότων θάνατος ἀπαραίτητος. Ἐ οὗτοί γε συγγενεῖς εἰσὶν οὐ πόῤῥω ἀπὸ αἵματ τὰ μείζονα περὶ γραφὴν γειτνιῶντες.

Περὶ βλάβης.

§. 5. „Καὶ ἐν ἀγρῷ," καθάπερ εἶπέ πάλαι, „φύονται δίκαι," ἐπειδὴ πλεονεξία τῶν ἀλλοτρίων ἵμερος οὐκ ἐν ἄστει μόνον ἀ ἔξω πόλεώς ἐστιν, ἅτε μὴ τόπων διαφορα διανοίαις ἀκορέστων καὶ φιλαπεχθημόνων ἐνιδρυμένος· ἀφ' ὧν καὶ τῶν πόλεων αἱ εὐν ται διττοὺς ἐπιμελητὰς καὶ ἄρχοντας αἱροῦν κοινῆς εὐκοσμίας καὶ ἀσφαλείας, τοὺς μὲ τοῦ τείχους, οὓς ἀστυνόμους προσαγορεύουσ

δὲ ἐκτὸς, οἷς ὄνομα οἰκεῖον ἐπιτίθενται· καλοῦσι γὰρ
αὐτοὺς ἀγρονόμους. Ἀγρονόμων δὲ τίς ἂν ἦν χρεία,
εἰ μὴ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἦσάν τινες ἐπὶ λύμῃ τῶν
πλησίον ζῶντες; Ἐὰν οὖν τις ποιμὴν ἢ αἰπόλος ἢ
βουκόλος, ἢ συνόλως ἀγελάρχης, ἀγρὸν ἑτέρου βο-
σκήσῃ καὶ κατανέμῃ, φειδὼ μηδεμίαν ποιούμενος
μήτε καρπῶν μήτε δένδρων, ὅμοιον ἀποτινέτω κτῆ-
μα πρόσοδον τὴν ἴσην. Καὶ ἀπαπάτω τοῦθ' ὑπο-
μένων, ἐπιεικοῦς καὶ σφόδρα συγγνώμονος τυχὼν
τοῦ νόμου, ὃς αὐτὸν τὰ πολεμίων ἀσπόνδων ἐργα-
σάμενον, οἷς τὰς ἀρούρας δῃοῦν ἔθος καὶ φυτὰ ἥ-
μερα διαφθείρειν, οὐχ ὡς κοινὸν ἐχθρὸν ἐτιμωρή-
σατο, θάνατον ἢ φυγὴν ἢ τὸ γοῦν τελευταῖον, ἁπάσης
στέρησιν τῆς οὐσίας ὁρίσας, ἀλλὰ αὐτὸ μόνον δικαι-
ώσας ἐπανορθώσασθαι τὸ βλάβος τῷ κυρίῳ. Προ-
φάσεις γὰρ ἀεὶ ζητῶν αἷς ἐπελαφριεῖ τὰ ἀτυχήματα,
διὰ ὑπερβάλλουσαν ἡμερότητα καὶ τὴν ἐκ φύσεως
καὶ μελέτης φυλανθρωπίαν, εὗρεν ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ
νομέως, τὴν φύσιν τῶν θρεμμάτων ἄλογον οὖσαν
καὶ ἀπειθῆ, καὶ μάλιστα ὅταν ὀρέγηται τροφῆς.
Ἔστω μὲν οὖν ὑπόδικος, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἤλασε τὴν
ἀγέλην εἰς ἀνεπιτήδειον χωρίον, μὴ πάντων δὲ τῶν
συμβεβηκότων ἐχέτω τὰς αἰτίας. Εἰκὸς γὰρ αὐτὸν
340 μὲν τοῦ κακοῦ λαβόντα τὴν αἴσθησιν, ἐξελαύνειν
M. ἐπιχειρεῖν τάχιστα, τὴν δὲ ἅτε χλοηφαγοῦσαν ἁπα-
λῶν ἅτε καρπῶν καὶ βλαστῶν ἐμφορουμένων, ἀν-
τιφιλονεικεῖν.

Περὶ τοῦ μὴ ἀπερισκέπτως πῦρ ἐξάπτειν ἀκάνθαις.

§. 6. Βλάπτουσι δὲ οὐ μόνον κατανέμοντες βοσκήμασιν ἀλλοτρίας κτήσεις, ἀλλὰ καὶ πῦρ ἀπερισκέπτως καὶ ἀπροοράτως ἀναφλέγοντες. Ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς δύναμις ὕλης λαβομένη, πανταχόσε ᾄττουσα ἵεται καὶ χεῖται· καὶ ἐπειδὰν ἅπαξ κρατήσῃ σβε-

στηρίων, ὅσα ἂν ἐπιφέρῃ τις, καταχρωμένη τούτοις ἀντὶ τροφῆς εἰς συναύξησιν, ἕως πάντα ἀναλώσασα αὐτὴ δαπανηθῇ πρὸς αὐτῆς. Προς δὲ μήτε ἐν οἰκίαις μήτε ἐπαύλεσιν ἀφύλακτον ἐᾶν, ἐπισταμένους ὅτι σπινθὴρ ἐντυφόμενος ἐκ λάμις ἀνεῤῥιπίσθη, καὶ μεγάλας ἀνέπρησε πόλεις, μάλιστα ἐπιφόρῳ πνεύματι ῥυείσης τῆς φλογός. γοῦν τοῖς ἀσυμβάτοις πολέμοις ἡ πρώτη καὶ καὶ τελευταία δύναμις διὰ πυρὸς, ἢ πιστ μᾶλλον ἢ ταῖς πεζῶν καὶ ἵππων καὶ ναυμάχων ξεσιν, καὶ ταῖς ὅπλων καὶ ναυμαχητῶν ἀφθ παρασκευαῖς. Πυρφόρον γάρ τις οἰστὸν βαλὼν ρίως εἰς πολὺν νηῶν στόλον αὐτοῖς ἐπιβάταις φλεξεν, καὶ στρατόπεδα πολυάνθρωπα μετὰ παρασκευῶν, ἐφ' αἷς ἐπεποίηντο τὰς τοῦ νικᾶν πίδας, ἐξανάλωσεν. Ἐὰν οὖν εἰς ἀκανθώδη φορ παρεμβάλῃ τις, ὁ δὲ ἀναφλεχθεὶς προςαμπρήσῃ πυρῶν ἢ κριθῶν ἢ ὀρόβων ἢ δράγματα ων συγκεκομισμένα, ἢ βαθύγειον πεδιάδα χλο ροῦσαν, ἀποτιννύτω τὸ βλάβος ὁ τὸ πῦρ ἐμβαλ ἵνα ἐκ τοῦ παθεῖν μάθῃ τὰς πρώτας τῶν των ἐνστάσεις εὖ μάλα φυλάττεσθαι, καὶ μὴ μιν ἀήττητον καὶ φθοροποιὸν ἀνακινῇ καὶ ἀνεγ δυναμένην ἠρεμεῖν.

Περὶ παρακαταθηκῶν.

§. 7. Ἱερώτατον παρακαταθήκη τῶν ἐν κοι νίᾳ πραγμάτων ἐστὶν, ἐπὶ τῇ τοῦ λαβόντος κει πίστει. Δάνεια μὲν γὰρ ἐλέγχεται διὰ συμβολ καὶ γραμμάτων, τὰ δὲ ἄνευ δανείων ἐν χρήσει νερῶς γινόμενα τοὺς θεασαμένους ἔχει μάρτυρ παρακαταθηκῶν δὲ οὐχ οὗτος ὁ τρόπος, ἀλλὰ νος τις αὐτὸς δίδωσι μόνῳ κρύφα, περιβλεπόμ τὸν τόπον, μηδὲ ἀνδράποδον ἕνεκα τοῦ διακομίζ προςπαραλαβὼν, εἰ καὶ τύχοι φιλοδεσποτῶν.

ρ τὸ ἀναπόδεικτον ἑκάτερος σπεύδειν ἔοικεν, ὁ μὲν
α λάβῃ δοὺς, ὁ δὲ ἵνα ἀγνοῆται λαβών. Ἀοράτῳ
δὲ πράγματι πάντως ἀόρατος μεσιτεύει θεὸς, ὃν
κὸς ἐπὶ ἀμφοῖν μάρτυρα καλεῖσθαι, τοῦ μὲν ὡς
ποδώσοντος ὅταν ἀπαιτῆται, τοῦ δὲ ὡς ἐν καιρῷ
ομιουμένου. Μέγιστον οὖν ἀδίκημα δρῶν, ὁ πα-
ακαταθήκην ἀρνούμενος, μὴ ἀγνοείτω ψεύσας μὲν
λπίδος τὸν ἐπιτρέψοντα, μοχθηρὰ δὲ ἤθη κατα-
καύσας λόγοις ἐπιεικέσιν, ἀπιστίᾳ δὲ καθυποκρι-
άμενος νόθην πίστιν, ἀσυμβάτους ἀποφήνας δεξιὰς
αὶ ἀτελεῖς ὅρκους, ὡς ἀνθρωπίνων τε καὶ θείων
λιγωρηκέναι, καὶ διττὰς ἀρνεῖσθαι παρακαταθήκας,
ὴν μὲν τοῦ τὰ οἰκεῖα ἐπιτρέψαντος, τὴν δὲ τοῦ ἀ-
ευδεστάτου μάρτυρος, ὃς τὰ πάντων ἐφορᾷ καὶ
ὰ πάντων ἐπακούει, καὶ προαιρουμένων καὶ μὴ θε-
όντων. Ἐὰν δὲ ὁ μὲν λαβὼν ὡς ἱερὸν χρῆμα πα-
ακαταθήκην ἄψευστον οἴεται δεῖν φυλάττειν, σέ-
βων ἀλήθειάν τε καὶ πίστιν, οἱ δὲ τῶν ἀλλοτρίων
φεδροι βαλαντιοτόμοι καὶ τοιχωρύχοι παρεισφθαρέν-
τες ὑφέλωνται συλληφθέντες, ἐκτινέτωσαν ἐπιτί-
μια διπλᾶ [τὰ κλεπτῶν εὑρεθέντα]. Εἰ δὲ μὴ συλ-
ηφθειεν οὗτοι, προείτω γνώμῃ ἑκουσίῳ ὁ λαβὼν
ς τὸ θεῖον δικαστήριον, καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας
ς οὐρανὸν ὀμνύτω κατὰ ἐξωλείας ἑαυτοῦ, μήτε ἱμέρῳ
ῆς παρακαταθήκης νοσφίσασθαι, μήτε ἑτέρῳ κοι-
ραγῆσαι, μήτε ὅλως συνεπιψεύσασθαι κλοπὴν οὐ
ομένην. *) Ἄτοπον γὰρ ἢ τὸν μηδὲν ἠδικηκότα
μοῦν ἢ τὸν συνδραμόντα εἰς φίλου τάξιν ὑφ᾽ ἑτέ-
ν ἀδικηθέντα, βλάβης αἴτιον ἐκείνῳ γενέσθαι.
ρακαταθῆκαι δὲ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀψύχοις εἰσὶν,
ὰ καὶ ζώοις· ὧν διττὸς ὁ κίνδυνος, ὁ μὲν πρὸς
ἄψυχα κοινὸς διὰ κλοπῆς, ὁ δὲ ἴδιος καὶ ἐξαί-
ς διὰ θανάτου. Λέλεκται μὲν οὖν περὶ τοῦ

---

*) Exod. 22, 7. 8.

προτέρου, χρὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ δευτέρου προςνο-
θετεῖν. Ἐὰν οὖν παρακαταθήκην θρέμματα τε-
τήσῃ, μεταπεμψάσθω τὸν ἐπιτρέψαντα, ὁ λα-
καὶ ἐπιδεικνύτω, φυλῆς ἐποχὰς ῥυόμενος ἑαυ-
Εἰ δὲ ἔκδημος ὢν τυγχάνοι, καλεῖν μὲν ἑτέρους
ἁρμόττον, ὡς λανθάνειν ἐσπούδασεν, δ' πιστε-
ὀμνύναι δὲ ἀναγκαῖον ἐπανήκοντι, περὶ τοῦ μὴ
σκιάζειν ἐψευσμένῳ θανάτῳ νοσφισμὸν ἄδικον.
δὲ λάβῃ τις μὴ ὡς παρακαταθήκην, ἀλλὰ ἕνε-
τοῦ χρήσασθαι δεόμενος, σκεῦος ἢ ζῷον, ἔπει-
τὰ ἀμφότερα κλαπείη, ἢ τὸ ζῷον ἀποθάνοι,
διατρίβοντος μὲν τοῦ χρήσαντος ὁ λαβὼν ὑπόδι-
οὐκ ἂν γένοιτο, τοῦ μὴ σκήπτεσθαι μάρτυρι χρ-
νος ἐκείνῳ, μὴ συνδιατρίβοντος δὲ, ἀποτιν-
Διὰ τί; Ὅτι ἐνδέχεται μὴ παρόντος τοῦ κυρίου
χρησάμενον ἢ πόνοις συνεχέσι ἀποτρῦσαι τὸ ζ-
342 ὡς ἀποκτεῖναι ἢ παραῤῥῖψαι τὸ σκεῦος, ὀλιγω-
M. σαντα τοῦ ἀλλοτρίου, ταμιεύειν δέον, καὶ μὴ π-
χειν εὐμάρειαν εἰς ὑφαίρεσιν κλέπταις. Ἀκολούθ-
δὲ εἴ τις ἄλλος δεινὸς ὢν θεάσασθαι πράγματ-
ἀπαγορεύσεις ἐπαλλήλους ἑξῆς νομοθετεῖ, στοχαζόμε-
νος εἱρμοῦ, καὶ συνῳδὰ τοῖς προτέροις τὰ ἐπιφε-
συνυφαίνων. Τὴν δὲ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἁρμο-
νίαν χρησμῷ θεσπισθῆναί φησιν ἐκ προσώπου τοῦ θ-
οῦ τὸν τρόπον τοῦτον· „οὐ κλέψετε, οὐ ψεύσεσθε,
οὐ συκοφαντήσετε τοὺς πλησίον ὑμῶν· καὶ οὐκ ὀμ-
σθε ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ τὸ ἅγ-
ὄνομα οὐ βεβηλώσετε.“ *) Παγκάλως καὶ σφόδ-
παιδευτικῶς. Ὅ τε γὰρ κλέπτης ὑπὸ τοῦ συνει-
τος ἐλεγχόμενος ἀρνεῖται καὶ ψεύδεται, δεδιὼς
ἐκ τοῦ ὁμολογῆσαι τιμωρίας· ὅ τε ἀρνούμενος ἕτε-
σπουδάζει προςβάλλειν τὸ ἔγκλημα συκοφαντῶν,
τέχνας ἐπινοεῖ δι' ὧν εὔλογον εἶναι δόξει τὸ συκ-

*) Lev. 19, 11. 12.

ντημα· πᾶς τε συκοφάντης εὐθύς ἐστιν ἐπίορκος, γα φροντίζων εὐσεβείας· ἐπειδήπερ ἐλέγχων ἀπορεῖ αίων, ἐπὶ τὴν ἄτεχνον λεγομένην καταφεύγει, τὴν ὅρκων, οἰόμενος κατακλήσει θεοῦ πίστιν ἐργάσαι τοῖς ἀκούουσιν. Ἀνιερὸς δὲ ὁ τοιοῦτος ὢν καὶ βηλος ἴστω, μιαίνων τὸ ἀμίαντον φύσει ἀγαθὸν θεῖον ὄνομα.

Οὐ ψευδομαρτυρήσεις. *)

§. 8. Ἔνατον μέν ἐστι τουτὶ τῶν δέκα κεφαων, τῶν δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ στήλῃ τὸ τέταρτον θμῷ, μυρία δὲ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὀνῆσαι δυενον, εἰ φυλάττοιτο, ὡς καὶ τὸ ἐναντίον ἀμεμενον βλάψαι. Ψεκτὸς μὲν γὰρ ὁ συκοφάντης, ὲ τὰ ψευδῆ μαρτυρῶν μᾶλλον ὑπαίτιος. Ὁ μὲν αὐτῷ βοηθῶν, ὁ δὲ ἄλλῳ συμπράττων πονηρός· δὲ συγκρίσει κακῶν ἀνδρῶν ὁ δι' αὑτὸν ἁμαρων τοῦ δι' ἕτερον ἧττον ἄδικος. Καὶ τὸν μὲν ήγορον ὑποβλέπεται πᾶς δικαστὴς, ὡς ὀλίγα ντίζοντα τῆς ἀληθείας ἕνεκα τοῦ περιγενέσθαι· καὶ προοιμίων ἐδέησεν εἰς προσοχὴν ἀκροατοῦ λέγοντι· τοῦ δὲ μαρτυροῦντος ἐφ' αὑτῷ προπεθῶς ὕπουλον ἐλευθέρᾳ γνώμῃ καὶ ἀναπεπταμέ; ὠσὶν ἀνέχεται, πίστιν καὶ ἀλήθειαν ὑποδυομέτὸ πρᾶγμα, τῶν μὲν ὠφελιμωτάτων τὰ ὀνόμα- Ὀνομάτων δὲ προσαγωγότατος καθάπερ δεσιν ἐπὶ θήρᾳ χρῆται ὧν ὀρέγεται καὶ ποθεῖ. πολλαχοῦ παραινεῖ τῆς νομοθεσίας, ἀδίκῳ μησυναινεῖν, μήτε ἀνθρώπῳ, μήτε τῷ πράγμα- **) Προκαλεῖται γὰρ ἡ συναίνεσις ἐφ' ὑγιεῖ μὴ νομένη τῷ ψευδομαρτυρεῖν. Ἐπεὶ καὶ πᾶς ὅτῳ ςαντὲς καὶ ἐχθρὸν τὸ ἄδικον, ἀληθείας φίλος.

---

*) Exod. 20, 16. **) Ibid. 23, 1. 2.

Ἑνὶ μὲν οὖν μοχθηρῷ μὴ συναπονοηθῆναι θαυμ στὸν οὐδὲν, εἰς τὰ ὅμοια προκαλουμένῳ, πλήθει ἐπὶ παρανομίᾳ οἷα κατὰ πρανοῦς ἀθρόα ῥι φερομένῳ μὴ συνενεχθῆναι, γενναίας ψυχῆς ἐ καὶ φρονήματος ἀνδρείᾳ συγκεκροτημένου. Ἔ γὰρ τὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἂν παρανομώτατα ᾖ, μιμα καὶ δίκαια εἶναι νομίζουσιν, κρίνοντες οὐκ Φύσει γὰρ ἕπεσθαι καλὸν, ἀκολουθίᾳ φύσεως ἀντίπαλον ὄχλου φοράν. Ἐὰν οὖν κατὰ θιάσους πολυανθρώπους ὁμίλους ἐγηρόμενοί τινες νεωτερι σθαι, τούτους οὐ συναινετέον, ὡς τὸ ἀρχαῖον δόκιμον τῆς πολιτείας νόμισμα παρακόπτουσιν. φὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, ὄχλῳ δ' ἀμαθία μεῖζον κακόν. Ἀλλὰ τοσαύτῃ νὲς ὑπερβολῇ χρῶνται μοχθηρίας, ὥςτ' οὐ μό ἀνθρώπων ἀγένητα κατηγοροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τε τῇ μοχθηρίᾳ διαιροῦσι καὶ τέμνουσι τὸ ψ δος, ἄχρι οὐρανοῦ τῆς μακαρίας καὶ εὐδαίμο θεοῦ φύσεως καταμαρτυροῦντες. Εἰσὶ δὲ τοι τερατοσκόποι καὶ οἰωνοσκόποι καὶ θυταὶ ὅσοι ἄλλοι μαντικὴν ἐκπονοῦσιν τὴν σὺν τέχ ἀτεχνίαν, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐπιτηδεύοντ παράκομμα τῆς ἐντέχνου κατακωχῆς καὶ προς τείας. Προφήτης τε μὲν γὰρ οὐδὲν ἴδιον ἀποφ νεται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἔστιν ἑρμηνεὺς, ὑποβάλλ τος ἑτέρου πάνθ' ὅσα προφέρει, καθ' ὃν χρό ἐνθουσιᾷ γεγονὼς ἐν ἀγνοίᾳ μετανισταμένου μὲν λογισμοῦ, καὶ παρακεχωρηκότος τὴν τῆς ψυχῆς κρόπολιν· ἐπιπεφοιτηκότος δὲ καὶ ἐνῳκηκότος θείου πνεύματος καὶ πᾶσαν τῆς φωνῆς ὀργανοπ αν κρούοντος, καὶ ἐνηχοῦντος εἰς ἐναργῆ δήλω ὧν προθεσπίζει. Τῶν δὲ τὴν παράσημον καὶ β μολόχον μαντικὴν ζηλούντων ἕκαστος, ταῖς εἰκα αις καὶ στοχασμοῖς ἀνοίκειον τάξιν παρατιθ σιν τὴν τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς ἀβεβαίους τὸ θος, ὑπαγόμενος ῥᾳδίως, καθάπερ ἀνερμάτιι

σκάφη πολὺς ἀντιπνεύσας ἀνωθεῖ καὶ ἀνατρέπει, διακωλύων ὑποδρόμοις ἀσφαλέσι προςσχεῖν τῆς εὐσεβείας. Τὰ γὰρ τοπασθέντα προλέγειν οἴεται δεῖν, ὡς οὐκ αὐτὸς εὑρὼν, ἀλλ' ὡς ἀφανῶς αὐτῷ μόνῳ χρησθέντα θεῖα λόγια, πρὸς βεβαιοτέραν πίστιν ἀπάτης μεγάλων καὶ πολυανθρώπων ὁμίλων. Τὸν τοιοῦτον εὐθυβόλῳ ὀνόματι ψευδοπροφήτην προςαγορεύει, κιβδηλεύοντα τὴν ἀληθῆ προφητείαν, καὶ τὰ γνήσια νόθοις εὑρέμασι ἐπισκιάζοντα, χρόνῳ δὲ παντάπασιν ὀλίγῳ διακαλύπτεται τὰ τοιαῦτα στρατηγήματα, τῆς φύσεως οὐκ ἀεὶ κρύπτεσθαι φιλούσης, ἀλλ' ὁπόταν καιρὸς ᾖ, τὸ ἴδιον κάλλος ἀναφαινούσης ἀηττήτοις δυνάμεσιν. Ὡς γὰρ ἐν ταῖς ἡλιακαῖς ἐκλείψεσιν καὶ ἀκτῖνες πρὸς βραχύτατον ἀμαυρωθεῖσαι, μικρὸν ὕστερον ἀναλάμπουσιν, ἄσκιον καὶ τηλαυγὲς ἐπιδεικνύμεναι φέγγος, μηδενὸς ἐπιπροςθοῦντος ἡλίῳ τὸ παράπαν, ἀλλ' ὡς ἐν αἰθρίᾳ καθαρᾷ ὅλοστον ἀναφαίνοντι· οὕτως καὶ ἂν χρησμολογῶσί τινες, μαντικὴν μὲν ἐψευσμένην τεχνάζοντες, ὑποδυόμενοι δὲ εὐπρεπὲς ὄνομα προφητείας ἐνθουσιώσεις, καταψευδόμενοι θεοῦ, διελεγχθήσονται ῥᾳδίως. Ἥξει γὰρ πάλιν ἡ ἀλήθεια καὶ ἀναλάμψει φῶς ἀπαστράπτουσα τηλαυγέστατον, ὥς τό γε ἐπισκιάσαν ψεῦδος ἀφανισθῆναι. Πάγκαλον μὲν καὶ ἐκεῖνο πορςδιετάξατο, κελευσάμενος "ἑνὸς μαρτυρίαν μὴ προςίεσθαι." *) Πρῶτον μὲν ὅτι ἐνδέχεται ἕνα καὶ παριδεῖν τι κατὰ ἀκούσιον, καὶ παρενθυμηθῆναι καὶ ἀπατηθῆναι. Δόξαι γὰρ αἱ ψευδεῖς μυρίαι καὶ ἀπὸ μυρίων εἰώθασι προςπίπτειν. Δεύτερον δὲ ὅτι κατὰ πλειόνων ἢ καὶ καθ' ἑνὸς ἀδικωτάτῳ χρῆσθαι μάρτυρι. Πρῶτον μὲν ὅτι δὴ πρὸς πίστιν ἀξιονικώτεροι ἑνός· τοῦ

---

*) Num. 35, 30. Deut. 17, 6. 19, 15.

δὲ ἐπειδὴ κατ᾽ ἀριθμὸν οὐ προφέρει, τὸ δὲ ἴ(
πλεονεξίας ἀλλότριον. Τί γὰρ μᾶλλον τῷ μ(
τυρι καθ᾽ ἑτέρου διεξιόντι ἢ τῷ κατηγορουμ(
ὑπὲρ αὑτοῦ λέγοντι συναινετέον; Ἄριστον δὲ
ἔοικεν ἐπέχειν ἔνθα μηδὲν ἐνδῇ μηδὲ ὑπερβάλλῃ.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΟΥ.

ARGUMENTUM LIBRI DE IUDICE.

Lex postulat, ut iudex negotia fidei commissa iuste administret (1.), vanis narrationibus aures non praebeat (2.), munera non accipiat (3.), solam rerum diiudicandarum naturam, non personas, consideret (4.), inque pauperem aeque iuste animadvertat atque in divitem (5.).

§. 1. Οἴεται δεῖν ὁ νόμος ἅπαντας τοὺς συμφε- 718
ρομένους τῇ κατὰ Μωϋσέα ἱερᾷ πολιτείᾳ, παντὸς P.
ἀλόγου πάθους καὶ πάσης κακίας ἀμετόχους εἶναι, διαφερόντως δὲ τοὺς τοῖς ἄλλοις λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας δικάζειν. Ἄτοπον γὰρ ἁμαρτήμασιν ἐνόχους εἶναι τοὺς τοῖς ἄλλοις τὰ δίκαια βραβεύειν ἀξιοῦντας, οἷς ἀναγκαῖον καθάπερ ἀπ' ἀρχετύπου γραφῆς ἀπομάττεσθαι τὰ φύσεως ἔργα πρὸς μίμησιν. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις ἀλεαίνουσα, ὧν ἂν προσάψηται, θερμὴ πολὺ πρότερον αὐτὴ καθέστηκεν ἐξ αὐτῆς, καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον ἡ τῆς χιόνος

τῷ κατεψύχθαι καὶ τὰ ἄλλα ἐπιψύχει· οὕτως ὀφείλει καὶ δικαστὴς ἀνάπλεως εἶναι δικαιοσύνης ἀκραιφνοῦς, εἴ γε μέλλει τὰ δίκαια τοῖς ἐντευξομένοις ἐπάρδειν, ἵν' ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς γλυκείας φέρηται νᾶμα πότιμον τοῖς διψῶσιν εὐνομίας. Τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐάν τις δικάζειν εἰσιὼν, ἐν ταὐτῷ μίζῃ κρίνειν τε καὶ κρίνεσθαι, καὶ ἀναλαμβάνῃ ἅμα τῇ ψήφῳ, σύνεσιν μὲν εἰς τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι, δικαιοσύνην δ' εἰς τὴν τῶν κατ' ἀξίαν ἐπιβαλλόντων ἑκάστοις απονομὴν, ἀνδρίαν δὲ πρὸς τὸ ἀνένδοτον πρὸς ἱκεσίας καὶ οἴκτους, κατὰ τὰς τῶν ἑαλωκότων τιμωρίας. Ὁ γὰρ τούτων ἐπιμελούμενος τῶν ἀρετῶν, κοινὸς εὐεργέτης εἰκότως ἂν νομίζοιτο, κυβερνήτου τρόπον ἀγαθοῦ, τοὺς χειμῶνας τῶν πραγμάτων ἐξευδιάζων ἕνεκα σωτηρίας καὶ ἀσφαλείας τῶν τὰ οἰκεῖα ἐπιτετραφότων αὐτῷ.

§. 2. Κελεύει δὴ πρῶτον ὁ νόμος τῷ δικαστῇ μὴ παραδέχεσθαι ἀκοὴν ματαίαν. *) Τί δὲ τοῦτ' ἐστίν; Ἔστω, φησὶν, ὦ οὗτος, τὰ ὦτά σου κεκαθαρμένα. Καθαρθήσεται δὲ, ἐὰν νάματι σπουδαίων λόγων συνεχῶς ἐπαντλῆται, τὰς ματαίους καὶ πεπατημένας καὶ χλεύης ἀξίας μυθογράφων ἢ μιμολόγων ἢ τυφλοπλαστῶν τὰ μηδενὸς ἄξια σεμνοποιούντων μακρὰς ῥήσεις μὴ προσιέμενα. Δηλοῦται δ' ἐκ τοῦ μὴ παραδέχεσθαι, ματαίαν ἀκοὴν, καὶ ἕτερόν τι τῷ προτέρῳ συνᾷδον. Τοῖς ἀκοῇ μαρτυροῦσι, φησὶν, ὁ προσέχων, ματαίως καὶ οὐχ ὑγιῶς προσέχει, διότι ὀφθαλμοὶ μὲν αὐτοῖς ἐντυγχάνουσι τοῖς γινομένοις, ἐφαπτόμενοι τρόπον τινὰ τῶν πραγμάτων, καὶ ὅλα δι' ὅλου καταλαμβάνοντες, φωτὸς συνεργοῦντος, ᾧ πάντα αὐγάζεταί τε καὶ διελέγχεται. Ὦτα δ', ὡς ἔφη τις οὐκ ἄπο σκοποῦ

---

*) Exod. 23, 1.

ὢν προτέρων, ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα, πράγμασι
ἐν οὐκ ἐντυγχάνοντα, ἑρμηνεῦσι δὲ πραγμάτων λό-
ις οὐκ ἀεὶ πεφυκόσιν ἀληθεύειν περιελκόμενα.
ιὸ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησιν ἔνιοι νομοθετῶν μετα-
ψάψαντες ἐκ τῶν ἱερωτάτων Μωϋσέως στηλῶν, εὖ
ιτάξασθαι δοκοῦσι, μὴ μαρτυρεῖν ἀκοήν, ὡς δέον,
μὲν εἶδέ τις, πιστὰ κρίνειν, ἃ δὲ ἤκουσε, μὴ πάν-
ως βέβαια.

§. 3. Δεύτερον παράγγελμα κριτῇ, δῶρα μὴ
μβάνειν. *) Τὰ γὰρ δῶρα, φησὶν ὁ νόμος, πη-
ῖ μὲν ὀφθαλμοὺς βλέποντας, τὰ δὲ δίκαια λυ-
μαίνεται, τὴν δὲ διάνοιαν οὐκ ἐᾷ διὰ λεωφόρου
ιεύειν ἐπ' εὐθείας. Καὶ τὸ μὲν δωροδοκεῖν ἐπ' ἀ-
κοις, παμπονήρων ἐστὶν ἀνθρώπων ἔργον, τὸ δ'
ὶ δικαίοις, ἐφ' ἡμισείᾳ πονηρευομένων. Εἰσὶ γὰρ
πάρυφοί τινες, ἡμιμόχθηροι, δικαιάδικοι, τὴν
ρὶ τῶν πεπλημμελημένων τεταγμένοι τάξιν κατὰ
ῶν πλημμελησάντων, προῖκα δ' οὐκ ἀξιοῦντες νι-
ῶντας γράφειν, οὓς νικᾶν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὴν 720
νῖσιν ὤνιον καὶ ἔμμισθον ἀποφαίνοντες. Εἶτ' P.
ειδάν τις αἰτιᾶται, φασὶ μὴ παρατρέψασθαι τὸ
καιόν. Ἡττηθῆναι μὲν γὰρ οὓς ἁρμόττον ἦν ἡτ-
ῆσθαι, νενικηκέναι δ' οὓς ἐχρῆν περιγενέσθαι· κα-
ῶς ἀπολογούμενοι. Δύο γὰρ δεῖ προσφέρεσθαι τὸν
γαθὸν δικαστήν, νομικωτάτην γνῶσιν, καὶ τὸ ἀδέ-
κστον. Ὁ δ' ἐπὶ δώροις βραβευτὴς τοῦ δικαίου
κλὰν φύσει πρᾶγμα λέληθεν αἰσχύνων. Ἐπεξα-
αρτάνει δὲ καὶ δύο ἕτερα· τὸ μὲν ἐθίζων ἑαυτὸν
ναί φιλοχρήματον, ὅπερ ὁρμητήριον τῶν μεγί-
των παρανομημάτων ἐστί· τὸ δὲ βλάπτων ὃν ἄ-
ον ἦν ὠφελεῖν, τιμὴν τοῦ δικαίου κατατιθέντα.
ιὸ σφόδρα παιδευτικῶς Μωϋσῆς δικαίως τὸ δί-

*) Exod. 23, 8.

καιον προστάττει μεταδιώκειν, *) αἰνιττόμενος ὅτι
καὶ ἀδίκως ἔνεστι, διὰ τοὺς ἐπὶ δώροις τοῦ δικαίου
βραβευτὰς, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις, ἀλλὰ καὶ παν-
ταχοῦ κατά τε γῆν καὶ θάλατταν, καὶ ἐν ἅπασιν ὀ-
λίγου δέω φάναι τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν. Ἤδη
γοῦν ὀλιγοχρήματόν τις παρακαταθήκην λαβὼν, ἀ-
πέδωκεν, ἐπ᾽ ἐνέδρᾳ μᾶλλον τοῦ λαμβάνοντος, ἢ
ὠφελείᾳ, ἵνα τὴν ἐν ὀλίγοις πίστιν δέλεαρ καθεὶς
ἀγκιστρεύσηται τὴν ἐν μείζοσιν ἀπιστίαν, ὅπερ οὐ-
δὲν ἦν ἕτερον, ἢ τὸ δίκαιον μὴ δικαίως, ἐπιτε-
λεῖν. Δίκαιον μὲν γὰρ ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀπόδοσις,
οὐ δικαίως δὲ γίνεται, παρ᾽ ὅσον ἐπὶ θήρᾳ πλειό-
νων. Αἴτιον δὲ τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων ἐστὶν
ἐν τοῖς μάλιστα ἡ πρὸς τὸ ψεῦδος οἰκείωσις, ὅπερ
ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ σπαργάνων αὐτῶν τίτ-
θαι καὶ μητέρες καὶ ὁ ἄλλος τῶν κατ᾽ οἰκίαν ἀν-
δραπόδων καὶ ἐλευθέρων ὅμιλος, ἔργοις καὶ λόγοις
αἰεὶ σύντροφον κατασκευάζουσιν, ἁρμοζόμενοι καὶ
ἑνοῦντες αὐτὸ τῇ ψυχῇ, ὡς μέρος ἐκ φύσεως ἀ-
ναγκαῖον, ὅπερ εἰ καὶ τῷ ὄντι φύσει συνεγεγέ-
νητο, ὤφειλεν ἐπιτηδεύσει τῶν καλῶν ἐκτετμῆσθαι.
Τί δ᾽ οὕτως ἐν βίῳ καλὸν ὡς ἀλήθεια, ἣν ὁ πάν-
σοφος ἐστηλίτευσεν ἱερωτάτῳ χωρίῳ, κατὰ τὴν
347 τοῦ ἀρχιερέως στολὴν, ἔνθα τὸ τῆς ψυχῆς ἡγε-
M μονικὸν, ἀναθημάτων τῷ καλλίστῳ καὶ διαπρεπε-
στάτῳ βουληθεὶς αὐτὸν ἐπικοσμῆσαι; Συγγενῆ δὲ
δύναμιν ἀληθείᾳ παριδρύσατο, ἣν ἐκάλεσε δήλω-
σιν, ἀμφοτέρων τῶν ἐν ἡμῖν λόγων εἰκόνας, ἐν-
διαθέτου τε καὶ προφορικοῦ. Δεῖται γὰρ ὁ μὲν
προφορικὸς δηλώσεως, ᾗ τὰ ἀφανῆ τῶν καθ᾽ ἕκα-
στον ἡμῶν ἐνθύμια γνωρίζεται τῷ πέλας· ὁ δὲ ἐν-
διάθετος ἀληθείας, εἰς τελειότητα βίου καὶ πράξεων,
δι᾽ ὧν ἐπ᾽ εὐδαιμονίαν ὁδὸς ἀνευρίσκεται.

---

*) Deut. 16, 19.

§. 4. Τὸ τρίτον παράγγελμα τῷ δικαστῇ, τὰ
πράγματα πρὸ τῶν κρινομένων ἐξετάζειν, καὶ πει-
ρᾶσθαι πάντα τρόπον ἀφέλκειν αὐτὸν τῆς τῶν δικα-
ζομένων φαντασίας, εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην βια- 721
ζόμενον ὧν ἐπιστήμην εἶχε καὶ μνήμην, οἰκείων, P.
φίλων, πολιτῶν καὶ πάλιν ἀλλοτρίων, ἐχθρῶν, ξέ-
νων, ἵνα μήτ' εὔνοια μήτε μῖσος ἐπισκιάσῃ τὴν
φύσιν τῶν δικαίων. Ἀνάγκη γὰρ οἷα τυφλὸν δίχα
βάκτρου προερχόμενον, καὶ τοὺς ποδηγετήσοντας
οὐκ ἔχοντα οἷς βεβαίως ἐπερείσεται, πταίειν. Ὅθεν
προςήκει τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν τοὺς μὲν κρινομέ-
νους, οἵτινες ἂν ὦσι, παρακαλύπτεσθαι· τὴν δὲ
φύσιν τῶν πραγμάτων ἄπλαστον καὶ γυμνὴν ὁρᾷν,
μὴ πρὸς δόξαν, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν μέλλοντα
κρίνειν καὶ τοιαύτην ἔννοιαν λαβόντα, ὅτι "ἡ μὲν
κρίσις τοῦ θεοῦ ἐστιν," *) ὁ δὲ δικαστὴς ἐπίτρο-
πος τῆς κρίσεως. Ἐπιτρόπῳ δ' οὐκ ἐφίεται τὰ
τοῦ κυρίου χαρίζεσθαι, παρακαταθήκην εἰληφότι
τὴν πάντων τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀρί-
στην παρὰ τοῦ πάντων ἀρίστου.

§. 5. Πρὸς δὲ τοῖς λεχθεῖσιν ἤδη καὶ ἄλλο
θαυμάσιον εἰςηγεῖται, κελεύων "πένητα κρίσει
μὴ ἐλεεῖν," **) ὁ πᾶσαν σχεδὸν τὴν νομοθεσίαν
πεπληρωκὼς τῶν εἰς ἔλεον καὶ φιλανθρωπίαν δια-
ταγμάτων, καὶ μεγάλας μὲν ἀπειλὰς ἐπανατεινό-
μενος ὑπερόπταις καὶ ἀλαζόσι, μεγάλα δὲ προ-
θεὶς ἆθλα τοῖς τὰ ἀτυχήματα τῶν πέλας εἰς ἐπα-
νόρθωσιν ἄγειν ἀξιοῦσι, καὶ τὰς περιουσίας οὐκ
ἴδια κτήματα νομίζουσιν, ἀλλὰ κοινὰ τῶν ἐν ἐν-
δείαις. Ὃ γὰρ ἔφη τις οὐκ ἄπο σκοποῦ τῶν προ-
τέρων ἀληθές ἐστιν, ὅτι παραπλήσιον οὐδὲν ἄν-
θρωποι θεῷ δρῶσιν, ἢ χαριζόμενοι. Τί δ' αὖ εἴη
κρεῖττον ἀγαθὸν, ἢ μιμεῖσθαι θεὸν γεννητοῖς τὸν

*) Deut. 1, 17. **) Exod. 23, 3.

ἀΐδιον; Μήτ᾽ οὖν ὁ πλούσιος ἄργυρον καὶ χρυσὸν οἴκοι συναγαγὼν ἄφθονον θησαυροφυλακείτω, προφερέτω δ᾽ εἰς μέσον, ἵνα τὸ σκληροδίαιτον τῶν ἀπόρων ἱλαραῖς μεταδόσεσι λιπαίνῃ, μήτ᾽ εἴ τις ἔνδοξος ὑψηλὸν αἴρων αὐτὸν αὐχείτω φρυαττόμενος, ἀλλ᾽ ἰσότητα τιμήσας, μεταδιδότω παῤῥησίας τοῖς
348 ἀδόξοις. Ὁ δὲ ῥώμῃ κεχρημένος σώματος, ἔρει-
M σμα τῶν ἀσθενεστέρων ἔστω, καὶ μὴ καθάπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι, καταπαγκρατιαζέτω τοὺς ἐλάττους ταῖς δυνάμεσιν, ἀλλὰ φιλοτιμείσθω τῆς ἰδίας ἰσχύος μεταδιδόναι τοῖς ἐξ ἑαυτῶν ἀπειρηκόσιν. Ὅσοι μὲν γὰρ ἀπὸ πηγῶν ἠρύσαντο τῶν σοφίας, φθόνον ὑπερόριον τῆς διανοίας ἀπεληλακότες, ἄνευ προτροπῆς αὐτοκέλευστοι ταῖς τῶν πλησίον ὠφελείαις ἐπαποδύονται, τὰ λόγων νάματα ταῖς ψυχαῖς ἐκείνων δι᾽ ὤτων ἐπαντλοῦντες εἰς μετουσίαν τῆς ὁμοίας ἐπιστήμης. Καὶ ἐπειδὰν ἴδωσιν, ὥςπερὰν εὔβλαστα καὶ εὐγενῆ μοσχεύματα, νέους εὐφυεῖς, γεγήθασιν, οἰόμενοι κληρονόμους ἀνευρηκέναι τοῦ ψυχικοῦ πλούτου, ὃς μόνος ἀληθείᾳ πλοῦτός ἐστι, καὶ παραλαβόντες γεωργοῦσι τὰς ψυχὰς δόγμασι καὶ θεωρήμασι, μέχρις ἂν 722 στελεχωθεῖσαι καρπὸν τὸν καλοκἀγαθίας ἐνέγκωσι. P.
Τοιαῦτα τοῖς νόμοις ἀγάλματα συνύφανται καὶ πεποίκιλται πρὸς εὐπορίαν ἀπόρων. οὓς ἐπὶ μόνης κρίσεως ἐλεεῖν οὐ θεμιτόν. Ἔλεος γὰρ ἐπ᾽ ἀτυχήμασιν. Ὁ δ᾽ ἑκουσίᾳ γνώμῃ πονηρευόμενος, οὐκ ἀτυχὴς, ἀλλ᾽ ἄδικος. Τιμωρία δ᾽ ἐπ᾽ ἀδίκοις, ὡς ἐπὶ δικαίοις τιμαὶ βεβαιούσθωσαν· ὥςτε μηδεὶς μοχθηρὸς ἄπορος ὑπάρχων καὶ ὑποστέλλων, ἀχρηματίας οἴκτῳ τὸ δίκην δοῦναι παρακρουέσθω, διδρακὼς οὐκ ἐλέου — πόθεν; — ἀλλὰ ὀργῆς ἄξια. Καὶ ὁ δικάζειν εἰςιὼν, καθάπερ ἀργυραμοιβὸς ἀγαθὸς, διαιρείτω καὶ διακρινέτω τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ φύρηται συγχεόμενα τοῖς παρασήμοις τὰ δόκιμα. Πολλὰ μὲν

ἄλλα πρός τε ψευδομάρτυρας καὶ δικαστὰς τι λέγειν· ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ μακρηγορεῖν ἰτέον τὸ τελευταῖον τῶν δέκα λογίων, ὃ κεφαλαιτύπῳ καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον κεχρώδηται. Τοῦτο δ' ἐστὶν, "Οὐκ ἐπιθυμή-
σ"

ΟΥΚ ΕΠΙΘΥΜΗΣΕΙΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE CONCUPISCENTIA.

Turpe est concupiscere quae absunt, et negligere bona praesentia (1. 2.); quam ob rem Moyses cupiditatem lege proscripsit, abstinentiamque maximopere commendavit (3.), et animalia, quorum pinguedo cupiditatem excitat, comedi vetuit (4.). Hinc decem quoque tantum brutorum genera pura, cetera vero impura haberi voluit (5-9.). Animalibus, quae naturali morte vel in venationibus icti perierunt, vesci inter-dixit (10.). Nam pura servanda anima, quae ex ipsa dei natura emanavit, ne turpibus cupiditatibus inquinata pessum-tur (11. 12.).

---

§. 1. Πᾶν μὲν πάθος ἐπίληπτον, ἐπεὶ καὶ πᾶσα ἄμετρος καὶ πλεονάζουσα ὁρμὴ, καὶ τῆς ψυχῆς ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν κίνησις ὑπαίτιος. Ἑκάτερον γὰρ τούτων ἐστὶν ἕτερον ἢ παλαιὸν πάθος ἐξηπλωμένον. Εἴ τις οὖν μὴ μέτρα ταῖς ὁρμαῖς ὁρίζῃ, μηδὲ χαλινὸν ὥςπερ τοῖς ἀφηνιασταῖς ἵπποις ἐντίθησιν, πάθει χρῆται δυςιάτῳ· καὶ ἔπειτα λήσεται διὰ τὸν ἀφηνιασμὸν ἐξενεχθεὶς, οἷα ὑπὸ

ἁρμάτων ἡνίοχος, εἰς φάραγγας καὶ βάραθρα δυςανάπορευτα, ἐξ ὧν μόλις ἐστὶ σώζεσθαι. Τῶν δὲ παθῶν οὕτως οὐδὲν ἀργαλέον, ὡς ἐπιθυμία τῶν ἀπόντων, ὅσα τῷ δοκεῖν ἀγαθῶν, πρὸς ἀλήθειαν οὐκ ὄντων, χαλεποὺς καὶ ἀνηνύτους ἔρωτας ἐντίκτουσα. Ἀποτείνειν γὰρ καὶ ἀπελαύνειν μέχρι ποῤῥωτάτω τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἄπορον, φεύγοντος ἔστιν ὅτε τοῦ διωκομένου καταφρονητικῶς οὐκ ἐπὶ νῶτα ἀλλὰ ἀντικρύ. Ὅταν γὰρ ἐπιτρέχουσαν αἴσθηται μετὰ σπουδῆς τὴν ἐπιθυμίαν ἠρεμοῦσαν ἐπὶ ὀλίγον χάριν τοῦ δελεάσαι καὶ ἐλπίδα συλλήψεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ παρασχεῖν, ἐξαναχωρεῖ μακροτέροις διαστήμασι κατακερτομῶν· ἡ δὲ ἀπολιπομένη καὶ ὑστερίζουσα σφαδάζει Ταντάλιον τιμωρίαν ἐπιφέρουσα κακοδαίμονι τύχῃ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον λόγος ἔχει ποτὸν μὲν ἀρύσασθαι βουλόμενον ἀδυνατεῖν, ὑποφεύγοντος ὕδατος. Εἰ δὲ καρπὸν ἐθελήσειεν δρέψασθαι, πάντα ἀφανίζεσθαι, στειρουμένης τῆς περὶ τὰ δένδρα εὐφορίας. Ὥςπερ γὰρ αἱ ἀμείλικτοι καὶ ἀπαραγόρητοι δέσποιναι τοῦ σώματος, δίψα, πεῖνα, κατατείνουσιν αὐτὸ μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον τῶν ἐκ βασανιστοῦ τροχιζομένων ἄχρι θανάτου πολλάκις, εἰ μή τις αὐτὰς ἐξηγριωμένας τιθασσεύῃ ποτοῖς καὶ σιτίοις· οὕτως ἡ ἐπιθυμία κενὴν ἀποδείξασα τὴν ψυχὴν, λήθῃ μὲν τῶν παρόντων, μνήμῃ δὲ τῶν μακρὰν ἀφεστηκότων, οἶστρον καὶ μανίαν ἀκάθεκτον ἐγκατασκευάσασα, βαρυτέρους μὲν τῶν πρότερον δεσποτῶν, ὁμωνύμους δὲ ἐκείναις ἀπειργάσατο, δίψαν τε καὶ πεῖναν, οὐ τῶν περὶ γαστρὸς ἀπολαύσεων, ἀλλὰ χρημάτων δόξης, ἡγεμονιῶν, εὐμορφίας, ἄλλων ἀμυθήτων ὅσα κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ζηλωτὰ καὶ περιμάχητα εἶναι δοκεῖ. Καὶ καθάπερ ἡ λεγομένη παρὰ τοῖς ἰατροῖς ἑρπηνώδης νόσος οὐκ ἐφ᾽ ἑνὸς ἵσταται χωρίου, κινεῖται δὲ καὶ περιθέει καὶ, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, διέρπει πάντῃ σκιδναμένη, καὶ χεομένη πᾶσαν τὴν κοινωνίαν τῶν

τοῦ σώματος μερῶν ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι π
συλλαμβάνουσα καὶ συνείρουσα· τὸν αὐτὸν τρ
καὶ ἡ ἐπιθυμία δι᾽ ὅλης ἄττουσα τῆς ψυχῆς, ο
οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἀπαθὲς αὐτῆς ἐᾷ, μιμοι
τὴν ἐν ἀφθόνῳ ὕλῃ πυρὸς δύναμιν, ἐξάπτει γὰρ
ἀναφλέγει μέχρις ἂν διαφαγοῦσα πᾶσαν αὐτὴν
ναλώσῃ.

§. 2. Τοσοῦτον ἄρα καὶ οὕτως κακὸν ὑπερβι
ἐστὶν ἐπιθυμία, μᾶλλον δ᾽ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰ
ἁπάντων πηγὴ τῶν κακῶν. Σῦλαι γὰρ καὶ ἁρπ
καὶ χρεωκοπίαι, συκοφαντίαι τε καὶ αἰκίαι, καὶ πρ
φθοραὶ καὶ μοιχεῖαι καὶ ἀνδροφονίαι καὶ πάνθ
ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια, ἢ ἱερὰ ἢ βέβηλα, ἀδική
πόθεν ἄλλοθεν ἐῤῥύη; Τὸ γὰρ ἀψευδῶς ἂν λ
ἀρχέκακον πάθος ἐστὶν ἐπιθυμία, ἧς ἓν τὸ βραχ
τον ἔγγονον ἔρως, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ ἤδη πολλάκι
μυθήτων κατέπλησε τὴν οἰκουμένην συμφορῶν.
350 οὐδὲ ὁ σύμπας τῆς γῆς κύκλος ἐχώρησε, ἀλλὰ
M πλῆθος, ὥσπερ ὑπὸ χειμάῤῥου φορᾶς εἰς θάλα
εἰσέπεσον, καὶ πανταχοῦ πάντα πελάγη πολεμίων
τεπλήσθη νηῶν· καὶ ὅσα καινουργοῦσιν οἱ ναυ
πόλεμοι συνηνέχθη, καὶ ἐπιπεσόντα ἀθρόα πάλι
νήσους καὶ ἠπείρους ὑπεσύρει διαυλοδρομήσαι
καθάπερ ἐν ταῖς παλιῤῥοίαις, ἀφ᾽ ὧν ἤρξαντο φ
σθαι. Τρανοτέραν δὲ τοῦ πάθους ἐνέργειαν λ
μεθα τὸν τρόπον τοῦτον. Ὅσων ἂν ἐπιθυμία π
άψηται, μεταβολὴν ἀπεργάζεται τὴν πρὸς τὸ χεί
οἷα τὰ ἰοβόλα ζῶα καὶ θανάσιμα τῶν φαρμάκων
δέ ἐστιν ὃ λέγω; Εἰ πρὸς χρήματα γένοιτο, κλέ
ἀποτελεῖ καὶ βαλαντιοτόμους καὶ λωποδύτας καὶ
χωρύχους, χρεωκοπίαις τε καὶ παρακαταθηκῶν ἀ
σεσι καὶ δωροδοκίαις καὶ ἱεροσυλίαις καὶ τοῖς ὁμ
τρόποις ἅπασιν ἐνόχους. Εἰ δὲ πρὸς δόξαν, ἀ
ζόνας, ὑπερόπτας, ἀβεβαίους, καὶ ἀνιδρύτους τ
θος, φωναῖς τὰ ὦτα πεφρακότας, ταπεινουμέ
ἐν ταὐτῷ καὶ πρὸς ὕψος ἐπαιρομένους διὰ τὰς

πληθῶν ἀνομαλίας ἐπαινούντων καὶ ψεγόντων ἀκρί-
τῳ φορᾷ, πρὸς ἔχθραν ἢ φιλίαν ἀνεξετάστους, ὡς
ῥᾳδίως ἑκάτερον ἀνθυπαλλάττεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα
ὅσα τούτοις ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ. Πρὸς δὲ ἀρχὴν,
εἰ γένοιτο ἐπιθυμία, στασιώδεις, ἀνίσους, τυραννι-
κοὺς τὰς φύσεις, ὠμοθύμους ἐχθροὺς τῶν πατρί-
δων, ἀσθενεστέρους δεσπότας ἀμειλίκτους, τὴν ἰσχὺν
ἴσοις ἀσυμβάτους πολεμίους, δυνατωτέρων κόλακας,
ἐς τὴν δι᾽ ἀπάτης ἐπίθεσιν. Εἰ δὲ πρὸς σώματος
κάλλος, φθορεῖς, μοιχοὺς, παιδεραστὰς, ἀκολασίας,
καὶ λαγνείας ζηλωτὰς, μεγίστων κακῶν ὡς εὐδαιμονι-
κωτάτων ἀγαθῶν. Ἧδε δὲ καὶ ἐπὶ γλῶτταν φθάσασα
μυρία ἐνεωτέρισεν· ἔνιοι γὰρ ἐπιθυμοῦσιν ἢ τὰ λε-
κτέα σιωπᾶν, ἢ τὰ ἡσυχαστέα λέγειν, καὶ ἀναφαι-
νομένοις ἕπεται τίμωρος δίκη, καὶ ἐχεμυθοῦσι καὶ
τὸ ἐναντίον. Ἁψαμένη δὲ τῶν περὶ γαστέρα, παρέχε-
ται γαστριμάργους, ἀκορέστους, ἀσώτους, ὑγροὺς, διαῤ-
ῥέοντας ζηλωτὰς βίου, χαίροντας οἰνοφλυγίαις, ὀψο-
φαγίαις, ἀκράτου καὶ ἰχθύων καὶ ἐδεσμάτων καὶ κα-
κοὺς δούλους, περὶ συμπόσια καὶ τραπέζας, ἱλυσπω-
μένους, λίχνων τρόπον κυνιδίων, ἐξ ὧν τὴν ἀθλίαν
καὶ ἐπάρατον συμβαίνει ζωὴν ἀποτελεῖσθαι, παντὸς
ἀργαλεωτέραν θανάτου. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας οἱ
μὴ χείλεσιν ἄκροις γευσάμενοι φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῶν
ὀρθῶν δογμάτων αὐτῆς ἐπὶ πλέον ἑστιαθέντες, διε-
ρευνησάμενοι φύσιν ψυχῆς, καὶ τρίτον εἶδος ἐνι-
δόντες αὐτῆς, τὸ μὲν λόγου, τὸ δὲ θυμοῦ, τὸ
δὲ ἐπιθυμίας, λόγῳ μὲν ὡς ἡγεμόνι τὴν ἄ-
κραν ἀπένειμαν, οἰκειότατον ἐνδιαίτημα, κεφαλὴν,
351 ἔνθα καὶ τῶν αἰσθήσεων, ἀεὶ τοῦ νόμου καθάπερ
βασιλέως δορυφόροι τάξεις παρίδρυνται, θυμῷ δὲ
τὰ στέρνα· τὴν μὲν ἵνα στρατιώτου τρόπον θώρα-
κα ἀμπεχόμενος, εἰ μὴ καὶ ἀπαθὴς ἐν πᾶσιν ἀλλὰ
καὶ δυσάλωτος ᾖ· τῇ δὲ, ἵνα πλησίον τοῦ νόμου
παρῳκισμένος ὑπὸ τοῦ γείτονος ὠφελεῖται, κατεπᾴ-
δοντος αὐτῷ φρονήσει, καὶ πρᾶα πάθη κατασκευά-

ζοντος. Ἐπιθυμίᾳ δὲ τῇ περὶ τὸν ὄμφαλον, καὶ καλούμενον διάφραγμα χῶρον. Ἔδει γὰρ αὐτὴν ἥκιστα μετέχουσαν λογισμοῦποῤῥωτάτω τῶν βασιλέων αὐτοῦ διῳκίσθαι, μόνον οὐκ ἐπὶ ἐσχατιαῖς, πάντων ἀπληστότατον καὶ ἀκολαστότατον θρεμμάτων ἐμβόσκεσθαι τροποῖς, ἐν οἷς τροφαὶ ὀχεῖαι.

§. 3. Πρὸς ἅ μοι δοκεῖ πάντα ἀπιδὼν ὁ ἱερώτατος Μωϋσῆς ἐκδύσασθαι τὸ πάθος,*) καὶ μυσαξάμενος ὡς αἴσχιστον καὶ τῶν αἰσχίστων αἴτιον ἀπεῖπεν ἐν τοῖς μάλιστα τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς τῆς ψυχῆς ἑλέπολιν· ἧς ἀναιρηθείσης ἢ πειθαρχούσης κυβερνήτῃ λογισμῷ, πάντα διὰ παντὸς εἰρήνης, εὐνομίας, ἀγαθῶν τελείων ἀναπεπλήσεται, εὐδαιμονίαν παντελείαν. Φιλοσύντομος δ' ὢν εἰωθὼς ἐπιτέμνειν τὰ ἀπερίγραφα τῷ πλήθει, παραδειγματικῇ διδασκαλίᾳ, μίαν τὴν περὶ γαστέρα πραγματευομένην ἐπιθυμίαν ἄρχεται νουθετεῖν τε καὶ παιδεύειν· ὑπολαμβάνων καὶ τὰς ἄλλας οὐκέθ' ὁμοίως ἀφηνιάσειν, ἀλλὰ σταλήσεσθαι τῷ τὴν πρεσβυτάτην καὶ ὡς ἡγεμονίδα μεμαθηκέναι τοῖς σωφροσύνης νόμοις πειθαρχεῖν. Τίς οὖν ἡ διδασκαλία ἀρχῆς; Συνεκτικώτατα δύω ἐστὶν, ἐδωδὴ καὶ πόσις. Ἑκάτερον αὐτῶν οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλὰ ἐπεστόμισε διατάγμασιν καὶ πρὸς ἐγκράτειαν, καὶ πρὸς φιλανθρωπίαν, καὶ, τὸ μέγιστον, πρὸς εὐσέβειαν ἀγωγοτάτοις. Ἀπάρχεσθαι γὰρ ἀπό τε σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ θρεμμάτων καὶ τῶν ἄλλων κελεύει·**) καὶ τὰς ἀπαρχὰς διανέμειν εἴς τε θυσίας καὶ τοὺς ἱερωμένους, τὰς μὲν ἕνεκα εὐχαριστίας τῆς πρὸς θεὸν ὑπὲρ εὐγονίας καὶ εὐφορίας ἁπάντων, τοὺς δὲ ἕνεκα τῆς περὶ τὸ ἱερὸν ἁγιστείας, μισθὸν ληψομένους τῶν περὶ τὰς ἱερουργίας ὑπηρεσιῶν.***) Ἐφίεται

---

*) Exod. 20, 17. **) Num. 18, 12, 13. ***) Num. 18, 31

δὲ τὸ παράπαν οὐδενὶ γεύσασθαί τινος ἢ μεταβαλεῖν, πρὶν διακρῖναι τὰς ἀπαρχὰς, ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν τῆς βιωφιλεστάτης ἐγκρατείας. Ὁ γὰρ ταῖς περιουσίαις αἷς ἤνεγκαν αἱ τοῦ ἔτους ὧραι, μαθὼν μὴ ἐπιτρέχειν, ἀλλὰ ἐπιμένων ἄχρις ἂν αἱ ἀπαρχαὶ καθοσιωθῶσιν, τὸν ἀφηνιασμὸν τῶν ὁρμῶν ἔοικεν ἀναχαιτίζειν, ἐξευμαρίζων τὸ πάθος.

352 M.

Π ε ρ ὶ ζ ώ ω ν.

§. 4. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἄλλων μετουσίαν ἀφῆκε καὶ χρῆσιν ἀδεᾶ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς ἱερᾶς πολιτείας, ἀλλὰ ὅσα τῶν χερσαίων ἢ ἐνύδρων ἢ πτηνῶν ἐστὶν εὐσαρκότατα καὶ πιότατα, γαργαλίζοντα καὶ ἐρεθίζοντα τὴν ἐπίβουλον ἡδονὴν, πάντα ἀνὰ κράτος ἀπεῖπεν, εἰδὼς ὅτι τὴν ἀνδραποδωδεστάτην τῶν αἰσθήσεων δελεάσαντα γεῦσιν, ἀπληστίαν ἐργάσηται, δυςίατον κακὸν ψυχαῖς τε καὶ σώμασιν. Ἀπληστία γὰρ τίκτει δυςπεψίαν, ἥτις ἐστὶ νοσημάτων καὶ ἀῤῥωστημάτων ἀρχή τε καὶ πηγή. Χερσαίων μὲν οὖν τὸ ὑῶν γένος ἥδιστον ἀνωμολόγηται παρὰ τοῖς χρωμένοις, ἐνύδρων δὲ τὰ γένη τῶν ἀλεπίδων.*) Πρὸς γὰρ ἐγκράτειαν εἴ κέ τις ἄλλος ἱκανὸς ὢν ἀλεῖψαι τοὺς εὐφυῶς ἔχοντας, πρὸς ἄσκησιν ἀρετῆς δι᾽ ὀλιγοδείας καὶ εὐκολίας γυμνάζει καὶ συγκροτεῖ, πειρώμενος ἀφελεῖν πολυτέλειαν· οὔτε σκληραγωγίαν, ὡς ὁ Λακεδαιμόνιος νομοθέτης ἀποδεξάμενος, οὔτε τὸ ἁβροδίαιτον, ὡς ὁ τοῖς Ἴωσι καὶ Συβαρίταις τὰ περὶ θρύψιν καὶ χλιδὴν εἰςηγησάμενος, ἀλλὰ μέσην ἀτραπὸν ἀμφοῖν ἀνατεμὼν, τὸ μὲν σφοδρὸν ἐχάλασε, τὸ δὲ ἀνειμένον ἀπέτεινε, τὰς ἐφ᾽ ἑκατέρων τῶν ἄκρων ὑπερβολὰς ὡς ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ κερασάμενος τῇ μέσῃ, πρὸς ἁρμονίαν βίου καὶ συμφωνίαν ἐπίληπτον· ὅθεν

---

*) Lev. 11, 7. 9. 10.

οὐκ ἀμελῶς, ἀλλὰ καὶ πάνυ πεφροντισμένως χρηστέον ἢ τὸ ἐναντίον διετάξατο. Θηρία σαρκῶν ἀνθρωπίνων ἅπτεται, τάχα μὲν ἄν τις ὑπολάβοι δίκαιον εἶναι ταὐτὰ πρὸς ἀνθρώπων πάσχειν, οἷς διατίθησι. Μωϋσῇ δὲ τῆς τούτων ἀπολαύσεως ἀνέχειν δοκεῖ, καὶ προσηνεστάτην καὶ ... στην εὐωχίαν παρασκευάζει, λογιζόμενος τὸ πρέπον ἡμέρῳ ψυχῇ· καὶ γὰρ εἰ τοῖς διατιθεῖσιν ἁρμόζει τὰ παραπλήσια παθεῖν, ἀλλὰ οὐχὶ τοῖς παθοῦσιν ἀντιδιατιθέναι, μὴ λαθῶσιν ὑπ' ὀργῆς, ἀγρίου πάθους, θηριωθέντες. Καὶ τοσαύτῃ χρῆται ἐπιμελείᾳ τοῦ πράγματος, ὥστε, μακρόθεν ἀνεῖρξαι βουλόμενος τὴν ἐπὶ τὰ λεχθέντα ὁρμὴν, ἀπαγορεύει καὶ τῆς τῶν ἄλλων σαρκοβόρων ἀνὰ κράτος χρήσεως· τὰ ποηφάγα διακρίνας εἰς ἡμέρους ἀγέλας, ἐπεὶ καὶ τὴν φύσιν ἐστὶ τίθασσα, τροφαῖς ἡμέροις ἃ ἀναδίδωσι γῆ χρώμενα, καὶ μηδὲν εἰς ἐπιβουλὴν πραγματευόμενα.

353 M.

Τετραπόδων ὅσα καθαρά.

§. 5. Δέκα*) δ' ἐστὶν ἀριθμῷ, μόσχος, ἀμνὸς, χίμαρος, ἔλαφος, δορκὰς, βούβαλος, τραγέλαφος, πύγαργος, ὄρυξ, χαμηλοπάρδαλις. Ἀεὶ γὰρ τῆς ἀριθμητικῆς θεωρίας περιεχόμενος ἦν ἀκριβῶς καὶ τανενοηκὼς ὅτι πλεῖστον ἐν τοῖς οὖσιν δύναται, οὐδὲν οὐ μικρὸν οὐ μέγα νομοθετεῖ, μὴ προςπαραλαβὼν καὶ ὥςπερ ἐφαρμόσας τὸν οἰκεῖον τοῖς νομοθετουμένοις. Ἀριθμῶν δὲ τῶν ἀπὸ μονάδος τελειότατος ἡ δεκὰς καὶ ὥς φησι Μωϋσῆς, ἱερώτατός τε καὶ ἅγιος, ᾧ τὰ γένη τῶν καθαρῶν ζώων ἐπισφραγίζεται, βουληθεὶς τὴν τούτων χρῆσιν ἀπονεῖμαι τοῖς μετέχουσιν τῆς κατὰ αὐτὸν πολιτείας

*) Deut. 14, 4. 5.

σανον*) δὲ καὶ δοκιμασίαν τῶν δέκα ζώων ὑπο-
φέρεται κοινῇ κατὰ διττὰ σημεῖα, τό τε διχηλεῖν
τὸ μηρυκᾶσθαι· οἷς γὰρ ἢ μηδέτερον ἢ θάτε-
αὐτὸ μόνον πρόςεστιν, ἀκάθαρτα. Ταῦτα δὲ
σημεῖα ἀμφότερα σύμβολα, διδασκαλίας καὶ μα-
σεως ἐπιστημονικωτάτης ἐστὶν, ἧ πρὸς τὸ ἀσύγ-
ον τὰ βελτίω τῶν ἐναντίων διακρίνεται. Καθά-
γὰρ τὸ μηρυκώμενον ζῶον ὅτε διατέμνον τὴν
φὴν, ἐναπερείσηται τῇ φάρυγγι, πάλιν ἐκ τοῦ
ὀλίγον ἀναμάττει καὶ ἐπιλεαίνει, καὶ μετὰ ταῦ-
εἰς κοιλίαν διαπέμπεται. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
αιδευόμενος, δεξάμενος διὰ ὤτων τὰ σοφίας δό-
τα καὶ θεωρήματα παρὰ τοῦ διδάσκοντος ἐπὶ
ον ἔχει τὴν μάθησιν, οὐχ οἷός τε ὢν εὐθὺς συλ-
έσθαι καὶ περιδράξασθαι κραταιότερον, ἕως
ἕκαστον ὧν ἤκουσεν ἀναπολῶν μνήμαις συνεχέσι
έταις — αἱ δέ εἰσι κόλλα νοημάτων — ἐνσφρα-
εται τῇ ψυχῇ βεβαίως τὸν τύπον. Ἀλλ' οὐδὲν
ἔοικεν ὄφελος ἡ τῶν νοημάτων βεβαία κατάλη-
, εἰ μὴ προςγένοιτο διαστολὴ τούτων καὶ διαίρε-
εἰς τε αἵρεσιν ὧν χρὴ καὶ φυγὴν τῶν ἐναντίων,
τὸ διχηλοῦν σύμβολον. Ἐπεὶ τοῦ βίου διττὴ
ς, ἡ μὲν ἐπὶ κακίαν, ἡ δὲ ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσα,
δεῖ τῆς μὲν ἀποστρέφεσθαι, τῆς δὲ μηδέποτε
λείπεσθαι.

Τετραπόδων τὰ μὴ καθαρά.

§. 6. Διὰ τοῦθ' ὅσα ἢ μονώνυχα ἢ πολύχηλα
μὲν ὅτι ἀκάθαρτα αἰνίττεται μίαν καὶ τὴν αὐ-
φύσιν ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καθάπερ κοίλου
φεροῦς καὶ ἀνάντους ὁδοῦ καὶ κατάντους· τὰ δὲ
πολλὰς ὁδοὺς, μᾶλλον δ' ἀνοδίας ἐμφαίνει τῷ

———

Lev. 11, 3. Deut. 14, 6.

354 βίῳ πρὸς ἀπάτην· οὐ γὰρ ῥάδιον ἐν πλήθ[...]
Μάνυσιμωτάτην καὶ ἀρίστην ἀτραπὸν ἀκαταλαβ[...]

Περὶ ἐνύδρων καθαρῶν.

§. 7. Τούτους ἐπὶ τῶν χερσαίων τοὺς δ[...] θεὶς παρέρχεται καὶ τῶν ἐνύδρων τὰ πρὸς ἐδ[...] καθαρὰ διαγράφειν, σημειωσάμενος καὶ ταῦτα [...] τοῖς χαρακτῆρσι καὶ λεπίσι. *) Τὰ γὰρ ἢ μη[...]ρον ἢ θάτερον ἔχοντα παραπέμπει καὶ παραιτε[...] τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἄπο σκοποῦ λεκτέον. Ὅσα μ[...] ἀμφοῖν ἀμέτοχα ἢ τοῦ ἑτέρου κατασύρεται πρὸς [...] ῥοώδους ἀντέχειν ἀδυνατοῦντα τῇ βίᾳ τῆς φο[...] οἷς δ' ἑκάτερον πρόςεστιν ἀποστρέφει, μετωπ[...] ἀνθίσταται, καὶ φιλονεικοῦντα πρὸς τὸν ἀντ[...] προθυμίαις καὶ τόλμαις ἀηττήτοις γυμνάζεται, [...] ὠθούμενά τε ἀντωθεῖν καὶ διωκόμενα ἀντεπιτρ[...] ὁδοὺς ἐν δυςοδίαις ἀναστέλλοντα εὐρείας, πρὸς [...]ξόδους εὐμαρεῖς. Σύμβολα δὲ καὶ ταῦτ' ἐστὶν [...] μὲν πρότερα φιληδόνου ψυχῆς, τὰ δὲ ὕστερα κα[...]ρίαν καὶ ἐγκράτειαν ποθούσης. Ἡ μὲν γὰρ ἐφ' ἡ[...]νὴν ἄγουσα κατάντης ἐστὶ καὶ ῥάστη, συρμὸν [...] περγαζομένη μᾶλλον ἢ περίπατον· ἀνάντης δὲ ἡ π[...] ἐγκράτειαν, ἐπίπονος μέν, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα ὠ[...]λιμος. Καὶ ἡ μὲν ὑποφέρει καὶ ὑπονοστεῖν ἀν[...]κάζει τῷ πρανεῖ κατάγουσα, μέχρις ἂν εἰς τὰ τ[...] ἐσχατιᾶς ἀποβράσῃ· ἡ δ' εἰς οὐρανὸν ἄγει, το[...] μὴ προκαμόντας ἀθανατίζουσα, τὸ τραχὺ καὶ δυ[...]αναπόρευτον αὐτῆς ἰσχύσαντας ὑπομεῖναι.

Περὶ ἑρπετῶν. **)

§. 8. Τῆς δ' αὐτῆς ἰδέας ἐχόμενος, τῶν ἑρπ[...]τῶν ὅσα ἢ ἄποδα ἢ συρμῷ τῆς γαστρὸς ἰλυσπ[...]

*) Lev. 11, 9. 10. Deut. 14, 10. **) Lev. 11, 20. 22. 4[...]

ἄποδα, ἢ τετρασκελῆ καὶ πολύποδα, φησὶν εἶναι εἰς ἐδωδὴν οὐ καθαρά. Πάλιν αἰνιττόμενος διὰ μὲν τῶν ἑρπετῶν, τοὺς ἐπὶ κοιλίαις τὸν αἰθύης τρόπον φορουμένους, καὶ γαστρὶ τῇ ταλαίνῃ δασμοὺς ἀπαύστως εἰςφέροντας, ἀκράτου, πεμμάτων, ἰχθύων, συνόλως ὅσα σιτοπόνων καὶ ὀψαρτυτῶν τετεχνιτευμέναι περιεργίαι μετὰ παντοίων ἐδεσμάτων δημιουργοῦσιν, ἀναρριπίζουσαι καὶ προσαναφλέγουσαι τὰς ἀπλήστους καὶ ἀκορέστους ἐπιθυμίας. Διὰ δὲ τῶν τετρασκελῶν καὶ πολυπόδων, τοὺς μηδενὸς πάθους ἐπιθυμίας, ἀλλὰ συμπάντων κακοὺς δούλους· ὧν γένη μὲν τέσσαρα ἀριθμῷ, μυρία δὲ τοῖς εἴδεσιν. Χαλεπὴ μὲν οὖν καὶ ἡ ἑνὸς δεσποτεία, βαρυτάτη δὲ καὶ ἀφόρητος, ὡς εἰκός, ἡ πλειόνων. Οἷς δὲ τῶν ἑρπετῶν ὑπεράνω σκέλη τῶν ποδῶν ἐστὶν, ὥςτε πηδᾶν ἀπὸ τῆς γῆς δύνασθαι, ταῦτα ἐν καθαροῖς ἀναγράφει, καθάπερ τὰ τῶν ἀκρίδων γένη καὶ τὸν ὀφιομάχον καλούμενον· πάλιν διὰ συμβόλων ἤθη καὶ τρόπους λογικῆς ψυχῆς διερευνώμενος. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ὁλκὴ φύσει βρίθουσα τοὺς ὀλιγόφρονας συνεφέλκεται, τῷ πλήθει τῶν σαρκῶν αὐχενίζουσα καὶ πιέζουσα. Μακάριοι δ᾽ οἷς ἐξεγένετο κραταιοτέρᾳ δυνάμει πρὸς τὴν ῥοπὴν τῆς ἀλκῆς ἀντιβιάσασθαι παιδείας κανόσιν ὀρθῆς, ἄνω πηδᾶν ἀναδιδαγμένοις ἀπὸ γῆς καὶ τῶν χαμαιζήλων, εἰς αἰθέρα καὶ τας οὐρανοῦ περιόδους, ὧν ἡ θέα ζηλωτὴ καὶ περιμάχητος τοῖς ἑκουσίως, ἀλλὰ μὴ παρέργως ἥκουσιν.

Περὶ πτηνῶν. *)

§. 9. Ἐπεληλυθὼς οὖν τῷ λόγῳ τάς τε τῶν χερσαίων καὶ τὰς τῶν ἐνύδρων ζώων ἰδέας, καὶ νό-

---

*) Lev. 11 tot. **) Deut. 14 tot.

μοις αὐτὰς ὡς ἐνῆν ἄριστα διακρίνας, ἄρχεται καὶ
λοιπὴν φύσιν τῶν ἐν ἀέρι προςεξετάζειν, μυρία γένη
πτηνῶν· ἀποδοκιμάσας ὅσα ἢ κατ᾽ ἄλλων ἢ
ἀνθρώπων φονᾷ, σαρκοβόρα, καὶ ἰοβόλα καὶ συν-
ἐπιβούλοις κεχρημένα ταῖς δυνάμεσι. Φάττας δὲ
περιστερὰς καὶ τρυγόνας καὶ τὰς γεράνων καὶ
νῶν καὶ ὁμοιοτρόπων ἀγέλας ἐν τῇ τιθασσῶν
ἡμέρων τάξει καταριθμεῖ, παρέχων τοῖς βουλο-
νοις τὴν τούτων χρῆσιν ἀδεᾶ. Οὕτως ἐφ᾽ ἑκάστου
τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος,
παντοίων ζώων, χερσαῖα καὶ ἔνυδρα καὶ πτηνὰ,
ἡμετέρας χρήσεως ὑφαιρῶν, καθάπερ ὕλην πυ-
σβέσιν τῆς ἐπιθυμίας ἀπεργάζεται.

Περὶ θνησιμαίων καὶ θηριαλώτων.

§. 10. Κελεύει *) μέντοι μήτε θνησιμαῖον μήτε
θηριάλωτον προςίεσθαι· τὸ μὲν ὡς οὐ δέον κοι-
νεῖν τραπέζας ἀνθρώπων ἀτιθάσσοις θηρίοις, μόνον
οὐ συνευωχούμενον ταῖς σαρκοφαγίαις· τὸ δ᾽
τάχα μὲν βλαβερὸν καὶ νοσῶδες, ἐναποτεθνηκότος
τοῦ ἰχῶρος μετὰ τοῦ αἵματος, τάχα δ᾽ ἐπεὶ καὶ
λευτῇ προκατεσχημένον ἁρμόττον ἦν ἄψαυστον δια-
φυλάττειν, αἰδουμένους τὰς φύσεως ἀνάγκας αἷς
προκατελήφθη. Τοὺς περὶ τὰ κυνηγέσια δεινοὺς
ἥκιστα διαμαρτάνοντας, καὶ ἐπ᾽ εὐθήροις ἄγραις
ὑψαυχενοῦντας, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν σὺν τοῖς κυνη-
γοῖς ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ σκύλαξιν διανέμωσι τὰ μέρη
τῶν ἑαλωκότων, ἐπαινοῦσι μὲν οἱ πολλοὶ τῶν παρ᾽
Ἕλλησι καὶ Βαρβάροις νομοθετῶν, ὡς οὐκ ἀνδρεί-
ους μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινωνικοὺς τὸ ἦθος. Μέμ-
356 ψαιτο δ᾽ ἄν τις εἰκότως ὁ τῆς ἱερᾶς εἰςηγητὴς
M. πολιτείας, ἀντικρὺς ἀπειρηκὼς θνησιμαίων καὶ θη-

*) Lev. 5, 2.

φιλώτων ἀπόλαυσιν διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Εἰ δέ τις τῶν ἀσκητῶν φιλογυμναστὴς γένοιτο καὶ φιλόθηρος, μελέτας καὶ πρῶνας ὑπολαμβάνων εἶναι πολέμων καὶ κινδύνων τῶν πρὸς ἐχθροὺς, ὁπότε χρήσαιτο εὐτυχίᾳ τῇ περὶ ἄγραν, καὶ τοὺς ἑαλωκότας θήρας προτιθέτω κυσὶν εὐωχίαν, μισθὸν ἢ γέρας εὐτολμίας καὶ ἀνυπαιτίου συμμαχίας· αὐτὸς δὲ μὴ ψαυέτω, προδιδασκόμενος ἐν ἀλόγοις ζώοις, ἃ χρὴ καὶ περὶ ἐχθρῶν φρονεῖν. Οἷς πολεμητέον οὐ δι' κέρδος ἄδικον λωποδυτούντων τὰς πράξεις, ἀλλὰ ἤτοι διὰ κακῶν ὧν προπεπόνθασιν ἀμυνομένοις, ἢ δι' ἃ προςδοκῶσι πείσεσθαι. Ἔνιοι δὲ Σαρδανάπαλλοι τῆς ἀκρασίας τὸ ἄγαν ἀβροδίαιτον αὐτῶν χάνδον πρὸς τὸ ἀόριστον καὶ ἀτελεύτητον ἀποτείνονται, καινὰς ἐπινοοῦντες ἡδονὰς, ἄθυτα παρασκευάζουσιν, ἄγχοντες καὶ ἀποπνίγοντες τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς,*) ἣν ἐλεύθερον καὶ ἄφετον ἐχρῆν ἐᾶν, ἐντυμβεύοντες τῷ σώματι τὸ αἷμα. Σαρκῶν γὰρ αὐτὸ μόνον ἀπολαύειν αὔταρκες ἦν, μηδενὸς ἐφαπτομένους τῶν συγγένειαν πρὸς ψυχὴν ἐχόντων. Ὅθεν ἐν ἑτέροις τίθησι νόμον περὶ αἵματος μήτε αἷμα μήτε στέαρ προςφέρεσθαι·**) τὸ μὲν αἷμα δι' ἣν εἶπον αἰτίαν, ὅτι οὐσία ψυχῆς ἐστιν, οὐχὶ τῆς νοερᾶς καὶ λογικῆς, ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς, καθ' ἣν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἀλόγοις κοινὸν τὸ ζῆν συμβέβηκεν.

Περὶ ψυχῆς ἀνθρώπου.

§. 11. Ἐκείνης γὰρ οὐσία πνεῦμα θεῖον καὶ μάλιστα κατὰ Μωϋσῆν, ὃς ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ φησὶν, ἀνθρώπῳ τῷ πρώτῳ καὶ ἀρχηγέτῃ τοῦ γένους ἡμῶν ἐμφυσῆσαι πνοὴν ζωῆς τὸν θεὸν, εἰς τὸ τοῦ σώματος ἡγεμονικώτατον, τὸ πρόσωπον, ἔνθα αἱ δο-

*) Lev. 17, 11. **) Lev. 3, 17.

ρυφόροι τοῦ νοῦ καθάπερ μεγάλου βασιλέως σεις παρίδρυνται. Τὸ δ' ἐμφυσώμενον δῆλον θέριον ἦν πνεῦμα καὶ εἰ δή τι αἰθερίου πν κρεῖττον, ἅτε τῆς μακαρίας καὶ τρισμακαρ σεως ἀπαύγασμα· τὸ δὲ στέαρ, διότι πιότατο λιν εἰς διδασκαλίαν ἐγκρατείας καὶ ζῆλον α βίου· τὰ μὲν ῥᾶστα καὶ κατὰ χειρὸς μεθί φροντίδας δὲ καὶ πόνους ἐθελοντὶ ἕνεκα κτή ρετῆς ὑπομένοντες. Ἧς χάριν αἰτίας ἀπὸ πα ρείου δύο ταῦτα ἐξαίρετα ὁλόκαυτα, ὥςπερ
357 παρχαί, στέαρ τε καὶ αἷμα· τὸ μὲν ὡς σπι
M. βωμῷ προςχεόμενον, τὸ δὲ ὡς ὕλη φλογὸς ι μενον ἀντὶ ἐλαίου διὰ τὴν πιότητα τῷ καθοι καὶ ἱερῷ πυρί. Μέμφεταί τινας τῶν καθ' α γονότων ὡς γαστριμάργους καὶ τὸ καθηδυπο ἐνδαιμονικὸν ἐν τοῖς μάλιστα εἶναι ὑπολαμβι οἷς οὐκ ἀπέχρη κατὰ πόλεις αὐτὸ μόνον τρυ αἷς αἱ χορηγίαι καὶ παρασκευαὶ τῶν ἐπιτηί φθονοι, ἀλλὰ καὶ ἐρημίαις ἀβάτοις καὶ ἀι ἀξιοῦντες ἐν ταύταις ἀγορὰς ἔχειν ἰχθύων κα καὶ τῶν ἐν εὐετηρίᾳ πάντων. Εἶτ' ἐπειδὴ σπ συνιστάμενοι κατεβόων καὶ κατηγόρουν καὶ πουν ἀναισχύντῳ θράσει τὸν ἄρχοντα καὶ οι ρον ἐπαύσαντο νεωτερίζοντες ἢ τυχεῖν μὲν γοντο, τυχεῖν δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ· δυοῖν ἕνεκα. ἐπιδείξασθαι, ὅτι πάντα θεῷ δυνατὰ, πόρον χάνων καὶ ἀπόρων ἀνευρίσκοντι· καὶ τοῦ σασθαι τοὺς γαστρὸς ἀκράτορας καὶ ἀφηνια σιότητος. Ἀπὸ γὰρ τῆς θαλάττης ἀρθὲν ὀρτυγ νέφος ἐγχεῖται παρὰ τὴν ἕω· καὶ τὸ μὲν σι δον καὶ τὰ πέριξ ἐφ' ἡμερήσιον ἀνδρὸς εὐζών ταχόθεν ἐν κύκλῳ ὑπεσκίαστο· *) τὸ δ' ὕ τῶν ζώων πτήσεως εἰ διπήχει συναριθμουμι

*) Exod. 16, 13. Num. 11, 31.

τῆς γῆς ἀφειστήκει πρὸς εὐμαρῆ σύλληψιν. Οἱ μὲν οὖν τὸ τεράστιον τοῦ μεγαλουργηθέντος καταπλαγέντας ἀρκεσθῆναι τῇ θέᾳ, καὶ γεμισθέντας εὐσεβείας καὶ ταύτῃ τραφέντας ἀποσχέσθαι κρεωφαγίας. Οἱ δὲ μᾶλλον ἢ πρότερον ἐπιθυμίαν ἐγείροντες ὡς ἐπὶ μέγιστον ἀγαθὸν ἵεντο, καὶ τὰ ζῶα ταῖς ἀμφοτέραις χερσὶν ἐφελκόμενοι τοὺς κόλπους ἐπλήρουν. *) Εἶτα ἀποθέμενοι ταῖς σκηναῖς ἐφ᾽ ἑτέρων σύλληψιν ἐχώρουν. Αἱ γὰρ ἄγαν πλεονεξίαι μέτρον οὐκ ἔχουσιν. Σκευάζοντες πᾶσαν ἰδέαν ἀπλήστως ἐνεφοροῦντο, μέλλοντες, οἱ κενοὶ φρενῶν, ὑπὸ τῆς πλησμονῆς ἀπόλλυσθαι. Καὶ δῆτα οὐκ εἰς μακρὰν καθάρσεσι χολερικαῖς ἐφθάρησαν, **) ὡς καὶ τὸ χωρίον ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτοὺς πάθους τὴν ἐπωνυμίαν λαβεῖν. Ἐκλήθη γὰρ "μνήματα τῆς ἐπιθυμίας," ***) ἧς οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ, καθάπερ ἐδίδαξεν ὁ λόγος, μεῖζον κακόν. Διὰ παγκάλως ἐν ταῖς παραινέσεσι Μωϋσῆς φησίν· "Οὐ ποιήσει ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ," †) τὸ δ᾽ ἐστὶν ἴσον τῷ "μηδεὶς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ αὐτοῦ χαριζέσθω. Εὐαρεστείτω γάρ τις θεῷ, κόσμῳ, φύσει, νόμοις, σοφοῖς ἀνδράσι, φιλαυτίαν παραιτούμενος, εἰ μέλλει καλὸς κἀγαθὸς γενήσεσθαι."

§. 12. Τοσαῦτα καὶ τῶν εἰς ἐπιθυμίαν ἀναφερομένων ἀποχρώντως κατὰ τὴν δύναμιν εἴρηται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δέκα λογίων καὶ τῶν τούτοις ὑποστελλόντων· εἰ γὰρ δεῖ τὰ μὲν φωνῇ θείᾳ χρησμῳδηθέντα κεφάλαια γένη νόμων ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ κατὰ μέρος πάντας οὓς διερμήνευσε Μωϋσῆς ὑποβάλλων, τὰ εἴδη· πρὸς δὲ τὸ ἀσύγκριτον τῆς ἀκριβοῦς καταλήψεως φιλοτεχνίας ἐδέησεν· ᾗ χρησάμενος, ἑκάστῳ τῶν γενῶν ἐξ ἁπάσης τῆς νομοθεσίας τὰ οἰκεῖα προσένειμα καὶ προσέφυσα. Τούτων μὲν δὲ ἅλις· οὐ δεῖ δ᾽ ἀγνοεῖν, ὅτι ὥσπερ ἰδίᾳ ἑκάστῳ τῶν

*) Num. 11, 32. **) Ibid. v. 20. ***) Ib. v. 34. †) Deut. 11, 8.

δέκα συγγενῆ τινὰ τῶν ἐπὶ μέρους, ἃ πρὸς ἕτερον γένος οὐδεμίαν ἔχει κοινωνίαν· οὕτως ἔνια κοινὰ πάντων συμβέβηκεν, οὐχ ἑνὶ ἢ δυσὶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοῖς δέκα λογίοις ἐφαρμόττοντα. Ταῦτα δ' εἰσὶν αἱ κοινωφελεῖς ἀρεταί· καὶ γὰρ ἕκαστος ἰδίᾳ τῶν δέκα χρησμῶν καὶ κοινῇ πάντες ἐπὶ φρόνησιν καὶ δικαιοσύνην καὶ θεοσέβειαν καὶ τὸν ἄλλον χορὸν τῶν ἀρετῶν ἀλείφουσιν καὶ προτρέπουσι, βουλαῖς μὲν ἀγαθαῖς ὑγιαίνοντας λόγους, λόγοις δὲ σπουδαίας πράξεις συνείροντες· ἵνα τὸ ψυχῆς ὄργανον εὐαρμόστως ὅλον δι' ὅλων συνέχῃ πρὸς ἐμμέλειαν βίου καὶ συμφωνίαν ἀνεπίληπτον. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἡγεμονίδος τῶν ἀρετῶν εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος, ἔτι δὲ καὶ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης εἴρηται πρότερον, νυνὶ δὲ περὶ τῆς ἐπιτηδευούσης ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ ταύταις δικαιοσύνης λεκτέον.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE IUSTITIA.

Iustitiam tantopere Moyses ab asseclis exercendam flagitavit, ut cuilibet dicta eam commendantia manibus vestibusque inscripta ob oculos semper habere voluerit (1.). Eadem de causa neque quid legibus a se constitutis addere vel demere (2.), neque terminos agrorum transponere concessit (3.).

§. 1. Ἓν τὸ δικαιοσύνης οὐ βραχὺ μέρος ἦ τὸ πρὸς δικαστήρια καὶ δικαστήν· οὗ πρότερον ἐποίησα μὲν ὑπόμνησιν, ἡνίκα τὰ τῶν μαρτυρίων ἐπὶ πλέον ἀπομηκύνων διεξῄειν, ἕνεκα τοῦ μηδὲν παραληφθῆναι τῶν ἐμφερομένων. Οὐκ εἰωθὼς δὲ παλιλλογεῖν, εἰ μή πού τις ἀνάγκη γένοιτο βιαζομένων τῶν καιρῶν, ἐκεῖνο μὲν ἐάσω, πρὸς δὲ τὰ ἄλλα μέρη τρέψομαι, τοσοῦτον προειπών. Τὰ δίκαια, φησὶν ὁ νόμος, *) ἐντιθέναι δεῖ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐξά-

*) Deut. 6, 6. 8.

στήμην. Ἀλλ' ἐάν τις εἴξας ἀμαθίᾳ τῇ διὰ ἀλα-
ζονείαν, ὡς δὴ περιττὸς καὶ ἱκανὸς ἐπανορθοῦσ-
τὰ ἀνεπιδεᾶ, προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν τι τολμᾷ, σύ-
πασαν ἀλλάσσει τὴν εἰκόνα, μετατυπώσας αἰσχ-
ἀντὶ καλοῦ χαρακτῆρος. Ἀπεργάσεται γὰρ τῇ
προςθέσει θρασύτητα, τῇ δὲ ἀφαιρέσει δειλίαν, μ-
ὄνομα τῆς βιωφελεστάτης ἀνδρείας καταλιπεῖν.
αὐτὸν μὲν τρόπον καὶ ἂν τῇ βασιλίδι τῶν ἀρ-
εὐσεβείᾳ προςθῇ τις ὅ τι οὖν μικρὸν ἢ μέγα, ἢ
ἐναντίον ἀφέλῃ καθ' ἕτερον ἀπαλλάξει καὶ μετα-
φύσει τὸ εἶδος. Γεννήσει γὰρ ἡ μὲν πρόςθεσις
δεισιδαιμονίαν, ἡ δὲ ἀφαίρεσις ἀσέβειαν· ἀφανισθεί-
σης τῆς εὐσεβείας, ἧς ἀνίσχειν καὶ ἐπιλάμπειν
ἀγαθόν. Ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν αἰτία
θέστηκεν, ἐπιστήμην ἐμποιοῦσα θεραπείας θεοῦ
πάσης ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας ἀρχικωτέραν καὶ βασι-
κωτέραν εἶναι νομιστέον. Παραπλήσια δὲ τοῖς εἰ-
μένοις καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑκάστης ἐστὶ
γειν· ἀλλὰ ἐπιτέμνειν εἰωθὼς τὰ μήκη τῶν λόγ-
ἀρκεσθήσομαι τοῖς εἰρημένοις, ἃ καὶ τῶν ἡσυχαζ-
μένων ἱκανὰ μηνύματα γένοιντ' ἄν.

Περὶ τοῦ μὴ παρακινεῖν ὅρια.*)

§. 3. Ἔτι δὲ τοῦτο προςδιατέτακται κοινω-
λὲς παράγγελμα, „μὴ μετακινεῖν ὅρια τοῦ πλησί-
ἃ ἔστησαν οἱ πρότεροί σου." Τοῦτο δὲ ὡς ἔοι-
οὐ περὶ κλήρων αὐτὸ μόνον καὶ γῆς ὅρου νομοθ-
τεῖται, πρὸς πλεονεξίας ἀποκοπὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς φυ-
361 λακὴν ἀρχαίων ἐθῶν. Ἔθη γὰρ ἄγραφοι νόμ-
M. δόγματα παλαιῶν ἀνδρῶν οὐ στήλαις ἐγκεχαραγμέ-
καὶ χαρτιδίοις ὑπὸ σητῶν ἀναλισκομένοις, ἀλλὰ ψυ-
χαῖς μετειληφότων τῆς αὐτῆς πολιτείας. Ὀφείλουσ-

*) Deut. 19, 14.

παῖδες παρὰ γονέων τῶν οὐσιῶν κληρονομεῖν πάτρια οἷς ἐνετράφησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν σπαργάσυνεβίωσαν, καὶ μὴ καταφρονεῖν παρ' ὅσον φος αὐτῶν ἡ παράδοσις. Ὁ μὲν γὰρ τοῖς αναφεῖσι νόμοις πειθαρχῶν οὐκ ἂν δεόντως ἐπαινοῖτο, νουθετούμενος ἀνάγκῃ καὶ φόβῳ κολάσεως· ὁ δὲ τοῖς ἀγράφοις ἐμμένων, ἑκουσίῳ [illegible] μενος ἀρετὴν ἐγκωμίων ἄξιος.

361
M.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΡΧΟΝΤΩ[N]

ARGUMENTUM LIBRI DE CREATIONE PRINCIPUM.

Sorte non recte eligantur magistratus; ad administrandam enim rempublicam scientia et experientia requiruntur, quae sorte non declarantur, sed rationis examine (1.). Hinc factum est, ut Moyses magistratus non sorte sed secundum certos ... nones eligi voluerit (2.). Peregrinis hominibus principatum committi vetuit (3.) Princeps suum quisque in usum describat deuteronomium, quod est legum compendium, ut memoriae harum argumenta magis imprimat (4.); socios optimae notae ad sublevandam suam opem in administranda republica ... adiungat (5.); ius aeque dicat pauperibus atque divitibus (6.); fallaces mores dolosque omnis generis fugiat (7); quae nescit ea nescire ne pudeat (8); ultro iusta pondera mensurasque habeat (9.); neminem conviciis petat (10.), ceterasque leges divinas omnes servet (11. 12.). Si socii a foedere deficiunt, fecialibus ad reditum invitandi sunt; quorum verba si recusaverint, tum demum armis sunt aggrediendi et castigandi (13.); iustitia enim in omnibus rebus strenue exercenda est (14.).

§. 1. Ἔνιοι τὰς κληρωτὰς εἰςηγήσαντο ἀρχὰς ἀλυσιτελῶς τοῖς πλήθεσιν. Εὐτυχίαν γὰρ ἀλλ᾽ οὐ

την ὁ κλῆρος ἐμφαίνει. Πολλοὶ γοῦν πολλάκις
ν ἀναξίων ἔλαχον, οὓς ἀνὴρ ἀγαθὸς λαβόμενος
μονίας ἀποδοκιμάσαι ἂν καὶ ἐν ὑπηκόοις ἐξετά-
θαι. Καὶ γὰρ οἱ μικροὶ λεγόμενοι παρά τισιν ἄρ-
ες, οὓς δεσπότας ὀνομάζουσιν, οὐ πάντας ὅσους
ἰδέ τε ὦσιν οἰκότριβας ἢ ἀργυρωνήτους ἀπάγον-
ἢ μόνους δὲ τοὺς καταπειθεῖς γινομένους, ἀγε-
ν ἔστιν ὅτε πιπράσκοντες τοὺς ἀνιάτως ἔχοντας
θος, ὡς καὶ δουλεύειν ἀγαθοῖς ἀνδράσιν οὐκ
ς ὄντας. Οὐ τοίνυν προςήκει δεσπότας καὶ ἡ-
νας ὅλων πόλεων καὶ ἐθνῶν ἀποφαίνειν, τοὺς
ω λαχόντας ὀλίσθῳ τινὶ τύχης ἀβεβαίου καὶ
του πράγματος, ἀλλ᾽ εἰς μὲν τὴν τῶν καμνόν-
ἐπιμέλειαν κλῆρος τὸ μηδέν. Ἰατροὶ γὰρ οὐ
ῳ λαγχάνουσιν, ἀλλὰ πείρᾳ δοκιμάζονται. καὶ
εὔπλοιαν καὶ σωτηρίαν τῶν θαλαττευόντων, 723
ὁ λαχὼν κυβερνᾷν εὐθὺς ἐπὶ πρύμναν παραπέμ- P.
ι, δι᾽ ἀνεπιστημοσύνης ἐργασόμενος ἐν εὐδίᾳ
γαλήνῃ χειροποίητα ναυάγια, ἀλλ᾽ ὅςτις ἂν ἐκ
ης ἡλικίας τὴν κυβερνητικὴν τέχνην ἐπιμελῶς
ηται δεδιδαγμένος. Οὗτός ἐστιν ὁ πολλάκις μὲν
πωκώς, τὰ δὲ σύμπαντα ἢ πλεῖστα πελάγη περαι-
ιενος, ἐμπόριά τε καὶ λιμένας καὶ ὑφόρμους
ἱπποδρόμους τούς τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἠπείροις
μελῶς ἐξηταχώς, καὶ μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον τῶν
γῆν ὁδῶν τὰς διὰ θαλάσσης ἀτραποὺς ἐπιστά-
ς, ἐκ τῆς ἀκριβοῦς θέας τῶν οὐρανίων. Παρα-
σας γὰρ τὰς χορείας τῶν ἀστέρων, καὶ ἐπακο-
ήσας αὐτῶν ταῖς τεταγμέναις κινήσεσιν, ἐν ἀνο-
ἴσχυσεν ἀπλανεῖς καὶ λεωφόρους ὁδοὺς ἀνατε-
ἵνα τὸ πάντων ἀπιστότατον πραγμάτων, ἡ χερ-
φύσις διὰ πλωτῆς οἵα τε ᾖ διαπεραιοῦσθαι.
ις δὲ τίς μεγάλας καὶ πολυανθρώπους, μεστὰς
ιόρων, καὶ πολιτείας ἐγχειρίζεσθαι μέλλων, καὶ
μάτων ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων καὶ ἱερῶν ἐπι-
αν, ἣν οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν τέχνην τε-

χνῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν εἶναι, πρὸς ἄστατον καιροῦ φορὰν ταλαντεύει, τὴν ἀκριβῆ βάσανον τῆς ἀληθείας φυγών; Ἀληθείας δὲ βάσανος, αἱ σὺν λόγῳ πίστεις.

§. 2. Ταῦτα οὖν ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς τῇ ψυχῇ θεασάμενος, κληρωτῆς μὲν ἀρχῆς οὐδὲ μέμνηται, τὰς δὲ χειροτονητὰς διενοήθη εἰςηγεῖσθαι. Φησὶν οὖν, "Καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα οὐκ ἀλλότριον, ἀλλ' ἐκ τῶν σῶν ἀδελφῶν," *) δηλῶν ἐθελούσιον αἵρεσιν, καὶ δοκιμασίαν ἀνεπίληπτον ἄρχοντος, ὃν σύμπασα ἡ πληθὺς ὁμογνωμονοῦσα ποιήσεται. Προςεπιψηφιεῖται δὲ τὴν αἵρεσιν ἐπισφραγιζόμενος, καὶ ὁ τῶν κοινωφελῶν ἁπάντων βεβαιωτὴς θεὸς, ἐκλογήν τινα τοῦ γένους ὑπολαβὼν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὄψιν ἐν σώματι.

§. 3. Τὰς δ' αἰτίας τοῦ μὴ δεῖν ἀλλότριον αἱρεῖσθαι πρὸς ἀρχὴν, διττὰς ἐπιγράφει. Τὴν μὲν, ἵνα μὴ πλῆθος ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ θρεμμάτων συναγάγῃ, πολὺν πλοῦτον καὶ παντάδικον ἐκ τῆς πενίας τῶν ὑπηκόων θησαυρισάμενος· τὴν δὲ, ἵνα μὴ τὸ ἔθνος ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ἀναστήσας ἕνεκα τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν, ἀναγκάζῃ μετανίστασθαι πλάνον ἀνήνυτον ὧδε καὶ ἐκεῖσε φορούμενον, ὑποβαλὼν ἀτελεῖς ἐλπίδας μειζόνων ἀγαθῶν κτήσεως εἰς ἀφαίρεσιν ὧν ἤδη βεβαίως ἐκαρποῦντο. Προϋλαβε γὰρ ὡς εἰκὸς τὸν ὁμόφυλον καὶ συγγενῆ μετέχοντα τῆς πρὸς τὴν ἀνωτάτω συγγένειαν οἰκειότητος. Ἡ δ' ἀνωτάτω συγγένειά ἐστι πολιτεία μία, καὶ νόμος ὁ αὐτὸς, καὶ εἷς θεὸς, ᾧ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ἔθνους προςκεκλήρωνται, μηδέποτε τὰ παραπλήσια τοῖς λεχθεῖσι διαμαρτεῖν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἀντὶ μὲν τοῦ μεθορμίζειν τοὺς οἰκήτορας, καὶ τοῖς ἐν τῇ ξένῃ σποράσιν ἀσφαλῆ κάθοδον παρέξειν· ἀντὶ δὲ τοῦ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀφαιρεῖσθαι χρήματα,

*) Deut. 17, 15.

προσεπιδώσειν τοῖς δεομένοις τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἀποφήναντα κοινήν.

§. 4. Ἀφ' ἧς δ' ἂν ἡμέρας παρέλθῃ τις ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κελεύει *) τὴν ἐπινομίδα γράψαι αὐτοχειρίᾳ, κεφαλαιώδη τύπον περιέχουσαν ἁπάντων τῶν νόμων, βουλόμενος ἔγκολλα τῇ ψυχῇ τὰ διατεταγμένα γενέσθαι. Τοῦ μὲν γὰρ ἀναγινώσκοντος ὑποῤῥεῖ τὰ νοήματα τῇ φορᾷ παρασυρόμενα. Τῷ δὲ γράφοντι κατὰ σχολὴν ἐνσφραγίζεται, καὶ ἐνδρύεται τῆς διανοίας ἐνευκαιρούσης ἑκάστῳ, καὶ ἐπερειδούσης ἑαυτήν, καὶ μὴ μετιούσης ἐφ' ἕτερον, πρὶν ἢ περιδράξασθαι τοῦ προτέρου βεβαίως. Ὅταν μέντοι γράψῃ, πειράσθω καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐντυγχάνειν καὶ ἀναγινώσκειν, ὑπέρ τε συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου μνήμης καλῶν καὶ συμφερόντων ἅπασι διαταγμάτων, καὶ ὑπὲρ τοῦ βέβαιον ἔρωτα καὶ πόθον αὐτῶν αὐτῷ ἐγγενέσθαι, τῆς ψυχῆς ἀεὶ διδασκομένης καὶ ἐξεθιζομένης ἐνομιλεῖν νόμοις ἱεροῖς. Αἱ γὰρ μακροχρόνιοι συνήθειαι φιλίαν ἄδολον καὶ καθαρὰν οὐ πρὸς ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἰδέας ἀξιεράστους γραμμάτων ἀποτελοῦσι. Τουτὶ δὲ συμβήσεται, ἐὰν μὴ ἑτέρου γράμμασι καὶ ὑπομνήμασιν ὁ ἄρχων, ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἔγραψεν ἐντυγχάνῃ. Τὰ γὰρ ἴδιά πως ἑκάστοις γνωριμώτερα, καὶ πρὸς ἀναλήψεις ἑτοιμότερα, καὶ ἄλλως ἀναγινώσκων, ἀναλογισμὸν ἕξει τοιοῦτον, "Ἐγὼ ταῦτ' ἔγραψα ὁ τοσοῦτος ἄρχων, μὴ προσχρησάμενος ὑπηρέτῃ ἑτέρῳ μυρίων ὄντων. Ἆρα ὅπως βίβλον ἀποπληρώσω, καθάπερ οἱ μισθοῦ γράφοντες, ἢ οἱ γυμνάζοντες ὀφθαλμούς τε καὶ χεῖρας τοὺς μὲν εἰς ὀξυωπίαν, τὰς δ' ἵνα ὦσιν ὀξυγράφοι; Πόθεν; Οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπως αὐτὰ ἐν βίβλῳ γράφων εὐθὺς εἰς τὴν ψυχὴν μεταγράφω, καὶ ἐναπομάττομαι τῇ διανοίᾳ θειοτέρους καὶ ἀνεκ-

---

*) Deut. 71, 18 sqq.

πλύντους χαρακτῆρας. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι βασιλεῖς βακτηρίας ἔχοντες σκηπτροφοροῦσιν, ἐμοὶ δὲ τὸ σκῆπτρον ἡ βίβλος ἔσται τῆς ἐπινομίδος, καύχημα καὶ κλέος ἀνανταγώνιστον, ἐπίσημον ἡγεμονίας ἀνεπιλήπτου, πρὸς ἀρχέτυπον τὴν θεοῦ βασιλείαν ἀπεικονισθείσης. Ἀεὶ δ' ἐπερειδόμενος καὶ σκηριπτόμενος τοῖς ἱεροῖς νόμοις κτήσομαι δύο τὰ πάντων ἄριστα. Ἓν μὲν, ἰσότητα, ἧς μεῖζον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. Ἀλαζονεία γὰρ καὶ τὸ ὑπέραυχον ὀλιγόφρονος ψυχῆς, τὸ μέλλον οὐ προορωμένης. Ἰσότης μὲν οὖν, τὴν ἐκ τῶν ὑπηκόων εὔνοιαν καὶ ἀσφάλειαν ἀμοιβὰς δικαίας ἀντεκτινόντων ἀπεργάζεται, τὸ δ' ἄνισον κινδύνους σφαλερωτάτους. Τούτους μὲν ἀποδράσομαι, μισήσας τὴν χορηγὸν σκότους καὶ πολέμων ἀνισότητα. Βίον δ' ἀνεπιβούλευτον ἕξω, τὴν ἀστασίαστον ἰσότητα τιμήσας, ἣ γεννᾷ φῶς καὶ εὐστάθειαν. Ἕτερον δὲ περιποιήσομαι,
364 μὴ ἐπὶ θάτερα καθάπερ ἐπὶ τρυτάνης ἀντιῤῥέπειν
M. ἐκτρέπων καὶ πλαγιάζων τὰ διατεταγμένα. Πειράσομαι δ' ἄγειν αὐτὰ διὰ λεωφόρου τῆς μέσης, ὀρθαῖς καὶ ἀρτίοις βάσεσι χρησάμενος πρὸς μετουσίαν ἀπταίστου βίου." Βασιλικὴν δ' εἴωθεν ὀνομάζειν Μωϋσῆς ὁδὸν τὴν μέσην, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως οὖσαν μεθόριον, καὶ ἄλλως ἐπειδὴ τὸ μέσον ἐν τριάδι τὴν ἡγεμονίδα τάξιν εἴληχεν, ἁρμοζόμενον τοῖς παρ' ἑκάτερα εἰς ἕνωσιν ἀδιαλύτῳ δεσμῷ, ὑφ' ὧν καὶ δορυφορεῖται τρόπον βασιλέως. Νομίμου δ' ἄρχοντος ἰσότητα τιμῶντος ἀδέκαστον τὰ δίκαια κρίνοντος δικαίως, ἐμμελετῶντος ἀεὶ τοῖς νόμοις, ἆθλον εἶναί φησι τὴν μακροχρονίαν ἡγεμονίδα· οὐχ ἵνα πολυετῆ ζωὴν αὐτῷ χαρίσηται μετὰ τοῦ τὰ κοινὰ πρυτανεύειν, ἀλλ' ἵνα ἀναδιδάξῃ τοὺς ἀγνοοῦντας, ὅτι νόμιμος ἄρχων, καὶ ἂν τελευτήσῃ, βίον ζῇ μακραίωνα διὰ τῶν πράξεων, ἃς ἀθανάτους καταλέλοιπε, μνημεῖα καλοκἀγαθίας ἀκαθαίρετα.

§. 5. Προσήκει δὲ τῷ τῆς ἀνωτάτω καὶ μεγί-

τῆς ἀρχῆς ἀξιωθέντι, αἱρεῖσθαι διαδόχους, οἳ συν-
άρξουσι καὶ συνδικάσουσι, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα κοινω-
φελῆ συνδιοικήσουσιν. Εἷς γὰρ οὐκ ἂν ἐξαρκέσαι,
κἂν προθυμότατος ᾖ, καὶ πάντων ἐῤῥωμενέστατος
ἑκάτερον σῶμα καὶ ψυχὴν, πρὸς τὰ μεγέθη καὶ
πλήθη τῶν πραγμάτων, ἀπειρηκὼς ἐπὶ τῇ φορᾷ τῶν
ἐπεισχεομένων καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀλλαχόθεν ἄλ-
λων, εἰ μὴ τοὺς συλληψομένους ἔχοι πάντας ἀρι-
στίνδην ἐπιλελεγμένους, φρονήσει, δυνάμει, δικαιο-
σύνῃ, θεοσεβείᾳ, τῷ μὴ μόνον ἐκτρέπεσθαι, ἀλλὰ
καὶ μισεῖν ὡς ἐχθρὸν καὶ μέγιστον κακὸν, ἀλαζο-
νείαν. Βοηθοὶ γὰρ οὗτοι καὶ παραστάται γένοιντ᾽
ἂν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ τὰ κοινὰ ἐπηχθισμέ-
νῳ, συνεπικουφίζειν καὶ ἐπελαφρίζειν ἐπιτηδειότατοι.
Ἄλλως ἐπειδὴ τῶν ὑποθέσεων αἱ μέν εἰσι μεί-
ζους, αἱ δὲ βραχύτεραι, τὰς μὲν ἐλάττους, ἵνα μὴ
περὶ τὰ μικρὰ τρίβηται, τοῖς ὑπάρχοις ἐνδίκως ἂν ἐπι-
τρέψαι, τῶν δὲ μειζόνων αὐτὸς αὖ γένοιτο ἀναγ-
καίως ἐξεταστὴς ἀκριβέστατος. Μεγάλας δ᾽ ὑπολη-
πτέον ὑποθέσεις, οὐχ ἃς οἴονταί τινες, ὅταν ἔνδοξοι
πρὸς ἐνδόξους διαφέρωνται, καὶ πλούσιοι πρὸς πλου-
σίους, καὶ ἡγεμόνες πρὸς ἡγεμόνας, ἀλλ᾽ ἔμπαλιν ὅταν
ἰδιῶται καὶ ἄποροι καὶ ἄδοξοι πρὸς δυνατωτέρους, 726
οἷς πρὸς τὸ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν μία ἐλπὶς ὁ δι- P.
καστής. Ἑκατέρου δὲ τῶν εἰρημένων σαφῆ παραδεί-
γματα εὑρεῖν ἔστιν ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις, ἃ μιμεῖσθαι
καλόν. Ἦν γάρ ποτε χρόνος, ἐν ᾧ μόνος αὐτὸς ἐβρά-
βευε τὰ περὶ δίκας Μωϋσῆς, ἕωθεν εἰς νύκτα πο-
νούμενος. Ἀλλ᾽ αὖθις ἀφικόμενος ὁ πενθερὸς καὶ
ἰδὼν ὅσῳ βάρει πιέζεται πραγμάτων *) ἐπισυῤ-
ῥεόντων ἀεὶ τῶν ἀμφισβητήσεις ἐχόντων, ἄριστα
συνεβούλευεν ἑλέσθαι διαδόχους, ἵνα οἱ μὲν τὰ βρα-
χύτερα κρίνωσιν, αὐτὸς δ᾽ ἐφεδρεύῃ τοῖς μείζοσι,

---

*) Exod. 18, 14.

καιροὺς εἰς ἀνάπαυλαν αὐτῷ διδούς. Πειθαρ-
τοῖς λεγομένοις — καὶ γὰρ ἦν συμφέροντα —
δοκιμωτάτους ἐξ ἅπαντος τοῦ πλήθους ἐλόμ-
ὑπάρχους ἅμα καὶ δικαστὰς καθίστησι, κελ-
τὰς μείζους κρίσεις ἐπ᾽ αὐτὸν ἀνάγειν. Ταύτη-
τάξιν ἀνάγραπτον αἱ ἱεραὶ βίβλοι περιέχουσι
τὴν τῶν καθ᾽ ἑκάστην γενεὰν ἀρχόντων διδασκ-
ἵνα πρῶτον μὲν, μὴ ἀποδοκιμάζωσι συμβούλους
ἱκανοὶ πάντα περιαθρεῖν, Μωϋσέως οὐκ ἀπ-
μάσαντος τοῦ πανσόφου καὶ θεοφιλοῦς. Ἔπει-
ἵνα δευτέρους καὶ τρίτους ἡγεμόνας αἱρῶνται
τίζοντες τοῦ μὴ περὶ μικρὰ τριβόμενοι, τῶν
καιοτέρων ἀμελεῖν. Ἀμήχανον γὰρ ἐφ᾽ ἅπα-
νειν φύσιν ἀνθρωπίνην.

§. 6. Ἓν μὲν δὴ τῶν παραδειγμάτων μ-
τοῦ δὲ δευτέρου τὴν πίστιν ἐφαρμοστέον.
ἔφην εἶναι δίκας τὰς τῶν ταπεινοτέρων·
δὲ καὶ ταπεινὸν χήρα καὶ ὀρφανὸς καὶ ἐπήλ-
Τούτοις χρὴ δικάζειν τὸν ἀνωτάτω βασιλέα,
τὴν ἐφ᾽ ἅπασιν ἐναψάμενον ἀρχὴν, ἐπεὶ κατὰ Μ-
σέα καὶ ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν θεὸς οὐκ ἀπεσ-
κισεν αὐτοὺς τῆς ἀφ᾽ αὐτοῦ δικαιονομίας. Ὑ-
σας γὰρ τὰς τοῦ ὄντος ἀρετὰς ὁ προφήτης
τρόπον τοῦτον, "Ὁ θεὸς ὁ μέγας, ὁ κραταιὸς,
τις οὐ θαυμάζει πρόσωπον, οὐδ᾽ οὐ μὴ λάβῃ δ-
ποιῶν κρίσιν," *) ἐπιλέγει τίσιν ἡ κρίσις, οὐ
παις καὶ τυράννοις, καὶ τῆς γῆς καὶ θαλάττη-
αψαμένοις τὸ κράτος, ἀλλ᾽ ἐπηλύτῳ καὶ ὀρφαν-
χήρᾳ. Τῷ μὲν, ὅτι τοὺς συγγενεῖς, οὓς μόνο-
κὸς ἔχειν συναγωνιστὰς, ἐχθροὺς ἀσυμβάτους
γάσατο ἑαυτῷ, μεταναστὰς εἰς ἀλήθειαν, κ-
ἑνὸς τιμίου τιμὴν ἀπὸ μυθικῶν πλασμάτων καὶ
λυαρχίας, ἃ γονεῖς, καὶ πάπποι καὶ πρόγονοι

---

*) Deut. 10, 17.

ς οἱ ἀφ' αἵματος τοῦ στειλαμένου τὴν καλὴν
ίαν ταύτην ἐξετίμησαν. Τῷ δὲ, ἐπεὶ πατρὸς
μητρὸς τῶν ἐκ φύσεως βοηθῶν καὶ ὑπερμάχων
ηται, δυνάμεως τῆς μόνης εἰς συμμαχίαν ἀ-
ίας ἐρημωθεὶς. Τῇ δὲ, ὅτι τὸν διαδεξάμενον
τὴν γονέων ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ἀφῄ- 727
. Γυναικὶ γὰρ ἀνὴρ εἰς κηδεμονίαν, ὅπερ γο- P.
παρθένῳ. Σχεδὸν δὲ καὶ τὸ σύμπαν Ἰουδαίων
ς ὀρφανοῦ λόγον ἔχει, συγκρινόμενον τοῖς ἁπαν-
πᾶσι. Τὰ μὲν γὰρ, ὁπότε μὴ θεήλατοι κα-
πτοιεν συμφοραὶ, διὰ τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσιν
ς οὐκ ἀπορεῖ βοηθῶν, κοινοπραγοῦντα· τῷ
τις συναγωνίζεται νόμοις ἐξαιρέτοις χρω-
μενοὶ δ' εἰσὶν ἐξ ἀνάγκης, ἅτε πρὸς τὴν
ρετὴν ἀλείφοντες. Τὸ δὲ σεμνὸν, αὐστη-
το δὲ ὁ πολὺς ὅμιλος τῶν ἀνθρώπων ἀπο-
φεται, διὰ τὴν ἡδονῆς ἀποδοχήν. Ἀλλ' ὅμως
ὀρφανίας αὐτοῦ καὶ ἐρημίας ἔλεον καὶ οἶκτον
Μωϋσῆς ἀεὶ λαμβάνειν τὸν ἡγεμόνα τῶν ὅλων
σκεκλήρωται, διότι τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων
ς ἀπενεμήθη οἷά τις ἀπαρχὴ τῷ ποιητῇ καὶ
. Τὸ δ' αἴτιον, αἱ τῶν ἀρχηγετῶν τοῦ ἔθνους
μάχητοι δικαιοσύναι καὶ ἀρεταὶ, αἱ καθάπερ
ἀθάνατα διαμένουσιν, ἀειθαλέα καρπὸν φέ-
ι τοῖς ἀπογόνοις σωτήριον, καὶ πρὸς πάντα
μον, καὶ ἂν αὐτοὶ τύχωσι διαμαρτάνοντες ἰά-
, ἀλλὰ μὴ παντελῶς ἀνίατα. Μὴ μέντοι νομί-
ς ἀγαθὸν εἶναι τέλειον τὴν εὐγένειαν, ὀλιγω-
καλῶν πράξεων, λογιζόμενος ὅτι μείζονος ὀρ-
ξιος τυγχάνειν ἐστὶν, ὁ γεννηθεὶς μὲν ἐκ τῶν
ν, αἰσχύνην δ' ἐπιφέρων τοῖς γεννήσασι διὰ
τῶν τρόπων κακίαν. Ἔχων γὰρ οἰκεῖα παρα-
ατα καλοκἀγαθίας ἃ μιμήσεται, καὶ μηδὲν ἀ-
κττόμενος εἰς ὑγιαίνοντος βίου κατόρθωσιν, ἔ-
πτος.

§. 7. Ἀπαγορεύει δ' ὁ νόμος *) τῷ τὴν προ-
στασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν κοινῶν ἀπειληφότι δι-
καιοτάτην ἀπαγόρευσιν, μὴ πορεύεσθαι δόλῳ ἐν τῷ
ἔθνει. Ψυχῆς γὰρ ἀνελευθέρου καὶ πάνυ δουλο-
πρεποῦς ἐπίβουλα ἤθη, συσκιαζούσης ὑποκρίσει τὸ
ἔργον. Τὸν γὰρ ἄρχοντα οὕτω χρὴ προεστάναι τῶν
ὑπηκόων, ὡς πατέρα παίδων, ἵνα καὶ αὐτὸς ὡς
ὑπὸ γνησίων υἱῶν ἀντιτιμᾶται. Διότι κοινοὶ πόλεων
καὶ ἐθνῶν γονεῖς, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἄρχοντές
εἰσιν οἱ ἀγαθοί, τὴν ἴσην, ἔστι δὲ ὅτε καὶ περιττο-
τέραν εὔνοιαν ἐπιδεικνύμενοι. Τοὺς δ' ἐπὶ λύμῃ
καὶ ζημίᾳ τῶν ὑπηκόων μεγάλας περιβαλλομένους
δυναστείας, οὐκ ἄρχοντας, ἀλλ' ἐχθροὺς προσαγο-
ρευτέον, τὰ πολεμίων ἀσυμβάτων δρῶντας. Οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ δολερῶς ἀδικοῦντες, πονηρότεροι
τῶν φανερῶς ἐναντιουμένων εἰσίν, εἴ γε τοὺς μὲν
ἔνεστι ῥᾳδίως ἀμύνασθαι, γυμνὴν ἀπαμπίσχοντας
τὴν δυςμένειαν. Τῶν δ' ἐστὶ δύςληπτος καὶ δυς-
θήρατος ἡ μοχθηρία, καθάπερ ἐν θεάτρῳ σκευὴν
ἀλλοτρίαν ἀναλαμβανόντων, εἰς ἀπόκρυψιν τῆς ἀ- 728
ληθοῦς ὄψεως. Φθάνει δὲ τὸ τῆς ἀρχῆς εἶδος, καὶ P.
διαδέδυκεν ὀλίγου δέω φάναι, πρὸς ἅπαντα τὰ τοῦ
βίου μέρη, διαφέρον αὐτὸ μόνον μεγέθει καὶ τῷ πο-
σῷ. Ὅπερ γὰρ πόλεως βασιλεύς, τοῦτο καὶ κώ-
μης ὁ πρῶτος, καὶ οἰκίας ὁ δεσπότης, καὶ νο-
367 σούντων ἰατρός, καὶ στρατοπέδου μὲν στρα-
M. τηγός, ναύαρχος δ' ἐπιβατικοῦ, καὶ πληρωμάτων,
καὶ πάλιν φορτίδων μὲν καὶ ὁλκάδων ναύκληρος,
κυβερνήτης δὲ πλωτήρων. Οἱ πάντες δύνανται ἄμφω
τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον. Βούλεσθαι δ' ὀφείλουσι τὸ ἄ-
μεινον. Τὸ ἄμεινον δ' ἐστὶν ὠφελεῖν, ἀλλὰ μὴ βλάπτειν
ὅσους ἂν οἷόν τε ᾖ. Τὸ γὰρ ἕπεσθαι θεῷ τοῦτ' ἔστιν,

---

*) Lev. 19, 16.

καὶ ἐκείνῳ δύναμις μέν ἐστι δρᾶν ἑκάτερα, βούλεται δὲ μόνα τὰ ἀγαθά. Μηνύει δ' ἡ τοῦ κόσμου γένεσίς τε καὶ διοίκησις. Τὰ γὰρ μὴ ὄντα ἐκάλεσεν εἰς τὸ εἶναι, τάξιν ἐξ ἀταξίας, καὶ ἐξ ἀποίων ποιότητας, καὶ ἐξ ἀνομοίων ὁμοιότητας, καὶ ἐξ ἑτεροτήτων ταυτότητας, καὶ ἐξ ἀκοινωνήτων καὶ ἀναρμόστων κοινωνίας καὶ ἁρμονίας, καὶ ἐκ μὲν ἀνισότητος ἰσότητα, ἐκ δὲ σκότους φῶς ἐργασάμενος. Ἀεὶ γάρ ἐστιν ἐπιμελὲς αὐτῷ καὶ ταῖς εὐεργέτισιν αὐτοῦ δυνάμεσι τὸ πλημμελὲς τῆς χείρονος οὐσίας μεταποιεῖν καὶ μεθαρμόζεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω.

§. 8. Ταῦτα οὖν μιμεῖσθαι προσήκει τοὺς ἀγαθοὺς ἄρχοντας, εἴ γέ τις αὐτοῖς φροντὶς ἐξομοιώσεως τῆς πρὸς θεόν. Ἐπεὶ δ' ὑποῤῥεῖ μυρία καὶ λανθάνει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἅτε ἐνδεδεμένον αἰσθήσεων ὄχλῳ τοσούτῳ, παράγειν καὶ ἀπατᾶν ψευδέσι δόξαις ἱκανωτάτῳ, μᾶλλον δὲ ἐντεθαμμένον θνητῷ σώματι, ὃ κυρίως ἄν τις σῆμα καλέσειε, μηδεὶς αἰδείσθω δικαστὴς ὁμολογῶν ἀγνοεῖν, ὅπερ ἀγνοεῖ. Πρῶτον γὰρ ὁ ψευδόμενος αὐτὸς αὑτοῦ γενήσεται χείρων, ἀλήθειαν ὑπέρτατον τῆς ψυχῆς πεφυγαδευκώς. Ἔπειτα δὲ μυρία βλάψει τοὺς κρινομένους, τυφλὴν γνῶσιν ἀποφαινόμενος, τῷ μὴ βλέπειν τὰ δίκαια. Ὅταν οὖν ἀμαυρὰν ποιῆται τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, ἀσάφειαν καὶ πολὺ σκότος ἀπεργαζομένων, παραιτείσθω τὰς κρίσεις, καὶ ἀναπεμπέτω πρὸς ἀκριβεστέρους δικαστάς. Οὗτοι δὲ τίνες ἂν εἶεν, ἢ ἱερεῖς, καὶ ὁ τῶν ἱερέων ἔξαρχος καὶ ἡγεμών; Οἱ γὰρ λειτουργοὶ θεοῦ οἱ γνήσιοι, τὴν διάνοιαν ἐπιμελῶς ἠκόνηνται, τὸ παρὰ μικρὸν οὐ μικρὸν σφάλμα ἡγούμενοι, διὰ τὰς ἐν ἅπασιν ὑπερβολὰς τοῦ θεραπευομένου βασιλέως. Διὸ καὶ προστέτακται πᾶσι τοῖς ἱερωμένοις νηφάλια θύειν, *) ἵνα μηδὲν

*) Lev. 10, 9.

τοῦ παραλαλεῖν καὶ παραληρεῖν φάρμακον ἐπεισελθὸν τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς ἀμαυρώσῃ. Τάχα δ' ἐπειδὴ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἱερεὺς εὐθύς ἐστι προφήτης, οὐ γένει μᾶλλον, ἢ ἀρετῇ παρεληλυθὼς 71
368 ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος ὄντως θεραπείαν. Προφήτῃ δ' P.
M. οὐδὲν ἄγνωστον, ἔχοντι νοητὸν ἥλιον ἐν αὑτῷ, καὶ ἀσκίους αὐγὰς, εἰς ἐναργεστάτην κατάληψιν τῶν αἰσθήσει μὲν ἀοράτων, διανοίᾳ δὲ καταληπτῶν.

§. 9. Πάλιν οἱ μέτρα καὶ στάθμια καὶ ζυγὰ διαχειριοῦντες ἔμποροι καὶ κάπηλοι καὶ ἀγοραῖοι καὶ ὅσοι ἄλλοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὤνια πιπράσκουσι, *) ξηρά τε καὶ ὑγρὰ, τάττονται μὲν ὑπ' ἀγορανόμοις, ὀφείλουσι δ' αὐτοὶ ἑαυτῶν ἄρχοντες εἶναι, ἐὰν σωφρονῶσι, μὴ φόβῳ τὰ δίκαια δρῶντες, ἀλλ' ἑκουσίῳ γνώμῃ. Τοῦ γὰρ μετ' ἀνάγκης τὸ αὐτοκέλευστον κατόρθωμα τιμιώτερον πανταχοῦ. Διὸ προστάττει τοῖς καπήλοις καὶ ἐμπόροις, καὶ οἵτινες ἄλλοι τὴν τοιαύτην προαίρεσιν ἐπανῄρηνται τοῦ βίου, ζυγὰ δίκαια καὶ μέτρα καὶ στάθμια κατασκευάζεσθαι, μηδὲν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὠνουμένων κακοτεχνοῦντας, ἀλλ' ἀπ' ἐλευθέρου καὶ ἀδόλου ψυχῆς ἕκαστα καὶ λέγειν καὶ πράττειν, ἐκεῖνο λογιζομένους, ὅτι τὰ μὲν ἄδικα κέρδη βλαβερώτατα, ὁ δὲ μετὰ δικαιοσύνης πλοῦτος ἀναφαίρετος. Ἐπεὶ δὲ φιλεργίας ἆθλα μισθοὶ πρόκεινται τοῖς δημιουργοῖς, δημιουργοῦσι δ' οἱ ἐν ἐνδείαις, ἀλλ' οὐχ οἷς ἄφθονος περιουσία, κελεύει **) μὴ ὑπερτίθεσθαι τὰς δόσεις, ἀλλ' αὐτῇ παρέχειν ἡμέρᾳ τὸν διομολογηθέντα μισθόν. Ἄτοπον γὰρ τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν πενήτων ὑπερησίας ἀπειληφέναι τοὺς εὐπόρους, τὰς δ' ἀντὶ τούτων ἀμοιβὰς μὴ ἀντιπαρασχεῖν ἀπόροις εὐθὺς περιουσίᾳ ζῶντας. Ἆρ' οὐκ ἐναργῆ δείγματα ταῦτ' ἐστὶ προφυ-

*) Lev. 19, 36. **) Deut. 24, 15.

[illegible] μειζόνων ἀδικημάτων; Ὁ γὰρ μηδὲ μισθὸν
τὸν πάντως ἀποδοθησόμενον ἐῶν ἐκπρόθεσμον γενέ-
σθαι, προθεσμίαν ὁρίσας ἑσπέραν, ἐν ᾗ δεήσει τὸν
ὑπουργὸν ἀπαλλαττόμενον οἴκαδε κομίσασθαι τὴν
τροφήν, οὗτος οὐ πολὺ πρότερον ἁρπαγὴν ἀπαγο-
ρεύει καὶ κλοπήν, καὶ χρεωκοπίαν, καὶ ὅσα τούτοις
ὁμότροπα, διαπλάττων καὶ διαμορφῶν τὴν ψυχὴν
πρὸς δόκιμα εἴδη τὰ καλοκἀγαθίας αὐτῆς;

§. 10. Εὖ μέντοι καὶ ἐκεῖνο διείρηται,*) ὅπως
μηδεὶς μηδένα βλασφημῇ καὶ κακηγορῇ, καὶ μάλι-
στα κωφόν, οὐδὲ αἴσθησιν ὧν ἀδικεῖται δυνάμενον
λαβεῖν, οὐδ' ἐν τοῖς ἴσοις παρ' αὐτὸ τοῦτο ἀμύνα-
σθαι. Μάχη γὰρ πασῶν ἐκνομωτάτη, καθ' ἣν τὸ
μὲν ἕτερον μέρος ἐν τῷ δρᾶν ἐξετάζεται, τὸ δ' ἕτε-
ρον ἐν τῷ μόνον πάσχειν. Τοῖς δὲ κακηγοροῦσι τοὺς
κωφοὺς καὶ τὰ ὦτα βεβλαμμένους, ὁμοίως ἄδικα
δρῶσιν οἱ τυφλοῖς ὀλίσθους ἐμποιοῦντες, καὶ ἕτερα
ἴσα ἐν ποσὶ τιθέντες. Ἀνάγκη γὰρ οὐχ οἵους τε
ὄντας ὑπερβαίνειν δι' ἄγνοιαν, παραπταίοντας, ἀμ-
φότερα καὶ τῆς ὁδοῦ διαμαρτάνειν, καὶ τὰς βά- 730
σεις βλάπτεσθαι. Τοῖς δὲ τῶν τοιούτων εὑρεταῖς P.
καὶ ζηλωταῖς ἐπανατείνεται τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ φόβον ὁ
θεῖος νόμος, εἰκότως καὶ προσηκόντως, ἐπειδὴ μόνος οὗτος
τὴν χεῖρα ὑπερέχει καὶ προασπίζει τῶν αὑτοῖς βοη-
θεῖν ἀδυνατούντων, καὶ μονονοὺκ ἄντικρυς φησὶ
τοῖς ἀδικοπραγοῦσι τοὺς πεπλημμελημένους, "Ὦ κε-
νοὶ φρενῶν, λήσεσθαι νομίζετε γέλωτα ἡγούμενοι
τὰς ἐκείνων συμφοράς, καὶ εἰς ταῦτ' ἐξαμαρτάνον-
τες, περὶ ἃ συμβέβηκεν ἀτυχεῖν αὐτοῖς, ὦτα μὲν
διὰ κακηγοριῶν, ὀφθαλμοὺς δὲ διὰ τῶν ἐν ποσὶν
ὀλίσθων; Τὸν δὲ πάντων ἔφορον καὶ δίοπον θεὸν
οὐδέποτε λήσεσθε, κακοπραγίαις ἀθλίων ἀνθρώπων
ἐπεμβαίνοντες, ὡς τὰς ὁμοίας κῆρας οὐκ ἐνδεξόμε-

---

*) Lev. 19, 14.

νοι σῶμα μὲν πάσαις ἁλωτὸν νόσοις περιφέροντες, αἰσθήσεις δ' ἐπικήρως ἐχούσας, αἳ μικρᾶς ἕνεκα καὶ τῆς τυχούσης προφάσεως οὐκ ἀμαυροῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνιάτους ὑπομένουσι πηρώσεις. Τοὺς οὐκ ἐπιλελησμένους μὲν ἑαυτῶν, ἐπικυδεστέρους δ' οἰόμένους εἶναι τῆς φυσικῆς ἀνθρώπων ἀσθενείας, ἐκπεφευγέναι δὲ τὰς ἀδήλους καὶ ἀτεκμάρτους οὔσας τῆς τύχης ἐπιβουλὰς, ἣ πολλάκις αἰφνιδίους σκηπτοὺς ἐπέῤῥιψε, καὶ εὐπλοίᾳ βίου χρωμένοις μονονοὐκ ἐν αὐτοῖς λιμέσιν εὐδαιμονίας κατέλυσε, τί δεῖ μεγαλαυχεῖν καὶ ἐπεμβαίνειν συμφοραῖς ἑτέρων, μηδὲ τὴν πάρεδρον δίκην τοῦ πάντων ἡγέμόνος ἡγεμένα αἰδουμένους, ἣ θέμις ἀκοιμήτοις καὶ ὀξυωπεστάτοις ὄμμασι, καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ὡς ἐν ἡλίῳ καθαρῷ περιαθρεῖν; Οὗτοί μοι δοκοῦσι μηδὲ ἂν τῶν τελευτηκότων ἀποσχέσθαι, δι' ὑπερβολὴν ὠμότητος, ἀλλὰ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο παρὰ πολλοῖς, μὴ ἂν ὀκνῆσαι νεκροὺς ἐπισφάττειν· ἐπεὶ καὶ μέρεσι τοῖς τρόπον τινὰ προτεθνηκόσιν ἐναλύειν καὶ ἐνυβρίζειν ἀξιοῦσιν. Ὀφθαλμοί τε γὰρ μὴ βλέποντες νεκροὶ, καὶ ὦτα μὴ ἀκούσντα. Ὥςτ' εἰ καὶ οὐ μέρη ταῦτ' ἐστὶν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθείη, τὸ ἀνηλεὲς καὶ ἀσύμβατον ἐπιδείξονται, μηδὲν ἀνθρώπινον καὶ συμπαθὲς δράσαντες, ἃ τετελευτηκόσι καὶ πρὸς ἐχθρῶν ἐν ἀκηρύκτοις πολέμοις σώζεται. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

§. 11. Ἁρμονίαν δέ τινα ἑξῆς τίθησιν ὁμοιότροπον παραγγελμάτων, φάσκων τὰ κτήνη μὴ ὀχεύειν ἑτεροζύγοις, τὸν ἀμπελῶνα μὴ κατασπείρειν δίφορον, ἱμάτια ἐκ δυοῖν ὑφασμένα, κίβδηλον ἔργον, μὴ ἀμπέχεσθαι. Λέλεκται δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς κατὰ μοιχῶν, πρὸς ἔμφασιν τρανοτέραν τοῦ μὴ
370 δεῖν ἀλλοτρίοις γάμοις ἐφεδρεύειν, φθείραντας μὲν
M. ἤθη γυναικῶν, φθείραντας δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τέκνων σποραῖς γνησίων χρηστὰς ἐλπίδας. Ὁ γὰρ τὰς ἐν ἀλόγοις ζώοις ἑτερογενῶν ὀχείας ἀπηγορευκὼς, ἔοικε

[illegible] ἀνακοπὴν μοιχῶν ἀπεργάσασθαι. Λεκτέον δὲ καὶ νῦν ἐν τοῖς περὶ δικαιοσύνης. Τὸ γὰρ τοῖς πλείοσιν ἐφαρμόττειν, εἰ δύναιτό πως, οὐ παραιτητέον. Ἔστιν οὖν δίκαιον, εἰς ταὐτὸν ἄγειν τὰ δυνάμενα κοινωνεῖν. Τὰ δ' ὁμογενῆ πέφυκεν εἰς κοινωνίαν, ἐπεὶ καὶ ὅσα ἑτερογενῆ κατὰ τὸ ἐναντίον ἄμικτα καὶ ἀκοινώνητα, οἷς ὁ μηχανώμενος ἀθέσμους ὁμιλίας, ἄδικος, νόμον φύσεως ἀναιρῶν. Ὁ δ' ὄντως ἱερὸς νόμος τοσαύτῃ προμηθείᾳ κέχρηται τοῦ δικαίου, ὥστ' οὐδ' ἄροτον γῆς ἐπιτρέπει ποιεῖσθαι διὰ τῶν τὴν ἰσχὺν ἀνίσων, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ συζεύξαντας ὄνον τε καὶ μόσχον ἀροτριᾶν ἐκώλυσεν· ἵνα μὴ περιττῇ δυνάμει τοῦ ἐῤῥωμένου μᾶλλον τὸ ἀσθενέστερον ἁμιλλᾶσθαι βιασθὲν, ἀπείπῃ καὶ προκάμῃ. Καίτοι τὸ μὲν ἐῤῥωμενέστερον ὁ ταῦρος ἐν τῇ τάξει τῶν καθαρῶν ζώων ἀναγράφεται, τὸ δ' ἀσθενέστερον ὄνος, ἐν τῇ τῶν μὴ καθαρῶν. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῖς χείροσιν εἶναι δοκοῦσιν οὐκ ἐφθόνησεν ὠφελείας τῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου, πρὸς ἀναγκαιοτάτην μάθησιν ὥς γ' οἶμαι δικαστῶν, ἵνα μηδὲν ἐν ταῖς κρίσεσιν ἐλαττῶσι τοὺς δυςγενεῖς, ἐν αἷς οὐ γένους, ἀλλ' ἀρετῆς ἢ κακίας ἐστὶν ἐξέτασις. Ἐμφερὲς τούτοις ἐστὶ διάταγμα καὶ τὸ τελευταῖον τῶν ἐν τῇ συζυγίᾳ, τὸ μὴ συνυφαίνειν τὰς ἑτεροειδεῖς οὐσίας, ἔρια καὶ λίνα. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων οὐ μόνον ἡ διαφορότης ἀκοινώνητον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικράτεια θατέρου ῥῆξιν ἀπεργασομένου μᾶλλον ἢ ἕνωσιν, ὅταν δέῃ χρῆσθαι.

§. 12. Μέσον ἦν τῆς ἐν τῇ συζυγίᾳ τριάδος τὸ μὴ κατασπείρειν ἀμπελῶνα δίφορον. Πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ φύρηται συμφυόμενα τὰ γένους ὄντα ἑτέρου. Σπαρτὰ γὰρ δένδροις, καὶ δένδρα σπαρτοῖς ἀνοίκεια. Παρ' ὃ καὶ ἡ φύσις οὐχὶ τὴν αὐτὴν προθεσμίαν ἀμφοτέροις ὥρισεν εἰς τὴν τῶν ἐτησίων καρπῶν γένεσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν εἰς ἄμητον ὥραν ἀπένειμε τὸ ἔαρ, τοῖς δ' εἰς συγκομιδὴν ἀκροδρύων,

λῆγον θέρος. Συμβαίνει γοῦν κατὰ τὸν αὐτὸ
νον τὰ μὲν ἀφαναίνεσθαι προανθήσαντα, τὰ δ
στάνειν προαφαυανθέντα. Χειμῶνι μὲν γὰρ φυ
ούντων δένδρων, τὰ σπαρτὰ ἀνθεῖ. Ἔαρι δὲ
τὸ ἐναντίον αὐαινομένων ὅσα σπαρτὰ, βλαστά
αἱ δένδρων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων ὗλαι. Κα
δὸν ὁ αὐτὸς ὅρος ἐστὶν ἐν ᾧ οἱ μὲν τῶν σπ
καρποὶ τελειοῦνται, οἱ δὲ τῶν δένδρων ἀρχὴ
νήσεως λαμβάνουσιν. Εἰκότως οὖν τὰ τοσοῦτ
371 λήλων ἀπηρτημένα καὶ ταῖς φύσεσι καὶ τα
M. θήσεσι καὶ τοῖς εἰς τὸ γεννᾶν τὰ οἰκεῖα κ
διέζευξε, καὶ διῴκισε τάξιν ἐξ ἀταξίας εἰςηγο
Τάξει μὲν γὰρ τὸ συγγενὲς, κόσμος, ἀταξίᾳ δ
ἄκοσμον. Δεύτερον δὲ, ἵνα μὴ ἑκάτερα τ
βλάπτηταί τε καὶ ἀντιβλάπτῃ, τὰ ἕτερα τῶν
τὴν τροφὴν παρασπώμενα, ἧς κατακερματιζ
οἷα ἐν λιμῷ καὶ σπάνει ἀναγκαίων, τὰ φυτὰ
διὰ πάντων ἐξασθενήσει, καὶ ἢ στείρωσιν ἐν
πρὸς τὸ παντελὲς ἀφορήσαντα, ἢ εὐγενεῖς κ
οὐδέποτ' οἴσει, προεξασθενήσαντα ταῖς ἐνδείαις.
τον δὲ, ὅπως ἀρετῶσα γῆ μὴ πιέζηται βαρυ
ἄχθεσι, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς τῶν σπειρομένων ἐ
τῷ καὶ φυτευομένων συνεχοῦς καὶ ἐπαλλήλου
τητος, τοῦτο δ' ὑπὸ τῆς τῶν καρπῶν διπ
ζομένης φορᾶς. Ἀπόχρη γὰρ ἐξ ἑνὸς χωρίου
βάνειν ἕνα δασμὸν ἐτήσιον τῷ κεκτημένῳ,
περ ἐκ πόλεως βασιλεῖ. Τὸ δὲ φόρους ἐπι
πλείους ἐκλέγειν φιλοχρηματίας ὑπερβαλλού
στὶν ἔργον, ᾗ καὶ τὰ φύσεως ἀνατρέπεται ν
Διὸ φαίη ἂν ὁ νόμος τοῖς ἐγνωκόσι τοὺς
λῶνας ἕνεκα πλεονεξίας κατασπείρειν, "Μ
ρους γίνεσθε τῶν ὅπλοις καὶ στρατείαις πόλ
χώρας ὑπηγμένων βασιλέων, οἳ προνοίᾳ το
λοντος καὶ ἅμα φειδοῖ τῶν ὑπηκόων ἕνα δ
ἐτήσιον ἐκλέγειν ἀξιοῦσι, στοχαζόμενοι τοῦ μὴ
χεῖ καιρῷ κατὰ τὸ παντελὲς εἰς ἐσχάτην ἀ

αὐτοὺς ἀγαγεῖν· ὑμεῖς δ᾽ ἐὰν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐδά-
φους ἔαρι μὲν τῶν κριθῶν καὶ πυρῶν φόρους ἀνα-
πράττητε, θέρει δὲ τοὺς τῶν ἀκροδρύων, διπλα-
σίοις αὐτὸ δασμοῖς ἐκτραχηλιεῖτε. Ἀπαγορεύσει γὰρ
κατὰ τὸ εἰκὸς ἀθλητοῦ τρόπον, οὐκ ἐωμένου δια-
πνεῖν καὶ συλλέγεσθαι δύναμιν εἰς ἑτέραν ἀγωνίας
ἀρχήν. Ἀλλ᾽ ἐοίκατε ῥᾳδίως ὧν διεταξάμην κοινω-
φελῶν ἐκλανθάνεσθαι. Εἰ γοῦν ἐμέμνησθε τῆς περὶ
τοῦ ἑβδόμου ἔτους εἰςηγήσεως, καθ᾽ ἣν ἐδικαίωσα
τὴν ἱερὰν χώραν ἐξανίεσθαι, μηδενὶ τῶν κατὰ γεωρ-
γίαν ἔργων ἀποτρυχομένην, ἕνεκα τῶν ἐν ἑξαετίᾳ
πόνων, οὓς ὑπέστη καρποφοροῦσα ταῖς ἐτησίοις ὥ-
ραις, κατὰ τοὺς φύσεως θεσμοὺς, οὐκ ἂν ἐπινεανι-
ευόμενοι καὶ ἐπιχειρονομοῦντες ταῖς πλεονεξίαις και-
νοὺς σπόρους ἐπενοεῖτε, τὴν δενδρῖτιδα γῆν καὶ μά-
λιστα τὴν ἀμπελόφυτον κατασπείροντες, ἵνα διτταῖς
προσόδοις καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀμφοτέραις ἀδίκοις
αὔξητε τὰς οὐσίας, ὑπὸ φιλοχρηματίας ἐκνόμοις ἐπι-
θυμίαις ἀργυρολογοῦντες." Οὐ γὰρ ἂν ὑπομεῖναι ὁ
αὐτὸς, ἔτει γε ἑβδόμῳ τὰ οἰκεῖα χωρία ἀνιέναι μὴ
προσοδευόμενος, ὑπὲρ τοῦ τὴν γῆν ἀνακτήσασθαι
πονηθεῖσαν, καὶ βαρύνειν αὐτὴν καὶ πιέζειν διττοῖς
ἄχθεσιν. Ἀναγκαίως οὖν ἀπεφηνάμην τῶν τοιούτων
372 κτημάτων ἀνίερον εἶναι καὶ ἄναγνον, τό τε τῆς 733
M. ὀπώρας γέννημα, καὶ τὸν τοῦ σπόρου καρπὸν, διότι P.
αὐχενίζεται τρόπον τινὰ καὶ ἄγχεται πνεῦμα ζωοφυ-
τοῦν ἐν ἀρετώσῃ γῇ, καὶ ὅτι ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς
ὁ κεκτημένος ἐναλύει καὶ ἐνσπαθᾷ, προσαναῤῥηγνὺς
τὰς ἀδίκους ἐπιθυμίας αὐτοῦ, μέτροις αὐτὰς μὴ
περιορίζων. Ἆρ᾽ οὐκ ἄξιον ἐρασθῆναι τοιούτων ὑφη-
γήσεων, οἳ μακρόθεν τῶν ἐπ᾽ ἀνθρώποις πλεονεξιῶν
ἀνείργουσι καὶ ἀνακόπτουσιν; Ὁ γὰρ ἀπομαθὼν ἐν
φυτοῖς ἰδιώτης κέρδος ἄδικον, εἰ λαβόμενος μειζόνων
πραγμάτων γένοιτο βασιλεὺς, χρήσεται πρὸς ἄνδρας
ὁμοῦ καὶ γυναῖκας τῷ ἔθει, οὐ δισσοὺς φόρους ἀνα-
πράττων, οὐδὲ δασμοῖς τοὺς ὑπηκόους ἐκτραχηλίζων.

Ἱκανὸν γὰρ τὸ σύντροφον ἔθος, μαλάξαι σκληρὰ
θη, καὶ τρόπον τινὰ παιδαγωγῆσαι καὶ διαπλά
πρὸς βελτίονας τύπους. Τύποι δ' ἀμείνους εἰσὶν,
ἐνσφραγίζεται ψυχῇ δικαιοσύνη.

§. 13. Ταῦτα μὲν καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ νομοθετεῖ·
θολικώτεραι δὲ προστάξεις εἰσὶν ἕτεραι, ἃς ἅπαντι
ἔθνει κοινῇ διαγορεύει, παραινῶν ὡς προςενεκτέον
φίλοις καὶ συμμάχοις αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς
συμμαχίας ἀφισταμένοις. Ἐὰν γάρ, φησὶν, *) εἴσω
χέων κατακλείσαντες αὐτοὺς ἀπαυχενίζωσιν, ἡ ὑμετέ
νεότης εὐοπλοῦσα μετὰ τῶν εἰς πόλεμον παρασκ
ἐπίτω καὶ στρατόπεδον ἐν κύκλῳ βαλομένη καρ
κείτω, μηδὲν ὀργῇ πρὸ λογισμοῦ χαριζομένη, βεβαι
ρον ὅπως καὶ σταθηρότερον ἐγχειρῇ τοῖς πρακτέ
Εὐθὺς οὖν πεμπέτω κήρυκας τοὺς προκαλεσομέν
εἰς συμβάσεις, καὶ ἅμα τὸ ἀξιόμαχον τῆς περιϊδ
νης δυνάμεως δηλώσοντας. Καὶ ἐὰν μὲν ἐφ' οἷς
ωτέρισαν μετανοήσαντες ὑπείκωσι πρὸς τὸ εἰρην
ὁποιοῦν τραπόμενοι, δεχέσθωσαν ἄσμενοι τὰς σπονδ
Εἰρήνη γὰρ, καὶ ἂν ᾖ σφόδρα ἐπιζήμιος, λυσιτελεσ
πολέμου. Ἐὰν δὲ πρὸς ἀπόνοιαν ἀποτείνωνται θρα
νόμενοι, ῥωσθέντες εὐτολμίᾳ, ἔχοντες καὶ τὴν τοῦ
καίου συμμαχίαν ἀήττητον, ἐφορμάτωσαν τὰς
πόλεις τοῖς τείχεσιν ἐφιστάντες, εἶτα μέρη τούτων
ῥαῤῥήξαντες, ἐπεισχείσθωσαν ἀθρόοι. Καὶ βάλλον
μὲν τοῖς δορατίοις εὐσκόπως, ἐπιστροφάδην δὲ τοῖς
φεσιν ἀναιροῦντες, ἀφειδῶς ἀμυνέσθωσαν, ἃ πα
ἐμέλλησαν διατιθέντες, ἄχρις ἂν τὸν ἀντιτεταγμέ
ἅπαντα στρατὸν ἡβηδὸν καταστορέσωσιν, ἄργυρον
χρυσὸν καὶ τὴν ἄλλην λείαν λαβόντες. Καὶ τὴν π
ἐμπρησάτωσαν πῦρ προςαγαγόντες ἕνεκα τοῦ μηδ'
θίς ποτε δυνηθῆναι τὴν αὐτὴν πόλιν διαπνεύσασαν
γερθῆναι καὶ στασιάσαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ νουθετῆ

---

*) Deut. 20, 1 sqq.

φόβῳ τοὺς ὁμόρους, ἐπειδὴ τοῖς ἑτέρων πάθεσιν 734
ἄνθρωποι διδάσκονται σωφρονεῖν. Παρθένους δὲ καὶ P.
παῖδας μεθέσθωσαν, μηδὲν τῶν ὅσα νεωτερίζει πό-
λεμος ἐξ αὐτῶν πείσεσθαι προσδοκῶντες, ἕνεκα φυσικῆς
ἀσθενείας τετιμημένων ἀστρατείας. Ἐξ οὗ δῆλον ὅτι
τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἔνσπονδον μὲν καὶ φίλον πᾶσι
τοῖς ὁμογνώμοσι καὶ τὴν προαίρεσιν εἰρηνικοῖς ἐστίν·
οὐ μὴν εὐκαταφρόνητον, ὡς τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀ-
δίκων ὑπ' ἀνανδρίας ἐνδιδόναι. Διακρίνει δὲ, ὁπότε
πρὸς ἄμυναν ἴοι, τοὺς ἐπιβούλως ζῶντας, καὶ τὸ ἐν-
αντίον. Τὸ γὰρ κατὰ πάντων καὶ τῶν ἐλάχιστα ἢ
μηδὲν ἡμαρτηκότων φονᾶν εἴποιμ' ἂν ἀνημέρου καὶ
θηριώδους ψυχῆς καὶ τὸ προσθήκην ἀνδρῶν πόλεμον
κατασκευασάντων ποιεῖσθαι γυναῖκας, ὧν ὁ βίος εἰ-
ρηνικὸς φύσει καὶ κατοικίδιος. Τοσοῦτον δ' ἔρωτα δι-
καιοσύνης ἐνεργάζεται τοῖς κατ' αὐτὸν πολιτευομένοις,
ὥστε οὐδὲ πόλεως ἐχθρᾶς τὴν ἀρετῶσαν γῆν ἐφίησι λυ-
μαίνεσθαι δῃοῦντας, ἢ δενδροτομοῦντας ἐπὶ φθορᾷ
καρπῶν. Τί γάρ φησι τοῖς ἀψύχοις μὲν, τὴν δὲ φύσιν
ἡμέροις καὶ ἡμέρους καρποὺς ἀπογεννῶσι μνησικακεῖς;
μὴ γὰρ, ὦ οὗτος, ἀνθρώπου πολεμίου δυσμένειαν
ἐνδείκνυται δένδρον, ὡς ἀνθ' ὧν διατίθησιν, ἢ δια-
τιθέναι παρεσκεύασται, ῥίζαις αὐταῖς ἀνασπᾶσθαι;
τοὐναντίον δ' ὠφελεῖ παρέχον τοῖς νενικηκόσιν ἀφθο-
νίαν τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῶν πρὸς ἁβροδίαιτον βίον.
Οὐ γὰρ ἄνθρωποι μόνον δασμὸν φέρουσι τοῖς κυρίοις,
ἀλλὰ καὶ φυτὰ τοὺς ὠφελιμωτέρους κατὰ τὰς ἐτησίους
ὥρας, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστιν. Ἀγόνων δὲ καὶ ἐστειρω-
μένων, καὶ ὅσα τῆς ἀγρίας ὕλης ἔστω μηδεμία φει-
δὼ τοῖς ἐθέλουσι τέμνειν εἰς χαρακώματα καὶ σταυ-
ροὺς καὶ σκόλωπας καὶ τάφρους, καὶ ὁπότε δέοι, κλι-
μάκων καὶ πύργων ξυλίνων κατασκευάς. Εἰς γὰρ ταῦ-
τα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένοιτ' ἂν αὐτοῖς χρεία προσ-
ήκουσα.

§. 14. Τὰ μὲν οὖν εἰς δικαιοσύνην ἀναφερόμενα
εἴρηται. Δικαιοσύνην δ' αὐτὴν τίς ἂν ποιητὴς ἢ λο-

γογράφος ὑμνῆσαι δύναιτο, παντὸς ἐπαίνου καὶ
τὸς ἐγκωμίου κρείττονα καθεστῶσαν; Ἓν γοῦν
πρεσβύτατον ἀγαθὸν αὐτῆς, ἡ εὐμένεια, καὶ ἂν
ἄλλα τις παραλιπὼν ἡσυχάζῃ, γένοιτ' ἂν αὐταρκέσ
τος ἔπαινος. Ἔστι γὰρ ἰσότης, ὡς οἱ τὰ φύσεως
κριβοῦντες ἡμῖν παρέδοσαν, μήτηρ δικαιοσύνης.
της δὲ, φῶς ἄσκιον, ἥλιος, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπ
νοητὸς, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐναντίον ἀνισότης, ἐν ᾧ τ
ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον, σκότους ἀρχή τε
πηγή. Πάντα ἰσότης τά τε κατ' οὐρανὸν καὶ τὰ
γῆς εὖ διετάξατο νόμοις καὶ θεσμοῖς ἀκινήτοις. Τ
374 γὰρ ἀγνοεῖ τοῦθ' ὅτι ἡλίῳ μεμέτρηνται πρὸς
M κτας ἡμέραι, καὶ πρὸς ἡμέρας νύκτες, ἰσότητι
διαστημάτων ἀναλογούντων; Τὰς μὲν οὖν καθ' ἕκα
στον ἐνιαυτὸν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος προσαγορευομ
ἰσημερίας, ἐαρινήν τε καὶ μετοπωρινὴν, οὕτως ἡ
σις ἐτράνωσεν, ὡς καὶ τοὺς ἀμουσοτάτους αἰσθάνε
τῆς ἐν τοῖς μεγέθεσιν ἡμερῶν πρὸς νύκτας ἰσότητ
Τί δὲ, αἱ σελήνης περίοδοι διαυλοδρομούσης, καὶ
συνόδου μέχρι πλησιφαοῦς, καὶ ἀπὸ τελείας ἐπὶ σ
οδον, ἆρ' οὐ διαστημάτων ἰσότητι μεμέτρηνται; Κα
ὅσα γὰρ καὶ ἡλίκα αἱ συναυξήσεις, κατὰ τοσαῦτα,
μειώσεις ἐπ' ἀμφοτέραις ἰδέαις τοῦ ποσοῦ, τῇ τε κα
πλῆθος καὶ τῇ κατὰ μέγεθος. Ὡς γε μὴν ἐν τῷ κα
θαρωτάτῳ τῆς οὐσίας οὐρανῷ διαφερόντως ἰσότης τ
τίμηται, οὕτω καὶ ἐν τῷ γείτονι ἀέρι. Τετραχῇ γ
τοῦ ἐνιαυτοῦ διανεμηθέντος, εἰς τὰς ἐπικαλουμ
ἐτησίους ὥρας τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλειν ὁ ἀὴρ
φυκεν, ἐν ταῖς τροπαῖς καὶ μεταβολαῖς ἄλεκτον ἐπιδ
κνύμενος ἐν ἀταξίᾳ τάξιν. Ἰσαρίθμοις γὰρ μησὶ δι
κρινόμενος, εἴς τε χειμῶνα καὶ ἔαρ, θέρος τε καὶ
τόπωρον, τρισὶν εἰς ἑκάστην ὥραν ἐκπληροῖ τὸν
αυτὸν, καθάπερ αὐτὸ μηνύει τὸ ὄνομα. Αὐτὸς γὰρ
αὑτῷ περιέχει πάντα συμπεραιούμενος, ἑτέρως οὐ
τοῦτ' ἐργάσασθαι δυνηθεὶς, εἰ μὴ ταῖς ἐτησίοις ὥρ
αὐτὸν ἐπέχρησεν. Ἰσότης ἀπὸ τῶν οὐρανίων καὶ

μετεωρσίων καὶ πρὸς τὰ ἐπίγεια τέτακται, τὴν μὲν ἀκραιφνῆ φύσιν ἑαυτῆς, αἰθέρος οὖσαν ἀγχίσπορον, ἄνω μετέωρον διαίρουσα, τὴν δ' ὥςπερ αὐγὴν ἡλίου τρόπον ἀποστέλλουσα δεύτερον φέγγος. Ὅσα γὰρ πλημμελῆ τῶν παρ' ἡμῖν, ἀνισότης, ὅσα δὲ τάξιν ἔχει τὴν προσήκουσαν, ἰσότης ἀπειργάσατο, ἥτις ἐν μὲν τῇ τοῦ παντὸς οὐσίᾳ κυριώτατα φάναι κόσμος ἐστὶν, ἐν δ' ἄστεσιν ἡ εὐνομωτάτη καὶ πολιτειῶν ἀρίστη δημοκρατία, ἐν δ' αὖ σώμασιν ὑγεία, καὶ ἐν ψυχαῖς καλοκἀγαθία. Καὶ γὰρ τὸ ἄνισον ἔμπαλιν νόσων καὶ κακιῶν αἴτιον. Ἐπιλείψει καὶ τὸν μακροβιώτατον χρόνον, εἰ πάντας ἐθελήσειε τοὺς ἐπαίνους ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, ἣν ἐγέννησε, διεξιέναι· παρ' ὃ μοι δοκεῖ ἄμεινον εἶναι τοῖς λεχθεῖσιν ἀρκεσθέντα, τοῦ διακινῆσαι χάριν τὴν τῶν φιλεπιστημόνων μνήμην, τὰ πολλὰ ἐν ταῖς ἐκείνων ἀνάγραπτα ψυχαῖς παραλιπεῖν, ἱερωτάτῳ χωρίῳ θεῖα ἀγάλματα.

P 2

375
M.

ΠΕΡΙ
ΤΡΙΩΝ ΑΡΕΤΩΝ,
ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ
ΑΝΔΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ.

DE
TRIBUS VIRTUTIBU
SEU
DE FORTITUDINE, DE CARITATE, D POENITENTIA.

ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΙΑΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE FORTITUDINE.

Vera fortitudo non est illa rabies immanis, quae v dicitur, in corporis robore posita, quaeque iram, non sapient in consilium adhibet (1.), sed ea, quae sapientis sola prop morbos, egestatem, aliaque vitae mala modeste fert, neque animum succumbere patitur (2-4.). Belli tempore Moyses admittendos esse iuvenes timidos hortatur, et quorum est amor rerum domesticarum (5.). Quibus vero inest pura virtutis amans, ii vel incruenta victoria potiuntur, iam honoris vere cupidi sunt, honestamque mortem vitae miniosae praeferunt (6-8.).

---

§. 1. Περὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν
ὅσα καίρια πρότερον εἰπὼν, μέτειμι τὸ ἑξῆς ἐπ᾽ ἀν-
δρείαν, οὐχ ἣν οἱ πολλοὶ νομίζουσι τὴν ἀρειμάνιον
...ικὴν, ὀργῇ συμβούλῳ χρωμένην, ἀλλὰ τὴν ἐπιστή-
μην. Θράσει μὲν γὰρ ἐπαιρόμενοί τινες, συμπρατ-
τούσης σωματικῆς ἰσχύος, ταχθέντες κατὰ πόλεμον
ἐν ταῖς πανευχίαις, ἤθηδὸν μυρίους ὅσους τῶν ἀν-
τιπάλων κατέβαλον, ἀνοίκειον μὲν, εὔφημον δ᾽ ἀρι-
στείας ὄνομα καρπωσάμενοι· διαφερόντως ὑπὸ τῶν
τὰ τοιαῦτα κρινόντων, εὐκλεεῖς νίκην νομισθέντες,
...οι καὶ θηριώδεις ἐκ φύσεως καὶ μελέτης γεγονό-
τες, αἵματος ἀνθρωπείου δεδιψηκότες. Εἰσὶ δ᾽ οἳ
... ἐν οἰκίᾳ διατρίβοντες, τῶν σωμάτων αὐτοῖς ἢ
...οῖς νόσοις, ἢ ἐπιπόνῳ γήρᾳ κατεσκελετευμένων,
...ντες καὶ νεάζοντες τῷ κρείττονι μέρει τῆς ψυ-
χῆς, μεστοί τε φρονήματος καὶ θαῤῥαλεωτάτης γέ-
...ς εὐτολμίας, ἀμυντηρίων ὅπλων μηδ᾽ ὄναρ
...τες, βουλευμάτων ἀγαθῶν κοινωφελεστάταις
...ήσεσιν τά τε ἴδια ἑκάστων καὶ τὰ κοινὰ τῶν
...ρίδων πεσόντα πολλάκις ἀνώρθωσαν, ἀνενδότοις
... ἀκαμπέσι χρώμενοι τοῖς περὶ τοῦ συμφέροντος
...σμοῖς. Οὗτοι μὲν οὖν τὴν ἀληθῆ διαπονοῦσιν
...ρίαν, ἀσκηταὶ σοφίας ὄντες, ἐκεῖνοι δὲ τὴν ψευ-
...υμον, ἀμαθίᾳ νόσῳ δυςθεραπεύτῳ βιοῦντες, ἣν
...ασύτητα κυρίως ἄν τις προςαγορεύσειεν, ὥςπερ
... ἐν τοῖς νομίσμασι τὸ παράσημον ἐμφέρειαν τῆς
...θοῦς εἰκόνος.

§. 2. Οὐκ ὀλίγα μέντοι καὶ ἄλλα δυςυπομόνητα
... κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡμολόγηται, πενία
... ἀδοξία, καὶ πήρωσις, καὶ νόσων ἰδέαι πολύτρο-
...ι, πρὸς ἃς οἱ μὲν ὀλιγόφρονες μαλακίζονται, μηδ᾽
... ὑπ᾽ ἀτολμίας ἐγερθῆναι δυνάμενοι· ὅσοι δὲ
...ρονήσεως ὑπόπλεοι καὶ γενναιότητος ἐπαποδύονται,
...ρτερῶς καὶ σφόδρα ἐῤῥωμένως ἀντιφιλονεικοῦντες,

τὰς ἀπειλὰς καὶ ἐπαναστάσεις αὐτῶν πολὺν γέλωτα καὶ χλεύην τιθέμενοι· πενίᾳ μὲν πλοῦτον ἀντιτά τοντες, οὐ τὸν τυφλὸν, ἀλλὰ τὸν ὀξὺ καθορῶντ οὐ τὰ ἀγάλματα καὶ κειμήλια ψυχὴ πέφυκε ταμι ειν. Μυρίους γὰρ πενία κατεπάλαισεν, οἳ τρόπ ἀθλητῶν ἀπειρηκότων ὑπ' ἀνανδρίας κατέπεσον μ λακισθέντες. Ἐνδεὴς δὲ παρ' ἀληθείᾳ δικαζούση παράπαν οὐδὲ εἷς ἐστὶ, χορηγὸν ἔχων τὸν τῆς σεως ἀκαθαίρετον πλοῦτον, ἀέρα μὲν, τὴν πρώ καὶ ἀναγκαιοτάτην καὶ συνεχῆ τροφὴν, ἀδιαστά μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ ἀναπνεόμενον· ἔπειτα πηγὰς ἀφθόνους, καὶ ποταμῶν, οὐ χειμάῤῥων νον, ἀλλὰ καὶ αὐθιγενῶν ῥεῖθρα ἀέναα πρὸς πο χρῆσιν· ἔπειτα εἰς ἐδωδὴν φορὰς παντοίων καρ καὶ δένδρων ἰδέας, αἳ τὰς ἐτησίους ὀπώρας ἀεὶ ρουσι. Τούτων γὰρ ἄπορος οὐδεὶς, ἀλλὰ πάντε πανταχοῦ πολλὴν ἄγουσι περιουσίαν. Εἰ δέ τ τὸν τῆς φύσεως πλοῦτον παρ' οὐδὲν θέμενοι, τῶν κενῶν δοξῶν διώκουσι, τυφλῷ πρὸ βλέπον σκηριπτόμενοι, καὶ ἡγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρώμενοι πε ρωμένῳ, πίπτειν ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν.

§. 3. Ὁ μὲν δὴ σώματος δορυφόρος πλοῦ φύσεως εὕρεμα καὶ δῶρον ὢν, ἤδη λέλεκται. δὲ σεμνότερον, ὃς οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς μνοῖς καὶ θεσπεσίοις ἀνδράσι πρόσεστι, μηνυτέ
377 Τοῦτον τὸν πλοῦτον σοφία χορηγεῖ διὰ λογι
M καὶ ἠθικῶν καὶ φυσικῶν δογμάτων καὶ θεωρημ των, ἐξ ὧν φύεσθαι τὰς ἀρετὰς συμβέβηκεν, αἳ ψυχῆς ὑποτέμνονται τὴν πολυτέλειαν, εὐκολίας ὀλιγοδείας ἔρωτας ἐντίκτουσαι, κατὰ τὴν πρὸς θ ἐξομοίωσιν. Ἔστι γὰρ ὁ μὲν θεὸς ἀνεπιδεὴς, οὐ νὸς χρῄζων, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρκέστατος ἑαυτῷ. δὲ φαῦλος πολυτελὴς, ἀεὶ διψῶν τῶν ἀπόντων, πλήστου καὶ ἀκορέστου χάριν ἐπιθυμίας, ἣν πυρ τρόπον ἀναῤῥιπίζων καὶ ἀναφλέγων ἐπὶ πάντα

πολλὰ καὶ μεγάλα τείνει. Ὁ δὲ σπουδαῖος ὀλιγοδεής,
ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριος, τὸ μὲν ἐπι-
δεὲς ἔχων διὰ σῶμα θνητόν, τὸ δὲ μὴ πολυτελὲς
διὰ ψυχὴν ἐφιεμένην ἀθανασίας. Οὕτω μὲν πενίᾳ
πλοῦτον ἀντιτάττουσιν, ἀδοξίᾳ δ᾽ εὔκλειαν. Ὁ γὰρ
ἀστεῖος ὁρμητήριον ἔχων καλοκἀγαθίαν, καὶ ὥσπερ
ἐξ ἀενάου πηγῆς ἐκεῖθεν ῥέων, ἀνεξετάστων ἀν-
θρώπων οὐκ ἐνομιλεῖ πλήθει, τὰς τῆς ψυχῆς ἀνω-
μαλίας ἀβεβαίοις φωναῖς ἀπογυμνοῦν εἰωθότων, ἃς
ἀντὶ λημμάτων αἰσχρῶν ἐπευωνίζοντες οὐκ ἐρυ-
θριῶσι κατὰ τῶν ἀριστίνδην ἐπιλεγομένων. Ὀλίγος
δὲ τούτων ἀριθμός ἐστιν. Ἀρετὴ γὰρ οὐ πολύχουν
ἐν θνητῷ γένει· πηρώσει γε μὴν αἰσθήσεων, αἷς
ἤδη τινὲς ἔτι μυρίοι προαπέθανον, τῷ μηδὲν ἀλεξίκα-
κον εὑρεῖν δύνασθαι φάρμακον, ἀντικάθηται φρό- 738
νησις τὸ κρατιστεῦον τῶν ἐν ἡμῖν, ἐνομματοῦσα P.
διάνοιαν, ἣ πρὸς ὀξυωπίαν τῶν σώματος ὀφθαλμῶν,
ὥς φασι καὶ τῷ παντὶ διενήνοχεν. Οἱ μὲν γὰρ τὰς
ἐπιφανείας τῶν ὁρατῶν καταθεῶνται ἅμα, δεόμενοι
φωτὸς ἔξωθεν. Ἡ δὲ καὶ διὰ βάθους χωρεῖ τῶν σω-
μάτων, ὅλα δι᾽ ὅλων καθ᾽ ἕκαστα τῶν μερῶν ἀκρι-
βοῦσα καὶ περιαθροῦσα, καὶ τὰς τῶν ἀσωμάτων
φύσεις, ἃς ἐπισκοπεῖν αἴσθησις ἀδυνατεῖ. Σχεδὸν
γὰρ ἅπασαν ὀξυωπίαν ὀφθαλμοῦ καταλαμβάνει, μὴ
προσδεομένη νόθου φωτός, ἀστὴρ οὖσα αὐτή, καὶ
σχεδόν τι τῶν ἐπουρανίων ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα.
Νόσοι γε μὴν σωμάτων ὑγιαινούσης ψυχῆς ἥκιστα
βλάπτουσιν, ὑγεία δὲ ψυχῆς εὐκρασία δυνάμεών ἐστι
τῆς τε κατὰ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν
λόγον, ἐπικρατούσης τῆς λογικῆς, καὶ ὥσπερ ἀφηνια-
στὰς ἵππους ἡνιοχούσης ἑκατέρας. Ὄνομα ταύτης
ἴδιον τῆς ὑγείας ἐστὶ σωφροσύνη, σωτηρίαν τῷ φρο-
178 νοῦντι τῶν ἐν ἡμῖν ἀπεργαζομένη. Κινδυνεῦον γὰρ
M. αὐτὸ πολλάκις ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν φορᾶς κατακλύ-
ζεσθαι βρύχιον οὐκ ἐᾷ χωρεῖν, ἀλλ᾽ ἀνέλκει, καὶ με-
τέωρον ἐξαίρει ψυχοῦσα καὶ ζωογονοῦσα καὶ τρόπον

τινὰ ἀπαθανατίζουσα. Πάντων δὲ τῶν εἰρη
ὑφηγήσεις εἰσὶ καὶ διδασκαλίαι πολλαχοῦ τῆς
θεσίας ἐστηλιτευμέναι, τοὺς μὲν εὐπειθεῖς μαλ
τερον ἀναπείθουσαι, τοὺς δ' ἀπειθεστέρους ἐ
θέστερον καταφρονεῖν τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ
ἓν μὲν τέλος ἡγούμεναι τὸν κατ' ἀρετὴν βίον
λοῦντας δὲ καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀγωγὰ πρὸς τα
Καὶ εἴ γε μὴ διὰ τῶν πρότερον ἐτύγχανον ἐ
διεξεληλυθὼς τῶν ἐς ἀτυφίαν, ἐπειρώμην ἂν ἀ
κίνειν ἐν τῷ παρόντι, συνυφαίνων καὶ συνείρα
δοκοῦντα σποράδην κεῖσθαι ἐν τόποις διαφέρο
εἰρηκὼς δ' ὅσα δίδωσιν ὁ καιρὸς, παλιλλογεῖν
καιον. Τοὺς μέντοι μὴ ἀποκνοῦντας, ἀλλὰ διὰ
δῆς τιθεμένους ἐντυγχάνειν ταῖς πρὸ τούτων βί
δεῖ νοῆσαι ὅτι πάντα τὰ περὶ ἀτυφίας λεχθέντα
δόν ἐστι περὶ ἀνδρείας, ἐπειδήπερ εὐτόνου καὶ
ναίας καὶ σφόδρα νενευρωμένης ψυχῆς ἐστὶ,
φρονῆσαι πάντων ὅσα τῦφος εἴωθε σεμνοποιεῖ
διαφθορᾷ τοῦ πρὸς ἀλήθειαν βίου.

§. 4. Τοσαύτη δέ τίς ἐστι τῷ νόμῳ σπουδ
φιλοτιμία περὶ τοῦ γυμνάσαι καὶ συγκροτῆσαι
χὴν πρὸς ἀνδρίαν, ὥςτε καὶ περὶ ἐσθημάτων
ἐχρῆν ἀμπέχεσθαι διετάξατο, ἀπειπὼν ἀνὰ κ
ἀνδρὶ γυναικὸς ἀμπεχόνην ἀναλαμβάνειν, ἕνεκ
μηδὲν ἴχνος ἢ σκιὰν αὐτὸ μόνον τοῦ θήλεος
λύμῃ τῆς ἄρσενος γενεᾶς προσάψασθαι. Β
ται γὰρ, ἑπόμενος ἀεὶ τῇ φύσει, τὰ οἰκεῖ
συνῳδὰ ἀλλήλοις ἄχρι τῶν ἐσχάτων, καὶ δι' εὐτε
ἀφανεστέρων εἶναι δοκούντων νομοθετεῖν. Ἐ
γὰρ τύπους σωμάτων ἑώρα καθάπερ ἐπὶ πλά
χαραχθέντας ἀνομοίους ἀνδρός τε αὖ καὶ γυν
καὶ βίον ἑκατέρῳ τῶν εἰδῶν οὐ τὸν αὐτὸν ἀπο
θέντα — τῷ μὲν γὰρ ὁ κατοικίδιος, τῷ δ' ὁ
τικὸς προςκεκλήρωται — καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσ
φύσεως μὲν ἔργα ἦν, φύσει δ' ἀκόλουθα γν
ἀγαθῆς εὑρέματα συμφέρον ἔκρινε διατάξα

Ταῦτα δ' ἦν τὰ περὶ δίαιταν καὶ ἀμπεχόνην, καὶ εἴ τι ὁμοιότροπον. Ἠῤῥενῶσθαι γὰρ τόν γε πρὸς ἀλήθειαν ἄνδρα καὶ ἐν τούτοις ἠξίωσε, καὶ μάλιστα ἐν ἐσθήσεσιν, ἃς ἐπιφερόμενος μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ, ὀφείλει μηδὲν ἔχειν ἀνανδρίας ὑπόμνημα. Κατὰ ταὐτὰ μέντοι καὶ τὴν γυναῖκα ἀσκήσας τοῖς ἁρμόττουσι κόσμοις, ἐκώλυσεν ἀναλαμβάνειν ἀνδρὸς ἐσθῆτα, πόῤῥωθεν ὡς ἀνδρογύνους, οὕτω καὶ γυνάνδρους φυλαξάμενος. Ἑνὸς γὰρ καθάπερ ἐν ταῖς οἰκοδομίαις ὑφαιρεθέντος ᾔδει καὶ τὰ ἄλλα μενοῦντα οὐκ ἐν ὁμοίῳ.

§. 5. Ἔτι τοίνυν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων καὶ καιροῖς ἐμφερομένων, εἰρήνῃ τε καὶ πολέμῳ, τὰς ἀρετὰς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ἀμφοτέροις ἐξεταζομένας. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων λέλεκται πρότερον, καὶ αὖθις εἰ γένοιτό τις χρεία, λεχθήσεται· τὰ δὲ νῦν οὐ παρέργως ἐξεταστέον ἀνδρίαν, ἧς τὰ μὲν κατ' εἰρήνην ἔργα πολλαχοῦ τῆς νομοθεσίας ὕμνησεν, ἀεὶ τῶν καιρῶν στοχαζόμενος, περὶ ὧν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὑπεμνήσαμεν. Τῶν δὲ κατὰ πόλεμον ἐνθένδε ποιησόμεθα τὴν ἀρχὴν, ἐκεῖνο προειπόντες, ὅταν ποιῆται τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, οὐχ ἅπασαν τὴν νεότητα καλεῖν οἴεται δεῖν, ἀλλ' ἔστιν οὓς παραιτεῖται, προστιθεὶς αἰτίας εὐλόγους τῆς ἀστρατείας· αὐτίκα τοὺς κατεπτηχότας καὶ δειλοὺς, μέλλοντας ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μαλακίας ἁλίσκεσθαι, καὶ δέος τοῖς ἄλλοις συμμάχοις ἐμποιεῖν. Τὸ γὰρ ἑτέρου κακὸν εὖ πως ὁ πλησίον ἀναμάττεσθαι φιλεῖ, καὶ μάλιστα ἐν πολέμῳ, τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν ἀγωνίαν συγκεχυμένου, καὶ τὰς τῶν πραγμάτων ἀντιλήψεις ἀκριβοῦν ἀδυνατοῦντος. Τότε γὰρ εὐλάβειαν μὲν τὴν δειλίαν, τὸ δὲ φοβεῖσθαι προμηθὲς, ἀσφάλειαν δὲ τὴν ἀνανδρίαν εἰώθασι καλεῖν, αἴσχιστα ἔργα εὐπρεπέσι καὶ σεμναῖς κλήσεσιν ἐπαμπίσχοντες. Ὅπως οὖν μὴ τὰ μὲν οἰκεῖα βλάπτηται διὰ τὴν τῶν ἐς τὸν πόλεμον ἰόντων ἀνανδρίαν, ἐπικυδέστερα δὲ

γίνηται τὰ τῶν ἐχθρῶν, αἱρούντων καταφρονητικῶς,
τοὺς ἀγεννεῖς, ὄχλον ἀργὸν εἰδὼς οὐκ ὠφέλιμον, 740
ἀλλ᾽ ἐμπόδιον εἰς κατόρθωμα, ἀνεῖρξε τοὺς ἀτόλμους P.
καὶ ἀναπίπτοντας δειλίᾳ, καθάπερ οἶμαι καὶ τοῖς
τὰ σώματα νοσοῦσι στρατηγὸς οὐδεὶς ἀνάγκην ἐπι-
τίθησι πολεμεῖν, ὑποπαραιτουμένης ἀσθενείας. Νόσος
δέ τις καὶ ἡ δειλία βαρυτέρα τῶν κατὰ τὸ σῶμα,
τὰς ψυχῆς δυνάμεις καθαιροῦσα. Τῶν μὲν γὰρ
βραχὺν εἶναι συμβαίνει τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς· ἡ δ᾽
ἐστὶ κακὸν σύντροφον, μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον τῶν ἡ-
νωμένων μερῶν, προσπεφυκὸς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄ-
χρι πανυστάτου γήρως, εἰ μὴ τύχοι θεὸς ἰώμενος.
Πάντα γὰρ θεῷ δυνατά. Καὶ μὴν οὐδ᾽ ἅπαντας
τοὺς εὐτολμοτάτους καλεῖ καὶ ἂν σφόδρα ἐῤῥωμένοι
καθ᾽ ἑκάτερον σῶμα καὶ ψυχὴν προαγωνίζεσθαι καὶ
προκινδυνεύειν ἐθέλωσιν, ἀλλὰ τῆς γνώμης αὐτοὺς
ἐπαινέσας, ὅτι κοινωνικὸν καὶ πρόθυμον καὶ ἀκατά-
πληκτον ἦθος ἐπιδείκνυνται, διερευνᾷ μή τισιν ἀ-
νάγκαις ἐνδέδενται, ὧν ὁλκὸς ἡ δύναμις. "Εἰ γάρ
380 τις," φησὶ, "νεωστὶ δειμάμενος οἰκίαν, οὐκ ἔφθη
M εἰσοικήσασθαι, ἢ ἀμπελῶνα φυτεύσας νεόφυτον, αὐ-
τὸς εἰς γῆν τὰ κλήματα καθεὶς, μήπω τῆς καρπείας
καιρὸν ἔσχεν· ἢ παρθένον ἐγγυησάμενος, οὐκ ἔγημεν,
ἀφιέσθω πάσης στρατείας·" φιλανθρωπίας ὁμοῦ
τὴν ἄδειαν ἀνευρισκόμενος, ἕνεκα δυοῖν. Ἑνὸς μὲν,
ἵν᾽ ἐπειδὴ τὰ κατὰ πολέμους ἄδηλα, μὴ τὰ τῶν πο-
νησάντων ἀταλαιπώρως ἄλλοι λαμβάνωσι· χαλε-
πὸν γὰρ ἔδοξεν εἶναι τῶν ἰδίων τινὰ μὴ ἀπόνασθαι
δυνηθῆναι, ἀλλ᾽ οἰκοδομεῖν μὲν ἕτερον, ἐνοικεῖν δ᾽
ἄλλον· καὶ φυτεύειν μέν τινα, τὸν δὲ μὴ φυτεύσαν-
τα καρποῦσθαι· καὶ μνᾶσθαι μὲν ἄλλον, γαμεῖν δὲ
τὸν μὴ μνώμενον· ὡς οὐ δεῖν ἀτελεῖς τὰς ἐλπίδας
κατασκευάζειν τοῖς χρηστὰ τῶν κατὰ τὸν βίον προσ-
δοκήσασιν· ἑτέρου δὲ, ἵνα μὴ σώματι στρατευόμενοι
ταῖς ψυχαῖς ὑστερίζωσιν. Ἀνάγκη γὰρ αὐτῶν τὴν
διάνοιαν ἐκεῖ τετάσθαι, πόθῳ τῆς ἀπολαύσεως ὧν

[illegible] Ὡς γὰρ οἱ πεινῶντες ἢ διψῶντες [illegible] ἢ [illegible] παραφανῇ διώκουσι [illegible] ἐντρεπτὶ γλιχόμενοι μεταλαβεῖν, οὐ- [illegible] περὶ [illegible] γυναικὸς, ἢ οἰκίας, ἢ χωρίου κτή- [illegible]θέντες, καὶ ὅσον οὔπω τῇ ἐλπίδι νομίζοντες [illegible] ἐκείνου τῆς χρήσεως ἀφῖχθαι καιρὸν, ὅταν [illegible]θῶσι τὴν ἀπόλαυσιν σφαδάζουσιν, ὡς παρόν- [illegible] [illegible] τῷ κρείττονι μέρει ψυχῆς, δι' οὗ [illegible] κατορθοῦν, ἢ τὸ ἐναντίον.

§. 6. Τούτους οὖν καὶ τοὺς ὁμοίους οὐκ οἴεται [illegible] στρατιωτικὸν ἄγειν κατάλογον, ἀλλ' οἷς [illegible] [illegible]λαθὸς οἰκουρεῖ πάθος, ὅπως ἐλευθέροις [illegible] ἀφέτοις ὁρμαῖς ἀπροφασίστως τοῖς δεινοῖς ἐπα- [illegible]ονται. Καθάπερ γὰρ παντευχίας οὐδὲν ὄφελος 41 [illegible] σώματι ἢ λελωβημένῳ, ἣν ἀδυνατοῦν ἀποῤ- P. [illegible], τὸν αὐτὸν τρόπον ἐῤῥωμένον σῶμα φέρει τῇ [illegible] πάθος ψυχῇ, μὴ συνᾷδον τοῖς παροῦσιν. [illegible] ἀπιδὼν, οὐ μόνον λοχαγοὺς καὶ στρατη- [illegible] καὶ τοὺς ἄλλους τῆς στρατείας ἡγεμόνας, ἀλλὰ [illegible] τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον ἐπικρίνει, δοκιμάζων [illegible] ἔχει πρός τε σώματος εὐεξίαν καὶ πρὸς εὐστά- [illegible] λογισμοῦ, σῶμα μὲν ἐξετάζων, εἰ ὁλόκληρον, εἰ [illegible] ὅλον δι' ὅλων, εἰ τοῖς μέρεσι καὶ μέλεσι πᾶ- [illegible] ἡρμοσμένον πρὸς τὰς ἐπιβαλλούσας ἑκάστῳ [illegible]ς τε καὶ κινήσεις· ψυχὴν δὲ, εἰ θαῤῥαλεωτάτη [illegible] εὐτολμίας ἀνάπλεως, εἰ ἀκατάπληκτος καὶ μεστὴ [illegible]νήσεως εὐγενοῦς, εἰ φιλότιμος, καὶ ζωῆς ἀδόξου [illegible] εὐκλείᾳ θάνατον προκρίνουσα. Τούτων γὰρ [illegible] ἰδίᾳ καθ' αὐτὸ, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, δύ- [illegible] ἐστιν. Ἀθρόα δ' εἰ συνέλθοιεν, ῥώμην ἄμαχόν [illegible] καὶ ἀνανταγώνιστον ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος [illegible]ξονται, κρατοῦντες ἀναιμωτὶ τῶν πολεμίων.

§. 7. Τῶν δὲ λεχθέντων σαφεστάτην πίστιν αἱ [illegible] βίβλοι περιέχουσιν. Ἔθνος πολυανθρωπότατο[illegible]

ἐστιν Ἄραβες, οἷς ὄνομα παλαιὸν ἦν, Μαδιηνα
Οὗτοι πρὸς Ἑβραίους φιλαπεχθημόνως ἔχοντες,
θενὸς ἕνεκα ἑτέρου μᾶλλον, ἢ ὅτι τὸ ἀνώτατον
πρεσβύτατον αἴτιον σέβουσι καὶ τιμῶσι, τῷ ποι
καὶ πατρὶ τῶν ὅλων προςκεκληρωμένοι, καὶ πά
μὲν μηχανὰς τεχνάζοντες, πάσας δὲ πείρας καθι
τες, ἵν' ἀπὸ τῆς τοῦ ἑνὸς καὶ ὄντως ὄντος τιμῆς
τοὺς ἀποστήσωσι, καὶ μεθαρμόσωνται πρὸς ἀσέβι
ἐξ ὁσιότητος. Οὕτω γὰρ περιέσεσθαι ῥᾳδίως ὑπελι
βανον. Ἐπεὶ δὲ μυρία καὶ λέγοντες καὶ δρῶντες ἀι
ρίκεσαν, ὥςπερ εἰ θανατῶντες ἀπογνώσει σωτηρι
καί τι τοιοῦτον ἐπινοοῦσι στρατήγημα. Γυναικῶν
περικαλλεστάτας μεταπεμψάμενοι, φασὶν αὐταῖς, „
ῥᾶτε, ὡς ἀπερίληπτός ἐστιν ἡ τῶν Ἑβραίων πληθ
Τῆς δὲ πληθύος ἀργαλεώτερόν ἐστιν ἐπιτείχισμι
ὁμόνοια καὶ συμφωνία τούτων. Αἴτιον δὲ τῆς ὁ
νοίας τὸ ἀνώτατον καὶ μέγιστον ἡ περὶ τοῦ ἑνὸς
οὗ δόξα, ἀφ' ἧς οἷα πηγῆς, ἑνωτικῇ καὶ ἀδιαλι
φιλίᾳ κέχρηνται πρὸς ἀλλήλους. Ἡδονῇ δ' ἁλω
ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα συνουσίᾳ τῇ πρὸς γυναι
Διαπρεπέσταται δ' ἐστέ· καὶ φύσει μὲν ἀγωγὸν
κάλλος, ἡ δὲ νεότης εἰς ἀκρασίαν εὐόλισθον. Ἑι
ρήσεως ἢ μοιχείας ὀνόματα μὴ δείσητε, ὡς αἰσχύ
ἐποίσοντα, τὰς ἐκ τοῦ πράγματος ὠφελείας ἀντι
θεῖσαι, δι' ἃς τὰς ἐφ' ἡμέραν ἀδοξίας μεθαρμόσει
εἰς ἀγήρω καὶ ἀτελεύτητον εὔκλειαν, τὰ μὲν σώμι
ὅσα δοκεῖν προέμεναι, σόφισμα κατ' ἐχθρῶν κι
στρατήγημα· παρθένους δὲ τὰς ψυχὰς διαφυλάττ
σαι, αἷς καὶ τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἁγνείαν ἐπισφρα
εῖσθε. Καὶ καινότατον ὁ πόλεμος οὗτος ἕξει κλέος
γυναικῶν, ἀλλ' οὐ δ' ἀνδρῶν κατορθωθείς. Τὸ
γὰρ ἡμέτερον ὁμολογοῦμεν γένος οὐ γενήσεται ἧτ
διὰ τὸ πᾶσι τοῖς εἰς μάχην τοὺς ἀντιπάλους ἐπι
δεεστέρους εἶναι· τὸ δ' ὑμέτερον, παντελὲς τὴν νί
καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν, τὰς δίχα κινδύνων ἀριστεῖ
Ἀναιμωτὶ γὰρ, μᾶλλον δὲ καὶ ἀκονιτὶ, κατὰ

πρώτην φαντασίαν αὐτὸ μόνον ὀφθεῖσαι, περιέσεσθε. Ταῦτα ἀκούσασαι, καθαροῦ βίου μηδ' ὄναρ ᾐσθημέναι, παιδείας ὀρθῆς ἄγευστοι, συναινοῦσιν, ἅτε πεπλα-
32 σμένον ἦθος σωφροσύνης τὸν ἄλλον χρόνον καθυποκρινόμεναι, καὶ πολυτελέσιν ἐσθῆσι καὶ ὅρμοις καὶ οἷς ἄλλοις εἴωθεν διακοσμεῖσθαι γυνή, πᾶσιν ἀσκηθεῖσαι, καὶ τὸ ἐκ φύσεως κάλλος εὐμορφότερον ταῖς ἐπιμελείαις ἀπεργασάμεναι· — τὸ γὰρ ἀγώνισμα οὐ μικρὸν ἦν, θήρα νέων εὐθηράτων — εἰς τὸ ἐμφανὲς προέρχονται. Καὶ πλησίον γενόμεναι βλέμμασιν ἑταιρικοῖς, καὶ στωμυλίᾳ λόγων καὶ ὀρχήσεσι καὶ κινήσεσιν ἀκολάστοις δελεάζουσι τῆς νεότητος τὴν ὀλιγόφρονα μοῖραν, ἀνερμάτιστα καὶ ἀνίδρυτα ἤθη. Καὶ διὰ τῆς τῶν σωμάτων αἰσχύνης ἀγκιστρευσάμεναι τὰς ψυχὰς τῶν συνελθόντων, ἐπὶ θυσίας ἀθύτους καὶ σπονδὰς ἀσυμβάτους καλέσασαι τῶν χειροκμήτων, ἀλλοτριοῦσι δὴ τῆς τοῦ ἑνὸς καὶ ὄντως ὄντος θεραπείας θεοῦ. Τοῦτο διαπραξάμεναι τοῖς ἀνδράσιν εὐαγγελίζονται· καὶ ἐμέλλησαν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισπᾶσθαι τῶν σφόδρα βεβαίων, εἰ μὴ τοῦ πάθους λαβὼν οἶκτον ὁ εὐεργέτης καὶ ἵλεως θεός, ἀνυπερθέτῳ κολάσει τῶν ἀπονοηθέντων — ἦσαν δὲ τέσσαρες πρὸς ταῖς εἴκοσι χιλιάδες — ὥςπερ ὑπὸ χειμάρρου κατακλυσθῆναι κινδυνεύσαντας, ἀνεχαίτισε φόβῳ νουθετήσας. Ὁ δὲ τοῦ ἔθνους ἡγεμὼν ἐπαντλῶν τοῖς ὠσὶ τὰ ὑπὲρ εὐσεβείας δόγματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ὑπηκόων τούτοις ἐπᾴδων, ἐκ φυλῆς ἑκάστης χιλίους ἄνδρας ἀριστίνδην ἐπιλέξας καταλέγει, δίκας ἀναπρᾶξαι τῆς ἐνέδρας, ἣν ἐμηχανήσαντο διὰ τῶν γυναικῶν, ἐλπίσαντες μὲν ἅπασαν τὴν πληθὺν ἄνωθεν ἐξ ἄκρας ὁσιότητος καταβαλόντες διαφθεῖραι, μόνους δὲ τοὺς λεχθέντας δυνηθέντες.

§. 8. Οἱ δὲ πρὸς πολλὰς μυριάδας ὀλίγος ἀριθμὸς ἀντιταχθέντες, ἐμπειρίαις ἅμα καὶ εὐτολμίαις χρώμενοι, καθάπερ αὐτός τις ἕκαστος ὅμιλος ὤν, κατα-[illegible]ητικῶς πυκναῖς ἐπιτρέχοντες ταῖς φάλαγξι, καὶ

τοὺς ἐν ποσὶν ἀναιροῦντες ἠρέμουν τὰ βύζην συν
στηκότα στίφη, καὶ ὅσα ἐφέδρευε πρὸς ἀναπλήρωσιν
τῶν κενουμένων τάξεων, ὡς καὶ αὐτοβοεὶ πολλὰς
μυριάδας καταστορέσαι, καὶ μηδένα τῆς ἀντιταχθεί
σης νεότητος ἀπολιπέσθαι. Κτείνουσι δὲ καὶ γυναῖ
κας τὰς συνεπιγραψαμένας ἀνδρῶν γνώμαις ἀνοσίοις,
ζωγρήσαντες παρθένους, ἄκακον ἡλικίαν οἰκτισάμε
νοι, καὶ τοσοῦτον πόλεμον κατορθώσαντες οὐδένα
τῶν ἰδίων ἀπέβαλον. Ἀλλ᾽ ὁπόσοι καὶ ὁποῖοι προῆλ
θον εἰς τὴν μάχην ἐπανήεσαν ἄτρωτοι καὶ ὁλόκληροι,
μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, μετὰ διπλασίο
νος ῥώμης. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ νικῆσαι χαρὰ τῆς πρότε
ρον οὐκ ἐλάττονα τὴν ἰσχὺν ἐχαρίσατο. Αἴτιον δ᾽
383 οὐδὲν τούτων ἦν ἕτερον, ἢ τὸ σπουδάσαι φιλοθέ
M. δύνως τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνα ἄρασθαι, ἐν ᾗ
προαγωνίζεται θεὸς ἀήττητος ἐπικουρία, βουλὰς μὲν
ἀγαθὰς ταῖς διανοίαις ὑφηγούμενος, ἀλκὴν δὲ τοῖς
σώμασι κραταιοτάτην ἐντιθείς. Πίστις δὲ τῆς ἐκ θεοῦ
συμμαχίας τό τε ὑπ᾽ ὀλίγων πολλὰς μυριάδας ἁλῶ
ναι, καὶ τὸ μηδένα μὲν τῶν ἐχθρῶν διαφυγεῖν, μη
δένα δὲ τῶν φίλων ἀναιρεθῆναι, μήτ᾽ ἀριθμὸν, μήτε
σώματος δύναμιν ἐλαττωθῆναι. Ὅθεν ἐν τοῖς προ
τρεπτικοῖς φησὶν,*) "Ἐὰν δικαιοσύνην καὶ ὁσιότητα
καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιτηδεύῃς, βίον ἀπόλεμον
βιώσῃ, καὶ εἰς ἅπαν εἰρηνικὸν, ἢ ἐνστάντος πολέμου
ῥᾳδίως τῶν ἐχθρῶν περικρατήσεις, θεοῦ στρατη
γοῦντος ἀοράτως, ᾧ δι᾽ ἐπιμελείας ἐστὶ τοὺς ἀγαθοὺς
σώζειν ἀνὰ κράτος. Μήτ᾽ οὖν ἐὰν πολλαῖς μυριάσιν
ἐπιτρέχωσιν ὁ πεζὸς ὁμοῦ καὶ ἱππότης στρατὸς ἐπι
πλοῦντες μήτ᾽ ἐὰν ἐρυμνὰ καὶ ἐπίμαχα προκαταλαμ
βανόμενοι χωρία τοποκρατῶσι, μήτ᾽ ἐὰν ἀφθόνοις πα
ρασκευαῖς χορηγῶνται, καταπλαγεὶς δείσῃς, καὶ εἰ
ἀπορῇς ὧν ἄγουσι περιουσίαν ἐκεῖνοι, συμμάχων, ἰ

---

*) Deut. 28, 15.

, τόπων, εὐκαιρίας, παρασκευῶν." Ἐκεῖνα γὰρ, ρ ὁλκάδα πεπληρωμένην παντοίων ἀγαθῶν, πολ- ἐπιπεσὼν ἄνεμος ἐξαίφνης ἀνέτρεψε καὶ κατέ- Τοῖς δ' ἀτελέσι καὶ λεπροῖς ὥςπερ ἀστάχυσιν μεμυκόσιν ἐξ αὐχμοῦ καὶ ἀνομβρίας, ἐπιψεκά- καὶ ἐπινίφων ὁ Θεὸς τὰς σωτηρίους δυνάμεις, ρέσχεν ἀνεγερθῆναί τε καὶ τελειογονῆσαι· ἐξ οὗ , ὅτι ἀεὶ τοῦ δικαίου καὶ ὁσίου περιέχεται. Οἷς ὰρ τὸ θεῖον ἔνσπονδον, ἄκρως εὐδαίμονες, οἷς ρὸν, ἐσχάτως κακοδαίμονες. Τοσαῦτα καὶ περὶ ας εἰς τὸ παρὸν ἀποχρώντως λελέχθω.

---

383 M.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ.

ARGUMENTUM LIBRI DE CARITATE.

Pietati praeter cetera cognata est caritas in omnes ho nes, qualem Moyses verbis et exemplo imitandam prop (1-4.). Summam enim benevolentiam exhibuit in homi bruta et plantas, quod leges a viro illo divino statutae declarant (5.) Itaque fratri fenerari vetuit, fratrem dicens un quemque, quocum vivas (6.); mercedem eadem die pau reddi iussit (7.); creditorem debitoris domum intrare ad c endum aurum aut pignus noluit (8.); spicae e manipulis lapsae ne colligantur a domino statuit (9.). Sancivit porro, sacerdotibus decima fructuum etc. pars daretur (10), sept quoque anno pauperibus agrorum fructus libere concedantur (1 advenae et peregrini benigne tractentur (12.), hospitalitas raliter ubique exerceatur (13.), hostes non habeantur nisi pacem, ad hanc per caduceatorem invitati, respuerint (1 et hostes quoque eorumque res humaniter tractentur (1 Eandem mansuetudinem commendavit in servos. (16.). Ani lia recens nata a matre separari, matrem simul cum sobole imolari (17. 18.), bovique trituranti os obturari noluit (1 Arbores etiam frugiferas caedi, segetesque ante maturitatem detrimentum colonorum, adeo hostium, demeti vetuit (21.). His igitur et similibus praeceptis Moyses praeclare ca ne populus, cui praeerat, in turpem arrogantiam superbiam incideret (22 - 24.).

---

§. 1. Τὴν δὲ εὐσεβείας συγγενεστάτην καὶ ἀ-
φὴν καὶ δίδυμον ὄντως ἑξῆς ἐπισκεπτέον, φιλαν-
πίαν, ἧς ἐρασθεὶς ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἕτερος ὁ
ης τῶν νόμων. Ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν
σιότητα ταύτην ἠπίστατο. Τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἅ-
ντας ἤλειφε καὶ συνεκρότει πρὸς κοινωνίαν, πα-
δειγμα καλὸν, ὥσπερ γραφὴν ἀρχέτυπον, στηλιτεύ-
ς τὸν ἴδιον βίον. Τὰ μὲν οὖν ἐκ πρώτης ἡλικίας
ρι γήρως εἰς ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν ἑνὸς ἑκά-
ου καὶ πάντων ἀνθρώπων πεπραγμένα αὐτῷ, δε-
δήλωται πρότερον ἐν τρισὶ συντάξεσιν, ἃς ἀνέγρα-
α περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως. Ἑνὸς δ' ἢ δυοῖν, ὧν
ὶ τελευτῇ κατώρθωσεν, ἀναγκαῖον ἐπιμνησθῆναι.
είγματα γάρ εἰσι τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου κα-
οκἀγαθίας, ἣν ἀσύγχυτον ἐπεσφραγίσατο τῇ ψυχῇ,
αρακτῆρι θείῳ τυπωθείσῃ. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ προθε-
μία τῆς θνητῆς ζωῆς ἔμελλεν αὐτῷ περαιοῦσθαι,
αὶ λογίοις ἀριδήλοις προέγνω τὴν ἐνθένδε μετάστα-
ιν, οὐδένα τῶν ἄλλων ἢ βασιλέων ἢ ἰδιωτῶν ἐμι-
ήσατο, οἷς μία σπουδή τε καὶ εὐχὴ, κληρονόμους
αῖδας καταλιπεῖν, ἀλλὰ, καί τοι πατὴρ γεγονὼς
υοῖν υἱοῖν, οὐδετέρῳ τὴν ἀρχὴν ἀπέλιπεν, ἡττηθεὶς
ὐνοίας συγγενικῆς καὶ πάθους φιλοικείου. Καί τοι
ὶ καὶ τὰ τῶν τέκνων δι' ὑποψιῶν ἦν, ἀδελφιδῶν
οῦν οὐκ ἠπόρει καλῶν καὶ ἀγαθῶν, οἳ γέρας ἀρε-
ῆς ἔσχον τὴν ἀνωτάτω ἱερωσύνην. Ἀλλ' ἴσως ἢ
ιεθέλκειν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θείας λειτουργίας οὐκ ἐ-
δοκίμαζεν, ἢ καὶ, ὅπερ εἰκὸς ἦν, ἐνενόησεν, ὅτι ἀ-
μήχανον τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι ἄμφω ἐπιτροπεύειν,
ἱερωσύνης τε καὶ βασιλείας, ὧν ἡ μὲν ἐπαγγέλλε-
ται θεοῦ θεραπείαν, ἡ δ' ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν.
Ἴσως δὲ καὶ κριτὴν αὐτὸν οὐκ ἠξίωσε γενέσθαι πρά-
γματος μεγάλου· μέγιστον δὲ, ὅτι τὸν εὖ πεφυκότα
πρὸς ἀρχὴν δοκιμάσαι σχεδὸν θείας δυνάμεως, ἧ 698
μόνῃ καθορᾶν ἦθος ἀνθρώπων ῥᾴδιον. P.

§. 2. Πίστις δὲ σαφεστάτη τοῦ δηλουμένου γέ-
νοιτ' ἂν ἥδε. Φίλος ἦν αὐτῷ καὶ γνώριμος ἐκ πρώ-
της σχεδὸν ἡλικίας γενόμενος, Ἰησοῦς ὄνομα, οὗ τὴν
φιλίαν προεξένησεν οὐδὲν τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰω-
θότων, ἀλλ' ἔρως οὐράνιος καὶ ἀκήρατος, ἐξ οὗ πᾶ-
σαν ἀρετὴν φύεσθαι συμβέβηκεν. Οὗτος ὁμορόφιος
καὶ ὁμοδίαιτος ἦν αὐτῷ, πλὴν ὁπότε ἐπιθειάζοι
καὶ χρησμῳδουμένῳ προσταχθείη μόνωσις. Ὑπηρέ-
τει μέντοι καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας, ἃς τῷ πλήθει διέ-
φερε, μονονοὺχ ὕπαρχος ὤν, καὶ τὰ ἡγεμονίας συν-
διοικῶν. Ἀλλὰ καίτοι βάσανον ἀκριβῆ λαβὼν ἐκ
μακρῶν χρόνων, τῆς ἔν τε λόγοις αὐτοῦ καὶ ἔργοις
καλοκἀγαθίας, καὶ τὸ ἀναγκαιότατον εὐνοίας τῆς
πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδὲ τοῦτον ᾠήθη χρῆναι καταλι-
πεῖν διάδοχον, δεδιὼς μὴ ψευδοδοξῇ, νομίζων ἀγα-
θὸν τὸν οὐκ ὄντα πρὸς ἀλήθειαν, ἐπειδὴ τὰ κριτή-
ρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης ἀμυδρὰ καὶ ἀβέβαιά
πως εἶναι πέφυκεν. Ὅθεν οὐ προςπιστεύων ἑαυτῷ
ποτνιᾶται καὶ καθικετεύει τὸν ἀοράτου ψυχῆς ἔφο-
ρον θεὸν μόνον, ὃς διάνοιαν ἀκριβῶς θεωρεῖ, ἀρι-
385 στίνδην ἑλέσθαι τὸν ἐπιτηδειότατον εἰς ἡγεμονίαν,
M. ὃς οἷα πατὴρ ἐπιμελήσεται τῶν ὑπηκόων, καὶ τὰς
καθαρὰς, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις τροπικώτερον παρθέ-
νους χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, "Ἐπισκεψά-
σθω δὴ," φησὶ, *) "κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμά-
των καὶ πάσης σαρκὸς, ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς πληθύος
εἰς ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ποιμένος, ὃς ἀνυπαι-
τίως ἀφηγήσεται, ἵνα μὴ γένηται σαθρὸν τὸ ἔθνος,
οἷα ποίμνη σποράδην ἀγελάρχην οὐκ ἔχουσα." Καί-
τοι τίς οὐκ ἂν κατεπλάγη τῶν τότε τῆς εὐχῆς ἐπα-
κούσας, "Τί φῂς," εἰπὼν, "ὦ δέσποτα; Οὐχ οἱ
μέν σοι γνήσιοι παῖδες, οὐκ εἰσὶ δ' ἀδελφιδοῖ; Μά-
λιστα μέντοι τοῖς υἱοῖς — κληρονόμοι γὰρ οὗτοι τῇ

*) Num. 27, 16.

ύσει — πρώτοις κατάλιπε τὴν ἀρχήν. Εἰ δ' ἀποδοκιμάζεις, τοῖς γοῦν ἀδελφιδοῖς· εἰ δὲ καὶ τούτοις ἀνεπιτηδείους ὑπείληφας, τὸ ἔθνος προκρίνων τῶν συγγενεστάτων καὶ οἰκειοτάτων, ἀλλ' ἔστι γέ σοι φίλος ἄμεμπτος, βάσανον ἀρετῆς τελείας δεδωκώς σοι τῷ πανσόφῳ. Τί δὴ τοῦτον, εἰ μὴ γένους ἀλλὰ καλοκἀγαθίας ἡ αἵρεσίς ἐστιν, οὐκ ἀξιοῖς δοκιμάζειν;" Ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι "Πάντων μὲν κριτὴν θεὸν ποιεῖσθαι ἄριστον, διαφερόντως δὲ ἐν οἷς τὸ εὖ γε ἢ χεῖρον μυρίους ὅσους εἰς εὐδαιμονίαν ἀνήγαγεν, ἢ τὸ ἐναντίον εἰς κακοδαιμονίαν. Μεῖζον δ' οὐδὲν ἀρχῆς, ᾗ τὰ πόλεων ὅσα κατὰ πόλεμον ἢ κατ' εἰρήνην ἐπιτέτραπται. Ὡς γὰρ πρὸς εὔπλοιαν ἀγαθοῦ καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἐπιστήμην δεῖ κυβερνήτου, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς εὐνομίαν ὑπη- 699
κόων τῶν ἑκασταχοῦ, πανσόφου τινὸς ἡγεμόνος. Σο- P.
φίαν δὲ πρεσβυτέραν οὐ μόνον τῆς ἐμῆς γενέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ κόσμου παντὸς οὖσαν, οὔτε θέμις οὔτε δυνατὸν ἄλλῳ τῳ κρίνειν, ἢ θεῷ, καὶ τοῖς ἀδόλως καὶ καθαρῶς καὶ γνησίως αὐτῆς ἐρῶσιν. Ἐδιδάχθην δ' ἀπ' ἐμαυτοῦ, μηδ' ἄλλον τινὰ τῶν ἐπιτηδείων εἶναι δοκούντων, εἰς ἀρχὴν δοκιμάσαι. Τὴν γοῦν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν τῶν κοινῶν, οὔτ' αὐτὸς ἐθελοντὴς εἱλόμην, οὔθ' ὑπό τινος ἀνθρώπου χειροτονηθεὶς ἔλαβον, ἀλλὰ χρησμοῖς ἐναργέσι καὶ λογίοις ἀριδήλοις θεοῦ ἐμφανῶς θεσπίζοντος καὶ προστάσσοντος ἄρχειν ἀνεδυόμην, ἱκετεύων καὶ ποτνιώμενος εἰς τὸ μέγεθος ἀφορῶν τοῦ πράγματος, ἕως ἐπειδὴ πολλάκις ἐκέλευσε, δείσας ἐπειθάρχησα. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον ἦν μὴ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν ἐπακολουθῆσαι, καὶ χρησάμενον ὅτ' ἔμελλον ἄρχειν δοκιμαστῇ θεῷ, πάλιν ἐπ' αὐτῷ μόνῳ θέσθαι τὴν χει-
36 ροτονίαν τοῦ διαδόχου, μὴ συνεφαψαμένης ἀνθρωπίνης γνώμης, ἣν εἰκὸς συγγενεστέραν εἶναι τοῦ εὐήθους, ἄλλως τε καὶ τῆς προστασίας οὐκ ἐπὶ τῷ τυχόντι ἔθνει γενησομένης, ἀλλὰ πολυανθρωποτάτῳ

μὲν τῶν ἁπανταχῇ πάντων, ἐπάγγελμα δὲ ἐπαγγελλομένῳ μέγιστον, ἱκεσίαν τοῦ ὄντως ὄντος, ὅς ἐστι ποιητὴς τῶν ὅλων καὶ πατήρ. Ὅπερ γὰρ ἐκ φιλοσοφίας τῆς δοκιμωτάτης περιγίνεται τοῖς ὁμιληταῖς αὐτῆς, τοῦτο καὶ διὰ νόμων καὶ ἐθῶν Ἰουδαίοις, ἐπιστήμη τοῦ ἀνωτάτου καὶ πρεσβυτάτου πάντων, ... ἐπὶ τοῖς γενητοῖς θεοῖς πλάνον ἀπωσαμένοις. Γενητὸς γὰρ οὐδεὶς ἀληθείᾳ θεὸς, ἀλλὰ δόξῃ μόνον, τὸ ἀναγκαιότατον ἀφῃρημένος, ἀϊδιότητα."

§. 3. Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον ἐναργέστατον δεῖγμα τῆς πρὸς ἅπαν τὸ ὁμόφυλον αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ πίστεως ἔργον· ἕτερον δὲ τοῦ λεχθέντος οὐκ ἀποδέον. Ἐπειδὴ γὰρ ἄριστος ὢν ὁ φοιτητὴς αὐτοῦ καὶ μιμητὴς τῶν ἀξιεράστων ἠθῶν Ἰησοῦς ... ἄρχων ἐδοκιμάσθη κριτηρίοις θείοις, οὐχ ὥςπερ ἔνιοι ἐπὶ τῷ μὴ τοὺς υἱοὺς, ἢ τοὺς ἀδελφοὺς αἱρεθῆναι, κατήφησε Μωϋσῆς, ἀλλ' ὑποπλησθεὶς ἀ...κτου χαρᾶς, ὅτι μελλήσοι τὸ ἔθνος ἐπιτρόπῳ χρῆσθαι τὰ πάντα ἀρίστῳ — καλὸν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἐξ ἀνάγκης ᾔδει τὸν εὐάρεστον θεῷ — λαβόμενος τῆς τούτου δεξιᾶς, παράγει μὲν αὐτὸν εἰς ἠθροισμένον τὸ πλῆθος, μηδὲν περὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐπιλαβηθεὶς, ἀλλὰ ταῖς ἀρχαίαις εὐφροσύναις νέας ἑτέρας προςειληφὼς, οὐ μόνον διὰ μνήμης τῶν πρότερον εὐπαθειῶν, αἷς κατακόρως διὰ παντὸς εἴδους ἀρετῆς ἐνετρύφησεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλειν ἀθανατίζεσθαι, μεταβαλὼν ἐκ φθαρτοῦ βίου εἰς ἄφθαρτον, ἱλαραῖς ὄψεσιν ἐκ τῆς κατὰ ψυχὴν εὐθυμίας φαιδρὸς καὶ γεγηθώς φησιν, "Ἐμοὶ μὲν ἀπαλλάττεσθαι καιρὸς ἤδη τῆς ἐν σώματι ζωῆς. ... δὲ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς διάδοχος οὗτός ἐστιν, αἱρεθεὶς ὑπὸ θεοῦ." Καὶ τὰ χρησθέντα λόγια τῆς δοκιμασίας εὐθὺς ἐξεῖπεν, οἷς ἐπίστευσαν. Καὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀποβλέψας, ἀνδραγαθίζεσθαι παραινεῖ καὶ σφόδρα ἰσχύειν ἐν ταῖς εὐβουλίαις, ἀγ...

γνώμης ἀφηγούμενον, ἀνενδότοις δὲ καὶ ἐῤ-
λογισμοῖς τὰ γνωσθέντα καλῶς τελειοῦντα.
ταῦτα ἔλεγεν ἴσως οὐ δεομένῳ παραινέσεως, ἀλ-
φιλάλληλον καὶ φιλοεθνὲς πάθος οὐ στέγων,
τρόπον τινὰ κεντριζόμενος, ἃ συνοίσειν ἐνό-
ἀπεγύμνου. Ἦν δὲ καὶ χρησμὸς αὐτῷ παρα-
τὸν διάδοχον, καὶ εὐθαρσέστατον ἀπεργά-
ται πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους ἐπιμέλειαν, τὸ βάρος
καταδείσαντα τῆς ἀρχῆς, ἵνα τοῖς ἔπειτα γένηται
καὶ νόμος ἅπασιν ἡγεμόσι, πρὸς παράδει-
Μωϋσῆν ἀποβλέποσσι, καὶ μηδεὶς φθονῇ βου-
ἀγαθῶν τοῖς διαδόχοις, ἀλλ᾽ ὑποθήκαις
παραινέσεσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀλείφωσι καὶ συγ-
Δύναται γὰρ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παραίνεσις
κότας ταῖς γνώμαις ἐγεῖραι, καὶ διᾶραι εἰς
ἐπάνω τε καιρῶν καὶ πραγμάτων ἱδρύσασθαι
γενναῖον καὶ ἀκατάπληκτον ἐνθεῖσα. Τὰ
μόττοντα τοῖς τε ὑπηκόοις καὶ τῷ κληρονό-
ἡγεμονίας διαλεχθεὶς, ἄρχεται τὸν θεὸν ὑ-
ᾠδῆς, τελευταίαν αὐτῷ τοῦ βίου τοῦ με-
ματος εὐχαριστίαν ἀποδιδοὺς, ἀνθ᾽ ὧν ἀπὸ
ἄχρι γήρως καιναῖς καὶ οὐχὶ ταῖς ἐν ἔθει
εὐηργέτητο, καὶ συναγαγὼν ἄθροισμα θεῖον,
στοιχεῖα τοῦ παντὸς, καὶ τὰ συνεκτικώτατα τοῦ
μέρη, γῆν καὶ οὐρανὸν, τὴν μὲν θνητῶν ἑ-
τὸν δὲ ἀθανάτων οἶκον, ἐν μέσοις ὑμνῳδίας
διὰ παντὸς ἁρμονίας καὶ συμφωνίας εἴδους,
κούουσιν ἄνθρωποί τε καὶ ἄγγελοι λειτουρ-
οἱ μὲν, ὡς γνώριμοι, πρὸς τὴν τῆς ὁμοίας
διαθέσεως διδασκαλίαν· οἱ δὲ, ὡς ἐ-
κατὰ τὴν σφῶν ἐμπειρίαν θεασόμενοι, μή
ῳδῆς ἐκμελές, καὶ ἅμα διαπιστοῦντες, εἰ
ἄνθρωπος ὢν δεδεμένος σώματι φθαρτῷ, δύ-
τὸν αὐτὸν τρόπον ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ
ἄλλων ἀστέρων χορῷ μεμουσῶσθαι τὴν ψυ-
πρὸς τὸ θεῖον ὄργανον τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν

σύμπαντα κόσμιον ἁρμοσάμενος. Ταχθεὶς κατὰ τὸν αἰθέρα χορευταῖς ὁ ἱεροφάντης σατο ταῖς πρὸς τὸν θεὸν εὐχαρίστοις ὑμ γνήσια πάθη τῆς πρὸς τὸ ἔθνος εὐνοίας σαν ἔλεγχοι παλαιῶν ἁμαρτημάτων, αἱ π ρόντα καιρὸν νουθεσίαι καὶ σωφρονισμοί, αἱ πρὸς τὰ μέλλοντα διὰ χρηστῶν ἐλπίδα κολουθεῖν ἀναγκαῖον αἴσια τέλη.

§. 4. Ὡς δὲ ἐτέλεσε τὰς χορείας, ὁ φιλανθρωπίᾳ τρόπον τινὰ συνυφασμένας μεταβάλλειν ἐκ θνητῆς ζωῆς εἰς ἀθάνατο ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον συνησθάνετο τῶν ἐξ
388 κρατο διαζεύξεως, τοῦ μὲν σώματος, ὅ
M. περιαιρουμένου, τῆς δὲ ψυχῆς ἀπογυμνου τὴν κατὰ φύσιν ποθούσης ἐνθένδε μετάσ ἑτοιμασάμενος τὰ πρὸς ἔξοδον, οὐ πρότερο τὴν ἀποικίαν, ἢ τὰς τοῦ ἔθνους φυλὰς χαῖς ἐναρμονίοις, ἀριθμῷ δώδεκα, γεραῖ τῶν φυλαρχῶν κατακλήσεως, ἃς ὅτι τε σονται πιστευτέον. Ὅ τε γὰρ εὐξάμενος ὁ δὲ θεὸς φιλάνθρωπος, ὑπὲρ δὲ ὧν εὐπατρίδαι καὶ εὐγενεῖς, τὴν ἀνωτάτω τάξιν, ὑπὸ στρατάρχῃ τῷ ποιητῇ πάντων Αἰτήσεις δ᾽ ἦσαν αἱ τῶν ἀληθινῶν ἀ μόνον ἐν τῷ θνητῷ, ὅπως ὑπάρχωσιν ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπὰν ἄνετος τοῦ τῆς σμοῦ γένηται ἡ ψυχή. Μόνος γὰρ Μ πρὸς τὰ θεῖα, ὡς ἔοικεν, ἐξ ἀρχῆς τὸ σύμ ὑπολαβὼν ἕξειν ἀναγκαιοτάτην συγγένειαν σιωτέραν τῆς ἀφ᾽ αἵματος, πάντων ἀγ ἀνθρωπίνη φύσις χωρεῖ, κληρονόμον ἃ μὲν αὐτὸς ἔσχεν, ἐξ ἑτοίμου διδούς, ἃ κτητο, τὸν θεὸν ἱκετεύων παρασχεῖν, τῶν χαρίτων αὐτοῦ ἀεννάους πηγὰς μὲν πᾶσι δ᾽ ἀνειμένας, ἀλλὰ μόνοις ἱκέ ται δ᾽ εἰσὶν οἱ καλοκἀγαθίας ἐρῶντες,

θέμις ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων πηγῶν διψῶσι σοφίας.

§. 5. Τὰ μὲν οὖν δείγματα τῆς τοῦ νομοθέτου φιλανθρωπίας, οἷς ἐχρήσατο πρὸς εὐμοιρίαν φύσεως ἀγαθῆς, καὶ ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν βίβλων ὑφηγήσεως δεδήλωται· λεκτέον δὲ ἃ καὶ τοῖς ἔπειτα διετάξατο, εἰ μὴ πάντα — οὐ γὰρ ῥᾴδιον — τὰ γοῦν ἀγχίθυρα καὶ ἐγγυτάτω τῶν ἐκείνου βουλευμάτων. Τὸ μὲν ἐπιεικὲς καὶ ἥμερον οὐκ ἐν ταῖς πρὸς ἀνθρώπους μόνον ἵδρυται κοινωνίαις, ἀλλ' ἐπιδαψιλευόμενος ἀνέχει πλουσίως αὐτὸ, καὶ τείνει πρός γε τὰς τῶν ἀλόγων ζώων φύσεις καὶ πρὸς τὰς τῶν ἡμέρων δένδρων. Ἃ δὲ περὶ ἑκάστων ἐνομοθέτησε, λεκτέον ἐν μέρει, τὴν ἀρχὴν ποιησαμένους ἀπ' ἀνθρώπων.

§. 6. Ἀπαγορεύει τοίνυν ἀδελφῷ δανείζειν, *) ἀδελφὸν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ἀστὸς ἢ ὁμόφυλος ᾖ, τόκους ἐπὶ χρήμασιν οὐ δίκαιον ἐκλέγειν, ὡς ἀπὸ θρεμμάτων ἐπιγονάς. Καὶ προτρέπει μὴ διὰ τοῦτο ἀναδύεσθαι καὶ ὑπερβάλλειν ὀκνηρότερον, ἀλλ' ἀνειμέναις χερσὶ καὶ γνώμαις, μάλιστα μὲν χαρίζεσθαι τοῖς δεομένοις, λογιζομένους ὅτι καὶ ἡ χάρις τρόπον τινὰ δάνειον ἀποδοθησόμενον ἐν καιρῷ βελτίονι ἀνάγκης, ἑκουσίῳ 702
προθέσει τοῦ λαβόντος. Εἰ δὲ καὶ βούλοιντο δω- P.
ρεῖσθαι, κιχράναι γοῦν ἑτοιμότατα καὶ προθυμότατα, μηδὲν ἔξω τῶν ἀρχαίων ἀποληψομένους. Οὕτω γὰρ οὔθ' οἱ πένητες ἔμελλον ἀπορώτατοι γίνεσθαι, διπλάσια ὧν ἔλαβον εἰσφέρειν ἀναγκαζόμενοι, οὔθ' οἱ συμβαλόντες ἀδικεῖσθαι ἃ προήκαντο μόνα κομιζόμενοι. Καί τοί γε οὐ μόνα· σὺν γὰρ τοῖς ἀρχαίοις ἀντὶ τόκων οὓς λαβεῖν οὐκ ἠξίωσαν, τὰ κάλλιστα καὶ τιμιώτατα τῶν ἐν ἀνθρώποις χρηστότητα,

---

*) Deut. 23, 19.

μεγαλόνοιαν, εὐφημίαν, εὔκλειαν. Οἷς τίς κ ἐφάμιλλος; Ἀπορώτατος μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας β λεὺς ἀναφαίνεται κατὰ σύγκρισιν μιᾶς ἀρετῆς. μὲν γὰρ ὁ πλοῦτος ἄψυχος ἐν ταμείοις καὶ μ γῆς κατορωρυγμένος, τῆς δὲ ἀρετῆς ἐν ψυχῆ ἡγεμονικῷ. Μεταποιεῖται δ' αὐτοῦ καὶ τὸ καθ ταρον τῆς οὐσίας οὐρανὸς καὶ ὁ γεννητὴς τῶν πάντων θεός. Ἔτι τοίνυν τὴν ὀβολοστατῶν καὶ κογλύφων εὔπορον ἀπορίαν λόγῳ θετέον, πολυχρ δοκούντων εἶναι βασιλέων, οὐδ' ὄναρ ἑωρακ τὸν βλέποντα πλοῦτον. Εἰσὶ δ' οἱ τοσαύτῃ κέχ ται μοχθηρίας ὑπερβολῇ, ὥςτε οὐκ ἔχοντες ἀργύ τροφὰς δανείζουσιν, ὡς πλείους ὧν ἔνδοσαν α κομισόμενοι. Ταχὺ γοῦν οὗτοι μεταιτοῦσιν ἔρ παράσχοιεν, λιμὸν ἐν εὐθηνίᾳ καὶ εὐετηρίᾳ κ σκευάζοντες, καὶ τῆς ἀθλίων ἀνθρώπων γασ ἔνδειαν προσοδευόμενοι, μονονοὺκ ἐπὶ τρυτάνη στάντες σιτία, καὶ μὴ καθέλκειν ῥοπήν. Τοῖς μεθέξουσι τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας ἱερᾶς ἀναγκ παραγγέλλει τὰς ἰδέας τῶν τοιούτων πόρων ἐκτ σθαι. Δουλοπρεποῦς γὰρ καὶ σφόδρα ἀνελευθ ψυχῆς τὰ ἐπιτηδεύματα, μεταβεβηκυίας εἰς ἀ τητα καὶ θηρίων φύσιν.

§. 7. Ἔτι τῶν εἰς φιλανθρωπίαν τεινόντων ράγγελμα καὶ ἐκεῖνο διατέτακται, *) μισθὸν π τος αὐθημερὸν ἀποδιδόναι, οὐ μόνον ὅτι τὴν αν, ἐφ' ᾗ παρελήφθη παρασχόντα, δίκαιον ἦν ἐπὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ μισθὸν ἀνυπερθέτως ἀπολα ἀλλ' ὅτι καὶ, ὥς εἶπόν τινες, ἐφήμερος ὢν ὁ χ τέχνης ἢ ἀχθοφόρος, ὅλῳ τῷ σώματι κακοπα ὑποζυγίου τρόπον, ἐπὶ τῷ μισθῷ τέθειται τὴν πίδα, ὃν εἰ μὲν εὐθὺς κομίσαιτο, γήθει, χα νῦν τε καὶ πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν προθυμίᾳ διπλά

*) Lev. 19, 13.

ἐργασόμενος· εἰ δὲ μὴ κομίσαιτο, πρὸς τῷ σφόδρα ἄχθεσθαι καὶ τοὺς τόνους ὑπὸ λύπης ἐκλυθεὶς ἀναπέπτωκεν, ὡς ἀδυνατεῖν πρὸς τὰ ἐν ἔθει τῶν ἔργων ἀπαντᾶν.

390 §. 8. Ἔτι φησὶ,*) δανειστὴς μὴ εἰςίτω χρεωστῶν οἰκίας, ἐνέχυρόν τι καὶ ῥύσιον ἐπὶ τῷ δανείῳ μετὰ βίας ληψόμενος, ἀλλ' ἐν προθύροις ἔξω προεστὼς ἀναμενέτω κελεύων ἡσυχῇ προφέρειν. Οἱ δ' ἂν ἔχωσι, μὴ ἀναδυέτωσαν, εἴ γε ἁρμόττει τὸν μὲν μὴ τῷ δύνασθαι καταχρῆσθαι πρὸς τὸ αὐθαδέ- 703
στερον, ἐφ' ὕβρει τῶν δανεισαμένων· τοὺς δὲ πρὸς P.
ὑπόμνησιν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἀποδόσεως ἄξια παρασχεῖν ἐνέχυρα.

§. 9. Τίς γε μὴν οὐκ ἂν ἀγάσαιτο τοῦ περὶ τοὺς θεριστὰς καὶ τρυγητὰς κηρύγματος ἢ διατάγματος; **) Κελεύει γὰρ ἐν μὲν ἀμήτῳ μήτε τὰ ἀποπίπτοντα τῶν δραγμάτων ἀναιρεῖσθαι, μήτε πάντα τὸν σπόρον κεῖραι, ἀλλ' ὑπολιπέσθαι τὸ τοῦ κλήρου μέρος ἄτμητον, ἅμα μὲν τοὺς εὐπόρους μεγαλόφρονας καὶ κοινωνικοὺς κατασκευάζων, ἐκ τοῦ τι παριέναι τῶν ἰδίων, καὶ μὴ πᾶσι προςκεχηνέναι, μηδὲ πᾶν συμφορεῖν καὶ συγκομίζειν οἴκαδε θησαυροφυλακήσοντας· ἅμα δὲ καὶ τοὺς πένητας εὐθυμοτέρους ἀπεργαζόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ κτημάτων ἰδίων ἀποροῦσιν, ἐφίησιν αὐτοῖς εἰς τὰ τῶν ὁμοφύλων εἰςιέναι, καὶ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ὡς οἰκείων δρεπομένοις τοῖς κληρούχοις προστάττει, μήτε ῥᾶγας ἀποπιπτούσας συλλέγειν, μήτε ἀνατρυγᾶν ἀμπελῶνας. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ τοῖς ἐλαιολογοῦσι διατάττεται,***) καθάπερ φιλοστοργότατος πατὴρ, οὐχὶ ταῖς αὐταῖς εὐπραγίαις κεχρημένων τῶν παίδων, ἀλλὰ τῶν μὲν ἐν περιουσίᾳ ζώντων, τῶν δ' εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην

*) Deut. 24, 10. **) Ibid. v. 19. ***) Ibid. v. 20.

περιηκόντων, οὓς ἐλεῶν καὶ οἰκτείρων ἐπὶ τὰ κτή-
ματα τῶν ἀδελφῶν καλεῖ μεθέξοντας, ὡς ἰδίων τῶν
ἀλλοτρίων, οὐκ εἰς ἀναισχυντίαν, ἀλλ' εἰς ἐπανόρ-
θωσιν ἐνδείας, καὶ οὐ μόνον καρπῶν μετουσίαν,
ἀλλὰ καὶ κτημάτων ὅσα τῷ δοκεῖν. Εἰσὶ δ' οἳ οὕ-
τω ῥυπῶσι τὰς διανοίας προςτετηκότες ἀργυρίῳ
καὶ δυςθανατῶντες περὶ πᾶσαν ἰδέαν κέρδους,
πόθεν ἂν γένοιτο μὴ σκεπτόμενοι, ὥςτε ἐπανατρυ-
γῶσι μὲν τοὺς ἀμπελῶνας, καὶ ἐλαιῶνας, τήν τε κα-
θοφόρον καὶ σιτοφόρον γῆν ἀναθερίζουσι, τὴν δου-
λοπρεπῆ καὶ ἀνελεύθερον αὐτῶν μικροψυχίαν ἐλέγ-
χοντες, καὶ ἅμα ἀσεβοῦντες. Ὀλίγα μὲν γὰρ αὐτοὶ
εἰς γεωργίαν παρέσχον, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ ἀναγκαι-
ότατα τῶν εἰς καρποφορίαν καὶ εὐγονίαν ἡ φύσις,
καιρίους ὑετούς, ἀέρος εὐκρασίας, τὰς τιθηνίας τῶν
φυομένων, συνεχεῖς καὶ μεγάλας δρόσους, ζωτι-
κωτάτας αὔρας, ὡρῶν τε ἐτησίων ἀζημίους γενέσεις,
391 ὡς μήτε θέρος περιφλέγοι, μήτε κρύος περιψύχοι,
M. μήτε ἔαρος καὶ μετοπώρου τροπαὶ ἐλαττοῖεν τὰ
γεννώμενα. Καὶ ταῦτ' εἰδότες καὶ ὁρῶντες ἀεὶ τὴν
φύσιν τελεσιουργοῦσαν, καὶ πλουσίαις χάρισι δω-
ρουμένην, ὅμως τὰς ἐκείνης εὐεργεσίας σφετερίζε-
σθαι τολμῶσι, καὶ ὡς αὐτοὶ πάντων αἴτιοι μεταδι-
δόασιν οὐδενὸς οὐδενί, μισανθρωπίαν ὁμοῦ καὶ ἀσέ-
βειαν ἀσκοῦντες. Οὓς, ἐπεὶ μὴ γνώμαις ἑκουσίαις
ἀρετὴν διεπόνησαν, ἄκοντας νουθετεῖ καὶ σωφρο-
νίζει νόμοις ἱεροῖς, οἷς ὁ μὲν σπουδαῖος ἐθέλων,
ὁ δὲ μοχθηρὸς ἄκων πειθαρχεῖ.

§. 10. Κελεύουσιν οἱ νόμοι, *) δεκάτας μὲν ἀπό
σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ θρεμμάτων ἡμέρων
καὶ ἐρίων ἀπάρχεσθαι τοῖς ἱερωμένοις, ἀπὸ δὲ τῆς
κατ' ἀγροὺς ὀπώρας καὶ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων,
ἀνάλογον τῆς κτήσεως ἐν ταλάροις πλήρεσι κομίζειν

---

*) Deut. 24, 4.

ὸν ᾠδαῖς εἰς τὸν θεὸν πεποιημέναις, ἃς ἀναγρά-
τους στηλιτεύουσιν αἱ ἱεραὶ βίβλοι. Καὶ προςέτι
οῶν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν τὰ πρωτότοκα, μὴ
ὥςπερ ἴδια κατατάττειν ἐν ταῖς ἀγέλαις, ἀλλὰ καὶ
αῦτα νομίζειν ἀπαρχὰς, ὅπως ἐξεθιζόμενοι τῇ μὲν
ιμᾶν τὸ θεῖον, τῇ δὲ μὴ πάντα κερδαίνειν, εὐσε-
εία καὶ φιλανθρωπία ταῖς ἀρετῶν ἡγεμονίσιν ἐπικο-
μῶνται. Πάλιν, "Ἐὰν ἴδῃς," φησὶ,*) "τινὸς τῶν
ἰκείων ἢ φίλων ἢ συνόλως ὧν οἶδας ἀνθρώπων ὑ-
οζύγιον ἐν ἐρημίᾳ πλανώμενον, ἀναγαγὼν ἀπόδος.
Καὶ ἐὰν ἄρα τύχῃ μακρὰν ἀφεστὼς ὁ δεσπότης,
ετὰ τῶν σῶν διαφύλαξον, ἄχρις ἂν ἐπανελθὼν κο-
ίσηται παρακαταθήκην ἣν οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἣν
ὑτὸς ἐξευρὼν ἐκ φυσικῆς κοινωνίας ἀποδίδως."

§. 11. Τὰ δὲ περὶ τοῦ ἑβδόμου ἔτους νομοθε-
ηθέντα καθ' ὃ δεῖ, τὴν μὲν χώραν ἀνίεσθαι ἀργὴν
οῦσαν ἀφιεμένην, τοὺς δὲ πένητας ἀδεῶς τοῖς τῶν
λουσίων χωρίοις ἐπιβατεύειν δρεψομένους αὐτομα-
ισθέντα καρπὸν δώρημα φύσεως, ἆρ' οὐχὶ χρηστὰ
αὶ φιλάνθρωπα; "Ἑξαετίαν," φησὶν,**) "ἀπο-
ονέτωσαν οἱ οἰκήτορες ἀνθ' ὧν ἐκτήσαντο καὶ ἐγε-
πόνησαν, ἕνα δὲ ἐνιαυτὸν ἕβδομον οἱ ἀκτήμονες
αὶ ἀχρήματοι, μηδενὸς τῶν κατὰ γεωργίαν ἀποτε-
εσθέντος." Ἄτοπον γὰρ ἦν, ἑτέρους μὲν πονεῖν,
τέρους δὲ καρποῦσθαι. Ἀλλ' ἵνα τρόπον τινὰ τῶν
ορίων ἀδεσπότων ἐαθέντων, μὴ συνεφαπτομένης
εωργίας, ἄρτιοι καὶ πλήρεις αἱ χάριτες ἐκ θεοῦ μό-
ον γένωνται, προςαπαντῶσαι τοῖς δεομένοις. Τί
δὲ, ὅσα περὶ τοῦ πεντηκοστοῦ ἐνιαυτοῦ διατέτα-
ται,***) πᾶσαν οὐχ ὑπερβάλλει φιλανθρωπίαν;
Καὶ τίς οὐκ ἂν εἴποι τῶν μὴ γεῦσιν ἄκροις ἀπο-
γευσαμένων τῆς νομοθεσίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἑστια-

*) Exod. 23, 4. **) Ibid. v. 10. ***) Lev. 25, 8.

θέντων καὶ ἐπιτρυφησάντων ἡδίστοις ἅμα καὶ κ
λίστοις δόγμασιν; Ἐπιτελεῖται μὲν γὰρ ἃ καὶ
ἑβδόμῳ, προςείληφε δέ τινα μείζονα, λῆψιν
ἰδίων κτημάτων, ἃ διὰ καιροὺς ἀβουλήτους πα
χώρησαν ἑτέροις. Οὔτε γὰρ τὴν κτῆσιν ἔχειν
ἀλλοτρίων ἐφίησι, τὰς εἰς πλεονεξίαν ἐπιφράττ
ὁδούς, ἕνεκα τοῦ στεῖλαι τὴν ἐπίβουλον καὶ πάντ
κακῶν αἰτίαν ἐπιθυμίαν, οὔτε τοὺς κληρούχους
ἅπαν ᾠήθη χρῆναι τῶν οἰκείων ἀποστερεῖσθαι,
νίᾳ διδόντας δίκας, ἣν κολάζεσθαι μὲν οὐ θέ
ἐλεεῖσθαι δ᾽ ἀναγκαῖον. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα μυρί
τῶν ἐν μέρει διατεταγμένων πρὸς τοὺς ὁμοεθν
χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα, ὧν ἀποχρώντως ἐν τ
προτέραις συντάξεσιν ἐπιμνησθείς, ἀρκεσθήσομ
τοῖς εἰρημένοις, ἃ παραδείγματος ἕνεκα καιρίου π
ρέλαβον.

§. 12. Νομοθετήσας δὲ περὶ τῶν ὁμοεθνῶν,
καὶ τοὺς ἐπήλυδας οἴεται δεῖν προνομίας πάσης
ξιοῦσθαι, γενεὰν μὲν τὴν ἀφ᾽ αἵματος καὶ πατρ
καὶ ἔθη καὶ ἱερὰ ἀφιδρύματα θεῶν γέρα τε
τιμὰς ἀπολελοιπότας, καλὴν δ᾽ εἰς ἀποικίαν σ
λαμένους, τὴν ἀπὸ μυθικῶν πλασμάτων πρὸς
τῆς ἀληθείας ἐνάργειαν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ ἑ
καὶ ὄντος ὄντως θεοῦ. Κελεύει δὴ τοῖς ἀπὸ
ἔθνους ἀγαπᾶν τοὺς ἐπήλυδας, μὴ μόνον ὡς φίλ
καὶ συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἑαυτούς, κατά τε σῶ
καὶ ψυχὴν ὡς οἷόν τε κοινοπραγοῦντας· κατὰ
τὴν διάνοιαν, τὰ αὐτὰ λυπουμένους τε καὶ χαίρ
τας, ὡς ἐν διαιρετοῖς μέρεσιν ἓν ζῶον εἶναι δοκ
ἁρμοζομένης καὶ συμφυὲς ἀπεργαζομένης αὐτὸ κ
νωνίας. Οὐκ ἔτ᾽ ἂν εἴποιμι περὶ σιτίων καὶ ποτ
καὶ ἐσθῆτος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ δίαιταν
τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἃ τοῖς ἐπηλύταις δίδωσι

---

*) Deut. 10, 19.

ιος παρὰ τῶν αὐτοχθόνων. Ἕπεται γὰρ ταῦτα ντα ἐν ἴσοις τῆς εὐνοίας τοῦ στέργοντος ὁμοίως καὶ πῶντος τὸν ἔπηλυν ὡς αὑτόν.

§. 13. Ἔτι τοίνυν ἐπιτείνων καὶ ἐπελαύνων ὅλ- ν φύσει φιλανθρωπίαν, διατάττεται καὶ περὶ μετοί- ν, ἀξιῶν τοὺς μετανάστας ἐν καιροῖς γενομένους, νέμειν τινὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις τιμήν, εὖ μὲν πεποιηκόσι καὶ φιλοξένως προσενεχθεῖσι, πᾶσαν, δὲ μηδὲν ἔξω τῆς ὑποδοχῆς παράσχοιεν, με- ωτέραν. Τὸ γὰρ ἐνορμίσασθαι πόλει μηδὲν προς- ούσῃ, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ἐπιβῆναι ἐδάφους αὐτὸ ον ἀλλοτρίου, δωρεὰ κατ' αὐτόν τίς ἐστιν ἀπο- σα τοῖς μὴ δυναμένοις τὴν ἰδίαν οἰκεῖν. Ὁ δὲ ὑπερβάλλων τοὺς ἐπιεικείας ὅρους αὐτοὺς οἴ- δεῖν καὶ τοῖς κακῶς πεποιηκόσι τῶν ξενοδό- μὴ μνησικακεῖν, εἰ καὶ μὴ τὰς πράξεις, ὄνο- γοῦν ἔχουσι φιλάνθρωπον. Ἄντικρυς οὖν φη- "Οὐ βδελύξῃ Αἰγύπτιον." *) Καί τοι τί κακὸν ιοι παρέλιπον, ὃ μὴ τῷ ἔθνει προσετρίψαντο, λαιοῖς ἐξυφαίνοντες ἀεὶ κεκαινουργημέναις ἐπι- εἰς ὠμότητα; Ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ τὴν ἀρχὴν ἐδέ- τὰς πόλεις οὐκ ἀποκλείσαντες, οὐδὲ τὴν χώραν τοῖς ἥκουσι παρασκευάσαντες, "Ἐχέτωσαν," "προνομίαν τῆς ὑποδοχῆς τὸ ἔνσπονδον. Καὶ ἄ τινες ἐθελήσειαν αὐτῶν μεταστάξασθαι πρὸς Ἰουδαίων πολιτείαν, οὐχ ὡς ἐχθρῶν παῖδας ἀσυμ- σκορακιστέον, ἀλλ' οὕτω προσενεκτέον, ὡς 706 γενεᾷ καλεῖν εἰς ἐκκλησίαν, καὶ μεταδιδόναι P. λόγων, οἷς θέμις τοὺς αὐτόχθονας καὶ εὐπατρί- ἱεροφαντεῖσθαι.

§. 14. Ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῶν ὑποδεξαμένων πρὸς μετοίκους νομοθετεῖ. Χρηστὰ δ' ἕτερα καὶ με- ἡμερότητος ὑπὲρ τῶν πολεμίων. **) Ἀξιοῖ γὰρ αὐτοὺς καὶ ἂν ἐπὶ θύραις ὦσιν, ἤδη τοῖς τείχεσιν

*) Deut. 27, 3. **) Ibid. 20, 10.

ἐφεστῶτες ἐν ταῖς πανοπλίαις, καὶ τὰς ἑλεπόλεις στάντες, μήπω νομίζεσθαι πολεμίους ἄχρις ἂν τοὺς ἐπικηρυκευσάμενοι προκαλέσωνται πρὸς νην, ἵν' εἰ μὲν ἐνδοῖεν, τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εὖ φιλίαν· εἰ δ' ἀπειθέστερον ἐναντιοῖντο, συμμ τὴν τοῦ δικαίου προςειληφότες, ἐλπίδι νίκης ἐ πρὸς ἄμυναν. Ἢν μέντοι καὶ ἐκ προνομῆς εὐ φου γυναικὸς εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθῃς, μὴ ὡς αἰ λώτῳ," φησὶν,*) ἐπαπερύγῃς τὸ πάθος, ἀλλ' ἡμ τερον οἰκτισάμενος τῆς μεταβολῆς, ἐπικούφισον συμφορὰν, μεθαρμοσάμενος πάντα πρὸς τὸ βέ Ἐπικουφίσεις δὲ, τὰς μὲν τῆς κεφαλῆς χαίτας κείρας, περιελὼν δὲ ὄνυχας, ἀπαμφιέσας δὲ τ σθῆτα ἣν ἔχουσα ἐζωγρήθη, τριάκοντα δ' ἡμ ἀνεὶς, καὶ ἐπιτρέψας αὐτῇ πενθῆσαι καὶ δακ μετ' ἀδείας πατέρα καὶ μητέρα καὶ τοὺς ἄλλο κείους, ὧν ἀπεζεύχθη τεθνεώτων, ἢ θανάτο ρους ὑπομενόντων τὰς ἐν δουλείᾳ συμφοράς.] δὲ ταῦτα ὡς γαμετῇ νομίμῳ συνέρχου. Τὴν
394 μέλλουσαν εὐνῆς ἀνδρὸς ἐπιβήσεσθαι μὴ κατι
M. σθαρνίαν, ὡς ἑταίραν τὸ τῆς ὥρας ἄνθος καπ ουσαν, ἀλλ' ἢ δι' ἔρωτα τοῦ συμβάντος, ἢ διὰ τέ γένεσιν, ὅσιον θεσμῶν τῶν ἐπὶ τελείοις γάμοις οὖσθαι· πάνυ καλῶς ἕκαστα διατάξάμενος. Πρ μὲν γὰρ οὐκ εἴασεν ἀχάλινον φέρεσθαι τὴν ἐπ μίαν ἀπαυχενίζουσαν, ἀλλ' ἀνέστειλε τὸ σφοδρὸν τῆς, ἡμέρας τριάκοντα ἐάσας. Δεύτερον δὲ τὸν τα βασανίζει, πότερον ἐπιμανὴς καὶ ἀψίκορο ὅλος τοῦ πάθους ἐστὶν, ἢ μετέχει τῆς καθαρω ἰδέας ἀνακεκραμένου λογισμοῦ. Λογισμὸς γὰρ σει τὴν ἐπιθυμίαν, οὐδὲν ὑβριστικὸν ἐάσας ἐργάσασθαι, ἀλλὰ τὴν μηνιαίαν προθεσμίαν σχεῖν. Τρίτον δὲ, ἐλεεῖ τὴν αἰχμάλωτον, εἰ μὲν

---

*) Deut. 21, 10 sqq.

θένος ἐστὶν, ὅτι γονεῖς οὐκ ἐγγυῶσι, τὴν εὐκταιοτάτην σύνοδον ἁρμοζόμενοι· εἰ δὲ χήρα, διότι κουριδίου στερουμένη πεῖραν ἑτέρου λαβεῖν μελλήσει, καὶ ταῦτα ἐπανατειναμένου ἔτι δεσποτικὸν φόβον, καὶ ἂν ἰσότητα ἐπιτηδεύῃ. Τὸ γὰρ ὑπακοῦον ἀεὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος, καὶ ἂν ἡμερώτερος ᾖ, δέδοικεν ἰσχύν. Ἐὰν δέ τις τῆς ἐπιθυμίας κληρωθεὶς, καὶ διακορὴς γενόμενος, μηκέτι κοινωνεῖν ὁμιλίας ἀξιοῖ τῆς πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, οὐ ζημιοῖ μᾶλλον αὐ- 707
τὸν, ἢ νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει πρὸς βελτίωσιν ἠ- P.
θῶν. Κελεύει γὰρ μήτε πιπράσκειν, *) μήτ' ἔτι δούλην ἔχειν, ἀλλὰ χαρίζεσθαι μὲν ἐλευθερίαν αὐτῇ, χαρίζεσθαι δὲ καὶ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἀπαλλαγὴν ἀδεᾶ, ὡς μὴ γυναικὸς ἑτέρας ἐπειςελθούσης ἐξ ἔριδος, οἷα φιλεῖ κατὰ ζηλωτυπίαν, πάθη τινὰ τῶν ἀνηκέστων, ἅμα καὶ τοῦ δεσπότου καινοτέροις φίλτροις ὑπηγμένου, καὶ καταφρονοῦντος τῶν παλαιτέρων.

§. 15. Ἕτερα δ' ἐφ' ἑτέροις ἐπαντλῶν ὠσὶ φιληκόοις, ἡμερότητα προστάττει. Καὶ ἂν ἐχθρῶν ὑποζύγια **) ἀχθοφοροῦντα τῷ βάρει πιεσθέντα προςπέσῃ, μὴ παρελθεῖν, ἀλλὰ συνεπικουφίσαι καὶ συνεγεῖραι, πόῤῥωθεν ἀναδιδάσκων, τὸ μὴ τοῖς ἀβουλήτοις τῶν ἐχθρανάντων ἐφήδεσθαι, βαρύμηνι πάθος τὴν ἐπιχαιρεκακίαν εἰδὼς, ἀδελφὸν ὁμοῦ καὶ ἀντίπαλον φθόνου, συγγενὲς μὲν ὅτι ἐκ πάθους ἑκάτερον. Καὶ γένοιτ' ἂν ἄμφω προςερχόμενα, καὶ μονονοὺκ ἀντακολουθοῦντα ἀλλήλοις· ἀντίπαλον δὲ, ὅτι ὁ μὲν, ἐπὶ τοῖς τοῦ πέλας ἀγαθοῖς λύπην, ἡ δὲ χαρὰν ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς κατεργάζεται. Καὶ ἂν πλανώμενον μέντοι, φη-
395 σὶν, ***) ἐχθροῦ τινὸς ἴδῃς ὑποζύγιον, τὰ τῆς δια-
M. φορᾶς καταλιπὼν ὑπεκκαύματα βαρυτέροις ἤθεσιν

---

*) Deut. 21, 14. **) Exod. 23, 5. ***) Ibid. v. 4.

ἀπαγαγὼν ἀπόδος. Οὐ γὰρ ἐκεῖνον μᾶλλον ὀ σεις, ἢ σαυτόν. Ἐπειδὴ τῷ μὲν ἄλογον ζῶον οὐδενὸς ἴσως ἄξιον, περιγίνεται, σοὶ δὲ τὸ μέγισ καὶ τιμιώτατον τῶν ἐν τῇ φύσει καλοκἀγαθία. Ἐ ται δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον, ὥςπερ σκιὰ σώματι, τῆς ἔχθρας διάλυσις. Ὅ τε γὰρ εὖ πεπονθὼς ἀ ἄγεται πρὸς τὸ ἔνσπονδον, χάριτι δουλωθεὶς, ὠφεληκὼς, συμβούλῳ χρώμενος καλῇ πράξει, δὸν ἤδη πρὸς καταλλαγὰς τὴν διάνοιαν τέτραπ Τοῦτο δὲ μάλιστα βούλεται διὰ πάσης νομοθε ὁ ἱερώτατος προφήτης κατασκευάζειν, ὁμόνοιαν, νωνίαν, ὁμοφροσύνην, κρᾶσιν ἠθῶν, ἐξ ὧν οἰκίαι πόλεις, ἔθνη τε καὶ χῶραι, καὶ τὸ σύμπαν τῶν θρώπων γένος, εἰς τὴν ἀνωτάτω προέλθοιεν εὐ μονίαν. Ἀλλ᾽ ἄχρι μὲν τοῦ παρόντος ταῦτ᾽ εὐχαί. Γενήσεται δὲ, ὥς γ᾽ ἐμαυτὸν πείθω, καὶ γα ἀψευδέστατα, τοῦ θεοῦ παρασχόντες ὥςπερ σίοις καρποῖς εὐφορίαν ἀρετῆς, ὧν μὴ ἀμοιρήσα οἱ πόθον αὐτῶν σχεδὸν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας πε ροντες.

§. 16. Ἃ μὲν οὖν ἐπ᾽ ἐλευθέροις ἔγνω, τα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Συνῳδὰ δ᾽ ὡς ἐ καὶ τὰ περὶ δούλων νομοθετεῖ, πάντων τῶν συν νόντων εἰς ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ τοις μεταδούς. Τοὺς μὲν οὖν ἕνεκα χρείας τῶν ναγκαίων ὑποβεβληκότας ἑαυτοὺς ἄλλων ὑπηρεσί οἴεται *) δεῖν μηδὲν ἀνάξιον ὑπομένειν τῆς εὐγει ἐλευθερίας, παραινῶν τοῖς τυγχάνουσι τῆς διακονί εἰς τὸ τῆς τύχης ἀτέκμαρτον ἀφορᾶν, καὶ λαμβά αἰδῶ τῆς μεταβολῆς· τοὺς δ᾽ ἐξ ἐφημερινῶν δα ων χρεώστας, τὸ τῆς περιβολῆς ὄνομα καὶ πά ὑποδύντας, ἢ καὶ τοὺς ἀνάγκῃ βιαστικωτέρᾳ γι μένους ἐξ ἐλευθέρων δούλους, οὐκ εἰςάπαν κα

*) Deut. 15, 12.

πραγεῖν ἐᾷ, διδοὺς ἐκεχειρίαν, εἰς ἅπαν ἐνιαυτῷ ἑβδόμῳ. Τοῖς μὲν γὰρ δανεισταῖς οὐ κομισαμένοις τὸ χρέος πρὸς τὸν ἕτερον κτησαμένοις τοὺς πρότερον ἐλευθέρους, "Ἀρκεῖ," φησί, "χρόνος εἰς ὑπηρεσίαν, ἑξαετία. Οἵ γε μὴν δοῦλοι, χρηστῶν μὴ ἐλπίδων ἀμοιρείτωσαν, ἀλλ' ἰέτωσαν ἐπὶ τὴν παλαιὰν εὐγένειαν, ἧς διὰ καιροὺς ἀβουλήτους ἐστέρηνται. Καὶ μὴν ἐκ τριγονίας μὲν," φησί, "δοῦλος ἑτέρου, φόβῳ δεσποτικῶν ἀπειλῶν, ἢ συνειδήσει τινῶν ἁμαρτημάτων, ἢ μηδὲν ἠδικηκώς, ἀμειλίκτῳ καὶ ὠμοθύμῳ χρώμενος ἄλλως δεσπότῃ καταφυγῇ χρῆται ὡς δεόμενος ἐπικουρίας, μὴ περιΐδητε — προδιδόναι ἱκέτας οὐχ ὅσιον· ἱκέτης δὲ καὶ ὁ δοῦλος, ὥσπερ εἰς τὴν ἑστίαν καταπεφευγώς, ἐν ᾗ δίκαιόν ἐστιν ἀσυλίας τυγχάνειν — μάλιστα μὲν εἰς ἀδόλους καταλλαγὰς ἐλθόντα χωρὶς ἐνέδρας. Εἰ δὲ μή, τὸ γοῦν σπανιώτατον πραθείς· ἀλλαγαὶ γὰρ αἱ τῶν δεσποτῶν ἄδηλον ὅπου τὴν ῥοπὴν ἕξουσι· τοῦ δ' ὁμολογουμένου κουφότερον τὸ ἄδηλον κακόν."

§. 17. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων, καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν, καὶ δούλων καὶ ἐλευθέρων καὶ συνόλως ἀνθρώπων νομοθετεῖ· τὸ δὲ ἐπιεικὲς καὶ ἥμερον, καὶ ἐπὶ τὴν τῶν ἀλόγων τείνει φύσιν, ἀεὶ μεταδιδοὺς καὶ τούτοις ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς ἱεροῦς, ἀρύσασθαί τινος χρηστοῦ. Κελεύει γὰρ ἐν ἡμέροις ἀγέλαις κατά τε ποίμνας καὶ αἰπόλια καὶ βουκόλια, τῆς παραχρῆμα τῶν γεννωμένων ἀπολαύσεως ἀπέχεσθαι μήτε πρὸς ἐδωδὴν μήτε προφάσει θυσιῶν λαμβάνοντας. Ὠμῆς γὰρ ὑπέλαβεν εἶναι ψυχῆς, *) ἐφεδρεύειν ἀποκυϊσκομένοις ἀνυπέρθετον ζεῦξιν ἐγγόνων τε αὖ καὶ μητέρων, ἕνεκα γαστρὸς ἡδονῆς, μᾶλλον δὲ ἀηδίας ψυχῆς ἐκ τόπου τινὸς καὶ παρηλλαγμένης. Φησὶν οὖν τῷ βιωσομέ-

*) Exod. 23, 19.

νῳ κατὰ τὴν ἱερωτάτην αὐτοῦ πολιτείαν, "Ὦ ναῖε, πολλή τίς ἐστιν ἀφθονία σοὶ τῶν πρὸς ἀ λαυσιν, οἷς μέμψις οὐ παρέπεται. Συγγνωστὸν ἂν ἦν ἴσως, ἐπειδὴ πολλὰ τῶν ἀβουλήτων ἀπ καὶ σπάνις δρᾶν ἀναγκάζει. Σὺ δὲ καὶ διαφ εἰς ἐγκράτειαν καὶ ἀρετὰς ὀφείλεις, τὴν καλλί τεταγμένος τάξιν, ὑπὸ ταξιάρχῃ, τῷ τῆς φύ ὀρθῷ λόγῳ, δι' ὧν ἡμερῶσθαί σε δεῖ, μηδὲν α ὸν τῇ διανοίᾳ παραδεχόμενον. Τί δὲ ἂν ταῖς τὴν ἀποκύησιν ὠδῖσιν ἐπιφέρειν ἔξωθεν ἑτέρας τῆς παραχρῆμα τῶν γεννωμένων διαζεύξεως; Ἀι κη γὰρ σφαδάζειν ἀποσπωμένων, διά τινα φυσ κὴν μητέρων πρὸς ἔγγονα φιλοστοργίαν, καὶ μ στα ὑπὸ τὸν τῆς κυήσεως καιρόν. Ἐπειδὴ πη ζοντες οἱ μαστοὶ, σπάνει τοῦ θηλάζοντος ἀνακ τῆς ἐπιῤῥοίας λαμβανούσης, στειροῦνταί τε κατα νόμενοι τῷ βάρει τοῦ γάλακτος, καὶ ἀλγηδόσι ζονται. Χάρισαι," φησὶ, "τῇ μητρὶ τὸ ἔγγονον

397 καὶ μὴ τὸν σύμπαντα χρόνον, ἑπτὰ γοῦν

M. πρώτας ἡμέρας γαλακτοτροφῆσαι· καὶ μὴ ἀναφ ἃς ἡ φύσις ὤμβρησε πηγὰς τοῦ γάλακτος ἐν στοῖς ἐργάσῃ, τὰς δευτέρας χάριτας αὐτῆς ἀνε ἃς ἐκ πολλοῦ τοῦ προμηθοῦς ἡτοιμάσατο, τὰ λουθον, μακρόθεν αἰωνίᾳ καὶ τελείᾳ φρονήσει τιδοῦσα. Προτέρα μὲν γὰρ δωρεὰ γέννησις, δι τὸ μὴ ὂν ἄγεται εἰς τὸ εἶναι· δευτέρα δὲ γάλα ἐπίῤῥοια, τροφὴ καιροῖς μαλακωτάτη ἐν ἁπαλῷ, δ' οὖσα, ποτόν ἐστιν ὁμοῦ καὶ σιτίον. Ἔστι ὅσον μὲν ὑδατῶδες τοῦ γάλακτος ποτὸν, ὅσον δ ποπαχύνεται, σιτίον, προνοίᾳ τοῦ μὴ κακοπαθεῖ ἀρτίγονον, ἐφεδρευούσης χρόνοις διαφέρουσιν ἐνδ ἀλλ' ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσφορὰν ἑκατ τοῦ τῆς τροφῆς εἴδους, τὰς πικρὰς δεσποίνας δι τε καὶ πεῖναν ἐκφεύγειν. Τοῦτον ἀναγνόντες τὸν μον οἱ χρηστοὶ καὶ περιμάχητοι γονεῖς, ἐγκαλύ σθε οἱ ἐπὶ τοῖς βρέφεσιν ἀεὶ φονῶντες, οἱ κ

ἐφεδρεύοντες ἐφεδρείαν τοῖς ἀποκυουμένοις εἰς ἔκθεσιν, οἱ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους ἄσπονδοι πολέμιοι. Τίνι γὰρ δι' εὐνοίας ἐγένεσθε, γενόμενοι τῶν ἰδίων τέκνων αὐτόχειρες; Οἱ τὰς πόλεις τό γ' ἐπ' αὐτοῖς ἧκον μέρος ἐρημοῦντες, ἀπὸ τῶν ἐγγυτάτω γένους ἀρξάμενοι τῆς ἀπωλείας· οἱ τοὺς τῆς φύσεως θεσμοὺς ἀνατρέποντες, καὶ ὅσα ἂν οἰκοδομῇ καθαιροῦντες· οἱ ἀνήμεροι καὶ ἀτίθασσοι ψυχῆς ὠμότητι γενέσει φθορὰν καὶ ζωῇ θάνατον ἐπιφημίζοντες. Ἢ οὐχ ὁρᾶτε, ὅτι τῷ πάντα ἀρίστῳ νομοθέτῃ δι' ἐπιμελείας ἐγένετο, μηδὲ τῶν ἀλόγων τὰ ἔγγονα διαζευχθῆναι τῆς τεκούσης, ἄχρις ἂν γαλακτοτροφηθῇ; Τὸ πλέον, ὦ γενναῖοι, δι' ὑμᾶς, ἵν' εἰ καὶ μὴ τῇ φύσει, μαθήσει γοῦν ἀναδιδάσκησθε τὸ φιλοίκειον, εἰς ἄρνας καὶ ἐρίφους ἀποβλέποντες· οἷς ἐν ἀφθόνοις χορηγίαις τῶν ἀναγκαίων τρυφᾶν οὐ κεκώλυνται, τῆς φύσεως μὲν αὐτὰς παρασκευασαμένης ἐν ἐπιτηδειοτάτοις χωρίοις, ἐξ ὧν εὐμαρεῖς τοῖς δεησομένοις αἱ ἀπολαύσεις γενέσονται· νομοθέτου δὲ μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐφορῶντος, ἵνα μηδεὶς ἐμποδίζῃ τὰς εὐεργέτιδας καὶ σωτηρίους τοῦ θεοῦ δωρεάς.

§. 18. Βουλόμενος δὲ τὰ ἡμερότητος καὶ ἐπιεικείας σπέρματα πολυτρόποις ἰδέαις ἐγκατασπεῖραι
ταῖς διανοίαις, ἄλλο τίθησι διάταγμα συγγενὲς τοῖς 710
προτέροις, ἀπαγορεύων ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ συγκαταθύειν P.
μητέρα καὶ ἔγγονον. Καὶ γὰρ εἰ θυτέον, ἀλλ' οὖν γε ἐν χρόνοις διαφέρουσιν. Ὑπερβολὴ γὰρ ἀγριότητος, τὴν αἰτίαν τῆς γεννήσεως μετὰ τοῦ γεννηθέντος ζώου ἡμέρᾳ μιᾷ κτείνειν. Καὶ τοῦτο τοῦ χάριν; Ἢ γὰρ ἐπὶ προφάσει θυσιῶν, ἢ διὰ γαστρὸς ἀπόλαυσιν. Εἰ μὲν οὖν ἕνεκα θυσιῶν, ἐπέψευσται καὶ τὸ ὄνομα. Τὰ γὰρ τοιαῦτα σφάγια, οὐ θυσία. Τίς δὲ δὴ καὶ θεοῦ βωμὸς οὕτως ἀνίερα ἱερεῖα παραδέξαιτο; Τὸ δὲ πῦρ, οὐκ ἂν δίχα τμηθὲν ἐξ ἑαυτοῦ διασταίη, φεῦγον τὴν ἐξ ἀμίκτου πρά-

γματος ἕνωσιν; οἶμαι ἂν αὐτὸ μηδὲ πρὸς β[illegible] χύτατον χρόνον ὑπομεῖναι, αὐτίκα δὲ σβεσθ[illegible] προνοίᾳ τοῦ μὴ τὸν ἀέρα καὶ τὴν ἱερωτάτην π[illegible] ματος φύσιν ὑπὸ τῆς καιομένης φλογὸς μιαίνεσ[illegible] Εἰ δὲ μὴ θυσιῶν χάριν, ἀλλὰ θοίνης, τίς οὐ[illegible] τῆς ὑπερφυοῦς γαστριμαργίας προβάλλοιτο κα[illegible] καὶ παρηλλαγμένας; Ἐκτόπους μὲν γὰρ ἡδονὰ[illegible] δὴ τοιοῦτοι μεταδιώκουσι. Τίς δὲ ἡδονὴ κρεα[illegible] γοῦσι, γεύσασθαι σαρκῶν ἐν ταὐτῷ τῶν μητ[illegible] καὶ ἐγγόνων; Ὧν εἰ τὰ μέλη τις ἀναμῖξαι θελή[illegible] ἀναπείρων ὀβελῶσιν ὀπτῶν ἐμφορήσασθαι, οὐ[illegible] μοι δοκεῖ διατελέσειν ἥσυχα, ῥήξειν δὲ φωνὴν[illegible] τλιάσαντα δι' ὑπερβολὴν τοῦ καινουργηθέντος [illegible] θους, καὶ μυρία λοιδορήσεσθαι τῆς λαιμαργίας, [illegible] εὐτρεπίζουσιν ἄλεκτον εὐωχίαν. Ἀλλ' ὅ γε ν[illegible] ἔξω περιῤῥαντηρίων ἐλαύνει καὶ ὅσα τῶν ζώων [illegible] φορεῖ, μὴ ἐπιτρέπων ἄχρις ἂν ἀποτέκῃ σφαγι[illegible] σθαι, τὰ κατὰ γαστρὸς ἐν ἴσῳ τοῖς ἀποκυηθ[illegible] λογισάμενος· οὐκ ἐπειδὴ τὴν ἴσην ἔλαχεν ἀξίαν μηδ' εἰς φῶς πρότερον ἦλθεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μ[illegible] κρόθεν ἐπισχεῖν τὴν εὐχέρειαν τῶν εἰωθότων πα[illegible] φύρειν. Εἰ γὰρ τὰ φυτῶν τρόπον ἐμπεριαυξανόμ[illegible] καὶ μέρη νομιζόμενα τῶν κυούντων, νῦν μὲν ἠ[illegible] μένα, μηνῶν δὲ περιόδοις αὖθις ἀποσπασθησόμενα [illegible] συμφυΐας, διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ γενήσεσθαι ζῶα [illegible] λάττεται τῷ περὶ τὰς μητέρας ἀνεπιβουλεύτῳ, [illegible] μὴ τὸ λεχθὲν μίασμα συμβῆναι· πῶς οὐχὶ μᾶλ[illegible] τὰ ἀποτεχθέντα, καὶ κατ' αὐτὰ ψυχῆς καὶ σώμα[illegible] μεμοιραμένα; Πάντων γὰρ ἀνοσιώτατον ἐνὶ και[illegible] καὶ ἡμέρᾳ μιᾷ ἔγγονον ὁμοῦ καὶ μητέρα κτείν[illegible] Ἔνθεν δέ μοι δοκοῦσιν ὁρμηθέντες ἔνιοι τῶν νομο[illegible] τῶν καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς κατακρίτοις γυναιξὶν εἰση[illegible] σασθαι νόμον, ὃς κελεύει τὰς ἐγκύους, ἂν ἄξια θ[illegible] νάτου δρῶσιν, μὴ κτείνειν μέχρις ἂν ἀποτέκωσ[illegible]
M. ἵνα μὴ ἀναιρουμένων συναπόληται τὸ κατὰ [illegible]
399 στρός. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐπ' ἀνθρώπων ταῦτα ἔγ[illegible]

σιν· ὁ δὲ προςυπερβάλλων ἄχρι καὶ τῶν ἀλόγων
ζώων τὸ ἐπιεικὲς ἐπιτείνει, ἵν' ** τοῖς νόμοις πᾶσιν 711
ὁμιλήσαντες, πολλῇ τινὶ περιουσίᾳ χρώμεθα φιλαν- P.
θρωπίας, τοῦ μὲν λυπεῖν καὶ ἀντιλυπεῖν ἀλλήλους
ἀπεχόμενοι, τὰ δ' οἰκεῖα ἀγαθὰ μὴ θησαυροφυλα-
κοῦντες, ἀλλ' εἰς μέσον προφέροντες καθάπερ συγ-
γενέσι, καὶ ἐκ φύσεως ἀδελφοῖς τοῖς πανταχῇ πᾶσιν.
Ἴτωσαν τοίνυν τὸ μὲν ἔθνος ἐπὶ μισανθρωπίᾳ διαβαλ-
λόντων, τοὺς δὲ νόμους ὡς ἄμικτα καὶ ἀκοινώνητα
παραγγέλλοντας αἰτιάσθωσαν οἱ δεινοὶ συκοφάνται,
περιφανῶς οὕτω τῶν μὲν νόμων ἔλεον μεταδιδόντων
καὶ ταῖς τῶν θρεμμάτων ἀγέλαις, τοῦ δὲ ἔθνους ἐκ
πρώτης ἡλικίας νομίμοις ὑφηγήσεσιν ὅσον ἐν ταῖς
ψυχαῖς ἀπειθὲς μεθαρμοζομένου πρὸς τὸ τιθασσόν.
Ἀποδύεται δ' αὐτὸς αὐτῷ καὶ ἐπαγωνίζεται, πο-
λύτροπος ὢν ἀρετῇ, καί τινι εὐτροπίᾳ χρώμενος πρὸς
τὰς καλὰς ὑφηγήσεις. Κελεύει γάρ, πρὶν ἀπότιτθον
γενέσθαι, μὴ ἀποσπᾶν τῆς τεκούσης, μήτε ἄρνα,
μήτε ἔριφον, μήτε ἄλλο τι τῶν ἐν ταῖς ἀγέλαις·
καὶ προςδιαταξάμενος μὴ θύειν τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ μη-
τέρα καὶ ἔγγονον, ἐπιδαψιλεύεται φάσκων ἄλλο,
„Οὐχ ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρός." *) Πάνυ
γὰρ ὑπέλαβεν εἶναι δεινὸν τὴν τροφὴν ζῶντος ἥδυ-
σμα γενέσθαι καὶ παράρτυσιν ἀναιρεθέντος· καὶ τὴν
μὲν φύσιν ἐπιμεληθεῖσαν αὐτοῦ τῆς διαμονῆς ὀμ-
βρῆσαι γάλα, ὃ διὰ μαστῶν τῆς τεκούσης ὡς ἐκ
δεξαμενῶν φέρεσθαι διετάξατο· τὴν δὲ τῶν ἀνθρώ-
πων ἀκρασίαν τοσοῦτον ἐπιβῆναι, ὡς τῷ τῆς ζωῆς
αἰτίῳ καταχρήσασθαι καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὑπολοίπου
σώματος ἀνάλωσιν. Εἰ δὲ τὰ ἐν γάλακτι κρέα συν-
έψειν ἀξιοῖ, μὴ σὺν ὠμότητι χωρὶς δὲ ἀσεβείας ἑψέ-
τω. Μυρίαι θρεμμάτων ἀγέλαι εἰσὶ πανταχοῦ, καὶ
καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀμελγόμεναι διὰ βουκόλων,

---

*) Exod. 23, 19.

αἰπόλων, ποιμένων, οἷς κτηνοτροφοῦσιν ἡ μεγ[...] πρόσοδος τὸ γάλα, τῇ μὲν ἐγκεχυμένον, τῇ δὲ [...]ιστάμενον καὶ πηγνύμενον εἰς τυρόν· ὥστε [...]νίας ὑπαρχούσης τῶν ἀρνῶν ἢ ἐρίφων ἤ τινος [...]ρου, τὸν γάλακτι μητρῴῳ κρέα συνέψοντα χ[...]πὴν ἐπιδείκνυσθαι τρόπων σκαιότητα, τὸ ἀναγκ[...]τατον καὶ συγγενέστατον λογικῇ ψυχῇ πάθος ἐ[...]τμημένον τὸν ἔλεον.

§. 19. Ἄγαμαι δὲ καὶ ἐκεῖνον τὸν νόμον, καθάπερ ἐν χορῷ παναρμονίῳ συνᾴδων τοῖς π[...]ροις, διαγορεύει, "βοῦν ἀλοῶντα μὴ φιμοῦν." *) Ο[...]
400 γάρ ἐστιν ὁ πρὸ μὲν τῆς σπορᾶς οὔσης βαθ[...]
M. σου πεδιάδος ἀνατεμὼν τὰς αὔλακας, καὶ προ[...]σάμενος οὐρανῷ καὶ γεωπόνῳ τὰς ἀρούρας· τῷ [...] ἵνα καιρίως κατασπείρῃ, τῷ δ' ἵνα κόλποι βα[...] ὑποδεξάμενοι τὰς διὰ τῶν ὑετῶν χάριτας, ταμ[...]σωσι καὶ χορηγήσωσιν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον τῷ σπ[...]τροφὰς πίονας, ἄχρις ἂν σταχυοφορήσας τελειογον[...] τὸν ἐτήσιον καρπόν. Μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν, πα[...]λιν βοῦς ἐστὶ πρὸς ἑτέραν ὑπηρεσίαν ἀναγκαῖος, [...]θαρσιν δραγμάτων καὶ διάκρισιν σκυβάλων ἀπὸ γνησίου καὶ χρησίμου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς γῆν ἀλ[...]βουσὶν ἥμερον καὶ ῥητὴν πρόσταξιν εἰπών, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀροῦσι θρέμμασι τεθέντα νόμον ἑξῆς δ[...] τῆς αὐτῆς ὄντα συγγενείας. Ἀπαγορεύει γὰρ ταὐτῷ ζευγνύναι πρὸς ἄρουραν βοῦν καὶ ὄνον, οὐ μόνον τοῦ περὶ τὰ ζῶα ἀνοικείου στοχασάμ[...] — διότι τὸ μὲν ἐστι καθαρὸν, ὄνος δὲ τῶν οὐ[...] θαρῶν, τὰ δὲ οὕτως ἠλλοτριωμένα συνάγειν οὐκ [...]πρεπές —, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὴν ἰσχύν ἐστιν ἄν[...] προμηθεῖται τῶν ἀσθενεστέρων, ὡς μὴ πρὸς δυ[...]τωτέρας βίας θλίβηται καὶ πιέζηται. Καί τοι μὲν ἀσθενέστερον ὄνος, ἔξω περιῤῥαντηρίων ἐλα[...]

*) Deut. 25, 4. **) Ibid. 22, 10.

ι. Τὸ δὲ ἐῤῥωμενέστερον βοῦς ἐν ταῖς τελειοτάταις σίαις ἱερουργεῖται. Ἀλλ᾽ ὅμως οὔτε τῆς τῶν ἀ-θάρτων ἀσφαλείας ὠλιγώρησεν, οὔτε τοῖς καθα-ῖς ἐφῆκεν. ἰσχύϊ πρὸ δίκης χρῆσθαι, μονονοὺκ ἄντι-κς βοῶν καὶ κεκραγὼς τοῖς ὦτα ἔχουσιν ἐν ψυχῇ, μένα τῶν ἑτεροεθνῶν ἀδικεῖν, οὐδὲν ἔχοντα αἰ-ιᾶσθαι, ὅτι μὴ τὸ ἀλλογενὲς, ὅπερ ἐστὶν ἀναί-ιν. Ὅσα γὰρ μήτε κακία, μήτε ἀπὸ κακιῶν, ἔξω ιντὸς ἐγκλήματος ἵσταται.

§. 20. Ἐπιδαψιλευόμενος δὲ τὸ ἐπιεικὲς, πάλιν ουσίως αὐτῷ καὶ κατακόρως χρῆται, μετιὼν ἀπὸ ν τῶν λογικῶν ἐπὶ τὰ ἄλογα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀλόγων ι τὰ φυτὰ, περὶ ὧν αὐτίκα λεκτέον, ἐπειδή γε περὶ ν πρότερον ἀνθρώπων καὶ τῶν ὅσα ψυχῆς με-ηται, λέλεκται. Ἀπείρηκε τοίνυν ἄντικρυς *) τε δενδροτομεῖν ὅσα τῆς ἡμέρου ὕλης, μήτε κεί-ν ἐπὶ λύμῃ σταχυοφοροῦσαν πρὸ καιροῦ πεδιάδα, ιε συνόλως καρπὸν διαφθείρειν, ἵνα περιουσίᾳ τροφῶν ἀφθόνων χορηγῆται τὸ τῶν ἀνθρώπων ος, περιουσιάζῃ δὲ μὴ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἀλ-ι καὶ τῶν πρὸς τὸν ἁβροδίαιτον βίον. Ἀναγκαῖον ν γὰρ ὁ τοῦ σίτου καρπὸς εἰς τροφὴν ἀνθρώποις κριθεὶς, πρὸς δὲ τὸν ἁβροδίαιτον βίον αἱ τῶν νδρύων ἀμύθητοι ποικιλίαι. Γίνονται δὲ ἐν ἐν-ίαις πολλάκις αὗται τροφαὶ δεύτεραι.

§. 21. Καὶ προςυπερβάλλων οὔτε τῶν πολε-ιων χώραν τέμνειν ἐᾷ, παραγγέλλει δὲ ἀνέχειν νδροτομιῶν, ἄδικον ὑπολαμβάνων τὴν πρὸς ἀν-ώπους ὀργὴν ἀποσκήπτειν εἰς τὰ μηδενὸς αἴτια κοῦ. Ἔπειτα δὲ ἀξιοῖ μὴ μόνον τὸ παρὸν βλέ-ιν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον ὥςπερ ἀπὸ σκοπῆς μα-ρόθεν ὀξυωπίᾳ λογισμοῦ καθορᾶσθαι, μηδενὸς ν ὁμοίῳ μένοντος, ἀλλὰ πάντων τροπαῖς καὶ με-

*) Deut. 20, 19.

ταβολαῖς χρωμένων, ὡς εἰκὸς εἶναι τοὺς τέ
μενεῖς ἐπικηρυκευσαμένους καὶ συμβατηρίων
τας, ἐνσπόνδους αὐτίκα γενέσθαι. Φίλους δ
φῶν ἀναγκαίων ἀποστερεῖν χαλεπὸν, μηδὲν τα
σαμένους τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ, διὰ τὴν τοῦ μέλ
ἀδηλότητα. Πάνυ γὰρ ἐκεῖνο καλῶς εἴρητα
παλαιοῖς, ὅτι καὶ φιλίας κοινωνητέον, μὴ ἀπ
σκοντας ἔχθραν, καὶ προσκρουστέον ὡς φιλία
μένης, ἵνα ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ταμι
τι τῶν εἰς ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἀπογυμνωθεὶς
γοις καὶ λόγοις, μετανοῇ τῆς ἄγαν εὐχερείας, δ
δὲν ὄφελος, αἰτιώμενος ἑαυτόν. Τὸ λόγιον
χρὴ φυλάττειν καὶ τὰς πόλεις, ἐν μὲν εἰρήνῃ π
ουμένας τῶν κατὰ πόλεμον, ἐν δὲ πολέμῳ
κατ' εἰρήνην, καὶ μήτε τοῖς συμμάχοις
προσπιστεύειν ὡς οὐ χρησομένοις μεταβολῇ
τὸ ἀντίπαλον, μήτε τοῖς πολεμίοις εἰςάπαν
στεῖν, ὡς οὐ δυνησομένοις ποτὲ μεθαρμόσασθαι
τὸ ἔνσπονδον. Εἰ μέντοι καὶ μηδὲν ὑπὲρ
πρακτέον δι' ἐλπίδα καταλλαγῶν, οὐδὲν ἐχθρὸ
τὸν, ἀλλὰ πάντα ἔνσπονδα καὶ ὠφέλιμα.
ἥμερα καὶ διαφερόντως ἀναγκαῖα, ὧν ὁ καρ
τροφή ἐστιν, ἢ ἰσότιμον τροφῇ κτῆμα.
δεῖ πεπολεμῶσθαι πρὸς τὰ μὴ πολέμια, τ
τας, ἢ καίοντας, ἢ ῥίζαις αὐταῖς ἀνασπ
ἅπερ αὐτὴ ἡ φύσις ὑδάτων ἐπιῤῥοίαις καὶ
εὐκρασίαις ἐτελειογόνησε, δασμοὺς ἐτησίους
ἀνθρώποις οἷα βασιλεῦσιν; Ἐμέλησε δ' αὐτῷ
περ ἀγαθῷ προστάτῃ ἄληπτον εἶναι, μὴ μόνον
ἀλλὰ καὶ φυτοῖς, ἰσχύν τε καὶ ῥώμην καὶ μ
τοῖς ἡμέροις· ἐπειδὴ καὶ πλείονος ἄξια φρο
ἐστὶ, καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς ἀγρίοις ἔγγονα, γεω
ἐπιστήμης δεόμενα πρὸς κραταιοτέραν δύναμι
402 λεύει γὰρ τὰ νέα φυτὰ τῶν δένδρων ἐπὶ τ
M. ἑξῆς τιθηνεῖσθαι, τάς τε περιττὰς ἐπιφύσεις
τέμνοντας, ὑπὲρ τοῦ μὴ βαρυνόμενα πιέζεσθαι

τοῦ μὴ κατακερματιζομένης τῆς τροφῆς δι' ἔν-
ν ἐξασθενεῖν, γυροῦν τε καὶ περισκάπτειν, ἵνα
ν τῶν ἐπὶ ζημίᾳ παραβλαστάνῃ, τὴν αὔξησιν
ιον. Τόν τε καρπὸν οὐκ ἐᾷ δρέπεσθαι κατὰ
υσίαν ἀπολαύσεως οὐ μόνον ἐπειδὴ ἀτελὴς ἐξ
ὧν ἔμελλεν ἔσεσθαι — καὶ γὰρ τῶν ζώων ὅσα
τέλεια οὐ τελειογονεῖ —, ἀλλὰ καὶ διότι βλά-
θαι τὰ νεόφυτα, καὶ τρόπον τινὰ χαμαίζη-
ἔμελλε, κωλυόμενα ἐρνοῦσθαι. Πολλοὶ γοῦν
γεωπόνων ἔαρος ὥρᾳ ἐπιτηροῦσι τὰ νέα τῶν
ρων, ἵν' ὃν ἂν τέκῃ καρπὸν εὐθὺς ἀποθλίβω-
πρὶν ἐπίδοσιν καὶ συναύξησιν λαβεῖν, φόβῳ τῆς
τικόντων ἀσθενείας. Συμβαίνει γὰρ εἰ μὴ προ-
ἐξαιτό τις, ὅτε χρὴ τελειωθέντα καρπὸν φέρειν,
κεῖν, ἢ ἀμβλίσκειν, ἐξασθενήσαντα, τῷ πρὸ
ροῦ πλησθῆναι φορᾶς, ὡς αἱ παλαιαὶ κληματί-
ἐπηχθισμέναι ῥίζαις αὐταῖς τρύχουσι τὰ στε-
η. Μετὰ δὲ τριετίαν, ὅταν αἱ μὲν ῥίζαι βα- 714
ιαι προσεχόμεναι τῷ ἐδάφει κραταιότερον, τὸ P.
στέλεχος ὥσπερ ἀκλινέσι θεμελίοις ἐπερηρεισμέ-
αὔξηται σὺν εὐτονίᾳ, δύναται τελειογονεῖν ἔτει
ἑρτῳ κατὰ τέλειον ἀριθμόν. Τετράδι δὲ κελεύει
πεσθαι τὸν καρπὸν, οὐ πρὸς ἀπόλαυσιν, ἀλλ'
ν αὐτὸν καθιεροῦν ἀπαρχὴν τῷ θεῷ, τῇ μὲν
προγεγονότων χαριστήριον, τῇ δὲ ἐλπίδι τῆς
τὸ μέλλον εὐκαρπίας, καὶ τῷ μετὰ τοῦτο προς-
ἔσθαι. Ὁρᾷς ὅσον τὸ ἵλεων καὶ χρηστὸν ἐπι-
ονται, καὶ ὡς ἀνακέχυκεν αὐτὸ πρὸς ἅπασαν
ν ἀνθρώπων τὸ πρῶτον, καὶ ἂν ἀλλόφυλός τις
χθρὸς ᾖ· εἶτα ζώων ἀλόγων, καὶ ἂν μὴ τυγ-
η καθαρὰ, ἐπὶ δὲ πᾶσι, σπαρτῶν ὁμοῦ καὶ
δρων. Ὁ γὰρ ἐν ταῖς ἀφαντάστοις φύσεσι προ-
θῶν ἐπιείκειαν, εἰς οὐδὲν ἂν τῶν ψυχῆς μεμοι-
μένων ἐξαμάρτοι. Ὅ τε μηδὲν ἐπιχειρῶν νεωτε-
ιν περὶ τὰ ἔμψυχα, πόῤῥωθεν ἀναδιδάσκεται
ν λογικῶν ἐπιμελεῖσθαι.

§. 22. Τοιαύταις ὑφηγήσεσι τὰς διανοίας [illegible]
κατ' αὐτὸν πολιτευομένων ἐξημερώσας, ὑπερ[illegible]
καὶ ἀλαζονείας ἀργαλεωτάτων καὶ ἐπαχθεστ[illegible]
κακῶν διέζευξεν, ὧν ὡς μεγίστων ἀγαθῶν οἱ [illegible]
λοὶ περιέχονται, καὶ μάλισθ' ὅταν πλοῦτοι καὶ [illegible]
ξαι καὶ ἡγεμονίαι περιουσίας ἀφθόνους ἔχω[illegible]
σιν. Ἀλαζονεία γὰρ φύεται καὶ ἐν [illegible]
πολλάκις καὶ ἀφανέσιν ἀνθρώποις, ὡς καὶ τῶν [illegible]
λων ἕκαστον ψυχῆς παθῶν τε καὶ νοσημάτων [illegible]
ἀῤῥωστημάτων. Τὴν δὲ ἐπὶ πλέον αὔξησιν [illegible]
403 παραύξησιν οὐ λαμβάνει, ἀλλ' οἷα πυρὸς [illegible]
M. δαπάνει ὕλης ἀμαυροῦται. Περιφαίνεται δὲ ἐν [illegible]
μεγάλοις, χορηγοὺς, ὡς ἔφην, ἔχουσι τοῦ [illegible]
κακοῦ πλούτους καὶ δόξας καὶ ἡγεμονίας, [illegible]
πλησθέντες καθάπερ οἱ πολὺν ἄκρατον ἐμφο[illegible]
μενοι, μεθύουσι καὶ ἐμπαροινοῦσι δούλοις [illegible]
καὶ ἐλευθέροις, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὅλαις πόλεσι. [illegible]
κτει γὰρ κόρος ὕβριν, ὡς ὁ τῶν παλαιῶν [illegible]
γος. Διὸ παγκάλως Μωϋσῆς ἱεροφαντῶν [illegible]
νεῖ πάντων μὲν ἁμαρτημάτων ἀπέχεσθαι, [illegible]
ρόντως δὲ ὑπεροψίας. Εἶθ' ὑπόμνησιν [illegible]
τῶν ἀναφλέγειν τὸ πάθος εἰωθότων, πλησ[illegible]
τὰς τροφὰς ἀμέτρους, καὶ οἰκιῶν καὶ κτημάτων [illegible]
θρεμμάτων ἀφθόνους περιουσίας. Γίνονταί [illegible]
εὐθὺς αὑτῶν ἀκράτορες, διαιρόμενοι καὶ φυσώ[illegible]
νοι, οἷς μία θεραπείας ἐλπὶς, τὸ μηδέποτε ἐπι[illegible]
θάνεσθαι θεοῦ. Καθάπερ γὰρ ἀνατείλαντος ἡ[illegible]
λίου, τὸ μὲν σκότος ἀφανίζεται, φωτὸς δὲ [illegible]
ροῦται τὰ πάντα· τὸν αὐτὸν τρόπον ὅταν [illegible]
ὁ νοητὸς ἥλιος, ἀνάσχῃ καὶ ἐπιλάμψῃ ψυχῇ [illegible]
μὲν τῶν κακιῶν καὶ παθῶν ζόφος ἀνασκίδνα[illegible]
τῆς δ' αὐγοειδεστάτης ἀρετῆς τὸ καθαρώτατον [illegible]
ἀξιέραστον εἶδος ἐπιφαίνεται.

§. 23. Στέλλει δ' ἔτι μᾶλλον καὶ καθαιρεῖ [illegible]
περοψίαν, ἀξιῶν τὰς αἰτίας συλλέγειν, δι' ἃς [illegible]
στον θεοῦ μνήμην ἀγαλματοφορεῖ. « Οὗτος [illegible]

ι," φησὶ, *) "δίδωσιν ἰσχὺν ποιῆσαι δύναμιν·" ἄγαν παιδευτικῶς. Ὁ γὰρ ἀκριβῶς ἀναδιδαχθεὶς, ὅτι δῶρον εἴληφε παρὰ θεοῦ τὸ εὔτονον ἢ ῥωμαλέον, τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν ἐκλογιζόμενος, πρὶν ἀπολαῦσαι τῆς δωρεᾶς εἶχεν, ὑψηλὸν καὶ ἔραυχον φρόνημα διώσεται, καὶ εὐχαριστήσει τῷ κρείττονος αἰτίῳ μεταβολῆς. Ψυχῆς δὲ εὐχατου ἀλαζονεία πολέμιος, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐναντίον ἀιστία συγγενὲς ὑπεροψίας. Εὐρωστεῖ σοι τὰ γματα, λαβὼν καὶ κτησάμενος σώματος ἰσχὺν ἴσως οὐ προσεδόκησας, ποίει δύναμιν. Τί δὲ ἔστιν, ἀκριβωτέον τοῖς μὴ πάνυ συνορῶσι δηλούμενον. Πολλοὶ τὰ ἐναντία ὧν εὖ πεπονι δρᾷν ἐπιχειροῦσιν. Ἢ γὰρ πλουτήσαντες πεἄλλοις κατασκευάζουσιν, ἢ δόξης καὶ τιμῆς ἐπὶ μετασχόντες ἀδοξίας καὶ ἀτιμίας ἑτέροις αἴγίγνονται. Χρὴ δὲ καὶ τὸν φρόνιμον καὶ ἀγν, ὡς ἔνι μάλιστα, τοιούτους καὶ τοὺς πλη[illegible] κατασκευάζειν, καὶ τὸν σώφρονα ἐγκρα[illegible] καὶ γενναίους τὸν ἀνδρεῖον, καὶ τὸν δίκαιον [illegible], καὶ συνόλως ἀγαθοὺς τὸν ἀγαθόν. Ταῦ[illegible] ὡς ἔοικε δυνάμεις, ὧν ὅ γε ἀστεῖος ὡς οἰ[illegible] περιέξεται· δύναμις δὲ καὶ ἀσθένεια τὰ ἐν[illegible] σπουδαίων ἀλλότρια ἠθῶν. Ἄλλως τε καὶ [illegible]μα ἀναδιδάσκει τῇ λογικῇ φύσει πρεπωδέ[illegible], μιμεῖσθαι θεὸν καθ' ὅσον οἷόν τε, μη[illegible] παραλιπόντα τῶν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἐξο[illegible].

24. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔλαβες ἰσχὺν παρὰ τοῦ [illegible]τέρου, μετάδος ἄλλοις ἰσχύος, διαθεὶς ὁ [illegible], ἵνα μιμήσῃ θεὸν τῷ παραπλήσια χαρί[illegible]. Κοινωφελεῖς γὰρ αἱ τοῦ πρώτου ἡγεμόνος [illegible]αὶ, ἃς δίδωσιν ἐνίοις, οὐχ ἵν' ἐκεῖνοι λαβόν-

---

[illegible] 8, 18.

τες ἀποκρύψωσιν, ἢ καταχρήσωνται πρὸς ζημ ἑτέρων, ἀλλ' ἵν' εἰς μέσον προενεγκόντες ὥσπει δημοθοινίᾳ, πάντας ὅσους οἷόν τε καλέσωσιν τὴν χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Λέγομεν οὖν τῷ πολυχρημάτῳ καὶ ἐνδόξῳ, καὶ εὐέκτῃ, καὶ στήμονι, πλουσίους καὶ εὐέκτας, καὶ ἐπιστι νας καὶ συνόλως ἀγαθοὺς ἀπεργάζεσθαι τοὺς ἐνι χάνοντας, ἀλλὰ μὴ φθόνον καὶ βασκανίαν ἀρι προτιμήσαντας τοῖς εὖ πράττειν δυναμένοις ἀ βαίνειν. Τοὺς δὲ μέγα πνέοντας ὑπὸ ἀλαζον καὶ ἀθεραπεύτως εἰς ἅπαν ἔχοντας ὁ νόμος παγ λως οὐκ ἤγαγεν εἰς κρίσιν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ νῳ τῷ θείῳ παρέδωκε δικαστηρίῳ. Φησὶ γ "Ὃς ἂν ἐγχειρῇ τι πράττειν μεθ' ὑπερηφανίας, θεὸν παροξύνει." *) Διὰ τί; "Ὅτι πρῶτον μὲν λαζονεία ψυχῆς ἐστὶ κακία. Ψυχὴ δὲ ἀόρατος, μὴ θεῷ. Κολαστὴς δὲ, ὁ μὲν τυφλὸς, ἐπίμει πτος, ἄγνοιαν κατήγορον ἔχων· ὁ δὲ βλέπων, ἐι νετὸς, ἐπιστήμῃ πάντα δρῶν. Ἔπειτα δ' ὅτι ς νήματος ὑπόπλεως ἀλόγου γενόμενος πᾶς ἀλα "οὔτε ἄνδρα οὔτε ἡμίθεον μᾶλλον ἢ δαίμονα" τὰ τὸν Πίνδαρον ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν, ὑπὲρ τ ὅρους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως βαίνειν ἀξιῶν. ' δ' αὐτῷ καθάπερ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἐπίληπ κατά τε τὰς σχέσεις καὶ κινήσεις ἁπάσας. Ἀ βατεῖ τε γὰρ, καὶ τὸν αὐχένα μετέωρον ἐξο φρυαττόμενος, καὶ πλέον τῆς φύσεως ἐπῆρται πεφύσηται, καὶ ὁρῶν παραβλέπει πλαγίαις ὄψ καὶ ἀκούων παρακούει, καὶ χρῆται τοῖς μὲν ο ταις ὡς θρέμμασι, τοῖς δὲ ἐλευθέροις ὡς οἰκέτ καὶ τοῖς μὲν συγγενέσιν ὡς ἀλλοτρίοις, τοῖς δὲ λοις ὡς κόλαξι, τοῖς δ' ἀστοῖς ὡς ξένοις. Π των τε εἶναι οἴεται πλουσιώτατος, ἐπισημότα

*) Num. 15, 30.

λιστος, ἰσχυρότατος, φρονιμώτατος, σωφρονέστα-
δικαιότατος, λογικώτατος, ἐπιστημονικώτατος.
ἶτα τοὺς ἄλλους ὑπολαμβάνει πένητας, ἀδόξους,
ους, ἄφρονας, ἀδίκους, ἀνεπιστήμονας, καθάρ-
τε, τὸ μηδέν. Εἰκότως οὖν ὁ τοιοῦτος ἀντιδί-
καὶ κολαστῇ χρήσαιτ' ἄν, ὥς φησιν ὁ ἱεροφάν-
, θεῷ.

ΠΕΡΙ
ΜΕΤΑΝΟΙΑ

ARGUMENTUM LIBRI
DE
POENITENTIA.

Qui poenitentiam agunt, iis praemia praestantissi mittit legislator benevolus, ius civitatis optimae, que commodorum omnium et magnorum et parvorum (1 sipiscat igitur quicunque falsis opinionibus, cultui d puro, mendaciis indulgeat, optimasque Moysis leges dil ediscat, ut his ducibus ex ignorantia nanciscatur se denumque sibi reddat propitium. (2.)

§. 1. Φιλάρετος δὲ καὶ φιλόκαλος καὶ ρόντως φιλάνθρωπος ὢν ὁ ἱερώτατος Μωϋσῆς, τρέπει τοὺς πανταχοῦ πάντας εὐσεβείας καὶ δι σύνης εἶναι ζηλωτάς, ἆθλα προτιθεὶς, ὡς νι ροις, μεγάλα τοῖς μετανοοῦσι, πολιτείας κοιν τῆς ἀρίστης, καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν ἀπόλαυσιν μ τε καὶ μεγάλων. Ἀγαθὰ μὲν προηγούμενα ἐι μασιν ἡ ἄνοσος ὑγεία, ἐν δὲ ναυτιλίαις ἀκίν εὔπλοια, ἐν δὲ ψυχαῖς ἡ ἄληστος μνήμη τῶν ι μνημονεύεσθαι. Δεύτερα δὲ τὰ κατ᾽ ἐπανόρ συνιστάμενα, ἥ τε ἐκ νόσων ἀνάληψις, καὶ ἡ ἀ κατὰ πλοῦν κινδύνων εὐκταιοτάτη σωτηρία, ι

θης ἐγγινομένη ἀνάμνησις, ἧς ἀδελφὸν καὶ συγγε-
νατον τὸ μετανοεῖν, οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἀνω-
ν τεταγμένον τάξει τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν τῇ με-
ταύτην φερόμενον δευτερεῖα. Τὸ μὲν γὰρ μηδὲν
ως ἁμαρτεῖν, ἴδιον θεοῦ, τάχα δὲ καὶ θείου
ός· τὸ δ' ἁμαρτόντα μεταβαλεῖν πρὸς ἀνυπαί-
ν ζωὴν, φρονίμου, καὶ τὸ συμφέρον εἰς ἅπαν οὐκ
ήσαντος. Ὅθεν τοὺς τοιούτους συνάγων καὶ μυ-
γωγῶν προςκαλεῖται τὰς συμβατηρίους, καὶ φιλι-
ς προτείνων ὑφηγήσεις, αἳ παραινοῦσιν ἀψεύδειαν
ῶν, καὶ τῦφον προβεβλῆσθαι, καὶ ἀληθείας καὶ
φίας ἀναγκαιοτάτων καὶ εὐδαιμονίας αἰτιωτάτων
έχεσθαι, μυθικῶν πλασμάτων κατεξαναστάντας,
ἐκ πρώτης ἡλικίας ἁπαλαῖς ἔτι ψυχαῖς γονεῖς
τίτθαι καὶ παιδαγωγοὶ καὶ μυρίοι ἄλλοι τῶν 717
ήθων ἐνεχάραξαν, πλάνον ἀνήνυτον περὶ τῆς τοῦ P.
ου γνώσεως ἀπεργασάμενοι. Τί δ' ἂν εἴη τῶν
ἄριστον, ἢ θεός; Οὗ τὰς τιμὰς προςένειμαν
οἱ θεοῖς, τοῖς μὲν ἀποσεμνύνοντες πλέον τοῦ
ν, τοῦ δὲ εἰς ἅπαν οἱ κενοὶ φρενῶν ἐκλαθόμε-
Πάντας οὖν ὅσοι τὸν κτίστην καὶ πατέρα τοῦ
ς εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς σέβειν ἠξίωσαν, ἀλλ'
ον, μοναρχίαν ἀντὶ πολυαρχίας σέβειν ἀσπα-
οι, φιλτάτους καὶ συγγενεστάτους ὑποληπτέον,
μέγιστον εἰς φιλίαν καὶ οἰκειότητα παρασχομέ-
θεοφιλὲς ἦθος, οἷς χρὴ καὶ συνήδεσθαι, καθά-
ν εἰ καὶ τυφλοὶ πρότερον ὄντες, ἀνέβλεψαν, ἐκ
άτου σκότους αὐγοειδέστατον φῶς ἰδόντες.

§. 2. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον
ς μετάνοιαν εἴρηται· μετανοείτω δέ τις, μὴ
ἐφ' οἷς ἠπατήθη πολὺν χρόνον τὰ γενητὰ
τοῦ ἀγενήτου καὶ ποιητοῦ θαυμάσας, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἄλλοις ὅσα περὶ βίον ἀναγκαῖα μετιών, ὥς-
ἐκ τῆς φαυλοτάτης τῶν κακοπολιτειῶν ὀχλοκρα-
, εἰς τὴν εὐνομωτάτην πολιτείαν δημοκρατίαν,
τ' ἔστιν ἐξ ἀμαθίας εἰς ἐπιστήμην ὧν ἡ ἄγνοια

αἰσχρὸν, ἐξ ἀφροσύνης εἰς φρόνησιν, ἐξ ἀκρατε
εἰς ἐγκράτειαν, ἐξ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἐξ-
τολμίας εἰς θαῤῥαλεότητα. Πάγκαλον γὰρ
συμφέρον αὐτομολεῖν ἀμεταστρεπτὶ πρὸς ἀρετ
κακίαν ἐπίβουλον δέσποιναν ἀπολιπόντας. Ἅμα
ἀναγκαῖον ἕπεσθαι ὡς ἐν ἡλίῳ σκιὰν σώματι,
τῇ τοῦ ὄντος θεοῦ τιμῇ πᾶσαν τὸν τῶν ἄλλ
ἀρετῶν κοινωνίαν. Γίνονται γὰρ εὐθὺς οἱ ἐ
λύται σώφρονες, ἐγκρατεῖς, αἰδήμονες, ἥμεροι, χ
στοί, φιλάνθρωποι, σεμνοί, δίκαιοι, μεγαλόφ
νες, ἀληθείας ἐρασταί, κρείττους χρημάτων καὶ
δονῆς. Ἐπεὶ καὶ τὸ ἐναντίον τοὺς τῶν ἱερῶν
μων ἀποστάντας ἰδεῖν ἔστιν ἀκολάστους, ἀναισχ
τους, ἀδίκους, ἀσέμνους, ὀλιγόφρονας, φιλαπεχ
μονας, ψευδολογίας ἑταίρους καὶ ψευδορκίας,
ἐλευθερίαν πεπρακότας ὄψου καὶ ἀκράτου καὶ
μάτων καὶ εὐμορφίας, εἴς τε τὰς γαστρὸς ἀπολ
σεις καὶ τῶν μετὰ γαστέρα, ὧν τὰ τέλη βαρύτ
ζημίαι σώματός τε καὶ ψυχῆς εἰσίν. Παγκάλ
μέντοι καὶ τὰς εἰς μετάνοιαν ὑφηγήσεις ποιεῖται,
διδασκόμεθα μεθαρμόζεσθαι τὸν βίον ἐξ ἀναρ
στίας εἰς τὴν ἀμείνω μεταβολήν. Φησί, *) γὰρ
τουτὶ τὸ πρᾶγμα οὐχ ὑπέρογκόν ἐστιν οὔτε μακρ
ἀφεστώς, οὔτε κατὰ τὸν αἰθέρα ἀνωτάτω, καὶ ἐσχ
τιαῖς τῆς μεγάλης θαλάττης, ὡς ἀδυνατῆσαι λαβ
ἀλλ' ἔστιν ἐγγυτάτω τρισὶ μέρεσι τῶν καθ' ἡμᾶς
διαιτώμενον, στόματι, καὶ καρδίᾳ, καὶ χερσί, δ
συμβόλων, λόγοις καὶ βουλαῖς καὶ πράξεσι. Λό
μὲν στόμα σύμβολον, καρδία δὲ βουλευμάτων, π
ξεων δὲ χεῖρες, ἐν οἷς τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστίν. Ὅταν
γὰρ οἷος ὁ λόγος τοιάδε ἡ γνώμη, καὶ οἷον τὸ βούλ
μα τοιάδε ἡ πρᾶξις, ἐπαινετὸς καὶ τέλειος ὁ βίος· ὅ
ταν δὲ στασιάζῃ ταῦτα ἐν ἀλλήλοις ἀτελής τε καὶ ψ
κτός, εἰ μή τις τῆς ἁρμονίας ταύτης ἐπιλάβοιτο,

*) Deut. 30, 11.

νος ὁμοῦ καὶ θεοφιλὴς καὶ φιλόθεος. Ὅθεν εὖ
ὶ συμφώνως τοῖς εἰρημένοις ἐχρήσθη τὸ λόγιον
ω, „Τὸν κύριον ἀντηλλάξω σήμερον εἶναί σοι εἰς
ν, καὶ κύριος ἀντηλλάξατό σε σήμερον γενέσθαι
ν αὐτῷ." *) Παγκάλη γε τῆς αἱρέσεως ἡ ἀντίδοσις
δόντος ἀνθρώπου μὲν θεραπεύειν θεὸν, θεοῦ δὲ
ρθέτως ἐξοικειοῦσθαι τὸν ἱκέτην, καὶ προαπαν-
τῷ βουλεύματι τοῦ γνησίως καὶ ἀνόθως ἰόντος
ὴν θεραπείαν αὐτοῦ. Ὁ δ' ἀληθὴς θεραπευτής τε
κέτης, καὶ ἂν εἷς ὢν ἀνὴρ ἀριθμῷ τυγχάνῃ, δυ-
καθάπερ αὐτὸς αἱρεῖται, σύμπας ἐστὶν ὁ λεὼς
ιος ὅλῳ ἔθνει γεγονώς. Καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν.
ὲρ ἐν νηῒ μὲν κυβερνήτης πᾶσι τοῖς ναύταις ἀν-
τος, ἐν δὲ στρατοπέδῳ στρατηγὸς ἅπασι τοῖς
ιώταις, διαφθαρέντος γοῦν ἡττᾶσθαι συμβαίνει,
τερ ἂν εἰ καὶ πάσῃ δυνάμει ἡβηδὸν ἑάλω· τὸν
τρόπον καὶ ὁ σοφὸς ὅλου ἔθνους ἀξιώματι ἀ-
ται, τείχει πεφραγμένος ἀκαθαιρέτῳ, θεοσεβείᾳ.

ιν. 26, 12.

ΠΕΡΙ
ΑΘΛΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΙΜΙΩ

ARGUMENTUM LIBRI
DE
PRAEMIIS ET POEN

Bonis deus dat praemia, malis poenas infligit (1. norum primum officium est spem omnem collocare quod qui facit, is demum verus homo (Enos) (2.). est poenitentiam agere in solitudine (3.); cuius sunt salus in pernicie publica et custodia ac tutela om ris animalium (Noë) (4.). Haud secus etiam bonorum dem deo exhibere constantem, cuius praemium est a gaudium (Isaac) (5.). His virtutibus adiungenda est tatio rerum divinarum (ἄσκησις), cuius praemium est deum (Jacob) (6.), quod est omnium maximum (7.), c accedit torpor, qui allegorice innuit contractionem af inprimis arrogantiae vanae et superbiae (8.). Moyses, tatem aeque ac iustitiam coluit, praeter haec quattu praemiis eximiis dignus est habitus, dignitate regis, legi prophetae et pontificis (9.). Quae singulis hominibus tribuuntur, eadem etiam familiae, gentes et populi obti Adamus cum filio et nepote (10. 11.). — Poenarum di gravitatem ostendit Cainus fratricida (12.), aedituoru sacerdotes conspiratio (13.). Benedictione divina qui cogitando, loquendo, agendo praecepta divina (14.); tales ne a bestiis quidem feris violabuntur (15. que placidam agent (16.). Talibus etiam divitiae, al mana bona affluent; nam qui sacras dei leges non neg demum verus vir bonus gratiaque divina dignus (17-2

§. 1. Τὰς μὲν οὖν τῶν διὰ τοῦ προφήτου
ωσέως λογίων τρεῖς ἰδέας εἶναι συμβέβηκε· τὴν
γὰρ περὶ κοσμοποιΐας, τὴν δὲ ἱστορικήν, τὴν
ρίτην νομοθετικήν. Ἡ μὲν οὖν κοσμοποιΐα παγ-
ως πᾶσα καὶ θεοπρεπῶς μεμήνυται, λαβοῦσα
ἀρχὴν ἀπὸ γενέσεως οὐρανοῦ, καὶ λήξασα εἰς
ρώπου κατασκευήν· ὁ μὲν γὰρ ἀφθάρτων τε-
κατος, ὁ δὲ θνητῶν φθαρτός· ἀθάνατα δὲ
θνητὰ ἐν γενέσει συνυφαίνων ὁ ποιητὴς εἰργά-
ο τὸν κόσμον, τὰ μὲν γενόμενα ἡγεμονικά, τὰ
ὡς ὑπήκοα καὶ γενησόμενα· τὸ δὲ ἱστορικὸν
ς ἀναγραφὴ πονηρῶν καὶ σπουδαίων βίων ἐστί,
τὰ ὁρισθέντα ἑκατέροις ἐπιτίμια καὶ γέρα ἐν
ταις γενεαῖς· τοῦ δὲ νομοθετικοῦ τὸ μὲν κα-
ωτέραν τὴν ὑπόθεσιν ἔχει, τὸ δὲ ἕτερον μέρος
ν εἰσὶν ἐντολαί· κεφάλαια δὲ δέκα, ἅπερ λέ-
χρησμῳδῆσθαι οὐ διὰ ἑρμηνέως, ἀλλ' ἐν τῷ
τοῦ ἀέρος σχηματιζόμενα, καὶ ἄρθρωσιν
α λογικήν· τὰ δὲ ἄλλα τὰ κατ' εἶδος μέρη
τοῦ προφήτου θεσπισθέντα. Περὶ ὧν ἁπάντων
καιρὸς ἐν ταῖς προτέραις συντάξεσι διεξελθών,
προσέτι τῶν ἀρετῶν ἃς ἀπένειμεν εἰρήνῃ τε καὶ
ῳ, μέτειμι κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπὶ τὰ προτε-
α καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἆθλα, καὶ τοῖς πονηροῖς
μια. Συνασκήσας γὰρ ὑφηγήσεσι καὶ προτρο- 911
μαλακωτέραις, καὶ πάλιν ἐπανατάσεσι καὶ νου- P.
ἐμβριθεστέραις τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πολιτευομέ-
ἐκάλεσεν εἰς τὴν ὧν ἐνομοθέτησεν ἐπίδειξιν.
παρελθόντες ὥσπερ εἰς ἱερὸν ἀγῶνα τὴν ἑαυ-
προαίρεσιν ἀνέφηναν εἰς ἐναργέστατον ἔλεγχον
ἀληθείας. Εἶτα οἱ μὲν ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνεύ-
ντο, μὴ ψεύσαντες τῆς ἐπ' αὐτοῖς χρηστῆς ἐλ-
τοὺς ἀλείπτας νόμους· οἱ δὲ ἄνανδροι καὶ
καὶ ἀγεννεῖς ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μαλακίας τὰς
ς, πρὶν ἢ δυνατώτερόν τι ἀντιβιάσασθαι, προ-

καταπίπτοντες, αἰσχύνη καὶ γέλως θεατό
το. Δι' ἣν αἰτίαν οἱ μὲν βραβείων, κηρυγ
τῶν ἄλλων ὅσα νικῶσι δίδοται μετεκάμβαι
οὐκ ἀστεφάνωτοι μόνον ἀπῄεσαν, ἀλλὰ
ὑπονείδιστον ἐνδεξάμενοι τῶν ἐν τοῖς γυ
γῶσιν ἀργαλεωτέραν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλ
ματα κλίνεται, ῥᾳδίως ὀρθοῦσθαι δυνά
ταῦθα δὲ ὅλοι βίοι πίπτουσιν, οὓς ἅπα
πέντας μόγις ἔστιν ἀνεγεῖραι. Τῆς δὲ
καὶ τιμῆς καὶ τὸ ἐναντίον κολάσεως τάξει
νίους ὑφηγεῖται, κατ' ἄνδρας, κατ' οἴκους,
λεῖς, κατὰ χώρας καὶ ἔθνη, κατὰ κλίματ
γάλα.

§. 2. Πρότερον δὲ ἐρευνητέον τὰ ἐ
ἐπειδὴ καὶ λυσιτελέστερα καὶ ἡδίω πρὸς
ἀρχὴν λαβόντας τὴν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐν μ
τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Τριπτόλεμον Ἕλληνε
μετέωρον ἐπὶ πτηνῶν δρακόντων τὸν τοῦ
πὸν εἰς ἅπασαν τὴν γῆν κατασπείρειν, ἀ
νηφαγίας ἵν' ἔχῃ τὸ ἀνθρώπων γένος ἢ
ὠφέλιμον καὶ ἡδίστην τροφήν. Τοῦτο μὲν
πολλὰ καὶ ἄλλα, τοῖς εἰωθόσι τερατεύεσθαι
σμα μύθου ὂν ἀπολελείφθω, πρὸ σοφίας
καὶ γοητείαν πρὸ ἀληθείας ἐπιτετηδευκόσι
χῆς γὰρ ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τῶν ὅλ
προευτρεπίσατο τὰ ἐπιτήδεια πᾶσι ζώοις ἐ
εἰς, καὶ μάλιστα τῷ γένει τῶν ἀνθρώπ
ἐφ' ἅπασι τοῖς γηγενέσιν ἡγεμονίαν ἐχαρίζ
γὰρ θείων ἔργων οὐδὲν ὀψίγονον, ἀλλὰ κ
χναις καὶ ἐπιμελείαις ὕστερον τελειοῦσθαι
τως ἡμίεργα προϋπόκειται προμηθείᾳ φ
410 μὴ ἄπο σκοποῦ τὰς μαθήσεις ἀναμνήσει
M γεσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπερκείσθω· τὴ
καιοτάτην σπορὰν ἐπισκεπτέον, ἣν ὁ
ἀρετώσῃ χώρᾳ κατέσπειρε λογικῇ ψυχῇ.
ὁ πρῶτος σπόρος ἐστὶν ἐλπίς, ἡ πηγὴ

αὶ οἱ τῶν σωμάτων ἀσκηταὶ τοὺς γυμνικοὺς
ὶαθλοῦσιν· ἐλπὶς εὐδαιμονίας καὶ τοὺς ἀρε-
ντὰς ἐπαίρει φιλοσοφεῖν, ὡς ταύτῃ δυνησο-
αὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἰδεῖν καὶ δρᾶσαι
ουθα πρὸς τὴν τῶν ἀρίστων βίων θεωρη-
καὶ πρακτικοῦ τελείωσιν, ὧν ὁ τυχὼν ἐστιν
ὐδαίμων. Ἔνιοι μὲν οὖν τὰ ἐλπίδος σπέρ-
ὡς πολέμιοι τὰς ἐν τῇ ψυχῇ κακίας ζωπυ-
ἐνέπρησαν, ἢ ὡς ἀμελεῖς τέχνης τῆς γεωρ-
τὸ ῥᾳθυμίας διέφθειραν. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ
ἐπιμεμνῆσθαι, φιλαυτίαν πρὸ εὐσεβείας ἀ-
νοι, τὰς αἰτίας τῶν κατορθωμάτων ἀνέ-
υτοῖς. Ὑπαίτιοι δὲ πάντες οὗτοι· μόνος
οχῆς ἄξιος, ὁ ἀναθεὶς τὴν ἐλπίδα θεῷ, καὶ
ρ τῆς γενέσεως αὐτῆς, καὶ ὡς ἀσινῆ καὶ
ρον ἱκανῷ μόνῳ διαφυλάξαι. Τί οὖν ἀ-
ὀκειται τῷ στεφανωθέντι τὸν ἀγῶνα τοῦ-
ὁ μικτὸν ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως
ἄνθρωπος, οὐθ' ὁ αὐτὸς, οὐθ' ἕτερος ὢν
ὄντος. Τοῦτον Χαλδαῖοι μὲν προσονομά-
Ενώς, εἰς δ' Ἑλλάδα γλῶτταν μεταβληθείς
νθρωπος, τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ γένους
βὼν ἆθλον ἐξαίρετον, ὡς δέον μηδένα νο-

μεθορμίσασθαι δὲ πρὸς σωφροσύνην καὶ δικαιο
νην, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ἆθλα γὰρ τα
προτίθεται διττὰ ἐπὶ διττοῖς κατορθώμασιν, ἀπο
ψει μὲν αἰσχρῶν, αἱρέσει δὲ τῶν καλλίστων.
411 δ' ἆθλα ἀποικία καὶ μόνωσις. Φησὶ γὰρ
M τοῦ τὰς μὲν τοῦ σώματος νεωτεροποιΐας ἀποδρ
τος, αὐτομολήσαντος δὲ πρὸς ψυχὴν, "Οὐχ ε
σκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός." Αἰνίττ
δὲ καὶ ἐναργῶς, διὰ μὲν τῆς μεταθέσεως τὴν ἀ
κίαν, διὰ δὲ τοῦ μὴ-εὑρίσκεσθαι τὴν μόνωσιν·
σφόδρα οἰκείως. Εἰ γὰρ τῷ ὄντι ἐπάνω τῶν πα
ἀψευδῶς ἔγνωκεν ἵστασθαι ἄνθρωπος, καταφρο
σας ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, εὐτρεπιζέσθω φεύ
ἀμεταστρεπτὶ καὶ οἶκον καὶ πατρίδα καὶ συγγε
καὶ φίλους. Ὁλκὸν γὰρ ἡ συνήθεια, ὡς δέος
μὴ καταμείνας ἁλῷ, τοσούτοις ἐν κύκλῳ φίλτρα
ἀποληφθεὶς, ὧν αἱ φαντασίαι τὴν ἐγγενομένη
συχίαν τῶν αἰσχρῶν ἐπιτηδευμάτων πάλιν ἀνα
σουσι, καὶ μνήμας ἐναύλους ὧν ἐπιλελῆσθαι κ
ἦν, ἐνεργάσονται. Πολλοὶ γοῦν ἀποδημίαις
φρονίσθησαν, ἔρωτας ἐκμανεῖς καὶ λελυττη
θεραπευθέντες, οὐκέτι τῆς ὄψεως χορηγεῖν δυν
νης τῷ πάθει τῆς ἡδονῆς τὰ εἴδωλα. Τῇ γὰρ
ζεύξει κατὰ κενοῦ βαίνειν ἀνάγκη, μηκέτι παρό
ὑφ' οὗ διερεθισθήσεται. Καὶ ἂν μεταναστῇ μ
τοὺς τῶν πολλῶν θιάσους ἐκτρεπέσθω, μόν
ἀσπαζόμενος. Πέφυκε γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀλλοδα
ὅμοια τοῖς οἴκοι δίκτυα, οἷς ἀνάγκη περιπ
σθαι τοὺς ἀπροόπτως ἔχοντας, καὶ ταῖς τῶν
λῶν χαίροντας ὁμιλίαις. Ὅ τι γὰρ ἄτακτον
κοσμον, πλημμελὲς, ὑπαίτιον, τοῦτο ὄχλος
μεθ' οὗ φέρεσθαι τῷ νῦν πρῶτον μετοικι
μένῳ πρὸς ἀρετὴν ἀλυσιτελέστατον. Ὡς γὰρ
ἐκ νόσου μακρᾶς ἀρχομένοις ἀναλαμβάνειν ε
λωτά πώς ἐστι τὰ σώματα, οὕτω καὶ ψυχῇ ὑ
ζομένῃ πλαδῶσιν οἱ νωθροὶ τόνοι καὶ κραδαί

ναι, ὡς δέος εἶναι μὴ παλινδρομήσῃ τὸ πάθος, ὃ πέφυκεν ἐκ τῆς εἰκαιοτέρων συνδιαιτήσεως ἀνερεθίζεσθαι.

§. 4. Μετὰ δὲ τοὺς τῆς μετανοίας ἀγῶνας τρίτα ἆθλα τίθεται δικαιοσύνης, ἧς ὁ μεταποιησάμενος λαμβάνει γέρα διττά, τὸ μὲν σωτήριον ἐν κοινῇ φθορᾷ, τὸ δὲ ταμίαν καὶ φύλακα γενέσθαι ἑκάστης ζώων ἰδέας ἡρμοσμένων ζυγάδην εἰς δευτέραν γένεσιν ἀντὶ τῆς ἀπολλυμένης. Ἠξίωσε γὰρ ὁ ποιητὴς τὸν αὐτὸν καὶ τέλος γενέσθαι τῆς καταλοίπου γενεᾶς, καὶ ἀρχὴν τῆς ἀνυπαιτίου, διδάσκων τοὺς ἀπρονόητον εἶναι τὸν κόσμον λέγοντας ἔργοις, οὐ ῥήμασιν, ὅτι καθ᾽ ὃν εἰσηγήσατο νόμον ἐν τῇ φύσει τῶν ὅλων, αἱ σύμπασαι μυριάδες ἀνθρώπων ἀμφὶ ἀδικίας ζήσασαι, ἑνὸς ἀνδρὸς οὐκ ἄξιαι δικαιοσύνῃ συμβιοῦντος. Τοῦτον Ἕλληνες μὲν Δευκαλίωνα, Χαλδαῖοι δὲ Νῶε ἐπονομάζουσιν, ἐφ᾽ οὗ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν συνέβη γενέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν τριάδα ταύτην ἑτέρα τριὰς ὁσιωτέρα καὶ θεοφιλεστέρα γίνεται μιᾶς συγγενείας. Πατὴρ γὰρ καὶ υἱὸς καὶ υἱωνὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τέλος ἔσπευσαν τοῦ [illegible] τῷ ποιητῇ καὶ πατρὶ τῶν ὅλων εὐαρεστῆσαι, καταφρονήσαντες μὲν ὧν θαυμάζουσιν οἱ πολλοί, δόξης καὶ πλούτου καὶ ἡδονῆς, γελάσαντες δὲ καὶ τύφου ὃς ἐκ ψευσμάτων ἀεὶ συνυφαίνεται καὶ καταποικίλλεται πρὸς ἀπάτην τῶν ὁρώντων. Οὗτός ἐ- 914
στιν ὁ γόης, ὁ τὰ ἄψυχα θεοπλαστῶν, ὁ μέγας καὶ P.
δυσάλωτος ἐπιτειχισμός, οὗ τοῖς σοφίσμασι καὶ στρατηγήμασι πᾶσα πόλις δελεάζεται, προκαταλαμβάνοντος τὰς τῶν νέων ψυχάς. Εἰσοικισάμενος γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι γήρως ἐνιδρύεται, πλὴν εἰ μὴ ἂν ὁ θεὸς αὐγὴν ἐπιλάμψῃ τῆς ἀληθείας. Ἀλήθεια δὲ τῦφος ἀντίπαλον, ὃς μόγις μέν, ἀλλ᾽ οὖν κραταιοτέρᾳ δυνάμει νικηθεὶς ὑπεξίσταται. Τοῦτο δὲ τὸ γένος ἀριθμῷ μέν ἐστιν ὀλίγον, δυνάμει δὲ πολὺ καὶ μέγιστον, ὡς μηδ᾽ ἅπαντα τῆς γῆς κύ-

κλον αὐτὸ χωρεῖν δύνασθαι, φθάνει δ' εἰς οὐρα-
νόν. Καὶ γὰρ τοῦ θεωρεῖν ἔρωτι καὶ τοῖς θε-
ἀεὶ συνεῖναι κατεσχημένον ἀλέκτῳ, τὴν ὁρατὴν
ἅπασαν φύσιν διερευνήσῃ καὶ διεξέλθῃ, πρὸς
ἀσώματον καὶ νοητὴν εὐθὺς μέτεισιν, οὐδεμίαν
αἰσθήσεων ἐπαγόμενον· ἀλλ' ὅσον μὲν τῆς ψυχῆς
λογον μεθιέμενον, τῷ δ' ὃ κέκληται νοῦς καὶ λο-
σμὸς μόνῳ προσχρώμενον. Ὁ μὲν οὖν ἡγεμὼν τ-
θεοφιλοῦς δόξης, ὁ πρῶτος ἐκ τύφου μεθορμισά-
νος πρὸς ἀλήθειαν, διδακτικῇ χρησάμενος ἀρε-
πρὸς τελείωσιν, ἆθλον αἱρεῖται τὴν πρὸς τὸν θε-
πίστιν· τῷ δὲ κατ' εὐμοιρίαν φύσεως αὐτήκοον
αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον κτησαμένῳ τὴν
τὴν, βραβεῖον ἀναδίδοται χαρά· τοῦ δ' ἀσκη-
καὶ πόνοις ἀτρύτοις καὶ ἀκαμπέσι περιποιησαμέ-
τὸ καλὸν, ὁ στέφανός ἐστιν ὅρασις θεοῦ. Τοῦ
πιστεύειν θεῷ καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου χαίρειν
ὁρᾶν ἀεὶ τὸ ὂν, τί ἂν ὠφελιμώτερον ἢ σεμνότε-
ἐπινοήσειέ τις;

§. 5. Ἐπαυγασόμεθα δ' αὐτῶν ἕκαστον ἀκρι-
στερον, μὴ τοῖς ὀνόμασι παραχθέντες, ἀλλὰ δι-
κύψαντες εἴσω, καὶ ταῖς διανοίαις ἐμβαθύναντ-
Ὁ μὲν τοίνυν ἀψευδῶς πιστεύσας θεῷ τὴν ἐν τ-
ἄλλοις ὅσα γεννητὰ καὶ φθαρτὰ κατείληφεν ἀπι-
στίαν, ἀρξάμενος δὲ ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μέγα πνεόν-
των, λογισμοῦ τε καὶ αἰσθήσεως. Ἑκατέρῳ γὰρ
413 ἴδιον συνέδριον καὶ δικαστήριον προσκεκλήρωται,
M. τῷ μὲν εἰς τὴν τῶν νοητῶν ἐπίσκεψιν, οὗ τέλος ἀ-
λήθεια, τῇ δὲ εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν, οὗ τέλος δόξα.
Τὸ μὲν οὖν ἀΐδρυτον καὶ πεπλανημένον δόξης ἐν-
θένδε δῆλον. Εἰκόσι γὰρ καὶ πιθανοῖς ἐφορμεῖ.
Πᾶσα δὲ εἰκὼν ὁμοιότητος εὐπαραγώγου ψεύδεται
τὸ ἀρχέτυπον. Ὅ τε ἡγεμὼν αἰσθήσεως λογισμὸς
τὰς κρίσεις οἰόμενος ἀνῆφθαι τῶν νοητῶν καὶ τὰ
αὐτὰ καὶ ὡςαύτως ἐχόντων, ἁλίσκεται περὶ πολλὰ
κηραίνων. Ὅταν γὰρ μυρίοις οὖσι τοῖς κατὰ μέ-

ὡς ποιῆται τὰς προσβολάς, ἀδυνατεῖ καὶ ἐξασθενεῖ καὶ ἀπαγορεύει, καθάπερ ἀθλητὴς ὑπὸ ῥώμης δυνατωτέρας ἐκτραχηλιζόμενος. Οὕτω δ' ἐξεγένετο πάντα μὲν σώματα, πάντα δὲ ἀσώματα ὑπεριδεῖν καὶ ὑπερκύψαι, μόνῳ δ' ἐπερείσασθαι καὶ στηρίσασθαι 915
θεῷ μετ' ἰσχυρογνώμονος λογισμοῦ, καὶ ἀκλινοῦς καὶ P.
βεβαιοτάτης πίστεως, εὐδαίμων καὶ τρισμακάριος οὗτος ἀληθῶς. Μετὰ πίστιν προέκειτο τῷ περιποιουμένῳ τὴν ἀρετὴν ἐκ φύσεως ἀκονιτὶ καὶ νικηφορήσαντι χαρὰ τὸ ἆθλον. Ὠνομάσθη γάρ, ὡς μὲν ἂν εἴποιεν Ἕλληνες, γέλως, ὡς δὲ Χαλδαῖοι προσονομάζουσιν, Ἰσαάκ. Γέλως δὲ σημεῖον ἐπὶ τοῦ σώματος ἀφανοῦς τῆς κατὰ διάνοιαν χαρᾶς ἐστί. Χαρὰν δὲ τῶν εὐπαθειῶν ἀρίστην καὶ καλλίστην εἶναι συμβέβηκεν, ὑφ' ἧς ὅλη δι' ὅλων εὐθυμίας ἡ ψυχὴ καταπίμπλαται, γεγηθυῖα μὲν ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ ποιητῇ τῶν ἁπάντων θεῷ, γεγηθυῖα δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄνευ κακίας δρωμένοις, καὶ ἂν μὴ τυγχάνῃ καθ' ἡδονὴν ὄντα, ὡς καλῶς γινομένοις, καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ὅλων διαμονῇ. Καθάπερ γὰρ ἰατρὸς μὲν ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ ἐπισφαλέσι νόσοις ἔστιν ὅτε σωμάτων μέρη ἀφαιρεῖ, στοχαζόμενος τῆς τοῦ λοιποῦ σώματος ὑγείας· κυβερνήτης δὲ χειμώνων ἐπιγινομένων ἀποφορτίζεται, προνοίᾳ τῆς τῶν ἐμπλεόντων σωτηρίας· καὶ μέμψις οὔτε τῷ ἰατρῷ τῆς πηρώσεως, οὔτε τῷ κυβερνήτῃ τῆς ἀποβολῆς ἕπεται, τὸ ἐναντίον δὲ ἔπαινος ἑκατέρῳ, τὸ συμφέρον πρὸ τοῦ ἡδέος ἰδόντι καὶ κατορθώσαντι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἀεὶ θαυμαστέον, καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ πραττομένοις ἅπασιν ἄνευ τῆς ἑκουσίου κακίας εὐαρεστητέον, ἐξετάζοντας οὐκ εἴ τι μὴ καθ' ἡδονὴν συμβέβηκεν, ἀλλ' εἰ τρόπον εὐνόμου πόλεως ὁ κόσμος ἡνιοχεῖταί τε σωτηρίως καὶ κυβερνᾶται. Μακάριος οὖν καὶ οὗτος οὐχ ἧττον τοῦ προτέρου, συννοίας καὶ κατηφείας ἀμέτοχος ὤν, ἄλυπόν τε καὶ ἄφοβον ζωὴν καρπούμενος, αὐχμηροῦ καὶ

αὐστηροῦ βίου μηδ' ὄναρ προσαψάμενος, διὰ τὸ πάν-
414 τα τόπον τῆς ψυχῆς αὐτῷ χαρᾷ προκατέχεσθαι.
M §. 6. Μετὰ τὸν αὐτομαθῆ δὲ καὶ πλουσίῳ χρώ-
μενον τῇ φύσει τρίτος ὁ ἀσκητὴς τελειοῦται, λαμβά-
νων γέρας ἐξαίρετον, ὅρασιν θεοῦ. Πάντων γὰρ τῶν
κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἐφαψάμενος, καὶ πᾶσιν
ὁμιλήσας οὐ παρέργως, καὶ μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον
παρελθών, εἴ πως δυνηθείη τὴν ἀξιέραστον ἀλήθειαν
ἰχνηλατῆσαι, παρὰ τῷ θνητῷ βίῳ καὶ γένει πολὺν
ζόφον ἀνεύρισκε κατὰ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ
αἰθέρα. Καὶ γὰρ ὁ αἰθὴρ καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς
νυκτὸς αὐτῷ παρεῖχε φαντασίαν, ἐπειδὴ πᾶσα ἡ αἰ-
σθητὴ φύσις ἀόριστος. Τὸ δ' ἀόριστον, ἀδελφὸν
σκότους καὶ συγγενές. Καταμύσας γοῦν τὸ τῆς ψυ-
χῆς ὄμμα τὸν ἔμπροσθεν αἰῶνα τοῖς συνεχέσιν ἄ-
θλοις μόγις ἤρξατο διοίγνυσθαι, καὶ τὴν ἐπισκο-
τήσασαν διακρίνειν καὶ ἀποβάλλειν ἀχλύν. Καθα-
ρωτέρα γὰρ αἰθέρος ἀσώματος ἐξαίφνης ἐπιλάμψα-
σα αὐγή, τὸν νοητὸν κόσμον ἀνέφηνεν ἡνιοχούμε-
νον. Ὁ δ' ἡνίοχος ἀκράτῳ φέγγει περιλαμπόμενος
ἐν κύκλῳ, δυσόρατος καὶ δυστόπαστος ἦν ταῖς μαρ-
μαρυγαῖς τῆς ὄψεως ἀμυδρουμένης. Ἡ δὲ καίτοι
πολλοῦ ῥέοντος εἰς αὐτὴν πυρός, ἀντεῖχεν ἔρωτι ἐκ-
τόπῳ τοῦ θεάσασθαι. Γνήσιον δὲ ἵμερον καὶ πό-
θον ἰδὼν ὁ πατὴρ ἠλέησε, καὶ κράτος δοὺς τῇ τῆς
ὄψεως προσβολῇ τῆς ἑαυτοῦ θέας οὐκ ἐφθόνησε,
καθ' ὅσον οἷόν τ' ἦν χωρῆσαι γεννητὴν καὶ θνητὴν
φύσιν, οὐχὶ τῆς ὅς ἐστιν ἐμφαινούσης, ἀλλὰ τῆς ὅτι
ἔστιν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὃ καὶ ἀγαθοῦ κρεῖττον καὶ
μονάδος πρεσβύτερον καὶ ἑνὸς εἰλικρινέστερον, ἀμή-
χανον ὑφ' ἑτέρου τινὸς θεωρεῖσθαι. Διότι μόνῳ
θέμις αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ καταλαμβάνεσθαι.

§. 7. Τὸ δ' ὅτι ἔστιν, ὑπάρξεως ὀνόματι κα-
ταληπτὸν ὄν, ἢ οὐ πάντες, ἢ οὐχ ὁδῷ τῇ βελτίονι
καταλαμβάνουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄντικρυς ἀπεφήναντο
μηδ' ὅλως εἶναι τὸ θεῖον· οἱ δὲ ἐνεδοίασαν ἐπαμφο-

φίσαντες, ὡς οὐκ ἔχοντες εἰπεῖν, εἴτε ἔστιν, εἴτε μή· δὲ καὶ ἔθει μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰς περὶ ὑπάρξεως θεοῦ κομίσαντες ἐννοίας παρὰ τῶν τρεφόντων, ἔδοξαν εὐστόχως εὐσεβεῖν, δεισιδαιμονίᾳ τὴν εὐσέβειαν ἐγχαράξαντες. Εἰ δέ τινες καὶ δι᾽ ἐπιστήμης ἴσχυσαν φαντασιωθῆναι τὸν ποιητὴν καὶ ἡγεμόνα τοῦδε τοῦ παντὸς, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο κάτωθεν ἄνω προῆλθον. Ὥςπερ γὰρ εἰς εὔνομον πόλιν τόνδε τὸν κόσμον παρεληλυθότες, καὶ θεασάμενοι γῆν μὲν πᾶσαν ὀρεινὴν καὶ πεδιάδα, σπαρτῶν καὶ δένδρων καὶ καρπῶν, ἔτι δὲ καὶ ζώων παντοίων ἀνάπλεων· καὶ δὲ αὐτῆς ἀνακεχυμένα πελάγη καὶ λίμνας καὶ ποταμοὺς αὐθιγενεῖς τε καὶ χειμάῤῥους, καὶ πνευμάτων καὶ ἀέρος εὐκρασίας, καὶ τῶν ἐτησίων ὡρῶν τὰς ἐναρμονίους μεταβολὰς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἥλιον καὶ σελήνην, πλανῆτας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας, καὶ ὅλον σύμπαντα οὐρανὸν ἐν τάξεσι μετὰ τῆς οἰκείας στρατιᾶς, κόσμον ἀληθινὸν ἐν κόσμῳ περιπολοῦντα, θαυμάσαντες καὶ καταπλαγέντες, εἰς ἔννοιαν ἦλθον ἀκόλουθον τοῖς φανεῖσιν, ὅτι ἄρα τοσαῦτα κάλλη καὶ οὕτως ὑπερβάλλοντα τάξει, οὐκ ἀπαυτοματισθέντα γέγονεν, ἀλλ᾽ ὑπό τινος δημιουργοῦ κοσμοποιοῦ, καὶ ὅτι πρόνοιαν ἀναγκαῖον εἶναι. Νόμος γὰρ φύσεως ἐπιμελεῖσθαι τὸ πεποιηκὸς γεγονότος. Ἀλλ᾽ οὗτοί γε θεςπέσιοι, καὶ τῶν ἄλλων διενηνοχότες, ὥςπερ ἔφην, κάτωθεν ἄνω προῆλθον, οἷα διά τινος οὐρανίου κλίμακος ἀπὸ τῶν ἔργων εἰκότι λογισμῷ στοχασάμενοι τὸν δημιουργόν. Εἰ δέ τινες ἐδυνήθησαν αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ καταλαβεῖν, ἑτέρῳ 917 μηδενὶ χρησάμενοι λογισμῷ συνεργῷ πρὸς τὴν θέαν, P. ἐν ὁσίοις καὶ γνησίοις θεραπευταῖς καὶ θεοφιλέσιν ὡς ἀληθῶς ἀναγραφέσθωσαν. Τούτων ἐστὶν ὁ Χαλδαϊστὶ μὲν προςαγορευόμενος Ἰσραὴλ, Ἑλληνιστὶ δὲ ὁρῶν θεὸν, οὐχ οἷός ἐστιν ὁ θεός — τοῦτο γὰρ ἀμήχανον, ὡς ἔφην, — ἀλλ᾽ ὅτι ἔστιν, οὐ παρ᾽ ἑτέρου τινὸς μαθὼν, οὐχὶ τῶν κατὰ γῆν, οὐχὶ τῶν κατ᾽

οὐρανὸν, οὐχὶ τῶν ὅσα στοιχεῖα, ἢ συγκρίματα θνη-
τά τε αὖ καὶ ἀθάνατα, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ μόνου κα-
ταβληθεὶς, τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν ἀναφῆναι θελήσαν-
ἱκέτῃ. Πῶς δ' ἡ προςβολὴ γέγονεν, ἄξιον διὰ
εἰκόνος ἰδεῖν. Τὸν αἰσθητὸν τοῦτον ἥλιον μὴ
ρῳ τινὶ θεωροῦμεν ἢ ἡλίῳ; Τὰ δὲ ἄστρα μὴ
ἄλλοις ἢ ἄστροις θεωροῦμεν; Καὶ συνόλως τὸ
ἄρ' οὐ φωτὶ βλέπεται; Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ
θεὸς ἑαυτοῦ φέγγος ὢν, δι' αὐτοῦ μόνου θεωρεῖτ
μηδενὸς ἄλλου συνεργοῦντος, ἢ δυναμένου συνε
σαι πρὸς τὴν εἰλικρινῆ κατάληψιν τῆς ὑπάρξεως
τοῦ. Στοχασταὶ μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῶν γεγονότων
ἀγέννητον σπεύδοντες θεωρεῖν, ὅμοιόν τι δρῶν
τοῖς ἀπὸ δυάδος μονάδος φύσιν ἐρευνῶσιν, δέον
παλιν ἀπὸ μονάδος — ἀρχὴ γὰρ αὕτη — δυάδα
πεῖν. Ἀλήθειαν δὲ μετίασιν οἱ τὸν θεὸν θεῷ φα
τασιωθέντες, φωτὶ φῶς.

§. 8. Τὸ μὲν οὖν μέγιστον ἆθλον εἴρητ
πρὸς δὲ τούτοις λαμβάνει βραβεῖον ὁ ἀσκη
λεχθῆναι μὲν οὐκ εὔφημον, νοηθῆναι δὲ ἄ
στον. Ὀνομάζεται δὲ τὸ βραβεῖον Πλάτους νά
416 κα συμβολικῶς. Ἀλαζονεία γὰρ καὶ ὑπερου
M. διὰ τοῦ πλάτους ἐμφαίνεται, χεομένης τῆς ψυχ
ἄμετρον ἐφ' ἃ μὴ δεῖ χύσιν. Διὰ δὲ τῆς νάρ
μετεώρου καὶ πεφυσημένου πράγματος οἴησεως σ
στολή. Σύμφορον δὲ οὐδὲν οὕτως, ὡς τὸ κεχαλ
σμένον καὶ ἀνειμένον τῶν ὁρμῶν ἀνακοπῆναί τε κα
ναρκῆσαι παραθὲν τοὺς πνευματικοὺς τόνους, ἵν' ἡ
τῶν παθῶν ἄμετρος ἰσχὺς ἐξασθενήσασα, πλάτος
ἐμπαράσχῃ ψυχῆς τῷ βελτίονι μέρει. Προςεξετ
στέον δὲ ὅτι καὶ οἰκειότατον ἑκάστῳ τῶν τριῶν ἀπ
νεμήθη τὸ ἆθλον. Τῷ μὲν γὰρ ἐκ διδασκαλίας τε
λειωθέντι, πίστις, ἐπειδὴ τὸν μανθάνοντα πιστεῦσαι
δεῖ τῷ διδάσκοντι, περὶ ὧν ὑφηγεῖται. Δύςκολο
γὰρ, μᾶλλον δ' ἀδύνατον, ἀπιστοῦντα παιδευθῆναι·

δὲ κατ᾽ εὐμοιρίαν φύσεως ἐπ᾽ ἀρετὴν φθάσαντι
ρά. Χαρτὸν γὰρ ἡ εὐφυΐα καὶ τὰ φύσεως δῶρα,
ς διανοίας εὐθηξίαις καὶ εὐσκόποις ἐπιβολαῖς
γανουμένης, ἐν οἷς ἀπόνως εὑρίσκει τὰ ζητού-
; καθάπερ ὑποβολέως ἔνδοθεν ὑπηχοῦντος. Ἡ 918
σύντομος τῶν ἀπορουμένων εὕρεσις χαρτόν· P.
δὲ δι᾽ ἀσκήσεως περιποιησαμένῳ φρόνησιν, ὅρα-
. Μετὰ γὰρ τὸν ἐν νεότητι πρακτικὸν βίον, ὁ
γήρᾳ θεωρητικὸς, ἄριστος καὶ ἱερώτατος, ὃν οἷα
βερνήτην ἄνωθεν παραπέμψας ἐπὶ πρύμναν ὁ θε-
ἐνεχείρισε τοὺς οἴακας, ὡς ἱκανῷ πηδαλιουχεῖν
ἐπίγεια. Χωρὶς γὰρ θεωρίας ἐπιστημονικῆς οὐ-
τῶν πραττομένων καλόν.

§. 9. Ἑνὸς ἔτι μνησθεὶς ἀνδρὸς, στοχαζόμενος
ῦ μὴ μακρηγορεῖν, ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν λόγων
ψομαι. Ὁ δ᾽ ἀνὴρ οὗτος τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας
εφανωθεὶς ἐκηρύχθη. Λέγω δὲ ἱεροὺς, οὐ τοὺς
ᾳ᾽ ἄλλοις νομιζομένους — ἀνίεροι γάρ οὗτοί γε,
καὶ ὕβρεσι καὶ ἀδικίαις ἀντὶ τῶν ἀνωτάτω τι-
ῶν γέρα καὶ τιμὰς προτείνοντες — ἀλλ᾽ οὓς ἡ
ὴ πέφυκε διαθλεῖν, φρονήσει μὲν ἠλιθιότητα
πανουργίαν ἐλαύνουσα, σωφροσύνῃ δὲ ἀσω-
ν καὶ φειδωλίαν, ἀνδρίᾳ δὲ θρασύτητα καὶ
λίαν, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς τὰς ἀντιθέ-
ς κακίας, αἳ μήτε ἑαυταῖς μήτ᾽ ἄλλαις συμ-
ονται. Πᾶσαι μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ παρθένοι.
λλιστεύει δὲ ὡς ἐν χορῷ παραλαβοῦσα τὴν ἡγε-
ονίαν ἡ εὐσέβεια καὶ δικαιοσύνη, ἣν ἐκληρώσα-
διαφερόντως ὁ θεολόγος Μωϋσῆς. Διὸ μετὰ μυ-
ων ἄλλων ἅπερ ἐν τοῖς γραφεῖσι περὶ τοῦ κατ᾽
τὸν βίου μεμήνυται, τεττάρων ἄθλων ἐξαιρέτων
γχάνει, τυχὼν βασιλείας, νομοθεσίας, προφητείας,
χιερωσύνης. Βασιλεύς τε γὰρ γέγονεν, οὐκ ἔθει
τῷ καθεστῶτι μετὰ στρατιᾶς τε καὶ ὅπλων, ναυ-
κῆς τε καὶ πεζικῆς καὶ ἱππικῆς δυνάμεως, ἀλλ᾽ ὑ-
ὸ θεοῦ χειροτονηθεὶς ἑκουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομέ-

νων, ὃς τοῖς ὑπηκόοις ἐνειργάσατο τὴν εἰς τ
σιον αἵρεσιν. Ἄναυδος γὰρ καὶ ἀνακούσιος
κτήμων καὶ ἀχρήματος μόνος οὗτος βασιλε
ἀνεγράφη, πρὸ τυφλοῦ τὸν βλέποντα πλοῦτον
σάμενος, καὶ εἰ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον εἰπ
θεοῦ κλῆρον ἰδίαν οὐσίαν ὑπολαμβάνων. Ὁ
τὸς γίνεται καὶ νομοθέτης. Δεῖ γὰρ τὸν
προστάττειν καὶ ἀπαγορεύειν. Νόμος δὲ οὐδὲ
ἕτερον, ἢ λόγος προστάττων ἃ χρὴ, καὶ ἀπα
ἃ μὴ χρή. Ἐπεὶ δ' ἄδηλον τὸ ἐν ἑκατέρῳ
ρον — ἀγνοίᾳ γὰρ πολλάκις κελεύομεν ἃ
καὶ ἀπαγορεύομεν ἃ δεῖ πράττειν — οἰκεῖον
βεῖν τρίτον, προφητείαν, εἰς τὸ ἄπταιστον.
νεὺς γάρ ἐστιν ὁ προφήτης ἔνδοθεν ὑπηχοῦ
λεκτέα τοῦ θεοῦ. Παρὰ δὲ θεῷ οὐδὲν ὑπα
Τέταρτον δὲ, ἀρχιερωσύνην, δι' ἧς προφητ
στημονικῶς θεραπεύσει τὸ ὂν, καὶ τὰς τῶν ὑ
κατορθούντων μὲν εὐχαριστίας, εἰ δὲ διαμαρ
εὐχὰς καὶ ἱκεσίας ἱλασκόμενος ποιήσεται.
μιᾶς ὄντα ἰδέας ἀλληλουχεῖν ὀφείλει τῆς ἁ
δεσμοῖς ἑνωθέντα, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἐξετά
ὡς ὅ γέ τινος τῶν τεττάρων ὑστερίζων, ἀτελὴ
γεμονίαν, χωλὴν ἀνημμένος κοινῶν πραγμάτ
μέλειαν.

§. 10. Ἅλις μὲν δὴ τῶν καθ' ἕκαστον ἄνδρ
μένων ἄθλων. Τίθεται δὲ καὶ ὅλοις οἴκοις καὶ
ανθρώποις συγγενείαις. Αὐτίκα τοῦ ἔθνους εἰς
φυλὰς διανεμηθέντος, ἰσάριθμοι ταῖς φυλαῖς ἡ
γεμόνες, οὐ μόνον μιᾶς οἰκίας ἢ συγγενείας
καὶ γνησιωτέρας οἰκειότητος. Ἀδελφοὶ γὰρ
τριοι πάντες. Ὁ δὲ τούτων πάππος καὶ πρό
σὺν τῷ πατρὶ γεγόνασιν ἀρχηγέται τοῦ ἔθνο
μὲν οὖν πρῶτος πρὸς ἀλήθειαν ἐκ τύφου μετ
νος, καὶ τῆς ἐν τοῖς μαθήμασι Χαλδαϊκῆς τερ
ὑπεριδὼν ἕνεκα τελειοτέρας ὄψεως, ἣν θεασ
θελχθεὶς ἠκολούθησε τῇ φαντασίᾳ, καθάπερ

ιόν φασιν ὑπὸ λίθου τῆς μαγνήτιδος ἕλκεσθαι, ὁ σοφιστοῦ γενόμενος ἐκ διδασκαλίας σοφός. Οὗ- πολλοὺς μὲν ἔσχε παῖδας, ἅπαντας δὲ οὐ καλοὺς ἑνὸς ἀνυπαιτίου, ᾧ τὰ πείσματα τοῦ γένους ἐκ-μενος, ἀσφαλῶς ἐνωρμίσατο. Τῷ δ᾽ υἱῷ πάλιν αθῆ καὶ αὐτοδίδακτον κτησαμένῳ φύσιν, δύο ἔθη παῖδας γενέσθαι, τὸν μὲν ἄγριον καὶ ἀτίθασ- θυμοῦ γέμοντα καὶ ἐπιθυμίας, καὶ συνόλως τὸ ψυχῆς ἄλογον μέρος ἐπιτετειχικότα τῷ λογικῷ, ὸν δὲ ἥμερον καὶ φιλάνθρωπον καλοκἀγαθίας ἐρ-ην, ἰσότητός τε καὶ ἀτυφίας ἐν τῇ βελτίονι τε-μένον τάξει, λογισμοῦ προαγωνιστὴν, ἀφροσύνης αλον. Οὗτός ἐστιν ὁ τρίτος τῶν ἀρχηγετῶν, ὁ ύπαις τε καὶ μόνος εὔτεκνος, ἀσινὴς ἐν ἅπασι τοῖς τῆς οἰκίας, οἷά τις γεωργὸς εὐδαίμων ἅπα- τὴν σπορὰν ἐπιδὼν σῶον ἥμερόν τε καὶ καρπο-ρον.

§. 11. Ἔχει δ᾽ ἕκαστος τῶν τριῶν τὴν ῥητὴν, σύμβολον διανοίας ἀφανοῦς, ἣν ἐπισκε- Αὐτίκα παντὶ τῷ διδασκομένῳ συμβαίνει τι εἰς ἐπιστήμην ἀπολιπεῖν ἀμαθίαν, ἀμαθία πλέγουν. Διὰ τοῦτο ὁ πρῶτος λέγεται πολύπαις , οὐδένα δὲ τῶν ἄλλων ἀξιώσας υἱὸν αὐτοῦ χρη-ειν, πλὴν ἑνός. Τρόπον γάρ τινα καὶ ὁ μαν- ἀποκηρύττει τὰ τῆς ἀμαθίας ἔκγονα καὶ ὡς 920 καὶ δυςμενῆ παραιτεῖται. Φύσει γε μὴν πάν-P. οἱ ἄνθρωποι, πρὶν τελειωθῆναι τὸν ἐν αὐτοῖς λό-, κείμεθα ἐν μεθορίῳ κακίας καὶ ἀρετῆς, πρὸς ἑτερά πω ταλαντεύοντες. Ἐπειδὰν δὲ πτερυξά- ὁ νοῦς ὅλῃ τῇ ψυχῇ διὰ πάντων αὐτῆς τῶν με- φαντασιωθῇ τὸ ἀγαθὸν, ἄφετος πρὸς αὐτὸ καὶ ὁρμᾷ τὸ συγγεγενημένον ἀδελφὸν κακὸν ὀπίσω καταλιπὼν, ὃ καὶ ἀποφεύγει τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἀμε-στρεπτί. Τοῦτ᾽ ἔστιν ὃ αἰνίττεται φάσκων, υἱοὺς γεγενῆσθαι διδύμους τῷ φύσεως εὐμοίρου λαχόντι. Παντὸς γὰρ ἀνθρώπου κατ᾽ ἀρχὰς ἅμα τῇ γενέσει

[illegible]ηνοφορεῖ δίδυμα ἡ ψυχὴ, κακὸν [illegible] ἔφην [illegible]
θὸν ἑκάτερον φαντασιουμένη. Μακαρίας [illegible]
δαίμονος ὅταν τύχῃ μερίδος, ὁλκῇ μιᾷ ῥέπει [illegible]
ἀγαθὸν, μήτ' ἐπὶ θάτερόν ποτε ταλαντεύουσα [illegible]
ἐπαμφοτερίσασα πρὸς τὰ ἰσόῤῥοπον. Ἡ δ' [illegible]
μὲν φύσεως, ἀγαθῆς δὲ παιδεύσεως, ἐπαλλαξά[illegible]
ἐκ τρίτου συνασκηθεῖσα τοῖς τῆς ἀρετῆς θεωρ[illegible]
ὡς μηδὲν αὐτῶν ἐξεπικολῆς ἐπιπλάζειν, ἐγκε[illegible]
εἶναι καὶ ἐντετυπωμένα τὰ πάντα, καθάπερ [illegible]
τισὶν ἑνωθέντα, κτᾶται μὲν ὑγείαν, κτᾶται δὲ [illegible]
μιν, οἷς εὔχροια μὲν ἐξ αἰδοῦς, εὐεξία δὲ καὶ [illegible]
ἐπιγίνεται. Γενομένη δὲ πλήρωμα ἀρετῶν ἡ [illegible]
διὰ τριῶν τῶν ἀρίστων, φύσεως, μαθήσεως [illegible]
σκήσεως, οὐδὲν ἐν αὐτῇ καταλιποῦσα κενὸν [illegible]
ῥοδον ἄλλων, γεννᾷ τέλειον ἀριθμὸν, διττὰς [illegible]
ξάδας, ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα τοῦ ζωδιακοῦ [illegible]
πρὸς τὴν τῶν ἐνταῦθα βελτίωσιν. Οὗτός ἐστιν
[illegible]σινῆς οἶκος, ὁ τέλειος καὶ συνεχὴς ἐν ταῖς [illegible]
γραφαῖς καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπόνοιαν ἀλλη[illegible]
419 ὃς ἔλαβεν ἆθλον, καθάπερ εἶπον ἡγεμονία[illegible]
M τοῦ ἔθνους φυλῶν. Ἐκ τοῦδε οὖν τοῦ οἴκο[illegible]
νοις εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδιδόντος εὐνομοι[illegible]
ἐκτίσθησαν, καὶ διδασκαλία φρονήσεως καὶ [illegible]
σύνης καὶ ὁσιότητος, ἐν οἷς καὶ τῆς ἄλλης [illegible]
μεταποίησις μεγαλοπρεπῶς διερευνᾶται.

§. 12. Τὰ μὲν οὖν απονεμηθέντα πάλαι [illegible]
γαθοῖς ἆθλα κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ, λέλεκται τύπο[illegible]
ρον, ἀφ' ὧν καὶ τὰ παραλειφθέντα δύναιτ' [illegible]
εὐμαρέστερον συνορᾶν· ἑξῆς δὲ τὰς προτ[illegible]
τοῖς πονηροῖς κολάσεις ἐν μέρει πάλιν ἐπισκεπτέ[illegible]
νικώτερον, ἐπεὶ τὰς κατὰ μέρος ἀναγράφειν οὐ [illegible]
Ἐγένετό τις κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ὅτ' οὔπω τὸ [illegible]
θρώπων γένος ἐπλήθυνεν, ἀδελφοκτόνος.*) [illegible]
ἐστιν ὁ πρῶτος ἐναγὴς, ὁ πρῶτος καθαρ[illegible]

*) Gen. 1, 4 sqq.

τὸ μίασμα προςβαλὼν ἄηθες τοῦ ἀνθρωπείου 921 ατος, ὁ πρῶτος ἀνιεῖσαν καὶ βλαστάνουσαν γένη P. ν καὶ φυτῶν καὶ οἷς εὐτοκεῖ πᾶσι τεθηλυῖαν τῆς ίας ἐπισχὼν, ὁ πρῶτος φθορὰν γενέσει, καὶ τον ζωῇ, καὶ πένθος χαρᾷ, καὶ κακὰ ἀγαθοῖς χίσας. Τί ἂν οὖν παθὼν ἀξίαν ἐδεδώκει δί-ς, ὃς διὰ μιᾶς πράξεως οὐδὲν τῶν βιαίων καὶ ἀ-ων παρέλειπεν; Ἴσως ἂν εἴποι τις, ἀναιρεθεὶς τον. Ὁ λογισμὸς δ' οὗτος ἀνθρώπινος, τὸ μέγα αστήριον οὐ βλέποντος. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ πέ-τιμωριῶν εἶναι νομίζουσι θάνατον· ἐν δὲ τῷ ῳ δικαστηρίῳ μόγις ἐστὶν οὗτος ἀρχή. Ἐπεὶ τοί-καινὸν τὸ ἔργον, ἔδει καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τιμω-ν καινὴν εὑρεθῆναι. Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; Ζῆν θνήσκοντα ἀεὶ, καὶ τρόπον τινὰ θάνατον ἀθά-ον ὑπομένειν καὶ ἀτελεύτητον. Θανάτου γὰρ τὸν εἶδος, τὸ μὲν κατὰ τὸ τεθνάναι, ὅπερ ἀγα-ὸ ἐστιν ἢ ἀδιάφορον· τὸ δὲ κατὰ τὸ ἀποθνή-ιν, ὃ δὴ κακὸν πάντως, καὶ ὅσῳ χρονιώτερον, ύτερον. Πῶς οὖν ὁ θάνατος αὐτῷ συνδιαιωνίζει, ει. Τεττάρων ὄντων ἐν τῇ ψυχῇ παθῶν, δυοῖν περὶ τὸ ἀγαθὸν ἐνεστὸς ἢ μέλλον, ἡδονῆς καὶ ἐ-μίας· δυοῖν δὲ περὶ τὸ κακὸν παρὸν ἢ προςδοκώ-ον, λύπης καὶ φόβου, τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ῥίζαις ῖς ἐξέτεμε συζυγίαν, ἵνα μηδ' ἐκ τύχης ἥσθῇ ι, ἢ ἐπιθυμήσῃ τινὸς ἡδέος· τὴν δὲ τοῦ κακοῦ ον ἐνεφύτευσεν εἰς λύπην εὐθυμίας ἀμιγῆ, καὶ βον ἄκρατον. Φησὶ *) γὰρ, ὅτι ἀρὰν ἐπη-ᾶτο τῷ ἀδελφοκτόνῳ, ὡς στένειν καὶ τρέμειν ι. Καὶ σημεῖον ἔθετο αὐτῷ μὴ ἀναιρεθῆναι ός τινος, ἵνα μὴ ἅπαξ ἀποθάνῃ, διαιωνίζῃ ὡς εἶπον ἀποθνήσκων ἐν ἀλγηδόσι καὶ ἀνίαις ι συμφοραῖς ἀδιαστάτοις, καὶ ὃ δὴ πάντων ἀρ-λεώτατον, αἰσθάνηται τῶν ἰδίων κακῶν, καὶ ἐπὶ

*) Gen. 4, 14.

τοῖς ἐν χερσὶν ἄχθηται, καὶ τὴν φορὰν τῶν ... λόντων προορώμενος, μὴ δύνηται φυλάξασθαι ... ἐλπίδος ἐκτετμημένης αὐτῷ, ἣν θεὸς ἀνθρώποις ... νει κατέσπειρεν, ἵν᾽ ἔχοντες συμφυεῖς παραμυθίας ... ἐπελαφρίζοιντο τὰς ἀνίας, οἱ μὴ ἀνίατα δρῶντες. Ὥςπερ οὖν τῷ συναρπασθέντι ὑπὸ χειμάῤῥου ... ρὸν μὲν τὸ πλησίον ῥεῦμα, ᾧ κατασύρεται, φ... τερὸν δὲ τὸ ἄνωθεν ἐπιφερόμενον, ὃ τῇ μ... συντόνως ἐπωθεῖ καὶ ἀλήκτως, τῇ δὲ ἐπαν... μετεωριζόμενον ἐπικλύζει· τὸν αὐτὸν τρόπον κα... κακῶν ἀνίαρα μὲν τὰ ἐν χερσὶν, ἀργαλεώτερα ... ἐκ φόβου ῥέοντα. Χορηγεῖ γὰρ ὁ φόβος, κα... ἐκ πηγῆς τὰ ὀδυνηρά.

§. 13. Ταῦτα μέν ἐστι τὰ ὁρισθέντα κα... πρώτου γεγονότος ἀδελφοκτόνου· ὡρίσθη ... ἐν οἰκίαις ἕτερα, συνθεμέναις κοινοπραγίαν ἀ... τημάτων. Ἦσαν δέ τινες τεταγμένοι νεωκόροι ... ἱερόδουλοι, τὴν πυλωρῶν τεταγμένοι τάξιν. ... φρονήματος ὑποπλησθέντες ἀλόγου τοῖς ἱ... ἐπανέστησαν, ἀξιοῦντες τὰ ἐκείνων γέρα σφε... σθαι. Προστησάμενοι δὲ τῆς συστάσεως ἡ... τὸν πρεσβύτατον, ὃς καὶ τοῦ τολμήματος με... γων τῶν συναπονοηθέντων εἰςηγητὴς ἐγένετο, λιπόντες τὰ προπύλαια καὶ τὰς ἐσχατιὰς, ἐ... ἀδύτων ἐχώρουν, τοὺς χρησμοῖς ἀξιωθέντας ἱ... ρωσύνης μεθιστάντες. Ταραχὴ μὲν οὖν ὡς ... ἐπέσχε τὴν πληθὺν ἅπασαν, ἅτε κινουμένων τ... κινήτων, καὶ παρασπονδουμένων τῶν νόμων, κ... περὶ τὸ ἱερὸν κόσμου σύγχυσιν λαμβάνοντος ... ταξίας δεινῆς, ἐφ᾽ οἷς ὁ τοῦ ἔθνους ἐπιμελητ... προστάτης ἠγανάκτει. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ... βαρυτέρῳ χρώμενος χωρὶς ὀργῆς — ἦν γὰρ ... φύσιν ἀόργητος — λόγοις ἀναδιδάσκειν ἐκ... μεταβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ταχθέντας ὅρους μὴ ... βαίνειν, μηδὲ νεωτερίζειν εἰς τὰ ἅγια καὶ καθ... μένα, ὧν αἱ τοῦ ἔθνους ἐλπίδες ἐκκρέμανται.

14. Μαρτυρία δὲ σαφὴς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγέγραπται, λέγειν τὰς εὐχὰς πρότερον, ἃς εὐεἰώθεν ὀνομάζειν. "Ἐάν," φησί, *) "τὰς ἐντολάς φυλάττητε καταπειθεῖς γενόμενοι τοῖς γμασι, καὶ τὰ διαγορευόμενα μὴ μέχρις ἀκοῆς χησθε, ἀλλὰ διὰ τῶν τοῦ βίου πράξεων ἐπιπρώτην δωρεὰν ἕξετε νίκην κατ' ἐχθρῶν. Οὐ κεῖνται καὶ βαρύνεται τῆς τῶν χρησομένων ως αἱ προστάξεις εἰσίν, οὐδὲ μακρὰν τὸ ἀφέστηκεν, ἢ πέραν θαλάσσης, ἢ ἐν ἐσχατι; ὡς δεῖσθαι πολυχρονίου καὶ καματηρᾶς ἀας." Οὐδ' ἐξαίφνης ἐστείλατο τὴν ἐντεῦθεν πους ἀποικίαν, ἵνα τις μετέωρος καὶ πτηνὸς μόλις ἐφικέσθαι τούτων δυνηθῇ, πλησίον δ' ἐγγυτάτω, τρισὶ μέρεσι τοῖς καθ' ἕκαστον ἀνθρωμένον, στόματι καὶ καρδίᾳ καὶ χερσί, καὶ διανοίᾳ καὶ πράξεσιν. Ἐὰν γὰρ οἷα τὰ ματα, τοιοῦτοι οἱ λόγοι, καὶ οἷα τὰ λεγόμενα, αἱ πράξεις ὦσιν, καὶ ταῦτα ἀλλήλοις ἀνταῇ δεθέντα ἁρμονίας ἀλύτοις δεσμοῖς, εὐδαι- 923 κρατεῖ, τοῦτ' ἔστιν ἡ ἀψευδεστάτη σοφία καὶ P. κς. Σοφία μὲν γὰρ πρὸς θεραπείαν θεοῦ, νη δὲ πρὸς ἀνθρωπίνου βίου διοίκησιν. Ἄγει

τοῦ βίου πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν, ὥςπερ ἐκ ζόφου βα-
θέος εἰς φῶς ἀναχθέντα περιλαμφθήσεται δι' εὐκλεί-
ας καὶ εὐφημίας. Τίς γὰρ οὐκ ἂν εἴποι καὶ τῶν
φύσει βασκάνων, ὅτι σοφὸν ἄρα γένος καὶ ἐπιστη-
μονικώτατον μόνον τοῦτ' ἔστιν, ᾧ τὰς θείας παραι-
νέσεις ἐξεγένετο μὴ κενὰς καὶ ἐρήμους ἀπολιπεῖν τῶν
οἰκείων πράξεων, ἀλλὰ πληρῶσαι τοὺς λόγους ἔργοις
ἐπαινετοῖς; Τοῦτο τὸ γένος οὐ μακρὰν ἀπῴκισται θε-
οῦ, φαντασιούμενον ἀεὶ τὰ αἰθέρια κάλλη, καὶ ποδη-
γετούμενον ὑπ' ἔρωτος οὐρανίου· ὡς καὶ ἂν εἰ πύ-
θοιτό τις ποῖον ἔθνος μέγα, προςφυῶς ἂν τιν' ἀν-
ταποκρίνασθαι, ᾧ ὁ θεός ἐστιν ἐπήκοος ἱεροπρεπε-
στάτων εὐχῶν, καὶ ταῖς ἀπὸ καθαροῦ τοῦ συνειδό-
τος κατακλήσεσιν συνεγγίζων.

§. 15. Ἐπεὶ δ' ἐχθρῶν διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀν-
θρώπων ἐκ πλεονεξίας ἐπιτηδεύσει γεγονὸς, τὸ δὲ
θηρίων ἄνευ ἐπιτηδεύσεως ἀλλοτριότητι χρώμενον
φυσικῇ, περὶ ἑκατέρου λεκτέον ἐν μέρει, καὶ πρότε-
ρόν γε τὸ κατὰ τοὺς φύσει πολεμίους θῆρας. Οὗ-
τοι γὰρ οὐ μιᾶς πόλεως ἢ ἔθνους, ἀλλὰ τοῦ σύμ-
παντος ἀνθρώπων γένους δυσμενεῖς εἰσὶν, οὐ πρὸς
422 ὡρισμένον χρόνου μῆκος, ἀλλὰ τὸν ἀόριστον καὶ
M ἀπερίγραφον αἰῶνα. Τούτων οἱ μὲν ὡς δεσπότην
ἄνθρωπον δεδιότες, ὑποπτήσσουσιν ἐγκότῳ μίσει· οἱ
δὲ τολμηταὶ καὶ θρασύτεροι προεπιχειροῦσι καιρο-
φυλακοῦντες. Εἰ μὲν οὖν ἀσθενέστεροι τυγχάνοιεν,
ἐξ ἐνέδρας, εἰ δὲ δυνατώτεροι, φανερῶς. Ἄσπονδος
γὰρ καὶ ἀκήρυκτος εἷς πόλεμος οὗτος, ὡς λύκοις
πρὸς ἄρνας, καὶ πᾶσι θηρίοις πρὸς πάντας ἀνθρώ-
πους ἐνύδροις τε καὶ χερσαίοις, ὃν θνητὸς μὲν οὐδεὶς
δύναται καθαιρεῖν, ὁ δ' ἀγέννητος μόνος καθαιρεῖ,
ὅταν κρίνῃ τινὰς σωτηρίας ἀξίους, εἰρηνικοὺς μὲν
τὸ ἦθος, ὁμοφροσύνην δὲ καὶ κοινωνίαν ἀσπαζομέ-
νους, οἷς φθόνος ἢ συνόλως οὐ συνῴκησεν, ἢ τάχι-
στα μετανέστη, τὰ ἴδια προφέρειν εἰς μέσον ἤδη
διεγνωκόσιν εἰς κοινὴν μετουσίαν καὶ ἀπόλαυσιν.

ειν; ὅτι τὰς ὑπὸ τῶν ἐκτὸς θηρίων βλάβας 924
μεθα, τὰ ἐν αὐτοῖς εἰς δεινὴν ἀγριότητα ἀεὶ P.
τοῦντες; Ὅθεν οὐκ ἀπελπιστέον, ὅτι ἐξημερω-
τῶν κατὰ διάνοιαν, καὶ τὰ ζῶα ἡμερωθή-
Τότε μοι δοκοῦσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες καὶ
εις, καὶ τὰ παρ' Ἰνδοῖς, ἐλέφαντές τε καὶ τί-
καὶ ὅσα ἄλλα τὰς ἀλκὰς καὶ τὰς δυνάμεις
α, μεταβαλεῖν ἐκ τοῦ μονωτικοῦ τε καὶ μονο-
πρὸς τὸ σύννομον, καὶ ἐκ τοῦ πρὸς ὀλίγον
τῶν ἀγελαίων, ἡμερωθήσεσθαι πρὸς τὴν
του φαντασίαν, μηκέτι ὡς πρότερον ἀνερεθι-
, καταπλαγέντα δ' ὡς ἄρχοντα καὶ φύσει δε-
εὐλαβῶς ἕξειν. Ἔνια δὲ καὶ τοῦ χειροήθους
ὶ φιλοδεσπότου τῇ παραζηλώσει, καθάπερ
ταῖα τῶν κυνιδίων, ταῖς κέρκοις μεθ' ἱλαρω-
κινήσεως προσαίνοντα. Τότε καὶ σκορπίων
αὶ ὄφεων καὶ τῶν ἄλλων ἑρπετῶν ἄπρακτον
ἰόν. Καὶ ποταμὸς ὁ Αἰγύπτιος, ὅμορα τοῖς
σι τῆς χώρας ἀνθρωποβόρα ζῶα, τοὺς κρο-
ους λεγομένους, καὶ ποταμίους ἵππους φέρει,
πελάγη μυρίας ἰδέας ζώων, παρ' οἷς πᾶσιν
ιι ἄσυλος γένοιτ' ἂν ὁ σπουδαῖος, ἀρετὴν τι-
ος θεοῦ καὶ γέρας παρασχόντος τὸ ἀνεπι-

ζημίας καὶ βλάβας ἐκπεφεύγασιν. Αἴσχιστον γὰρ εἰκὸς φανεῖται, τὰ μὲν ἰοβόλα καὶ ἀνθρωποβόρα ἄμικτα καὶ ἀκοινώνητα ἔνσπονδα γεγενῆσθαι μεταβάλλοντα πρὸς εἰρήνην, τὸ δ' ἥμερον φύσει ζῷον τὸν ἄνθρωπον, κοινωνίας καὶ ὁμονοίας συγγενὲς, σπονδεῖν, φονᾶν κατὰ τῶν ὁμοίων. Ἢ τὸ παράδοξον οὖν, φησὶν, οὐ διελεύσεται πόλεμος διὰ χώρας εὐσεβῶν, ἀλλ' αὐτὸς καταῤῥυήσεται, καὶ συντριβήσεται πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς οἵους ἐστὶν ὁ ἀγὼν καὶ ὡς ἀήττητους αἰσθανομένων τῶν ἀντιπάλων, ἅτε χρωμένων ἀνανταγωνίστῳ συμμαχίᾳ τοῦ δικαίου. Μεγαλοπρεπὲς γὰρ καὶ περίσεμνον ἀρετὴ, καὶ μόνη καθ' ἡσυχίαν ἱκανὴ φορὰς μεγάλων ἐξευμαρίζειν κακῶν. καὶ ἂν μεμηνότες τινὲς λυττῶσιν αὐθεκάστῳ καὶ παρηγορήτῳ χρώμενοι τῇ τοῦ πολεμεῖν ἐπιθυμίᾳ, χρι μὲν συνίστανται καταλαζονεύσονται θρασυνόνοι· πρὸς δὲ χειρῶν ἅμιλλαν ἥκοντες, αἰσθήσοι κενὸν αὔχημα αὐχήσαντες, ὡς μὴ δυνάμενοι νι Ῥώμῃ γὰρ ἀντιβιασθέντες *) κραταιοτέρᾳ, φεύξονται προτροπάδην πρὸς πεντάδων ἑκατοντάδες, πρὸς ἑκατονδάδων μυριάδες, πολλαῖς ὁδοῖς οἱ κατὰ μίαν ἐπελθόντες. Ἔνιοι δὲ μηδενὸς διώκοντος μὴ φόβου, τὰ νῶτα τοῖς ἀντιπάλοις εἰς βολὰς σκόπους ἀντιστρέψουσιν, ὡς εὐμαρίαν εἶναι πάνἡβηδὸν ἀναιρεθέντας πεσεῖν. Ἐξελεύσεται γὰρ ἄνθρωπος, φησὶν ὁ χρησμὸς **), καταστρατακαὶ πολεμῶν, ἔθνη τε μεγάλα καὶ πολυάνθρωπα χειρώσεται, τὸ ἁρμόττον ὁσίοις ἐπικουρικὸν ἐπέμψαντος θεοῦ. Τοῦτο δ' ἐστὶ θράσος ψυχῆς ἀκατάπληκτον, καὶ σωμάτων ἰσχὺς κραταιοτάτη, ὧν καὶ θάτερον φοβερὸν ἐχθροῖς· ἄμφω δὲ εἰ ἔλθοι, καὶ παντελῶς ἀνυπόστατον. Ἐνίους δὲ ἐχθρῶν ἀναξίους ἔσεσθαί φησιν ἥττης ἀνθρώπων

---

*) Lev. 26, 8. **) Num. 24, 7.

Τρία γὰρ ἐπιτηδεύουσι τὰ μέγιστα καὶ συν-
πρὸς ἡγεμονίαν ἀκαθαίρετον, σεμνότητα
τητα καὶ εὐεργεσίαν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὰ
. Τὸ μὲν γὰρ σεμνὸν αἰδῶ κατασκευάζει,
ινὸν φόβον, τὸ δὲ εὐεργετικὸν εὔνοιαν, ἅπερ
ἕντα καὶ ἁρμοσθέντα ἐν ψυχῇ, κατ[illegible]θεῖς
ὑπηκόους ἀπεργάζεται.

Ταῦτα μὲν δὴ πρῶτά φησιν συμβήσεσθαι
μένοις θεῷ, καὶ περιεχομένοις ἀεὶ καὶ παν-
ῶν προσταγμάτων αὐτοῦ, καὶ ἀφ' ἑκάστων
βίου μερῶν ταῦτα ἐφαρμόττουσιν, ὡς μη-
ω πλαζομένου ἐκδιαιτᾶσθαι· δεύτερον δὲ
ὃς κατὰ τὸ ἀναγκαῖον εἰρήνῃ καὶ ἀρχῇ ἔ-
Πλοῦτος δὲ ὁ μὲν τῆς φύσεως εὐτελής ἐστι
αὶ σκέπη. Τροφὴ μὲν οὖν ἄρτος καὶ ναμα-
ωρ, ἃ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀνακέχυται·
δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀμπεχόνη, τὸ δ' οἰ-
τὰς ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλπους παρακολου-
ζημίας· ὧν ἑκατέρα, εἴ τις ἐθελήσειε τὴν πε-
καὶ περιττὴν ἀφελεῖν πολυτέλειαν, εὐποριστό-
Οἳ δ' ἂν ζηλώσωσι τὰ λεχθέντα, ἀσπασά-
φύσεως δῶρα μὴ τὰ τῆς κενῆς δόξης, ὀλι-
καὶ ἐγκράτειαν ἀσκήσαντες ἕξουσι κατὰ πολ-

τοὺς ἐπὶ βλάβῃ τῶν πλησίον ζῶσιν παρελθὼν κοινωφελεῖς. Λόγιον γάρ ἐστιν *), ὅτι "τοῖς τ ροπρεπεῖς ἐντολὰς φυλάττουσιν ὁ μὲν οὐρανὸ βρήσει καιρίους ὑετούς· ἡ δὲ γῆ παντοδαπῶν καρπῶν φορὰν, ἡ μὲν πεδιὰς σπαρτῶν, ἡ δὲ τῶν ἀκροδρύων." Καὶ ὅτι χρόνος οὐδεὶς ἀ φθήσεται κενὸς εὐεργεσίας, ἀλλὰ τῷ συνεχεῖ παλλήλῳ τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων καταλήψεται, ἀμητὸς τρυγητόν. Καταλήψεται δὲ ὁ τρυγητὸς ρον, ὡς ἀνελλιπῶς καὶ ἀδιαστάτως ἀεὶ τὰ μὲν κομίζειν, τὰ δὲ ἐλπίζειν, ἐφεδρευόντων ἑτέρων ροις, ἵνα τοῖς πέρασι τῶν προτέρων αἱ τῶν ὑσ ἀρχαὶ συνάπτουσαι, κύκλον τινὰ καὶ χορείαν ἀ λῶσι μὴ ἐπιδεᾶ παντὸς ἀγαθοῦ. Τὸ γὰρ π τῶν γινομένων ἐξαρκέσει, καὶ πρὸς τὴν παρα χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ μελλ ἄφθονον περιουσίαν, νέων ἐπακμαζόντων παλ καὶ τὴν ἐκείνων ἔνδειαν προσαναπληρούντων.

425 δὲ ὅπου καὶ ὑπ᾽ εὐφορίας ἀλέκτου τῶν πάλαι
M.κομισθέντων φροντίσει τὸ παράπαν οὐδεὶς, ἀλ ταμίευτα καὶ ἀθησαύριστα καταλείψουσι τοῖς λομένοις ἀφέντες τὴν χρῆσιν ἀδεᾶ. Οἷς μὲν γὰρ θινὸς πλοῦτος ἐν οὐρανῷ κατάκειται διὰ σοφία ὁσιότητος ἀσκηθεὶς, τούτοις καὶ ὁ τῶν χρημ ἐπὶ γῆς περιουσιάζει, προνοίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ θεοῦ ταμείων ἀεὶ πληρουμένων, ἐκ τοῦ τὰς ὁρμὰ διανοίας, καὶ τὰς τῶν χειρῶν ἐπιβολὰς, μὴ ἐμ ζεσθαι πρὸς τὴν τῶν ἀεὶ σπουδαζομένων κατό σιν· οἷς δὲ ὁ κλῆρος οὐκ ἔστιν οὐράνιος δι' βειαν ἢ ἀδικίαν, οὐδὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν πέφυκεν ἡ κτῆσις· ἀλλὰ καὶ ἂν προσγένηται, στα ἀπεπήδησεν, ὡς παραγενομένη τὴν ἀρχὴν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν λαβόντων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ βα

*) Lev. 26, 3 sqq.

τὴν ἀνίαν σφοδρότερον, ἥτις ἐκ τοῦ στέρεσθαι κατὰ ἀναγκαῖον ἕπεται.

§. 18. Τότε δὲ, φησὶν, ὑπὸ τῆς ἄγαν εὐφορίας, ὃ νῦν ὑπομένεις, ἐργάζῃ. Νῦν μὲν γὰρ μήτε τῶν νόμων, μήτε τῶν πατρίων ἐθῶν αἰδῶ ποιούμενος, ἀλλὰ πάντων ἀθρόως ἀλογῶν, ὑστερίζεις μὲν τῶν ἀναγκαίων, θεραπεύεις δὲ τὰς τῶν δανειστῶν καὶ ὀβολοστατῶν οἰκίας ἐπὶ πολλῷ δανειζόμενος· τότε δ' ὥςπερ ἔφην, δράσεις τὸ ἐναντίον. Ὑπὸ γὰρ ἀφθόνου περιουσίας αὐτὸς ἄλλοις δανιεῖς, καὶ οὐκ ὀλίγα, οὐδ' ὀλίγοις, ἀλλὰ πολλὰ καὶ πολλοῖς, ὅλοις μὲν οὖν ἔθνεσι, πάντων καὶ τῶν κατὰ χώραν, καὶ τῶν κατὰ πόλιν εὐτυχῶς ἀπαντώντων, ἁπάντων τῶν ἐν κατὰ πόλιν, ἀρχαῖς καὶ τιμαῖς καὶ εὐδοξίαις, διά τε εὐδοκίας καὶ εὐβουλίας καὶ τοῦ διὰ λόγων καὶ πράξεων κοινωφελοῦς· τῶν δὲ κατ' ἀγρὸν, εὐφορίαις τῶν ἀναγκαίων, σίτου, οἴνου, ἐλαίου, καὶ τῶν πρὸς ἁβροδίαιτον βίον. Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἀμύθητα γένη τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἔτι βουκολίων, αἰπολίων, τῶν ἄλλων θρεμμάτων εὐτοκία. Ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος, εἴποι τις ἂν, τῷ μὴ μέλλοντι κληρονόμους καὶ διαδόχους ἀπολιπεῖν; Ἐπισφραγιζόμενος διὰ τοῦτο τὰς εὐεργεσίας, φησὶν, οὐδεὶς ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα γενήσεται. Πάντες δὲ οἱ θεραπευταὶ θεοῦ γνήσιοι νόμον ἐκπληρώσουσι φύσεως τὸν ἐπὶ παιδοποιΐᾳ. Καὶ γὰρ ἄνδρες ἔσονται πατέρες, καὶ πατέρες εὔπαιδες, καὶ γυναῖκες μητέρες εὔτεκνοι, ὡς ἕκαστον οἶκον πλήρωμα εἶναι πολυανθρώπου συγγενείας, μηδενὸς ἐλλειφθέντος ἢ μέρους ἢ ὀνόματος, τῶν ὅσα ἐπιφημίζεται τοῖς προςήκουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄνω γονεῖς, θείους πάππους, καὶ πρὸς τοὺς κάτω πάλιν ὁμοίους, ἀδελφοὺς, ἀδελφιδοῦς, υἱωνοὺς, θυγατριδοῦς, ἀνεψιοὺς, ἀνεψιδοῦς, τοὺς ἐξ αἵματος πάντας. Ὠκύμορος δ' ἢ ἀτελὴς οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν κοσμουμένων νόμοις, οὐδέ τινος ἡλικίας [illegible]ρος, ὧν θεὸς ἔνειμεν ἀνθρώπων γένει. Ἀλλ' ἐκ

927 P.

βρέφους ἐπιβὰς ἑξῆς ὥσπερ δι' ἀναβαθμῶν, τε-
γμέναις χρόνων περιόδοις ἑκάστης ἡλικίας τοὺς
αθέντας ἀριθμοὺς συνεκπληρώσας ἐπὶ τὴν τελ
ἀφίξεται, τὴν θανάτῳ, μᾶλλον δ' ἀθανασίᾳ γ
σαν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν εὐγήρως, εὔπαιδα οἶκ
πολύπαιδα ἀνθ' αὑτοῦ καταλιπών.

§. 19. Τοῦτ' ἔστιν ὅπερ εἶπέ που θεσπίζ
"τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου ἀναπληρώσω,"
λως χρησάμενος τοῖς ὀνόμασι κυρίοις ἅμα κα
φυσιν. Ὁ μὲν γὰρ ἀμαθὴς καὶ ἄνομος,
λόγῳ φησὶν, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ· τῷ δὲ παιδεία
νόμων ἱερῶν μεταποιουμένῳ πρώτη χώρας ἐστ
γίμῳ καὶ δοκίμῳ φανέντι, μεταλαχεῖν ἀριθμ
τάξεως. Ὑπερφυῶς δὲ ἔχει καὶ ἡ πλήρωσις οὐ
ἢ ἐνιαυτῶν ἀλλ' ἡμερῶν· ὡς δὴ ἑκάστην ἡμέρ
σπουδαίου μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἐᾶν εἰς
ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς μέρεσι καὶ δια
σιν αὐτῆς καλοκἀγαθίας πεπληρῶσθαι. Κρίνετ
οὐ ποσότητι, ἀλλὰ ποιότητι ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ
ὅθεν ἰσότιμον καλῷ βίῳ σοφοῦ, καὶ μίαν ἡμέ
πέλαβον εἶναι κατωρθωμένην. Τοῦτ' ἔστιν ὃ
ἑτέροις αἰνίττεται, φάσκων "εὐλογίας ἄξιον εἶ
καὶ εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα" *) τὸν τοιοῦτον
θέσει πάσαις μὲν ταῖς κινήσεσιν, πάσαις δὲ ταῖ
σεσιν ὁ σπουδαῖος ἐπαινετὸς, ἔνδον τε καὶ ἔξω,
τικός τε ὁμοῦ καὶ οἰκονόμος, τὰ μὲν ἔνδον ἐξ
οἰκονομικῶς, τὰ δ' ἔξω πολιτικῶς, ἢ συμφέρε
κατορθοῦσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν εἷς ἀνὴρ τυγχάνη
τος ὢν ἐν πόλει, τῆς πόλεως ὑπεράνω φανεῖτ
δὲ πόλις, τῆς ἐν κύκλῳ χώρας· ἐὰν δὲ ἔθνο
σεται πᾶσιν ἔθνεσιν, ὥσπερ κεφαλὴ σώματι
ριφαίνεσθαι χάριν, οὐχ ὑπὲρ εὐδοξίας μᾶλλ
τῶν ὁρώντων ὠφελείας. Αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν

*) Psalm. 120 (121), 8.

…ημάτων φαντασίαι παραπλησίας εἰκόνας ἐγ-
…ιν ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς καὶ ἀποκρότοις
…, ὅπερ εἴρηται πρὸς τοὺς ἐθέλοντας μιμεῖσθαι
…αῖα καὶ θαυμαστὰ κάλλη, μὴ ἀπογινώσκει-
…ην ἀμείνω μεταβολήν, μήτε τὴν ὥσπερ ἐκ δια-
… ψυχῆς, ἣν εἰργάσατο κακία πρὸς ἀρετὴν καὶ
… ἐπάνοδον. Ἵλεως γὰρ ὅταν ᾖ ὁ θεὸς, εὐμαρ-
…ῆ πάντα. Γίνεται δὲ ἵλεως τοῖς αἰδουμένοις
…θαρμοζομένοις ἐξ ἀκρασίας εἰς ἐγκράτειαν, καὶ
τῆς [illegible] ζωῆς κακίζουσιν, καὶ ὅσα ἐνα-
…ντο ταῖς ψυχαῖς αἰσχρὰ εἴδωλα μυσαττομέ-
…θείαν [illegible] παθῶν ἐζηλωκόσι, καὶ εἰρήνην καὶ
… βίου μετατρέχουσι. Καθάπερ οὖν ἀνθρώ-
… ἐσχατιαῖς ἀπῳκισμένους ῥᾳδίως ἂν ἑνὶ κε-
… συναγάγοι θεὸς ἀπὸ περάτων εἰς ὅ τι ἂν
χωρίον, οὕτω καὶ τὸν νοῦν ἐξ ἄλης πολυ-
πάντη πλανηθέντα καὶ κακωθέντα πρὸς ἡ-
…ὶ ἐπιθυμίας, δεσποινῶν ἐκτεταμένων, ἐλεῶν
…ρ ἐξ ἀνοδίας εἰς ὁδὸν εὐπετῶς ἂν ἀγάγοι, ἀ-
…ντὶ φεύγειν διεγνωκότα φυγὴν, οὐ τὴν ἐπο-
…ν λεγομένην, ἀλλὰ τὴν σωτήριον, ἣν οὐκ ἂν
…στῃ λέγων καθόδου κρείττονα.

20. Τὰ μὲν οὖν ἐκτὸς ἀγαθὰ εἴρηται, νῖκαι
…ρῶν, κράτος πολέμων, εἰρήνης βεβαίωσις, καὶ
…τ᾽ εἰρήνην ἀγαθῶν περιουσίαι, πλοῦτοι καὶ
…αὶ ἀρχαὶ καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς εὖ πράτ-
…φημία, διὰ παντὸς στόματος καὶ φίλων καὶ
… ἐπαινουμένοις, τῶν μὲν διὰ φόβον, τῶν
…νοιαν· λεκτέον δὲ καὶ τὰ τούτων οἰκειότερα,
τὸ σῶμα. Φησὶν οὖν, ὅτι τοῖς ἀρετὴν δια-
καὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους ἡγεμόνας τῶν κατὰ
… λόγων καὶ ἔργων προστησαμένοις, ἰδίᾳ τε
… περιέσται τὸ εἰς ἅπαν ἄνοσον. Εἰ δὲ καὶ
…ις ἀσθένεια, τοῦ μὲν κακῶσαι χάριν οὐκ ἂν
…ν, τοῦ δ᾽ ὑπομνῆσαι τὸν θνητὸν ὅτι θνητός
… ὑπεραύχου φρονήματος καταλῦσαι, καὶ βελ-

τίωσιν ἠθῶν. Ὑγεία δ' ἕψεται καὶ εὐαισθησία
τὸ ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρον καὶ παντελὲ
τὰς πρὸς ὃ προγέγονεν ἕκαστον ἀκωλύτους ὑπηρ
Ἐδικαίωσε γὰρ ὁ θεὸς γέρας τοῖς σπουδαίοις
σχεῖν εὖ συνῳκοδομημένην καὶ συνηρμοσμένην
μελίων ἄχρι στέγους οἰκίαν — οἰκία δὲ ψυχῆς
φυεστάτη σῶμα, ἅτε πολλὰ τῶν εἰς τὸν βίον ἀν
ων καὶ χρησίμων ἐνεργοῦν — καὶ μάλιστα δ
καθάρσεσιν τελείαις νοῦν καθαρθέντα, καὶ μ
γεγονότα τῶν θείων τελετῶν, καὶ μόναις συμπ
λοῦντα ταῖς οὐρανίων χορείαις καὶ περιόδοις ἐγ
ὁ θεὸς ἠρεμίᾳ, βουληθεὶς ἀμέθεκτον, εἶναι κηρα
περὶ μηδὲν πάθος ὧν αἱ τοῦ σώματος γεννῶσι
μεις ἐπιτιθέμεναι κατὰ πλεονεξίαν παθῶν δυνα
428 Ἢ γὰρ περιέψυξέ τι, ἢ περιέφλεξεν οὐρανὸς κ
M. χμηρὸν, ἢ τὸ ἐναντίον ῥοῶδες ἀπειργάσατο, δι'
πάντων ὁ νοῦς εὐθύνειν ἀδυνατεῖ τὴν τοῦ καθ'
βίου πορείαν. Ἐνδιαιτώμενος δὲ ὑγιεινῷ σώματι
πολλὴν εὐμάρειαν ἐνδιατρίψει καὶ ἐνσχολάσει το
φίας θεωρήμασι, μακαρίας καὶ εὐδαίμονος ζωῆ
λαχών. Οὗτός ἐστιν ὁ πολὺν ἄκρατον σπάσας τ
εργέτιδος τοῦ θεοῦ δυνάμεως, καὶ λόγων ἱερ
δογμάτων ἑστιαθείς. Οὗτος, ᾧ φησὶν ὁ προ
τὸν θεὸν ἐμπεριπατεῖν οἷα βασιλείῳ. Καὶ γάρ ἐ
ὄντι βασίλειον καὶ οἶκος θεοῦ, σοφοῦ διάνοια.
καλεῖται θεὸς ἰδίως ὁ τῶν συμπάντων θεὸς, κα
ἐξαιρέτῳ χάριτι πάλιν οὗτος, οὐ τῶν κατὰ μέρ
χόντων, ἀλλὰ τοῦ ἑνὸς καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄρχ
ἁγίου ἅγιος. Οὗτός ἐστι ὁ πρὸ μικροῦ πολλα
ἡδοναῖς, πολλαῖς δ' ἐπιθυμίαις, μυρίαις δ' ἀν
κακιῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὑπεζευγμένος. Τούτου τ
καὶ ἐν δουλείᾳ συνέτριψεν ὁ θεὸς, εἰς ἐλευθερί
αιρούμενος. Οὗτος ὁ μὴ ἀπαῤῥησιάστου τυχ
εργεσίας, ἀλλὰ διαβεβοημένης καὶ περιηγγελμένη
τῃ διὰ τὴν τοῦ προασπίζοντος ἐξουσίαν, ὑφ'
ὑπεσύρη πρὸς τὰ οὐραῖα, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλὴν ἀνω

ῃ. Ταῦτα δ' ἀλληγορεῖται τροπικῶς ἐξενεχθέντα.
περ γὰρ ἐν ζώῳ κεφαλὴ μὲν πρῶτον καὶ ἄρι-
οὐρὰ δ' ὕστατον καὶ φαυλότατον, οὐ μέρος
ληροῦν τὸν τῶν μελῶν ἀριθμὸν, σόβητρον τῶν
ωμένων· τὸν αὐτὸν τρόπον κεφαλὴν τοῦ ἀν-
νου γένους ἔσεσθαί φησι τὸν σπουδαῖον, εἴτε
, εἴτε λαόν· τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας, οἷον
σώματος ψυχούμενα ταῖς ἐν κεφαλῇ καὶ ὑπερ-
υνάμεσιν. Αὗται μὲν αἱ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων
γαθῶν εἰσὶν εὐχαὶ, καὶ τοὺς νόμους ἔργοις ἐπι-
των, ἃς φησι τελεςφορηθήσεσθαι χάριτι τοῦ
ὑρου θεοῦ, τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοι-
σεμνοποιοῦντος καὶ γεραίροντος· τὰς δὲ κατὰ
ενόμων καὶ ἀθέσμων ὁρισθείσας ἀρὰς ἐπισκε-

429
M.

ΠΕΡΙ ΑΡΩΝ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE
EXECRATIONIB

Poenae hominum malefacientium sunt penuria (
rerum naturae turbatus (2.), fames epulaeque Thyeste
servitus gravis ac molesta (4.), aliaque mala atrocissi
quae effugere nequeunt (6.). Talia iis praesertim
qui sacrum diem septenarium l. sabbatum neglexerunt
Quodsi eos malefactorum poenituerit, veniam apud
torem deum, restitutionemque bonorum consequentur (
tribus intercedentibus pro peccatorum poenitentibus In
uno bonitate patris ipsius, altero patriarchis,
perpetuo ad deum pro posteris suis preces fundunt,
profectibus poenitentium in tramite virtutis et pietatis

---

§. 1. Πρώτην ἀρὰν ὡς κουφότατον κα
ναγράφει, πενίαν καὶ ἔνδειαν καὶ σπάνιν τῶν ἀ
καίων καὶ μετουσίαν παντελοῦς ἀπορίας. "Τὸν
σπόρον," *) φησὶν, "ἀτελῆ μὲν ὄντα δηώσου
λειωθέντα δ' ἀμήσουσιν ἐξαίφνης ἐπελθόντες
οι," διττὴν ἐργασόμενοι συμφορὰν, λιμὸν μὲν
ἐχθροῖς δὲ περιουσίαν. Λυπεῖ γὰρ μᾶλλον

---

*) Deut. 28, 33 sqq.

ων τῶν ἰδίων πόνων τὰ δυσμενῶν ἀγαθά. Καὶ
μαζόντων μὲν τῶν ἐχθρῶν, οὐχ ἡσυχάζουσιν αἱ
φύσεως, ἀργαλεώτεραι δὲ, ζημίαι. Σὺ μὲν γὰρ
κατασπείρεις τὴν βαθύγειον τῆς πεδιάδος, ἀκρίδων
νέφος ἐξαίφνης καταπτάμενον ἐκθερίσει, καὶ τὰ
λειφθέντα πολλοστὸν εἰς σύγκομιδὴν ἔσται μέρος
σπαρέντων. Καὶ σὺ μὲν ἀμπελῶνα φυτεύσεις
πόνοις ἀμυθήτοις, κακοπαθείαις ἀτρύτοις, ἃς εἰκὸς
πόνους ἀναδέχεσθαι· τελειωθέντα δὲ ἤδη καὶ
ἀνθοῦντα καὶ βρίθοντα ὑπ' εὐφορίας, σκώληκες
νεμόμενοι τρυγήσουσι. Τοὺς ἐλαιῶνας ὅταν ἴδῃς
κομῶντας καὶ καρπῶν ἄφθονον πλῆθος, ἡσθήσῃ
... δι' ἐλπίδα συγκομιδῆς εὐτυχοῦς· ὅσον
... αἰσθήσῃ τῆς ἀτυχίας μᾶλλον ἢ
... Τὸ μὲν γὰρ ἔλαιον καὶ ὅσον πῖον
... σύμπαν ἀφανές· ὁ δ' ἐκτὸς ὄγκος αὐτὸς
... κάτην ψυχῆς κενὸς κενῆς ὑπολειφθήσεται. Καὶ
... ὅσα σπαρτὰ ἢ δένδρα καρποὺς αὐτοῖς ἐξ-
... θήσεται πρὸς ἐρυσίβης.

§. 2. Ἐφεδρεύσουσι δὲ καὶ ἄλλαι συμφοραὶ δι-
τῶν εἰρημένων, ἐνδείας καὶ ἀπορίας δημιουργοί.
ὧν γὰρ ἡ φύσις ἀνθρώποις ἐχορήγει τὰ ἀγαθὰ,
...θήσεται γῆ καὶ οὐρανὸς, ἡ μὲν ἀμβλίσκουσα
τελειογονεῖν ἀδυνατοῦσα τοὺς καρπούς, ὁ δὲ με-
βεβηκὼς εἰς ἀγονίαν τῶν ἐτησίων ὡρῶν, μὴ χει- 931
...ος, μὴ θέρους, μὴ ἔαρος, μὴ μετοπώρου πρὸς P.
οἰκείας τάξεις ἀνιόντων, ἀλλ' εἰς ἄποιον καὶ
...μένην σύγκρισιν ἀποκριθῆναι βιασθέντων
...τακοῦ κράτους ἀρχῇ. Οὐ γὰρ ὄμβρος, οὐχ
..., οὐ λεπτὴ ψεκὰς, οὐ βραχεῖα λιβὰς, οὐ δρό-
, οὐκ ἄλλο τι τῶν αὔξειν δυναμένων ἐπιγενή-
...· τὸ ἐναντίον δὲ ὅσα λιμαντικὰ μὲν φυομέ-
, φθοροποιὰ δὲ καρπῶν καταπεπανθέντων, καὶ
μὴ τελειωθῇ παρεσκευασμένα. "Θήσω γὰρ,"
..., "τὸν οὐρανὸν ὑμῖν χαλκοῦν, καὶ τὴν γῆν

σιδηρᾶν," *) αἰνιττόμενος τὸ [illegible] ἕτερον
430 τὰ οἰκεῖα καὶ πρὸς ἃ γέγονεν ἐπιτελέσειν
M. Ποῦ γὰρ ἢ σίδηρος ἐσταχυοφόρησεν, ἢ χαλ
τὸν ἤνεγκε, ὧν χρεῖα τὰ ζῶα, καὶ μάλιστα
κηρον καὶ πολλῶν ἐπιδεὲς ἄνθρωπος; Μηνύε
μόνον ἀφορίαν καὶ τῶν ἐτησίων ὡρῶν φθορὰ
λὰ καὶ πολέμων γενέσεις, καὶ τῶν ἐν τούτοι
ρήτων καὶ ἀμυθήτων κακῶν. Χαλκὸς γὰρ
δηρος πολεμιστηρίων ὅπλων ὗλαι. Καὶ γῆ
κονιορτὸν οἴσει, καὶ χοῦς ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ
χθήσεται, βαρύτατον ἐπιφέρων καρπὸν εἰς
πνίγους ἀπώλειαν, ἵνα μηδὲν παραλειφθῇ
ὀλέθρῳ. Πολυάνθρωποι μὲν ἐρημωθήσονται
κειαι, κεναὶ δ' αἱ πόλεις ἐξαπιναίως οἰκητόρω
ται, μνημεῖα παλαιᾶς μὲν εὐτυχίας, πρόσφ
βαρυδαιμονίας ὑπολειφθεῖσαι, πρὸς νουθετ
δυναμένων σωφρονίζεσθαι.

§. 3. Τοσαύτη δὲ ἐφέξει σπάνις τῶν ἀν
ὥστε ἀλλοτριωθέντες τούτων τρέψονται ἐπ'
φαγίας οὐ μόνον ἐθνῶν καὶ μηδὲν προση
ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων.
γὰρ καὶ πατὴρ υἱοῦ σαρκῶν, καὶ μήτηρ σπλ
θυγατρὸς, καὶ ἀδελφῶν ἀδελφοὶ καὶ γονέων
Ἀεὶ δὲ οἱ ἀσθενέστεροι τῶν δυνατωτέρων κα
ἐπάρατοι τροφαὶ τὰ Θυέστου παιδία, καὶ σ
μενα ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν συμφορῶν, ἃς με
γήσουσιν οἱ καιροί. Μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων ὧ
εὐτυχίαις ποθεινὸς ὁ βίος εἰς ἀπόλαυσιν
οὕτως καὶ τοῖς βαρυδαίμοσιν ἐκείνοις ἔρω
ἐνιδρυθήσεται τοῦ ζῆν, πρὸς ἀμέτρων καὶ ἀπ
κακῶν μετουσίαν ἁπάντων ἀνιάτων. Ἧττον
παλγήσαντας ἐπιτεμεῖν θανάτῳ τὰς ἀνίας,
μὴ λίαν φρενοβλαβέσιν ἔθος δρᾶν. Οἱ δ' ἐκ

*) Deut. 28, 23.

ίας ἐθέλοιεν ἂν καὶ μακροβιώτατοι γενέσθαι, ἀνωτάτω βαρυδαιμονίας ἀπλήστως καὶ ἀκορέ- ἔχοντες. Τοιαῦτα τὸ κουφότατον εἶναι δοκοῦν κακῶν ἀπορία προςεργάζεσθαι πέφυκεν, ὅταν 932 αὐτὸς ἐπάγηται δίκη. Καὶ γὰρ εἰ χαλεπὰ, ῥῖ- P. δίψος, ἔνδεια τροφῆς, ἀλλ' εὐκταιότατα γένοιτ' ἂν καιρῶν, εἰ μόνον ἀνυπέρθετον φθορὰν ἐργά- · χρονίζοντα δὲ καὶ τήκοντα ψυχήν τε καὶ ι, τῶν τετραγῳδημένων, ἃ δι' ὑπερβολὰς θεῦσθαι δοκεῖ, βαρύτατον πέφυκε καινουρ-

4. Δουλεία τοῖς ἐλευθέροις ἀφορητότατόν , ὑπὲρ ἧς ἀποθνήσκειν σπουδάζουσιν οἱ σώ- ινες, ἀγωνιζόμενοι φιλοκινδύνως πρὸς τοὺς ἐπα- νομένους δεσποτείαν. Ἀφόρητον δὲ καὶ ἐχθρὸς ος. Εἰ δ' ὁ αὐτὸς ἀμφότερα γένοιτο δεσπότης καὶ πολέμιος, τίς ἂν ὑποσταίη; Τὸ μὲν δύ- αι ἀδικεῖν ἐκ δεσποτικῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ μη- συγγινώσκειν ἐξ ἀσυμβάτου δυςμενείας περιπε- μένος. Ἐχθροῖς οὖν φησὶ δεσπόταις εἰς τὸ ἀ- ἴς χρήσεσθαι τοὺς ἀλογοῦντας νόμων ἱερῶν, οὐ , ἐξ ἐπιθέσεως τῆς ἐκείνων ὑπαχθέντας, ἀλλὰ νόμοις ἑκουσίοις ἐκδόντας αὑτοὺς ἕνεκεν τῶν λήτων, ἃ καὶ λιμὸς καὶ σπάνις τῶν ἀναγκαίων άζεται. Τὰ γὰρ ἐλάττω κακὰ φυγῇ μειζόνων ὰ νομίζουσί τινες· εἰ δή τι βραχὺ τῶν εἰρημέ- ἐστί. Δουλεύοντες πικρῶν μὲν ἐπιταγμάτων ισίας ἀναδέξονται τοῖς σώμασι· πικροτέρων δὲ άτων ἀνίαις κατατεινόμενοι τὰς ψυχὰς ἀπαγο- ουσιν. Ὄψονται γὰρ ὧν συνῳκοδόμησαν ἢ κα- τευσαν ἢ περιεποιήσαντο, κληρονόμους γεγονό- ἐχθροὺς, ἀλλοτρίων ἀπολαύοντας ἀγαθῶν καὶ ων. Ὄψονται καὶ τὰ πίονα τῶν ἰδίων θρεμ- ν, εὐωχουμένους, ἱεροῦντας καὶ παραρτύοντας πόλαυσιν ἡδίστην, ὑστερούμενοι τῆς ἀφελομέ- Ὄψονται καὶ γυναῖκας, ἃς ἠγάγοντο κουριδίας

ἐπὶ γνησίων παίδων σπορᾷ, σώφρονας
καὶ φιλάνδρους, ἑταίρων τρόπον ὑβριζο
πρὸς μὲν ἄμυναν ὁρμήσουσιν, ἔξω δὲ
ζειν οὐδὲν ἐργάσασθαι δυνήσονται, πᾶσαι
τμημένοι καὶ ἐκνενευρισμένοι. Προκείσον
ποὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἄγειν, φέρειν, ἁρπάζε
τιτρώσκειν, εἰς βλάβας, εἰς αἰκίας, εἰς π
ὡς μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν βλημάτων κ
εὔσκοπα καὶ εὔστοχα πάντα. Ἐπάρατοι
λεσι καὶ κώμαις, ἐπάρατοι δὲ ἐν οἰκία
λεσιν ἔσονται. Ἐπάρατος μὲν ἡ πεδι
κατεβλήθη σπέρματα· ἐπάρατος δὲ ἡ β
ὀρεινῆς, καὶ ὅσα γένη δένδρων ἡμέρων.
τῶν θρεμμάτων αἱ ἀγέλαι· στειρωθή
πρὸς ἀγονίαν. Ἐπάρατοι πάντες οἱ καρπ
καιριωτάτῳ τῆς ἀκμῆς ἀνεμοφθόροι γενή
πλήρη ταμεῖα τροφῶν καὶ χρημάτων κε
Πόρος οὐδεὶς εὐοδώσει, τέχναι πᾶσαι,
πολύτροποι, βίων ἰδέαι μυρίων τοῖς χρω
432 ὄφελος. Ἀτελεῖς γὰρ αἱ τῶν σπουδαζο
M. δες ἔσονται, καὶ συνόλως ὅτου ἐφάψονται
ρῶν ἐπιτηδευμάτων ἢ ἔργων, ὧν κεφαλ
ἀπόλειψις θεραπείας θεοῦ.

§. 5. Τὰ γὰρ ἀσεβείας καὶ παρανομ
ταῦτα. Καὶ πρὸς τούτοις αἱ σωματικαὶ
λος ἕκαστον καὶ μέρος ἰδίᾳ κατεργαζόμε
σθίουσαι, καὶ πάλιν ὅλα δι' ὅλων κατ
πυρετοῖς, ῥίγεσι, φθινάσι τηκεδόσι, ψώρ
ἰκτέροις, σφακελίζουσιν ὀφθαλμοῖς, ἕλκεσι
ἑρπηνώδεσι, κατὰ πάσης χεομένοις τῆς
κώσεσι τῶν ἐντοσθίων, ἀνατροπαῖς στο
ἐν πνεύμονι πόρων ἀποφράξεσιν, ὑπὲρ τ
δεῖν τὴν ἀναπνοήν· πάρεσις γλώσσης, κ
τῶν, πήρωσις ὀφθαλμῶν, τῶν ἄλλων αἰσ
σθήσεων καὶ σύγχυσις, καίτοι δεινὰ ὄντα
μενα βαρυτέροις οὐ φαίνεται δεινά· τοῦ

ἰν αἵματος ἀποβαλόντος ὅσον ἦν αὐτῷ ζωτικὸν, καὶ δ᾽ ἑτέρου ἐν ἀρτηρίαις πνεύματος, τὴν ἔξωθεν ... τοῦ συμφυοῦς ἀέρος μηκέθ᾽ ὁμοίως ἐπιδεχομένων σωτήριον κρᾶσιν· τῶν δὲ νεύρων ἀνεθέντων καὶ ...ισθέντων, οἷς ἐπακολουθεῖ τῆς ἁρμονίας καὶ ...φωνίας τῶν μελῶν πάρεσις, πρότερον πονηθέντων ἁλμυροῦ καὶ πάνυ πικροῦ φορᾷ ῥεύματος εἰς...ραδυομένου, καὶ ὁπότε στενοῖς ἐγκατακλεισθείη ...οις εὐμαρεῖς διεξόδους οὐκ ἔχουσι, θλιβομένου τε καὶ θλίβοντος εἰς πικρῶν καὶ δυςυπομονήτων γένεσιν ...γηδόνων, ἐξ ὧν φύεται τὰ ποδαγρικὰ καὶ ἀθριτι... πάθη καὶ νοσήματα, πρὸς ἃ σωτήριον οὐδὲν ...νοήθη φάρμακον, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀνθρωπίναις ἐπινοί... ἀνίατα. Ταῦτα ὁρῶντες ἔνιοι καταπλαγήσονται, ...ς οἱ πρὸ μικροῦ πίονες, εὔσαρκοί τε καὶ εὐεξίᾳ ...λιστα θάλλοντες, οὕτως αἰφνίδιον ἐκτακέντες, ῥι... γεγόνασιν ἶνες αὐτὸ μόνον, καὶ λεπτὴ δορά· ...πῶς γυναῖκες ἁβροδίαιτοι καὶ πανάπαλοι, διὰ ...ἐκ πρώτης ἡλικίας συναυξηθεῖσαν τρυφὴν, ὑπὸ ...σεως δεινῆς, ἅμα ταῖς ψυχαῖς καὶ τὰ σώμα... ἐξηγρίωνται. Τότε δὴ τότε διώξονται μὲν ἐ- 934
...ροὶ, μάχαιρα δ᾽ ἐκδικήσει δίκην. Οἳ δ᾽ ἐς P
...ς πόλεις καταφεύγοντες, ὅταν ἐν ἀσφαλεῖ γε...ῆσθαι νομίσωσιν, ἐλπίδος ἀπάτῃ φενακισθέν...ς, ἡβηδὸν ἀπολοῦνται προκαταδύντων ἐνέδραις ...θρῶν.

§. 6. Καὶ ἂν ἐπὶ τούτοις μὴ σωφρονίζοιντο ...γκάζοντες, καὶ τὰς ἐπ᾽ ἀλήθειαν ἀγούσας εὐθυτε... ὁδοὺς ἐκτρεπόμενοι, δειλία καὶ φόβος ταῖς ψυ... αὐτῶν ἐνιδρυθήσονται,*) καὶ φεύξονται μὲν ...ενὸς διώκοντος, φήμαις δὲ οἷα φιλεῖ ψευδέσι πε...σοῦνται προτροπάδην. Φύλλων κτύπος κουφότα...ς δι᾽ ἀέρος φερόμενος τοσαύτην ἀγωνίαν καὶ πτοί-

---

*) Lev. 26, 36.

ἂν ἐργάσεται, ὅσην ὁ βαρύτατος πόλεμος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων ἐχθρῶν, ὡς καὶ τέκνα γονέων, καὶ γονεῖς τέκνων, καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφῶν ὑπεριδεῖν, ἐκ τῆς ἀλλήλων ἐπιβοηθείας ἅλωσιν προσδοκήσαντας, σωτηρίαν δ' ἐκ τοῦ ἑαυτοὺς ἀποδιδράσκειν. Πονηρῶν δ' ἀνθρώπων ἀτελεῖς ἐλπίδες. Μὴ γὰρ ἢ οὐχ ἧττον οἱ διαπεφευγέναι δόξαντες προκαταληφθέντων ἁλώσονται. Καὶ ἂν διαλάθωσι μέντοι τινὲς, ἐφεδρείαν ἕξουσι τῶν φύσει πολεμίων. Οὗτοι δέ εἰσιν ἀγριώτεροι θῆρες ἐξ ἑαυτῶν πλοῦντες, οὓς ὁ θεὸς ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τοῦ παντὸς ἐδημιούργει πρὸς ἀνθρώπων τῶν μὴ δυναμένων νουθετεῖσθαι φόβον, τῶν δὲ ἀνιάτως ἐχόντων ἀπαραίτητον δίκην. Ἀπιστήσουσι δὲ οἱ θεασάμενοι τὰς αὐτοῖς θεμελίοις ἀναιρεθείσας πόλεις, εἶτα κίσθησαν· ἐν εἴδει δὲ παροιμίας θήσονται τὰ λαμπρῶν εὐτυχημάτων ἐξαπιναίους κακοπραγίας, σαι καὶ ἀνεγράφησαν, καὶ εἰσὶν ἄγραφοι λεύσονται καὶ ἄσθμα καὶ μέχρι σπλάγχνων τη νες, ἀθυμίας τε καὶ ἀδημονίας ἐμποιοῦσαι σὺν θλίψει, ζωὴν ἀΐδρυτον καὶ κρεμαμένην ὥσπερ ἐξ ἀγχόνης ἐργάσονται. Φόβου διαδοχαὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα τὴν ψυχὴν ἄνω καὶ κάτω κλινοῦσιν, πρωΐας μὲν ἑσπέραν, ἑσπέρας δὲ ὄρθρον εὐχομένοις διὰ τὰς καὶ ἐγρηγορότων κακώσεις ἐμφανεῖς, κοιμωμένων ἐξ ὀνειράτων ἀποτροπαίους φαντασίας. Ὁ μὲν ἔπηλυς ἄνω ταῖς εὐτυχίαις μετέωρος ἀρθεὶς περίβλεπτος ἔσται, θαυμαζόμενος καὶ μακαριζόμενος ἐπὶ δυσὶ τοῖς καλλίστοις, τῷ τε αὐτομολῆσαι πρὸς θεὸν, καὶ τῷ γέρας λαβεῖν οἰκειότατον τὴν ἐν οὐρανῷ τάξιν βεβαίαν, ἣν οὐ θέμις εἰπεῖν· ὁ δ' εὐπατρίδης παρακόψας τὸ νόμισμα τῆς εὐγενείας ὑποσυρήσεται κατωτάτω πρὸς αὐτὸν τάρταρον καὶ βαθὺ σκότος ἐνεχθεὶς, ἵνα ταῦτα ὁρῶντες τὰ παραδείγματα πάντες ἄνθρωποι σωφρονίζωνται, μανθάνοντες ὅτι τὴν ἐκ δυσμενείας ἀρετὴν φυομένην

[illegible] τὰς μὲν ῥίζας ἐῶν χαίρειν, τὸ δὲ στελέχος [illegible] ἔτι μετέβαλεν ἡμερωθὲν πρὸς εὐκαρπίαν ἀναδεξάμενος.

7. Οὕτως καθάπερ ὑπὸ πυρὸς δαπανηθεισῶν πόλεων, καὶ τῆς χώρας ἐρημωθείσης, ἄρξεται ἀναπνεῖν καὶ ἀναψύχειν ἡ πολλὰ γυμνασθεῖσα καὶ τραχηλισθεῖσα γῆ πρὸς οἰκητόρων ἀφορήτου βίας, οἳ τὰς παρθένους ἑβδομάδας ὑπερορίους καὶ φυγάδας καὶ τῆς αὐτῶν διανοίας ἀπήλασαν. Μόνας γὰρ, ἢ τό γε ἀσφαλέστερον εἰπεῖν πρώτας ἀνέδειξε ἡ φύσις τὰς ἑβδομάδας ἡμερῶν τε καὶ ἐτῶν, πρὸς ἀνάπαυλαν, ἀνθρώποις μὲν τὰς ἡμερῶν, τῇ δὲ χώρᾳ τὰς ἐνιαυτῶν. Οἱ δ' ὅλον τοῦτον ἐξαλειψάμενοι τὸν νόμον, τοὺς ἅλας, τὰς σπονδὰς, τὸν ἐλέου βωμὸν, τὴν κοινὴν ἑστίαν, ἐξ ὧν φιλία καὶ ὁμόνοια ἡρμόζετο — πάντα γὰρ δι' ἑβδομάδος καὶ ἑβδομάς — ἐβάρυναν μὲν ἀνθρώπους ἀπεραιτέρω οἱ δυνατώτεροι συνεχέσι καὶ ἀδιαστάτοις ἐπιτάγμασιν· ἐβάρυναν δὲ καὶ τὰς ἀρούρας, ἀεὶ ἐπεκτείνοντες ἐκ πλεονεξιῶν ἄδικα, ταῖς ἐπιθυμίαις ἐπιστήσαντες ἀχαλίνους καὶ ἀδίκους ὁρμὰς ἐπιφέρεσθαι. Ἀντὶ γὰρ τοῦ παρασχεῖν μὲν ἀνέσεις κατὰ τὸν ἀψευδέστατον λόγον ἀδελφοῖς, ὧν μήτηρ ἡ κοινὴ φύσις, τὰς προστεταγμένας δι' ἐξ ἐτῶν ἐκεχειρίας. Παρέχει δὲ καὶ τῇ χώρᾳ τὰς δι' ἐνιαυτῶν ἀνέσεις, μήτε σποραῖς μήτε φυτείαις βαρυνομένης, ἵνα μὴ καμάτοις ἐπαλλήλοις ἀπαγορεύσῃ. Ἀλογήσαντες τουτωνὶ τῶν χρηστῶν παραινέσεων εἰς ἡμερότητα προκαλουμένων, τὰ μὲν σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ὧν ἠδύναντο πάντων, ἀνάγκαις ἀτρύτοις ἐπιβαλόντες, τῆς δὲ βαθυγείου τὴν ἰσχὺν ὑπετέμοντο φοραῖς ὑπὲρ δύναμιν ἀπλήστως προσοδευόμενοι, καὶ δαπάναις οὐκ ἐτησίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφημέροις ὅλην χώραν ἐκτραχηλίζοντες. Ὑπὲρ ὧν οἱ μὲν τὰς λεχθείσας ἀρὰς καὶ δίκας ἀναπλήσουσιν· ἡ δ' ἐκνευρίσασα χώρα καὶ μυρίας ὑπομείνασα κακώσεις ἀπο-

φορτισαμένη τὸ τῶν ἀσεβῶν οἰκητόρων ἄχθος, ἐλαφρισθήσεται. Καὶ ὅταν ἐν κύκλῳ περιβλεψαμένη μηδένα θεάσηται τῶν καθελόντων αὐτῆς τὸ μεγαλαύχημα καὶ ἀξίωμα, ἀλλὰ κενὰς μὲν αὐτοῦ ἀγορὰς θορύβων καὶ πολέμων καὶ ἀδικημάτων, πλήρεις δὲ ἡσυχίας καὶ εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, ἀνηβήσει καὶ ἐπακμάσει, καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν ἑβδομάδων καιροὺς ἑορτώδεις ἠρεμήσει καὶ ἀναπαύσεται, συλλεγομένη καθάπερ ἀθλητὴς προηγωνισμένος δύναμιν. Εἶθ' οἷα μήτηρ φιλόστοργος κτιεῖται μὲν υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἃς ἀπέβαλεν, καὶ ἀποθανόντες, καὶ ζῶντες ἔτι μᾶλλον, ἄλγος τοῖς τοκεῦσιν ἐγένοντο. Πάλιν δὲ νεάσασα εὐθηνήσει, καὶ τέξεται γενεὰν ἀνεπίληπτον, ἐπανόρθωσιν τῆς πρότερον. Ἡ γὰρ ἔρημος, ἥ φησιν ὁ προφήτης, *) εὔτεκνός τε καὶ πολύπαις, ὅπερ λόγιον ἐπὶ ψυχῆς ἀλληγορεῖται. Πολλὴ μὲν γὰρ, ὅτε παθῶν καὶ κακιῶν ἀνάπλεως, οἷα περικεχυμένων τῇ τέκνων, ἡδονῶν, ἐπιθυμιῶν, ἀφροσύνης, ἀκολασίας, ἀδικίας, ἀσθενεῖ καὶ νοσεῖ, καὶ ἐπικήρως ἔχουσα θανατᾷ, στειρωθεῖσα δὲ καὶ ἀγονήσασα τούτων ἢ καὶ ἀποβαλοῦσα, ἀθρόως γίνεται μὲν ἐκ μεταβολῆς ἁγνὴ παρθένος, παραδεξαμένη δὲ τὸν θεῖον σπόρον, διαπλάττει καὶ ζωογονεῖ, περιμάχητα φύσει καὶ θαυμαστὰ κάλλη, φρόνησιν, ἀνδρίαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ὁσιότητα, εὐσέβειαν, τὰς ἄλλας ἀρετάς τε καὶ εὐπαθείας, ὧν οὐ μόνον ἡ γένεσις εὔτεκνον ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ ἡ προσδοκία τῆς γενέσεως, ἐλπίδι προγανοῦσα τὴν ἀσθένειαν. Ἐλπὶς δὲ χαρὰ πρὸ χαρᾶς ἐστιν, εἰ καὶ ἐνδεὴς παρὰ τελείαν, ἀλλ' οὖν τοι τῆς ἐπιγινομένης καθ' ἑκάτερα βελτίων, ὅτι τὸ αὐχμηρὸν ἀναχαλᾷ καὶ λιπαίνει τῶν φροντίδων, ὅτι φθάνουσα τὸ μέλλον καὶ πλῆρες ἀγαθὸν εὐαγγελίζεται.

*) Esai. 54, 1.

§. 8. Τὰς μὲν οὖν ἀρὰς καὶ τιμωρίας, ἃς ὑ-
πομένειν ἄξιον τοὺς τῶν ἱερῶν νόμων δικαιοσύνης
καὶ εὐσεβείας ὑπερορῶντας, καὶ ταῖς πολυθέοις δό-
ξαις ὑπαχθέντας, ὧν ἀθεότης τὸ τέλος, λήθῃ τῆς
συγγενοῦς καὶ πατρίου διδασκαλίας, ἣν ἐκ πρώτης
ἡλικίας ἐπαιδεύθησαν, τὴν τοῦ ἑνὸς φύσιν τὸν ἀνώ-
τατω νομίζειν θεόν, ᾧ δεῖ μόνῳ προσκεκληρῶσθαι
τοὺς ἄπλαστον ἀλήθειαν ἀντὶ πεπλασμένων μύθων
μεταδιώκοντας, οὐδὲν ὑποστειλάμενος δεδήλωκα. Ἐὰν
μέντοι μὴ ἐπ' ὀλέθρῳ δέξωνται τὰς δυνάμεις μᾶλ-
λον ἢ νουθεσίᾳ, καὶ καταιδεσθέντες ὅλῃ ψυχῇ με-
ταβάλωσι, κακίσαντες μὲν αὑτοὺς τῆς πλάνης, ἐξα-
γορεύσαντες δὲ καὶ ὁμολογήσαντες ὅσα ἥμαρτον καθ'
ἑαυτῶν διανοίᾳ κεκαθαρμένῃ, τὸ πρῶτον εἰς τὸ τοῦ
συνειδότος ἀψευδὲς καὶ ἀνύπουλον, ἔπειτα καὶ γλώτ-
τῃ πρὸς βελτίωσιν τῶν ἀκουόντων, εὐμενείας τεύξον-
ται τῆς ἐκ τοῦ σωτῆρος ἵλεω θεοῦ, τῷ γένει τῶν
ἀνθρώπων ἐξαίρετον παρασχομένου καὶ μεγίστην δω-
ρεὰν τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ λόγον συγγένειαν, ἀφ' οὗ
καθάπερ ἀρχετύπου γέγονεν ὁ ἀνθρώπειος νοῦς. Καὶ
γὰρ ἐν ἐσχατιαῖς ὦσι γῆς, δουλεύοντες παρὰ τοῖς
αἰχμαλώτους αὐτοὺς ἀπάγουσιν ἐχθροῖς, ὥσπερ ἀφ'
ἑνὸς συνθήματος ἡμέρᾳ μιᾷ πάντες ἐλευθερωθήσον-
ται, τῆς ἀθρόας πρὸς ἀρετὴν μεταβολῆς κατάπληξιν
ἐμποιησαμένης τοῖς δεσπόταις. Μεθήσονται γὰρ αὐ- 937
τούς, αἰδεσθέντες κρειττόνων ἄρχειν. P.

§. 9. Ὅταν δὲ τύχωσιν τῆς ἀπροσδοκήτου ταύ-
της ἐλευθερίας οἱ πρὸ μικροῦ σποράδες ἐν Ἑλλάδι
καὶ Βαρβάρῳ, κατὰ νήσους, καὶ κατὰ ἠπείρους, ἀ-
ναστάντες ὁρμῇ μιᾷ, πρὸς ἕνα συντείνουσιν ἄλλα-
ν ἄλλοι τὸν ἀποδειχθέντα χῶρον, ξεναγούμενοι
πρός τινος θειοτέρας, ἢ κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνης ὄ-
ψεως, ἀδήλου μὲν ἑτέροις, μόνοις δὲ τοῖς ἀνασωζο-
μένοις ἐμφανοῦς, τρισὶ χρησάμενοι παρακλήτοις τῶν
πρὸς τὸν πατέρα καταλλαγῶν. Ἑνὶ μὲν ἐπιεικείᾳ
καὶ χρηστότητι τοῦ παρακαλουμένου, ὃς συγγνώμην

437 M.

ΠΕΡΙ
ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE
NOBILITATE.

Nobiles vulgo quidem, sed immerito dicuntur posteri hominum clarorum (1.); verus enim nobilis sapiens, pius, doctus (2.). Ita Cainum, postquam fratrem occidit, nihil iuvit Adami, nobilissimi hominum, filium fuisse (3.). Qui igitur nobiles esse se putant, non sint sine virtute (4.), sed ut Abrahamus, qui sapientiae divinae impense operam dedit (5.), et ut mulieres sanctae, qui aeque ac viri deo cari, veram nobilitatem vita virtuti dedita nactae sunt (6.). Non sunt igitur audiendi, qui Iudaeis vitio vertunt, quod nobilitate careant (7.).

---

§. 1. Τοῖς δὲ ὑμνοῦσι τὴν εὐγένειαν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιον οὐ μετρίως ἐπιτιμητέον, εἰ πρῶτον μὲν οἴονται τοὺς ἐκ παλαιοπλούτων καὶ παλαιενδόξων εὐγενεῖς, μήτε τῶν προγόνων, ἀφ' ὧν αὐχοῦσι γενέσθαι, διὰ τὰς ἀφθόνους περιουσίας εὐδαιμονησάντων· ἐπειδὴ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὸν οὐδενὶ τῶν ἐκτὸς, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περὶ σῶμα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ παντὶ μέρει ψυχῆς, ἀλλὰ μόνῳ τῷ ἡγεμονικῷ πέφυκεν ἐνδιαιτᾶσθαι. Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς διὰ ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν καὶ παρ' ἡμῖν τοῦθ' ἱδρύσασθαι, νεὼν ἀξι

στερον ἐπὶ γῆς οὐχ εὗρε λογισμοῦ κρείττω· ὁ γὰρ ῦς ἀγαλματοφορεῖ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἂν ἀπιστῶσι ντες τῶν ἢ μὴ γευσαμένων σοφίας, ἢ χείλεσιν ἄ-ροις — ἄργυρος γὰρ καὶ χρυσὸς, τιμαί τε καὶ 904 ἀρχαὶ, καὶ σώματος εὐεξίαι μετ' εὐμορφίας ἐοίκασι P. οῖς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἐπὶ χρειῶν τεταγμένοις πρὸς ἣν οἷα βασιλίδος ἀρετῆς ὑπηρεσίαν — αὐγοειδέ-τατον φῶς μὴ ἰδόντες. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ εὐγένεια καθαρμένης διανοίας καὶ καθαρσίοις τελείοις κλῆ-ς οἰκεῖος, μόνους χρὴ λέγειν εὐγενεῖς τοὺς σώφρο-ς καὶ δικαίους, καὶ ἂν τύχωσιν ἐξ οἰκοτρίβων ἢ γυρωνήτων γεγονότες· τοῖς δ' ἐξ ἀγαθῶν πονη-ῖς γεγονόσιν ἄβατον ἔστω τὸ εὐγενείας χωρίον. οικος γὰρ καὶ ἄπολις πᾶς φαῦλος, ἐκ πατρίδος ρετῆς ἐληλαμένος, ἥτις καὶ τῷ ὄντι σοφῶν ἀνδρῶν αὶ πατρίς. Τούτῳ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἕπεται δυς-ένεια, καὶ ἂν ἢ πάππων ἢ προπάππων γένοιτο οὺς βίους ἀνεπιλήπτων, ἀλλοτρίωσιν ἐπιτηδεύοντι, αὶ πορρωτάτω τῆς εὐγενείας διαζευγνύντι ἑαυτὸν τε λόγοις καὶ ἔργοις. Ἀλλὰ γὰρ πρὸς τῷ μὴ πε-κέναι τοὺς πονηροὺς εὐγενεῖς, ἔτι καὶ πάντας ὐτοὺς ὁρῶ πολεμίους ἀσυμβάτους εὐγένειαν κα-αιροῦντας τὸ προγονικὸν ἀξίωμα, καὶ ὅσον ἐν ῷ γένει λαμπρὸν ἐξαμαυροῦντάς τε καὶ σβεν-ύντας.

§. 2. Διό μοι δοκοῦσι φιλοστοργότατοι πατέρες αρνήσεις χρηματίζειν κατὰ υἱῶν, ἀποσχοινίζον-ς αὐτοὺς τῆς οἰκίας καὶ συγγενείας, ὅταν τὴν φύσεως ἐν τοῖς γεννήσασι περιττὴν καὶ ὑπερ-άλλουσαν εὔνοιαν ἡ ἐν ἐκείνοις μοχθηρία κατα-ρατήσειεν. Τὸ δ' ἀληθὲς τοῦ λόγου ῥάδιον καὶ φ' ἑτέρων διαγνῶναι. Τί τῷ τὰς ὄψεις πεπηρω-ένῳ γένοιτο ἂν εἰς τὸ βλέπειν ὄφελος, ὀξυωπίας ρογονικῆς ἐστερημένῳ; Ἢ πρὸς ἑρμηνείαν τῷ πα-ρ... γλῶτταν ... ἢ πάππους ... με-... ; Τί δὲ ... πρὸς ... τὸν ...

μακρᾶς καὶ φθινώδους νόσου κατεσκελετευμέ
οἱ τοῦ γένους ἀρχηγέται δι' ἀθλητικὴν ῥώμη
λυμπιονίκαις ἢ περιοδονίκαις γράφονται;
γὰρ οὐδὲν ἧττον αἱ τοῦ σώματος κῆρες ἐ
βελτίωσιν οὐκ ἐνδεχόμεναι διὰ τὰς τῶν οἰκ
πραγίας. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον οὔτε τοῖς
δίκαιοι γονεῖς, οὔτε ἀκολάστοις σώφρονες, οἱ
ὅλως ἀγαθοὶ πονηροῖς ὄφελος. Οὔτε γὰρ
τοῖς παρανομοῦσιν, ὧν εἰσὶν αὐτοὶ κολαστα
δέ τινες ἂν εἶεν ἄγραφοι, ἢ οἱ βίοι τῶν ζ
των ἀρετήν. Ὅθεν οἶμαι τὴν εὐγένειαν, εἰ
τὴν εἰς ἀνθρωπόμορφον ἰδέαν ἐτύπωσεν
πρὸς τοὺς ἀφηνιαστὰς ἀπογόνους, ταῦτ' ἂ
Τὸ συγγενὲς οὐχ αἵματι μετρεῖται μόνον
αὐτῆς ἀληθείας, ἀλλὰ πράξεων ὁμοιότητι
τῶν αὐτῶν. Ὑμεῖς δὲ τὰ ἐναντία ἐπετηδεύ
439 μὲν ἐμοὶ φίλα νομίσαντες ἐχθρά, τὰ δὲ
M μενῆ φίλα. Παρ' ἐμοὶ μὲν γὰρ αἰδὼς καὶ
μετριοπάθειά τε καὶ ἀτυφία καὶ ἀκακία τίμ
ὑμῖν δὲ ἄτιμα. Καὶ ἐμοὶ μὲν ἐχθρὰ τὰ
τὸ ψεῦδος, ἡ ἀμετρία τῶν παθῶν, ὁ τῦφος
κίαι· ὑμῖν δ' οἰκειότατα. Εἰ δὴ μελετήσα
λοτριῶσιν τὴν δι' ἔργων, τὴν ἐκ λόγων
εὐπρεπὲς ὄνομα ὑποδυόμενοι καθυποκρίνεσθ
ραγωγὰς γὰρ κεκομψευμένας καὶ ἀπάτας
χομαι. Διότι ῥᾴδιον μὲν καὶ τῷ τυχόντι
πους λόγους εὑρεῖν, ἤθη δ' ὑπαλλάξαι πονη
στοῖς οὐ ῥᾴδιον. Ὡς ἅπερ ἀφορῶσα καὶ
χθροὺς νομίζω, καὶ αὖθις ἡγήσομαι τοὺς
ἐχθρᾶς ὑπεκκαύματα ζωπυρήσαντας, καὶ
τῶν εἰς δυσγένειαν ἀντιδιεξομένων ὑποβλέψομαι
τοις μὲν γὰρ ἀπολογία τὸ μηδὲν οἰκεῖον
λοκἀγαθίας· ὑπόδικοι δ' ὑμεῖς οἱ ἐκ μεγάλ
τες οἴκων, οἷς αὔχημα καὶ κλέος τὰ λαμπ
Παριδρυμένων γὰρ καὶ τρόπον τινὰ συμπε
ἀρχετύπων ἀγαθῶν οὐδὲν ἀπομάξασθαι κα

ὅτι δὲ ἀρετῆς κτήσει τίθετε τὸ εὐγενὲς,
ἔχοντα ταύτην εὐγενῆ μόνον ὑπειλήφατε,
ὅςτις ἂν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γένηται γονέων,
πολλῶν."

Αὐτίκα τοὺς ἐκ τοῦ γηγενοῦς φύντας τίς
ὑπατρίδας εἴποι καὶ εὐπατρίδων ἀρχηγέτας;
; ἐξαίρετον ἔλαχον παρὰ τοὺς ἔπειτα βλα-
ς ἐκ τῶν πρώτων νυμφίων ἀνδρός τε καὶ
τότε πρῶτον εἰς ὁμιλίαν κοινὴν ἐπὶ σπορᾷ
ου συνελθόντων. Ἀλλ' ὅμως δυοῖν γενομέ-
ρεσβύτερος ὑπέμεινε *) τὸν νεώτερον δολο-
καὶ τὸ μέγιστον ἄγος ἀδελφοκτονίαν ἐργα-
πρῶτος αἵματι ἀνθρωπίνῳ τὴν γῆν ἐμίανεν.
ῦτον ὤνησεν ἡ εὐγένεια τὴν ἐν ψυχῇ δυς-
παδειξάμενον; Ἣν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων
ν ἔφορος Θεὸς ἰδὼν ἐστύγησε, καὶ προ-
ς τιμωρίας ὥρισεν, οὐκ εὐθὺς ἀνελὼν, ὅ-
σθήτως ἔχῃ συμφορῶν, ἀλλὰ μυρίους ἐπι-
τοὺς ἐν αἰσθήσει θανάτους, λύπαις καὶ
ἀλλήλοις, εἰς κακῶν ὀδυνηροτάτων ἀντί-
Ἐγένετο δέ τις τῶν μετὰ ταῦτα σφόδρα
ἀνὴρ ὁσιώτατος, οὗ τὴν εὐσέβειαν ἀνάγρα-
ωσεν ἐν ἱεραῖς βίβλοις **) ὁ τοὺς νόμους
ενος. Ἐν γοῦν τῷ μεγάλῳ κατακλυσμῷ
εων ἀφανιζομένων πανωλεθρίᾳ — καὶ γὰρ
έων τὰ ὑψηλότατα τῇ συναυξήσει καὶ ἐπι-
; περὶ τὴν φορὰν πλημμύρας κατεπίνετο —
τὰ τῶν οἰκείων διασώζεται, τῆς καλοκάγα-

καθ᾽ ἑκούσιον γνώμην, τιθέμενος, καὶ τοῖς μη
δόσιν ἀπογυμνῶν, ἃ κρύπτειν θέμις ἐπὶ τῇ
γεννήσαντος αἰσχύνῃ. *) Τοιγαροῦν ἀπὸ τῆς λ
πρᾶς εὐγενείας ἐπάρατος γενόμενος, καὶ τοῖς
αὐτὸν ἀρχὴ κακοδαιμονίας, ὧν ἄξιον ἦν τυ
χεῖν τὸν ἠμεληκότα γονέων τιμῆς. Ἀλλὰ τί
των μεμνῆσθαι προσῆκεν ἀφέμενον τοῦ πρω
καὶ γηγενοῦς; Ὃς ἕνεκα εὐγενείας οὐδενὶ
τῷ σύγκριτος, χερσὶ μὲν θείαις εἰς ἀνδριάντα
σωματοειδῆ τυπωθεὶς ἀκρότητι τέχνης πλαστι
ψυχῆς δὲ ἀξιωθεὶς ἀπ᾽ οὐδενὸς ἔτι τῶν εἰς
νησιν ἡκόντων, ἐμπνεύσαντος θεοῦ τῆς ἰδίας
νάμεως ὅσον ἠδύνατο δέξασθαι θνητὴ φύσις.
ἆρ᾽ οὐχ ὑπερβολὴ τῆς εὐγενείας, μηδεμιᾶς
ἄλλων αἳ δὴ ὠνομάσθησαν εἰς σύγκρισιν ἐλ
δυναμένης; Τῶν μὲν γὰρ τὸ κλέος ἐκ πρ
νων εὐγενείας. Ἄνθρωποι δὲ οἱ πρόγονοι,
ἐπίκηρα καὶ φθαρτὰ, καὶ αἱ τούτων ἀβέβαιοι
ἐφήμεροι τὰ πολλὰ εὐπραγίαι. Τοῦ δὲ πα
μὲν θνητὸς οὐδεὶς, οὐδὲ αἴτιος, ἀλλ᾽ ἢ θεός.
τρόπον τινὰ γενόμενος εἰκὼν κατὰ τὸν ἡγεμ
νοῦν ἐν ψυχῇ, δέον ἀκηλίδωτον τὴν εἰκόνα φυ
ξαι, καθ᾽ ὅσον οἷόν τε ἦν ἐπακολουθήσαντα τ
τοῦ γεννήσαντος ἀρεταῖς, προτεθέντων εἰς αἱ
σεις καὶ φυγὰς τῶν ἐναντίων ἀγαθοῦ καὶ
κοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ ἀληθοῦς
ψευδοῦς, τὰ μὲν ψευδῆ καὶ αἰσχρὰ καὶ κακὰ π
θύμως εἵλετο· τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ καλῶν
ἀληθῶν ἠλόγησεν, ἐφ᾽ οἷς εἰκότως θνητὸν ἀ
ἀθανάτου βίον ἀντηλλάξατο, μακαριότητος
εὐδαιμονίας ἀποσφαλεὶς, καὶ ῥᾷστα μετέβαλεν
ἐπίπονον καὶ κακοδαίμονα ζωήν. **)

*) Gen. 9, 22. **) Gen. 3, 19.

§. 4. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔστωσαν κοινοὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὅροι, τοῦ μὴ ἐπὶ μεγάλοις γένεσι σεμνύνεσθαι τοὺς καλοκἀγαθίας ἀμοιροῦντας· Ἰουδαίοις δὲ καὶ ἕτεροι δίχα τῶν κοινῶν ἐξαίρετοι. Τῶν γὰρ τοῦ γένους ἀρχηγετῶν εἰσιν, οὓς αἱ τῶν προγόνων ἀρεταὶ συνόλως οὐδὲν ὤνησαν, ἐπ' ἐπιλήπτοις καὶ ὑπαιτίοις πράξεσιν ἁλόντας, εἰ καὶ πρὸς ἑτέρου μηδενὸς ἐλεγχθέντας, ἀλλ' οὖν ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὃ μόνον ἐξ ἁπάντων δικαστηρίων τέχναις λόγων οὐ παράγεται. Πολύπαις ἦν ὁ πρῶτος ἐκ τριῶν παιδοποιησάμενος γυναικῶν, οὐ δι' ἡδονῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ δι' ἐλπίδα τοῦ πληθῦναι τὸ γένος. Ἀλλ' ἐκ πολλῶν εἷς μόνος ἀπεδείχθη κληρονόμος τῶν πατρῴων ἀγαθῶν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες γνώμης ὑγιοῦς σφαλέντες, καὶ μηδὲν τῶν τοῦ γεννήσαντος ἀπομαξάμενοι διῳκίσθησαν, ἀλλοτριωθέντες τῆς ἀοιδίμου εὐγενείας. 907 P.
Πάλιν ἐκ τοῦ δοκιμασθέντος κληρονόμου δύο δίδυμοι γεννῶνται, μηδὲν ὅτι μὴ χεῖρας, καὶ ταύτας ἕνεκά τινος οἰκονομίας ὅμοιον ἐπιφερόμενοι, μήτε τοῖς σώμασι, μήτε ταῖς γνώμαις. Ὁ μὲν γὰρ νεώτερος καταπειθὴς τοῖς γονεῦσιν ἀμφοτέροις ἦν καὶ ὄντως εὐάρεστος, ὡς καὶ θεοῦ τυχεῖν ἐπαινέτου· ὁ δὲ μείζων ἀπειθὴς, ἐκ τῶν γαστρὸς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα ἡδονῶν ἀκρατῶς ἔχων, ὑφ' ὧν ἀνεπείσθη, καὶ πρεσβείων ἐξίστασθαι τῷ μετ' αὐτὸν, καὶ μετανοεῖν εὐθὺς ἐφ' οἷς ἐξέστη, καὶ φονᾶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἢ δι' ὧν λυπήσει τοὺς γονεῖς πραγματεύεσθαι. Τοιγαροῦν τῷ μὲν εὐχὰς τίθενται τὰς ἀνωτάτω βεβαιοῦντος αὐτὰς θεοῦ, καὶ μηδεμίαν ἀξιώσαντος ἀτελῆ καταλιπεῖν· τῷ δὲ κατ' ἔλεον χαρίζονται τὴν ὑπήκοον τάξιν, ἵνα δουλεύῃ τῷ ἀδελφῷ, νομίζοντες, ὅπερ ἐστὶν, ἀγαθὸν εἶναι τῷ φαύλῳ τὸ μὴ αὐτεξούσιον. Καὶ εἴγε ὑπέμεινε τὴν δουλείαν ἴσως, δευτερείων ἂν ἠξιοῦτο ὡς ἐν ἄθλοις ἀρε-

τῆς. Νυνὶ δὲ ἀπαθανατίσας, καὶ ... τῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνοις μεγάλων ... δῶν ἐγένετο, ὡς τὸν ἄβιατον αὐτῷ ... τεῦσθαι πρὸς σαφέστατον ἔλεγχον, τοῦ ... εὐγένειαν ὠφελεῖν τοὺς ἀναξίους εὐγενείας.

§. 5. Οὗτοι μὲν οὖν εἰσὶ τῆς ἐπιλήπτ... ἕως, οὓς ἐξ ἀγαθῶν πονηροὺς γενομένους ... σαν μὲν οὐδὲν αἱ πατέρων ἀρεταί, αἱ δ' ἐν τῇ ... χῇ κακίαι μυρία ἔβλαψαν. Ἔχω δ' εἰπεῖν ... τοὺς ἐξ ἐναντίας ἀμείνω τεταγμένους τάξ... πρόγονοι μὲν ὑπαίτιοι, ζηλωτὸς δὲ καὶ ἀνά... εὐφημίας ὁ τούτων βίος. Τοῦ τῶν Ἰουδαί... θνους ὁ πρεσβύτατος γένους μὲν Χαλδαῖος ... τρὸς δὲ ἀστρονομικοῦ τῶν περὶ τὰ μαθήματ... τριβόντων, οἳ τοὺς ἀστέρας θεοὺς νομίζου... 442 τὸν σύμπαντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον· ... M τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον ἑκάστοις φησὶν ἀποβ... οὐδὲν ἔξω τῶν αἰσθητῶν αἴτιον ὑπολαμβά... εἶναι. Τούτου δὲ τί ἂν εἴη χαλεπώτερον, ... λον ἀπελέγξαι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δυςγένειαν ... νον, δι' ἐπιστήμης τῶν πολλῶν καὶ δευτέρ... γεννητῶν, εἰς ἀνεπιστημοσύνην ἰούσης τοῦ ... καὶ πρεσβυτάτου καὶ ἀγεννητοῦ καὶ ποιητοῦ ... ὅλων, καὶ διά τε ταῦτα ἀρίστου, καὶ διὰ ... ἄλλα, ἃ διὰ μέγεθος ἀνθρώπινος λογισμὸς ... ρεῖ; Ὃν ἐν νῷ λαβών, καὶ ἐπιθειάσας, κα... πει μὲν πατρίδα, καὶ γενεάν, καὶ πατρῷον ... εἰδώς, ὅτι μένοντος μὲν αἱ τῆς πολυθέ... ἐγκαταμένουσαι ἀπάται ἔννοιαν ἀνήνυτον ... άζουσιν εἰς τὴν τοῦ ἑνὸς εὕρεσιν, ὃς ... διος μόνος, καὶ τῶν ἄλλων πατὴρ νοητῶν ... αἰσθητῶν. Εἰ δὲ μεταναστείη, μετανάστ... ται καὶ τῆς διανοίας ἡ ἀπάτη, μεθαρμοσ... τὴν ψευδῆ δόξαν εἰς ἀλήθειαν. Ἅμα δὲ καὶ πόθον, ὃν ἐπόθει γνῶναι τὸ ὄν, προςαι

..τὰ χρησθέντα, οἷς ποδηγετούμενος ἐπὶ τὴν ...ὸς ἀοκνοτάτῃ σπουδῇ ζήτησιν ᾔει. Καὶ οὐ ...ν ἀνῆκεν ἢ τρανοτέρας λαβεῖν φαντασίας, ...ῆς οὐσίας, τοῦτο γὰρ ἀμήχανον, ἀλλὰ τῆς ...ως αὐτοῦ καὶ προνοίας ἢ δίκαιον. Διὸ καὶ ...σαι λέγεται *) τῷ θεῷ πρῶτος, ἐπειδὴ καὶ ...ς ἀκλινῆ καὶ βεβαίαν ἔσχεν ὑπόληψιν, ὡς ...ν αἴτιον τὸ ἀνωτάτω, καὶ προνοεῖ τοῦ τε ...ου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Κτησάμενος δὲ ἐπι...ην τὴν ἀρετῶν βεβαιοτάτην, συνεκτᾶτο καὶ ἄλλας ἁπάσας, ὡς παρὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις ...σθαι βασιλεὺς, **) οὐχὶ ταῖς παρασκευαῖς, ...ς γὰρ ἦν, ἀλλὰ τῷ περὶ τὴν ψυχὴν μεγέ...φρονήματος ὢν βασιλικοῦ. Καὶ δὴ θερα...ς αὐτὸν διετέλουν ὡς ἄρχοντα ὑπήκοοι, ...ὶ πάντα μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτοῦ κα...τόμενοι τελειοτέρας οὔσης ἢ κατὰ ἄνθρω... Οὐδὲ γὰρ ὁμιλίαις ἐχρῆτο ταῖς αὐταῖς, ἀλλ' ...ων τὰ πολλὰ σεμνοτέραις. Ὁπότε γοῦν ...θείη, μετέβαλλε πάντα πρὸς τὸ βέλτιον, ...ς, τὴν χροιὰν, τὸ μέγεθος, τὰς σχέσεις, ...ήσεις, τὴν φωνήν· τοῦ θείου πνεύματος, ἄνωθεν καταπνευσθὲν εἰςῳκήσατο τῇ ψυχῇ, ...θέντος τῷ μὲν σώματι κάλλος ἐξαίρετον, ...δὲ λόγοις πειθῶ, τοῖς δὲ ἀκούουσι σύνεσιν. ...κ ἂν εἴποι τις τὸν μετανάστην τουτονὶ, τὸν ...ν ἔρημον οἰκείων καὶ φίλων εὐγενέστατον εἶ... ...ς πρὸς θεὸν συγγενείας ὀρεχθέντα καὶ σπου... ... μηχανῇ πάσῃ γνώριμον αὐτῷ γενέσθαι; ...χθέντα μὲν τάξιν τὴν ἀρίστην ἐν προφή... ...στεύσαντα μηδενὶ τῶν ἐν γενέσει πρὸ τοῦ ...ου καὶ πάντων πατρός· βασιλέα δὲ, ὡς ... καὶ παρὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις νομισθέντα,

*) Gen. 15, 6. **) Gen. 23, 6.

μήθ' ὅπλοις, μήτε στρατιωτικαῖς δυνάμεσι ἐνίοις ἔθος, λαβόντα τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ χ νίᾳ θεοῦ τοῦ παναρέτου, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς στὰς αὐτοκρατέσιν ἐξουσίαις γεραίροντος. ἐκ λείᾳ τῶν συντυγχανόντων. Οὗτος ἅπασιν τοῖς εὐγενείας ἐστὶν ὁ κανών, δυσγένειαν μ ἐξ ἀλλοκότων νομίμων καὶ ἐκθέσμων ἐθῶν θοις καὶ ξύλοις καὶ συνόλως ἀψύχοις ἰσοθέ ένειμε τιμάς, καταλιποῦσι· καλὴν δὲ ἀ στειλαμένοις πρὸς ἔμψυχον τῷ ὄντι καὶ ζῶ λιτείαν, ἧς ἔφορος καὶ ἐπίσκοπος ἀλήθεια.

§. 6. Ταύτην τὴν εὐγένειαν οὐ μόνον λεῖς ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐζήλωσαν, ἀ θοῦσαι μὲν ἀμαθίαν τὴν σύντροφον, περ τῶν χειροκμήτων· παιδευθεῖσαι δὲ τὴν πε αρχίας ἐπιστήμην, ᾗ μοναρχεῖται ὁ κόσμο μαρ *) ἦν τῶν ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης Συρί ναιον ἐν οἰκείᾳ πόλει τραφὲν πολυθέῳ, γεμο άνων καὶ ἀγαλμάτων, καὶ συνόλως ἀφιδρ Ἀλλ' ἐπειδὴ καθάπερ ἐκ σκότους βαθέος ι βραχεῖαν αὐγὴν ἀληθείας ἰδεῖν, θανάτου πρὸς εὐσέβειαν ηὐτόνησεν, ὀλίγα φροντίσα ζῆν, εἰ μὴ μέλλοι καλῶς ζῆν. Τὸ δὲ καλ φερεν ἐπ' οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐπὶ τὴν θεραπε κεσίαν τοῦ ἑνὸς αἰτίου. Καίτοι δυσὶν ἀ ἀμφοτέροις πονηροῖς ἐν μέρει γημαμένη, δίᾳ μὲν τῷ προτέρῳ, τῷ δ' ὕστερον καὶ ἐπιδικασίας νόμῳ, γενεὰν τοῦ προτέρου μὴ πόντος, ἀλλ' ὅμως ἀκηλίδωτον διαφυλάξα ἑαυτῆς βίον, ἴσχυσε καὶ προσηκούσης τα θοῖς εὐφημίας ἐπιλαχεῖν, καὶ τοῖς μεθ' αἱ πασιν εὐγενείας ἀρχὴ γενέσθαι. Ἀλλ' αὕτη

---

*) Gen. 38, 6.

ἀδελφιδαῖς, ἀλλ' οὖν γε ἐλευθέρα, καὶ ἐξ οἰκίας ἴσως καὶ οὐκ ἀσήμων. Θεράπαιναι δὲ πέραν Εὐφράτην ἐν ἐσχατιαῖς τῆς Βαβυλῶνος οἰκηθεῖσαι, προικίδιαι μὲν ἐδόθησαν γαμουμέναις ταῖς τροφιμαίαις, ἄξιαι δὲ κριθεῖσαι παρέλθεῖν εἰς εὐνὴν ἀνδρὸς σοφοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ παλλακίδων εἰς γαμετῶν ὄνομα καὶ σχῆμα παρῆλθον, καὶ ἀντὶ θεραπαινίδων ἰσότιμοι ταῖς δεσποίναις ὀλίγου δέω φάναι κατέστησαν, ὑπ' ἐκείνων ὅπερ ἦν ἀπιστότατον πρὸς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα προπεμφθεῖσαι. Φθόνος γὰρ οὐκ εἰςοικίζεται σοφαῖς ψυχαῖς, οὗ μὴ παρόντος κοινοπραγοῦσι τῶν ὄντων. Οἱ δὲ ἐκ τούτων νόθοι παῖδες γνησίων οὐ διήνεγκαν, οὐ μόνον παρὰ τῷ γεννήσαντι — θαυμαστὸν γὰρ οὐδὲν εἰ τοῖς μὴ ὁμογαστρίοις ἅπασιν μόνος πατὴρ τὴν αὐτὴν εὔνοιαν παρεῖχεν — ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς μητρυιαῖς. Αἱ μὲν γὰρ τὸ προγόνους μῖσος ἀναιρούμεναι εἰς ἄληκτον ἐνεδύσαντο κηδεμονίαν. Οἱ δὲ πρόγονοι, τῇ ἀντιδόσει εὐνοίᾳ, τὰς μητρυιὰς ὡς φύσει μητέρας ἐξετίμησαν, ἀδελφοί τε μόνῃ τῇ μίξει τοῦ γένους μερισθέντες, οὐκ ἐφ' ἡμισείας στοργῆς ἀλλήλους ἠξίωσαν, ἀλλ' εἰς τὸ διπλάσιον τὸ τοῦ φιλεῖν καὶ ἀντιφιλεῖσθαι πάθος συναυξήσαντες, καὶ τὸ δοκοῦν ὑστερίζειν προσανεπλήρωσαν, τοῖς ἐξ ἀμφοῖν γεγονόσιν εἰς ἁρμονίαν καὶ κρᾶσιν ἠθῶν συνελθεῖν σπουδάσαντες.

§. 7. Ἔτι τοίνυν μεταδοτέον αὐτοῦ τοῖς ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τὸ ἀλλότριον εὐγένειαν ὑποδυομένοις, οἳ τῶν εἰρημένων ἐχθροὶ δικαίως νομισθεῖεν ἂν τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, καὶ τῶν πανταχοῦ ἁπάντων· τοῦ μέν, ὅτι διδόασι τοῖς ὁμοφύλοις ἐκεχειρίαν, ὀλιγωρεῖν ὑγιαινούσης βεβαίου, καὶ οὐ πε- 910 P.
ρισπάσει προγονικῆς ἀρετῆς· τῶν δέ, ὅτι καὶ ἂν ἐπ' αὐτὴν φθάσωσιν ἀκρότητα καλοκἀγαθίας, οὐδὲν ὠφεληθήσονται, διὰ τὸ μὴ τυχεῖν γονέων καὶ πάπ-

πων ἀνεπιλήπτων. Ἧς οὐκ οἶδ' εἴ τις βλαβερω
γένοιτ' ἂν εἰσήγησις, εἰ μήτε τοῖς ἐξ ἀγαθῶν π
ρευομένοις ἐπακολουθήσει τιμωρὸς δίκη, οὔτε
ἐκ πονηρῶν ἀγαθοῖς ἕψεται τιμή, τοῦ νόμου ὁ
ζοντος ἕκαστον αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ, μὴ συγγενῶν
ταῖς ἢ κακίαις ἐπαινοῦντος ἢ κολάζοντος.

---

865 P.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ.

ARGUMENTUM LIBRI QUOD LIBER SIT QUISQUIS VIRTUTI STUDET.

Verus servus est homo pravus, liber, qui probe vivit, non vulgarem plurimorum hominum sentiendi, dicendi ...ndi rationem sequitur, sed prima eruditione satis muni- ...philosophiam genuinam didicit et ab hac se duci patitur (1.). Hic non regitur ab affectibus; sed praeter deum, ... sequitur, nullum habet principem, nisi rationem sa- ... (2.). Hic contemnit mortem, paupertatem, dolores, mi- ... tyrannos (4.), et constanter, ut strenuus athleta, ad- ...is non cedit, sed mala quaeque forti animo aut ferre aut ...ere studet (5. 6.). Hic igitur solus beatus; servus vero ... acceptus deo et insipiens est (7. 8.). Probum virum so- ... liberum esse liquet etiam inde, quod iniussus et non co- ... recte agit (9.). Eiusmodi viri, etsi rari, quevis sae- ...dant, iique diligentissime sunt quaerendi, ut eorum con- ...do nos meliores reddat (10.). Inter hos referendi sunt ...eorum septem sapientes, aliique, qui eos praecesserunt aut ... sunt, Persarum Magi, Indorum Gymnosophistae, Iudaeo- ... Essaei (11. 12.), qui genuina et divina philosophia tam ...es redditi sunt, ut mortem potius subirent, quam praeter ...i sententiam quid facerent (13.). Ex Gymnosophistis ma- ...e hac sentiendi ratione Calanus (14.). Multi quoque poë- ...m, Euripides maxime in Syleo, praestantissimis dictis ...e veram libertatem quaerere suadent (15.); exemplo vero

Anaxarchus et Zeno Eleates (16.), et permulti fortes
pueri, matres, quidquod toti populi (17-19.). Hinc li
tis nomen omnibus probis suavissimum sonat (20.), et qu
tute illam servare studet, non asyla petit, ut ibi tutus l
sed in ipsius animi forti et constanti et perpetua
bertatem quaerit (21.). Recte igitur solus liber dici
pravos affectus virtute, res adversas fortitudine superare
quod discet, qui secundum naturam vivit (22.).

---

§. 1. Ὁ μὲν πρότερος λόγος ἦν ἡμῖν, ὦ
δοτε, περὶ τοῦ πάντα δοῦλον εἶναι φαῦλον,
διὰ πολλῶν καὶ εἰκότων καὶ ἀληθινῶν ἐπιστ
θα. Οὑτοσὶ δὲ ἐκείνου συγγενὴς, ὁμοπάτρ
ὁμομήτριος ἀδελφὸς, καὶ τρόπον τινὰ δίδυμο
ὃν ἐπιδείξομεν ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος.
μὲν οὖν τῶν Πυθαγορείων ἱερώτατον θίασο
ἔχει μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων καλῶν καὶ τοῦτ
διδάσκειν, ταῖς λεωφόροις μὴ βαδίζειν ὁδο
ἵνα κρημνοβατῶμεν — οὐ γὰρ ποσὶ κάματον
ἤγγειλεν — ἀλλ' αἰνιττόμενος διὰ συμβόλων
μήτ' ἔργοις μήτε λόγοις δημώδεσι καὶ πεπατ
χρῆσθαι. Ὅσοι δὲ φιλοσοφίαν γνησίως ἠσπ
το, καταπεισθεὶς γενόμενοι τῷ προστάγματι,
αὐτὸ, μᾶλλον δὲ θεσμὸν ἰσούμενον χρησμῷ
πησαν, καὶ δόξας ἀγελαίους ὑπερκύψαντες,
πὸν ἄβατον ἐκαινοτόμησαν ἰδιώταις λόγων κα
γμάτων, ἰδέας ἀναστείλαντες ὧν οὐδενὶ μὴ
ρῷ θέμις ψαῦσαι. Λέγω δὲ μὴ καθαροὺς,
445 παιδείας εἰς ἅπαν ἄγευστοι διετέλεσαν, ἢ
M. ἀλλὰ μὴ ἐπ' εὐθείας αὐτῆς ἐγεύσαντο,
σοφίας εἰς τὸ σοφιστείας αἶσχος παραχαρ
Οὗτοι τὸ νοητὸν φῶς ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι δι'
νειαν τοῦ κατὰ ψυχὴν ὄμματος, ὃ ταῖς μαρ
γαῖς πέφυκεν ἐπισκιάζεσθαι, καθάπερ ἐν

γασας μεν καλειν τους μη μονον εν μεση
ι διατρίβοντας, ἀλλὰ καὶ βουλεύοντας καὶ
ας καὶ ἐκκλησιάζοντας, ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ ἀ-
ίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ τὰς ἄλλας λειτ-
ὑπομένοντας· πολίτας δὲ τοὺς ἢ μὴ ἐγγρα-
τοπαράπαν, ἢ ὧν ἀτιμία καὶ φυγὴ κατέγνω-
Ιέραν ὅρων ἀνθρώπους ἐληλαμένους, οὐ μό-
ς ἐπιβῆναι τῆς χώρας, ἀλλ' οὐδ' ἐξ ἀπό-
ὸ πατρῷον ἔδαφος θεάσασθαι δυναμένους,
ισι ποιναῖς ἐλαύνοιντο θανατῶντες. Ἔφε-
ἰρ καταστειχόντων κολασταὶ μυρίοι, καὶ δι'
ἠκονημένοι, καὶ νόμων προστάξεσιν ὑπηρε-

. Πῶς δὲ οὐ παράλογα καὶ γέμοντα πολ-
ισχυντίας ἢ μανίας — ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω·
ρ ὑπερβολὴν οὐδ' οἰκείων ὀνομάτων εὐπο-
ᾄδιον — πλουσίους μὲν ὀνομάζειν τοὺς ἀπο-
ς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεεῖς, λυπρῶς καὶ
ἀποζῶντας, μόλις τὸ ἐφήμερον κομίζοντας,
νίᾳ κοινῇ λιμὸν ἐξαίρετον ἔχοντας, ἀρετῆς
αθάπερ ἀέρι φασὶ τοὺς τέττιγας, τρεφομέ-
ένητας δὲ τοὺς ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ καὶ πλή-
ιάτων, καὶ προσόδων, καὶ ἄλλων ἀμυθήτων
ἀφθονίᾳ περιρρέομένους, ὧν ὁ πλοῦτος οὐ

πρός ἀνδρῶν καὶ πρὸς γυναικῶν ἐπιφανέστατοι
γόνασι, δουλείαν ἐπετόλμησαν ἐπιφημίσαι·
ἐκ τριγενείας στιγματίαις, παιδότριψι καὶ
447 δούλοις, ἐλευθερίαν. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα,
M. φην, πρόφασις ἀνθρώπων, οἳ διάνοιαν μὲν
ρωνται, δοῦλοι δέ εἰσι δόξης, ἐπανέχοντες
σεσιν, ὧν τὸ συνέδριον ὑπὸ τῶν κρινομένων
δεκαζόμενον ἀβέβαιον. Χρῆν δὲ αὐτούς, εἴπερ
ἐζήλουν ἀλήθειαν, μὴ τῶν τὰ σώματα
ἐν τῷ φρονεῖν ἐλαττοῦσθαι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
τοὺς ἐπιτρέπουσιν ἰατροῖς ὑγείας ὀρεγόμενοι.
οκνοῦσι δὲ οὗτοι νόσον ψυχῆς ἀπαιδευσίαν
σθαι, γενόμενοι σοφῶν ἀνδρῶν ὁμιληταί.
ὧν οὐ μόνον ἐστὶν ἀπομαθεῖν ἀμαθίαν,
τὸ ἴδιον ἀνθρώπου κτῆμα προςλαβεῖν
Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν λιγυρώτατον Πλάτωνα
νος ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται· θειότατόν τε
νωνικώτατον, σοφία, συγκλείει μὲν οὐδέ
ἑαυτῆς φροντιστήριον, ἀναπεπταμένη δὲ ἀεὶ
χεται τοὺς ποτίμων διψῶντας λόγων, οἷς
διδασκαλίας ἄφθονον ἐπαντλοῦσα νᾶμα,
τὴν νηφάλιον ἀναπείθει μέθην. Οἱ δὲ
ταῖς τελεταῖς ἱεροφαντηθέντες, ὅταν ὀργίων
σθῶσι, πολλὰ τῆς πρόσθεν ὀλιγωρίας ἑαυτοὺς
κίζουσιν, ὡς οὐ φεισάμενοι χρόνου, βίον δὲ
ψαντες ἀβίωτον, ἐν ᾧ φρονήσεως ἐχήρευσαν.
ξιον οὖν νεότητα τὴν πανταχοῦ πᾶσαν, τὰς
χὰς τῆς πρώτης ἀκμῆς μηδενὶ μᾶλλον ἢ
ἀναθεῖναι, ἢ καὶ ἐνηβῆσαι καὶ ἐγγηράσαι
Ὥςπερ γάρ φασι τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων
τας τῶν πρώτων εἰς αὐτὰ ἐγχυθέντων ὀσμὰς
τω καὶ αἱ νέων ψυχαὶ τοὺς πρώτους τῶν
σιῶν τύπους ἀνεξαλείπτους ἐναποματτόμεναι
φορᾷ τῶν αὖθις ἐπεισρεόντων ἥκιστα κατα
ζόμεναι, τὸ ἀρχαῖον διαφαίνουσιν εἶδος.

ι δε των μεν σωματων ανθρωποι, ψυχων ι καὶ πάθη. Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἡ ἐλευθε- μὲν γὰρ ἄδειαν σωμάτων ἀπ᾽ ἀνθρώπων ν δυνατωτέρων· ἡ δὲ διανοίας ἐκεχειρίαν ῆς τῶν παθῶν δυναστείας ἐργάζεται. Τὸ πρότερον οὐδὲ εἷς ζητεῖ· μυρίαι γὰρ ἀνθρώ- ιαι, καὶ πολλοὶ πολλάκις καιροῖς ἀβουλήτοις ὕρα ἀστείων τὴν ἐκ γένους ἀπέβαλον ἐλευ- Ἀλλ᾽ ἔστιν ἡ σκέψις περὶ τρόπων, οὓς οὔτ᾽ αι οὔτε φόβοι οὔθ᾽ ἡδοναὶ οὔτε λῦπαι κατέ- ὥςπερ ἐξ εἱρκτῆς προεληλυθότων, καὶ δε- ς ἐπεσφίγγοντο διαφειμένων. Ἀνελόντες οὖν τὰς προφασιστικὰς ἐλευθερίας, καὶ τὰ φύ- ν ἀλλότρια, δόξης δ᾽ ἠρτημένα ὀνόματα οἰ- ν ἢ ἀργυρωνήτων ἢ αἰχμαλώτων, τὸν ἀψευ- ύθερον ἀναζητῶμεν, ᾧ μόνῳ τὸ αὐτοκρατὲς ι, καὶ ἂν μυρίοι γράφωσι δεσπότας ἑαυ- 868 ἀναφθέγξεται γὰρ ἐκεῖνο τὸ Σοφόκλειον, οὐ- P. Πυθοχρήστων διαφέρον,

εὸς ἐμοὶ ἄρχων, θνητῶν δὲ οὐδὲ εἷς.

ὄντι μόνος ἐλεύθερος, ὁ μόνῳ θεῷ χρώμε- ιόνι· κατ᾽ ἐμὴν δὲ διάνοιαν καὶ τῶν ἄλλων

ποδῶν, φιλαργυρία, φιλοδοξία, φιληδονία. Τῷ ἀστείῳ τὸ παράπαν οὐδὲν, ἐπανισταμένῳ καὶ ἐπι βηκότι καθάπερ ἐν ἄθλων ἀγωνισταῖς καταπαλ σθεῖσιν, ἔρωτι, φόβῳ, δειλίᾳ, λύπῃ, τοῖς ὁμοιοι ποις. Ἔμαθε γὰρ ἀλογεῖν ἐπιταγμάτων, ὅσα οἱ χῆς παρανομώτατοι ἄρχοντες ἐπιτάττουσι, διὰ λον καὶ πόθον ἐλευθερίας, ἧς τὸ αὐτοκέλευστον ἐθελουργὸν κλῆρος ἴδιος. Ἐπαινεῖται παρά τισι τρίμετρον ἐκεῖνο ποιήσας·

Τίς ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

Ὡς μάλα συνιδὼν τὸ ἀκόλουθον. Ὑπέλαβε γὰρ, οὐδὲν οὕτω δουλοῦσθαι πέφυκε διάνοιαν, ὡς τὸ θανάτῳ δέος, ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸ ζῆν ἱμέρου.

§. 4. Χρὴ δὲ λελογίσθαι, ὅτι οὐχ ὁ τοῦ θε μόνον ἄφροντις ἀδούλωτος, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ π σθαι, καὶ ἀδοξεῖν, καὶ ἀλγεῖν, καὶ τῶν ἄλλων οἱ πολλοὶ κακὰ νομίζουσι, κακοὶ τῶν πραγμάτων
449 αὐτοὶ κριταὶ, οἵ τινες ἐκ τῶν χρειῶν δοκιμάζ
M. τὸν δοῦλον, εἰς τὰς ὑπηρεσίας ἀφορῶντες, δέον τὸ ἀδούλωτον ἦθος. Ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ ταπεινοῦ δουλοπρεποῦς φρονήματος ταπεινοῖς καὶ δουλοπρε παρὰ γνώμην ἐγχειρῶν τὴν ἑαυτοῦ, δοῦλος ὄντως δὲ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν ἁρμοζόμενος τὰ οἰ καὶ ἑκουσίως ἅμα καὶ τλητικῶς ἐγκαρτερῶν τοῖς τύχης, καὶ μηδὲν καινὸν ἀπ' ἀνθρώπων εἶναι ν ζων, ἀλλ' ἐξητακὼς ἐπιμελῶς, ὅτι τὰ μὲν θεῖα ωνίῳ τάξει καὶ εὐδαιμονίᾳ τετίμηται· τὰ δὲ θν πάντα, σάλῳ καὶ κλύδωνι πραγμάτων διαφερόμ πρὸς ἀνίσους ῥοπὰς ταλαντεύει, καὶ γενναίως μένων τὰ συμπίπτοντα, φιλόσοφος εὐθύς τε κα λεύθερος. Ὅθεν οὐδὲ παντὶ τῷ προστάττοντι ἱ κούσεται, καὶ ἂν αἰκίας καὶ βασάνους καί τινας βερωτέρας ἀπειλὰς ἐπανατείνηται. Νεανιευόμ δὲ ἀντικηρύξει,

πρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου 869
ων κελαινὸν αἷμα. Πρόσθε γὰρ κάτω P.
εἶσιν ἄστρα, γῆ τ' ἄνω εἰς οὐρανόν,
ν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.
Ἤδη ποτὲ εἶδον ἐν ἀγῶνι παγκρατιαστῶν
ἐπιφέροντα τὰς πληγὰς καὶ χερσὶ καὶ ποσί,
ς εὐσκόπως, καὶ μηδὲν παραλελοιπότα τῶν
κῶν, ἀπειρηκότα καὶ παρειμένον, καὶ πέρας
του ἐξελθόντα τοῦ σταδίου· τὸν δὲ τυπτό-
ὸ πυκνότητος σαρκῶν πεπιλημένον, στρυ-
πτόν, ὄντως γέμοντα πνεύματος ἀθλητικοῦ,
νενευρωμένον, οἷα πέτρον καὶ σίδηρον, οὐ-
ρὸς τὰς πληγὰς ἐνδόντα, τὴν δὲ τοῦ ἀν-
δύναμιν τῷ καρτερικῷ καὶ παγίῳ τῆς ὑπο-
θηρηκότα μέχρι παντελοῦς νίκης. Ὅμοιον
ι πεπονθέναι μοι δοκεῖ ὁ ἀστεῖος. Τὴν γὰρ
μάλα κραταιωθεὶς ἰσχυρογνώμονι λογισμῷ,
ἀναγκάζει τὸν βιαζόμενον ἀπειπεῖν, ἢ ὑπο-
δρᾶσαι τῶν παρὰ γνώμην. Ἀλλ' ἄπιστον
μὴ πεπονθόσιν ἀρετὴν τὸ λεγόμενον, καὶ
ἐκεῖνο τοῖς τοὺς παγκρατιαστὰς οὐκ ἰδοῦσι·
οὐδὲν ἧττον ἐπ' ἀληθείας. Εἰς ταῦτα δὲ
Ἀντισθένης "δυςβάστακτον" εἶπεν "εἶναι
ον." Ὡς γὰρ ἡ ἀφροσύνη κοῦφον καὶ φε-
ἡ φρόνησις ἐρηρεισμένον καὶ ἀκλινὲς καὶ
ν ἀσάλευτον. Ὁ δὲ δὴ τὸν Ἰουδαίων νο-
;*) τὰς τοῦ σοφοῦ χεῖρας βαρείας εἰςάγει,
όλων τὰς πράξεις αἰνιττόμενος, οὐκ ἐπιπο-
λὰ παγίως ἐρηρεισμένας ἀπὸ διανοίας ἀδ-
Πρὸς οὐδενὸς οὖν ἀναγκάζεται, ἅτε κατα-
ὺς μὲν ἀλγηδόνων, καταπεφρονηκὼς δὲ
νόμῳ δὲ φύσεως, ὑπηκόους ἔχων πάντας
Ὅνπερ γὰρ τρόπον αἰγῶν μὲν καὶ βοῶν

16, 9.

μενας λαων ειωϑε καλειν τους βασιλεας· η ι
σις τοῖς ἀγαϑοῖς κυριώτερον τουτί τὸ ὄνομα ι
μισεν, εἴγε ἐκεῖνοι ποιμαίνονται τὸ πλέον, ἢ π
νουσιν. Ἄκρατος γὰρ αὐτοὺς ἄγει καὶ εὐμ
πέμματά τε καὶ ὄψα, καὶ τὰ μαγείρων καὶ σι
ῶν ἡδύσματα, ἵνα τὰς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κ
σεμνοτέρων ἐπιθυμίας παραλείπω. Τοῖς δὲ ἐ
δενὸς συμβέβηκε δελεάζεσθαι· νουθετεῖν δὲ μᾶ
καὶ ὅσους ἂν αἴσθωνται πάγαις ἡδονῆς ἁλισκομ

§. 6. Ὅτι δὲ οὐχ αἱ ὑπηρεσίαι μηνύματ
δουλείας, ἐναργεστάτη πίστις οἱ πόλεμοι. Τοὶ
στρατευομένους ἰδεῖν ἐστιν αὐτουργοὺς ἅπαντα
μόνον τὰς πανοπλίας κομίζοντας, ἀλλὰ καὶ ὅσ
τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν ὑποζυγίων τρόπον ἐπηχ
νους, ἅτ' ἐφ' ὑδρείαν ἐξιόντας, καὶ φρυγανισμ
χιλὸν κτήνεσι. Τὰ γὰρ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐ
στρατείαις τί δεῖ μακρηγορεῖν, τάφρους ἀνατ
των, ἢ τείχη κατασκευαζόντων, ἢ τριήρεις ν
γουμένων, ἢ ὅσα ὑπουργίας, ἢ τέχνης, πάντα
καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι ὑπηρετούντων. Ἔστι ι
καὶ κατ' εἰρήνην πόλεμος τῶν ἐν ὅπλοις οὐκ
δέων, ὃν ἀδοξία, καὶ πενία, καὶ δεινὴ σπάνι
ἀναγκαίων συγκροτοῦσιν, ὑφ' οὗ βιασθέντες ἐγ

ημάτων καὶ μεγάλων οὐσιῶν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὁ-
δούλων ἄρχοντες καθίστανται. Πολλοὶ δὲ καὶ
ναῖκας καὶ παῖδας ὀρφανοὺς δεσποτῶν ἐπετράπη-
ν, φίλων καὶ συγγενῶν προκριθέντες εἰς πίστιν,
ὅμως εἰσὶ δοῦλοι, δανείζοντες, ὠνούμενοι, προς-
ους ἐκλεγόμενοι, θεραπευόμενοι. Τί οὖν θαυμα-
ὸν, εἰ καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον ὀλίσθῳ τῆς εὐ-
υχίας δουλικὰς χρείας ἐπιτελεῖ, τῷ δ' ὑπακούειν
ρων τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεῖται; Καὶ πῶς πατρὸς
ἢ μητρὸς ἐπιταγμάτων παῖδες ἀνέχονται· γνώ-
οι δὲ ὧν ἂν ὑφηγῆται διακελεύωνται. Δοῦλος
ἑκὼν οὐδείς. Οἵ γε μὴν τοκέες οὐ τοσαύτην
βολὴν ἐπιδείξονταί ποτε μισοτεκνίας, ὥςθ' ἃ
ν σύμβολα δουλείας ἐστὶ, τὰς ὑπηρεσίας ἀναγ-
αι ἂν παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ὑπομένειν. Εἰ δέ τι-
ὑπ' ἀνδραποδοκαπήλων ἐπευωνιζομένους ἰδὼν
οἴεται δούλους εὐθὺς εἶναι, πολὺ διαμαρτάνει
ἀληθείας· οὐ γὰρ ἡ πράσις κύριον ἀποφαίνει
πριάμενον, ἢ τὸν πραθέντα δοῦλον, ἐπεὶ καὶ πα-
υἱῶν τιμὰς κατέθεσαν, καὶ υἱοὶ πολλάκις πα-
ων, ἢ κατὰ λῃστείας ἀπαχθέντων, ἢ κατὰ πόλε-
αἰχμαλώτων γενομένων, οὓς οἱ τῆς φύσεως νό-
, τῶν κάτωθεν ὄντες βεβαιότεροι, γράφουσιν ἐ-
θέρους. Ἤδη δέ τινες καὶ προςυπερβάλλοντες
τὸ ἐναντίον περιήγαγον τὸ πρᾶγμα, δεσπόται
μενοι τῶν πριαμένων ἀντὶ δούλων. Ἐγὼ γοῦν 871
ασάμην πολλάκις εὔμορφα παιδισκάρια, καὶ φύ- P.
στωμύλα, δυσὶν ὁρμητηρίοις, ὄψεως κάλλει καὶ
περὶ λόγους χάριτι, πορθοῦντα τοὺς κεκτημένους.
πόλεις γὰρ ταῦτά γε ψυχῶν ἀϊδρύτων καὶ ἀνερ-
ίστων, μηχανημάτων ἁπάντων, ὅσα ἐπ' ἀνατρο-
τειχῶν κατασκευάζεται σθεναρώτατα. Σημεῖον
θεραπεύουσιν, ἱκετεύουσιν εὐμένειαν ὡς παρὰ τύ-
καὶ ἀγαθοῦ δαίμονος αἰτεῖσθαι γλίχονται, καὶ
ορώμενοι μὲν σφαδάζουσιν, εἰ δ' αὐτὸ μόνον τὸ
μα ἵλεων θεάσαιντο, γεγηθότες ἀνορχοῦνται.

ιlo T. V.

ἢ ἐν σώματι φύσει φυσικῆς καὶ εὐεκτικῆς ἀκμῆς ἰσχύος ἀφηνιάζοι;

§. 7. Μάθοι δὲ ἄν τις τὴν ἐλευθερίαν τὸν σπουδαῖόν ἐστι καὶ ἐξ ἑτέρων,

Δοῦλος εὐδαίμων πρὸς ἀλήθειαν οὐδείς.

Τί γὰρ ἀθλιώτερον, ἢ πάντων ἄκυρον εἶνα καὶ ἑαυτοῦ; Ὁ δέ γε σοφὸς, εὐδαίμων, ἔρ πλήρωμα καλοκἀγαθίας ἐπιφερόμενος, ἐν ᾗ τὸ ἐστὶν ἁπάντων *** ἀναμφιβόλως καὶ ἐξ ἀνά σπουδαῖος ἐλευθερός ἐστι. Πρὸς τούτοις ἔτι εἴποι τίς τοὺς φίλους τοῦ θεοῦ ἐλευθέρους
452 Εἰ μὴ τοῖς μὲν τῶν βασιλέων ἑταίροις ἀ
M μόνον ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν συνομολογεῖ ἐπιτροπεύουσι καὶ συνδιέπουσι τὴν ἡγεμονίαν. δὲ θεῶν τῶν ὀλυμπίων δουλείαν ἐπιφημιστέ διὰ τὸ φιλόθεον εὐθὺς γενόμενοι θεοφιλεῖς, ἴ τιτιμηθέντες εὐνοίᾳ παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, περ οἱ ποιηταί φασι, πανάρχοντές τε καὶ βα βασιλῆές εἰσι. Νεανικώτερον δὲ ὁ τῶν Ἰο νομοθέτης προςυπερβάλλων, ἅτε γυμνῆς ὡς ἀσκητὴς φιλοσοφίας, τὸν ἔρωτι θείῳ κατεσχ καὶ τὸ ὂν μόνον θεραπεύοντα, οὐκ ἔτ' ἀνθ

τὸ φίλῳ θεῷ χρῆσθαι, πάντως ὤφειλεν εὐδαιμονεῖν. Οὔτε γὰρ ἀσθενὴς ὁ ὑπέρμαχος, οὔτε φιλοτιμίας ἀμελὴς δικαίων θεὸς, ἔμπειρος ὢν καὶ τὰ τοὺς ἑταίρους ἐφορῶν. Ἔτι τοίνυν, ὥσπερ τῶν πόλεων αἱ μὲν ὀλιγαρχούμεναι καὶ τυραννούμεναι 872 δουλείαν ὑπομένουσι, χαλεποὺς καὶ βαρεῖς ἔχουσαι P. δεσπότας τοὺς ὑπαγομένους καὶ κρατοῦντας, αἱ δὲ νόμοις ἐπιμεληταῖς χρώμεναι καὶ προστάταις, εἰσὶν ἐλεύθεραι· οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων, παρ' οἷς μὲν ὀργὴ ἢ ἐπιθυμία, ἤ τι ἄλλο πάθος, ἢ καὶ ἐπίβουλος κακία δυναστεύει, πάντως εἰσὶ δοῦλοι. Ὅσοι δὲ μετὰ νόμου ζῶσιν, ἐλεύθεροι. Νόμος δὲ ἀψευδὴς ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ στήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτου φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. Διὸ καὶ θαυμάσαι ἄν τις τῆς ἀμβλυωπίας τοὺς τρανὰς οὕτω πραγμάτων ἰδιότητας μὴ συνορῶντας, οἳ μεγίστοις μὲν δήμοις Ἀθηναίων, καὶ Λακεδαιμονίων πρὸς ἐλευθερίαν αὐταρκεστάτους εἶναί φασι τοὺς Σόλωνος καὶ Λυκούργου νόμους, κρατοῦντάς τε καὶ ἄρχοντας, πειθαρχούντων αὐτοῖς τῶν πολιτευομένων· σοφοῖς δὲ ἀνδράσι τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐστὶ πηγὴ νόμοις, οὐχ ἱκανὸν εἶναι πρὸς μετουσίαν ἐλευθερίας τοῖς ὑπακούουσι πάντων, ἅττ' ἂν ἢ προστάττῃ ἢ ἀπαγορεύῃ. Πρὸς τοίνυν τοῖς εἰρημένοις ἐναργεστάτη πίστις ἐλευθερίας, ἰσηγορία, ἣν οἱ σπουδαῖοι πάντες ἄγουσι πρὸς ἀλλήλους· ὅθεν καὶ τὰ ἔμμετρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι·

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.

Καὶ πάλιν·

Δοῦλος πέφυκας; Οὐ μέτεστί σοι λόγου.

Καθάπερ οὖν ὁ μουσικὸς λόγος ἅπασι τοῖς ἐπιτετηδευκόσι μουσικὴν ἰσηγορίας τῆς ἐν τῇ τέχνῃ μεταδίδωσι, καὶ ὁ γραμματικὸς ἢ γεωμετρικὸς

γραμματικοῖς ἢ γεωμέτραις· οὕτω καὶ ὁ ἐν τῷ βίῳ νόμος τοῖς ἐμπείροις τῶν βιωτικῶν. Οἱ δὲ σπουδαῖοι ἅπαντες ἔμπειροι τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων εἰσὶ, ὁπότε καὶ τῶν ἐν ἁπάσῃ τῇ φύσει, καὶ εἰσί τινες αὐτῶν ἐλεύθεροι· ὥςτε καὶ ὅσοι τούτοις ἰσηγορίας μετέχουσιν. Οὐδεὶς ἄρα τῶν σπουδαίων δοῦλος, ἀλλ' ἐλεύθεροι πάντες.

§. 8. Ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς ἀφορμῆς καὶ ὅτι δοῦλος ὁ ἄφρων ἐστὶν ἐπιδειχθήσεται. Ὥςπερ γὰρ ὁ κατὰ μουσικὴν νόμος οὐ δίδωσιν ἰσηγορίαν ἀμούσοις πρὸς μεμουσωμένους, οὐδ' ὁ κατὰ γραμματικὴν ἀγραμμάτοις πρὸς γραμματικοὺς, οὐδὲ συνόλως ὁ τεχνικὸς πρὸς τεχνίτας ἀτέχνοις· οὕτως οὐδ' ὁ βιωτικὸς νόμος ἰσηγορίας μεταδίδωσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀπείροις πρὸς ἐμπείρους· τοῖς δὲ ἐλευθέροις ἡ 873
ἐκ νόμου πᾶσιν ἰσηγορία δίδοται, καὶ εἰσί τινες τῶν P.
σπουδαίων ἐλεύθεροι· καὶ τῶν βιωτικῶν ἄπειροι μὲν οἱ φαῦλοι, ἐμπειρότατοι δὲ οἱ σοφοί. Οὐκ ἄρα εἰσί τινες τῶν φαύλων ἐλεύθεροι, δοῦλοι δὲ πάντες. Ὁ δὲ Ζήνων εἰ καί τις ἄλλος ὑπ' ἀρετῆς ἀχθεὶς, νεανικώτερον ἀποδείκνυσι περὶ τοῦ μὴ εἶναι τοῖς φαύλοις ἰσηγορίαν πρὸς ἀστείους. Φησὶ γὰρ, "Οὐκ οἰμώξεται ὁ φαῦλος, ἐὰν ἀντιλέγῃ τῷ σπουδαίῳ;" Οὐκ ἄρ' ἐστὶν ἰσηγορία τῷ φαύλῳ πρὸς σπουδαῖον. Οἶδ' ὅτι πολλοὶ τοῦ λόγου κατακερτομήσουσιν, ὡς αὐθαδείᾳ τὸ πλέον ἐρωτηθέντος ἢ συνέσει. Μετὰ δὲ τὴν χλεύην παυσάμενοι τοῦ γέλωτος ἣν ἐθελήσωσι διακύψαι, καὶ τὸ λεγόμενον σαφῶς ἐρευνῆσαι, καταπλαγέντες αὐτοῦ τὸ ἀψευδὲς, εἴσονται ὅτι ἐπ' οὐδενὶ μᾶλλον οἰμώξεταί τις, ἢ τῷ μὴ πειθαρχεῖν τῷ σοφῷ. Ζημία γὰρ χρημάτων, ἢ ἀτιμία, ἢ φυγαὶ, ἢ αἱ διὰ πληγῶν ὕβρεις ἢ ὅσα ὁμοιότροπα, βραχέα ἢ τὸ μηδὲν ἔβλαψεν, ἀντιτιθέμενα κακίαις καὶ ὧν αἱ κακίαι δημιουργοί. Τοὺς δὲ πολλοὺς οὐ συνορῶντας ψυχῶν βλάβας διὰ λογισμοῦ πήρωσιν, ἐπὶ μό-
ταῖς ἐκτὸς συμβέβηκεν ἄχθεσθαι, τὸ κριτήριον

ημένους, δι' οὗ μόνον καταλαβεῖν ἐστι διανοίας ζη-
ίαν. Εἰ δὲ δυνηθεῖεν ἀναβλέψαι, θεώμενοι τὰς δι'
ἀφροσύνης ἀπάτας καὶ τὰς ἐκ δειλίας ἀπορίας, καὶ
σα ἀκολασία παρῴνησεν, ἢ ἀδικία παρηνόμησεν,
ἐπὶ ταῖς τοῦ ἀρίστου συμφοραῖς λύπης ἀπαύστου
εμισθέντες, οὐδὲ παρηγορίας δι' ὑπερβολὰς κακῶν
νέξονται. Ἔοικε δὲ ὁ Ζήνων ἀρύσασθαι τὸν λόγον,
ὥσπερ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἰουδαίων νομοθεσίας,*)
ν ᾗ δυοῖν ὄντοιν ἀδελφοῖν, τοῦ μὲν σώφρονος, τοῦ
ὲ ἀκολάστου, λαβὼν οἶκτον ὁ κοινὸς ἀμφοῖν πατὴρ,
οῦ μὴ ἐπ' ἀρετὴν ἥκοντος, εὔχεται ἵνα δουλεύσῃ τῷ
δελφῷ, τὸ δοκοῦν μέγιστον εἶναι κακὸν δουλείαν ἀ-
αθὸν τελεώτατον ὑπολαμβάνων ἄφρονι, τὸ μὲν αὐ-
εξούσιον ἀφῃρημένῳ, πρὸς τὸ μὴ σὺν ἀδείᾳ πλημμ-
ελεῖν, ἐκ δὲ τῆς τοῦ προεστῶτος προστασίας βελτιω-
θησομένῳ τὸ ἦθος.

§. 9. Τὰ μὲν οὖν λεχθέντα πρὸς τὴν τοῦ ζητου-
μένου διασύστασιν, ἔμοιγε ἀποχρῶντα ἦν. Ἐπεὶ δὲ
τὰ ποικίλα τῶν νοσημάτων ἰατροῖς ἔθος ποικιλωτέ-
ραις θεραπείαις ἰᾶσθαι, ἀνάγκη καὶ τοῖς παραδόξοις
νομιζομένοις τῶν προβλημάτων διὰ τὸ ἀηθες, ἐπάγειν
πίστεις ἐπαλλήλους προσεγχρίμπτοντας. Μόλις γὰρ
ἔνιοι, συνεχείᾳ φραττόμενοι τῶν ἀποδείξεων, αἰσθά-
νονται. Λέγεται τοίνυν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, ὅτι ὁ φρο- 874
νίμως πάντα ποιῶν εὖ ποιεῖ πάντα. Ὁ δὲ εὖ ποιῶν P.
πάντα, ὀρθῶς ποιεῖ πάντα. Ὁ δὲ ὀρθῶς πάντα
ποιῶν, καὶ ἀναμαρτήτως, καὶ ἀμέμπτως, καὶ ἀνεπι-
πλήκτως, καὶ ἀνυπευθύνως, καὶ ἀζημίως. Ὥστ' ἐξ-
ουσίαν σχήσει πάντα δρᾶν καὶ ζῆν ὡς βούλεται· ᾧ
δὲ ταῦτ' ἔξεστιν, ἐλεύθερος ἂν εἴη. Ἀλλὰ μὲν πάντα
φρονίμως ποιεῖ ὁ ἀστεῖος. Μόνος ἄρα ἐστὶν ἐλεύθε-
ρος. Καὶ μὴν ὃν μὴ ἐνδέχεται μήτ' ἀναγκάσαι μήτε
κωλῦσαι, ἐκεῖνος οὐκ ἂν εἴη δοῦλος. Τὸν δὲ σπου-
δαῖον οὐκ ἐστὶν ἀναγκάσαι οὐδὲ κωλῦσαι· οὐκ ἄρα

*) Gen. 28, 1 sqq.

δοῦλος ὁ σπουδαῖος. Ὅτι δὲ οὔτ' ἀναγκάζεται κωλύεται, δῆλον. Κωλύεται μὲν γὰρ ὁ μὴ ναν, ὧν ὀρέγεται. Ὀρέγεται δὲ ὁ σοφὸς ἀρετῆς, ὧν ἀποτυγχάνειν οὐ πέφυκε. Καὶ ἀναγκάζεται, δῆλον ὅτι ἄκων τι ποιεῖ. Ἐ αἱ πράξεις, ἢ ἀπ' ἀρετῆς εἰσι κατορθώματα κακίας ἁμαρτήματα, ἢ μέσα καὶ ἀδιάφορα μὲν οὖν ἀπ' ἀρετῆς οὐ βιασθεὶς, ἀλλ' ἑκὼν γάρ εἰσιν αὐτῷ πάνθ' ὅσα δρᾷ. Τὰ δὲ κίας ἅτε φευκτὰ, οὐδ' ὄναρ πράττει. Οὐδὲ ἀδιάφορα εἰκὸς, πρὸς ἃ καθάπερ ἐπὶ πλάστιγγος διάνοια ἰσοῤῥοπεῖ, δεδιδαγμένη μήτε ὡς χουσι δύναμιν ἐνδιδόναι, μήτ' ὡς ἀποστρ ξίαις δυσχεραίνειν. Ἐξ ὧν ἐστι δῆλον, ὅ ἄκων ποιεῖ, οὐδ' ἀναγκάζεται. Δοῦλος δ ἦν, ἠναγκάζετ' ἄν. Ὥστ' ἐλεύθερος ἂν ὁ στεῖος.

455 §. 10. Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν ἥκιστα συγ
M. κάτων μούσαις λόγων ὑποδεικτικῶν οὐ συνι τὰς καθόλου τῶν πραγμάτων ἐμφάσεις πα εἰώθασιν ἐρωτᾶν, τίνες οὖν ἢ πρότερον ἄνδρες, ἢ νῦν εἰσιν ἁποίους ἀναπλάττεσθε γε ἀποκρίνασθαι, ὅτι καὶ πάλαι τινὲς ἦσαν αὐτοὺς, οἳ ἀρετῇ διέφερον, ἡγεμόνι μόνῳ θ μενοι, καὶ κατὰ νόμον τὸν ὀρθὸν φύσεως λό τες, οὐκ ἐλεύθεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλ τας ἐλευθέρου φρονήματος ἀναπιμπλάντες. ἡμῶν αὐτῶν ἔτι εἰσὶν ὥςπερ εἰκόνες ἀπὸ ἀ γραφῆς σοφῶν ἀνδρῶν καλοκἀγαθίας τυπ Οὐ γάρ εἰ αἱ τῶν ἀντιλεγόντων ψυχαὶ κεχη ἐλευθερίας, ὑπ' ἀφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων δουλαγωγηθεῖσαι, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀνθρώ νος. Εἰ δὲ μὴ κατὰ στίφη μεγάλα προΐασι δὸν, θαυμαστὸν οὐδέν. Πρῶτον μὲν, ὅτι καλὰ, σπάνια· εἶτα, ἐπειδὴ τὸν τῶν εἰκ ἐκτρεπόμενοι πολὺν ὅμιλον θεωρίᾳ τῶν τῆ

λάζουσιν, εὐχόμενοι μὲν εἴ πως ἐνῆν ἐπανορθώσαι τὸν βίον· κοινωφελὲς γὰρ ἡ ἀρετή. Τὸ δὲ νατοῦντες, πλημμυρούντων κατὰ πόλεις ἀλλοκό- ν πραγμάτων, ἃ ψυχῆς πάθη κακίᾳ συνηυξή- 875 σαν, ἀποδιδράσκουσιν, ὡς μὴ τῇ ῥύμῃ τῆς φο- P. ς καθάπερ ἀπὸ χειμάῤῥου βίας κατασυρῆναι. Ἡ- ς δέ, εἰ βελτιώσεώς τις ζῆλος ἦν, ἰχνηλατεῖν ἔδει ς τούτων καταδύσεις, καὶ ἱκέτας καθεζομένους ρακαλεῖν, ἵνα τεθηριωμένον τὸν βίον προςελθόν- ς ἐξημερώσωσιν, ἀντὶ πολέμου καὶ δουλείας καὶ κακῶν ἀμυθήτων εἰρήνην καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀ- γαθῶν ἀφθονίαν περιῤῥεομένην ἀπαγγείλαντες. Νυ- νὶ δὲ χρημάτων μὲν ἕνεκα πάντας μυχοὺς ἐρευ- νῶμεν, καὶ γῆς στρυφνὰς καὶ ἀποκρύτους φλέβας ἀνατέλλομεν. Καὶ μεταλλεύεται μὲν πολλὴ τῆς πεδιάδος, μεταλλεύεται δὲ οὐκ ὀλίγη τῆς ὀρεινῆς, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, χαλκόν τε καὶ σίδηρον, καὶ τὰς ἄλλας ὕλας ἀναζητούντων. Θεοπλαστοῦσα δὲ ἡ κενὴ δόξα τὸν τύφον ἄχρι καὶ βυθοῦ κατέβη θα- λάττης διερευνωμένη, μή τι τῶν πρὸς αἴσθησιν ἀ- φανὲς ἐναπόκειταί που καλὸν, καὶ λίθων πολυτελῶν ἀνευροῦσα ἰδέας, τὰς μὲν πέτραις προςπεφυκυίας, τὰς δὲ ὀστρέοις, αἳ καὶ τιμαλφέστεραι γεγόνασιν, ὄψεως ἀπάτην ἐξετίμησε. Φρονήσεως δὲ, ἢ σω- φροσύνης, ἢ ἀνδρίας, ἢ δικαιοσύνης ἕνεκα, γῆ μὲν ἀπόρευτός ἐστι καὶ ἡ βάσιμος, πελάγη δὲ ἄπλωτα τὰ καθ' ἑκάστην ὥραν τοῦ ἔτους ναυκλήροις ἐκπλεό- μενα. Καίτοι τίς ἢ μακρᾶς ὁδοιπορίας ἢ τοῦ θα- λαττεύειν ἐστὶ χρεία πρὸς ἔρευναν καὶ ζήτησιν ἀ- ρετῆς, ἧς τὰς ῥίζας ὁ ποιῶν οὐ μακρὰν, ἀλλ' οὕ- τωσὶ πλησίον ἐβάλλετο, καθάπερ καὶ ὁ σοφὸς τῶν Ἰουδαίων νομοθέτης φησὶν, *) "Ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ταῖς χερσὶ σου,"

*) Deut. 30, 14.

συνεχεῖ; τῆς ἐπιμελείας οὐρανομήκεις ἐστι ἀρετὰς ἀειθαλῆ καὶ ἀθάνατα ἔρνη, καρπὸν εὐδαιμονίας οὐδέποτε λήγοντα, ἢ ὥς τινες ῥοντα, ἀλλ' αὐτὰ ὄντα εὐδαιμονίαν, ἃ Μωϋ ματι συνθέτῳ καλεῖν εἴωθεν ὁλοκαρπώματι μὲν γὰρ τῶν ἐκ γῆς βλαστανόντων, οὐδ' ἱ δένδρα, οὐδὲ τὰ δένδρα καρπὸς· ἐπὶ δὲ τῶ χῇ φυομένων, ὅλα δι' ὅλων εἰς καρποῦ φύ βέβληκε τὰ ἔρνη, τὸ φρονήσεως, τὸ δικαιοσ ἀνδρίας, τὸ σωφροσύνης.

§. 11. Ἔχοντες οὖν τοιαύτας πρὸς αὐτὸ μὰς, οὐκ ἐρυθριῶμεν ἔνδειαν σοφίας ἀνθ γένει καταγγελλόντες, ἣν δυνατὸν ἦν ἐκφύ καθάπερ ἐν ὕλῃ σπινθῆρα τυφόμενον, ζω Ἀλλὰ γὰρ πρὸς ἃ μὲν σπεύδειν ἐχρῆν, ὡς στατα καὶ οἰκειότατα, πολὺς ὁ ὄκνος καὶ συνεχὴς, ὑφ' ὧν τὰ καλοκἀγαθίας σπέρματα ρεται. Ὧν δὲ εἰκὸς ἦν ὑστερίζειν, ἵμερος κ ἄπληστος. Διὰ τοῦτο πλουσίων μὲν καὶ καὶ ταῖς ἡδοναῖς χρωμένων μεστὴ γῆ καὶ θ φρονίμων δὲ καὶ δικαίων καὶ ἀστείων ὀλ θμός. Τὸ δὲ ὀλίγον, εἰ καὶ σπάνιον, οὐκ κτον. Μάρτυς δὲ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Βάρβα

…θῶν ἐστὶν ἀνδρῶν.. Ἐν Πέρσαις μὲν
…κ, οἳ τὰ φύσεως ἔργα διερευνώμενοι πρὸς
…ληθείας, καθ' ἡσυχίαν τὰς θείας ἀρετὰς
…αις ἐμφάσεσιν ἱεροφαντοῦνταί τε καὶ ἱερο-
…φ. Ἐν Ἰνδοῖς δὲ, τὸ Γυμνοσοφιστῶν, οἳ
…τῇ φυσικῇ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν δια-
…ς, ὅλον ἐπίδειξιν ἀρετῆς πεποίηνται τὸν

…2. Ἔστι δὲ καὶ ἡ Παλαιστίνη καὶ Συρία
…θίας οὐκ ἄγονος, ἣν πολυανθρωποτάτου
…ῶν Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγη μοῖρα νέμεται. Λέ-
…ινες παρ' αὐτοῖς ὄνομα Ἐσσαῖοι, πλῆθος ὑ-
…ακισχιλίους κατ' ἐμὴν δόξαν, οὐκ ἀκριβεῖ
διαλέκτου ἑλληνικῆς παρώνυμοι ὁσιότητος,
…αὶ ἐν τοῖς μάλιστα θεραπευταὶ θεοῦ γεγό-
…οὐ ζῶα καταθύοντες, ἀλλ' ἱεροπρεπεῖς τὰς
διανοίας κατασκευάζειν ἀξιοῦντες. Οὗτοι τὸ
…ον κωμηδὸν οἰκοῦσι, τὰς πόλεις ἐκτρεπόμε-
…τὰς τῶν πολιτευομένων χειροήθεις ἀνομίας,
…ἐκ τῶν συνόντων ὡς ἀπ' ἀέρος φθοροποιοῦ
ἐγγινομένην προςβολὴν ψυχαῖς ἀνίατον, ὧν
…γεωπονοῦντες, οἱ δὲ τέχνας μετιόντες ὅσαι
…ίδες εἰρήνης, ἑαυτούς τε καὶ τοὺς πλησιά-
…ὠφελοῦσιν, οὐκ ἄργυρον καὶ χρυσὸν θησαυ-
…οῦντες, οὐδ' ἀποτομὰς γῆς μεγάλας κτώμε-
…πιθυμίαν προσόδων, ἀλλ' ὅσα πρὸς τὰς ἀν-
…χρείας τοῦ βίου ἐκπορίζοντες. Μόνοι γὰρ
…των σχεδὸν ἀνθρώπων ἀχρήματοι καὶ ἀ-
…; γεγονότες, ἐπιτηδεύσει τὸ πλεῖον ἢ ἐνδείᾳ
πλουσιώτατοι νομίζονται, τὴν ὀλιγόδειαν 877
…λίαν, ὅπερ ἐστὶ κρίνοντες περιουσίαν. Βε- P.
…ικόντων, ἢ ξιφιδίων, ἢ κράνους, ἢ θώρακος,
…ς οὐδένα παρ' αὐτοῖς ἂν εὕροις δημιουρ-
…τλοποιὸν ἢ μηχανοποιὸν, ἢ συνόλως τι τῶν
…λεμον ἐπιτηδεύοντα, ἀλλ' οὐδὲ ὅσα τῶν κατ'
…ὀλισθα εἰς κακίαν. Ἐμπορίας γὰρ ἢ κα-

ρούντων, ἢ πάντας ὁμοίως γεννήσασα καὶ θ
μητρὸς δίκην ὡς ἀδελφοὺς γνησίους, οὐ λεγο
458 ἀλλ' ὄντας ὄντως ἀπειργάσατο. Ὧν τὴν ἐ
M.αν ἡ ἐπίβουλος πλεονεξία παρευημερήσασα δι
ἀντ' οἰκειότητος ἀλλοτριότητα, καὶ ἀντὶ φι
χθραν ἐργασαμένη. Φιλοσοφίας δὲ τὸ μὲν
ὡς οὐκ ἀναγκαῖον εἰς κτῆσιν ἀρετῆς, λογο
τὸ δὲ φυσικὸν, ὡς μεῖζον ἢ κατὰ ἀνθρωπίν
σιν, μετεωρολέσχαις ἀπολιπόντες, πλὴν ὅσον
περὶ ὑπάρξεως θεοῦ καὶ τῆς τοῦ παντὸς γ
φιλοσοφεῖται. Τὸ ἠθικὸν εὖ μάλα διαπονοῦ
λείπταις χρώμενοι τοῖς πατρίοις νόμοις, οὓς
νον ἀνθρωπίνην ἐπινοῆσαι ψυχὴν ἄνευ κατ
ἐνθέου. Τούτους ἀναδιδάσκονται μὲν κα
τὸν ἄλλον χρόνον, ἐν δὲ ταῖς ἑβδόμοις διαφε
Ἱερὰ γὰρ ἡ ἑβδόμη νενόμισται, καθ' ἣν τῶν
ἀνέχοντες ἔργων, καὶ εἰς ἱεροὺς ἀφικνούμενοι
οἳ καλοῦνται συναγωγαὶ, καθ' ἡλικίας ἐν
ὑπὸ πρεσβυτέροις νέοι καθέζονται, μετὰ κόσ
προσήκοντος ἔχοντες ἀκροατικῶς. Εἶθ' ὁ
βίβλους ἀναγινώσκει λαβὼν, ἕτερος δὲ τῶν
τάτων, ὅσα μὴ γνώριμα παρελθὼν ἀναδ
Τὰ γὰρ πλεῖστα διὰ συμβόλων ἀρχαιοτρόπ

ὅλον τὸν βίον συνεχῆ καὶ ἐπάλληλον ἁγνείαν,
ἀνώμοτον, τὸ ἀψευδὲς, τὸ πάντων μὲν ἀγαθῶν
..α, κακοῦ δὲ μηδενὸς νομίζειν εἶναι τὸ θεῖον·
..δὲ φιλαρέτου, τὸ ἀφιλοχρήματον, τὸ ἀφιλό-
..ον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἐγκρατὲς, τὸ καρτερι-
..ὸν· ἔτι δὲ ὀλιγοδεΐαν, ἀφέλειαν, εὐκολίαν, τὸ ἄ- 878
..ον, τὸ νόμιμον, τὸ εὐσταθὲς, καὶ ὅσα τούτοις P.
..τροπα· τοῦ δὲ φιλανθρώπου, εὔνοιαν, ἰσότητα
..τὸς λόγου κρείττονα, κοινωνίαν, περὶ ἧς οὐκ ἄ-
..ον βραχέα εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν τοίνυν οὐδενὸς
.. τίς ἐστιν ἰδία, ἣν οὐχὶ πάντων εἶναι συμβέ-
... Πρὸς γὰρ τὸ κατὰ θιάσους συνοικεῖν, ἀνα-
..ται καὶ τοῖς ἑτέρωθεν ἀφικνουμένοις τῶν ὁμο-
..ων. Εἶτ' ἐστὶ ταμεῖον ἓν πάντων καὶ δαπάναι,
κοιναὶ μὲν ἐσθῆτες, κοιναὶ δὲ τροφαὶ συσσίτια
..μένων. Τὸ γὰρ ὁμωρόφιον ἢ ὁμοδίαιτον ἢ
..πεζον, οὐκ ἄν τις εὕροι παρ' ἑτέροις μᾶλλον
.. βεβαιούμενον. Καὶ μήποτ' εἰκότως; Ὅσα γὰρ
..θ' ἡμέραν ἐργασάμενοι λάβωσιν ἐπὶ μισθῷ,
.. οὐκ ἴδια φυλάττουσιν, ἀλλ' εἰς μέσον προτι-
..ς κοινὴν τοῖς ἐθέλουσι χρῆσθαι τὴν ἀπ' αὐτῶν
..σκευάζουσιν ὠφέλειαν. Οἵτε νοσηλεύοντες, οὐχ
..ορίζειν ἀδυνατοῦσιν ἀμελοῦνται, πρὸς τὰς νο-
..ίας ἐκ τῶν κοινῶν ἔχοντες ἐν ἑτοίμῳ ὡς μετὰ
..ς ἀδείας ἐξ ἀφθονωτέρων ἀναλίσκειν. Αἰδὼς
..τι πρεσβυτέρων, καὶ τιμὴ καὶ φροντὶς, οἷα γο-
.. ὑπὸ γνησίων παίδων, χερσὶ καὶ διανοίαις μυ-
.. ἐν ἀφθονίᾳ τῇ πάσῃ γηροτροφουμένων.

§. 13. Τοιούτους ἡ δίχα περιεργείας ἑλληνικῶν
..άτων ἀθλητὰς ἀρετῆς ἀπεργάζεται φιλοσοφία,
..άσματα προτιθεῖσα τὰς ἐπαινετὰς πράξεις, ἐξ
ἡ ἀδούλωτος ἐλευθερία βεβαιοῦται. Σημεῖον δὲ,
..λῶν κατὰ καιροὺς ἐπαναστάντων τῇ χώρᾳ δυ-
..ῶν, καὶ φύσεσι καὶ προαιρέσεσι χρησαμένων δια-
..όσαις. Οἱ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀτίθασσον ἀγριό-
..ς θηρίων ἐκνικῆσαι σπουδάσαντες, οὐδὲν παρα-

λιπόντες τῶν εἰς ὠμότητα, τοὺς ὑπηκόους ἱερεύοντες, ἢ καὶ ζῶντας ἔτι μαγείρων τρόπον μέλη καὶ μέρη κρεουργοῦντες, ἄχρι τοῦ τὰς ὑπομεῖναι συμφορὰς ὑπὸ τῆς τὰ ἀνθρώπεια σης δίκης οὐκ ἐπαύσαντο. Οἱ δὲ τὸ παρακεκ νον καὶ λελυττηκὸς εἰς ἕτερον εἶδος κακίας μ μοσάμενοι, πικρίαν ἄλεκτον ἐπιτηδεύσαντες, διαλαλοῦντες, ἠρεμαιοτέρας φωνῆς ὑποκρίσει μηνι ἦθος δεικνύμενοι, κυνῶν ἰοβόλων τρόπον σαίνοντες, ἀνιάτων γενομενοι κακῶν αἴτιοι, κατ λεις μνημεῖα τῆς αὐτῶν ἀσεβείας καὶ μισα πίας ἀπέλιπον τὰς τῶν πεπονθότων ἀλήστους φοράς. Ἀλλὰ γὰρ οὐδεὶς οὐδὲ τῶν σφόδρ' ὠμοθ οὐδὲ τῶν πάνυ δολερῶν καὶ ὑπούλων, ἴσχυ λεχθέντα ὅμιλον τῶν Ἐσσαίων ἢ ὁσίων αἰ σθαι. Πάντες δὲ ἀσθενέστεροι τῆς τῶν ἀνδ καλοκἀγαθίας γενόμενοι καθάπερ αὐτονόμοι ἐλευθέροις οὖσιν ἐκ φύσεως, προςηνέχθησαν τες αὐτῶν τὰ συςσίτια, καὶ τὴν παντὸς κρείττονα κοινωνίαν, ἣ βίου τελείου καὶ σφόδ δαίμονός ἐστι δεῖγμα.

§. 14. Χρὴ δὲ, ἐπειδὴ τὰς ἐν τοῖς πλ ἀρετὰς οὐκ οἴονταί τινες εἶναι τελείας, ἀλλ συναυξήσεως καὶ ἐπιδόσεως αὐτὸ μόνον ἐστι μάρτυρας βίους τῶν κατὰ μέρος ἀνδρῶν θῶν παραγαγεῖν, οἳ σαφέσταται πίστεις ἐλευ εἰσί. Κάλανος ἦν Ἰνδὸς γένος τῶν γυμν στῶν. Οὗτος καρτερικώτατος τῶν καθ' αὑ
460 πάντων νομισθεὶς, οὐ μόνον ὑπ' ἐγχωρίων
M. καὶ πρὸς ἀλλοφύλων, ὃ δὴ σπανιώτατον ἐχθρῶν βασιλέων ἐθαυμάσθη, λόγοις ἐπα σπουδαῖα ἔργα συνυφήνας. Ἀλέξανδρος Μακεδὼν βουλόμενος ἐπιδείξασθαι τῇ Ἑλλά ἐν τῇ Βαρβάρῳ σοφίαν, καθάπερ ἀπ' ἀρχ γραφῆς ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα, τὸ μὲν π

κάλει Κάλανον συναποδημεῖν, μέγιστον περι-
σοντα κλέος ὅλῃ Ἀσίᾳ, καὶ ὅλῃ Εὐρώπῃ. Ὡς
ὐκ ἔπειθεν, "Ἀναγκασθήσῃ," ἔφη, "συνάκο-
λεῖν." Ὁ δὲ εὐθυβόλως πάνυ καὶ εὐγενῶς,
ίνος οὖν" εἶπεν, "ἄξιόν με τοῖς Ἕλλησιν ἐπι-
ις, Ἀλέξανδρε, εἴγε ἀναγκασθήσομαι ποιεῖν ἃ
βούλομαι;" Ἆρ' οὐ γέμων μὲν ἐλευθερίας ὁ λό-
πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ νοῦς; Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς βε-
τέροις φωνῶν γράμμασιν ἤθους ἀδουλώτου τύ-
ἐστηλίτευσεν ἀριδήλους. Μηνύει δὲ ἡ πεμ-
σα ἐπιστολὴ τῷ βασιλεῖ·

Κάλανος Ἀλεξάνδρῳ.

λοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν
φιλοσόφοις, οὐδ' ἐν ὕπνῳ ἑωρακότες ἡμέ-
γα. Σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τό-
χὰς δὲ οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν, ἃ μὴ βού-
μᾶλλον ἢ πλίνθους καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖ-
Πῦρ μεγίστους τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ
ν ἐργάζεται· τούτου ὑπεράνω ἡμεῖς γενόμεθα,
ς καιόμεθα. Οὐκ ἔστι βασιλεὺς, οὔτε ἄρχων,
γκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. Ἑλ-
δὲ φιλοσόφοις οὐκ ἐξομοιούμεθα, ὅσοι αὐτῶν
νήγυριν λόγους ἐμελέτησαν, ἀλλὰ λόγοις ἔργα
μεῖν ἀκόλουθα, καὶ ἔργοις λόγοι βραχεῖς ἄλλην
δύναμιν, καὶ μακαριότητα καὶ ἐλευθερίαν
ντες." Ἐπὶ δὴ τοιαύταις ἀποφάσεσι καὶ
ἆρ' οὐκ ἄξιον τὸ Ζηνώνειον ἐπιφωνῆσαι,
ττον ἂν ἀσκὸν βαπτίσαι πλήρη πνεύματος,
ιτο τὸν σπουδαῖον ὁντινοῦν ἄκοντα δρᾶ- 880
τῶν ἀβουλήτων;" Ἀνένδοτος γὰρ καὶ ἀήτ- P.
ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐν-

Τῆς δὲ σπουδαίων ἐλευθερίας μάρτυρές εἰσι
καὶ συγγραφεῖς, ὧν ταῖς γνώμαις Ἕλληνες

Τῆς εἰσιν αὐτῷ, γῇ δ' ἀνεῖσ' ἐς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον

Τῷ γὰρ ὄντι θωπεία καὶ κολακεία καὶ ὑπ[...] ἐν οἷς λόγοι γνώμαις διαμάχονται, δουλοπρεπ[...] Τὸ δὲ ἀνόθως καὶ γνησίως ἐκ καθαροῦ τοῦ [...] δότος ἐλευθεροστομεῖν, εὐγενέσιν ἁρμόττον. τὸν αὐτὸν σπουδαῖον οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὐδὲ πωλ[...] θεράπων εἶναι δοκεῖ, καταπλήττων τοὺς δε[...] ὡς οὐ μόνον ἐλεύθερος ὤν, ἀλλὰ καὶ δεσπότ[...] μενος τοῦ πριαμένου; Ὁ γοῦν Ἑρμῆς πυνθα[...] εἰ φαῦλός ἐστιν, ἀποκρίνεται,

Ἥκιστα φαῦλος, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον
Πρόσχημα σεμνὸς, κ' οὐ ταπεινὸς, οὐδ' [...]
Εὔογκος ὡς ἂν δοῦλος, ἀλλὰ καὶ στολὴν
Ἰδόντι λαμπρὸς, καὶ ξύλῳ δραστήριος.
Οὐδεὶς δ' ἐς οἴκους δεσπότας ἀμείνονας
Αὑτοῦ πρίασθαι βούλεται· σὲ δ' εἰςορῶν
Πᾶς τις δέδοικεν. Ὄμμα γὰρ πυρὸς γέ[...]
Ταῦρος λέοντος ὡς βλέπων πρὸς ἐμβολ[...]

Εἶτ' ἐπιλέγει τὸ ἦθος αὐτοῦ,

— — — — σοῦ κατηγορῶ
Σιγῶντος, ὡς ἂν εἴπῃς οὐχ ὑπήκοος.

ω εὐθύχεῖτο· πολὺν δ' οἶνον ἐμφορήσας ἄθροον, μάλα κατακλιθεὶς ἠκρατίζετο. Συλεῖ δὲ ἀφικο- ρ καὶ δυςανασχετοῦντι ἐπί τε τῇ βλάβῃ καὶ τῇ θεράποντος ῥαθυμίᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ περιττῇ κατα- νήσει, μηδὲν μήτε τῆς χρόας, μήτε ὧν ἔπραττε μβαλὼν, εὐτολμότατά φησι,

Κλίθητι καὶ πίωμεν, ἐν τούτῳ δέ μου
Τὴν πεῖραν εὐθὺ λάμβανε, καὶ κρείττων ἔσῃ.

τον οὖν πότερον δοῦλον ἢ κύριον τοῦ δεσπό- 881 ἀποφαντέον, μὴ μόνον ἀπελευθεριάζειν, ἀλλὰ P. ἐπιτάγματα ἐπιτάσσειν τῷ κτησαμένῳ τολμῶν- τὸς καὶ εἰ ἀφηνιάζοι, τύπτειν καὶ προπηλακίζειν· καὶ βοηθοὺς ἐπάγοιτο, πάντας ἄρδην ἀπολ- ; Γέλως οὖν ἂν εἴη καὶ φλυαρία πολλὴ τὰ κα- ς λεγομένας ὠνὰς γράμματα, ἐπειδὰν καθ' ὧν ται παρευημερηθῇ σθεναρωτέρᾳ δυνάμει, χαρ- ν ἀγράφων ἀκυρότερα, ὑπὸ σητῶν ἢ χρόνων, τος εἰς ἅπαν διαφθαρησόμενα.

§. 16. Ἀλλ' οὐ χρὴ, φήσει τις, τὰς τῶν ἡρώων άγειν εἰς πίστιν ἀρετάς. Μείζους γὰρ ἢ κατὰ ρωπίνην φύσιν γενομένους ὀλυμπίοις ἁμιλλᾶσθαι, τῆς γενέσεως ἀθανάτων καὶ θνητῶν ἀνακραθέν- σπερμάτων ἐπιλαχόντας, ἡμιθέους εἰκότως προς- ρευθέντας, τοῦ θνητοῦ μίγματος, ὑπὸ τῆς ἀ- ἴστου μερίδος καταχρατηθέντος, ὡς μηδὲν εἶναι άδοξον εἰ τῶν ἐπ' αὐτοῖς δουλείαν τεχναζόντων ώρουν. Ἔστω ταῦτα. Μὴ καὶ καὶ Ἀναξάρχος ήνων ὁ Ἐλεάτης ἥρωες ἢ ἐκ θεῶν; Ἀλλ' ὅμως τυράννων ὠμοθύμων καὶ τῇ φύσει πικρῶν, ἔτι λον ἐπ' αὐτοῖς ἐκθηριωθέντων, στρεβλούμενοι ινουργημέναις αἰκίαις, ὥςπερ ἀλλότρια ἢ ἐχθρῶν ερόμενοι σώματα μάλα καταφρονητικῶς ἠλόγουν φοβερῶν. Τὴν γὰρ ψυχὴν ἐθίσαντες ἐξ ἀρχῆς πιστήμης ἔρωτα, τῆς μὲν πρὸς τὰ πάθη κοινω- ἀφίστασθαι, παιδείας δὲ καὶ σοφίας περιέχε-

σθαι, μεταν άστασιν μὲν τοῦ σώματος εἰργάσαντ φρονήσει δὲ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖ σύνοικον ἀπέφηναν. Τοιγαροῦν ὁ μὲν κρεμάμενο καὶ κατατεινόμενος ὑπὲρ τοῦ τι τῶν ἀῤῥήτων ἐκλα- λῆσαι, πυρὸς καὶ σιδήρου, τῶν ἐν τῇ φύσει κρατα οτάτων φανεὶς δυνατώτερος, ἀποτρώγων τοῖς ὀδοῦσ τὴν γλῶτταν εἰς τὸν βασανιστὴν ἠκόντισεν, ἵνα μηδ ἄκων ἃ καλὸν ἡσυχάζειν φθέγξοντο βιασθείς. Ὁ δ τλητικώτατα εἶπε, "Πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου ἀσκό Ἀνάξαρχον γὰρ οὐκ ἂν δύναιο." Αὗται γέμουσα θράσους αἱ εὐτολμίαι τὴν ἡρωϊκὴν εὐγένειαν οὐ με τρίως ὑπερβάλλουσι, διότι τοῖς μὲν τὸ κλέος ἐν το φυτεύσασιν ἀκούσιον, τῶν δὲ ἐν ἑκουσίοις ἀρεταῖ αἱ τοὺς ἀδόλως χρωμένους ἀθανατίζειν πεφύκα παλαιστάς.

§. 17. Οἶδα καὶ παγκρατιστὰς πολλάκις ὑπὸ φι λοτιμίας καὶ τῆς εἰς τὸ νικᾶν σπουδῆς, ἀπαγορευό των αὐτοῖς τῶν σωμάτων, μόνῃ ψυχῇ διαπνέοντα ἔτι καὶ διαθλοῦντας, ἣν ἐθίσαντες καταφρονητικῶ ἔχειν τῶν φοβερῶν, ἐγκαρτεροῦσιν ἄχρι τῆς τοῦ βίο τελευτῆς. Εἶτ' οἰόμεθα τοὺς μὲν ἀσκητὰς τῆς ἐν σώμασιν εὐτονίας, ἐπιβεβηκέναι φόβῳ θανάτου, δι' ἐλπίδα νίκης, ἢ ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν ἰδίαν ἧττα ἐπιδεῖν· τοὺς δὲ τὸν ἀόρατον νοῦν γυμνάζοντας ἐ ἑαυτοῖς, ὃς ἀψευδῶς ἄνθρωπός ἐστιν οἶκον ἐπιφε-
463 ρόμενος τὸ αἰσθητὸν εἶδος, καὶ λόγοις μὲν τοῖς
M. φιλοσοφίας, ἔργοις δὲ τῆς ἀρετῆς ἀλείφοντας, ο ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐθελήσειν ἀποθνήσκειν, ἵν' ἐν ἀδου- λώτῳ φρονήματι τὴν εἱμαρμένην ἀνύσωσι πορεία Ἐν ἀγῶνί φασιν ἱερῷ δύο ἀθλητὰς ἰσοῤῥόπῳ κεχρ μένους ἀλκῇ τὰ αὐτὰ ἀντιδρῶντάς τε καὶ ἀντιπ σχοντας, μὴ πρότερον ἀπειπεῖν, ἢ ἑκάτερον τελευτῆσα

Δαιμόνιε, φθίσει σε σὸν μένος, ...

εἴποι ἄν τις ἐπὶ τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ κο τίνων καὶ σελίνων εὐκλεὴς ἀγωνισταῖς ἡ τελευτ φοῖς δὲ οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐλευθερίας, ἧς

αῖς ψυχαῖς μόνον, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐνίδρυ-
αι, καθάπερ τι μέρος ἡνωμένων οὐ τῶν ἐπιτυχόν-
ων, οὗ διακοπέντος ἅπασαν τὴν κοινωνίαν φθείρε-
θαι συμβέβηκε; Λακωνικοῦ παιδὸς ᾄδεται, παρ' οἷς
ηλατεῖν ἔθος τὰς ἀρετὰς, τὸ ἐκ γένους ἢ φύσεως
ούλωτον. Ἐπειδὴ γὰρ αἰχμάλωτος ἀπήχθη ὑπό τι-
ς τῶν Ἀντιγόνου, τὰς μὲν ἐλευθέρας χρείας ὑπέ-
ιεν, ταῖς δὲ δουλικαῖς ἀναντιοῦτο, φάσκων οὐχὶ
λεύσειν. Καίτοι μήπω τοῖς Λυκούργου νόμοις
γίως ἐντραφῆναι διὰ τὴν ἡλικίαν δυνηθεὶς, ὅτι
ον αὐτῶν ἐγεύσατο, τοῦ παρόντος βιότου βίαιον
ατον εὐτυχέστερον κρίνας, ἀπογνοὺς ἀπολύτρωσιν,
ενος ἑαυτὸν διεχρήσατο. Λέγεται δὲ καὶ πρὸς
κεδόνων ἁλούσας τὰς Δαρδανίδας γυναῖκας αἴ-
στον κακὸν δουλείαν ὑπολαβούσας, οὓς ἐκουρο-
φουν παῖδας εἰς τὸ βαθύτατον τοῦ ποταμοῦ ῥί-
ιν, ἐπιφωνούσας, "Ἀλλ' ὑμεῖς γε οὐ δουλεύσετε,
ὶν δὲ ἄρξασθαι βίου βαρυδαίμονος, τὸ χρέων
πιμόντες ἐλεύθεροι τὴν ἀναγκαίαν καὶ πανυστά-
ὁδὸν περαιώσεσθε." Πολυξένην δὲ ὁ τραγῳδὸς
ιπίδης, ἀλογοῦσαν μὲν θανάτου, φροντίζουσαν
ἐλευθερίας εἰσάγει, δι' ὧν φησιν,

Ἑκοῦσα θνήσκω, μή τις ἅψηται χροὸς
Παρέξω γὰρ δέρην εὐκαρδίως τοὐ᾽μοῦ.
Ἐλευθέραν δὲ μ', ὡς ἐλευθέρα θάνω,
Πρὸς θεῶν μεθέντες κτείνατε. —

18. Εἶτ' οἰόμεθα γυναίοις μὲν καὶ μειρακίοις, ὧν
μὲν φύσει ὀλιγόφρονα, τὰ δὲ ἡλικίᾳ εὐολίσθω-
ιενα, τοσοῦτον ἐλευθερίας ἔρωτα ἐντήκεσθαι, ὡς
τοῦ μὴ ταύτην ἀφαιρεθῆναι, εἰς θάνατον ὡς
ἀθανασίαν ὁρμᾶν· τοὺς δὲ σοφίας ἀκράτου 883
ἐσαντας, οὐκ εὐθὺς ἐλευθέρους εἶναι πηγὴν τι- P.
ὐδαιμονίας τὴν ἀρετὴν ἑαυτοῖς περιφέροντας,
κίβουλος οὐδεμία πώποτε δύναμις κατέζευξε,
ἀρχῆς καὶ βασιλείας ἔχουσαν αἰώνιον κλῆρον;

ἀλλὰ δουλείαν τὴν ὑπ' ἀνδροφόνου κτείναντ
μόνα καὶ εὐεργέτην — ἀμφότερα γὰρ αὐτῷ
ἦν — ἀπεμάχοντο μὲν ἐφ' ὅσον οἷοί τε ἦσαι
τῶς τὸ πρῶτον, ὑπαναλούμενοι δέ, ἐκ τοῦ κ
γον ἔτ' ἀντίσχον. Ὡς δὲ ἅπασαν τὴν ἰσχὺν
νήθησαν, γύναια καὶ γονεῖς καὶ τέκνα συν
τες εἰς τὰς σφῶν οἰκίας ἕκαστοι καθιέρευ
σωρηδὸν τὰ σφάγια νήσαντες, πῦρ ἐνέντες, κ
τοὺς ἐπικατασφάξαντες, ἐλεύθερον τὸ πεπ
ἀπ' εὐγενοῦς καὶ ἐλευθέρου φρονήματος ἐξέ
Ἀλλ' οὗτοι μὲν πικρίαν ἀμείλικτον τυραννικῶν
ἀποδιδράσκοντες, πρὸ ἀδόξου βίου τὸν μετ'
θάνατον ᾑροῦντο. Οἷς δὲ ἐπέτρεπε ζῆν τὰ πρ
τὰ τυχηρὰ, τλητικῶς ὑπέμενον, τὴν Ἡράκλ
τολμίαν ἀπομιμούμενοι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος τῶν
σθέως ἐπιταγμάτων διεφάνη κρείττων. Ὁ γ
νικὸς φιλόσοφος Διογένης ὕψει καὶ μεγέθει
φρονήματος ἐχρήσατο, ὥσθ' ἁλοὺς ὑπὸ λῃστ
γλίσχρως καὶ μόγις τὰς ἀναγκαίας παρεῖχο
τροφὰς, οὔθ' ὑπὸ τῆς παρούσης τύχης καμφθ
τὴν ὠμότητα τῶν ὑπηγμένων δείσας, "Ἄτοπ
οὖν "ἔφη" γίνεται, δελφάκια μὲν ἢ προβάτι
μέλλοι πιπράσκεσθαι, τροφαῖς ἐπιμελεστέραις

ἀδρα κατηφοῦντος, "Οὐ παύσῃ τῆς συννοίας;" ᾐ· "χρῶ τοῖς παροῦσι.

Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου,
Τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες."

ἐπινεανιευόμενός τινι τῶν ὠνητικῶς ἐχόντων, ὡς τὸν πυθόμενον, "Τί οἶδας; — "Ἄρχειν," εἶπεν, "ἀνθρώπων," ἔνδοθεν, ὡς ἔοικε, τῆς ψυχῆς 884 ἐλεύθερον καὶ εὐγενὲς καὶ φύσει βασιλικὸν ὑπηχ- P. ἔχων. Ἤδη δὲ καὶ πρὸς χαριεντισμὸν ὑπὸ τῆς συνήθους ἐκεχειρίας, ἐφ' ᾧ οἱ ἄλλοι συννοίας γέμοντες ... ἐτράπετο. Λέγεται γοῦν, ὅτι θεασάμενός τινα τῶν ὠνουμένων, ὃν θήλεια νόσος εἶχεν, ἐκ τῆς ... οὐκ ἄῤῥενα, προςελθὼν ἔφη, "Σύ με πρίω· ... ἀνδρὸς χρείαν ἔχειν μοι δοκεῖς," ὡς τὸν μὲν ...ηθέντα ἐφ' οἷς ἑαυτῷ σύνοιδε καταδῦναι, τοὺς ἄλλους τὸ σὺν εὐτολμίᾳ εὐθυβόλον ἐκπλήττεσθαι. ... τῷ τοιούτῳ δουλείαν, ἀλλ' οὐ μόνην ἐλευθε... ...ίχα ἀνυπευθύνου ἡγεμονίας ἐπιφημιστέον; Ζη...ς δὲ τῆς τούτου παῤῥησίας ἐγένετό τις Χαιρέας ... ἀπὸ παιδείας. Ἀλεξάνδρειαν γὰρ οἰκῶν τὴν ... Αἰγύπτῳ, δυςχεράναντός ποτε Πτολεμαίου καὶ ...λήσαντος οὐ ... ἐκείνου βασιλείας οὐκ ἐλάττονα τὴν ... ...σοῦ φύσει νομίσας ἐλευθερίαν, ἀντέλεξεν,

"Αἰγυπτίοισιν ἄνασσε! Σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω,
Οὐδ' ὄθομαι κοτέοντος — —

...σι γάρ τι βασιλικὸν αἱ εὐγενεῖς ψυχαί, τὸ λαμ... ...ν πλεονεξίᾳ τύχης οὐκ ἀμαυρούμεναι, ὃ προτρέπει ... τοῖς τὸ ἀξίωμα ὑπερόγκοις ἐξ ἴσου διαφέρεσθαι, ...ζονείᾳ παῤῥησίαν ἀντιτάττον. Θεόδωρον λόγος ἔχει ... ἐπικληθέντα ἄθεον, ἐκπεσόντα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ...ς Λυσίμαχον ἐλθόντα, ἐπειδή τις τῶν ἐν τέλει ... δρασμὸν ὠνείδισεν, ἅμα καὶ τὰς αἰτίας ἐπιλέγων,

ὅτι ἐπὶ ἀθεότητι καὶ διαφθορᾷ τῶν νέων καταγνω-
σθεὶς ἐξέπεσεν, "Οὐκ ἐξέπεσον," φάναι, "τὸ δὲ αὐ-
τὸ ἔπαθον τῷ Διὸς Ἡρακλεῖ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐξε-
τέθη πρὸς τῶν Ἀργοναυτῶν οὐκ ἀδικῶν, ἀλλ' ὅτι
μόνος πλήρωμα καὶ ἔρμα καθ' αὑτὸν ὢν ἐναυβάρει
δέος παρασχὼν τοῖς συμπλέουσι, μὴ τὸ σκάφος ὑ-
πέραντλον γένηται. Καὶ ἐγὼ διὰ τοῦτο μετανίστη
ὕψει καὶ μεγέθει τῆς ἐμῆς διανοίας τῶν πολιτευομέ-
νων Ἀθήνησιν οὐ δυνηθέντων συνδραμεῖν, ἀλλὰ κα
φθονηθείς." Προςανερομένου δὲ Λυσιμάχου, "Μ
καὶ ἐκ τῆς πατρίδος ἐξέπεσες φθόνῳ;" — πάλι
ἀποκρίνασθαι, "Φθόνῳ μὲν οὔ, φύσεως δὲ ὑπερβο
λαῖς, ἃς ἡ πάτρις οὐκ ἐχώρει. Καθάπερ γὰρ Σεμέ
λης, ἡνίκα Διόνυσον ἐκύει, τὸν ὡρισμένον ἄχρι τῆ
466 ἀποτέξεως χρόνον ἐνεγκεῖν οὐ δυνηθείσης, κατα
M. πλαγεὶς Ζεὺς τὴν τοῦ κατὰ γαστρὸς φύσιν ἠλιτόμη
νον ἐξέκαυσε, καὶ ἰσότιμον τοῖς οὐρανίοις ἀπέφη
θεοῖς· οὕτω καὶ ἐμέ, τῆς πατρίδος βραχυτέρας οὔ
σης ἢ ὥστε δέξασθαι φιλοσόφου φρονήματος ὄγκο
τοσοῦτον, δαίμων τὶς ἢ θεὸς ἀναστήσας, εἰς εὐτυχ
στερον τόπον Ἀθήνας ἀποικίσαι διενοήθη."

§ 19. Τῆς δὲ ἐν σοφοῖς ἐλευθερίας, ὥςπερ καὶ
τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, καὶ ἐν τοῖς ἀλό
γοις ζώοις παράδειγμα [illegible] ἂν τις εὕροι. Ο
γοῦν ἀλεκτρυόνες οὕτως [illegible] φιλοκινδύνως ἀγω
νίζεσθαι, ὥςτε ὑπὲρ τοῦ μη εἶξαι καὶ παραχωρῆσαι
καὶ ἂν ἡττῶνται ταῖς δυνάμεσιν, οὐχ ἡττῶνται ταῖ
εὐτολμίαις· ἄχρι γὰρ θανάτου παραμένουσιν. Ὁ συ-
νιδὼν Μιλτιάδης, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός, ἡνίκα
βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἅπασαν τὴν ἀκμὴν τῆς Ἀσία
ἀναστήσας μυριάσι πολλαῖς διέβαινεν ἐπὶ τῆς Εὐ
ρώπης, ὡς ἀναρπάσων αὐτοβοεὶ τὴν Ἑλλάδα, συνα
γαγὼν ἐν τῷ παναθηναϊκῷ τοὺς συμμάχους, ὀρνίθω
ἀγῶνα ἐπέδειξε, λόγου παντὸς δυνατωτέραν ὑπολα
βὼν ἔσεσθαι τὴν διὰ τῆς τοιαύτης ὄψεως πα
λευσιν· καὶ γνώμης οὐχ ἥμαρτε. Θεασάμενοι γὰρ

λητικὸν καὶ φιλότιμον ἄχρι τελευτῆς ἐν ἀλόγοις ἀ-ττητον, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν, ὡς ἐχθρῶν ἐναγωνιούμενοι σώμασι, τραυμάτων καὶ σφαγῶν ἀλογοῦντες, ὑπὲρ τῶν καὶ ἀποθανόντες, ἐν ἐλευθέρῳ τῷ γοῦν τῆς πατρίδος ἐδάφει ταφῆναι. Προτροπῆς γὰρ εἰς βελτίωσιν οὐδὲν οὕτως ἱκανόν, ὡς ἡ τῶν ἀφανεστέρων ἐλπίδος μείζων κατόρθωσις. Τοῦ δὲ περὶ τοὺς ὄρνιθας ἐναγωνίου μέμνηται καὶ ὁ τραγικὸς Ἴων διὰ τούτων,

Οὐδ' ὅγε σῶμα τυπεὶς διφυεῖς τε
Κόρας ἐπιλάθεται ἀλκᾶς,
Ἀλλ' ὀλιγοδρανέων φθογγάζεται·
Θάνατον δ' ὅγε δουλοσύνας προβέβουλε.

Πῶς οὖν σοφοὺς τί οἰόμεθα οὐκ ἀσμενέστατα δουλείας ἀνταλλάξεσθαι τελευτήν; Τὰς δὲ τῶν νέων καὶ ... ψυχὰς ἀρ' οὐκ ἄτοπον λέγειν ἐν ἄθλοις ἀρε-... ὀρνίδων ἐλαττοῦσθαι, καὶ μόλις φέρεσθαι τὰ ...εῖα; Καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό τις τῶν ἐπὶ βραχὺ ...ίας ἁψαμένων ἀγνοεῖ, ὅτι καλὸν μὲν πρᾶγμα ἐλευθερία, αἰσχρὸν δὲ δουλεία, καὶ ὅτι τὰ μὲν καλὰ ...έστι τοῖς ἀγαθοῖς, τὰ δ' αἰσχρὰ τοῖς φαύλοις· ...ὧν ἐναργέστατα παρίσταται, τὸ μήτε τινὰ τῶν ...δαίμων δοῦλον εἶναι, καὶ ἂν μυρίοι τὰ δεσποτῶν ...βολα προφέροντες ἐπανατείνωνται, μήτε τῶν ἀ-...νων ἐλεύθερον, καὶ ἂν Κροῖσος, ἢ Μίδας, ἢ ὁ μέγας βασιλεὺς ὢν τυγχάνῃ. Τὸ δὲ ἐλευθερίας μὲν ...ιμον κάλλος, δουλείας δὲ ἐπάρατον αἶσχος, ὑπὸ ... παλαιοτέρων καὶ πολυχρονιωτέρων, καὶ ὡς ἐν ...οῖς ἀθανάτων, οἷς θέμις ἀψευδεῖν, πόλεών τε ...θνῶν μαρτυρεῖται. Βουλαί τε γὰρ καὶ ἐκκλησίαι ...' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν ἀθροίζονται περί τι- 886 ... μᾶλλον ἢ ἐλευθερίας, παρούσης μὲν, βεβαιώσεως, P. ... δ' ἀπείη, κτήσεως. Ἡ δὲ Ἑλλὰς καὶ Βάρβαρος ... ἔθνη στασιάζουσι καὶ πολεμοῦσιν ἀεὶ, τί βου-...ονται ὅτι μὴ δουλείαν μὲν ἀποδιδράσκειν, ἐλευθε-

ρίαν δὲ περιποιεῖσθαι; Διὸ καὶ ἐν ταῖς μάχαις λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν καὶ στρατηγῶν μεγίστη παρακέλευσις ἥδ' ἐστὶ, "Κακῶν τὸ βαρύτατον, ἄνδρες σύμμαχοι, δουλείαν ἐπιφερομένην ἀπωσώμεθα! Τοῦ καλλίστου τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἐλευθερίας μὴ περιΐδωμεν! Ἥδ' ἐστὶν ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῆς εὐδαιμονίας, ἀφ' ἧς αἱ κατὰ μέρος ῥέουσιν ὠφέλειαι!" Δοκοῦσι μοι δοκοῦσιν οἱ τῶν Ἑλλήνων ὀξυδερκέστατοι διάνοιαν Ἀθηναῖοι — ὅπερ γὰρ ἐν ὀφθαλμῷ κόρη, ἢ ἐν ψυχῇ λογισμὸς, τοῦτ' ἐν Ἑλλάδι Ἀθῆναι — τὴν ἐπὶ ταῖς σεμναῖς θεαῖς πομπὴν ὅταν στέλλωσι, δοῦλον μηδένα προςλαμβάνειν τοπαράπαν, ἀλλὰ δι' ἐλευθέρων ἕκαστα τῶν νενομισμένων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπιτελεῖν, καὶ οὐχ οἵων ἂν τύχῃ, ἀλλὰ βίον ἐζηλωκότων ἀνεπίληπτον· ἐπεὶ καὶ τὰ πρὸς τὴν ἑορτὴν πέμματα τῶν ἐφήβων οἱ δοκιμώτατοι σιτοποιοῦσι, ... εὐδοξίας καὶ τιμῆς, ὅπερ ἐστὶ, τὴν ὑπηρεσίαν ... μενοι, πρώην ὑποκριτῶν τραγῳδίαν ἐπιδεικνυμένων καὶ τὰ παρ' Εὐριπίδῃ τρίμετρα διεξιόντων ἐκεῖνα·

> Τ' ἐλεύθερον γὰρ ὄνομα παντὸς ἄξιον,
> Κἂν σμίκρ' ἔχῃ τις, μεγάλ' ἔχειν νομιζέτω.

Τοὺς οὖν θεατὰς ἅπαντας εἶδον ἐπ' ἄκρων ποδῶν ὑπ' ἐκπλήξεως ἀναστάντας, καὶ φωναῖς μείζοσι ... ἐκβοήσεσιν ἐπαλλήλοις, ἔπαινον μὲν τῆς γνώμης, ἔπαινον δὲ καὶ τοῦ ποιητοῦ συνείροντας, ὃς οὐ μόνον τὴν ἐλευθερίαν ἔργοις, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐσέμνυνεν. Ἄγαμαι καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν, οἳ σύμπαν ἀπέφηναν ἐλεύθερον τὸ πλήρωμα, μηδένα μήτε ... εἰς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας προςέμενοι δοῦλον, ἀδελφὰ ἐλευθερίας αὐτουργίαν ἐν τῷ τότε ἀσπασαμένων. ... δὴ καὶ ποιηταῖς προςέχειν ὅσιον — διὰ τί δὲ οὐ ... λομεν; Παιδευταὶ γὰρ οὗτοί γε τοῦ σύμπαντος βίου, καθάπερ ἰδίᾳ γονεῖς παιδὸς, καὶ οὗτοι τὰς πόλεις δημοσίᾳ σωφρονίζουσιν — οὐδ' ἡ Ἀργὼ ναυαρχοῦντος Ἰάσονος ἐπέτρεπεν ἐπιβαίνειν οἰκέταις, μεμ...

μένη καὶ ψυχῆς καὶ λογισμοῦ, φύσις οὖσα φιλελεύθερος. Ὅθεν καὶ Αἰσχύλος ἐπ' αὐτῆς εἶπε,

Ποῦ δ' ἐστὶν Ἀργοῦς ἱερὸν, αὔδασον, ξύλον.

νατάσεων δὲ καὶ ἀπειλῶν, ἃς σοφοῖς ἀνδράσιν ανατείνονται καὶ ἀπειλοῦσί τινες, ἥκιστα φροντιστέον, καὶ τὰ ὅμοια λεκτέον Ἀντιγενίδᾳ τῷ αὐλητῇ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνόν φασιν, ἐπειδή τις τῶν ἀντιτέχνων 887
θεὶς εἶπεν, "Ὠνήσομαί σε," βαθεῖ ἤθει φάναι, P.
Καὶ ἐγὼ τοιγαροῦν διδάξω σε αὐλεῖν." Ἄξιον οὖν τῷ σπουδαίῳ πρὸς μὲν τὸν ἔχοντα ὠνητικῶς λέ, "Σωφροσύνην ἄρα ἀναδιδαχθήσῃ·" πρὸς δὲ ἀπειλοῦντα φυγὴν ὑπερορίαν, "Πᾶσα γῆ μοι πα·" πρὸς δὲ τὸν τὴν τῶν χρημάτων ζημίαν, κεῖ μετρία βιοτά μοι·" πρὸς δὲ τὸν πληγὰς θάνατον ἐπανατεινόμενον, "Οὐ μορμολύττεταί ταῦτα, οὐδ' εἰμὶ πυκτῶν ἢ παγκρατιαστῶν ἐλάτ, οἵ τινες ἀμαυρὰ εἴδωλα ἀρετῆς ὁρῶντες, ἅτε των αὐτὸ μόνον εὐεξίαν διαπονήσαντες, ἑκάτερα κῶς ὑπομένουσιν. Ὁ γὰρ ἡγεμὼν σώματος ἐν νοῦς ἀνδρίᾳ τονωθεὶς οὕτω σφόδρα νενεύρωται, ἐπάνω πάσης ἀλγηδόνος ἵστασθαι δύνασθαι."

§. 21. Φυλακτέον οὖν τὸν τοιοῦτον θῆρα συλβάνειν, ὃς οὐκ ἀλκὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄψιν φοὸς ὢν, τὸ δυςάλωτον καὶ μὴ εὐκαταφρόνητον νυται. Ἀσυλία τόπων πολλάκις οἰκετῶν τοῖς καφυγοῦσιν, ἄδειαν καὶ ἐκεχειρίαν ὡς ἰσοτίμοις καὶ ελέσι παρέσχει· καὶ τοὺς ἐκ προπάππων καὶ τῶν ἄνω προγόνων κατά τινα συγγενικὴν διαδοχὴν παδούλους ἐστὶν ἰδεῖν, ὅταν ἐν ἱεροῖς ἱκέται καθέωνται, μετὰ πάσης ἀδείας ἐλευθεροστομοῦντας. Εἶ οἵ καὶ τοῖς κτησαμένοις οὐκ ἐξ ἴσου μόνον, ἀλ καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος εὐτόνως ἅμα καὶ ταφρονητικῶς διαφέρονται περὶ τῶν δικαίων. Οὓς γὰρ ὁ τοῦ συνειδότος ἔλεγχος, κἂν ὦσιν εὐρίδαι, πέφυκε δουλοῦσθαι. Οἱ δὲ τὴν τοῦ σώμα-

τος ἄδειαν ἐκ τῆς περὶ τὸν τόπον ἀσυλίας πεπορ σμένοι, ψυχῆς ἣν ὁ Θεὸς ἐκ πάντων ἀχείρωτον ἐδη μιούργησεν, ἐλεύθερα καὶ εὐγενῆ σφόδρα ἀναφαίνοι σιν ἤθη. Εἰ μὴ λίαν οὕτω τίς ἐστιν ἀλόγιστος, ὡ χωρία μὲν θάρσους αἴτια καὶ παῤῥησίας ὑπολαμβ νειν εἶναι, τὸ δὲ τῶν ὄντων θεοειδέστατον ἀρετ
469 μηκέτι· δι' ἣν καὶ τοῖς χωρίοις καὶ τοῖς ἄλλο
M. ὅσα φρονήσεως μετέχει, τὸ ἱεροπρεπὲς ἐγγίνετα Καὶ μὴν τοῖς μὲν εἰς ἀσύλους τόπους καταφεύγο σιν, ἐκ μόνων τῶν τόπων περιπεποιημένοις ἀσφ λειαν, ἐκ μυρίων ἄλλων ἀγωγίμοις συμβέβηκε γίν σθαι, δώρων γυναικὸς, ἀδοξίας τέκνων, ἔρωτός ἀπ της· τοῖς δὲ εἰς ἀρετὴν ὥςπερ εἰς ἀκαθαίρετον κ ἐρυμνότατον τεῖχος, ἀλογεῖν βλημάτων, ὧν αἱ ἐφ δρεῖαι τῶν παθῶν βάλλουσι καὶ τοξεύουσι. Ταύ τις πεφραγμένος τῇ δυνάμει μετὰ παῤῥησίας ἂν ε ποι, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι πρὸς τῶν τυχόντων ἁλίσκοντα

"Ἐγὼ δ' ἐμαυτοῦ," κατὰ τὸν τραγικὸν, "κ
κλύειν ἐπίσταμαι,
Ἄρχειν θ' ὁμοίως, τῇ ἀρετῇ σταθμώμενος
"Τὰ πάντα."

Λέγεται γοῦν ὁ Πριηνεὺς Βίας ἀπειλοῦντι Κροίσ μάλα καταφρονητικῶς ἀνταπειλῆσαι, ἐπεσθίειν τ κρομμύων, αἰνιττόμενος τὸ κλαίειν, ἐπειδὴ δάκρ κινεῖ ἡ κρομμύων βρῶσις. Οὕτως οἱ σοφοὶ βασι κώτερον οὐδὲν ἀρετῆς νομίζοντες, ἣ τοῦ βίου παντ αὐτοῖς ταξιαρχεῖ, τὰς τῶν ἄλλων ἡγεμονίας ὡς ὑπ κόων οὐ δεδίασι· παρ' ὃ τοὺς διχόνους καὶ δολερο ἅπασιν ὀνομάζειν ἔθος ἀνελευθέρους τε καὶ δουλ πρεπεῖς. Ὅθεν καὶ ἐκεῖνα εὖ πεφώνηται,

Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ εὐθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' ἀεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.

Τὸ γὰρ πλάγιον καὶ ποικίλον καὶ ἀπατηλὸν ἀγεννέστατον, ὥςπερ τὸ εὐθὺ καὶ ἄπλαστον καὶ

-μῶν εὐγενέστατον, λόγων βουλήμασι καὶ βουλημάτων λόγοις συνᾳδόντων, ἄξιον καταγελᾶν τῶν, ἐπειδὰν ἀπαλλαγῶσι δεσποτικῆς κτήσεως, ἐλευθερωθῆναι νομιζόντων. Οἰκέται μὲν γὰρ οὐκ ἔθ' ὁμοίως εἶεν οἰκονομούμενοι, δοῦλοι δὲ καὶ μαστιγίαι πάντες, ὑπακούοντες οὐκ ἀνθρώπων — ἧττον γὰρ ἂν ἦν τὸ δεινὸν — ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἀψύχοις ἀτιμοτάτων, ἀκράτου, λαχάνων, πεμμάτων, ὅσα ἄλλα σιτοπόνων τε καὶ ὀψαρτυτῶν περιεργίαι κατὰ γαστρὸς τῆς ταλαίνης δημιουργοῦσιν. Ὁ γοῦν Διογένης ἰδών τινα τῶν λεγομένων ἀπελευθέρων ἁβρυνόμενον, καὶ πολλοὺς αὐτῷ συνηδομένους, θαυμάσας τὸ ἄλογον καὶ ἄκριτον, „Ὅμοιον," εἶπεν, „ὡς εἴ τις ἀνακηρύξειέ τινα τῶν οἰκετῶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας εἶναι γραμματικόν, ἢ γεωμέτρην, ἢ μουσικόν, οὐδ' ὄναρ τῶν τεχνῶν ᾐσθημένον." Ὡς γὰρ ἐπιστήμονας οὐ ποιεῖ τὸ κήρυγμα, οὕτως οὐδὲ ἐλευθέρους — ἐπεὶ μακάριον ἦν — ἀλλὰ μόνον οὐκ οἰκέτας.

§. 22. Ἀνελόντες τοίνυν τὴν κενὴν δόξαν, ἧς ὁ πολὺς ὅμιλος ἀνθρώπων ἀπῃώρηται, καὶ ἀληθείας ἱεροπρεπεστάτου κτήματος ἐρασθέντες, μήτε τοῖς λεγομένοις ἀστοῖς πολιτείαν ἢ ἐλευθερίαν, μήτε τοῖς οἰκότριψιν ἢ ἀργυρωνήτους δουλείαν, ἐπιφημίσωμεν, ἀλλὰ γένη καὶ δεσποτικὰ γράμματα καὶ συνόλως σώματα παρελθόντες, ψυχῆς φύσιν ἐρευνῶμεν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς ἐπιθυμίας ἐλαύνεται, ἢ ὑφ' ἡδονῆς δελεάζεται, ἢ φόβος ἐκκλίνει, ἢ λύπη συστέλλεται, ἢ ὑπ' ἀπορίας τραχηλίζεται, δούλην μὲν αὐτήν, δοῦλον δὲ καὶ τὸν ἔχοντα μυρίων δεσποτῶν ἀπεργάζεται. Εἰ δὲ φρονήσει μὲν ἀμαθίαν, σωφροσύνῃ δὲ ἀκολασίαν, δειλίαν δὲ ἀνδρίᾳ, καὶ πλεονεξίαν δικαιοσύνῃ κατηγωνίσατο, τῷ ἀδουλώτῳ καὶ τὸ ἀρχικὸν προςείληφε. Ὅσαι δὲ 889 P. μηδ' ἑτέρας ἰδέας πω μετεσχήκασι, μήτε τῆς καταδεδουλωμένης, μήτε δι' ἧς ἐλευθερία βεβαιοῦται· γυμναὶ δέ εἰσιν ἔτι, καθάπερ αἱ τῶν κομιδῇ νηπίων, ψυχὰς τιθηνοκομητέον, ἐντάττοντας, τὸ μὲν πρῶτον

ΠΕΡΙ
ΒΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ
Η ΙΚΕΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ.

ARGUMENTUM LIBRI
DE
VITA CONTEMPLATIVA,
SIVE
SUPPLICUM VIRTUTIBUS.

Essaei, cuius nominis etymon est a colendo, res divinas, sanctiorem omnibus ceteris hominibus religionem [illegible] (1.). Mente enim sola, eaque pia, et virtute sincera et candida numen supremum colendum esse statuunt, vita ostendunt (2.). Sanctum hoc hominum genus in multis terrarum locis reperitur, apud Graecos aeque ac Barbaros, maxime tamen circum Alexandriam Aegypti (3.). Summum vitae praeceptum istis est temperantia, quippe quam omnis virtutis pietatisque initium et fundamentum vocant (4.). Convivia, quae vulgus ceterorum hominum vel indecore et immodeste (5.), vel fastuose et splendide ultra modum (6.), non plane ita, ut vere sapientes homines decet, peragere [illegible] (7.), ab his honestissime, cum gratiarum erga deum actione summa continentia septimo quovis die (sabbato) celebrantur (8.). Lectisternia convivarum sunt rudia e vili contexta [illegible]; servi non ministrant cibos et potum; servos enim non [illegible], quum ipsis servitus omnino legibus naturae, quae [illegible] homines liberos genuit, repugnare videatur (9.). Post [illegible] frugalem philosophantur, maximam partem allegorice,

de locis scripturae sacrae, non tamen, ut argut eloquentiae laudem captare studeant, hymnosque singu canunt, quorum ultimam clausulam (ἐφύμνια) omnes ac mulieres, repetunt (10.). Coenam porro sequitur lium, quo duobus choris, virorum et mulierum hymnos decantant absolvitur, ad imitationem maxime quam Moyses et Mariamme, postquam e mari rubro sunt, in honorem dei instituerunt. Itaque quum sin coeli aeque ac terrae, homines ipsi sanctissimi, utilissimi, summum virtutis fastigium assequuntur, beatissimam et suavissimam agunt (11.).

---

§. 1. Ἐσσαίων πέρι διαλεχθεὶς, οἳ τὸ κτικὸν ἐζήλωσαν καὶ διεπόνησαν βίον ἐν ἅπα τὸ γοῦν φορητότερον εἰπεῖν τοῖς πλείστοις μέρ ενεγκόντες, αὐτίκα καὶ περὶ τῶν θεωρίαν ἀσ μένων ἀκολουθία τῆς πραγματείας ἑπόμενο προςήκοντα λέξω, μηδὲν οἴκοθεν ἕνεκα τοῦ σαι προςτιθεὶς, ὃ δρᾶν ἔθος ἐν σπάνει καλῶ τηδευμάτων ἅπασι τοῖς ποιηταῖς καὶ λογοπ ἀλλ' ἀτεχνῶς αὐτῆς περιεχόμενος τῆς ἀληθείας ἣν οἶδ' ὅτι καὶ ὁ δεινότατος εἰπεῖν ἀπαγο Διαθλητέον δὲ ὅμως καὶ διαγωνιστέον. Οὐ γ τὸ μέγεθος τῆς τῶν ἀνδρῶν ἀρετῆς αἴτιον ἀς γενέσθαι τοῖς μηδὲν καλὸν ἡσυχάζεσθαι δικα Ἡ δὲ προαίρεσις τῶν φιλοσόφων εὐθὺς ἐμφα διὰ τῆς προςρήσεως· θεραπευταὶ γὰρ καὶ θε τρίδες ἐτύμως καλοῦνται, ἤτοι παρ' ὅσον ἰα ἐπαγγέλλονται κρείσσονα τῆς κατὰ πόλεις — γὰρ σώματα θεραπεύει μόνον, ἐκείνη δὲ καὶ νόσοις νενικημένας χαλεπαῖς καὶ δυςιάτοις, τέσκηψαν ἡδοναὶ καὶ ἐπιθυμίαι, λύπαι βοι, πλεονεξίαι τε καὶ ἀφροσύναι καὶ ἀδικίαι τὸ τῶν ἄλλων παθῶν καὶ κακιῶν ἀνήνυτον — ἢ παρ' ὅσον ἐκ φύσεως καὶ τῶν ἱερῶν

2 ἐπαιδεύθησαν θεραπεύειν τὸ ὄν, ὃ καὶ ἀγαθοῦ
κρεῖττόν ἐστι, καὶ ἑνὸς εἰλικρινέστερον, καὶ μονάδος
ἀρχεγονώτερον. Οἷς τίνας συγκρίνειν ἄξιον τῶν ἐπ-
αγγελλομένων εὐσέβειαν; Ἆρά γε τοὺς τὰ στοιχεῖα
τιμῶντας, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ; Οἷς καὶ ἐπωνυ-
μίας ἔθεντο ἑτέρας ἕτεροι, τὸ μὲν πῦρ Ἥφαιστον
παρὰ τὴν ἔξαψιν οἶμαι καλοῦντες, Ἥραν δὲ τὸν
ἀέρα, παρὰ τὸ αἴρεσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι πρὸς ὕ-
ψος, τὸ δὲ ὕδωρ Ποσειδῶνα, τάχα που διὰ τὸ πο-
τόν, τὴν δὲ γῆν Δήμητραν, παρ᾽ ὅσον μήτηρ εἶναι
δοκεῖ πάντων φυτῶν τε καὶ ζώων. Ἀλλὰ τὰ μὲν
ὀνόματα σοφιστῶν ἐστιν εὑρήματα. Τὰ δὲ στοιχεῖα,
ἄψυχος ὕλη καὶ ἐξ ἑαυτῆς ἀκίνητος, ὑποβεβλημένη
τῇ τεχνίτῃ πρὸς ἁπάσας σχημάτων καὶ ποιοτήτων
ἰδέας. Ἀλλὰ τοὺς τὰ ἀποτελέσματα, ἥλιον, σελήνην,
τοὺς ἄλλους ἀστέρας, πλανήτας ἢ ἀπλανεῖς, ἢ
τὸν σύμπαντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον; Ἀλλὰ καὶ
ταῦτα οὐκ ἐξ ἑαυτῶν γέγονεν, ἀλλ᾽ ὑπό τινος δημι-
ουργοῦ τελειοτάτου τὴν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ τοὺς ἡμι-
θέους; Τοῦτό γε καὶ χλεύης ἄξιον. Πῶς γὰρ ἂν ὁ
αὐτὸς ἀθάνατός τε καὶ θνητὸς εἴη, δίχα τοῦ καὶ
τὴν ἀρχὴν τῆς τούτων γενέσεως ἐπίληπτον εἶναι, μει-
ρακιώδους ἀκρασίας ἀνάπλεων, ἣν τολμῶσιν οὐκ
εὐαγῶς προςάπτειν ταῖς μακαρίαις καὶ θείαις δυνά-
μεσιν, εἰ γυναιξὶ θνηταῖς ἐπιμανέντες ὡμίλησαν οἱ
παντὸς πάθους ἀμέτοχοι καὶ τριςευδαίμονες. Ἀλλὰ
τοὺς τὰ ξόανα καὶ ἀγάλματα σέβοντας; Ὧν αἱ οὐ-
σίαι, λίθοι, καὶ ξύλα, τὰ μέχρι πρὸ μικροῦ τελείως
ἄμορφα, λιθοτόμων καὶ δρυοτόμων τῆς συμφυΐας
αὐτὰ διακοψάντων, ὧν τὰ ἀδελφὰ μέρη καὶ συγγε-
νῆ λουτροφόροι γεγόνασι καὶ ποδόνιπτρα, καὶ ἄλλα
ἄττα τῶν ἀτιμοτέρων, ἃ πρὸς τὰς ἐν σκότῳ χρείας
ὑπηρετεῖ μᾶλλον, ἢ τὰς ἐν φωτί. Τῶν μὲν γὰρ παρ᾽
Αἰγυπτίοις οὐδὲ μεμνῆσθαι καλὸν, οἳ ζῶα ἄλογα καὶ
ἥμερα μόνον, ἀλλὰ καὶ θηρίων τὰ ἀγριώτατα
προηγάγοσιν εἰς θεῶν τιμὰς ἐξ ἑκάστου τῶν κάτω

κάτω τῶν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ βιαίως ...
διαφθειρόμενα, προσκυνοῦσιν οἱ ἥμεροι τὰ ...
καὶ ἀτίθασσα, καὶ οἱ λογικοὶ τὰ ἄλογα, καὶ ...
γένειαν ἔχοντες πρὸς τὸ θεῖον, τὰ μηδ᾽ ἂν θη...
473 συγκριθέντα, οἱ ἄρχοντες καὶ δεσπόται τὰ ...
M. φύσει καὶ δοῦλα.

§. 2. Ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ἐπειδήπερ οὐ τοὺς ὁ...
λους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησιάζοντας ἀναπι...
σι φλυαρίας, αὐτοὶ ἀθεράπευτοι διατελείτωσαν, ...
τὴν ἀναγκαιοτάτην τῶν αἰσθήσεων πεπηρωμένο...
γω δὲ οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ...
ᾗ τὸ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος μόνη γνωρίζεται.
θεραπευτικὸν γένος βλέπειν ἀεὶ προςδιδασκό...
τῆς τοῦ ὄντος θέας ἐφιέσθω, καὶ τὸν αἰσθητὸν ...
ὑπερβαινέτω, καὶ μηδέποτε τὴν τάξιν ταύτην λ...
πρὸς τελείαν ἄγουσαν εὐδαιμονίαν. Οἱ δὲ ἐ...
ραπείαν ἰόντες, οὔτε ἐξ ἔθους, οὔτε ἐκ παρακλ...
ἢ παραινέσεων τινῶν, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἔρωτος ἁρπασ...
οὐρανίου, καθάπερ οἱ βακχευόμενοι καὶ κορυ...
ῶντες ἐνθουσιάζουσι, μέχρις ἂν τὸ ποθούμενον ...
σιν. Εἶτα διὰ τὸν τῆς ἀθανάτου καὶ μακαρία...
ἵμερον τετελευτηκέναι νομίζοντες ἤδη τὸν θνητὸν ...
ἀπολείπουσι τὰς οὐσίας υἱοῖς ἢ θυγατριδαῖς, ...

νδρας, καὶ αὐτοὺς γενομένους χρημάτων κρείττους. Ἀλλὰ πόσῳ βελτίονες, οἱ μὴ θρέμμασιν ἐμβόσκεσθαι τὰς κτήσεις ἀνέντες, ἀλλὰ τὰς ἀνθρώπων ἐνδείας συγγενῶν ἢ φίλων ἐπανορθωσάμενοι, καὶ ἐξ ἀπόρων εὐπόρους ἀποφήναντες; Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀπερίσκεπτον, ἵνα μὴ μόνον μανιῶδες, ἐπ' ἀνδρῶν, οὓς ἡ Ἑλλὰς ἐθαύμασεν, εἴπω τὸ ἔργον· τοῦτο δὲ νηφάλιον, καὶ μετὰ φρονήσεως ἠκριβωμένον περιττῆς. Οἱ πολέμιοι τί πλέον δρῶσιν ἢ κείρουσι καὶ δενδροτομοῦσι τὴν τῶν ἀντιπάλων χώραν, ἵνα σπάνει τῶν ἀναγκαίων πιεσθέντες ἐνδῶσι; Τοῦτο περὶ Δημόκριτον τοῖς ἀφ' αἵματος εἰργάσαντο, χειροποίητον ἔνδειαν καὶ πενίαν αὐτοῖς κατασκευάσαντες, οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς ἴσως, ἀλλὰ τῷ μὴ προϊδέσθαι καὶ περιαθρῆσαι τὸ τοῖς ἄλλοις συμφέρον. Πόσῳ δὴ κρείττους οὗτοι καὶ θαυμασιώτεροι, χρησάμενοι μὲν οὐκ ἐλάττοσι ταῖς πρὸς φιλοσοφίαν ὁρμαῖς, μεγαλόνοιαν δὲ ὀλιγωρίας προτιμήσαντες, καὶ χαρισάμενοι τὰς οὐσίας, ἀλλὰ μὴ διαφθείραντες, ἵνα καὶ ἑτέρους καὶ ἑαυτοὺς ὠφελήσωσι, καὶ τοὺς μὲν ἐν ἀφθόνοις περιουσίαις, ἑαυτοὺς δὲ ἐν τῷ φιλοσοφεῖν; Αἱ γὰρ χρημάτων καὶ κτημάτων ἐπιμέλειαι τοὺς χρόνους ἀναλίσκουσι. Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλὸν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην ὁ μὲν βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρή. Τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ Ὅμηρος αἰνίξασθαι ἐν Ἰλιάδι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τρισκαιδεκάτης ῥαψῳδίας διὰ τούτων τῶν ἐπῶν, 892 P.

Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν,
γλακτοφάγων, ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

ὡς τῆς μὲν περὶ βίον σπουδῆς καὶ χρηματισμὸν ἀδικίαν γεννώσης διὰ τὸ ἄνισον, δικαιοσύνην δὲ τῆς ἐναντίας προαιρέσεως, ἕνεκα ἰσότητος, καθ' ἣν

ἐτράφησαν ἐπειδὴ τὸ σύνηθες ὅλκον καὶ δυ
δυνατώτατον. Μετοικίζονται δὲ οὐκ εἰς ἑτέραν
λιν, ὥςπερ οἱ πρᾶσιν αἰτούμενοι παρὰ τῶν
μένων, ἀτυχεῖς ἢ κακόδουλοι δεσποτῶν ὑπαλλ
οὐκ ἐλευθερίαν αὑτοῖς ἐκπορίζοντες — πᾶσα
πόλις καὶ ἡ εὐνομωτάτη γέμει θορύβων καὶ
καὶ ταραχῶν ἀμυθήτων, ἃς οὐκ ἂν ὑπομείνε
ἅπαξ ὑπὸ σοφίας ἀχθεὶς — ἀλλὰ τειχῶν ἔξω
οῦνται τὰς διατριβὰς ἐν κήποις ἢ μοναγρίοις,
μίαν μεταδιώκοντες, οὐ διά τινα ὠμὴν ἐπιτετ
μένην μισανθρωπίαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐκ τῶν
μοίων τὸ ἦθος ἐπιμιξίας, ἀλυσιτελεῖς καὶ βλα
εἰδότες.

§. 3. Πολλαχοῦ μὲν οὖν τῆς οἰκουμένης
τοῦτο τὸ γένος. Ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ τελείου
σχεῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴν Βάρβαρον.
νάζει δὲ ἐν Αἰγύπτῳ καθ' ἕκαστον τῶν ἐπικ
μένων νομῶν, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξάνδ
Οἱ δὲ πανταχόθεν ἄριστοι καθάπερ εἰς πατ
θεραπευτῶν ἀποικίαν στέλλονται πρός τι χ
ἐπιτηδειότατον, ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ λίμνης Μ
κείμενον ἐπὶ γεωλόφου χθαμαλωτέρου, σφόδρα
καίρου, ἀσφαλείας τε ἕνεκα καὶ ἀέρος εὐκρα

σιν ἀπεργάζεται. Αἱ δὲ οἰκίαι τῶν συνεληλυθότων σφόδρα μὲν εὐτελεῖς εἰσι, πρὸς δύο τὰ ἀναγκαιότατα σκέπην παρέχουσαι, πρός τε τὸν ἀφ' ἡλίου φλογμὸν, καὶ τὸν ἀπὸ ἀέρος κρυμόν. Οὔτε ἐγγὺς, ὥςπερ αἱ ἐν τοῖς ἄστεσιν· ὀχληρὸν γὰρ καὶ δυςάρεστον τοῖς ἐρημίαν ἐζηλωκόσι καὶ μεταδιώκουσιν αἱ γειτνιάσεις· οὔτε πόῤῥω, δι' ἣν ἀσπάζονται κοινωνίαν, καὶ ἵνα, εἰ λῃστῶν γένοιτο ἔφοδος, ἀλλήλοις ἐπιβοηθῶσιν. Ἐν ἑκάστῃ δὲ οἰκίᾳ ἐστὶν ἱερὸν, ὃ καλεῖται σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται, μηδὲν εἰςκομίζοντες, μὴ ποτὸν, μὴ σιτίον, μηδέ τι τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὰς τοῦ σώματος χρείας ἀναγκαῖα, ἀλλὰ νόμους καὶ λόγια θεσπισθέντα διὰ προφητῶν, καὶ ὕμνους, καὶ τὰ ἄλλα οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐσέβεια συναύξονται καὶ τελειοῦνται. Ἀεὶ μὲν οὖν ἄληστον ἔχουσι τὴν τοῦ θεοῦ μνήμην, ὡς καὶ δι' ὀνειράτων μηδὲν ἕτερον, ἢ τὰ κάλλη τῶν θείων ἀρετῶν καὶ δυνάμεων φαντασιοῦσθαι. Πολλοὶ οὖν καὶ ἐκλαλοῦσιν ἐν ὕπνοις ὀνειροπολούμενοι τὰ τῆς ἱερᾶς φιλοσοφίας ἀοίδιμα δόγματα. Δὶς δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰώθασιν εὔχεσθαι, περὶ τὴν ἕω, καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν, ἡλίου μὲν ἀνίσχοντος, εὐημερίαν αἰτούμενοι τὴν ὄντως εὐημερίαν, φωτὸς οὐρανίου τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀναπλησθῆναι· δυομένου δὲ, ὑπὲρ τοῦ τὴν ψυχὴν τοῦ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν ὄγκου παντελῶς ἐπικουφισθεῖσαν, ἐν τῷ ἑαυτῆς συνεδρίῳ καὶ βουλευτηρίῳ γενομένην, ἀλήθειαν ἰχνηλατεῖν. Τὸ δὲ ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας διάστημα σύμπαν ἐστὶν αὐτοῖς ἄσκησις. Ἐντυγχάνοντες γὰρ τοῖς ἱεροῖς γράμμασι φιλοσοφοῦσι, τὴν πάτριον φιλοσοφίαν ἀλληγοροῦντες, ἐπειδὴ σύμβολα τὰ τῆς ῥητῆς ἑρμηνείας νομίζουσι φύσεως ἀποκεκρυμμένης, ἐν ὑπονοίαις δηλουμένης. Ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, οἳ

τῆς αἱρέσεως ἀρχηγέται γενόμενοι
τῆς ἀλληγορουμένης ἰδέας ἀπέλιπον,
476 τισὶν ἀρχετύποις χρώμενοι, μιμοῦνται
M ρέσεως τὸν τρόπον. Ὥςτ' οὐ θεωροῦσι μ
λὰ καὶ ποιοῦσιν ἄσματα καὶ ὕμνους εἰς
παντοίων μέτρων καὶ μελῶν, ἃ ῥυθμοῖς
ροις ἀναγκαίως χαράττουσι. Τὰς μὲν
μέρας χωρὶς ἕκαστοι μονούμενοι παρ' ἑ
τοῖς λεχθεῖσι μοναστηρίοις φιλοσοφοῦσι,
λειον οὐχ ὑπερβαίνοντες, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ
θεωροῦντες. Ταῖς δὲ ἑβδόμαις συνέρχον
περ εἰς κοινὸν σύλλογον, καὶ καθ' ἡλικίαν
θέζονται μετὰ τοῦ πρέποντος σχήματος,
χεῖρας ἔχοντες, τὴν μὲν δεξιὰν μεταξὺ
καὶ γενείου, τὴν δὲ εὐώνυμον ὑπεσταλμ
τῇ λαγόνι. Προελθὼν δὲ ὁ πρεσβύτατο
δογμάτων ἐμπειρότατος διαλέγεται, καθε
τῷ βλέμματι, καθεστώσῃ δὲ τῇ φωνῇ,
γισμοῦ καὶ φρονήσεως, οὐ δεινότητα λό
οἱ ῥήτορες, ἢ οἱ νῦν σοφισταὶ παρεπιδ
ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς νοήμασι διερευνηκὼς
μηνεύων ἀκρίβειαν, ἥτις οὐκ ἄκροις ὠ
νει, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς ἐπὶ ψυχὴν ἔρχεται
βαίως ἐπιμένει. Καθ' ἡσυχίαν δὲ οἱ ἄ
τες ἀκροῶνται τὸν ἔπαινον, νεύμασιν ὄψ
φαλῆς παραδηλοῦντες αὐτὸ μόνον. Τὸ
τοῦτο σεμνεῖον, εἰς ὃ ταῖς ἑβδόμαις συ
διπλοῦς ἐστι περίβολος, ὁ μὲν εἰς ἀνδρ
εἰς γυναικωνῖτιν ἀποκριθείς. Καὶ γὰρ
κες ἐξ ἔθους συνακροῶνται, τὸν αὐτὸν
τὴν αὐτὴν προαίρεσιν ἔχουσαι. Ὁ δὲ μ
οἴκιῶν τοῖχος, τὸ μὲν ἐξ ἐδάφους ἐπὶ τε
σαρας πήχεις εἰς τὸ ἄνω συνῳκοδόμητο
κείου τρόπον. Τὸ δὲ ἄχρι τέγους ἀνώ
νὲς ἀνίεται, δυοῖν ἕνεκα· τοῦ τε τὴν
αἰδῶ τῇ γυναικείᾳ φύσει διατηρεῖσθαι,

ἔχειν εὐμαρῆ καθεζομένας ἐν ἐπηκόῳ τὴν τοῦ διαλεγομένου φωνὴν ἐμπίπτουσαν.

4. Ἐγκράτειαν δὲ ὥςπερ τινὰ θεμέλιον προκαταβαλόμενοι τῇ ψυχῇ, τὰς ἄλλας ἐποικοδομοῦσιν ἀρετάς. Σιτίον δὲ ἢ ποτὸν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν προσενέγκαιτο πρὸ ἡλίου δύσεως, ἐπειδὴ τὸ μὲν φιλοσοφεῖν ἄξιον φωτὸς κρίνουσιν εἶναι, σκότους δὲ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας, ὅθεν τῷ μὲν ἡμέρας, ταῖς δὲ βραχύ τι μέρος τῆς νυκτὸς ἔνειμαν. Ἔνιοι δὲ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ὑπομιμνήσκονται τροφῆς, οἷς πλείων ὁ πόθος ἐπιστήμης ἐνίδρυται. Τινὲς δὲ οὕτως ἐνευφραίνονται καὶ τρυφῶσιν ὑπὸ σοφίας ἑστιώμενοι, πλουσίως καὶ ἀφθόνως τὰ δόγματα χορηγούσης, ὡς καὶ πρὸς διπλασίονα χρόνον ἀντέχειν, καὶ μόλις δι᾽ ἓξ ἡμερῶν ἀπογεύεσθαι τροφῆς ἀναγκαίας, ἐθισθέντες, ὥςπερ φασὶ τὸ τῶν τεττίγων γένος, ἀέρι τρέφεσθαι, τῆς ᾠδῆς ὥς γε οἶμαι τὴν ἔνδειαν ἐξευμαριζούσης. Τὴν δὲ ἑβδόμην πανίερόν τινα καὶ πανέορτον νομίζοντες εἶναι ἐξαιρέτου γέρως ἠξιώκασιν, ἐν ᾗ μετὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν καὶ τὸ σῶμα λιπαίνουσιν, ὥςπερ ἀμέλει καὶ τὰ θρέμματα τῶν συνεχῶν πόνων ἀνιέντες. Σιτοῦνται δὲ πολυτελὲς οὐδὲν, ἀλλὰ ἄρτον εὐτελῆ, καὶ ὄψον ἅλες, οὓς οἱ ἁβροδιαίτατοι παραρτύουσιν ὑσσώπῳ· ποτὸν ὕδωρ ναματιαῖον αὐτοῖς ἐστιν. Ἃς γὰρ ἡ φύσις ὑπέστησε τῷ θνητῷ γένει δεσποίνας, πεῖνάν τε καὶ δίψαν, ἀπομειλίσσουσι, 895 τῶν εἰς κολακείαν ἐπιφέροντες οὐδὲν, ἀλλ᾽ P. αὐτὰ τὰ χρήσιμα, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο ἐσθίουσι μὲν ὥςτε μὴ πεινῆν, πίνουσι δὲ ὥςτε μὴ διψῆν, πλησμονὴν ὡς ἐχθρόν τε καὶ ἐπίβουλον ἐκτρεπόμενοι ψυχῆς καὶ σώματος. Ἐπεὶ δὲ σκέπης διττὸν εἶδος τὸ μὲν ἐσθὴς, τὸ δὲ οἰκία, περὶ μὲν οἰκίας εἴρηται πρότερον, ὅτι ἐστὶν ἀκαλλώπιστος καὶ αὐτοσχέδιος, πρὸς τὸ χρειῶδες

αὐτὸ μόνον εἰργασμένη. Καὶ ἐσθὴς δὲ ὁμοίως εὐτελεστάτη, πρὸς ἀλέξημα κρυμοῦ τε καὶ θάλπους, χλαῖνα μὲν ἀπὸ λασίου δορᾶς παχεῖα χειμῶνος, ἐξωμὶς δὲ θέρους, ἢ ὀθόνη. Συνόλως γὰρ ἀσκοῦσιν ἀτυφίαν, εἰδότες τύφου μὲν τὸ ψεῦδος ἀρχήν, ἀτυφίας δὲ ἀλήθειαν, ἑκάτερον δὲ πηγῆς λόγον ἔχον. Ῥέουσι γὰρ ἀπὸ μὲν τοῦ ψεύδους αἱ πολύτροποι τῶν κακῶν ἰδέαι, ἀπὸ δὲ τῆς ἀληθείας αἱ περιουσίαι τῶν ἀγαθῶν ἀνθρωπίνων τε καὶ θείων.

§. 5. Βούλομαι δὲ καὶ τὰς κοινὰς συνόδους
αὐτῶν καὶ ἱλαρωτέρας ἐν συμποσίοις διαγωγὰς εἰ-
πεῖν, ἀντιτάξας τὰ τῶν ἄλλων συμπόσια. Οἱ μὲν
γὰρ ὅταν ἄκρατον ἐμφορήσωνται, καθάπερ οὐκ οἶ-
νον πίνοντες, ἀλλὰ παρακινητικόν τι καὶ μανιῶδες,
καὶ εἴ τι χαλεπώτερον ἐπ' ἐκστάσει λογισμοῦ φυσι-
κοῦ, ἀράσσουσι καὶ λυττῶσι κυνῶν τρόπον ἀτιθάσ-
σων, καὶ ἐπανιστάμενοι δάκνουσιν ἀλλήλους, καὶ
ἀποτρώγουσι, ῥῖνας, ὦτα, δακτύλους, ἕτερ' ἄττα
μέρη τοῦ σώματος, ὡς τὸν ἐπὶ Κύκλωπος καὶ τῶν
Ὀδυσσέως ἑταίρων μῦθον ἀποδεδειχέναι τούτους ἀ-
ληθῆ; ψωμούς, ἤ φησιν ὁ ποιητής, ἐπεσθίοντας
ἀνδρομέους, καὶ ὠμότερον ἢ ἐκεῖνος. Ὁ μὲν γὰρ
ἐχθροὺς ὑποτοπήσας ἠμύνατο, οἱ δὲ συνήθεις καὶ
φίλους· ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ συγγενεῖς, ἐφ' ἁλῶν καὶ
τραπέζης, ἄσπονδα ἐν σπονδαῖς ἐργασάμενοι τῶν
ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὅμοια, καὶ παρακόπτον-
τες ὡς καὶ νόμισμα δόκιμον ἄσκησιν, οἱ ἀντὶ ἀ-
θλητῶν ἄθλιοι. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐπιφημιστέον.
Ἅπερ γὰρ νήφοντες ἐν σταδίοις ἐκεῖνοι, θεαταῖς
478 χρώμενοι τοῖς παρ' Ἕλλησι μεθ' ἡμέραν, ἕνεκα
M. νίκης καὶ στεφάνων ὀλυμπιονῖκαι σὺν τέχνῃ δρῶ-
σιν, οὗτοι κιβδηλεύοντες ἐπὶ συμποσίων, νύκτωρ
ἐν σκότῳ μεθύοντες, ἐμπαροινοῦντες, ἀνεπιστημό-
νως καὶ κακοτέχνως ἐπ' ἀτιμίᾳ καὶ ὕβρει καὶ αἰ-
κίᾳ χαλεπῇ τῶν ὑπομενόντων ἐνεργοῦσιν. Εἰ δ

...ὑβρισθεὶς παρελθὼν εἰς μέσον διαλύ-
...πλείονος ἐξουσίας καταπαλαίουσι, φο-
... ταυτῷ καὶ θανατῶντες. Πάσχουσι γάρ.
...ἐν διατιθέασιν, ἅπερ οὐκ ἴσασι πα- 896
...οντες, οἱ τὸν οἶνον, οὐχ ὡς ὁ κωμικός φη- P.
... κακῷ τῶν πλησίον αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ
... ἰδίῳ πίνειν ὑπομένοντες. Τοιγαροῦν οἱ πρὸ
... παρελθόντες εἰς τὰ συμπόσια σῷοι καὶ φί-
...ικρὸν ὕστερον ἐξίασιν ἐχθροὶ καὶ τὰ σώματα
...ηριασμένοι. Καὶ οἱ μὲν συνηγόρων καὶ δικα-
... οἱ δὲ καταπλάστων καὶ ἰατρῶν καὶ τῆς ὑπὸ
...ν δέονται βοηθείας. Ἕτεροι δὲ τῶν μετριώ-
...δοκούντων εἶναι συμποτῶν, ὥςπερ μανδρα-
... τὸν ἄκρατον πιόντες ὑποβεβλήκασι, καὶ τὸν
... αὐχένα προβαλόντες, καὶ τὸν αὐχένα ἐγ-
... ἐπιστρέψαντες ἐνεργόμενοι ταῖς κύλιξιν,
... βαθεῖ πιέζονται, μηδὲν μήτε ἰδόντες, μήτε
...ντες, ὡς μίαν μόνην ἔχοντες αἴσθησιν τὴν
...δουλοπρεπεστάτην γεῦσιν. Οἶδα δέ τινας, οἳ ἐ-
...ἀκροθώρακες γένωνται, πρὶν τελέως βαπτι-
...), τὸν εἰς τὴν ὑστεραίαν πότον ἐξ ἐπιδό-
...καὶ συμβολῶν προευτρεπιζομένους, μέρος ὑπο-
...ὤοντας τῆς ἐν χερσὶν εὐφροσύνης εἶναι, τὴν
...τῆς εἰς τὸ μέλλον μέθης ἐλπίδα. Τοῦτον
...ρόπον διαζῶντες ἄοικοι καὶ ἀνέστιοι διατε-
..., ἐχθροὶ μὲν γονέων, καὶ γυναικῶν, καὶ τέ-
... ἐχθροὶ δὲ καὶ τῆς πατρίδος, πολέμιοι δὲ καὶ
... Ὑγρὸς γὰρ καὶ ἄσωτος βίος ἅπασιν ἐπί-
...

7. Ἴσως δὲ ἄν τις ἀποδέξαιτο τὴν ἐπιπο-
...νῦν πανταχοῦ τῶν συμποσίων διάθε-
...κατὰ πόθον τῆς Ἰταλικῆς πολυτελείας καὶ τρυ-
...ῆν ἐζήλωσαν Ἕλληνές τε καὶ Βάρβαροι, πρὸς
...ξιν μᾶλλον ἢ πρὸς εὐωχίαν ποιούμενοι τὰς
...κευάς. Τρίκλινά τε καὶ περίκλινα χελώνης
...φαντος κατεσκευασμένα, καὶ τιμαλφεστέρας

ὕλης, ὧν τὰ πλῆστα λιθοκόλλητα, στρωμν... λουργεῖς ἐνυφασμένου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ ... θοβαφεῖς ἕτεραι παντοίων χρωμάτων, πρὸς τὴ... ὄψεως ἐπαγωγὸν, ἐκπωμάτων πλῆθος, ἐκτε... νων καθ' ἕκαστον εἶδος. Ῥυτὰ γὰρ καὶ ... καὶ κύλικες, καὶ ἕτερα πολυειδῆ τεχνικώτατα ... ρίκλεια καὶ τορείαις ἐπιστημονικῶν ἀνδρῶν ...
479 μένα, διακονικὰ ἀνδράποδα, εὐμορφότατα καὶ ...
M ρικαλλέστατα, ὡς ἀφιγμένα οὐχ ὑπηρεσίας ... μᾶλλον, ἢ τοῦ φανέντα τὴν τῶν θεωμένων ... ἡδύναι. Τούτων οἱ μὲν παῖδες ἔτι ὄντες οἰνοχ... ὑδροφοροῦσι δὲ βούπαιδες, λελουμένοι καὶ λελ... σμένοι; τά τε πρόςωπα ἐντρίβονται καὶ ὑπογρά... ται, καὶ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας εὖ πως δι... κονται σφηκούμενοι. Βαθυχαῖται γάρ εἰσιν, ... κειρόμενοι τὸ παράπαν, ἢ τὰς προμετωπιδίο... τὸ μόνον ἐξ ἄκρων εἰς ἐπανίσωσιν, καὶ γρ... κυκλοτεροῦς ἠκριβωμένοι σχῆμα, χιτῶνάς τε ... χνοϋφεῖς καὶ ἐκλεύκους ἐπανεζωσάμενοι, τὰ ... ἐμπρόσθια κατωτέρω τῶν ὑπὸ γόνυ, τὰ δὲ ... πιν μικρὸν ὑπὸ τοῖς γονατίοις, ἑκάτερον δὲ μ... οὐλοτέραις ταῖς σειραίαις ἐπιδιπλώσεσι κατὰ ... τῶν χιτωνίσκων συμβολὴν συστέλλοντες, ἐκ... γίων κόλπους ἀπαιωροῦντες, εὐρύναντες τὰ ... τῶν πλευρῶν ἐφεδρεύουσιν. Ἄλλοι δὲ μειράκια ... τογένεια τοὺς ἰούλους ἄρτι ἀνθοῦντες, ἀθύρμ... πρὸ μικροῦ παιδεραστῶν γεγονότες, ἠσκημένοι ... δρα περιέργως πρὸς τὰς βαρυτέρας ὑπηρεσίας, ... δειξις ἑστιατόρων εὐπορίας, ὡς δὲ ἔχει τὸ ἀλ... ἀπειροκαλίας, ὡς ἴσασιν οἱ χρώμενοι. Πρ... τούτοις αἱ πεμμάτων καὶ ὄψων καὶ ἡδυσμάτων ... κιλίαι, περὶ ἃ σιτοπόνοι καὶ ὀψαρτυταὶ πονοῦ... φροντίζοντες οὐ γεῦσιν, ὅπερ ἀναγκαῖον ἦν, ... ναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄψιν τῇ καθαριότητι. ... γοῦν καὶ πλείους εἰςκομίζονται τράπεζαι πλήρεις ... πάντων, ὅσα γῆ τε καὶ θάλαττα καὶ ποταμοὶ ...

φέρουσιν, ἔκλογα πάντα καὶ εὔσαρκα, χερ-
ν, ἐνύδρων, ἀεροπόρων, ὧν ἑκάστη διαλλάσ-
αὶ ταῖς παρασκευαῖς, καὶ ταῖς παραρτύσεσιν.
δὲ τοῦ μηδὲν εἶδος ἀπολειφθῆναι τῶν ἐν τῇ
, τελευταῖαι τῶν ἀκροδρύων εἰςκομίζονται
σαι, δίχα τῶν εἰς τοὺς κώμους καὶ τὰς λε-
ας ἐπιδειπνίδας. Εἶτα αἱ μὲν ἐκκομίζονται
διὰ τὴν τῶν παρόντων ἀπληστίαν, οἱ τρό-
αιθυῶν ἐμφορούμενοι, κατοψοφαγοῦσιν οὕ-
ὡς καὶ τῶν ὀστέων ἐπεντραγεῖν τὰς δὲ λω-
τες καὶ σπαράξαντες, ἡμιβρώτους ἐῶσιν. Ὅ-
δὲ τελέως ἀπαγορεύσωσι, τὰς μὲν γαστέρας
φαρύγγων πεπληρωμένοι, κενοὶ δὲ πρὸς τὰς
μίας, ἀπειρηκότες πρὸς τὰς ἐδωδὰς, τοὺς
ας ἐν κύκλῳ περιάγοντες, τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ
μυκτῆρσι περιϊχνεύουσι, τοῖς μὲν τὰς εὐσαρ-
καὶ τὸ πλῆθος, τοῖς δὲ τὴν ἀναδιδομένην
ν. Εἶτα ὅταν ἀμφοτέρων ὄψεών τε καὶ ὀ-
γένωνται διακορεῖς, ἐσθίειν διακελεύουσιν, ἐπ-
αντες οὐκ ὀλίγα τὴν παρασκευὴν καὶ τὸν
τορα τῆς πολυτελείας. Ἀλλὰ τί ταῦτα προς-
ηκύνειν, ἃ παρὰ πολλοῖς ἤδη τῶν μετριωτέ-
καταγινώσκεται προςαναῤῥηγνῦντα τὰς ἐπιθυ-
ὧν ἡμείωσις ὠφέλιμον; Εὔξαιτο γὰρ ἄν τις
ἀπευκταιότατα πεινᾶν τε καὶ δίψαν, ἢ τὴν
ς τοιαύταις εὐωχίαις ἄφθονον σιτίων καὶ πο-
[illegible]σίαν.

[illegible] Τῶν γοῦν ἐν τῇ Ἑλλάδι συμποσίων τὰ
[illegible] καὶ σημειωδέστατα δύο ταῦτά ἐστιν, οἷς
[illegible]κράτης παρετύγχανε· τὸ μὲν ἐν Καλλίου,
[illegible]στεφανωθέντος Αὐτολύκου, τὰ ἐπινίκια ἑστι-
[illegible] δὲ ἐν Ἀγάθωνος, ἃ καὶ μνήμης ἠξίωσαν
[illegible]τά τε ἤθη καὶ τοὺς λόγους φιλόσοφοι, Ξε- 898
[illegible] τε καὶ Πλάτων. Ἀνεγράψαντο γὰρ ὡς ἀ- P.
[illegible]μόνευτα, οἷς ὑπετόπασαν χρήσασθαι παρα-
[illegible] τοὺς ἔπειτα τῆς ἐν συμποσ[illegible] [illegible]μελείας

διαγωγῆς. Ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα συγκρινόμενα τοῖ
τῶν ἡμετέρων, οἳ τὸν θεωρητικὸν ἠσπάσαντο βίο
γέλως ἀναφανεῖται. Ἡδονὰς μὲν οὖν ἔχει ἑκάτερ
ἀνθρωπικώτερον δέ ἐστι τὸ Ξενοφῶντος. Αὐλητρί
δες γὰρ καὶ ὀρχησταὶ, καὶ θαυματοποιοὶ, καὶ πο
ηταὶ γελοίων, ἐπὶ τῷ σκῶψαι καὶ χαριεντίσασθ
μέγα φρονοῦντές εἰσι, καί τινα ἄλλα τῶν ἐν τα
ἱλαρωτέραις ἀνέσεσι. Τὸ δὲ πλατωνικὸν ὅλον σχ
δόν ἐστι περὶ ἔρωτος, οὐκ ἀνδρῶν ἐπὶ γυναιξ
ἐπιμανέντων, ἢ γυναικῶν ἀνδράσιν αὐτὸ μόνον —
ἐπιτελοῦνται γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι αὗται νόμῳ φύσε
— ἀλλὰ ἀνδρῶν ἄρσεσιν, ἡλικίᾳ μόνον διαφέροντ
Καὶ γὰρ εἴ τι περὶ ἔρωτος καὶ οὐρανίου Ἀφροδ
της κεκομψεῦσθαι δοκεῖ, χάριν ἀστεισμοῦ παρειλη
πται. Τὸ γὰρ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος ὁ κοινὸς κα
πάνδημος ἔρως διείληφεν, ἀνδρείαν μὲν τὴν βιω
φελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήν
ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπε
γαζόμενος, καὶ ἀνδρογύνους κατασκευάζων, οὓς
χρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκ
τεῖσθαι. Λυμηνάμενος δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικ
καὶ εἰς ἐρωμένης τάξιν καὶ διάθεσιν ἀγαγὼν, ἐ
μίωσε καὶ τοὺς ἐραστὰς περὶ τὰ ἀναγκαιότατα, σ
μά τε καὶ ψυχὴν καὶ οὐσίαν. Ἀνάγκη γὰρ
παιδεραστοῦ τὸν μὲν νοῦν τετάσθαι πρὸς τὰ π
δικὰ, καὶ πρὸς ταῦτα μόνον ὀξυδερκοῦντα, π
δὲ τὰ ἄλλα πάντα ἴδιά τε καὶ κοινὰ, τυφλούμε
ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ μάλιστα εἰ ἀποτυγχά
συντήκεσθαι· τὴν δὲ οὐσίαν ἐλαττοῦσθαι διχό
ἔκ τε ἀμελείας, καὶ τῶν εἰς τὸν ἐρώμενον ἀνα
μάτων. Παραφύεται δὲ καὶ μεῖζον ἄλλο πά
μον κακόν. Ἐρημίαν γὰρ πόλεων, καὶ σπάνιν
ἀρίστου γένους ἀνθρώπων, καὶ στείρωσιν καὶ ἀ
νίαν τεχνάζονται, οἳ μιμοῦνται τοὺς ἀνεπιστ
481 νας τῆς γεωργίας, σπείροντες ἀντὶ τῆς βαθ
M. πεδιάδος ὑφάλμους ἀρούρας, ἢ λιθώδη καὶ σ

ωρία, ἃ πρὸς τῷ μηδὲν πεφυκέναι βλα- καὶ τὰ βληθέντα φθείρει σπέρματα. Σιω- ῶν μύθων πλάσματα καὶ τοὺς διαωμάτους, ἀρχὰς προςφύντες ἀλλήλοις ἐρωτικαῖς δυ- αὖθις οἷα μέρη συνεληλυθότα διεζεύχθη- ς ἁρμονίας ὑφ' ἧς συνείχοντο λυθείσης. ῶγα γὰρ ταῦτα πάντα, δυνάμενα τῇ και- τῆς ἐπινοίας τὰ ὦτα δελεάζειν, ὧν ἐκ 899 τοῦ περιόντος οἱ Μωϋσέως γνώριμοι μεμα- P. ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐρᾶν ἀληθείας καταφρο- ἀνεξαπάτητοι διατελοῦντες.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ διωνομασμένα συμπόσια μεστὰ φλυαρίας ἐστὶν, ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα ἴον, εἴ τις μὴ πρὸς δόξαν, καὶ τὴν διαδο- περὶ αὐτῶν ὡς δὴ πάνυ κατωρθωμένων φή- λήσειν ἀφορᾷν, ἀντιτάξω τῶν ἀνατεθεικό- ἴδιον βίον καὶ ἑαυτοὺς ἐπιστήμῃ καὶ θεω- τῆς φύσεως πραγμάτων, κατὰ τὰς τοῦ ν Μωϋσέως ἱερωτάτας ὑφηγήσεις. Οὗτοι πρῶτον ἀθροίζονται δι' ἑπτὰ ἑβδομάδων, οὐ ἣν ἁπλῆν ἑβδομάδα, ἀλλὰ καὶ τὴν δύνα- ηκότες. Ἁγνὴν γὰρ καὶ ἀειπάρθενον αὐτὴν Ἔστι δὲ προεόρτιος μεγίστης ἑορτῆς, ἣν πεν- ; ἔλαχεν, ἁγιώτατος καὶ φυσικώτατος ἀρι- ἐκ τῆς τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου δυνάμεως, ὶν ἀρχὴ τῆς τῶν ὅλων γενέσεως καὶ συστά- Ἐπειδὰν οὖν συνέλθωσι λευχειμονοῦντες φαι- τὰ τῆς ἀνωτάτω σεμνότητος, ὑποσημαίνον- ς τῶν ἐφημερευτῶν — οὕτω γὰρ ὀνομάζειν

μεναι, προσεύχονται τῷ θεῷ θυμήρη γενέσθαι κα
κατὰ νοῦν ἀπαντῆσαι τὴν εὐωχίαν. Μετὰ δὲ τὰ
εὐχὰς οἱ πρεσβύτεροι κατακλίνονται, ταῖς εἰσκρί
σεσιν ἀκολουθοῦντες. Πρεσβυτέρους γὰρ οὐ τοὺ
πολυετεῖς καὶ παλαιοὺς νομίζουσιν, ἀλλ᾽ ἔτι κομιδ
νέους παῖδας, ἐὰν ὀψὲ τῆς προαιρέσεως ἐρασθῶ
482 σαν, ἀλλὰ τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐνηβήσαντα
M καὶ ἐνακμάσαντας τῷ θεωρητικῷ μέρει φιλοσοφία
ὃ δὴ κάλλιστον καὶ θειότατόν ἐστι. Συνεστιῶντ
δὲ καὶ γυναῖκες, ὧν πλεῖσται γηραιαὶ παρθένοι τυ
χάνουσι τὴν ἁγνείαν, οὐκ ἀνάγκῃ, καθάπερ ἔνι
τῶν παρ᾽ Ἕλλησιν ἱερειῶν, διαφυλάξασαι μᾶλλον
καθ᾽ ἑκούσιον γνώμην, διὰ δὲ ζῆλον καὶ πόθον σ
φίας, ᾗ συμβιοῦν σπουδάζουσι, τῶν περὶ σῶμα
δονῶν ἠλόγησαν, οὐ θνητῶν ἐκγόνων, ἀλλ᾽ ἀθ
νάτων ὀρεχθεῖσαι, ἃ μόνη τίκτειν ἀφ᾽ ἑαυτῆς
τέ ἐστιν ἡ θεοφιλὴς ψυχὴ, σπείραντος εἰς αὐ
ἀκτῖνας νοητὰς τοῦ πατρὸς, αἷς δυνήσεται θεω
τὰ σοφίας δόγματα.

§. 9. Διανενέμηται δὲ ἡ κατάκλισις χωρὶς
ἀνδράσιν ἐπὶ δεξιὰ, χωρὶς δὲ γυναιξὶν ἐπ᾽ εὐω
μα. Εἴ πού τις ὑπολαμβάνει στρωμνὰς, εἰ καὶ
πολυτελεῖς, ἀλλ᾽ οὖν μαλακωτέρας ἀνθρώποις ε
γένεσι καὶ ἀστείοις καὶ φιλοσοφίας ἀσκηταῖς εὐ
πῖσθαι, στιβάδες εἰσὶν εἰκαιοτέρας ὕλης, ἀ
εὐτελῆ πάνυ χαμαίστρωτα παπύρου τῆς ἐγχ
μικρὸν ὑπέρχοντα κατὰ τοὺς ἀγκῶνας ἵνα ἐ
δοιντο. Τὴν μὲν γὰρ λακωνικὴν σκληραγωγίαν
νιᾶσιν, ἀεὶ δὲ καὶ πανταχοῦ τὴν ἐλευθέριον
λίαν ἐπιτηδεύουσιν, ἀνὰ κράτος τοῖς ἡδονῆ
τροις ἀπεχθόμενοι. Διακονοῦνται δὲ οὐχ ὑπ
δραπόδων, ἡγούμενοι συνόλως τὴν θεραπόν
δούλων κτῆσιν εἶναι παρὰ φύσιν. Ἡ μὲν
λευθέρους ἅπαντας γεγέννηκεν· αἱ δὲ
καὶ πλεονεξίαι ζηλωσάντων τὴν ἀρχέκ
τα καταζεῦξαι, τὸ ἐπὶ τοῖς ἀσθεν

τοῖς δυνατωτέροις ἀνῆψαν. Ἐν δὴ τῷ ἱερῷ τῷ συμποσίῳ δοῦλος μὲν ὡς ἔφην οὐδεὶς, ἐλεύθεροι δὲ ὑπηρετοῦσι, τὰς διακονικὰς χρείας ἐπιτελοῦντες οὐ πρὸς βίαν, οὐδὲ προστάξεις ἀναμένοντες, ἀλλ' ἐθελουσίῳ γνώμῃ φθάνοντες μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας τὰς ἐπικελεύσεις. Οὐδὲ γὰρ οἱ τυχόντες ἐλεύθεροι τάττονται πρὸς ταῖς ὑπηρεσίαις ταύταις, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐν τῷ συστήματι μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἀριστίνδην ἐπιλεγέντες, ὃν χρὴ τρόπον ἀστείους καὶ εὐγενεῖς πρὸς ἄκραν ἀρετὴν ἐπειγομένους, οἳ καθάπερ υἱοὶ γνήσιοι φιλοτίμως ἄσμενοι πατράσιν καὶ μητράσιν ὑπουργοῦσιν, κοινοὺς αὐτῶν γονεῖς νομίζοντες οἰκειοτέρους τῶν ἀφ' αἵματος, εἴγε καλοκἀγαθίας οὐδὲν οἰκειότερόν ἐστι τοῖς εὖ φρονοῦσιν. Ἄζωστοι δὲ καὶ καθειμένοι τοὺς χιτωνίσκους εἰςίασιν ὑπηρετήσοντες, ἕνεκα τοῦ μηδὲν εἴδωλον ἐπιφέρεσθαι δουλοπρεποῦς σχήματος εἰς τοῦτο τὸ συμπόσιον. Οἶδ' ὅτι γελάσονταί τινες ἀκούσαντες· γελάσονται δὲ κλαυθμῶν καὶ θρήνων ἄξια δρῶντες. Οἶνος ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ εἰςκομίζεται, ἀλλὰ διαυγέστατον ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν τοῖς πολλοῖς, θερμὸν δὲ τῶν πρεσβυτάτων τοῖς ἁβροδιαίτοις. Καὶ τράπεζα καθαρὰ τῶν ἐναίμων, ἐφ' ἧς ἄρτος μὲν τροφή, προσόψημα δὲ ἅλες οἷς ἔστιν ὅτε καὶ ὕσσωπος ἥδυσμα παραρτύεται διὰ τοὺς τρυφῶντας. Ἀκόλουθα γὰρ ὡς τοῖς ἱερεῦσι θύειν, καὶ τούτοις νήφειν ὁ ὀρθὸς λόγος ὑφηγεῖται. Οἶνος μὲν γὰρ ἀφροσύνης φάρμακον, ὄψα δὲ πολυτελῆ τὸ θρεμμάτων ἀπληστότατον διερεθίζει τὴν ἐπιθυμίαν.

§. 10. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τὸ κατακλιθῆναι μὲν τοὺς συμπότας ἐν αἷς ἐδήλωσα τάξεσι, στῆναι δὲ τοὺς διακονουμένους ἐν κόσμῳ πρὸς ὑπηρεσίαν ἑτοίμους, πότος δ' οὐκ ἔστιν, τίς ἄν; *** Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον, ὡς 901 μὴ γρύξαι τινὰ τολμᾶν ἢ ἀναπνεῦσαι βιαιότερον, P.

χρῆται τῇ διδασκαλίᾳ, διαμένων καὶ βραδύ
ἐπαναλήψεσιν, ἐγχαράττων ταῖς ψυχαῖς τὰ
Τῇ γὰρ ἑρμηνείᾳ τοῦ εὐτρόχως καὶ ἀπνευσ
ροντος, ὁ τῶν ἀκροωμένων νοῦς συνομαρτεῖ
τῶν, ὑστερίζει καὶ ἀπολείπεται τῆς καταλή
λεγομένων. Οἱ δὲ ἀνωρθιακότες εἰς αὐτὸν,
καὶ τῆς αὐτῆς σχέσεως ἐπιμένοντες ἀκρο
μὲν συνιέναι καὶ κατειληφέναι νεύματι καὶ
διασημαίνοντες, τὸν δὲ ἔπαινον τοῦ λέγοντ
τητι καὶ τῇ σχέδην περιαγωγῇ τοῦ προσ
δὲ διαπόρησιν ἠρεμαιοτέρᾳ κινήσει τῆς κεφ
ἄκρῳ δακτύλῳ τῆς δεξιᾶς χειρός. Οὐχ ἧττ
κατακεκλιμένων οἱ παρεστῶτες νέοι προσέχ
δὲ ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν γραμμάτων γίνοντ
πονοιῶν ἐν ἀλληγορίαις. Ἅπασα γὰρ ἡ
δοκεῖ τοῖς ἀνδράσι τούτοις ἐοικέναι ζώῳ·
μὲν ἔχειν τὰς ῥητὰς διατάξεις, ψυχὴν δὲ
ποκείμενον ταῖς λέξεσιν ἀόρατον νοῦν, ἐν ᾧ
λογικὴ ψυχὴ διαφερόντως τὰ οἰκεῖα θεωρε
διὰ κατόπτρου τῶν ὀνομάτων, ἐξαίσια κά
484 μάτων ἐμφερόμενα κατιδοῦσα, καὶ τὰ μὲν
M. διαπτύξασα καὶ διακαλύψασα, γυμ
προαναγαγοῦσα τὰ ἐνθύμια, τοῖς

οιημένον εἰς τὸν Θεὸν, ἢ καινὸν αὐτὸς πε- ἢ ἀρχαῖόν τινα τῶν πάλαι ποιητῶν. Μέ- καὶ μέλη καταλελοίπασι πολλὰ ἐπῶν τριμέ- ρoσοδίων, ὕμνων, παρασπονδείων, παραβω- τασίμων, χορικῶν, στροφαῖς πολυστρόφοις ιετρημένων. Μεθ᾽ ὃν καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ τά- όσμῳ προσήκοντι, πάντων κατὰ πολλὴν ἡσυ- ιοωμένων, πλὴν ὁπότε τὰ ἀκροτελεύτια καὶ ᾄδειν δέοι. Τότε γὰρ ἐξηχοῦσι πάντες τε ι. Ὅταν δὲ ἕκαστος διαπεράνηται τὸν 902 νέοι τὴν πρὸ μικροῦ λεχθεῖσαν τράπεζαν P. σιν, ἐφ᾽ ἧς τὸ παναγέστατον σιτίον, ἄρτος ος μετὰ προσοψήματος ἁλῶν, οἷς ὕσσωπος ται, δι᾽ αἰδῶ τῆς ἀνακειμένης ἐν τῷ ἁγίῳ ἱερᾶς τραπέζης. Ἐπὶ γὰρ ταύτης εἰσὶν ἄρ- ἅλες ἄνευ ἡδυσμάτων. Ἄζυμοι μὲν οἱ ἄρ- γεῖς δὲ καὶ οἱ ἅλες. Προσῆκον γὰρ ἦν, τὰ ύστατα καὶ εἰλικρινέστατα τῇ κρατίστῃ τῶν ονεμηθῆναι μερίδι, λειτουργίας ἆθλον, τοὺς ς τὰ μὲν ὅμοια ζηλοῦν, ἀπέχεσθαι δὲ τῶν ἵνα ἔχωσι προνομίαν οἱ κρείττονες.

. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τὴν ἱερὰν ἄγουσι α. Ἄγεται δὲ ἡ παννυχὶς τὸν τρόπον τοῦτον. αι πάντες ἀθρόοι, καὶ κατὰ μέσον τὸ συμ- δύο γίνονται τὸ πρῶτον χοροὶ, ὁ μὲν ἀν- δὲ γυναικῶν. Ἡγεμὼν δὲ καὶ ἔξαρχος καθ᾽ ἑκάτερον ἐντιμότατός τε καὶ ἐμμε- Εἶτα ᾄδουσι πεποιημένους εἰς τὸν Θεὸν πολλοῖς μέτροις καὶ μέλεσι, τῇ μὲν συνη- τῇ δὲ καὶ ἀντιφώνοις ἁρμονίαις ἐπιχειρο- καὶ ἐπορχούμενοι, καὶ ἐπιθειάζοντες τοτὲ προσόδια, τοτὲ δὲ τὰ στάσιμα, στροφάς τε χεῖα καὶ ἀντιστρόφους ποιούμενοι. Εἶτα ἑκάτερος τῶν ἀνδρῶν ἰδίᾳ καὶ τῶν γυναικῶν ἑαυτὸν ἑστιαθῇ, καθάπερ ἐν ταῖς βακχεί- ἄτου σπάσαντες τοῦ θεοφιλοῦς ἀναμίγνυνται

καὶ γίνονται χορὸς εἷς ἐξ ἀμφοῖν, μίμημα τοῦ
λαι συστάντος κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν,
τῶν θαυματουργηθέντων ἐκεῖ. Τὸ γὰρ πέ
προστάξει θεοῦ, τοῖς μὲν σωτηρίας αἴτιον, το
πανωλεθρίας γίνεται. Ῥαγέντος μὲν γὰρ καὶ
οις ἀνακοπαῖς ὑποσυρέντος καὶ ἑκατέρωθεν ἐξ
τίας οἷα τειχῶν παγέντων, τὸ μεθόριον διάσ
εἰς λεωφόρον ὁδὸν καὶ ξηρὰν πᾶσαν ἀνατμηθε
ρύνετο, δι' ἧς ὁ λεὼς ἐπέζευξεν ἄχρι τῆς ἀντι
ἠπείρου, πρὸς τὰ μετέωρα παραπεμφθείς. Ἐπ
μόντος δὲ ταῖς παλιῤῥοίαις, καὶ τοῦ μὲν ἔνθει
δὲ ἔνθεν εἰς τὸ χερσωθὲν ἔδαφος ἀναχυθέντος,
ακολουθήσαντες τῶν πολεμίων κατακλυσθέντες
φθείρονται. Τοῦτο καὶ ἰδόντες καὶ παθόντες,
λόγου καὶ ἐννοίας καὶ ἐλπίδος μεῖζον ἔργον ἦ
θουσιῶντες ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, εἷς γενό
χορὸς, τοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸν σω
θεὸν ᾖδον, ἐξάρχοντος τοῖς μὲν ἀνδράσι Μω
τοῦ προφήτου, ταῖς δὲ γυναιξὶ Μαριὰμ τῆς π
τιδος. Τούτῳ μάλιστα ἀπεικονισθεὶς ὁ τῶν
πευτῶν καὶ θεραπευτρίδων, μέλεσιν ἀντήχοι
ἀντιφώνοις πρὸς βαρὺν ἦχον τῶν ἀνδρῶν ὁ
κῶν ὀξὺς ἀνακρινόμενος, ἐναρμόνιον συμφωνί
ποτελεῖ, καὶ μουσικὴν ὄντως. Πάγκαλα μὲν τὰ
ματα, πάγκαλοι δὲ αἱ λέξεις, σεμνοὶ δὲ οἱ χο
Τὸ δὲ τέλος καὶ τῶν νοημάτων καὶ τῶν λέξε
τῶν χορευτῶν εὐσέβεια. Μεθυσθέντες οὖν ἄχρι
τὴν καλὴν ταύτην μέθην, οὐ καρηβαροῦντες
ταμύοντες, ἀλλὰ διεγερμένοι μᾶλλον ἢ ὅτε π
νοντο εἰς τὸ συμπόσιον, τάς τε ὄψεις καὶ ὅ
σῶμα πρὸς τὴν ἕω στάντες, ἐπὰν θεάσωνται τ
λιον ἀνίσχοντα, τὰς χεῖρας ἀνατείναντες εἰς ο
486 εὐημερίαν καὶ ἀλήθειαν ἐπεύχονται καὶ ὀξ
M. λογισμοῦ. Καὶ μετὰ τὰς εὐχὰς εἰς τὰ ἑαυτ
στος σεμνεῖα ἀναχωροῦσι, πάλιν τὴν συνήθ
σοφίαν ἐμπορευσόμενοι καὶ γεωργήσαντες

...τῶν μὲν δὴ πέρι τοσαῦτα θεωρίαν ἀσπασαμένων ...εως, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ψυχῇ μόνῃ βιωσάν... , οὐρανοῦ μὲν καὶ κοσμοῦ πολιτῶν, τῷ δὲ πα... καὶ ποιητῇ τῶν ὅλων γνησίως συσταθέντων ὑπ' ...τῆς, ἥτις φιλίαν αὐτοῖς προεξένησεν οἰκειότατον ...ας, καλοκἀγαθίας προςθεῖσα πάσης ἀμεῖνον εὐ...ίας ἐπ' αὐτὴν ἀκρότητα φθάνον εὐδαιμονίας.

LIPSIAE,
EX OFFICINA HIRSCHFELDI.

PHILONIS JUDAEI

OPERA OMNI

TEXTUS EDITUS

AD FIDEM OPTIMARUM EDITION

VOL. VI.

CONTINENS LIBB. DE INCORRUPTIBILITATE MU
FLACCUM, DE VIRTUTIBUS ET LEGATIONE AD CA
MUNDO, FRAGMENTA. TUM SEQUUNTUR SCR
ARMENIA LINGUA LATINE REDDITA, AC PRIMUM
PRAETER PRAEFATIONEM EDITORIS LIPSIENSIS QU
NES IN GENES. LIBB. I. II.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI
1829.

BIBLIOTHECA SACRA

RUM ECCLESIAE GRAECORUM.

PARS II.

PHILONIS JUDAEI

PERUM OMNIUM

TOM. VI.

LIPSIAE
UMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1829.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ
ΠΕΡΙ
ΦΘΑΡΣΙΑΣ ΚΟΣΜΟΥ.

DE

CORRUPTIBILITATE MUNDI.

xponuntur variae variorum de hac re opiniones, quas genera revocare licet; alii enim mundum neque ortum eriturum, alii et ortum et corruptibilem, alii deni- quidem, sed non periturum affirmant (1 — 3). cito etiam adhaesit Plato (4), patremque eius He- isse putant; sed longe antiquior Hesiodo Moses Iudaeos docuit (5). Aeternitatem mundi praeter os- tentissime ita demonstravit Critolaus Peripate- vel Stoicorum aliqui in eandem sententiam ire orum vi cogerentur (6 — 11). Non perit, disputat r alia, mundus, neque terra, quippe quae medium imum locum teneat, in quo moveri non potest (12); oque sine consilio vel temere agere videretur, si, cit, temere perderet (13); cum perituro mundo in- etiam totum terrestrium genus; fieri igitur non t pereat (14). Et quod tempus ingenitum est, se- denique ut mundus etiam sit ingenitus (15). Haec is. Boëthus philosophus idem demonstravit hoc argumento, quod mundum neque comburi (16 — 18), post combustionem semet ipsum instaurare posse doce- 9 — 21). Neque vero mundus corrumpitur, quod niarunt, aut additione, aut subtractione, aut trans- e, aut alteratione (22). Neque etiam officit aeterni- ndi, quod terrae superficies sit inaequalis, quod mare recedit, ita ut comminui videatur, quod singulae i partes corrumpuntur, et speciatim quod animalia da intereunt, ut argumentis clarissimis docuit Theo- itus (23 — 27).

---

487 §. 1. Ἐπὶ μὲν παντὸς ἀδήλου καὶ σ
M. πράγματος θεὸν καλεῖν ἄξιον, διότι ἀγαθό
νέτης, καὶ οὐδὲν ἄδηλον παρ' αὐτῷ τὴν ὅλ
βεστάτην ἐπιστήμην εἰληχότι· πρὸς δὲ
ἀφθαρσίας τοῦ κόσμου λόγον ἀναγκαιότατ
γὰρ ἐν αἰσθητοῖς παντελέστερόν τι τοῦ κόσ
ἐν νοητοῖς θεοῦ τελειώτερον. Ἀεὶ δὲ αἰσθή
μῶν νοῦς, καὶ νοητὸν αἰσθητοῦ, τὰ δὲ
κόων παρ' ἡγεμόνος τε καὶ ἐπιστάτου π
πευστεῖν, οἷς ἐμπέφυκε πόθος ἀληθείας π
μὲν οὖν ἐνασκηθέντες τοῖς φρονήσεως κα
σύνης καὶ πᾶσιν ἀρετῆς δόγμασιν, ἀπε
τὰς ἐκ παθῶν καὶ νοσημάτων κηλῖδας, οἱ
ἀπηξίωσεν ὁ θεὸς ἄκρως κεκαθαρμέναις καὶ
ναμέναις αὐτοειδῶς ψυχαῖς ἐπιστήμην τ
νίων, ἢ δι' ὀνειράτων, ἢ διὰ χρήσεων,
μείων, ἢ τεράτων ὑφηγεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ
ἀφροσύνης καὶ ἀδικίας, καὶ τῶν ἄλλων κα
488 μαξάμενοι στοχασμοὺς καὶ τύπους δυ
M. ἔχομεν, ἀγαπᾶν χρὴ, καὶ ἂν εἰκόσι δι' αὐτ
μά τι τῆς ἀληθείας ἀνευρίσκωμεν. Ἄξιον
ζητοῦντας, εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος, — ἐπειδὴ
ρὰ καὶ κόσμος τῶν πολλαχοῦ λεγομένων
ἑκάτερον πρῶτον ἐρευνῆσαι τῶν ὀνομάτων,
ὃ σημαίνεται νυνὶ καὶ τέτακται διαγνῶ
οὐχ ὅσα δηλοῦνται καταριθμητέον, ἀλλ'
τὴν παροῦσαν διδασκαλίαν χρήσιμα.

§. 2. Λέγεται τοίνυν ὁ κόσμος κα
πρῶτον σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄστρων
ριοχὴν γῆς, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ζώων κ
καθ' ἕτερον δὲ μόνος οὐρανός. Εἰς
Ἀναξαγόρας πρὸς τὸν πυνθανόμενον, ἧς
τίας τὰ πολλὰ πειρᾶται διανυκτερεύειν
ἀπεκρίνατο, τοῦ τὸν κόσμον θεάσασθαι, τ
καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενο

τον, ὡς δοκεῖ τοῖς Στωϊκοῖς, διήκουσα ἄχρι
ἐκπυρώσεως οὐσία τις ἢ διακεκοσμημένη, ἢ
μος, ἧς τῆς κινήσεώς φασιν εἶναι τὸν χρόνον
ι. Νῦν δὲ ἐστιν ἡ σκέψις περὶ τοῦ κόσμου
ὶ τὸ πρῶτον σημαινόμενον, ὃς ἐξ οὐρανοῦ
καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐξ ὧν συνέστηκε. Λέγε-
ται καὶ φθορὰ ἥ τε πρὸς τὸ χεῖρον μετα-
λέγεται δὲ καὶ ἡ τοῦ ὄντος ἀναίρεσις παν-
ἣν καὶ ἀνύπαρκτον ἀναγκαῖον λέγειν. Ὥςπερ
τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ
φθείρεται. Ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῇ ὄντος ἀμήχανόν
εσθαι τι, τό τε ὂν ἐξαπολεῖσθαι ἀνήνυστον
ὕτων. Καὶ ὁ τραγικός,

...... θνήσκει δ' οὐδὲν
τῶν γινομένων, διακρινόμενον δ'
ἄλλο πρὸς ἄλλον
μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξεν.

οὕτως ἐστὶν εὔηθες τὸ ἀπορεῖν, εἰ ὁ κόσμος
ὂν φθείρεται, ἀλλ' εἰ δέχεται τὴν ἐκ τῆς
εως μεταβολήν, τὰς ποικίλας μορφὰς στοι-
καὶ συγκριμάτων εἰς μίαν τε καὶ τὴν αὐ-
αν ἀναλυθείς, ἢ ὥςπερ ἐν τοῖς θλάσμασι
κατάγμασι δεξάμενος παντελῆ σύγχυσιν.

3. Τριτταὶ δὲ περὶ τοῦ ζητουμένου γεγόνασι
τῶν μὲν ἀΐδιον τὸν κόσμον φαμένων, ἀγένη-
καὶ ἀνώλεθρον· τῶν δὲ ἐξ ἐναντίας γενητόν τε
ρτόν. Εἰσὶ δὲ οἱ παρ' ἑκατέρων ἐκλαβόντες,
γενητὸν παρὰ τῶν ὕστερον, παρὰ δὲ τῶν
ν τὸ ἄφθαρτον. μικτὴν δόξαν ἀπέλιπον, γε- 940
αὶ ἄφθαρτον οἰηθέντες εἶναι αὐτόν. Δημό- P.
μεν οὖν καὶ Ἐπίκουρος καὶ ὁ πολὺς ὅμιλος
ὁ τῆς στοᾶς φιλοσόφων, γένεσιν καὶ φθορὰν
φασι τοῦ κόσμου, πλὴν οὐχ ὁμοίως. Οἱ
ρ πολλοὺς κόσμους ὑπογράφουσιν, ὧν τὴν
σιν ἀλληλοτυπίαις καὶ ἐπιπλοκαῖς ἀτόμων
σι, τὴν δὲ φθορὰν ἀντικοπαῖς καὶ προςρά-

ξεσι τῶν γεγονότων. Οἱ δὲ Στωϊκοὶ κόσμον
γενέσεως δ᾽ αὐτοῦ θεὸν αἴτιον, φθορᾶς δὲ
θεὸν, ἀλλὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς οὖσι
ἀκαμάτου δύναμιν, χρόνων μακραῖς περιόδ
λύουσαν τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν, ἐξ ἧς πάλιν
γέννησιν κόσμου συνίστασθαι προμηθείᾳ τοῦ τ
Δύναται δὲ κατὰ τούτους ὁ μέν τις κόσμος
ὁ δέ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. Φθαρτὸς μὲν,
διακόσμησιν, ἀΐδιος δὲ, ὁ κατὰ τὴν ἐκπύρ
λιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος
ληγούσαις. Ἀριστοτέλης δὲ, μήποτ᾽
ὁσίως ἐπιστάμενος, ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον
κόσμον εἶναι. Δεινὴν δὲ ἀθεότητα κατεγίν
τὰ ἐναντία διεξιόντων, οἳ τῶν χειροκμήτων
ᾠήθησαν διαφέρειν τοσοῦτον ὁρατὸν θεὸν
καὶ σελήνην καὶ τὸ ἄλλο τῶν πλανήτων
νῶν, ὡς ἀληθῶς περιέχοντα πᾶν θεῖον· ἦν
ἔστιν ἀκούειν, καὶ κατακερτομῶν, ὅτι πάλαι
δίει περὶ τῆς οἰκίας, μὴ βιαίοις, πνεύμασι
μῶσιν ἐξαισίοις, ἢ χρόνῳ, ἢ ῥᾳθυμίᾳ τῆς
τούσης ἐπιμελείας ἀνατραπῇ· νυνὶ δὲ φόβ
κρεμάσθαι μείζονα πρὸς τῶν τὸν ἅπαντα κόσμ
λόγῳ καθαιρούντων. Ἔνιοι δὲ οὐκ Ἀριστοτ
δόξης εὑρετὴν λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν Πυθ
τινάς· ἐγὼ δὲ καὶ Ὀκέλλου συγγράμματι Λ
γένος ἐπιγραφομένῳ περὶ τῆς τοῦ παντὸς
ἐνέτυχον, ἐν ᾧ ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον ο
490 φαίνετο μόνον, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἀποδείξεων κατ
M. τὸν κόσμον εἶναι.

§. 4. Γενητὸν δὲ καὶ ἄφθαρτόν φα
Πλάτωνος ἐν Τιμαίῳ δηλοῦσθαι, διὰ τῆς
πρεποῦς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ λέγεται πρὸς τοὺς
ρους θεοὺς ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου καὶ
Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε
ἄλυτα ἐμοῦ γε θέλοντος. Τὸ μὲν οὖν δὴ δε
λυτόν· τό γε μὴν καλῶς ἁρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ

ῶν, κακοῦ. Διὸ καὶ ἐπείπερ γεγένησθε, ἀθά-
μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδὲ ἄλυτοι τὸ πάμπαν· οὔτι
λυθήσεσθέ γε, οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, 941
ῆς βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριω- P.
λαχόντες ἐκείνων, οἷς ὅτε ἐγίγνεσθε συνεδεῖ-
Τινὲς δὲ οἴονται σοφιζόμενοι κατὰ Πλάτωνα
τὸν λέγεσθαι τὸν κόσμον, οὐ τῷ λαβεῖν γενέσεως
ν, ἀλλὰ τῷ εἴπερ ἐγίγνετο, μὴ ἂν ἑτέρως, ἢ
εἰρημένον συστῆναι τρόπον, ἢ διὰ τὸ ἐν γενέ-
αὶ μεταβολῇ τὰ μέρη θεωρεῖσθαι. Βέλτιον δὲ
ἀληθέστερον ὑπονοεῖν τὸ πρότερον, οὐ μόνον
διὰ παντὸς τοῦ συγγράμματος, πατέρα μὲν καὶ
ὴν καὶ δημιουργὸν τὸν θεοπλάστην ἐκεῖνόν φα-
καλλίεργον δὲ καὶ ἔγγονον τουτονὶ τὸν κόσμον,
ἀρχετύπου καὶ νοητοῦ παραδείγματος μίμημα
τὸν, πάνθ᾽ ὅσα ἐκεῖνο νοητὰ περιέχοντα αἰ-
ἐν αὐτῷ, τελειοτάτου πρὸς νοῦν τελειότατον
ὸν πρὸς αἴσθησιν. Ἀλλ᾽ ὅτι καὶ Ἀριστοτέλης
μαρτυρεῖ περὶ Πλάτωνος, διὰ τὴν τῆς φιλο-
αἰδῶ μηδὲν ἂν ψευσάμενος, καὶ διότι πιστό-
οὐδεὶς ὑφηγητὴς γνωρίμου μαρτυρεῖν, καὶ
τα τοιούτου, ὃς οὐ πάρεργον ἔθετο παιδείαν
ρῳ ῥαθυμίᾳ, προσυπερβάλλειν δὲ σπουδάσας
ῶν παλαιῶν εὑρέσεις ἔνια τῶν ἀναγκαιοτάτων εἰς
ον φιλοσοφίας μέρος καινοτομήσας προσεξεύρετο.

5. Πατέρα δὲ τοῦ Πλατωνικοῦ δόγματος ἔνιοι
ουσι τὸν ποιητὴν Ἡσίοδον, γενητὸν καὶ ἄφθαρ-
ζόμενοι τὸν κόσμον ὑπ᾽ ἐκείνου λέγεσθαι, γε-
ν μέν, ὅτι φησίν,

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί·

θαρτον δέ, ὅτι διάλυσιν καὶ φθορὰν οὐ μεμή-
ν αὐτοῦ. Χάος δὲ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τόπον
ται εἶναι, ὅτι τὸ δεξόμενον ἀνάγκη προϋποκεῖσθαι
ματι, τῶν δὲ Στωϊκῶν ἔνιοι τὸ ὕδωρ, παρὰ τὴν
ν τὸ ὄνομα πεποιῆσθαι νομίζοντες. Ὁποτέρως δ᾽

ἂν ἔχοι, τὸ γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον ἐναργέ
παρ' Ἡσιόδῳ μεμήνυται. Μακροῖς δὲ χρόνοις
τερον ὁ τῶν Ἰουδαίων νομοθέτης Μωϋσῆς, γε
491 καὶ ἄφθαρτον ἔφη τὸν κόσμον ἐν ἱεραῖς βίβλ
M. εἰσὶ δὲ πέντε — ὧν τὴν πρώτην ἐπέγραψε γ
ἐν ᾗ ἄρχεται τὸν τρόπον τοῦτον, "Ἐν ἀρχῇ ἐπ
ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀό
καὶ ἀκατασκεύαστος" *). Εἶτα προελθὼν ἐ
ἔπειτα μηνύει πάλιν, ὅτι ἡμέραι καὶ νύκτες
ὧραι καὶ ἐνιαυτοὶ, σελήνη τε καὶ ἥλιος, οἳ
νου μετρήσεως φύσιν ἐδέξαντο, μετὰ τοῦ
οὐρανοῦ μοίρας ἀθανάτου λαχόντες διατε
ἄφθαρτοι. Τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον κ
σκευάζοντας λόγους, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ ὁρατ
δοῦς, τακτέον προτέρους, οἰκείαν ἀρχὴν λα
Ἅπασι τοῖς φθορὰν ἐνδεχομένοις αἰτίαι διτ
ἀπωλείας, ἡ μὲν ἐντὸς, ἡ δὲ ἐκτὸς προϋπά
Σίδηρον οὖν καὶ χαλκὸν καὶ τὰς τοιουτοτρόπο
εὕροις ἂν ἀφανιζομένας ἐξ ἑαυτῶν μέν, ὅταν
νώδους νοσήματος τρόπον ἰὸς ἐπιδραμὼν δια
πρὸς δὲ τῶν ἐκτὸς, ὅταν ἐμπιπραμένης οἰκ
πόλεως συναναφλεχθεῖσαι τῇ πυρὸς βιαίῳ ῥιπ
λύθωσιν. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ ζώοις ἐπιγίνετ
λευτὴ, νοσήσασι μὲν ἐξ ἑαυτῶν, ὑπὸ δὲ τῶν
σφαττομένοις ἢ καὶ λευομένοις ἢ ἐμπιπραμέν
θάνατον οὐ καθαρὸν τὸν δι' ἀγχόνης ὑπομέ
Εἰ δὲ φθείρεται καὶ κόσμος, ἐξ ἀνάγκης ἤτοι ὑπὸ
τῶν ἐκτὸς, ἢ πρός τινος τῶν ἐν αὐτῷ φθε
ται δυνάμεων. Ἀμήχανον δὲ ἑκάτερον. Ἐκτὸ
γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦ κόσμου, πάντων εἰς τὴν
πλήρωσιν αὐτοῦ συνερανισθέντων. Οὕτω γὰρ
ἔσται καὶ ὅλος, καὶ ἀγήρως· εἷς μὲν, διὰ τὸ
λειφθέντων τινῶν, ἕτερον ἂν τῷ νῦν ὄντι γε
ὅμοιον· ὅλος δὲ, ἕνεκα τοῦ σύμπασαν τὴν

*) Gen. 1, 1.

αὐτὸν ἐξαναλῶσθαι· ἀγήρως δὲ καὶ ἄνοσος,
δὴ τὰ νόσοις καὶ γήρᾳ σώματα ἁλωτὰ, θερμό-
καὶ ψυχρότησι καὶ ταῖς ἄλλαις ἐναντιότησι
συμπιπτούσαις ἔξωθεν ἰσχυρῶς ἀνατρέπεται, ὧν
μία δύναμις ἀποδρᾶσα κυκλοῦται καὶ ἐπιτίθεται
ῶν, μηδενὸς ἀποστάντος μέρους, ὁλοκλήρων
ειλημμένων εἴσω. Εἰ δὲ ἄρα τί ἐστιν ἐκτὸς,
ως ἂν εἴη κενὸν, ἢ ἡ ἀπαθὴς φύσις, ἣν ἀδύ-
παθεῖν τι ἢ δρᾶσαι. Καὶ μὴν οὐδὲ ὑπό τι-
ἰτίας διαλυθήσεται τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Πρότε-
ὲν ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος καὶ μεῖζον ἔσται
ρατειότερον, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπώτατον. Ὁ γὰρ
μος ἀνυπερβλήτῳ κράτει χρώμενος ἄγει τὰ
μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος. Ἔπειτα,
διττῶν οὐσῶν φθορᾶς αἰτιῶν, τῆς μὲν ἐντὸς,
ὲ ἐκτὸς, ἃ τὴν ἑτέραν οἴεται ὑπομένειν, δεκτι-
ὰ τῆς ἑτέρας ἐστὶ πάντως. Σημεῖον δὲ, βοῦς
ππος καὶ ἄνθρωπος, καὶ τὰ παραπλήσια ζῶα,
πέφυκεν ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ σιδήρου καὶ νόσῳ τε-
σει. Χαλεπὸν γὰρ, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εἰ-
ὃ τὴν νοητὴν ἔξωθεν αἰτίαν πεφυκὸς ὑπομέ-
τῆς φθορᾶς ἄδεκτον ἔσται **, ὑποστῆναι καθ'
ν, ἡνίκα κόσμος οὐκ ἦν. Τὸ γὰρ μὴ ὑπάρ-
οὐδὲ κινεῖται, διάστημα δὲ κοσμικῆς κινήσεως
ἔη ὁ χρόνος ὤν. Ἀνάγκη τοίνυν ἑκάτερον ἐξ
ὑφιστάναι, γενέσεως ἀρχὴν μὴ λαβόντα, 943
διαφθορᾶς ἀνεπίδεκτα. Τάχα τις εὑρεσιλογῶν P.
ὡς ἐρεῖ, τὸν χρόνον ἀποδεδόσθαι διάστημα
οῦ κόσμου κινήσεως, οὐχὶ τοῦ νῦν ἰδίᾳ κεκο-
ένον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν
μένου. Πρὸς ὃν λεκτέον, "Τὴν ἀκοσμίαν, ὦ
, μετατιθεὶς τὰ ὀνόματα, κόσμον καλεῖς. Εἰ
τος ὃν ὁρῶμεν ἐτύμως καὶ προσφυέστατα κό-
κλῆται, διατεταγμένος καὶ διακεκοσμημένος,
ἀνθρώπου τέχνης ἀκρότητι, τὴν πρὸς πῦρ αὐ-
μεταβολὴν δεόντως ἄν τις ἀκοσμίαν ὀνομάσαι."

§. 6. *Κριτόλαος δὲ τῶν κεχ*
σαις τῆς Περιπατητικῆς ἐραστὴς φι
τῆς ἀϊδιότητος κόσμου δόγματι
σατο τοιαύταις πίστεσιν. "Εἰ γ
ἀνάγκη καὶ τὴν γῆν γεγονέναι· εἰ
πάντως καὶ τὸ ἀνθρώπων γένος
ἀγέννητον, ἐξ ἀϊδίου τοῦ γένους ὑφ
δειχθήσεται· ἀΐδιος ἄρα καὶ ὁ
ὑπερτεθὲν ἤδη κατασκευαστέον, εἰ
τοῖς οὕτως ἐμφανέσι. Δεῖ δὲ, ὡς
μυθοπλαστῶν, οἳ ψευσμάτων ἀ
βίον, ἀλήθειαν ὑπερόριον πεφυγα
νον πόλεις καὶ οἴκους, ἀλλὰ καὶ
κτήματος χηρεύειν βιασάμενοι, κ
ὁράσεως ὁλκὸν, μέτρα καὶ ῥυθμοὺ
δρων ἐπινοήσαντες, οἷς ἀφρόνων
ουσι, καθάπερ ὀφθαλμοὺς αἱ ἄμο
ἑταῖραι περιάπτοις καὶ νόθῳ κόσ
σίου. Λέγουσι γὰρ, ὅτι ἡ ἐξ ἀλλ
θρώπων, νεώτερον φύσεως ἔργον
493 *δὲ καὶ πρεσβύτερον, ἡ ἐκ γῆς*
M. *μήτηρ ἐστὶ καὶ νενόμισται. Τ*
παρ' Ἕλλησι σπαρτοὺς λέγουσιν
νῦν τὰ δένδρα, τελείους καὶ ἐνόπ
Ὅτι δὲ μύθου πλάσμα τοῦτ' ἐστὶ,
λῶν ῥᾴδιον. Αὐτίκα τῷ πρώτῳ γ
ὡρισμένα μέτρα καὶ ἀριθμοὺς χ
Βαθμοὺς γάρ τινας ἡ φύσις τὰς
δι' ὧν τρόπον τινὰ ἀναβαίνει καὶ
πος. Ἀναβαίνει μὲν αὐξόμενος,
ταῖς μειώσεσιν. Ὅρος δὲ ὁ τῶν
ἀκμὴ, πρὸς ὃν φθάσας τις, οὐκέτ
ὥσπερ οἱ διαυλοδρομοῦντες ἀνακά
τὴν ὁδὸν, ὅσα παρ' ἰσχυούσης νεότ
διδοὺς ἐνασθενεῖ γήρᾳ. Τὸ δὲ γ
οἴεσθαι τελείους ἐξ ἠγνοηκότων ἐστ

ς ἀκινήτους. Αἱ μὲν γὰρ ἡμέτεραι γνῶμαι
ιματτόμεναι τὸ πλημμελὲς ἐκ τοῦ συνεζευγμέ- 944
ητοῦ, τροπὰς καὶ μεταβολὰς εἰκότως ἐνδέ- P.
ἄτρεπτα δὲ τὰ τῆς τῶν ὅλων ἐστὶ φύσεως,
των ἐπικρατούσης, καὶ διὰ βεβαιότητα τῶν
νωσθέντων τοὺς ἐξ ἀρχῆς παγέντας ὅρους
ς διαφυλαττούσης. Εἴπερ οὖν ἐνόμιζεν ἄρ-
ἀποτίκτεσθαι τελείους, καὶ νῦν ἂν ἐτελειο-
ἄνθρωπος, μὴ βρέφος, μὴ παῖς, μὴ μειρά-
όμενος, ἀλλ' ἀνὴρ εὐθὺς ὢν, ἴσως δὲ καὶ
ταν ἀγήρως καὶ ἀθάνατος· ᾧ γὰρ μὴ αὔ-
μηδὲ μείωσις πρόςεστιν. Αἱ μὲν γὰρ ἄχρι
ρὸς ἡλικίας μεταβολαὶ κατ' αὔξησιν, αἱ δ'
της ἄχρι καὶ γήρως καὶ τελευτῆς κατὰ μείω-
σταντι. Τῷ δὲ μὴ κοινωνοῦντι τῶν προ-
καὶ τὰς ἑπομένας εὔλογον μὴ ἐπιγίγνεσθαι.
μποδὼν ἦν ἀνθρώπους καθάπερ φασὶ πρό-
καὶ νῦν βλαστάνειν; Οὔπω καὶ ἡ γῆ γεγή-
ὡς διὰ χρόνου μῆκος ἐστειρῶσθαι δοκεῖν·
ὁμοίῳ μένει νεάζουσα ἀεί, διότι τετάρτη
οῦ παντός ἐστι, καὶ ἕνεκα τῆς τοῦ ὅλου
ς ὀφείλει μὴ φθίνειν, ἐπεὶ καὶ τὰ ἀδελφὰ
αὐτῆς, ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ, ἀγήρω
Πίστις δὲ ἐναργὴς τῆς ἀδιαστάτου καὶ
ερὶ γῆν ἀκμῆς, τὰ φυόμενα. Καθαρθεῖσα
οταμῶν ἀναχύσεσιν, ὥςπερ φασὶν Αἴγυπτον,
τησίοις ὄμβροις, τὸν ἐκ τῆς φθορᾶς κάμα-
νίεται καὶ χαλᾶται, καὶ ἔπειτα διαναπαυσα-
ἣν οἰκείαν δύναμιν ἀνακτᾶται μέχρι παντε-
μης; εἶτ' ἄρχεται πάλιν τῆς τῶν ὁμοίων
τροφὰς ἀφθόνους ἁπάσαις ζώων ἰδέαις
ισα.

7. Παρ' ὃ μοι δοκοῦσιν οὐκ ἄπο σκοποῦ
Πανδώραν αὐτὴν ὀνομάσαι, πάντα δωρου-
αὶ τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἡδονῆς ἀπόλαυσιν,
, ἀλλὰ πᾶσιν, ὅσα ψυχῆς μεμοίραται. Εἰ

γοῦν τις ἔαρος ἀκμάσαντος πτερωθεὶς ἀρθείη μ
σιος καὶ κατίδοι τὴν ὀρεινὴν καὶ πεδιάδα, τὴ
εὔχορτον καὶ χλοηφόρον, πόας καὶ χιλὸν, κριθ
καὶ πυροὺς, καὶ μυρίας ἄλλας σπαρτῶν φύσεις
διδοῦσαν, ἅς τε γεωργοὶ κατεβάλοντο καὶ ἃς
τοματίζουσα ἡ τοῦ ἔτους ὥρα παρέχεται· ι
κλάδοις καὶ φυλλάσι κατάσκιον, οἷς ἐπικοσμεῖ
δένδρα, καὶ καρπῶν περιπληθεστάτην, οὐ
πρὸς ἐδωδὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ οἷς πόνους ἀ
συμβέβηκεν, — ὁ μὲν γὰρ τῆς ἐλαίας καρπ
ματος κάματον ἶᾶται, ὁ δὲ τῆς ἀμπέλου
μετρίως ἐπιχαλᾷ τὰς σφοδρὰς ὀδύνας ψυχῆς
δὲ τὰς ἀπὸ τῶν ἀνθῶν ἀναφερομένας εὐωδ
αὔρας, καὶ τὰς τῶν χρωμάτων ἀμυθήτους ἰδ
τέχνῃ δαιμονίῳ πεποικιλμένας. Τὴν δὲ ὄψι
κλίνας ἀπὸ τῶν ἡμέρων, ἐν μέρει πάλιν ἀγει
καὶ κέδρους, πεύκας, ἐλάτας, δρυῶν ὕψη ι
κέστατα, τὰς ἄλλων τῶν ἀγρίων συνεχεῖς κ
θείας ὕλας περιαθρήσειεν, αἳ τὰ πλεῖστα ι
γιστα τῶν ὀρῶν καὶ τὴν πολλὴν ὅση βαθύγ
ὑπερορίας συσκιάζουσι, γνώσεται τὴν ἀνένδο
ἀκάματον τῆς γῆς ἀεὶ νεαζούσης ἀκμήν. Ὡς
δὲν ἐλαττωθεῖσα τῆς παλαιᾶς ἰσχύος καὶ νῦν
τὸ πρότερον, ἔτικτεν ἀνθρώπους, ὑπὲρ δυι
ἀναγκαιοτάτοιν· ἑνὸς μὲν, τοῦ μὴ λειποτακτεῖ
οἰκείαν, καὶ μάλιστα ἐν σπορᾷ καὶ γενέσει τι
σαίων ἁπάντων ἀρίστου καὶ ἡγεμόνος ἀνθ
δευτέρου δὲ, γυναικὸς ἐπικουρίας, αἳ κύουι
βαρυτάτοις ἄχθεσι δέκα που μῆνας βιάζονται
λουσαι δ' ἀποτίκτειν, πολλάκις ὠδῖσιν αὐταῖ
θνήσκουσιν· ὅλως οὐκ εὐήθεια δεινὴ,
ὑπολαμβάνειν γῆν ἐγκεκολπίσθαι πρὸς ἀνὸ
σποράν; Τὸ γὰρ ζωογονοῦν χωρίον ἐστὶ
φύσεως, ὡς εἶπέ τις, ἐργαστήριον, ἐν ᾧ ζῶο
διαπλάττεται· τὸ δὲ οὐ γῆς μέρος ἐστὶν,
ζώου θήλεος δημιουργηθὲν εἰς γένεσιν, ἐ

... γυναικὶ γῇ φατέον, ἡνίκα ἀνθρω- ... προςγενέσθαι, τροφὴν ἵν' ἔχωσιν οἰκείαν οἱ ... ἀποκυηθέντες. Ἀλλὰ γὰρ οὐ ποταμὸς, οὐ ... οὐδαμοῦ τῆς οἰκουμένης ἀνθ' ὕδατος μνη- ... ποτε ὀμβρῆσαι γάλα. Πρὸς δὲ τούτοις, ... γαλακτοτροφεῖσθαι χρὴ τὸ ἀρτίγονον, οὕτω ... δι' ἀμπεχόνης σπέπη χρῆσθαι, διὰ τὰς ἀπὸ ... καὶ θάλπους ἐγγινομένας τοῖς τρεφομένοις ... οὗ χάριν μαῖαι καὶ μητέρες, αἷς ἀναγκαία ... ἔρχεται τῶν γεννωμένων, κατασπαργανοῦσι ... Τοὺς δὲ γηγενεῖς φύντας, πῶς οὐκ ἄν τις ... γυμνοὺς ἐαθέντας, ἢ ἀέρος κατά- ... ἢ ἀφ' ἡλίου φλογμός; Κρυμοὶ γὰρ καὶ θάλ- ... πατήσαντα νόσους καὶ φθορὰς ἀπεργάζονται. ... ἅπαξ ἤρξαντο ἀλογεῖν ἀληθείας οἱ μυθο- ..., τοὺς σπαρτοὺς ἐκείνους καὶ ἐνόπλους ἐτε- ... ραντο ἐκφῦναι. Τίς γὰρ ἦν κατὰ γῆς χαλ- ..., ἢ τοσοῦτος Ἥφαιστος, ὡς αὐτίκα παντευ- ... τρεπίζεσθαι; Τίς δὲ τοῖς πρώτοις γενομένοις ... ἦν οἰκειότης; Ἡμερώτατον γὰρ ζῶον ὁ ... πος, λόγον δωρησαμένης φύσεως αὐτῷ γέρας, ... τὰ ἐξηγριωμένα πάθη κατεπάδεται καὶ τι- ... ύεται. Πολὺ βέλτιον ἦν ἀνθ' ὅπλων κηρύκιον ... ῦναι, συμβατηρίων σπονδῶν σύμβολα λογικῇ ..., ὅπως εἰρήνην πρὸ πολέμου πᾶσι τοῖς παν- ... καταγγέλλῃ.

8. Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιτειχιζόντων ψευδολο- ... κατὰ τῆς ἀληθείας φλυαρήματα μετρίως ἐξ- ... κται. Χρὴ δὲ εὖ εἰδέναι, ὅτι ἐξ ἀϊδίου κατὰ ... γὰς ἐξ ἀνθρώπων βλαστάνουσιν ἄνθρωποι, 946 ... ντος μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς ὡςεὶ ἄρουραν, P. ... ὡς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, ... φύσεως ἀοράτως ἕκαστα καὶ τῶν τοῦ σώ- ... καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν, καὶ ... οὐκ ἴσχυε λαβεῖν ἡμῶν ἕκαστος, τοῦθ' ἅπαντι ... ένει δωρησαμένης, τὸ ἀθάνατον. Μένει γὰρ

εἰςαεὶ φθειρομένων τῶν ἐν εἴδει τεράστιον ὡς ἀ
θῶς καὶ θεῖον ἔργον. Εἰ δὲ ἀΐδιον ἄνθρωπος β
χεῖα μοῖρα τοῦ παντὸς, ἀγέννητος δή που κ
κόσμος, ὥςτε ἄφθαρτος.

§. 9. Ἐπαγωνιζόμενος δὲ ὁ Κριτόλαος ἐχ
καὶ τοιούτῳ λόγῳ, "Τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὑγι
ἄνοσόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ἀ
πνεῖν ἄγρυπνόν ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ
αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν, ἀΐδιόν ἐστιν." Αἴτιος δὲ
σμος αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν, εἴγε καὶ τοῖς ἄλλοις
σιν· ἀΐδιος ἄρα ὁ κόσμος ἐστίν. Οὐ μὴν ἀλλ
ἐκεῖνο σκοπεῖν ἄξιον, ὅτι πᾶν τὸ γενόμενον ἐν
μὲν δὴ πάντως δεῖ ἀτελὲς εἶναι, χρόνου δὲ π
τος, αὔξεσθαι μέχρι παντελοῦς τελειώσεως.
εἰ γέγονεν ὁ κόσμος, ἦν μέν ποτε — ἵνα κα
χρήσωμαι τοῖς ἡλικιῶν ὀνόμασι — κομιδῇ ν
ἐπιβαίνων δὲ αὖθις ἐνιαυτῶν περιόδοις καὶ
χρόνων, ὀψὲ καὶ μόλις ἐτελειώθη. Τοῦ γα
κροβιωτάτου βραδεῖα ἐξ ἀνάγκης ἀκμή. Τ
496 κόσμον εἴ τις νομίζει χρήσασθαί ποτε ταῖς
M. ταις μεταβολαῖς, ἀθεραπεύτῳ μανίᾳ κεκρατ
μὴ ἀγνοείτω. Δῆλον γὰρ, ὡς οὐ μόνον αὐ
σωματοειδὲς αὐξηθήσεται, λήψεται δὲ καὶ ὁ
ἐπίδοσιν, ἐπεὶ καὶ οἱ φθείροντες αὐτὸν λογικὸ
ὑπονοοῦσιν. Οὐκοῦν ἀνθρώπου τρόπον ἐν ἀρ
τῆς γενέσεως ἄλογος ἔσται, περὶ δὲ τὴν ἀκμὴ
ἡλικίαν λογικὸς, ἅπερ οὐ μόνον λέγειν, ἀλλ
ὑπονοεῖν ἀσεβές. Τὸν γὰρ τελειότατον ὁρατ
ρίβολον, καὶ τοὺς ἐν μέρει περιέχοντα κληρ
πῶς οὐκ ἄξιον ὑπολαμβάνειν ἀεὶ τέλειον κα
σῶμα καὶ ψυχὴν ἀμέτοχον κηρῶν, αἷς τὸ γ
καὶ φθαρτὸν πᾶν συνέζευκται."

§. 10. Πρὸς δὲ τούτοις φησὶ τριττὰς
δίχα τῶν ἔξωθεν ὑποβεβλῆσθαι ζώοις τελευτὰς
σον, γῆρας, ἔνδειαν, ὧν οὐδεμιᾷ τὸν κόσμον
εἶναι πεπηγέναι. Τὸ γὰρ ἐξ ὅλων τῶν στοι

ἅτε μηδενὸς ὑπολειφθέντος καὶ ἀπελευθεριάζοντος ους βιασθῆναι· κατακρατεῖν τε καὶ τῶν δυνάων, ἐξ ὧν αἱ ἀσθένειαι· τὰς δὲ ὑπεικούσας ἄνοσον ἀγήρω αὐτὸν διαφυλάττειν, αὐταρκέστατόν τε τὸν αὐτῷ καὶ ἀνεπιδεᾶ παντὸς γεγονέναι, μηδενὸς ων εἰς διαμονὴν ὑστερίζοντος, τὰς κενώσεως καὶ ηρώσεως ἐν μέρει διαδοχὰς ἀπωσάμενον, αἷς διὰ ν ἄμουσον ἀπληστίαν τὰ ζῶα χρῆσθαι, θάνατον ὶ ζωῆς μνώμενα, ἢ, τό γε ἀσφαλέστερον εἰπεῖν, 947
πρότερον βίον ἀπωλείας. Ἔτι τοίνυν εἰ μὲν μη- P.
ία φύσις ἀΐδιος ἑωρᾶτο, ἧττον ἂν ἐδόκουν, οἱ θορὰν εἰσηγούμενοι τοῦ κόσμου, μηδὲν ἔχοντες παδειγμα ἀϊδιότητος, τοῦ κόσμου ἄνευ προφάσεως κεῖν. Ἐπεὶ δὲ εἱμαρμένη κατὰ τοὺς ἄριστα φυλογοῦντας ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητός ἐστιν, εἴουσα τὰς ἑκάστων ἀνελλιπῶς καὶ ἀδιαστάτως αἰας, τί δήποτ᾽ οὐχὶ καὶ τὴν τοῦ κόσμου φύσιν αίον εἶναι μακραίωνα, τὴν τάξιν τῶν ἀτάκτων, ν ἁρμονίαν τῶν ἀναρμόστων, τὴν συμφωνίαν τῶν μφώνων, τὴν ἕνωσιν τῶν διεστηκότων, τὴν ξύν μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπαρτῶν τε καὶ δένδρων σιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἁπάντων, ἀνθρώπων δὲ ν καὶ λόγον, ἀρετὴν δὲ σπουδαίων τελειοτάτην; δὲ ἡ τοῦ κόσμου φύσις ἀγένητός τε καὶ ἄφθαρς, δῆλον ὅτι καὶ ὁ κόσμος αἰωνίῳ συνεχόμενος διακρατούμενος δεσμῷ. Νικηθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ηθείας καὶ τῶν ἀντιδοξούντων ἔνιοι μετεβάλοντο. Προσκλητικὴν γὰρ ἔχει δύναμιν τὸ κάλλος· τὰ δὲ ηθὲς δαιμονίως ἐστὶ καλὸν, ὡς τὸ ψεῦδος ἐκίπως αἰσχρόν. Βόηθος γοῦν καὶ Ποσειδώνιος καὶ αναίτιος, ἄνδρες ἐν τοῖς Στωϊκοῖς δόγμασιν ἰσχυκός, ἅτε θεόληπτοι, τὰς ἐκπυρώσεις καὶ παλιγγενεας καταλιπόντες, πρὸς θειότερον δόγμα τὸ τῆς φθαρσίας τοῦ κόσμου παντὸς ηὐτομόλησαν. Λέται δὲ καὶ Διογένης ἡνίκα νέος ἦν συνεπιγραψάνος κατὰ τὸ παντελὲς τοῖς ἔνδοθεν ***. Ἐπειδὴ

τοίνυν ἡ σύνταξις, ἅτε μηδενὸς ὑπολειφθέντος μέ
ὡς βιασθῆναι, ὑπ᾽ οὐδενὸς τῶν ἐκτὸς φθαρ
μενος ἐδείχθη ὁ κόσμος τῷ μηδὲν ἔξω καταλελεῖ
πάντως· οὐδ᾽ ὑπό τινος τῶν ἐν αὐτῷ, διὰ τὴν
ἐπιλογισθεῖσαν ἀπόδειξιν, καθ᾽ ἣν τὸ ἀλωτὸν
ἑτέρᾳ τῶν αἰτιῶν, καὶ τὴν ἑτέραν ἐπεφύκει
χεσθαι.

§. 11. *Μαρτύρια* δὲ καὶ τὰ ἐν Τιμαίῳ
τοῦ τὸν κόσμον ἄνοσον εἶναι καὶ μὴ φθαρησόμε
τάδε. "Τῶν δὲ δὴ τεττάρων, ἓν ὅλον ἕκαστον
ληφεν ἡ τοῦ κόσμου σύστασις. Ἐκ γὰρ πυρὸς
τός, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, καὶ γῆς συνέστησεν
ὁ συνιστὰς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔ
θεν ὑπολιπὼν, τάδε διανοηθείς· πρῶτον μὲν,
ὅλον ὅτι μάλιστα ζῶον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν
Πρὸς δὲ τούτοις, ἓν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων
ὧν ἄλλο τοιοῦτο γένοιτ᾽ ἄν· ἔτι δὲ ἵνα ἀγήρων
ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν, ὡς τὰ τῷ σώματι θερμὰ
ψυχρὰ καὶ πάνθ᾽ ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, π
ἱστάμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει,
νόσους καὶ γῆρας ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. Διὰ τὴ
αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε, θεὸς ὅλον ἐξ ὅλ
ἁπάντων τέλειον, καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον α
ἐτεκτήνατο." Τοῦτο μὲν δὴ παρὰ Πλάτωνος π
τὴν ἀφθαρσίαν τοῦ κόσμου μαρτύριον εἰλήφθω.
δὲ ἀγέννητον παρὰ τῆς φυσικῆς ἀληθείας. Ἐπε
μὲν γὰρ τῷ γενομένῳ διάλυσις, ἀφθαρσία δὲ
ἀγεννήτῳ· ἐπεὶ καὶ ὁ τὸ τρίμετρον ἐκεῖνο ποιή

Τό τοι γενόμενον κατθανεῖν ὀφείλεται,

δοκεῖ μὴ ἄπο σκοποῦ συνθεὶς ἀκολουθίαν τῆς φ
ρᾶς ὧδ᾽ ἔχειν. Ἑτέρως δέ ἐστι τοιόνδε· πάνθ᾽
498 τῶν συνθέτων φθείρεται, διάλυσιν εἰς τὰ ἐξ
M. συνετέθη λαμβάνει. Διάλυσις δὲ οὐδὲν ἦν ἄρα,
πρὸς τὰ κατὰ φύσιν ἑκάστων ἐπάνοδος. Ὥστε
τὸ ἐναντίον ἡ σύνθεσις εἰς τὸ παρὰ φύσιν τὰ συν
θόντα βεβίασται, καὶ δῆτα οὕτως ἔοικεν ἀψευδέστ

Ἄνθρωποι γὰρ ἀπὸ τῶν τεττάρων στοιχείων, ... τοῦ παντός ἐστιν, οὐρανοῦ, γῆς, ἀέρος ... πυρὸς, βραχέα κατὰ φύσιν μέρη δανεισάμενοι, ... μεν. Τὰ δὲ ἀνακραθέντα τῆς κινήσεως ... θερμότης μὲν τῆς ἀνωφοίτου, ψυχρότης ... κάτω· γεώδους καὶ βάρος ἐχούσης οὐσίας ... σθείσης, καὶ τὸν ἄνω τόπον ἀντιλαβούσης, ... γεωδέστατον τῶν ἐν ἡμῖν ἐπέσχηκε κεφαλή. ... δὲ φαυλότατος ὢν ἔσφιγξε βία, βίαιος, καὶ ... χρόνιος. Ῥήγνυται μὲν γὰρ θᾶττον ὑπὸ τῶν ... ὅτε ἀπαυχενιζόντων διὰ πόθον ὑπὸ τῆς ... φύσεως κινήσεως, πρὸς ἣν σπεύδοντες μετανί... ... Κατὰ γὰρ τὸν τραγικὸν,

Χωρεῖ δ᾽ ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
φύντ᾽ ἐς γαῖαν, τὰ δ᾽ ἀπ᾽ αἰθερίου
βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον
πόλον ἦλθε πάλιν· θνήσκει δ᾽ οὐδὲν
τῶν γινομένων, διακρινόμενον δ᾽
ἄλλο πρὸς ἄλλου
μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξε.

μὲν δὴ φθειρομένοις ἅπασι νόμος ἀναγέγραπται θεσμὸς οὗτος, ὁπότε μὲν ὑφέστηκε τὰ συνελη...τα ἐν τῇ κράσει, πρὸ τῆς κατὰ φύσιν τάξεως ...ίας μετειληφέναι, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους τό... μετανίστασθαι, ὡς τρόπον τινὰ ξενιτεύειν δο... ὁπότε δὲ διαλύοιτο, πρὸς τὴν οἰκείαν τῆς ...ως λῆξιν ἀνακάμπτειν.

§. 12. Ὁ δὲ κόσμος ἀμέτοχος τῆς ἐν τοῖς λε...σιν ἀταξίας ἐστίν. Ἐπεὶ φέρε θεασώμεθα. ...ρομένου τὰ μέρη νυνὶ μὲν ἀνάγκη τετάχθαι τὴν ... φύσιν ἕκαστα χώραν. Τοῦτο δὲ ὑπονοεῖν οὐκ ...ς. Ἀρίστην γὰρ θέσιν καὶ τάξιν ἐναρμόνιον τοῦ κόσμου μέρη πάντα εἴληχεν, ὡς ἕκαστον ...περ πατρίδι φιλοχωροῦν μὴ ζητεῖν ἀμείνω με...λήν. Διὰ τοῦτο γῆ μὲν ὁ μεσαίτατος ἀπενεμήθη ...ς, ἐφ᾽ ἣν πάντα τὰ γεώδη καὶ ἂν ἀναῤῥίψῃς

499 καταφέρεται· τόδε δέ ἐστι σημεῖον χώρας τῆς
M. κατὰ φύσιν. Ἔνθα γὰρ μὴ ὑπὸ βίας ὁτιοῦν ἐν-
χθὲν ἵσταται καὶ ἠρεμεῖ, τὸν οἰκεῖον εἴληχε τόπον.
Ὕδωρ δὲ ἐπὶ γῆν ἀνακέχυται δεύτερον, ἀὴρ δὲ καὶ
πῦρ ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὸ ἄνω κεχώρηκεν, ἀὴρ
μὲν τὸν μεθόριον ὕδατος καὶ πυρὸς κληρωσάμενος
τόπον, πῦρ δὲ τὸν ἀνωτάτω. Διὸ καὶ ἂν ἀναψά-
μενος δᾷδα πρὸς γῆν καταφέρῃς, ἡ φλὸξ οὐδὲν
ἧττον ἀντιβιάσεται, καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ πυ-
ρὸς κίνησιν ἐπικουφίσασα αὐτὴν ἀναδραμεῖται. Ε
δὴ φθορᾶς μὲν αἴτιον ἡ παρὰ φύσιν κίνησις τῶν
ἄλλων ἔχει ζώων, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ κατὰ φύσιν
ἕκαστα τῶν μερῶν διατέτακται, τὰς οἰκείας δια-
κληρωσάμενα χώρας, ἐνδίκως ἂν λέγοιτο ὁ κόσμος
ἄφθαρτος. Ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο παντὶ δῆλον, ὅτι φύ-
σις ἑκάστη διατηρεῖν καὶ διασώζειν, εἰ δὲ οἷόν τε
εἴη, καὶ ἀθανατίζειν ἕκαστα, ὧν ἡ φύσις ἐστὶν,
ἐσπούδακεν, ἡ μὲν ἐν τοῖς δένδρεσι τὰ δένδρα, ἡ
δὲ ἐν τοῖς ζώοις τῶν ζώων ἕκαστον. Ἐξασθενεῖ δ'
ἡ ἐπὶ μέρους ἀναγκαίως ἄγειν πρὸς ἀϊδιότητα. Ἡ γὰρ
ἔνδεια, ἢ φλογμὸς, ἢ κρυμὸς, ἢ μυρία ἄλλα τῶν εἰωθό-
των ἐπισυνίστασθαι κατασκήψαντα διέσεισε καὶ διέ-
λυσε τὸν συνέχοντα δεσμὸν, καὶ τέλος κατέῤῥηξε.
Τοιοῦτον δὲ εἰ μηδὲν ἐφήδρευεν ἔξω, καὶ ἂν ὅσον
ἐφ' ἑαυτῇ μικρά τε αὖ καὶ μεγάλα ἀγήρω διεφύ-
λαττεν. Ἀναγκαῖον οὖν καὶ τὴν τοῦ κόσμου φύσιν
γλίχεσθαι τῆς τοῦ ὅλου διαμονῆς. Οὐ γὰρ δὴ τῶν
ἐπὶ μέρους ἐστὶ χείρων, ὡς ἀποδιδράσκουσα καὶ
λειποτακτοῦσα, νόσον ἀνθ' ὑγείας, καὶ φθορὰν ἀντὶ
σωτηρίας παντελοῦς ἐπιχειρεῖν τεχνάζειν, ἐπειδὴ

Πασάων ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
ῥεῖά τ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἀληθές ἐστι, φθορὰν ὁ κόσμος οὐ
δέξεται. Διὰ τί; ὅτι ἡ συνέχουσα φύσις αὐτὸν
ἀήττητός ἐστι κατὰ πολλὴν ἰσχύος ῥώμην, τῶν ἄλ-
λων ὅσα βλάπτειν ἔμελλεν ἁπάντων ἐπικρα

ὁ καὶ Πλάτων εὖ, „Ἀπῄει τε γὰρ," φησὶν", οὐ-
ν, οὐδὲ προςῄει αὐτῷ ποθὲν οὐδέν· οὐ γὰρ ἦν·
ὑτὸ γὰρ ἑαυτῷ τροφὴν τὴν ἑαυτοῦ φθίσιν παρέ-
ν καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πάσχον
ὁρῶν ἐκ τέχνης γέγονεν. Ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ
νθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ
οςδεὲς ἄλλων."

§. 13. Ἀποδεικτικώτατός γε μὴν καὶ ἐκεῖνος ὁ
γος ἐστὶν, ἐφ' ᾧ μυρίους οἶδα σεμνυνομένους, ὡς
ιβωμένῳ καὶ πάνυ ἀνεξελέγκτῳ. Πυνθάνονται
, τίνος ἕνεκα τὸν κόσμον φθείρει ὁ θεός; Ἤτοι
γὰρ ὑπὲρ τοῦ μηκέτι κοσμοποιῆσαι, ἢ ὑπὲρ τοῦ
ρον κατασκευάσαι. Τὸ μὲν δὴ πρότερον, ἀλλό-
ον θεοῦ, πρὸς τάξιν γὰρ ἀταξίαν μεταβάλλειν δέον,
πρὸς ἀταξίαν τάξιν· εἶτα δὲ, ὅτι καὶ μετάνοιαν 950
θος καὶ νόσημα δέξεται ψυχῆς. Ἔδει γὰρ μὴ κο- P.
οποιῆσαι τὸ παράπαν, ἢ κρίνοντα πρέπον αὐτῷ
ἔργον χαίρειν τῷ γενομένῳ. Τὸ δὲ δεύτερον ἄξιον
βραχείας ἐρεύνης. Εἰ γὰρ ἕτερον ἀντὶ τοῦ νῦν
ος κατασκευάσει, πάντως ὁ γενόμενος ἢ χείρων ἢ
οιος ἢ κρείττων ἀποτελεσθήσεται, ὧν ἕκαστον ἐπί-
πτον. Εἰ μὲν γὰρ χείρων ὁ κόσμος, χείρων καὶ ὁ
μιουργός· ἀμώμητα δὲ καὶ ἀνεξέλεγκτα καὶ ἀνε-
όρθωτα τὰ τοῦ θεοῦ, τελειοτάτῃ τέχνῃ καὶ ἐπι-
ήμῃ δημιουργηθέντα.

Οὐδὲ „γὰρ" γυνὴ," φασὶ," τοσσόνδε νόου ἐπι-
δεύεται ἐσθλοῦ,
ὥςτε χέρειον ἑλέσθαι ἀμεινοτέρων" — —.

ἀπρεπὲς δὲ θεῷ τὰ ἄμορφα μορφοῦν, καὶ τοῖς
σχίστοις περιτιθέναι θαυμαστὰ κάλλη. Εἰ δὲ ὅμοιος,
ταιοπόνος ὁ τεχνίτης, οὐδὲν κομιδῇ νηπίων παί-
ων διαφέρων, οἳ πολλάκις παρ' αἰγιαλοῖς ἀθύρον-
ς ψάμμου γεωλόφους διανιστᾶσι, καὶ ἔπειθ' ὑφαι-
ῦντες, ταῖς χερσὶ πάλιν ἐρείπουσι. Πολὺ γὰρ
ν τοῦ κατασκευάζειν ὅμοιον μηδὲν μήτε ἀφαι-
ντα, μήτε προςτιθέντα, μήτ' αὖ πρὸς τὸ ἄμει-

νον ἢ χεῖρον μεταβάλλοντα τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπι-
νόμενον κατὰ χώραν ἐᾶν. Εἰ δὲ κρείττονα δημ-
γήσει, γενήσεται τότε κρείττων καὶ ὁ δημιο-
ῶςθ' ἡνίκα τὸ πρότερον κατεσκεύαζε καὶ τὴν
καὶ τὴν διάνοιαν ἦν ἀτελέστερος, ὅπερ οὐδὲ
ὑπονοεῖν ἐστίν. Ἴσος γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ
ὁ θεός, μήτε ἄνεσιν πρὸς τὸ χεῖρον, μήτ' ἐπ-
πρὸς τὸ βέλτιον δεχόμενος. Ἐπὶ δὲ τὰς το-
ἀνωμαλίας ἄνθρωποι κεχωρήκασι, πρὸς ἑκάτερ-
τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον πεφυκότες μεταβάλλειν,
σεσι καὶ προκοπαῖς καὶ βελτιώσεσι καὶ πᾶσι
ἐναντίοις εἰωθότες χρῆσθαι. Πρὸς δὲ τούτο-
μὲν τῶν θνητῶν ἔργα ἡμῶν φθαρτὰ δεόντ-
γένοιτο, τὰ δὲ τοῦ ἀθανάτου κατὰ τὸν ἐοικότ-
γον ἄφθαρτα δήπου. Τῇ γὰρ φύσει τῶν τεχ-
εὔλογον τὰ δημιουργηθέντα ἐξομοιοῦσθαι.

§. 14. Καὶ μὴν ἅπαντί που καὶ ἐκεῖνο
ὅτι φθειρομένης μὲν τῆς γῆς ἀνάγκη καὶ τὰ
σαῖα τῶν ζώων καθ' ὅλον τὸ γένος ἀπόλλυ-
φθειρομένου δὲ ὕδατος, τὰ ἔνυδρα, καὶ ἀέρος
τοι καὶ πυρός, τὰ ἀεροπόρα καὶ πυρίγονα.
ἀνάλογον οὖν εἰ φθείρεται ὁ οὐρανός, φθαρή-
μὲν καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, φθαρήσονται δὲ οἱ
ποὶ πλάνητες, φθαρήσονται δὲ οἱ ἀπλανεῖς ἀστ-
501 ὁ τοσοῦτος αἰσθητῶν θεῶν εὐδαίμων τὸ
M. νομισθεὶς στρατός. Ὃ δὴ γένοιτ' ἂν οὐδὲν
ἢ θεοὺς φθειρομένους ὑπονοεῖν· ἴσον γάρ ἐστι τῷ
ἀνθρώπους ἀθανάτους ὑπονοεῖν. Καί τοι ἐν ἀτ-
συγκρίσει τοῦτ' ἂν εὕροις σκοπῶν εὐλογώτερον ἐκ-
χάριτι θεοῦ ὄν. Θνητὸν μὲν γὰρ ἀθανασίας μ-
λαχεῖν εἰκός ἐστιν, ἀφθαρσίαν δὲ θεοὺς ἀποβ-
ἀδύνατον, καὶ ἂν αἱ ἀνθρώπων σοφίαι κακομ-
Καὶ μὴν οἵ τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγε-
εἰσηγούμενοι τοῦ κόσμου νομίζουσι καὶ ὁμολ-
τοὺς ἀστέρας θεοὺς εἶναι, οὓς τῷ λόγῳ διαφθ-
οὐκ ἐρυθριῶσιν. Ἔδει γὰρ ἢ μύδρους διαπύ-

ασθαι, καθάπερ ἔνιοι τῶν οἷα περὶ δεσμῶ- φλυαρούντων τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ, ἢ ἢ δαιμονίας φύσεις νομίζοντας, τὴν ἁρμόζ- θεοῖς ἀφθαρσίαν προςομολογῆσαι. Νυνὶ δὲ ν δόξης ἀληθοῦς διήμαρτον, ὥςτε λελήθασιν , καὶ τῇ προνοίᾳ — ψυχὴ δέ ἐστι τοῦ κό- — φθορὰν ἐπιφέροντες, ἐξ ὧν ἀνακόλουθα φοῦσι. Χρύσιππος οὖν ὁ δοκιμώτατος τῶν ὑτοῖς ἐν τοῖς περὶ αὐξανομένου τερατεύεταί τι ιν, καὶ προκατασκευάσας ὅτι δύο εἰδοποιοὺς ς αὐτῆς οὐσίας ἀμήχανον συστῆναι φησίν· θεωρίας ἕνεκα, τὸν μέν τινα ὁλόκληρον, τὸν ἐς ἐπινοεῖσθαι τοῦ ἑτέρου ποδὸς, καλεῖσθαι μὲν ὁλόκληρον Δίωνα, τὸν δὲ ἀτελῆ Θέωνα· μετα ἀποτέμνεσθαι Δίωνος τὸν ἕτερον τοῖν πο- Ζητουμένου δὴ πότερος ἔφθαρται, τὸν Θέωνα ν οἰκειότερον εἶναι· τοῦτο δὲ παραδοξολο- μᾶλλόν ἐστιν ἢ ἀληθεύοντος. Πῶς γὰρ ὁ ὲν ἀκρωτηριασθεὶς μέρος, ὁ Θέων ἀνήρπα- ὁ δὲ ἀποκοπεὶς τὸν πόδα Δίων, οὐχὶ ἔφθαρ- κότως, φησίν. Ἀναδεδράμηκε γὰρ ὁ ἐκτμη- ν πόδα Δίων ἐπὶ τὴν ἀτελῆ τοῦ Θέωνος οὐ- καὶ δύο εἰδοποιοὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ατ' εἶναι. Τοιγαροῦν τὸν μὲν Δίωνα μένειν ἴαν, τὸν δὲ Θέωνα ἐφθάρθαι.

δ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὑτῶν πτεροῖς κόμενα

ι ὁ τραγικός. Ἀπομαξάμενος γάρ τις τὸν τύ- ὸ λόγου, καὶ ἐφαρμόσας τῷ παντὶ κόσμῳ, ωφέστατα καὶ τὴν αὐτὴν φθειρομένην τὴν ιν. Σκόπει δὲ ὧδε. Ὑποκείσθω, ὁ μὲν ὡς- Δίων ὁ κόσμος· τέλειος γάρ· ὁ δὲ ὡςανεὶ ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ, διότι τοῦ ὅλου τὸ μέ- λαττον. Καὶ ἀφαιρείσθω ὥςπερ ἀπὸ τοῦ ς ὁ ποῦς, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου ὅσον σωματοειδές. Οὐκοῦν ἀνάγκη λέγειν ὅτι ὁ

μὲν κόσμος οὐκ ἔφθαρται, ὁ τὸ σῶμα ἀφ[...]
ὥςπερ οὐδὲ ὁ ἀποκοπεὶς τὸν πόδα Δίων, [...]
τοῦ κόσμου ψυχὴ, ὥςπερ Θέων ὁ μηδὲν [...]
Ὁ μὲν γὰρ κόσμος ἐπ' ἐλάττονα οὐσίαν ἀπ[...]
ἀφαιρεθέντος αὐτῷ τοῦ σωματοειδοῦς· ἐφθ[...]
ἡ ψυχὴ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δύο εἰδοποιοὺς [...]
περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον. Ἔκθεσμον δὲ τὸ [...]
φθείρεσθαι τὴν πρόνοιαν· ἀφθάρτου δὲ ὑπαρχ[...]
σης, ἀνάγκη καὶ τὸν κόσμον ἄφθαρτον εἶναι."

§. 15. Μεγίστην μέντοι παρέχεται πίστ[...]
ἀϊδιότητα καὶ ὁ χρόνος. Εἰ γὰρ ἀγένητος ὁ χ[...]
ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ κόσμος ἀγένητος. Διὰ τί; "[...]
φησὶν ὁ μέγας Πλάτων, ἡμέραι καὶ νύκτες, μῆ[...]
καὶ ἐνιαυτῶν περίοδοι χρόνον ἔδειξαν. Ἀμήχ[...]
πη τοῦτον συστῆναι δίχα ἡλίου κινήσεως κ[...]
τοῦ παντὸς οὐρανοῦ περιφορᾶς· ὥςτ' εὐθ[...]
ἀποδεδόσθαι πρὸς τῶν εἰωθότων τὰ πράγματ[...]
ζεσθαι, χρόνον διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κιν[...]
Ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑγιές ἐστι, γίνεται ὁ κόσμος [...]
τοῦ χρόνου καὶ αἴτιος. Πάντων δὲ ἀτοπώ[...]
ὑπονοεῖν, ὅτι ἦν ποτὲ χρόνος ἡνίκα οὐκ ἦν κ[...]
Ἄναρχος γὰρ καὶ ἀτελεύτητος ἡ τούτου φύσις·
καὶ αὐτὰ ταῦτα, τὸ ἦν, τὸ ποτὲ, τὸ ἡνίκα χ[...]
συνεμφαίνει. Τούτῳ δὲ ἀκολουθῶν, τὸ μηδὲ χ[...]
τῷ δόγματι τῆς ἐκπυρώσεως *** ὀψὲ τῆς ἡ[...]
ἐνδοιάσας ἐπισχεῖν· οὐ γὰρ νεότητος, ἀλλὰ [...]
τὰ σεμνὰ, καὶ περιμάχητα διϊδεῖν, καὶ μ[...]
ὅσα μὴ δικάζει ἡ ἄλογος καὶ ἀπατηλὴ αἴσ[...]
ἀλλ' ὁ καθαρώτατος καὶ ἀκραιφνέστατος νοῦς."

§. 16. Ἀποδείξεσι δὲ οἱ περὶ τὸν Βόηθο[...]
χρῶνται πιθανωτάταις, ἃς αὐτίκα λέξομεν. "[...]
φασὶ, "γενητὸς καὶ φθαρτὸς ὁ κόσμος, ἐκ τ[...]
ὄντος τι γενήσεται· ὅπερ καὶ τοῖς Στωϊκοῖς ἀτ[...]
τατον εἶναι δοκεῖ. Διὰ τί; Ὅτι οὐδεμίαν φθορ[...]
503 εὑρεῖν αἰτίαν ἔστιν, οὔτ' ἐντὸς, οὔτ' ἐκτὸς, [...]
M. κόσμον ἀνελεῖ. Ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν, ὅ[...]

ζα που κενὸν τῶν στοιχείων ἀποκριθέντων εἰς αὐ-
ν ὁλοκλήρων· εἴσω δὲ οὐδὲν νόσημα τοιοῦτον, ὃ
ποιῇ ἂν αἴτιον τῷ τοσούτῳ διαλύσεως. Εἰ δὲ
αιτίως φθείρεται, δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔσται
γένεσις τῆς φθορᾶς· ὅπερ οὐδ' ἡ διάνοια παρα-
εται. Καὶ μὴν φασιν ὅτι γενικοὶ τρόποι φθο-
εἰσὶ τρεῖς, ὅ τε κατὰ διαίρεσιν, ὁ κατὰ ἀναί-
ν τῆς ἐπεχούσης ποιότητος, καὶ ὁ κατὰ σύγχυσιν.
μὲν οὖν ἐκ διεστηκότων αἰπόλια, βουκόλια, χο-
στρατεύματα, ἢ πάλιν ἐκ συναπτομένων σώ-
α παγέντα, τῇ διαστάσει καὶ διαιρέσει λύονται.
ὰ δὲ ἀναίρεσιν τῆς ἐπεχούσης ποιότητος, ὁ με-
ζηματιζόμενος κηρὸς, ἢ καὶ λεαινόμενος, ἵνα μηδὲ
οειδῆ τινὰ παράσχῃ τύπον μορφῆς. Κατὰ δὲ
υσιν, ὡς ἡ παρὰ ἰατροῖς τετραφάρμακος. Αἱ
δυνάμεις τῶν συνενεχθέντων ἠφανίσθησαν εἰς
ρέτου μιᾶς γένεσιν ἀποτελεσθείσης. Ποίῳ δὴ
ων ἄξιον τὸν κόσμον φθείρεσθαι φάναι; Τῷ
διαίρεσιν; Ἀλλ' οὔτ' ἐκ διεστηκότων ἐστὶν, ὡς
μέρη σκεδασθῆναι, οὔτ' ἐκ συναπτομένων, ὡς 953
λυθῆναι, οὔτε τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἡμετέροις P.
ται σώμασι. Τὰ μὲν γὰρ ἐπικήρως τε ἐξ αὑ-
ἔχει καὶ δυναστεύεται πρὸς μυρίων, ὑφ' ὧν
πτεται· τοῦ δὲ ἀήττητος ἡ ῥώμη πολλῇ τινὶ πε-
σίᾳ πάντων κατακρατοῦσα. Ἀλλ' ἀναιρέσει παν-
ῃ τῆς ποιότητος; Ἀλλ' ἀμήχανον τοῦτό γε.
ει γὰρ κατὰ τοὺς τὰ ἐναντία αἱρουμένους ἡ τῆς
κοσμήσεως ποιότης ἐπ' ἐλάττονος οὐσίας, τὸ τοῦ
** κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν. Ἀλλὰ τῷ κατὰ σύγχυ-
; Ἄπαγε. Δεήσει γὰρ πάλιν εἰς τὸ μὴ ὂν γι-
θαι τὴν φθορὰν παραδέχεσθαι. Τοῦ χάριν; Ὅτι
μὲν ἕκαστον ἐν μέρει τῶν στοιχείων ἐφθείρετο,
αβολὴν ἐδύνατο τὴν εἰς ἕτερον δέχεσθαι. Πάν-
δὲ συλλήβδην ἀθρόον κατὰ σύγχυσιν ἀναιρου-
, ἀνάγκη ὑπονοεῖν τὸ ἀδύνατον. Ἔτι πρὸς
ους ἐὰν ἐκπυρωθῇ, φασὶ, τὰ πάντα, τί κατ'

ἐκεῖνον ὁ θεὸς πράξει τὸν χρόνον, ἢ τί
οὐδέν; Καὶ μήποτ᾽ εἰκότως; Νυνὶ μὲν
ἐφορᾷ καὶ πάντων οἷα γνήσιος πατὴρ
καὶ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἡνιόχου καὶ
τρόπον ἡνιοχεῖ καὶ πηδαλιουχεῖ τὰ σύμπ
καὶ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πλάνησι καὶ
ἔτι δὲ ἀέρι καὶ τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου π
καὶ συνδρῶν ὅσα πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δι
τὴν κατ᾽ ὀρθὸν λόγον ἀνυπαίτιον διοίκησ
504 δὲ ἀναιρεθέντων ὑπ᾽ ἀργίας καὶ ἀπρα
M. ἀβιώτῳ βίῳ χρήσεται. Οὐ τί γένοιτ᾽ ἂν ἀ
Ὀκνῶ λέγειν, ὃ μηδὲ θέμις εἰπεῖν, ὅτι
θεῷ θάνατος, εἴ γε καὶ ἠρεμία. Τὸ γὰρ
ἐὰν ἀνέλῃς ψυχῆς, καὶ αὐτὴν πάντως
Ψυχὴ δὲ τοῦ κόσμου κατὰ τοὺς ἀντιδοξοῦν

§. 17. Ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἄξιον διαπορῆσαι
πον ἔσται παλιγγενεσία πάντων εἰς πῦρ
των; Ἐξαναλωθείσης γὰρ τῆς οὐσίας
ἀνάγκη καὶ τὸ πῦρ οὐκέτ᾽ ἔχον τροφὴν ἀ
ναι. Μένοντος μὲν οὖν ὁ σπερματικὸς
σμήσεως ἐσώζετο λόγος, ἀναιρεθέντος δὲ
ρηται. Τὸ δέ ἐστιν ἔκθεσμον, καὶ ἀσ
διπλοῦν, μὴ μόνον φθορὰν τοῦ κόσμου
ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίαν ἀναιρεῖν, ὥσπερ
ἀπραξίᾳ καὶ τοῖς πλημμελέσι πᾶσι χαίρο
Τὸν δὲ λόγον ἀκριβέστερον ὧδε διερευνη
ρὸς τριττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἄνθραξ, τὸ δὲ
δὲ αὐγή. Ἄνθραξ μὲν οὖν ἐστὶ πῦρ ἐν
δει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς πεφώλευ
λαχῇ δι᾽ ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον.
ἐστιν ὅπερ ἐκ τροφῆς αἴρεται μετεωριζόμ
δὲ τὸ ἀποστελλόμενον ἐκ φλογὸς, συνεργ
μοῖς εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν ἀντίληψιν. Μέση
ραν αὐγῆς τε καὶ ἄνθρακος εἴληχε φλόξ.
μὲν γὰρ εἰς ἄνθρακα τελευτᾷ, ζωπυρ
ἔχει φέγγος, ὃ τὴν καυστικὴν ἀφῃρημέν

στράπτει. Εἰ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν οὖν τὸν κόσμον αλύεσθαι φῶμεν, ἄνθραξ μὲν οὐκ ἂν γένοιτο, ὅτι πιμπληθὲς ὑπολείψεται τοῦ γεώδους, ᾧ τὸ ρ ἐγκατειλῆφθαι συμβέβηκεν. Ἀρέσκει δὲ μηδὲν τι τῶν ἄλλων ὑφεστάναι σωμάτων, ἀλλὰ γῆν καὶ ωρ καὶ ἀέρα εἰς ἄκρατον πῦρ ἀναλελύσθαι. Καὶ ν οὐδὲ φλόξ· ἅμμα γὰρ τροφῆς ἐστίν. Μηδενὸς καταλειφθέντος ἀτροφήσασα αὐτίκα ἀποσβεσθήται. Τούτοις ἕπεται τὸ μηδ' αὐγὴν ἀποτελεῖσθαι. αθ' ἑαυτὴν γὰρ ὑπόστασιν οὐκ ἔχει, ῥεῖ δὲ ἀπὸ ν προτέρων ἄνθρακος καὶ φλογὸς, ἀφ' οὗ μὲν ττων, πολλὴ δὲ ἀπὸ φλογός· χεῖται γὰρ ἐπὶ κιστον. Ἐκείνων δὲ ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐκπύσιν οὐκ ὄντων, οὐδ' ἂν αὐγὴ γένοιτο. Καὶ γὰρ μεθημερινὴ πολλὴ καὶ βαθεῖα αὐγὴ, τὸν ὑπὸ γῆς ιον δρόμον ἰόντος, εὐθὺς ἀφανίζεται νυκτὶ, καὶ μάλιστ' ἀσελήνῳ. Οὐ τοίνυν ἐκπυροῦται ὁ κόσμος, λ' ἔστιν ἄφθαρτος. Εἰ δὲ ἐκπυρωθήσεται, ἕτερος κ ἂν γένοιτο.

§. 18. Διὸ καί τινες τῶν ἀπὸ τῆς στοᾶς ὀξυρκέστερον ἐκ μακροῦ θεασάμενοι τὸν ἐπιφερόμενον εγχον, ἠξίωσαν ὥσπερ θανόντι κεφαλαίῳ βοηθήτα προευτρεπίζεσθαι· τὰ δ' οὐδὲν ἦν ὄφελος. πειδὴ γὰρ αἴτιον κινήσεώς ἐστι τὸ πῦρ, κίνησις δὲ ίσεως ἀρχὴ, γενέσθαι δὲ ἄνευ κινήσεως ὁτιοῦν ύνατον, ἔφασαν ὅτι κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν, ἐπειδὰν νέος κόσμος μέλλῃ δημιουργεῖσθαι, σύμπαν μὲν πῦρ οὐ σβέννυται· ποσὴ δέ τις αὐτοῦ μοῖρα ολείπεται. Πάνυ γὰρ ηὐλαβήθησαν, μὴ σβεσθένς ἀθρόου μένῃ τὰ πάντα ἡσυχάσαντα ἀδιακόσμη, τοῦ τῆς κινήσεως αἰτίου μηκέτ' ὄντος. Εὑρεσιγούντων δὲ πλάσματα ταῦτ' ἐστὶ, καὶ κατὰ τῆς ηθείας τεχναζόντων. Τί δήποτε; Ὅτι τὸν κόσμον υρωθέντα, γενέσθαι μὲν ἄνθρακι παραπλήσιον ον ὡς δέδεικται, γεώδους πολλῆς ἀνθυπολειςς οὐσίας ἢ δεήσει τὸ πῦρ ἐλλοχᾶν. Ἴσως δὲ

οὐκ ἐκπυρώσεως τότε κρατούσης, εἴ γε μένει
στοιχείων βαρύτατον καὶ δυςαναλώτατον ἔτι, γῆ
διαλυθεῖσα, μεταβάλλειν δὲ ἢ εἰς φλόγα, ἢ εἰς
γὴν ἀναγκαῖον· εἰς μὲν φλόγα, ὡς ᾤετο Κλεάνθ
εἰς δὲ αὐγὴν, ὡς ὁ Χρύσιππος. Ἀλλ' εἴτε φ
γίνεται, τραπομένη πρὸς σβέσιν ἅπαξ οὐκ μέρ
ἀλλ' ἀθρόα σβεσθήσεται. Συνυπάρχει γὰρ ἡ τρο
διὸ πολλῆς μὲν οὔσης ἐπιδίδωσι καὶ χεῖται, στε
μένης δὲ μειοῦται. Τεκμηριώσαιτο δ' ἄν τις ἀ
τῶν παρ' ἡμῖν τὸ γινόμενον. Ὁ λύχνος ὡς μὲν
ἔλαιον ἄρδει, περιφεγγεστάτην ἀποδίδωσι φλ
Ἐπειδὰν δὲ ἐπίσχῃ δαπανήσας ὅσον τῆς τρο
λείψανον, αὐτίκα κατεσβέσθη μηδὲν μέρος ταμ
σάμενος τῆς φλογός. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλ'
γίνεται, πάλιν ἀθρόα μεταβάλλει. Διὰ τί;
ὑπόστασιν ἰδίαν οὐκ ἔχει, γεννᾶται δὲ ἐκ φλογός,
ὅλης δι' ὅλων σβέσιν λαμβανούσης, ἀνάγκη καὶ
αὐγὴν μὴ κατὰ μέρος, ἀλλ' ἀθρόαν ἀναιρεῖσ
Ὃ γὰρ πρὸς τροφὴν φλὸξ, τοῦτο αὐγὴ πρὸς φλ
Καθάπερ οὖν τροφῇ συναναιρεῖται φλὸξ, καὶ
φλογί: ὥστ' ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τὸν κόσμον
βεῖν, μηδενὸς ἐντυφωμένου σπερματικοῦ λόγου,
των δὲ δαπανηθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυ
αὐτοῦ δὲ ὑπ' ἐνδείας. Ἐξ ὧν ἐστὶ δῆλον ὅτι
νητος καὶ ἄφθαρτος ὢν διατελεῖ.

§. 19. Φέρει δὲ οὖν, ὥς φησι Χρύσιππος
ἀναστοιχειῶσαν τὴν διακόσμησιν εἰς αὐτὸ πῦρ
μέλλοντος ἀποτελεῖσθαι κόσμου σπέρμα εἶναι
ὧν ἐπ' αὐτῷ πεφιλοσόφηκε, μηδὲν ἐψεῦσθαι.
506 τον μὲν, ὅτι καὶ ἐκ σπέρματος ἡ γένεσις, κα
M. σπέρμα ἡ ἀνάλυσις· ἔπειτα δ', ὅτι φυσιολογ
κόσμος καὶ φύσις λογικὴ, οὐ μόνον ἔμψυχ
ἀλλὰ καὶ νοερὸς, πρὸς δὲ καὶ φρόνιμος.
των τὸ ἐναντίον οὐ βούλεται κατασκευάζεται,
δέποτε φθαρήσεσθαι. Αἱ δὲ πίστεις προχει
τοῖς συνεξετάζειν μὴ ἀποκνοῦσιν. Οὐκοῦν

...ἔοικεν; ἢ ζώῳ· ἀλλ' εἴτε φυτόν ἐστιν, εἴτε
...ον, κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν φθαρεὶς, οὐδέποτε
...αὐτοῦ γενήσεται σπέρμα. Μαρτυρεῖ δὲ τὰ
...ν, ὧν οὐδὲν οὐκ ἔλαττον, οὐ μεῖζόν ποτε
...ῆς σπέρματος ἀπεκρίθη γένεσιν. Οὐχ
...μὲν ἡμέρων φυτῶν ὗλαι, ὅσαι δὲ ἀγρίων
...μέρος τῆς γῆς ἀνακέχυνται; Τούτων τῶν
...ἕκαστον, ἄχρι μὲν ὑγιαίνει τὸ στέλεχος, ἅμα
...ῷ καὶ τὸ ὄχημα τίκτει. Μήκει δὲ χρόνων
...θὲν, καὶ ἄλλως αὐταῖς ῥίζαις φθαρὲν, οὐδέ-
τὴν ἀνάλυσιν εἰς σπέρμα ἔλαβε· τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὰ γένη τῶν ζώων, ἃ μηδὲ εἰπεῖν
...θος ῥᾴδιον, ἄχρι μὲν περίεστι καὶ ἡβᾷ,
προΐεται γόνιμον· τελευτήσαντα δ' οὐδαμῇ
... γίνεται σπέρμα. Καὶ γὰρ εὔηθες ἄνθρω-
...τα μὲν ὀγδόῳ μέρει ψυχῆς, ὃ καλεῖται γό-
πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου σπορὰν χρῆσθαι, τε-
...τα δὲ, ὅλῳ ἑαυτῷ. Θάνατος γὰρ ζωῆς οὔτι
...τερος. Ἄλλως τε τῶν ὄντων οὐδὲν ἐκ μό-
...έρματος δίχα τῆς οἰκείας τροφῆς ἀποτελεῖται.
... γὰρ ἔοικεν ἀρχῇ. Ἀρχὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν, 956
...ογονεῖ. Μὴ γὰρ αὖ νομίσῃς, τὸν στάχυν P.
...ου τοῦ καταβληθέντος ὑπὸ γεωργῶν εἰς τὰς
...ας βλαστάνειν πυροῦ· τὸ δὲ πλεῖστον εἰς αὔ-
... αὐτῶν συνεργεῖν ὑγράν τε καὶ ξηρὰν, διττὴν
...ῆς τροφήν. Καὶ τὰ ἐν μήτραις μέντοι δια-
...όμενα πέφυκεν οὐκ ἐκ μόνου ζωογονεῖσθαι
...ατος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξωθεν ἀρδομένης τροφῆς,
...ύουσα προςφέρεται. Πρὸς δὴ τί ταῦτα λέγω·
...τὰ τὴν ἐκπύρωσιν σπέρμα μόνον ὑπολειφθή-
... τροφῆς μὴ ὑπαρχούσης, ἁπάντων ὅσα τρέφειν
... εἰς πῦρ ἀναλυθέντων. Ὥςθ' ὁ κατὰ τὴν
...ενεσίαν ἀποτελούμενος κόσμος, χωλὴν καὶ
... γένεσιν ἕξει τοῦ μάλιστα πρὸς τελείωσιν συν-
...ντος, ᾧ καθάπερ βάκτρῳ τινὶ τὴν σπερματι-
...ἀρχὴν ἐφιδρύεσθαι συμβέβηκεν ἐφθαρμένου.

Τοῦτο δ' ἦν ἄτοπον, ἐξ αὐτῆς ἐλεγχόμε
ἐνεργείας. Ἔτι τοίνυν ὅσα λαμβάνει τὴν
ἐκ σπέρματος, μείζονα τὸν ὄγκον ἐστὶ τοῦ
κότος, καὶ ἐν τόπῳ μείζονι θεωρεῖται.
γοῦν οὐρανομήκη πολλάκις ἀναβλαστάνει ἐκ
τάτης κέγχρου, καὶ ζῶα πιότατα καὶ περιμ
ἐξ ὀλίγου τοῦ προεθέντος ὑγροῦ. Ἀλλὰ κα
507 κρῷ πρότερον εἰρημένον συμβαίνει, κατὰ
M. γειτνιῶντα τῇ γενέσει χρόνον, βραχύτερα τι
θέντα εἶναι, μεγεθύνεσθαι δ' αὖθις ἄχρι π
τελειώσεως· ἐπὶ δὲ τοῦ παντὸς γενήσεται
τίον. Τὸ μὲν γὰρ σπέρμα καὶ μεῖζον ἔσ
πλείονα τόπον ἐφέξει· τὸ δ' ἀποτέλεσμα βρ
καὶ ἐν ἐλάττονι φανεῖται τόπῳ. Καὶ ὁ κ
σπέρματος συνιστάμενος οὐκ ἐκ τοῦ κατ
ἐπιδώσει πρὸς αὔξησιν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἐξ ὄγ
ζονος εἰς ἐλάττονα συναιρεθήσεται. Τὸ δὲ λ
ῥάδιον συνιδεῖν. Ἅπαν σῶμα ἀναλυόμενον
ἀναλύεται καὶ χεῖται· σβεννυμένης δὲ τῆς
φλογὸς, στέλλεται καὶ συνάγεται. Πίστεων
οὕτως ἐμφανέσι πρὸς μαρτυρίαν ὡς ἀδηλ
οὐδεμία χρεία. Καὶ μὴν ὁ κόσμος ὁ πυρωθ
νήσεται μείζων, ἅτε συμπάσης τῆς οὐσίας
λεπτότατον ἀναλυθείσης αἰθέρα. Ὃ μοι
καὶ οἱ Στωϊκοὶ προειδόμενοι, κενὸν ἄπειρ
τοῦ κόσμου τῷ λόγῳ καταλιπεῖν, ἵν' ἐπεὶ
ἀπέραντόν τινα ἔμελλε λήψεσθαι, μὴ ἀπ
δεξομένου χωρίου τὴν ἀνάχυσιν. Ὁτὲ μὲν
τοσοῦτον ἐπιδέδωκε καὶ συνηύξηται, ὡς μ
καὶ τῇ ἀορίστῳ τοῦ κενοῦ φύσει τῷ τῆς
ἀπείρῳ μεγέθει συνδραμεῖν, σπέρματος ἐ
αὐτοὺς λόγον· ὁτὲ δὲ κατὰ τὴν παλιγγενεσία
τῶν μερῶν τῆς συμπάσης οὐσίας * * * στελλ
μὲν κατὰ τὴν σβέσιν τοῦ πυρὸς εἰς παχ
στελλομένου δ' ἀέρος εἰς ὕδωρ καὶ συνίζοντ
γυνομένου δ' ἔτι μᾶλλον ὕδατος κατὰ τὴν

...τῶν στοιχείων μεταβολήν. Ἔστι δὲ παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας τῶν δυνάμεων ἀκο- ...πράγματος ἐκλογίζεσθαι.

20. Δίχα τοίνυν τῶν εἰρημένων καὶ ἐκείνῳ ...ἄν τις εἰς πίστιν, ὃ καὶ τοὺς μὴ πέρα ...ρίου φιλονεικεῖν αἱρουμένους ἐπισπάσεται. ...ταῖς συζυγίαις ἐναντίων ἀμήχανον τὸ μὲν ...τὸ δὲ μή. Λευκοῦ γὰρ ὄντος, ἀνάγκη καὶ ...ὑπάρχειν, καὶ μεγάλου βραχὺ, καὶ περιττοῦ ...ν, καὶ γλυκέος πικρὸν, καὶ ἡμέρας νύκτα, καὶ τούτοις ὁμοιότροπα. Γενομένης δ' ἐκπυρώσεως, ...ἐν τι συμβήσεται. Τὸ μὲν γὰρ ἕτερον ὑπάρ- ...ἐν ταῖς συζυγίαις, τὸ δὲ ἕτερον οὐκ ἔσται. ...τωσὶ θεασώμεθα. Πάντων εἰς πῦρ ἀνα- ...ν, κοῦφον μέν ἐστί τι, καὶ μανὸν, καὶ θερ- ...α γὰρ πυρὸς ταῦτα· βαρὺ δ' οὐδὲν, ἢ ...ἢ πυκνὸν, τὰ τοῖς λεχθεῖσιν ἐναντία. Πῶς ...τις ἐπίσχοι μᾶλλον τὴν πεπλεγμένην ἐκ τῆς ...ἀκοσμίαν, ἢ τὰ φύσει συνυπάρχοντα δει- ...ρτώμενα τῆς συζυγίας; Ἡ δ' ἀλλοτρίωσις ...σοῦτον κεχώρηκεν, ὡς τοῖς μὲν ἀϊδιότητα ...ομολογεῖν, τοῖς δὲ τὸ ἀνύπαρκτον. Ἔτι τοί- ...ὶ ἐκεῖνό μοι δοκεῖ μὴ ἄπο σκοποῦ τοῖς ἰχνη- ...σι τὸ ἀληθὲς εἰρῆσθαι. Φθειρόμενος ὁ κό- ...ἤτοι ὑπό τινος ἑτέρας φθαρήσεται αἰτίας, ἢ ...θεοῦ. Ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς τὸ παράπαν ...διάλυσιν. Οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ περιέχει. ...περιεχόμενον καὶ κρατούμενον ἀσθενέστερον ...τοῦ περιέχοντος, ὑφ' οὗ καὶ καταχρατεῖται. ...δὲ θεοῦ φθείρεσθαι λέγειν αὐτὸν, πάντων ἀνο- ...τον. Ὁ γὰρ θεὸς οὐκ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας ...φθορᾶς, ἀλλὰ τάξεως καὶ εὐκοσμίας καὶ ζωῆς, ...αντὸς αἴτιος ἀνωμολόγηται τοῦ ἀρίστου παρὰ ...ὰ ἀληθῆ δοξάζουσι.

21. Θαυμάσαι δ' ἄν τις τοὺς τὰς ἐκπυρώ- ...αὶ παλιγγενεσίας θρυλλοῦντας, οὐ μόνον ἕνεκα

τῶν εἰρημένων οἷς ἀπελέγχονται ψευ ἀλλὰ καὶ δι' ἐκεῖνο μάλιστα. Τεττάρων στοιχείων, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκε, γ ἀέρος, πυρὸς, τίνος ἕνεκεν πάντων ἀποκλη πῦρ, τὰ ἄλλα φασὶν εἰς τοῦτο μόνον ἀνα Δέον γὰρ, εἴποι τις ἂν, πῶς οὐκ εἰς ἀέρ γῆν; Ὑπερβάλλουσαι γὰρ καὶ ἐν τούτοι μεις. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐξαεροῦσθαι, ἢ ἐξυδ ἀπογεοῦσθαι τὸν κόσμον εἶπεν, ὥςτ' εἰ ἐκπυροῦσθαι φάναι. Χρὴ μέντοι καὶ χουσαν ἰσονομίαν τῷ κόσμῳ κατανοῆσαι σαι, ἢ αἰδεσθῆναι τοσούτου θείου κατηγ νατον. Ὑπερβάλλουσα γάρ τις τῶν τε τέκτισις δυνάμεων, ἰσότητος κανόσι καὶ ὅροις σταθμωμένων τὰς ἀμοιβάς. Καθ ἐτήσιοι ὧραι κύκλον ἀμείβουσιν ἀλλήλαι δέχεσθαι πρὸς τὰς ἐνιαυτῶν οὐδέ ποι περιόδους· εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τίθη στοιχεῖα τοῦ κόσμου ταῖς εἰς ἄλληλα μετ παραδοξότατον, θνήσκειν δοκοῦντα ἀπα δολιχεύοντα ἀεὶ, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄ συνεχῶς ἀμείβοντα. Ἡ μὲν οὖν προ ἀπὸ γῆς ἄρχεται. Τηκομένη γὰρ εἰς λαμβάνει τὴν μεταβολήν· τὸ δ' ὕδωρ ἐξ εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς π κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς συνίζοντος μὲν τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα, συνίζοντος δ' ὅπ βοιτο εἰς ὕδωρ ἀέρος, ὕδατος δὲ τ
509 ἀνάχυσιν κατὰ τὴν εἰς γῆν πυκνουμέ
M. λήν. Εὖ καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἐν οἷς φη θάνατον ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατος θάνατ σθαι". Ψυχὴν γὰρ οἰόμενος εἶναι τὸ π μὲν ἀέρος τελευτὴν γένεσιν ὕδατος, τὴν γῆς πάλιν γένεσιν αἰνίττεται· θάνατον ἅπαν ἀναίρεσιν ὀνομάζων, ἀλλὰ τ χεῖον μεταβολὴν, ἀπαραβλήτου

τοῦς ἰσονομίας ταύτης ἀεὶ φυλαττομένης,
οὐκ εἰκὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. Ἐπεὶ
ισον ἄδικον, τὸ δὲ ἄδικον κακίας ἔγγονον·
ἐξ οἴκου τῆς ἀθανασίας πεφυγάδευται,
τι μέγεθος ὁ κόσμος, καὶ οἶκος θεοῦ αἰ-
ἀποδέδεικται. Τὸ δὲ φάσκειν ὅτι φθείρεται,
ρούντων ἐστὶ φύσεως εἱρμὸν καὶ πραγμάτων
μένην ἀκολουθίαν.

22. Προσφιλοτεχνοῦντες δέ τινες τῶν ἀΐδιον
βανόντων τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοιούτῳ
κατασκευῆς λόγῳ χρῶνται. Φθορᾶς τέτταρας
τρόπους τοὺς ἀνωτάτω συμβέβηκε, πρόσθεσιν,
ν, μετάθεσιν, ἀλλοίωσιν. Δυὰς μὲν οὖν
μονάδος εἰς τριάδα φθείρεται, μηκέτι μέ-
ς· τετρὰς δ' ἀφαιρέσει μονάδος εἰς τριά-
θέσει δὲ τὸ Ζ στοιχεῖον εἰς τὸ Η, ὅταν αἱ
ρσιοι παράλληλοι πρὸς ὀρθὰς διαναστῶσιν·
ς ὀρθὰς ἐπεζευγμένη, πλαγιασθεῖσα συνάψῃ
' ἑκάτερα. Κατ' ἀλλοίωσιν δὲ μεταβάλλων
ς ὄξος. Τῶν δὲ κατειλεγμένων τρόπων οὐ-
άπτεται τοῦ κόσμου τὸ παράπαν. Ἐπεὶ καὶ τί
; Προστίθεσθαί τι τῷ κόσμῳ πρὸς ἀναίρεσιν;
οὐδὲν ἐστιν ἐκτὸς, ὃ μὴ μέρος γέγονεν αὐτοῦ
Περιέχεται γὰρ καὶ κατακρατεῖται. Ἀλλ' 959
εῖσθαι; Πρῶτον μὲν τὸ ἀφαιρεθὲν πάλιν κό- P.
ἔσται τοῦ νῦν βραχύτερος, ἔπειτα ἀμήχανον
σῶμα τοῦ ὅλου διαρτηθὲν τῆς συμφυΐας
θῆναι. Ἀλλὰ τὰ μέρη μετατίθεσθαι; Μένει
ν ἐν ὁμοίῳ τοὺς τόπους οὐκ ἐναλλάττοντα.
ρ ἐποχήσεταί ποτε ἔτι ὕδατι πᾶσα γῆ, οὔθ'
ἀέρι, οὔτε ἀὴρ πυρί. Ἀλλὰ τὰ μὲν φύσει
ἐν γῇ, καὶ ὕδωρ τὸν μέσον ἐφέξει τόπον,
ν θεμελίου τρόπον ὑπερειδούσης, ὕδατος δ'
άζοντος· ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ τὰ φύσει κοῦφα τὸν
πλὴν οὐχ ὁμοίως. Ἀὴρ γὰρ πυρὸς ὄχημα
ς, τὸ δ' ἐποχούμενον ἐξ ἀνάγκης ὑπερφέρεται.

Καὶ μὴν οὐδὲ κατ' ἀλλοίωσιν φθείρεσθαι κ
Ἰσοκρατὴς γὰρ ἡ τῶν στοιχείων μεταβολή.
ἰσοκρατὲς ἀκλινοῦς βεβαιότητος καὶ ἀσαλεύτ
αἴτιον, ἅτε μὴ πλεονεκτοῦν, μήτε πλεονεκ
Ὥςθ' ἡ ἀντίδοσις καὶ ἡ ἀντέκτισις τῶν δυνάμε
γίας ἐξισουμένη κανόσιν, ὑγείας καὶ ἀτελευτήτ
ρίας δημιουργὸς, ἐξ ὧν ἀΐδιος ὁ κόσμος ἀπο

§. 23. Θεόφραστος μέντοι φησὶ [a] τοὺ
καὶ φθορὰν τοῦ κόσμου κατηγοροῦντας ὑπ
ρων ἀπατηθῆναι τῶν μεγίστων, γῆς ἀν
θαλάττης ἀναχωρήσεως, ἑκάστων τῶν τοῦ
ρῶν διαλύσεως, χερσαίων φθορᾶς κατὰ γέ
Κατασκευάζει δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὕτως. Ε
νέσεως ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ γῆ, μέρος ὑπανεστ
ἂν ἔτι αὐτῆς ἑωρᾶτο· χθαμαλὰ δ' ἤδη
πάντα ἐγεγένητο, καὶ οἱ γεώλοφοι πάντες
τῇ πεδιάδι. Τοσούτων γὰρ καθ' ἕκαστον
ὄμβρων ἐξ ἀϊδίου φερομένων, εἰκὸς ἦν τῶν
νων πρὸς ὕψος τὰ μὲν χειμάῤῥοις ἀπεῤῥῆ
δ' ὑπονοστήσαντα κεχαλάσθαι, πάντα δὲ
των ἤδη λελειάνθαι. Νυνὶ δὲ συνεχεῖς ἀ
καὶ παμπόλλων ὀρῶν αἱ πρὸς αἰθέριον ὕψ
βολαὶ μηνύματ' ἐστὶ τοῦ τὴν γῆν μὴ ἀΐδ
Πάλαι γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ τι
βρίαις ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα πᾶσα
ἐγεγένητο. Πέφυκε γὰρ ἡ ὕδατος φύσις
στα ἀπὸ ὑψηλοτάτων καταράττουσα, τὰ
θεῖν τῇ βίᾳ, τὰ δὲ τῷ συνεχεῖ τῶν ψεκ
λάπτουσα κοιλαίνειν, ὑπεργάζεσθαί τε τ
ρόγεων καὶ λιθωδεστάτην ὀρυκτήρων οὐκ
Καὶ μὴν ἥ γε θάλασσα, φασὶν, ἤδη μεμείωτ
τυρες δὲ αἱ νήσων εὐδοκιμώταται, Ῥόδ
Δῆλος. Αὗται γὰρ τὸ μὲν παλαιὸν ἠφ
κατὰ τῆς θαλάσσης ἐδεδύκεσαν ἐπικλυζόμεν
δ' ὕστερον ἐλαττουμένης ἠρέμα, κατ' ὀλίγ
σχουσαι διεφάνησαν, ὡς αἱ περὶ αὐτῶν ἀνα

νύουσιν ἱστορίαι. Τὴν δὲ Δῆλον καὶ Ἀνάφην όμασαν, δι' ἀμφοτέρων ὀνομάτων πιστούμενοι τὸ γόμενον, ἐπειδὴ ἀναφανεῖσα δήλη ἐγένετο, ἀδη-μένη καὶ ἀφανὴς οὖσα τὸ πάλαι. Πρὸς δὲ τού-τοις μεγάλων πελαγῶν μεγάλους κόλπους καὶ βαθεῖς ξηρανθέντας ἠπειρῶσθαι, καὶ γεγενῆσθαι τῆς πα-ειμένης χώρας μοῖραν οὐ λυπρὰν, σπειρομένους ὶ φυτευομένους· οἷς σημεῖα τὰ τῆς παλαιᾶς ἐνα-λελεῖφθαι θαλαττώσεως, ψηφῖδάς τε καὶ κόγχας, ὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς αἰγιαλοὺς εἴωθεν ἀπο-ίπτεσθαι. Διὸ καὶ Πίνδαρος ἐπὶ τῆς Δήλου σί·

Χαῖρ', ὦ θεοδμάτα, λιπαροπλοκάμου παιδὸς
Λατοῦς ἱμεροέστατον ἔρνος,
Πόντου θύγατερ, χθονὸς εὐρείας ἀκίνητον τέρας·
ἅν τε βροτοὶ Δᾶλον κικλήσκουσι, μάκαρες δ' ἐν
Ὀλύμπῳ τηλέφατον
κυανέας χθονὸς ἄστρον.

Θυγατέρα γὰρ Πόντου τὴν Δῆλον εἴρηκε, τὸ λε-ὲν αἰνιττόμενος. Εἰ δὲ μειοῦται ἡ θάλαττα, μει-ωθήσεται καὶ ἡ γῆ· μακραῖς δ' ἐνιαυτῶν περιόδοις ὶ εἰςάπαν ἑκάτερον στοιχεῖον ἀναλωθήσεται. Δα-νηθήσεται δὲ καὶ ὁ σύμπας ἀὴρ, ἐκ τοῦ κατ' γον ἐλαττούμενος· ἀποκριθήσεται δὲ τὰ πάντα μίαν οὐσίαν τὴν πυρός.

§. 24. Πρὸς δὲ τὴν τοῦ τρίτου κατασκευὴν κε-φαλαίου χρῶνται λόγῳ τοιῷδε. Φθείρεται πάντως ῖνο, οὗ πάντα μέρη φθαρτά ἐστι· τοῦ δὲ κόσμου ντα τὰ μέρη φθαρτά ἐστι, φθαρτὸς ἄρα ὁ κό-ος ἐστίν. Ὃ δὲ ὑπερεθέμεθα, νῦν ἐπισκεπτέον. οῖον μέρος τῆς γῆς, ἵνα ἀπὸ ταύτης ἀρξώμεθα, ζον ἢ ἔλαττον οὐ χρόνῳ διαλύεται; Λίθων οἱ ταιότατοι ἆρ' οὐ μυδῶσι καὶ σήπονται κατὰ τὴν ως ἀσθένειαν; — ἡ δ' ἐστὶ πνευματικὸς τόνος, οὐκ ἄρρηκτος, ἀλλὰ μόνον δυςδιάλυτος· — πτόμενοι καὶ ῥέοντες εἰς λεπτὴν τὸ πρῶτον ανα-

ται κόνιν, εἶθ' ὕστερον δαπανηθέντες
"Ετι δὲ, εἰ μὴ πρὸς ἀνέμων ῥιπίζοιτ
ον ἐαθὲν οὐχ ὑφ' ἡσυχίας νεκροῦτα
γοῦν, καὶ τὸ δυςωδέστατον γίνεται
χην ρρημένον ζῶον. Αἵ γε μὴν ἀέρ
παντ τῳ δῆλον. Νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνει
πον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. Ἐπεὶ, τί
στοχ όμενος ὀνομάτων εὐπρεπείας, ἀλλὰ
θοῦς εἴποι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θ
οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἀπ
ψυχῆς μεμοίραται; Τί χρὴ μακρηγορεῖν π
512 Ἀτροφῆσαν γὰρ α ίκα σβέννυται, χωλ
M. σὶν οἱ ποιηταὶ, γεγο ὸς ἐξ ἑαυτοῦ. Διὸ
μενον ὀρθοῦται κατὰ τὴν τῆς ἀναφθείσης
νὴν, ἐξαναλωθείσης δ' ἀφανίζεται. Τὸ π
μέντοι καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰνδικὴν δράκ
πάσχειν. Ἀνέρποντας γὰρ ἐπὶ τὰ μέγ
ἐλέφαντας, περὶ νῶτα καὶ νηδὺν ἅπασαν
φλέβα δ' ἣν ἂν τύχῃ διελόντας ἐμπίνειν
τος, ἀπλήστως ἐπισπωμένους βιαίῳ πν
συντόνῳ ῥοίζῳ. Μέχρι μὲν οὖν τινὸς ἐ
νους ἐκείνους ἀντέχειν ὑπ' ἀμηχανίας ἀνα
καὶ τῇ προνομαίᾳ τὴν πλευρὰν τύπτοντα
θιξομένους τῶν δρακόντων· εἶτα ἀεὶ
τοῦ ζωτικοῦ, πηδᾶν μὲν μηκέτι δύνασθα
νομένους δ' ἑστάναι· μικρὸν δ' ὕστερο
σκελῶν ἐξασθενησάντων κατασεισθέντας ὑ
μίας ἀποθνήσκειν· πεσόντας δὲ τοὺς α
θανάτου συναπολλύναι τρόπῳ τοιῷδε. Μ
τες τροφὴν οἱ δράκοντες, ὃν περιέθεσαν δ
χειροῦσιν ἐκλύειν, ἀπαλλαγὴν ἤδη ποθοῦ
δὲ τοῦ βάρους τῶν ἐλεφάντων θλιβόμενο
καὶ πολὺ μᾶλλον, ἐπειδὰν τύχῃ στερίφον
δες ἔδαφος. Ἰλυσπώμενοι γὰρ καὶ πάντ
εἰς διάλυσιν ὑπὸ τῆς τοῦ πιέσαντος βίας
ἑαυτοὺς πολυτρόπως ἐν ἀμηχάνοις καὶ ἀ

νάσαντες ἐξασθενοῦσι, καθάπερ οἱ καταλευσθέντες, τείχους αἰφνίδιον ὑπενεχθέντος προκαταληφθέντες, οὐδ' ὅσον ἀνακῦψαι δυνάμενοι πνιγῇ τελευτῶσιν. Εἰ ἡ τῶν μερῶν ἕκαστον τοῦ κόσμου φθορὰν ὑπομένει, δῆλον ὅτι καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν παγεὶς κόσμος ἄφθαρτος οὐκ ἔσται. Τὸν δὲ τέταρτον καὶ λοιπὸν λόγον ἀκριβωτέον. Ὧδέ φασιν· εἰ ὁ κόσμος ἀΐδιος ἦν, ἦν ἂν καὶ τὰ ζῶα ἀΐδια, καὶ πολύ γε μᾶλλον τὸ ἀνθρώπων γένος, ὅσῳ καὶ τῶν ἄλλων ἄμεινον. Ἀλλὰ καὶ ὀψίγονον φανῆναι τοῖς βουλομένοις ἐρευνᾶν τὰ φύσεως. Εἰκὸς γὰρ, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, ἀνθρώποις συνυπάρξαι τὰς τέχνας, ὡς ἂν ἰσήλικας, οὐ μόνον ὅτι λογικῇ φύσει τὸ ἐμμέθοδον οἰκεῖον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ζῆν ἄνευ τούτων οὐκ ἔνεστιν. Ἴδωμεν οὖν τοὺς ἑκάστων χρόνους, ἀλογήσαντες τῶν ἐπιτραγῳδουμένων θεοῖς μύθων. Εἰ μὴ ἀΐδιος ἄνθρωπος, οὐδ' ἄλλο τι ζῶον, ὥστ' οὐδ' αἱ δεδεγμέναι ταῦτα χῶραι, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ, ἐξ ὧν τὸ φθαρτὸν καὶ τὸν κόσμον δῆλόν ἐστιν.

§. 25. Ἀναγκαῖον δὲ πρὸς τὴν τοσαύτην εὑρεσιλογίαν ἀπαντῆσαι, μή τις τῶν ἀπειροτέρων ἐνδοὺς ἀχθῇ, καὶ ἀρκτέον γε τῆς ἀντιῤῥήσεως ἀφ' οὗ καὶ τῆς ἀπάτης οἱ σοφισταί. Τὰς ἀνωμαλίας οὐκ ἐχρῆν εἶναι τῆς γῆς, εἴπερ ἀΐδιος ἦν ὁ κόσμος. Διὰ τί, ὦ γενναῖοι; Φήσουσι γὰρ ἕτεροι παρελθόντες, ὅτι δένδρων οὐδὲν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. Ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖνα καιροῖς μέν τισι φυλλοῤῥοεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνηβᾷ· — διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν εὖ εἴρηται· 962 P.

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
τηλεθόωσα φύει· ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποκλύεται μέρη, τὰ δὲ προσθύεται. Μακροῖς δὲ χρόνοις ἡ πρόσφυσις καθίσταται γνώριμος, διότι τὰ

μὲν δένδρα ὠκυτέρᾳ χρώμενα τῇ φύσει, θᾶ
ταλαμβανομένην ἔχει τὴν ἐπίδοσιν· τὰ δ' ἀ
δυτέρᾳ, διὸ καὶ τὰς ἐκφύσεις αὐτῶν αἰεὶ
μὴ χρόνῳ μακρῷ μόλις εἶναι συμβέβηκεν.
γε τὸν τρόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀγνοεῖν
ἂν ἴσως αἰδεσθέντες ἡσύχασαν. Φθόνος
ἀναδιδάσκειν. Ἔστι δ' οὔτε τι νέον τῶν λ
οὔτε ῥῆμαθ' ἡμῶν, ἀλλὰ παλαιὰ σοφῶν
οἷς οὐδὲν ἀδιερεύνητον τῶν εἰς ἐπιστήμην
ἀπολέλειπται. Ὅταν τὸ κατακεκλεισμένον
πυρῶδες ἄνω τῇ τοῦ πυρὸς ἐλαύνηται φ
νάμει, πρὸς τὸν οἰκεῖον τόπον στείχει.
νος λάβηται βραχείας ἀναπνοῆς, ἄνωθεν
νασπᾷ πολὺ τῆς γεώδους οὐσίας, ὅσον ἂν
Ἔξω δ' ἐπιγενόμενον φέρεσθαι βραχυτέρα
μέχρι πολλοῦ συμπαρελθεῖν βιασθεῖσα, κ
στον ἀρθεῖσα ὕψος στέλλεται ἀποκορυφου
πρὸς ὀξεῖαν ἀποτελευτᾷ κορυφὴν τὸ πυρ
μιμουμένη. Γίνεται γὰρ τοῦ κουφοτάτου
ρυτάτου τότε τῶν φύσει ἀντιπάλων ἀναγκα
ξάντων διαμάχη, πρὸς τὴν οἰκείαν ἑκατέρ
ἐπειγομένου, καὶ πρὸς τὸ βιαζόμενον ἀντι
Τὸ μὲν δὴ πῦρ συνανέλκον γῆν ὑπὸ τοῦ
τὴν νευστικοῦ βρίθειν ἀναγκάζεται· ἡ δὲ
τάτω ταλαντεύουσα τῷ τοῦ πυρὸς ἀνωφο
πελαφρισθεῖσα, μετέωρος ἐξαίρεται, καὶ κ
μόλις ὑπὸ δυνατωτέρας τῆς ἐπικουφιζούσ
ἄνω πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς ἕδραν ὠθεῖται
ται. Τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ μὴ τὰ ὄρη
ὑετῶν φοραῖς ἐξανήλωται τῆς συνεχούσης
νάμεως, ὑφ' ἧς καὶ διανίσταται μάλα
κραταιῶς ἐνειλημμένης; Λυθέντα γὰρ
συνέχοντος, εἰκὸς ἦν διαλυθῆναι καὶ π
σκεδασθῆναι. Δυνάμει δὲ σφιγγόμενα τῇ
ρὸς, στεγανώτερα πρὸς τὰς τῶν ὑετῶν
τέχει.

§. 26. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν λελέχθω περὶ τοῦ ἀνωμαλίαν τῆς γῆς πίστιν οὐκ εἶναι, γενέσεως καὶ ρᾶς κόσμου. Πρὸς δὲ τὸ ἀπὸ τῆς μειώσεως τῆς άττης ἐπιχειρηθὲν, ἐκεῖνο δεόντως ἂν λέγοιτο, μὴ ἀνασχούσας νήσους αὐτὸ μόνον, μηδ᾽ εἴ τινες ἀπο- αι κατακλυζόμεναι τὸ πάλαι, χρόνοις αὖθις ἠπει- ησαν, σκοπεῖτε. Φυσιολογίας γὰρ ἀντίπαλον φι- 963 κία, τριπόθητον ἡγουμένης ἀλήθειαν ἰχνηλατεῖν. P. λὰ πολυπραγμονεῖται καὶ τὸ ἐναντίον· ὅσαι μὲν πείροις οὐ παράλιοι μόνον, ἀλλὰ καὶ μεσόγειοι αι κατεπόθησαν· ὅση δὲ χέρσος θαλαττωθεῖσα οφόροις ναυσὶν ἐμπλεῖται. Τὴν περὶ τὸν ἱερώ- ν Σικελικὸν πορθμὸν ᾀδομένην ἱστορίαν ἀγνοεῖτε, αλαιὸν ἠπείρῳ Ἰταλίας Σικελίαν συνάπτουσαν; άλων δὲ τῶν παρ᾽ ἑκάτερα πελαγῶν βιαίοις ιασιν ἐξ ἐναντίας ἐπιδραμόντων, ἡ μεθόριος λύσθη καὶ ἐνεῤῥάγη, παρ᾽ ἣν ἡ πόλις ἐπώνυ[illegible] πάθους Ῥήγιον κτισθεῖσα ὠνομάσθη, και[illegible] ίον ἢ προςεδόκησεν ἄν τις ἀπέβη. Συνεζεύχθη γὰρ τὰ τέως διεστῶτα πελάγη κατὰ τὴν σύῤῥυ- νωθέντα. Ἡ δὲ ἡνωμένη γῆ τῷ μεθορίῳ πορ- διεζεύχθη, παρ᾽ ὃν ἤπειρος οὖσα Σικελία νῆσος σθη γενέσθαι. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας λόγος τῆς άττης ὑπερεχούσης ἠφανίσθαι πόλεις καταπο- [illegible] Ἐπεὶ καὶ κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς, [illegible]ειραν, Βουράν τε καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν [illegible]εσιν, ᾗ τάχ᾽ ἔμελλε περὶ βρύα μύρια φύσειν, [illegible]ονας τὸ πάλαι γενομένας πολλῇ τοῦ πελάγους [illegible]σθῆναι φορᾷ. Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα [illegible]ης καὶ Ἀσίας μείζων, ἥ φησιν ἐν Τιμαίῳ Πλά- [illegible] ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ [illegible]λυσμῶν γενομένων, δῦσα κατὰ θαλάσσης ἐξ- [illegible] ἠφανίσθη· γενομένη πέλαγος, οὐ πλωτὸν, [illegible]αραθρῶδες. Οὐδὲν οὖν εἰς τὸ φθείρεσθαι [illegible]σμον ἡ πλασθεῖσα τῷ λόγῳ μείωσις τῇ θα- [illegible] συνεργεῖ. Φαίνεται γὰρ ὧν μὲν ἐξαναχωροῦ-

σα, τὰ δ' ἐπικλύζουσα. Ἐχρῆν δὲ μὴ
τῶν γινομένων, ἀλλὰ συνάμφω θεωροῦν
515 κρίνειν, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς περὶ βίον
M.σιν ὁ νόμιμος δικαστὴς πρὶν παρὰ τῶν
ἀκοῦσαι γνώμην, οὐκ ἀποφανεῖται.

§. 27. Καὶ μὴν ὁ τρίτος λόγος ἐξ
λέγχεται, μὴ ὑγιῶς ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τῆς
ἀρχῇ φάσεως. Οὐ γὰρ δήπουθεν, οὐ
φθείρεται, φθαρτόν ἐστιν ἐκεῖνο, ἀλλ' οὐ
μέρη ἅμα καὶ ἐν ταὐτῷ ἀθρόα κατὰ τὸν
νον. Ἐπεὶ καὶ ἄκρον ἀποκοπείς τις
οὐ κεκώλυται· εἰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῶν
μελῶν πᾶσαν, αὐτίκα τελευτήσει. Τὸν
τρόπον, εἰ μὲν συλλήβδην ἅπαξάπαντα τὰ
ὑφ' ἕνα καιρὸν ἠφανίζετο, φάσκειν ἐνδέχεσθ
κόσμον φθορὰν ἦν ἀναγκαῖον. Εἰ δ' ἕκαστ
πρὸς τὴν τοῦ γείτονος μεταβάλλει φύσιν, ἀ
ται μᾶλλον, ἢ φθείρεται, κατὰ τὸ φιλοσ
ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ,

...... θνήσκει δ' οὐδὲν
τῶν γιγνομένων, διακρινόμενον δ'
ἄλλο πρὸς ἄλλου
μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξε.

Παντελής γε μὴν εὐήθεια τὸ γένος τῶν ἀνθρ
ἀπὸ τῶν τεχνῶν ἐξετάζεσθαι. Τῇ γὰρ πα
λόγον ἀτοπίᾳ τις ἀκολουθήσας νέον τὸν
ἀποφανεῖ κομιδῇ, μόλις πρὸ χιλίων παγέντα
τῶν. Ἐπεὶ καὶ οὓς παρειλήφαμεν τῶν ἐπι
εὑρετάς, τὸν λεχθέντα τῶν ἐνιαυτῶν ἀριθμ
ὑπερβάλλουσιν. Εἰ δὲ δὴ καὶ λεκτέον τὰς
ἰσήλικας ἀνθρώπων γένει, μεθ' ἱστορίας
ἀλλ' οὐκ ἀπερισκέπτως καὶ ῥαθύμως λεκτέον.
ἱστορία τί; Φθοραὶ τῶν κατὰ γῆν, οὐχ
ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων, δυσὶ ταῖς μ
αἰτίαις ἀνατίθενται, πυρὸς καὶ ὕδατος ἀλέκτ
ραῖς. Κατασκήπτειν δ' ἑκατέραν ἐν μέρει

... μακραῖς ἐνιαυτῶν περιόδοις. Ὅταν μὲν ... καταλαμβάνῃ, ῥεῦμα αἰθερίου πυρὸς ... ἐκχεόμενον πολλαχῇ σκεδάννυσθαι, μεγάλα ... τῆς οἰκουμένης ἐπιτρέχον· ὅταν δὲ κατα-... ἅπασαν τὴν ὕδατος κατομβρίαν κατασύρῃ ... αὐθιγενῶν καὶ χειμάῤῥων ποταμῶν οὐ πλημ-... μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καθεστὸς προςυπερ-... ἐπιβάσεως, καὶ ...ς ὄχθας ἢ τῇ βίᾳ πα-... , ἢ ὑπερπηδώντων ἀναβάσει τῇ πρὸς ... ὕψος· ὅθεν ὑπερβλύσαντας εἰς τὴν παρα-... ἀναχεῖσθαι πεδιάδα, τὴν δὲ, τὸ μὲν πρῶ-... μεγάλας λίμνας διανέμεσθαι, πρὸς τὰ κοι-... ἀεὶ τοῦ ὕδατος συνιζόντος, αὖθις δ' ἐπιβ-... ντος καὶ τοὺς μεθορίους ἰσθμοὺς κατακλύζον-... διεκρίνοντο αἱ λίμναι, εἰς μέγεθος ἀχανοῦς ... ους κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ἕνωσιν ἀποκρίνεσθαι. ... δὲ μαχομένων δυνάμεων ἐν μέρει τοὺς ἐν τοῖς ... οις οἰκοῦντας τόποις ἀπόλλυσθαι, πυρὶ μὲν ... ἐν ὄρεσι καὶ γεωλόφοις καὶ δυςύδροις χωρίοις, ... ὐκ ἔχοντας φύσει πυρὸς ἀμυντήριον ἄφθονον ... ἔμπαλιν δ' ὕδατι τοὺς παρὰ ποταμοῖς, ἢ ... ις, ἢ θαλάττῃ. Γειτόνων γὰρ ἅπτεσθαι φιλεῖν ... κὰ πρώτων ἤ γε μόνων. Κατὰ δὴ τοὺς λεχθέν-... ρόπους δίχα μυρίων ἄλλων βραχυτέρων φθει-... ου τοῦ πλείστου μέρους ἀνθρώπων, ἐπιλιπεῖν ... ἀγκης καὶ τὰς τέχνας. Δίχα γὰρ τοῦ μεθο-... τος οὐκ εἶναι καθ' αὑτὴν ἰδεῖν τὴν ἐπιστήμην. ... ἂν δὲ αἱ μὲν κοιναὶ νόσοι χαλάσωσιν, ἄρξηται ... ηβᾶν καὶ βλαστάνειν τὸ γένος ἐκ τῶν μὴ προ-... ηφθέντων τοῖς ἐπιβρίσασι δεινοῖς, ἄρχεσθαι καὶ ... έχνας πάλιν συνίστασθαι, οὐ τὸ πρῶτον γενο-... , ἀλλὰ τῇ μειώσει τῶν ἐχόντων ἀποσπανισθεί-... Ἃ μὲν οὖν περὶ ἀφθαρσίας τοῦ κόσμου πα-... ραμεν, εἴρηται κατὰ δύναμιν· τὰς δὲ πρὸς ... ον ἐναντιώσεις ἐν τοῖς ἔπειτα δηλωτέον.

ΕΙΣ ΦΛΑΚΚΟ[illegible]

IN FLACCUM.

Flaccus, praefectus Aegypto a Tiberio Caes[illegible] annos, quinque priores mitem se gessit pac[illegible] erga subditos (1. 2). Postquam autem Caius [illegible] potitus est, ipse quoque animum honestum mutavit. terius, coepitque gravissima cum perditis hominibus ut Caii favorem, qui ei parum aequus erat, obtine[illegible] Iudaeos Alexandrinis pendendos dandi consilium [illegible] hos sibi propensos faceret, cum Agrippa Herodis reg[illegible] Alexandriam in patriam rediturus venisset (5). Qu[illegible] Alexandrini sensissent, Agrippam ipsum summa [illegible] publice petebant, et Iudaeos statuas deorum in [illegible] ponere coegerunt (6. 7). Mox vero Iudaeos e [illegible] regionibus eiecerunt, inque quintam angustissima[illegible] lerunt, domos eorum spoliantes et ruspantes (8), [illegible] crescente furore cruciatibus data opera exquisitis e[illegible] (9. 10). Flaccus quoque Iudaeos Caio imperatori eo i[illegible] reddere voluit, quod litteras eorum gratulatorias r[illegible] sed frustra; mittebantur enim Caesari per Agripp[illegible] Tandem, etsi sero, poenas dedit, e medio convivio [illegible] supplicium rapiente Basso (12), quod inbente Cae[illegible] gratiam Iudaeorum factum esse videtur (13). In[illegible] ductus accusatores ibi invenit, qui antea eius subd[illegible] rant, Lamponem et Isidorum homines pessimos (14[illegible] quorum opera factum est, ut in insulam Andrum in[illegible] mitteretur (17—19). Sed non multo post ibi, per [illegible] quos miserat Caius Caesar, crudeliter interemtus est [illegible]

517 §. 1. Δεύτερος μετὰ Σηιανὸν Φλάκκος Α[illegible] Μ.λιος διαδέχεται τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπι[illegible] σύμπαν μὲν ἀδικῆσαι τὸ ἔθνος ὥσπερ ἐκεῖνος [illegible] κους οὐ δυνηθεὶς — ἐλάττους γὰρ εἶχε [illegible] ἀφορμάς — ἐφ᾿ ὅσους δ᾿ ἔφθανεν [illegible]

...γκίστοις περιέπειρε κακοῖς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ με- ...δόξας ἐπιτίθεσθαι, τὴν ἐπιβουλὴν ἐξέτεινεν ἐπὶ ...ς πανταχοῦ διὰ τέχνης τὸ πλέον ἢ δυνάμεως. ...γὰρ ἰσχύς ἐστιν οὐδαμῶς τῶν τὰς φύσεις τυ- ...ννικῶν, πανουργίαις τὰς ἐπιβουλὰς κατορθοῦσιν. Φλάκκος οὗτος ἐν τοῖς ἑταίροις κριθεὶς παρὰ ...ερίῳ Καίσαρι, μετὰ τὴν Σεβήρου τελευτὴν, ὃς ...τέτραπτο Αἴγυπτον, καθίσταται τῆς Ἀλεξαν- ...ας καὶ τῆς χώρας ἐπίτροπος, ἄνθρωπος ἐν ἀρχῇ ...ια καλοκἀγαθίας ὅσα τῷ δοκεῖν ἐξενεγκὼν δεί- ...τα. Πυκνός τε γὰρ ἦν καὶ συνεχὴς καὶ ὀξὺς ...σαι, καὶ τὰ βουλευθέντα πρᾶξαι, καὶ προχει- ...ετος εἰπεῖν, καὶ πρὸ τοῦ λεγομένου τὸ ἡσυχαζό- ...ν αἰσθέσθαι. Παντάπασιν οὖν ὀλίγῳ χρόνῳ τῶν ...ὶ τὴν Αἴγυπτον πραγματειῶν ἐθὰς γίνεται· πο- ...οποι δ' εἰσὶ καὶ ποικίλαι, μόλις τοῖς ἐκ πρώτης ...ίας τὸ ἔργον ἐπιτήδευμα πεποιημένοις γνωριζό- ...ι. Περιττὸς ὄχλος ἦσαν οἱ γραμματεῖς, ἤδη ... πάντα μικρὰ καὶ μεγάλα φθάνοντος αὐτοῦ ἐμπειρίαις, ὡς μὴ μόνον ὑπερβαλεῖν, ἀλλὰ χά- ...ἀκριβείας ἀντὶ γνωρίμου διδάσκαλον γεγενῆσθαι ...τέως ὑφηγητῶν. Καὶ ὅσα μὲν περὶ λογισμοὺς καὶ τῶν προσοδευομένων κατώρθου διοίκησιν, εἰ καὶ ...λα καὶ ἀναγκαῖα ἦν, ἀλλ' οὐδέν γε δεῖγμα ...υχῆς ὑπέφαινεν ἡγεμονικῆς. Ἃ δὲ λαμπροτέραν βασιλικὴν ἐδήλου φύσιν μετὰ πλείονος παῤῥη- ...ἐπεδείκνυτο. Οἷον σεμνότερον ἦγεν αὐτὸν, ἄρ- ...δὲ λυσιτελέστατον ὁ τῦφος· ἐδίκαζε τὰ μεγάλα τῶν ἐν τέλει, τοὺς ὑπεραύχους καθῄρει, μιγά- ...καὶ συγκλύδων ἀνθρώπων ὄχλον ἐκώλυεν ἐπι- ...τάσθαι, τάς τε ἑταιρείας καὶ συνόδους αἳ ἀεὶ 966
...προφάσει θυσιῶν εἱστιῶντο τοῖς πράγμασιν ἐμπα- P.
...ροινοῦσαι, διέλυε τοῖς ἀφηνιάζουσιν ἐμβριθῶς καὶ [illegible] προσφερόμενος. Εἶτ' ἐπειδὴ τὴν πόλιν καὶ ...ραν ἀπέπλησεν εὐνομίας, ἐν μέρει πάλιν ταῖς ...τικαῖς δυνάμεσιν ἐφήδρευεν, ἐκτάσσων [illegible]

κροτῶν, γυμνάζων, πεζούς, ἱππεῖς, τοὺς τῆς κού
ὁπλίσεως, τοὺς ἡγεμόνας, ἵνα μὴ τὰς μισθοφο
τῶν στρατιωτῶν ἀφαιρούμενοι πρὸς λῃστείας
ἁρπαγὰς αὐτοὺς ἀλείφωσι, πάλιν τῶν στρατιω
ἕκαστον, ἵνα μηδὲν ἔξω τῶν κατὰ τὴν στρατ
περιεργάζηται, μεμνημένος, ὅτι τέτακται καὶ τὴν
ρήνην διαφυλάττειν.

§. 2. Ἴσως δ᾽ ἄν τις εἴποι, "Σὺ δέ, ὦ οὗ
ἐγνωκὼς ἀνθρώπου κατηγορεῖν, ἔγκλημα μὲν ο
διεξῆλθες, μακροὺς δ᾽ ἐπαίνους συνείρεις; Μὴ
παραπαίεις καὶ μέμηνας;" — "Οὐ μέμηνα, ὦ
τος, οὐδὲ ἠλίθιός τίς εἰμι, ὡς μὴ δύνασθαι τ
γματος ἀκολουθίαν ἰδεῖν. Ἐπαινῶ τὸν Φλά
οὐκ ἐπειδὴ προςῆκεν ἐχθρὸν ἐγκωμιάζειν, ἀλλ᾽
αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν ἀριδηλοτέραν παραστήσω.
μὲν γὰρ ἀγνοίᾳ τοῦ κρείττονος διαμαρτάνοντι
γνώμη δίδοται. Ὁ δ᾽ ἐξ ἐπιστήμης ἀδικῶν, ἀπ
γίαν οὐκ ἔχει, προεαλωκὼς ἐν τῷ τοῦ συνειδότος
καστηρίῳ."

§. 3. Ἑξαετίαν γὰρ τὴν ἐπικράτειαν λαβὼν
μὲν ἔτη τὰ πρῶτα, ζῶντος Τιβερίου Καίσαρος,
τε εἰρήνην διεφύλαξε, καὶ οὕτως εὐτόνως καὶ ἐ
μένως ἀφηγήσατο, ὡς τοὺς πρὸ αὐτοῦ πάντας ὑ
βαλεῖν. Τῷ δ᾽ ὑστάτῳ, Τιβερίου μὲν τελευτή
τος, Γαΐου δ᾽ ἀποδειχθέντος αὐτοκράτορος,
ναι καὶ χαλᾶν ἤρξατο τὰ πάντα, εἴ τε ἐπὶ Τιβ
βαρύτατον πεπονθὼς πένθος — δῆλος γὰρ ἦ
ἐπ᾽ οἰκειοτάτῳ περιπαθῶν, ἔκ τε τῆς συνεχοῦς
τηφείας καὶ ἐκ τῆς τῶν δακρύων φορᾶς, ἃ καθ
ἀπὸ πηγῆς ἀπαύστως ἐξεχεῖτο — εἴτε καὶ κακό
ὢν τῷ διαδόχῳ, διὰ τὸ τὴν τῶν γνησίων πρὸ
τῶν θετῶν τεθεραπευκέναι μερίδα, εἴτε τῶν σ
[illegible]θεμένων τῇ Γαΐου μητρί, καθ᾽ ὃν χρόνον
τὰς αἰτίας, ἐφ᾽ αἷς ἀνῃρέθη, γεγονώς, καὶ διὰ
βον ἁλώσεως ἐπιλελησμένος. Καὶ μέχρι μὲν τ
[illegible] ἀντεῖχεν, μὴ κατὰ τὸ παντελὲς μεθιέμενος

γμάτων ἀντίληψιν. Ὡς δ' ἤκουσε, τὸν Τι-
ν υἱωνὸν, κοινωνὸν δὲ τῆς ἀρχῆς ἀναιρε-
Γαΐου κελεύσαντος, ἀλέκτῳ πληγεὶς συγ-
καταβαλὼν αὑτὸν ἀχανὴς ἔκειτο, τῆς διανοίας
πρότερον ἀπειρηκυίας καὶ παρειμένης αὐτῷ.
μὲν γὰρ τοῦ μειρακίου τὰ ζωπυρὰ τῆς ἰδίας
ς οὐκ ἀπεγίνωσκεν, ἀποθανόντος δὲ συντε-
καὶ τὰς οἰκείας ἐλπίδας ἔδοξεν, εἰ καὶ μικρά
ὑπελείπετο αὔρα βοηθείας, ἡ πρὸς Μάκρωνα
τὰ σύμπαντα παρὰ Γαΐῳ κατ' ἀρχὰς δυνη- 967
καὶ πλείστην μοῖραν, ὡς λόγος, εἰςενεγκάμε- P.
τῷ πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς ἡγεμονίας, καὶ ἔτι
πρὸς τὸ σωθῆναι, πολλάκις μὲν ἐκποδὼν
θαι τὸν Γάϊον διανοηθέντος Τιβερίου ὡς
θη, καὶ οὐ πεφυκότα πρὸς ἀρχὴν, καὶ ἅμα
ἐπὶ τῷ υἱωνῷ φόβον· ἐδεδίει γὰρ μὴ πα-
μα γένηται τελευτήσαντος αὐτοῦ· πολλάκις
Μάκρωνος τὰς ὑπονοίας ὑπεξαιρουμένου, καὶ
Γάϊον ἐπαινοῦντος ὡς ἁπλοῦν καὶ ἀπόνηρον καὶ
κὸν, καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ μάλιστα ἡττημένον, ὡς
ἂν ἐθελῆσαι παραχωρῆσαι τὴν ἡγεμονίαν,
τως τὰ πρωτεῖα· ὑφ' ὧν ἀπατηθεὶς, ἔλαθεν
τον ἐχθρὸν αὑτῷ καὶ υἱωνῷ καὶ γένει, καὶ
λήτῳ Μάκρωνι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις καταλι-
Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Μάκρων ὁρῶν αὐτὸν ἐκδιαι-
ον καὶ ἀχαλίνοις ταῖς ὁρμαῖς ἐφ' ἃ ἂν τύχῃ,
ς ἂν τύχῃ, χρώμενον ἐνουθέτει καὶ παρηγόρει,
ν ἐκεῖνον εἶναι Γάϊον, τὸν ἡνίκα ἔτι ἔζη Τι-
ἐπιεικῆ καὶ πειθαρχικὸν, ὁ κακοδαίμων εὐ-
περιττῆς ἔδωκε τὰς ἀνωτάτω δίκας, πανοίκιος
γυναικὶ καὶ τέκνοις συναναιρεθεὶς, ὡς περιττὸν
ς καὶ παρενόχλημα. Καὶ γὰρ ὁπότε πόῤῥωθεν
ἀφικνούμενον ἴδοι, τοιαῦτα πρὸς τοὺς συνόν-
διεξῄει, "Μὴ μειδιῶμεν, κατηφιῶμεν, ὁ νου-
τῆς παραγίνεται, ὁ αὐθέκαστος, ὁ ἀνδρὸς τελείου
αὐτοκράτορος ἀρξάμενος νῦν εἶναι παιδαγωγὸς,

ὶ τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας ὁ καιρὸ
ζευξεν."

4. Ἐπεὶ δ' οὖν καὶ τοῦτον ἔγνω
ὁ Φλάκκος, τὴν λοιπὴν ἐλπίδα κατ
ἀναπεπτώκει, καὶ οὐκέθ' ὁμοίως ὁ
τῶν πραγμάτων οἷός τε ἦν, ἐξασ
ων τὴν γνώμην. Ὅταν δ' ἄρχων
ται κρατεῖν, ἀνάγκη τοὺς ὑπηκό
ζειν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ μικρῶ
ων πεφυκότας ἀνερεθίζεσθαι· ἐν
γυ...ικον τὰ πρωτεῖα φέρεται, διὰ βραχυτ
θῆρος εἰωθὸς ἐκφυσᾶν στάσεις μεγάλας.
χάνοις δὲ καὶ ἀπόροις γεγονὼς, ἐσφάδ
520 πρὸ μικροῦ πάντα ἤλλαξεν, ἅμα τῇ το
M. πρὸς τὸ χεῖρον μεταβολῇ ποιησάμενος
ἀπὸ τῶν συνηθεστάτων. Τοὺς μὲν γὰρ
μάλιστα φίλους ὑφεωρᾶτο καὶ διωθεῖτο·
ἀρχῆς ἀνομολογηθεῖσιν ἐχθροῖς ἐσπένδετο
βούλοις περὶ πάντων ἐχρῆτο. Οἱ δὲ, ἐ
εἶχον, τὸ κατηλλάχθαι δοκεῖν λόγῳ μόν
φώσαντες, ἔργοις δὲ κατὰ διάνοιαν ἀσύμ
σικακοῦντες, καὶ ὥςπερ ἐν θεάτρῳ καθυπ
γνησίαν φιλίαν, ὅλον αὐτὸν συναρπάζουσι.
νεται ὁ μὲν ἄρχων ὑπήκοος, οἱ δ' ὑπήκοοι
εἰςηγούμενοι μὲν ἀλυσιτελεστάτας γνώμας
ταύτας ἐπισφραγιζόμενοι. Βεβαιωταὶ γὰρ
λεύσαντο πάντων ἐγίνοντο, κωφὸν ὡς
προςωπεῖον, ἕνεκα προσχήματος αὐτὸ μ
λαμβάνοντες ἐπιγεγραμμένον ὄνομα ἀρχῆς
δημοκόποι, Λάμπωνες γραμματοκύφωνες
στασιάρχαι, φιλοπράγμονες, κακῶν εὑρετ
πόλιδες· τοῦτο γὰρ κεκράτηκέ πως τὸ ὄνο
ταξάμενοι πάντες οὗτοι βούλευμα βουλε
τῶν Ἰουδαίων ἀργαλεώτατον, καὶ τῷ Φλά
ελθόντες ἰδίᾳ φασὶν, "Ἔῤῥει μέν σοι τ
βερίου Νέρωνος τοῦ παιδὸς, ἔῤῥει

νον ἐλπὶς ὁ ἑταῖρός σοι Μάκρων· αἴσια δ' οὐκ σοι τὰ ἀπὸ τοῦ κρατοῦντος, δεῖ δὴ παράκλητον ς εὑρεῖν δυνατώτερον, ὑφ' οὗ Γάϊος ἐξευμενιήσεται. Ὁ δὲ παράκλητος ἡ πόλις Ἀλεξανδρέων ν, ἣν τετίμηκεν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἅπας ὁ σεβαστὸς ς, διαφερόντως δ' ὁ νῦν ἡμῶν δεσπότης. Παλητεύσει δέ, τυχοῦσά τινος παρὰ σοῦ δωρεᾶς. ζον δ' ἀγαθὸν οὐδὲν αὐτῇ παρέξεις, ἢ τοὺς δαίους ἐκδοὺς καὶ προέμενος." Ἐπὶ τούτοις ὀφείἀπώσασθαι καὶ δυςχερᾶναι τοὺς λέγοντας ὡς ερoποιοὺς καὶ κοινοὺς πολεμίους, συνεπιγράφεται λεχθεῖσι, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀδηλοτέρας ἐποιεῖτο ἐπιβουλάς, μήτ' ἴσον παρέχων καὶ κοινὸν ατὴν ἑαυτὸν τοῖς τὰς ἀμφιςβητήσεις ἔχουσιν, πρὸς θάτερον ἀποκλίνων μέρος, μήτ' ἐν τοῖς ς ἰσηγορίαν διδούς. Ἀλλὰ καὶ ὁπότε προςίοι ῶν Ἰουδαίων ἀποστρεφόμενος, καὶ τὸ δυςέντευἐπιτηδεύων ἐπὶ μόνων τούτων· αὖθις δὲ καὶ ῦ φανεροῦ τὴν δυςμένειαν ἐπεδείξατο.

5. Προςεπέῤῥωσεν δ' αὐτοῦ τὴν ἐκ μαθήσεως λέον, ἢ φύσεως ἐπιτετηδευμένην ἀπόνοιαν καὶ υχία τις τοιαύτη· Γάϊος Καῖσαρ Ἀγρίππᾳ τῷ ρώδου βασιλέως υἱωνῷ δίδωσι βασιλείαν τῆς ώας λήξεως τρίτην μοῖραν, ἣν Φίλιππος τεκης θεῖος ὢν αὐτῷ πρὸς πατρὸς ἐκαρποῦτο. ...τι δ' ἀπαίρειν συνεβούλευσεν ὁ Γάϊος, τὸν ...ὸ Βρεντησίου καὶ μέχρι Συρίας πλοῦν μακρὸν ...καὶ καματηρὸν παραιτήσασθαι, χρήσασθαι δ' ...φ τοὺς ἐτησίους ἀναμείναντι τῷ διὰ τῆς Ἀλε...είας. Τάς τε γὰρ ἐκεῖθεν ὁλκάδας ταχυναυτεῖν ..., καὶ ἐμπειροτάτους εἶναι κυβερνήτας, οἳ κα...ρ ἀθλητὰς ἵππους ἡνιοχοῦσιν, ἀπλανῆ παρέχον...τὸν ἐπ' εὐθείας δρόμον. Ὁ δὲ πειθαρχεῖ, ὡς ...τη τε ἅμα καὶ τὰ δοκοῦντα συμφέρειν παραγ...ωντι. Καταβὰς δ' εἰς Δικαιαρχίαν, καὶ ναῦς P. ...μους Ἀλεξανδρίδας ἰδὼν εὐπρεπεῖς πρὸς ἀνα- 969

στρώτῳ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα περιβάλλουσιν ἀντὶ χλα-
μύδος, ἀντὶ δὲ σκήπτρου βραχύ τι παπύρου τμῆμα
τῆς ἐγχωρίου καθ' ὁδὸν ἐρριμμένον ἰδόντες ἀναδι-
δόασιν. Ἐπεὶ δὲ ὡς ἐν θεατρικοῖς μίμοις τὰ πα-
ράσημα τῆς βασιλείας ἀνειλήφει, καὶ διεκεκόσμητο
εἰς βασιλέα, νεανίαι ῥάβδους ἐπὶ τῶν ὤμων φέρον-
τες ἀντὶ λογχοφόρων ἑκατέρωθεν εἱστήκεσαν, μιμού-
μενοι δορυφόρους; εἶθ' ἕτεροι προσῄεσαν, οἱ μὲν
ὡς ἀσπασόμενοι, οἱ δὲ ὡς δικασόμενοι, οἱ δ' ὡς
ἐντευξόμενοι περὶ κοινῶν πραγμάτων. Εἶτ' ἐκ πε-
ριεστῶτος ἐν κύκλῳ πλήθους ἐξήχει βοή τις ἄτοπος
Μάριν ἀποκαλούντων. Οὕτως δέ φασιν τὸν κύριον
ὀνομάζεσθαι παρὰ Σύροις· ᾔδεισαν γὰρ Ἀγρίππαν
523 καὶ γένει Σύρον, καὶ Συρίας μεγάλην ἀποτομὴν
M. ἔχοντα, ἧς ἐβασίλευσε. Ταῦτα δὲ ἀκούων, μᾶλλον
δὲ ὁρῶν ὁ Φλάκκος, δεόντως ἂν ἔπραξε καὶ τὸν με-
μηνότα συλλαβὼν, καὶ καθείρξας, ἵνα μὴ παρέχῃ
τοῖς κατακερτομοῦσιν ἀφορμὴν εἰς ὕβριν τῶν βελτιό-
νων· καὶ τοὺς ἐνσκευάσαντας τιμωρησάμενος, ὅτι γε
βασιλέα καὶ φίλον Καίσαρος καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων
βουλῆς τετιμημένον στρατηγικαῖς τιμαῖς, ἐτόλμησαν
καὶ ἔργοις καὶ λόγοις καὶ φανερῶς καὶ πλαγίως
ὑβρίζειν. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐπέπληξεν, ἀλλ' οὐδ'
ἐπισχεῖν ἠξίωσεν, ἄδειαν καὶ ἐκεχειρίαν διδοὺς τοῖς 971
ἐθελοκακοῦσι καὶ ἐθελέχθρως ἔχουσι, προσποιούμενος P.
ἅτε ἑώρα μὴ ὁρᾶν, καὶ ὧν ἤκουε μὴ ἀκούειν. Ὅπερ
συναισθόμενος ὁ ὄχλος οὐχ ὁ καθεστὼς καὶ δημοτι-
κὸς, ἀλλ' ὁ πάντα θορύβου καὶ ταραχῆς εἰωθὼς
ἀναπιμπλάναι διὰ φιλοπραγμοσύνην καὶ ζῆλον ἀβιώ-
του βίου, καὶ τὴν ἐξ ἔθους ἀργίαν καὶ σχολὴν,
πρᾶγμα ἐπίβουλον συῤῥυέντες εἰς τὸ θέατρον ἐξ
ἑωθινοῦ, Φλάκκον ἤδη τιμῶν ἀθλίων ἐωνημένοι, ἃς
ὁ δοξομανὴς καὶ παλίμπρατος ἐλάμβανεν, οὐ κατ'
αὐτοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἀνε-
βόησαν ἀφ' ἑνὸς συνθήματος εἰκόνας ἐν ταῖς προσ-
ευχαῖς ἀνατιθέναι, καινότατον καὶ μηδέπω πραχθὲν

εἰσηγούμενοι παρανόμημα. Καὶ τοῦτ' εἰδότες — ὀξύτατοι γὰρ τὴν μοχθηρίαν εἰσὶ — κατασοφίζονται τὸ Καίσαρος ὄνομα προκάλυμμα ποιησάμενοι, ᾧ προσάπτειν τὰ τῶν ὑπαιτίων οὐ θεμιτόν. Τί οὖν ὁ τῆς χώρας ἐπίτροπος; Ἐπιστάμενος ὅτι καὶ ἡ πόλις οἰκήτορας ἔχει διττοὺς, ἡμᾶς τε καὶ τούτους, καὶ πᾶσα Αἴγυπτος, καὶ ὅτι οὐκ ἀποδέουσι μυριάδων ἑκατὸν οἱ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν χώραν Ἰουδαῖοι κατοικοῦντες ἀπὸ τοῦ πρὸς Λιβύην καταβαθμοῦ μέχρι τῶν ὁρίων Αἰθιοπίας, καὶ ὡς ἡ πεῖρα κατὰ πάντων ἐστὶ, καὶ ὡς οὐ λυσιτελὲς ἔθη πάτρια κινεῖν· ἀμελήσας ἁπάντων ἐπιτρέπει ποιήσασθαι τὴν ἀνάθεσιν, μυρία καὶ πάντα προνοητικὰ δυνάμενος ἢ ὡς ἄρχων κελεύειν, ἢ συμβουλεύειν ὡς φίλος.

§. 7. Ὁ δὲ, συνεχειρούργει γὰρ ἕκαστα τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ ἀπὸ μείζονος ἐξουσίας ἀναῤῥιπίζειν καινοτέραις ἀεὶ κακῶν προςθήκαις τὴν στάσιν ἠξίου, καὶ τό γ' ἐφ' αὐτὸν ἧκον μέρος, ἅπασαν ὀλίγου δεῖν φάναι τὴν οἰκουμένην ἐμφυλίων πολέμων ἐπλήρωσεν. Οὐ γὰρ ἦν ἄδηλον ὅτι ἡ περὶ τὴν κατάλυσιν τῶν προσευχῶν φήμη, λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, διαδοθήσεται μὲν εὐθὺς εἰς
524 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ νομοὺς, δραμεῖται δ' ἀπὸ μὲν
M. Αἰγύπτου πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔθνη τὰ ἑῷα· ἀπὸ δὲ τῆς ὑποταινίου καὶ Μαρείας, αἳ Λιβύης εἰσὶν ἀρχαὶ, πρὸς δυσμὰς καὶ ἔθνη τὰ ἑσπέρια. Ἰουδαίους γὰρ χώρα μία διὰ πολυανθρωπίαν οὐ χωρεῖ. Ἧς αἰτίας ἕνεκα τὰς πλείστας καὶ εὐδαιμονεστάτας τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ κατά τε νήσους καὶ ἠπείρους ἐκνέμονται, μητρόπολιν μὲν τὴν Ἱερόπολιν ἡγούμενοι, καθ' ἣν ἵδρυται ὁ τοῦ ὑψίστου θεοῦ νεὼς ἅγιος· ἃς δ' ἔλαχον ἐκ πατέρων καὶ πάππων καὶ προπάππων καὶ τῶν ἔτι ἄνω προγόνων οἰκεῖν ἕκαστοι, πατρίδας νομίζοντες, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἐτράφησαν· εἰς ἐνίας δὲ καὶ κτιζομένας εὐθὺς ἦλθον P.
ἀποικίαν στειλάμενοι, τοῖς κτίσταις χαριζόμενοι. Καὶ 972

δέος ἦν μὴ οἱ πανταχοῦ τὴν ἀφορμὴν ἐκεῖθεν λαβόντες, ἐπηρεάζωσι τοῖς πολίταις αὐτῶν Ἰουδαίοις, εἰς τὰς προςευχὰς καὶ τὰ πάτρια νεωτερίζοντες. Οἱ δὲ, οὐ γὰρ ἔμελλον ἄχρι παντὸς ἡσυχάζειν, καί τοι πεφυκότες εὖ πρὸς εἰρήνην, οὐ μόνον ὅτι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις οἱ περὶ τῶν ἐθῶν ἀγῶνες καὶ τοὺς περὶ ψυχῆς κινδύνους ὑπερβάλλουσιν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μόνοι τῶν ὑφ᾽ ἥλιον ἅμα ταῖς προςευχαῖς ἀπεστεροῦντο τὴν εἰς τοὺς εὐεργέτας εὐσέβειαν, ὃ μυρίων θανάτων ἐτετίμηντο ἂν, οὐκ ἔχοντες ἱεροὺς περιβόλους οἷς ἐνδιαθήσονται τὸ εὐχάριστον. Καὶ τοῖς ἐναντιουμένοις εἶπον ἂν, "Λελήθατε ἑαυτοὺς οὐ προςτιθέντες τοῖς κυρίοις τιμὴν, ἀλλ᾽ ἀφαιρούμενοι; Τοῖς πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης Ἰουδαίοις ὁρμητήρια τῆς εἰς τὸν σεβαστὸν οἶκον ὁσιότητός εἰσιν αἱ προςευχαὶ ἐπιδήλως, ὧν ἡμῖν ἀναιρεθεισῶν τίς ἕτερος ἀπολείπεται τόπος ἢ τρόπος τιμῆς;" Εἰ μὲν γὰρ ἀφιέντων τῶν ἐθῶν ὀλιγωροῦμεν, τῆς ἀνωτάτω τιμωρίας δίκαιοι τυγχάνειν ἐσμὲν, μὴ παρέχοντες ἀρτίους καὶ πλήρεις τὰς ἀμοιβάς. Εἰ δὲ οὐκ ἐξὸν τοῖς ἰδίοις ὑποστέλλομεν νομίμοις, ἃ καὶ τῷ σεβαστῷ φίλον βεβαιοῦν, τί μικρὸν ἢ μέγα πλημμελοῦμεν οὐκ οἶδα, πλὴν εἰ μὴ ψέγειν τις ἐθελήσειε τὸ μὴ γνώμῃ ἑκουσίῳ παρανομεῖν, τὰς ἐκδιαιτήσεις τῶν ἐθῶν οὐ φυλαξαμένους, αἳ καὶ ἂν ἀφ᾽ ἑτέρων ἄρξωνται, τελευτῶσι πολλάκις εἰς τοὺς αἰτίους. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν Φλάκκος τά τε λεκτέα ἡσυχάζων, καὶ τὰ ἡσυχαστέα λέγων, οὕτως εἰς ἡμᾶς ἐξημάρτανεν· ἐκεῖνοι δὲ, οἷς ἐχαρίζετο, τίνα γνώμην εἶχον; Ἀρά γε τὴν τῶν τιμᾶν ἐθελόντων; Εἶτα σπάνις ἦν ἱερῶν κατὰ τὴν πόλιν, ἧς τὰ πλεῖστα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη τετεμένισται, πρὸς ἀνάθεσιν ὧν ἐβούλοντο; Τιμὴν τῶν φιλαπεχθημόνων μετὰ τέχνης ἐπιβου-
525 λευόντων, δι᾽ ἣν οἱ μὲν ἐπηρεάζοντες οὐ δόξουσιν
M. ἀδικεῖν, τοῖς δ᾽ ἐπηρεαζομένοις οὐκ ἀσφαλὲς ἐναντιοῦσθαι. Οὐ γάρ ἐστιν, ὦ γενναῖοι, τιμὴ καταλύειν

νόμους, ἔθη πάτρια κινεῖν, ἐπηρεάζειν τοῖς συνοικοῦσι, διδάσκειν καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὁμοφροσύνης ἀλογεῖν.

§. 8. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ κατὰ τοῦ νόμου πεῖρα εὐοδεῖν ἔδοξεν αὐτῷ, τὰς προςευχὰς ἁρπάσαντι, καὶ μηδὲ τὸ ὄνομα ὑπολιπομένῳ, πάλιν ἐφ' ἕτερον ἐτρέπετο, τὴν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀναίρεσιν, ἵν' ἀποκοπέντων οἷς μόνοις ἐφώρμει ὁ ἡμέτερος βίος, ἐθῶν τε πατρίων, καὶ μετουσίας πολιτικῶν δικαίων, τὰς ἐσχάτας ὑπομένωμεν συμφορὰς, οὐδενὸς ἐπειλημμένοι πείσματος εἰς ἀσφάλειαν. Ὀλίγαις γὰρ ὕστερον ἡμέραις τίθησι πρόγραμμα, δι' οὗ ξένους 973
καὶ ἐπήλυδας ἡμᾶς ἀπεκάλει, μηδὲ λόγου μεταδοὺς, P.
ἀλλ' ἀκρίτως καταδικάζων. Οὗ τί ἂν εἴη τυραννίδος ἐπάγγελμα μεῖζον; Αὐτὸς γενόμενος τα πάντα, κατήγορος, ἐχθρὸς, μάρτυς, δικαστὴς, κολαστής· εἶτα δυσὶ τοῖς προτέροις καὶ τρίτον προςέθηκεν, ἐφεὶς ὡς ἐν ἁλώσει τοῖς ἐθέλουσι πορθεῖν Ἰουδαίους. Οἱ δὲ λαβόντες ἄδειαν τί πράττουσιν; Πέντε μοῖραι τῆς πόλεώς εἰσιν, ἐπώνυμοι τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ἐγγραμμάτου φωνῆς· τούτων δύο Ἰουδαϊκαὶ λέγονται, διὰ τὸ πλείστους Ἰουδαίους ἐν ταύταις κατοικεῖν. Οἰκοῦσι δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις οὐκ ὀλίγοι σποράδες. Τί οὖν ἐποίησαν; Ἐκ τῶν τεττάρων γραμμάτων ἐξῴκισαν τοὺς Ἰουδαίους καὶ συνήλασαν εἰς ἑνὸς μοῖραν βραχυτάτην. Οἱ δὲ ἐξεχέοντο διὰ τὸ πλῆθος εἰς αἰγιαλοὺς καὶ κοπρίας καὶ μνήματα, πάντων στερούμενοι τῶν ἰδίων. Ἐκεῖνοι δὲ τὰς ἐρήμους οἰκίας καταδραμόντες, ἐφ' ἁρπαγὴν ἐτράποντο, καὶ ὡς ἐκ πολέμου λείαν διενέμοντο. Μηδενὸς δὲ κωλύοντος, καὶ τὰ ἐργαστήρια τῶν Ἰουδαίων συγκεκλεισμένα διὰ τὸ ἐπὶ Δρουσίλλῃ πένθος ἀναῤῥήξαντες, ὅσα εὗρον — πολλὰ δὲ καὶ ταῦτ' ἦν — ἐξεφόρησαν, καὶ διὰ μέσης ἀγορᾶς ἐκόμιζον, ὡς οἰκείοις τοῖς ἀλλοτρίοις καταχρώμενοι. Τῆς δ' ἁρπαγῆς ἡ ἀπραξία κακὸν ἦν βαρύτερον, τὰς μὲν ἐν-

θήκας ἀπολωλεκότων τῶν ποριστῶν, μηδενὸς δὲ ἐωμένου, μὴ γεωργοῦ, μὴ ναυκλήρου, μὴ ἐμπόρου, μὴ τεχνίτου τὰ συνήθη πραγματεύεσθαι, ὡς διχόθεν κατεσκευάσθαι πενίαν, ἔκ τε τῆς ἁρπαγῆς, ἐξουσιῶν μιᾷ ἡμέρᾳ γενομένων, καὶ περισεσυλημένων τὰ ἴδια, καὶ ἐκ τοῦ μὴ δεδυνῆσθαι πορίζειν ἐκ τῶν συνήθων ἐπιτηδευμάτων.

526 §. 9. Καὶ ταῦτα μὲν εἰ καὶ ἀφόρητα, ἀλλ' οὖν
M. τοῖς αὖθις πεπραγμένοις συγκρινόμενα οἰστά. Πενία
γὰρ χαλεπὸν μέν, καὶ μάλισθ' ὅταν κατασκευάζηται πρὸς ἐχθρῶν, ἔλαττον δὲ τῆς εἰς τὰ σώματα ὕβρεως, κἂν ᾖ βραχυτάτη. Τοὺς δ' ἡμετέρους διὰ τὰς ὑπερβολὰς ὧν ἔπαθον οὐδ' ἂν εἴποι τις ὕβριν ἢ αἰκίαν ἐνδεδέχθαι, κυρίοις χρώμενος τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλά μοι δοκεῖ προςρήσεων οἰκείων ἂν ἀπορῆσαι, διὰ μέγεθος κεκαινουργημένης ὠμότητος, ὡς τὰ τῶν πολεμίων μὲν κρατησάντων, ἐκ φύσεως δ' ἀσπόνδων εἰς τοὺς ἑαλωκότας συγκρινόμενα τοῖς τούτων, ἡμερώτατα ἂν εἶναι δόξαι. Χρήματα ἁρπάζουσιν ἐκεῖνοι, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων σωμάτων, ἀλλὰ κινδυνεύσαντες εἰ ἡττήθησαν ἀποβαλεῖν τὰ οἰκεῖα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μυρίους ὧν λύτρα κατατιθέασι συγγενεῖς ἢ φίλοι, μεθίενται τῶν δοριαλώ-
των, ἴσως μὲν ἀκαμπεῖς ὄντες πρὸς ἔλεον, ἡττώ- 974
μενοι δὲ φιλαργυρίας. Ἀλλὰ τί τοῦτο; φαίη τις P.
ἄν. Τοῖς γὰρ εὖ πάσχουσιν ἀδιαφορεῖ τῆς σωτηρίας ὁ τρόπος. Ἤδη δὲ καὶ τοὺς πεσόντας ἐν τῷ πολέμῳ τῶν ἐχθρῶν ταφῆς ἀξιοῦσιν, οἱ μὲν ἐπιεικεῖς καὶ φιλάνθρωποι, ταῖς οἴκοθεν δαπάναις· οἱ δὲ τὴν ἔχθραν καὶ πρὸς τοὺς νεκροὺς ἀποτείνοντες, ὑπόσπονδα τὰ σώματα διδόντες, ὑπὲρ τοῦ μὴ τῆς τελευταίας χάριτος ἀμοιρῆσαι τῶν νομιζομένων. Ἐν πολέμῳ μὲν οἱ δυςμενεῖς ταῦτα, ἐν εἰρήνῃ δ' οἱ πρὸ μικροῦ φίλοι, θεασώμεθα ὁποῖα. Μετὰ γὰρ τὰς ἁρπαγὰς καὶ τοὺς ἐξοικισμοὺς καὶ τὰς ἐκ τῶν πλείστων μερῶν τῆς πόλεως βιαίας ἐλάσεις, καθάπερ

τειχήρεις ἐν κύκλῳ περικαθημένων ἐχθρῶν γεγονότες, ἀπορίᾳ καὶ σπάνει δεινῇ τῶν ἀναγκαίων πιεζόμενοι, καὶ γύναια καὶ τέκνα νήπια ὁρῶντες ἐν ὀφθαλμοῖς παραπολλύμενα λιμῷ χειροποιήτῳ. Πάντα γὰρ τὰ ἄλλα εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας μεστὰ ἦν, τοῦ μὲν ποταμοῦ ταῖς πλημμύραις τὰς ἀρούρας πλουσίως λιμνάσαντος, τῆς δὲ πεδιάδος ὅση πυροφόρος ἀφθονώτατον ὑπεργονίας τὸν τοῦ σίτου καρπὸν ἀναγούσης. Μηκέτι στέγειν δυνάμενοι τὰς ἐνδείας, οἱ μὲν ἐπὶ συγγενῶν καὶ φίλων πρότερον οὐκ εἰωθότες οἰκίας ἦλθον, ἔρανον αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα αἰτήσοντες· οἱ δ᾽ ἀπὸ φρονήματος εὐγενοῦς τὴν μεταιτῶν τύχην ὡς δουλοπρεπῆ καὶ ἀνελεύθερον ἐκτρεπόμενοι, προῆλθον εἰς ἀγορὰν, οὐδενὸς ἑτέρου χάριν, ἢ τοῦ πρίασθαι τοῖς τε οἰκείοις καὶ ἑαυτοῖς τροφὰς οἱ δυστυχεῖς. Εὐθὺ γὰρ συναρπασθέντες ὑπὸ τῶν τὴν ὀχλοκρατίαν ἐπιτειχισάντων δολοφονοῦνται, καὶ συρόμενοι καὶ πατούμενοι διὰ τῆς πόλεως ἁπάσης ἐξαναλώθησαν, οὐδενὸς ὑπολειφθέντος μέρους, ὃ δυνήσεται κοινωνῆσαι ταφῆς, μυρίους μὲν καὶ ἄλλους πολυτρόποις κακῶν ἰδέαις ἐπιτετηδευμέναις εἰς χαλεπὴν ὠμότητα κατειργάσαντο καὶ διέφθειραν οἱ λε-
527 λυττηκότες ὑπ᾽ ἀγριότητος εἰς θηρίων φύσιν. Τοὺς
M. γὰρ ὅπῃ τύχοι φανέντας τῶν Ἰουδαίων, ἢ κατέλευον, ἢ ξύλοις κατέκοπτον, οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τὰ καιριώτατα μέρη τὰς πληγὰς φέροντες, ἵνα μὴ θᾶττον τελευτήσαντες θᾶττον καὶ τὴν τῶν ὀδυνηρῶν ἀντίληψιν ἀπόθωνται. Τῇ δὲ τῶν συμφορῶν ἀδικίᾳ καὶ ἐκεχειρίᾳ τινὲς ἐπινεανιευόμενοι, τῶν ἀμβλυτέρων ὅπλων ἀλογήσαντες, ἀνελάμβανον τὰ πάντων ἀνυσιμώτατα, πῦρ καὶ σίδηρον, καὶ πολλοὺς μὲν ξίφεσιν ἀνεῖλον, οὐκ ὀλίγους δὲ πυρὶ διέφθειραν. Ἤδη δὲ καὶ γενεὰς ὅλας, ἄνδρας μετὰ γυναικῶν, τέκνα νήπια μετὰ γονέων ἐνέπρησαν οἱ πάντων ἀνηλεέστατοι κατὰ μέσην τὴν πόλιν, μὴ γῆρας, μὴ νεότητα, μὴ παίδων ἄκακον ἡλικίαν οἰκτισάμενοι. Καὶ ὁπόταν

ξύλων ὕλης ἀπορήσειαν, φρύγανα συλλέγοντες 975
καπνῷ τὸ πλέον ἢ πυρὶ διέφθειρον, οἰκτρότερον καὶ P.
ἐπιμηκέστερον ὄλεθρον τοῖς δειλαίοις τεχνάζοντες, ὧν τὰ σώματα ἡμίφλεκτα ἀναμὶξ ἔκειτο, χαλεπὴ καὶ ὀδυνηροτάτη θέα. Εἰ δὲ καὶ περιλειφθέντες ἐπὶ φρυγανισμὸν ἐβράδυνον, ἐπὶ τῶν ἰδίων σκευῶν τῶν ἐκ τῆς ἁρπαγῆς ἐνεπίμπρων τοὺς δεσπότας, τὰ μὲν πολυτελῆ νοσφιζόμενοι, τὰ δὲ μὴ πάνυ χρήσιμα συγκαταφλέγοντες, οἷς ἀντὶ ξύλων εἰκαίων ἐχρῶντο. Πολλοὺς δὲ καὶ ζῶντας τοῖν ποδοῖν τὸν ἕτερον ἐκδήσαντες κατὰ τὸ σφυρὸν, εἷλκον ἅμα καὶ κατηλόων ἐναλλόμενοι, θάνατον ὠμότατον ἐπινοήσαντες, καὶ τελευτησάντων, οὐδὲν ἧττον ἀτελεύτητα μηνιῶντες, βαρυτέρας αἰκίας τοῖς σώμασιν ἐπέφερον, διὰ πάντων, ὀλίγου δέω φάναι, τῶν τῆς πόλεως στενωπῶν κατασύροντες, ἕως ὁ νεκρὸς δορὰς, σάρκας, ἶνας, ὑπὸ τῆς τῶν ἐδάφων ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητος περιδρυφθεὶς, καὶ τῶν ἡνωμένων μερῶν τῆς συμφυΐας διαστάντων καὶ διασπαρέντων, ἀλλαχόσε ἄλλων, ἐδαπανήθη. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα δρῶντες ὥςπερ ἐν τοῖς θεατρικοῖς μίμοις καθυπεκρίνοντο τοὺς πάσχοντας· τῶν δ᾽ ὡς ἀληθῶς πεπονθότων φίλοι καὶ συγγενεῖς, ὅτι μόνον ταῖς τῶν προςηκόντων συμφοραῖς συνήλγησαν, ἀπήγοντο, ἐμαστιγοῦντο, ἐτροχίζοντο· καὶ μετὰ πάσας τὰς αἰκίας ὅσας ἐδύναντο χωρῆσαι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἡ τελευταία καὶ ἔφεδρος τιμωρία σταυρὸς ἦν.

§. 10. Πάντα δὲ διορύξας καὶ τοιχωρυχήσας ὁ Φλάκκος, καὶ μηδὲν μέρος τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀμέτοχον ἐπιβουλῆς τῆς ἀνωτάτω καταλιπὼν, ἐπενόησεν ἔκτοπόν τινα καὶ παρηλλαγμένην ἐπίθεσιν ὁ μεγαλουργὸς, ὁ καινῶν ἀδικημάτων εὑρετής. Τῆς γὰρ ἡμετέρας γερουσίας, ἣν ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης Σεβαστὸς ἐπιμελησομένην τῶν Ἰουδαϊκῶν εἵλετο μετὰ
128 τὴν τοῦ γενάρχου τελευτὴν διὰ τῶν πρὸς Μάγνον
ὑπὸ τῶν ἐντολῶν, μέλλοντα πάλιν ἀπ᾽ Αἰγύπτου

καὶ τῆς χώρας ἐπιτροπεύειν, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα συλλαβὼν τοὺς εὑρεθέντας ἐν ταῖς οἰκίαις εὐθὺς μὲν δῆσαι κελεύει· καὶ στείλας καλὴν πομπὴν διὰ μέσης ἀγορᾶς πρεσβύτας δεσμίους ἐξηγκωνισμένους, τοὺς μὲν ἱμᾶσι, τοὺς δὲ σιδηραῖς ἁλύσεσιν εἰς τὸ θέατρον εἰςάγει, θέαν οἰκτίστην καὶ ἀλλοτριωτάτην τῷ καιρῷ. Καὶ στάντας ἀντικρὺ ἐχθρῶν καθεζομένων πρὸς ἐπίδειξιν αἰσχύνης προςτάττει πάντας περιδυθέντας αἰκισθῆναι μάστιξιν, αἷς ἔθος τοὺς κακούργων πονηροτάτους προπηλακίζεσθαι, ὡς ἐκ τῶν πληγῶν τοὺς μὲν φοράδην ἐκκομισθέντας αὐτίκα τελευτῆσαι, τοὺς δὲ νοσήσαντας ἐπὶ πλεῖστον
χρόνον εἰς ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἐλθεῖν. Ἧς ἐπι- 976
βουλῆς τὸ μέγεθος ἐξελήλεγκται μὲν καὶ δι' ἑτέρων, P.
οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι σαφέστερον ἐπιδειχθήσεται. Τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας τρεῖς ἄνδρες, Εὐόδιος καὶ Τρύφων καὶ Ἄνδρων, ἐγεγένηντο ἐξούσιοι, πάνθ' ὅσα εἶχον ἐν ταῖς οἰκίαις διαρπασθέντες ἐφόδῳ μιᾷ, οὓς οὐκ ἠγνόησε ταῦτα πεπονθότας. Ἐδηλώθη γὰρ αὐτῷ μεταπεμψαμένῳ πρότερον τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας, ὅσα τῷ δοκεῖν ἐπὶ καταλλαγαῖς ταῖς πρὸς τὴν ἄλλην πόλιν. Καὶ ὅμως εἰδὼς ἀκριβῶς τοὺς στερομένους τῶν ἰδίων, ἐν ὄψεσι τῶν ἁρπασάντων ἔτυπτεν, ἵν' οἱ μὲν ὑπομένωσι διττὰς συμφορὰς, πενίαν ὁμοῦ καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὕβριν· οἱ δὲ διττὴν ἡδονὴν, ἀλλότριόν τε καρπούμενοι πλοῦτον, καὶ τῆς τῶν ἀφαιρεθέντων ἀτιμίας εἰς κόρον ἀπολαύοντες. Ἔχων τι τῶν τότε πεπραγμένων εἰπεῖν, ἐπαμφοτερίζω, μὴ ἄρα εὐτελὲς εἶναι νομισθὲν, ἐκλύσῃ τὰ μεγέθη τῶν τοσούτων. Ἔστι δ' εἰ καὶ μικρὸν, ἀλλ' οὐ μικρᾶς δεῖγμα κακονοίας. Τῶν μαστίγων εἰσὶ διαφοραὶ διακεκριμέναι κατὰ τὴν πόλιν πρὸς τὰ τῶν τύπτεσθαι μελλόντων ἀξιώματα. Τοὺς μὲν γὰρ Αἰγυπτίους ἑτέραις μαστίζεσθαι συμβέβηκε, καὶ πρὸς ἑτέρων, τοὺς δὲ Ἀλεξανδρέας σπάθαις καὶ ὑπὸ σπαθηφόρων Ἀλε-

ξανδρέων. Τὸ ἔθος τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων διετήρησαν οἱ πρὸ Φλάκκου, καὶ Φλάκκος αὐτὸς τοὺς πρώτους χρόνους. Ἔστι γὰρ, ἔστι καὶ ἐν ἀτιμίᾳ βραχύ τι τῶν εἰς ἐπιτιμίαν εὑρεῖν, καὶ ἐν ὕβρει παραφερόμενόν τι τῶν εἰς τὸ ἀνύβριστον, ὅταν τις αὐτὰς ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἐᾷ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἐξετάζεσθαι, μὴ προςτιθεὶς οἴκοθεν ἐπίβουλον πάθος, ὃ πάνθ᾽ ὅσα παραμέμικται τῆς ἐπιεικεστέρας ἰδέας, ὑφαιρεῖ καὶ διοικίζει. Πῶς οὖν οὐ παγχάλεπον τῶν ἰδιωτῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων ταῖς ἐλευθεριωτέραις καὶ πολιτικωτέραις μάστιξιν τετυπτημένων, εἴ ποτε ἔδοξαν πληγῶν ἄξια ἐργάσασθαι,
529 τοὺς ἄρχοντας, τὴν γερουσίαν, οἳ καὶ γέρως καὶ
M. τιμῆς εἰσὶν ἐπώνυμοι, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἔλαττον τῶν ὑπηκόων ἐνέγκασθαι, καθάπερ Αἰγυπτίων τοὺς ἀφανεστάτους καὶ ἐνόχους τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν; Ἐῶ λέγειν, ὅτι εἰ καὶ μυρία ἦσαν ἡμαρτηκότες, ὤφειλε τὸν καιρὸν αἰδεσθεὶς τὰς τιμωρίας ὑπερθέσθαι. Τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων, καὶ μὴ προσποιουμένοις τόλμαν, ἀλλ᾽ ὄντως τιμῶσιν εὐεργέτας, ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν. Ὁ δ᾽ ἐν αὐταῖς παρηνόμει, καὶ ἐτιμωρεῖτο τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας. Οὐδένα ἦν αὖθις εἴπερ ἐβούλετο κολάζειν; Ἀλλ᾽ ἔσπευδε καὶ κατήπειγεν, 977
ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ἐναντίον ὄχλον ἀρεσκείας, ταύτῃ P.
νομίζων ἐξοικειώσεσθαι μᾶλλον αὐτὸν εἰς ἅπερ διενοεῖτο. Ἤδη τινὰς οἶδα τῶν ἀνεσκολοπισμένων, μελλούσης ἐνίστασθαι τοιαύτης ἐκεχειρίας καθαιρεθέντας, καὶ τοῖς συγγενέσιν ἐπὶ τῷ ταφῆς ἀξιωθῆναι καὶ τυχεῖν τῶν νενομισμένων ἀποδοθέντας. Ἔδει γὰρ καὶ νεκροὺς ἀπολαῦσαί τινος χρηστοῦ γενεθλιακαῖς αὐτοκράτορος, καὶ ἅμα τὸ ἱεροπρεπὲς τῆς πανηγύρεως φυλαχθῆναι. Ὁ δ᾽ οὐ τετελευτηκότας ἐπὶ σταυρῶν καθαιρεῖν, ζῶντας δ᾽ ἀνασκολοπίζε-

σθαι προςέταττεν, οἷς ἀμνηστίαν ἐπ' ὀλίγον, οὐ τὴν εἰς ἅπαν ὁ καιρὸς ἐδίδου πρὸς ὑπέρθεσιν τιμωρίας, οὐκ ἄφεσιν παντελῆ. Καὶ ταῦτ' εἰργάζετο μετὰ τὸ πληγαῖς αἰκίσασθαι ἐν μέσῳ τῷ θεάτρῳ, καὶ πυρὶ, καὶ σιδήρῳ βασανίσαι, καὶ ἡ θέα διενενέμητο. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα τῶν θεαμάτων ἄχρι τρίτης ὥρας ἢ τετάρτης ἐξ ἑωθινοῦ ταῦτα ἦν, Ἰουδαῖοι μαστιγούμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, καταδικαζόμενοι, διὰ μέσης τῆς ὀρχήστρας ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ· τὰ δὲ μετὰ τὴν καλὴν ταύτην ἐπίδειξιν, καὶ ὀρχησταὶ καὶ μῖμοι καὶ αὐληταὶ, καὶ ὅσα ἄλλα σκηνικῶν ἀθύρματα ἀγώνων.

§. 11. Καὶ τί ταῦτα μηκύνω; Δευτέρα γὰρ ἐπινοεῖται πόρθησις, βουλομένου καὶ τὸ στρατευόμενον πλῆθος ἡμῖν ἐπιτειχίσαι, ξένου συκοφαντήματος εὑρέσει. Τὸ δὲ συκοφάντημα ἦν, ὡς τῶν Ἰουδαίων πανοπλίας ἐν ταῖς οἰκίαις ἐχόντων. Μεταπεμψάμενος οὖν ἑκατόνταρχον ᾧ μάλιστα ἐπίστευε, Κάστορα ὄνομα, κελεύει παραλαβόντα τῆς ὑπηκόου τάξεως ἑαυτῷ τοὺς εὐτολμοτάτους στρατιώτας ἐπισπεύδειν, καὶ ἄνευ προςρήσεως ἐπεισιόντα ταῖς τῶν Ἰουδαίων οἰκίαις ἐρευνᾶν, μή τις ὅπλων
530 ἐναπόκειται παρασκευή. Καὶ ὁ μὲν συντείνας ἔθει
M. τὸ προσταχθὲν ἐργασόμενος· οἱ δὲ τὴν ἐπίνοιαν οὐκ εἰδότες, ἀχανεῖς τὸ πρῶτον εἱστήκεσαν ὑπ' ἐκπλήξεως, γυναίων καὶ τέκνων αὐτοῖς ἐμπλεκομένων, καὶ ῥεομένων δάκρυσι, διὰ τὸν ἐπ' αἰχμαλώτοις φόβον. Ὃ γὰρ λοιπὸν τῆς πορθήσεως τοῦτ' ἀεὶ προςεδόκων. Ὡς δ' ἤκουσαν παρά τινος τῶν ἐρευνώντων που ταμιεύεσθαι τὰ ὅπλα, μικρὸν ἀνέπνευσαν, καὶ πάντα μὲν τὰ ἐν μυχοῖς ἀναπετάσαντες ἐπεδείκνυντο, τῇ μὲν ἡδόμενοι, τῇ δὲ στένοντες· ἡδόμενοι μὲν ἐπὶ τῷ διελεγχθήσεσθαι τὸ συκοφάντημα ἐξ ἑαυτοῦ, δυςχεραίνοντες δὲ, ὅτι πρῶτον μὲν αἱ τηλικαῦται διαβολαὶ κατ' αὐτῶν προπιστεύονται συντιθέμεναι πρὸς ἐχθρῶν· ἔπειτα δὲ, ὅτι

γύναια κατάκλειστα μηδὲ τῆς αὐλείου προερχόμενα,
καὶ θαλαμευόμεναι παρθένοι δι' αἰδῶ τὰς ἀνδρῶν 978
ὄψεις καὶ τῶν οἰκειοτάτων ἐκτρεπόμεναι, τότε οὐ P.
μόνον ἀσυνήθεσιν, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὸν δέος ἐπα-
νατεινομένοις ἐμφανεῖς ἐγένοντο. Γενομένης δ' ὅμως
ἀκριβοῦς ἐρεύνης ὅσον πλῆθος ἀμυντηρίων ὅπλων
εὑρέθη; Κράνη, θώρακες, ἀσπίδες, ἐγχειρίδια,
κοντοί, παντευχίαι σωρηδὸν προεκομίζοντο; Καὶ ἐν
μέρει τὰ ἑκηβόλα, παλτοί, σφενδόναι, τόξα, βέλη;
Τούτων ἁπλῶς οὐδέν· ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρὸς τὴν καθ'
ἡμέραν δίαιταν ὀψαρτυτῶν αὐτάρκη μαχαιρίδια.
Ἐξ οὗ καὶ ἡ περὶ τὸν βίον εὐθὺς εὐκολία διεφαί-
νετο, πολυτέλειαν καὶ τὸ ἁβροδίαιτον μὴ προςιεμέ-
νων, ἃ πέφυκε γεννᾶν κόρον, κόρου δ' ὕβρις ἔκγο-
νον, ἡ πάντων κακῶν ἀρχή. Καί τοί γε οὐ πρὸ
πολλοῦ τῶν κατὰ τὴν χώραν Αἰγυπτίων ὁπλολογη-
θέντων ὑπὸ Βάσσου τινὸς, ᾧ προςέταξεν ὁ Φλάκ-
κος τουτὶ τὸ ἔργον. Ἀλλ' ἦν τότε ἰδεῖν στόλον μὲν
πολὺν νεῶν καταπεπλευκότα, καὶ ἐνορμοῦντα τοῖς
τοῦ ποταμοῦ λιμέσιν, γέμοντα παντοίων ὅπλων,
ἀχθοφόρα δ' ὑποζύγια παμπληθῆ συνδεδεμένων δο-
ράτων φορμηδὸν ἀφ' ἑκατέρας πλευρᾶς εἰς τὸ ἰσόῤ-
ῥοπον, τὰς δὲ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου πάσας σχεδὸν
ἁρμαμάξας μεστὰς πανοπλιῶν, αἳ στοιχηδὸν ὑπὸ
μίαν ὄψιν καὶ τὴν αὐτὴν σύνταξιν ἐν κόσμῳ προῄε-
σαν. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν λιμένων καὶ τῆς ἐν τοῖς
βασιλείοις ὁπλοθήκης, εἰς ἣν ἔδει κατατεθῆναι τὰ
ὅπλα, δέκα σταδίων που διάστημα σύμπαν ἔχον,
τὰς τῶν ταῦτα παρασκευασαμένων οἰκίας ἄξιον ἦν
ἐρευνᾶσθαι. Πρὸς γὰρ νεωτερισμὸν ὕποπτοι πολλά-
κις ἀποστάντες ἦσαν. καὶ ἔδει κατὰ μίμησιν τῶν
ἱερῶν ἀγώνων τριετηρίδας ἄγειν καινὰς ἐν Αἰγύπτῳ
συγκομιδῆς ὅπλων τοὺς προεστῶτας, ἵν' ἢ μὴ κατα-
σκευάζεσθαι φθάνωσιν, ἢ ἀντὶ πολλῶν ὀλίγα, και-
M. ρὸν οὐκ ἔχοντες εἰς ἀναχώρησιν. Ἡμᾶς δὲ τί τοι-
531 οῦτον ἔδει παθεῖν; Πότε γὰρ εἰς ἀπόστασιν ὑπω-

πτεύθημεν; Πότε δ' οὐκ εἰρηνικοὶ πᾶσιν ἐνομίσθη-
μεν; Τὰ δ' ἐπιτηδεύματα οἷς καθ' ἑκάστην ἡμέραν
χρώμεθα, οὐκ ἀνεπίληπτα, οὐ συντείνοντα πρὸς
εὔνοιαν πόλεως καὶ εὐστάθειαν; Εἴ γε μὴν ὅπλα
εἶχον Ἰουδαῖοι παρ' αὐτοῖς, ὑπὲρ τετρακοσίας ἀφῃ-
ρέθησαν οἰκίας, ἐξ ὧν μετανάσται ἐγένοντο, φυγα-
δευθέντες πρὸς τῶν τὰς οὐσίας ἁρπασάντων. Διὰ
τί οὖν; Οὐχὶ καὶ τὰ παρὰ τούτοις ἠρεύνησέ τις,
τοῖς εἰ καὶ μὴ ἴδια, ὅσα γοῦν ἥρπασαν ἔχουσιν.
Ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην, ὅλον τὸ πρᾶγμα ἐπιβουλὴ τῆς
ἀποτομίας Φλάκκου καὶ τῶν ὄχλων, ὧν ἀπέλαυσαν
καὶ γυναῖκες. Οὐκ ἐν ἀγορᾷ γὰρ μόνον, ἀλλὰ 979
καὶ ἐν μέσῳ τῷ θεάτρῳ καθάπερ αἰχμάλωτοι συν- P.
ηρπάζοντο, καὶ ἐπὶ τὴν σκηνὴν, ἐφ' ὅτῳ δήποτε
συκοφαντούμεναι παρήγοντο μετά τινος ἀφορήτου
καὶ ἀργαλεωτάτης ὕβρεως. Εἶτ' ἐπειδὰν μὲν ἐγνω-
ρίσθησαν ἑτέρου γένους, ἀπελύοντο. Πολλὰς γὰρ
ὡς Ἰουδαίας ἀκριβῆ μὴ ποιούμενοι τῆς ἀληθείας
τὴν ἔρευναν συνελάμβανον. Εἰ δ' ἐφάνησαν ἡμέ-
τεραι, προσέταττον οἱ ἀντὶ θεατῶν τύραννοι καὶ
δεσπόται γεγονότες, κρέα χοίρεια διδόναι κομίζοντας.
Ὅσαι μὲν οὖν φόβῳ κολάσεως ἀπεγεύσαντο μηδὲν
ἔτι δεινὸν προσυπομεῖναι, ἀπελύοντο· αἱ δ' ἐγ-
κρατέστεροι, βασανισταῖς παρεδίδοντο πρὸς αἰκίας
ἀνηκέστους, ὅπερ τοῦ μηδὲν ἀδικεῖν αὐτὰς σαφε-
στάτη πίστις ἐστὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις.

§. 12. Οὐ δι' αὐτοῦ δὲ μόνου, ἀλλ' ἤδη καὶ
διὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐζήτει καὶ ἐπενόει κακοῦν ἡμᾶς.
Τιμὰς γὰρ ὅσας οἷόν τε ἦν καὶ ἐπέτρεπον οἱ νόμοι
πάσας Γαΐῳ ψηφισάμενοι καὶ ἐπιτελέσαντες ἔργοις,
ἀνέδομεν τὸ ψήφισμα αὐτῷ, δεηθέντες, ἐπειδὴ πρε-
σβείαν αἰτησαμένοις οὐκ ἂν ἐπέτρεψεν, ἵνα διαπέμ-
ψηται δι' αὐτοῦ. Ἀναγνοὺς δὲ ἕκαστα τῶν ἐν τῷ
ψηφίσματι, πολλάκις τῇ κεφαλῇ συνεπινεύσας, ὑπο-
μειδιῶν καὶ γεγανωμένος, ἢ προσποιούμενος τὸν
ἡδόμενον, "Ἀποδέχομαι πάντα ὑμᾶς", ἔφη, "τῆς

εὐσεβείας, καὶ πέμψω καθάπερ αἰτεῖσθε, ἢ πρεσβευτοῦ τάξιν ἐκπλήσω, ἵν' αἴσθηται Γάϊος τῆς ὑμετέρας εὐχαριστίας. Μαρτυρήσω δὲ καὶ αὐτὸς ὅσα σύνοιδα τῷ πλήθει τῶν εἰς κοσμιότητα καὶ εἰς εὐπείθειαν, προςτιθεὶς οὐδέν. Ἡ γὰρ ἀλήθεια αὐταρκέστατος ἔπαινος". Ἐπὶ ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσιν γεγηθότες εὐχαριστοῦμεν, ὡς ἤδη ταῖς ἐλπίσιν ἐπανεγνωσμένου Γαΐῳ ψηφίσματος. Καὶ γὰρ ἦν εἰκός· ἐπειδὴ πάνθ' ὅσα διὰ τῶν ὑπάρχων πέμπεται
532 μετὰ σπουδῆς, ἀνυπέρθετον ἔχει τὴν παρ' ἡμῖν
M. διάγνωσιν. Ὁ δὲ πολλὰ χαίρειν φράσας οἷς διενοήθημεν, οἷς εἶπεν, οἷς ὡμολόγησεν, τὸ ψήφισμα παρ' αὑτῷ παρακατέσχεν, ἵνα μόνοι τῶν ὑφ' ἥλιον ἀνθρώπων ἐχθροὶ νομισθῶμεν. Ταῦτ' οὐ διηγρυπνηκότος ἦν ἐκ πολλοῦ καὶ περιεσκεμμένου τὴν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλήν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐπίνοιαν αὐτοσχεδιάζοντος ἀκαίρῳ φορᾷ καὶ παραγωγῇ τινὶ λογισμοῦ; Θεὸς δ' ὡς ἔοικεν, ᾧ μέλει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τοὺς θῶπας αὐτοῦ λόγους καὶ κεκομψευμένους ἐπὶ φενακισμῷ, καὶ τὸ τῆς ἐκνόμου διανοίας βουλευτήριον, ἐν ᾧ κατεστρατήγει προβαλλόμενος, λαβὼν οἶκτον ἡμῶν, ἀφορμὴν οὐκ εἰς μακρὰν ἐμπαρέχει τοῦ μὴ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. Ἀγρίπ- 980
πας γὰρ ἐπιδημήσας ὁ βασιλεύς, διηγησαμένοις ἡμῖν P.
τὴν ἐκ Φλάκκου γενομένην ἐπιβουλήν, ἐπανορθοῦται τὸ πρᾶγμα, καὶ ὑποσχόμενος τὸ ψήφισμα διαπέμψεσθαι, λαβὼν ὡς ἀκούομεν ἔπεμψεν ἀπολογησάμενος καὶ περὶ τοῦ χρόνου, ὡς οὐκ ὀψὲ μαθόντων εὐσεβεῖν εἰς τὸν εὐεργέτην οἶκον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν σπουδασάντων, ἐπηρείᾳ δὲ τοῦ προεστῶτος τὴν καίριον ἐπίδειξιν ἀφαιρεθέντων. Ἐπὶ δὴ τούτοις ἤρξατο κονίεσθαι κατ' αὐτοῦ ἡ ὑπέρμαχος μὲν καὶ παραστάτις ἀδικουμένων, τιμωρὸς δ' ἀνοσίων καὶ ἔργων καὶ ἀνθρώπων δίκη. Πρῶτον μὲν γὰρ καινοτάτην ὑπέμειναν ὕβριν καὶ συμφορὰν, οὐδενὶ τῶν πάλαι γεγενημένην ὑπάρχων ἀφ' οὗ τὴν ἡγεμονίαν

ὁ σεβαστὸς οἶκος ἀνήψατο γῆς καὶ θαλάττης. Ἔνιοι γὰρ καὶ ἐπὶ Τιβερίου καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Καίσαρος τῶν διεπόντων τὰς ἐπικρατείας, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν εἰς δυναστείαν καὶ τυραννίδα μεθαρμοσάμενοι, τὰς χώρας ἐνέπλησαν κακῶν ἀνηκέστων, δωροδοκίαις, ἁρπαγαῖς, καταδίκαις τῶν μηδὲν ἡμαρτηκότων ἐλάσεσι καὶ φυγαῖς, τῶν δυνατῶν ἀκρίτοις ἀναιρέσεσιν· οὓς μετὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον τῆς ἀρχῆς, ἐπανελθόντας εἰς Ῥώμην, οἱ αὐτοκράτορες λόγον καὶ εὐθύνας τῶν πεπραγμένων ᾔτουν, καὶ μάλισθ᾽ ὁπόταν πρεσβεύσαιντο αἱ ἀδικηθεῖσαι πόλεις. Τότε γὰρ κοινοὺς παρέχοντες ἑαυτοὺς δικαστάς, ἐξ ἴσου καὶ τῶν κατηγόρων καὶ τῶν ἀπολογουμένων ἀκροώμενοι, μηδενὸς ἀκρίτου προκαταγινώσκειν ἀξιοῦντες, ἐβράβευον οὔτε πρὸς ἔχθραν, οὔτε πρὸς χάριν, ἀλλὰ πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἀληθείας, τὰ δόξαντα εἶναι δίκαια. Φλάκκῳ δ᾽ οὐ μετὰ τὴν ἀρχήν, ἀλλ᾽ ἐμπροθέσμως προὐπήντησεν ἡ μισοπόνηρος δίκη, ταῖς ἀμέτροις ὑπερβολαῖς ὧν ἠδίκει καὶ παρηνόμει δυσχεράνασα.

33 §. 13. Γίνεται δ᾽ ὁ τρόπος αὐτῷ τῆς συλλήψεως τοιόσδε. Ὑπέλαβεν ἤδη τὸν Γάϊον περὶ ὧν ὕποπτος ἦν ἐξευμενίσθαι, τὰ μὲν ἐπιστολιμαίοις γράμμασιν, ἃ κολακείας ἦν ὑπέρμεστα, τὰ δὲ ἐν οἷς δημηγορῶν πολλάκις ἐθεράπευε, λόγους θῶπας, καὶ μακρὰς ῥήσεις πεπλασμένων ἐγκωμίων συνείρων, τὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ σφόδρα εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ πλείστῳ μέρει τῆς πόλεως. Ἔλαθε δ᾽ αὐτὸν ἀπατῶν. Ἀβέβαιοι γὰρ αἱ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐλπίδες, εἰκαζόντων μὲν τὰ χρηστότερα, τὰ δὲ παλίμφημα, ὧν ἄξιοι τυγχάνειν εἰσὶ πασχόντων. Πέμπεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Βάσσος ἑκατοντάρχης ὑπὸ Γαΐου χειροτονηθείς, μετὰ τῆς τάξεως τῶν στρατιωτῶν, ἧς ἀφηγεῖτο. Σκάφους δ᾽ ἐπιβὰς τῶν μάλιστα ταχυναυτούντων, ὀλίγαις ἡμέραις πρὸς τοῖς λιμέσι γί- P.
νεται τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τὴν Φάρον νῆσον περὶ 981

δείλην ἑσπέραν, καὶ κελεύει τῷ κυβερνήτῃ μέχρις ἡλίου καταδύσεως ἔξω θαλαττεύειν, τεχνάζων τὸ ἀνεπίφατον, ἕνεκα τοῦ μὴ προαισθόμενον Φλάκκον, καὶ βουλευσάμενόν τι νεώτερον, ἄπρακτον αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν ἐργάσασθαι. Γενομένης δὲ ἑσπέρας, ἡ μὲν ναῦς προςέσχεν, ὁ δὲ Βάσσος μετὰ τῶν ἰδίων ἀποβὰς προήει, μήτε γνωρίζων τινὰ, μήτε γνωριζόμενος ὑπό του, στρατιώτην δέ τινα τῶν ἐν τοῖς τετραδίοις φυλάκων καθ' ὁδὸν εὑρὼν, κελεύει δεικνύναι τὴν οἰκίαν στρατάρχου. Τοῦτο γὰρ ἐβούλετο τὸ ἀπόῤῥητον ἀνενεγκεῖν, ἵνα καὶ ἂν δέῃ πολυχειρίας ἔχῃ τὸν συναγωνιούμενον. Πυθόμενος δ' αὐτὸν ἑστιᾶσθαι παρά τινι σὺν Φλάκκῳ, μηδὲν τάχους ἀνιεὶς, συνέτεινεν ἄχρι τῆς τοῦ κεκληκότος οἰκίας. Στεφανίων ἦν τῶν Τιβερίου Καίσαρος ἀπελευθέρων παρ' ᾧ κατήγοντο. Καὶ μικρὸν ἄποθεν ὑποστείλας, ἐκπέμπει τινὰ τῶν ἰδίων κατασκεψόμενον, εἰς ἀκόλουθον ἀσκήσας, σόφισμα τοῦ μηδένα συναισθέσθαι. Παρελθὼν δὲ εἰς τὸ συμπόσιον ὡς ἑνός τινος τῶν παρατυγχανόντων οἰκέτης, ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας περιαθρήσας, ἐπανελθὼν διεμήνυε τῷ Βάσσῳ. Γνοὺς δὲ τὸ περὶ τὰς εἰςόδους ἀφύλακτον, καὶ τὴν περὶ τὸν Φλάκκον ὀλιγότητα — μόγις γὰρ δέκα ἢ πεντεκαίδεκα τῶν διακονικῶν ἀνδραπόδων ἐπηκολουθήκει — σύνθημα δοὺς τοῖς περὶ ἑαυτὸν, εἰςέδραμεν ἐξαίφνης, καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ μὲν παρὰ τὸ συμπόσιον ἐπιστάντες ὑπεζωσμένοι τὰ ξίφη, κυκλοῦσιν αὐτὸν οὐ προειδόμενον. Ἐτύγχανε γὰρ καὶ πρόποσίν τινι διδοὺς, καὶ φιλοφρονούμενος τοὺς παρόντας. Εἰς μέσον δὲ τοῦ Βάσσου παρελθόντος, ἰδὼν εὐθὺς, ὑπ' ἐκπλήξεως ἀχανὴς γίνεται, καὶ βουλόμενος ἀναστῆναι, τὴν ἐν κύκλῳ φρουρὰν θεασάμενος, ἔγνω καὶ πρὶν ἀκοῦσαι, τί βούλεται Γάϊος ἐπ' αὐτῷ, καὶ τί προςτέτακται τοῖς ἥκουσι, καὶ τί παραυτίκα μελλήσει ὑπομένειν. Δεινὸς γὰρ ὁ νοῦς τὰ κατὰ μέρος ἐν χρόνῳ μακρῷ γενόμενα πάνθ' ἅμα ἰδεῖν

534 καὶ πάντων ἀθρόον ἀκοῦσαι. Τῶν μὲν οὖν συν-
M. δειπνούντων ἕκαστος ἀναστὰς ὑπὸ δέους ἐπεφρίκει
καὶ ἐπεπήγει, μή τις ὥρισται καὶ τοῦ συνεστιαθῆναι δίκη, φεύγειν γὰρ οὔτ' ἀσφαλὲς ἦν, οὔτ' ἄλλως ἐνεδέχετο, προκατεχομένων τῶν εἰσόδων, ὁ δὲ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βάσσου κελεύσαντος ἀπάγεται, τελευταίαν ταύτην ἀνάλυσιν ἐκ συμποσίου ποιησάμενος. Ἔδει γὰρ ἀφ' ἑστίας ἄρξασθαι τὴν δίκην κατὰ τοῦ μυρίους ἀνεστίους οἴκους οὐδὲν ἠδικηκότων ἀνθρώπων ἐργασαμένου.

§. 14. Τοῦτο καινότατον ὑπέμεινε Φλάκκος, ἐν χώρᾳ ἧς ἀφηγεῖτο, πολεμίου τρόπον ζωγρηθεὶς,
ἕνεκά μοι δοκῶ Ἰουδαίων, οὓς ἄρδην ἀφανίσαι 982
διεγνώκει, λιμοδοξῶν. Ἐναργὴς δὲ πίστις καὶ ὁ P.
χρόνος τῆς συλλήψεως. Ἑορτὴ μὲν γὰρ ἦν πάνδημος τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν, ἐν ᾗ διάγειν Ἰουδαίοις ἔθος ἐν σκηναῖς· οὐδὲν δὲ τῶν ἐν ἑορτῇ συνόλως ἀπετελεῖτο, τῶν μὲν ἀρχόντων ἔτι καθειργμένων μετὰ τὰς ἀνηκέστους καὶ ἀφορήτους αἰκίας καὶ ὕβρεις, τῶν δὲ ἰδιωτῶν τάς τε ἐκείνων συμφορὰς ἅπαντος τοῦ ἔθνους κοινὰς νομιζόντων, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐξαιρέτοις, ἃς ἰδίᾳ ἕκαστος ὑπέμεινεν, οὐ μετρίως κατηφιώντων. Τὰ γὰρ ἀνιαρὰ διπλασιάζεσθαι φιλεῖ μάλιστα ἐν ἑορταῖς τοῖς μὴ δυναμένοις ἑορτάζειν, στερήσει τε ἱλαρᾶς εὐθυμίας, ἣν πανήγυρις ἐπιζητεῖ, καὶ μετουσίᾳ λύπης, ὑφ' ἧς ἐξετραχηλίζοντο, μηδὲν ἄκος τῶν τοσούτων κακοπραγιῶν ἀνευρεῖν δυνάμενοι. Σφόδρα δὲ ἔχουσιν ὀδυνηρῶς, καὶ πεπιεσμένοις ἄχθει βαρυτάτῳ — συνειληντο δ' ἐν ταῖς οἰκίαις ἅτε νυκτὸς ἐπεχούσης — ἧκόν τινες ἀπαγγέλλοντες τὴν γενομένην σύλληψιν. Οἱ δ' ἀπόπειραν εἶναι νομίσαντες οὐκ ἀλήθειαν, ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῷ κατακερτομεῖσθαι καὶ ἐνεδρεύεσθαι δοκεῖν ὠδυνῶντο. Θορύβου δ' ὄντος κατὰ τὴν πόλιν καὶ τῶν νυκτοφυλάκων ἄνω κάτω διαθεόντων,

καί τινων ἱππέων εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπὸ τοῦ
στρατοπέδου τάχει συντόνῳ μετὰ σπουδῆς ἀντεξε-
λαυνόντων, τῷ τοῦ πράγματος ἀήθει κινηθέντες
τινὲς, προῆλθον ἐκ τῶν οἰκιῶν κατὰ πύστιν τοῦ
συμβεβηκότος· Ἐφαίνετο γὰρ εἶναί τι νεώτερον.
Ὡς δ' ᾔσθοντο τὴν ἀπαγωγὴν καὶ τὸν Φλάκκον
ἐντὸς ἀρκύων ἤδη γεγενημένον, προτείνοντες τὰς
χεῖρας εἰς οὐρανὸν, ὕμνουν, καὶ παιᾶνας ἐξῆρχον
εἰς τὸν ἔφορον θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων,
"Οὐκ ἐφηδόμεθα", λέγοντες, "ὦ δέσποτα, τιμω-
ρίαις ἐχθροῦ, δεδιδαγμένοι πρὸς τῶν ἱερῶν νόμων
ἀνθρωποπαθεῖν· ἀλλὰ σοὶ δικαίως εὐχαριστοῦμεν,
οἶκτον καὶ ἔλεον ἡμῶν λαβόντι, καὶ τὰς συνεχεῖς
535 καὶ ἐπαλλήλους κακώσεις ἐπικουφίσαντι". Παν-
M. νύχιοι δὲ διατελέσαντες ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς, καὶ
ἅμα τῇ ἕῳ διὰ πυλῶν ἐκχυθέντες, ἐπὶ τοὺς πλησίον
αἰγιαλοὺς ἀφικνοῦνται — τὰς γὰρ προσευχὰς ἀφῄ-
ρηντο —, καὶ ἐν τῷ καθαρωτάτῳ στάντες ἀνεβόη-
σαν ὁμοθυμαδὸν, "Γῆν καὶ θάλασσαν, ἀέρα τε καὶ
οὐρανὸν, καὶ τὰ μέρη τοῦ παντὸς, καὶ σύμπαντα
τὸν κόσμον, ὦ μέγιστε βασιλεῦ θνητῶν καὶ ἀθα-
νάτων, παρακαλέσοντες, εἰς εὐχαριστίαν τὴν σὴν
ἥκομεν, οἷς μόνοις ἐνδιαιτώμεθα, τῶν ἄλλων ὅσα
δημιουργεῖται, πρὸς ἀνθρώπων ἐληλαμένοι καὶ στε-
ρόμενοι πόλεως, καὶ τῶν ἐν πόλει δημοσίων καὶ
ἰδιωτικῶν περιβόλων, ἀπόλιδες καὶ ἀνέστιοι μόνοι
τῶν ὑφ' ἥλιον ἐξ ἐπιβουλῆς ἄρχοντος γενόμενοι.
Χρηστὰς ὑπογράφεις ἡμῖν ἐλπίδας καὶ περὶ τῆς 988
τῶν λειπομένων ἐπανορθώσεως, ἤδη ταῖς ἡμετέραις P.
λιταῖς ἀρξάμενος συνεπινεύειν, εἴ γε τὸν κοινὸν ἐ-
χθρὸν τοῦ ἔθνους, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ συμφορῶν
ὑφηγητὴν καὶ διδάσκαλον μέγα πνέοντα. Καὶ οἰη-
θέντα διὰ ταῦτα εὐδοκιμήσειν ἐξαίφνης καθεῖλες,
οὐ πορρωτάτω γενόμενον, ἵν' αἰσθόμενοι δι' ἀκοῆς
οἱ κακῶς πεπονθότες ἀμβλύτερον ἡσθῶσιν". Ἀλλ'
ἐγγὺς οὑτωσὶ, μονονοὺκ ἐν ὄψει τῶν ἠδικημένων,

πρὸς τρανοτέραν φαντασίαν τῆς ἐν βραχεῖ καὶ παρ' ἐλπίδας ἐπιξόδου.

§. 15. Τρίτον δ' ἐστὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἐκεῖνό μοι δοκεῖ θείᾳ προνοίᾳ συμβῆναι. Ἐπεὶ γὰρ ἀναχθεὶς ἀρχομένου χειμῶνος — ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ τῶν ἐν θαλάττῃ φοβερῶν ἀπολαῦσαι, τὰ στοιχεῖα τοῦ παντὸς ἀσεβημάτων ἀναπλήσαντα — μυρία πονηθεὶς μόλις ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, εὐθὺς ἐκδέχονται τὰς ἐπ' αὐτῷ κατηγορίας, δύο τῶν ἐχθίστων, Ἰσίδωρός τε καὶ Λάμπων, οἳ πρὸ μικροῦ μὲν τάξιν εἶχον ὑπηκόων, δεσπότην καὶ εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῦντες· νυνὶ δ' ἀντιδίκων, οὐκ ἰσόῤῥοπον, ἀλλὰ δυνατωτέραν ἰσχὺν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐπιδεικνυμένων, οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ θαῤῥεῖν τοῖς δικαίοις· ἀλλ' ὃ δὴ μέγιστον ἦν, ὅτι τὸν πρύτανιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐχθρὸν ἑώρων ἄσπονδον αὐτῷ, μέλλοντα σχῆμα μὲν δικαστοῦ ὑποδύεσθαι, προνοίᾳ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀκρίτου τινὸς προκαταγινώσκειν, ἔργον δὲ ἐπιδείκνυσθαι δυσμενοῦς, πρὸ κατηγορίας καὶ ἀπολογίας ἤδη τῇ ψυχῇ κατεγνωκότος, καὶ τὰς ἀνωτάτω τιμωρίας ὡρικότος ἐπ' αὐτῷ. Χαλεπὸν δ' οὐδὲν οὕτως, ὡς ὑπ' ἐλαττόνων κρείττους, καὶ πρὸς ὑπηκόων ἄρχοντάς ποτε γενομένους κατηγορεῖσθαι, ὥςπερ ἂν εἰ καὶ δεσπότας ὑπ' οἰκοτρίβων ἢ ἀργυρωνήτων.

§. 16. Ἀλλ' ἦν, ὡς ἔοικεν, τοῦτο κουφότερον κακὸν, συγκρινόμενον ἑτέρῳ μείζονι. Οὐ γὰρ ἁπλῆν τινὰ τάξιν ἔχοντες ὑπηκόων, αἰφνίδιον ἐπέθεντο
36 ταῖς κατηγορίαις ἐπαποδυσάμενοι καὶ συμφρονή-
[. σαντες, ἀλλὰ καὶ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ἐπιτροπῆς ἣν ἐπετρόπευσε τῆς χώρας, ἐκ πάντων οὗτοι μάλιστα αὐτῷ δι' ἀπεχθείας ἐγεγένηντο, Λάμπων μὲν ἀσεβείας τῆς εἰς Τιβέριον Καίσαρα δίκην σχὼν, καὶ ἐπὶ διετίαν τριβομένου τοῦ πράγματος ἀπειρηκώς. Ὑπερθέσεις γὰρ καὶ ἀναβολὰς ὁ δικαστὴς ἐθελοκακῶν ἐσκήπτετο, βουλόμενος καὶ ἂν ἀποφύγῃ

τὸ ἔγκλημα, τὸν γοῦν περὶ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον φόβον πρὸς μήκιστον χρόνον ἐπικρεμάσας αὐτῷ, ζωὴν ὀδυνηροτέραν θανάτου παρασχεῖν. Εἶθ' ὕστερον καὶ ὅτε νικᾶν ἔδοξεν, εἰς τὴν οὐσίαν ἐπηρεασθῆναι φάσκων — ἠναγκάσθη γὰρ γυμνασιαρ- 984
χεῖν —, ἤτοι τῷ γλίσχρος καὶ ἀνελεύθερος εἶναι R.
περὶ τὰς δαπάνας, προφασιζόμενος τὸ μὴ κεκτῆσθαι πρὸς τοσαύτην ἀφθονίαν ἀναλωμάτων ἱκανὴν οὐσίαν, ἢ τῷ ὄντι μὴ κεκτημένος, ἀλλὰ πρὶν μὲν εἰς ἀπόπειραν ἐλθεῖν, ἐπιφάσκων τὸν πάνυ πλούσιον· ἐν δὲ τῇ δοκιμασίᾳ, μὴ φανεὶς ἄγαν πολυχρήματος ἄνθρωπος, ὅσα ἐκτήσατο σχεδὸν ἅπαντα ἐξ ἀδικημάτων περιποιησάμενος. Προεστὼς γὰρ τοῖς ἡγεμόσιν ὁπότε δικάζοιντο, ὑπεμνηματίζετο τὰς δίκας εἰςάγων ὡς ἔχων τάξιν. Εἶτα τὰ μὲν ἀπήλειφεν, ἢ παρήει ἑκὼν, τὰ δ' οὐ λεχθέντα προςενέταττεν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπηλλάττετο μεταποιῶν καὶ μετατιθεὶς καὶ στρέφων ἄνω κάτω τὰ πράγματα, κατὰ συλλαβὴν, μᾶλλον δὲ καὶ κεραίαν ἑκάστην ἀργυρολογῶν ὁ γραμματοκύφων, ὃν πολλάκις ὁ δῆμος ἅπας ὁμοθυμαδὸν εὐθυβόλως καὶ εὐσκόπως καλαμοσφάκτην ἐξεκήρυξεν, οἷς ἔγραφε μυρίους καὶ ἀνελόντα, καὶ ζῶντας ἀθλιωτέρους καὶ ἀποθανόντων ἀπεργασάμενον, οἳ δυνάμενοι νικᾶν καὶ περιουσιάζειν, ἧτταν καὶ πενίαν ἀδικωτάτην ὑπέμειναν, ὠνησαμένων ἀμφότερα τῶν ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ τὰς ἀλλοτρίας οὐσίας ἐπευωνίζοντος καὶ πιπράσκοντος. Ἀμήχανον μὲν γὰρ ἦν τοὺς ἡγεμόνας τοσαύτης χώρας ἐπιτροπεύοντας, διὰ καινοτέρων ἐπειςρεόντων ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων πραγμάτων, ἁπάντων μεμνῆσθαι, καὶ ταῦτα οὐ δικάζοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ λογισμοὺς τῶν προςόδων καὶ δασμῶν λαμβάνοντας, ὧν ἡ ἐξέτασις τὸν πλείονα τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον ἀνήλισκεν. Ὁ δὲ φυλάττειν ἐπιτραπεὶς τὴν ἀναγκαιοτάτην παρακαταθήκην τὰ δίκαια, καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς γενομένας ὁσιωτάτας γνώμας, ἐνεπορεύετο

τὴν λήθην τῶν δικαστῶν, τοὺς μὲν νικᾶν ὀφείλοντας, γράφων ἐν ἡττημένοις, τοὺς δ' ἡττᾶσθαι, μετὰ τὸν ἐπάρατον μισθὸν, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, τὸ μίσθωμα, ἐν νενικηκόσιν.

537 §. 17. Ὁ μὲν δὴ Λάμπων τοιοῦτος ὢν ἐφει-
M. στήκει κατήγορος· ὁ δ' Ἰσίδωρος, οὐκ ἀποδέων τὴν
μοχθηρίαν, ἄνθρωπος ὀχλικὸς, δημοκόπος, ταράτ-
τειν καὶ συγχέειν πράγματα μεμελετηκὼς, ἐχθρὸς εἰ-
ρήνῃ καὶ εὐσταθείᾳ, στάσεις καὶ θορύβους κατα-
σκευάσαι μὲν οὐκ ὄντας, γενομένους δὲ συγκροτῆσαι
καὶ συναυξῆσαι δεινὸς, ὄχλον ἀσύντακτον καὶ πεφο-
ρημένον ἐκ μιγάδων καὶ συγκλύδων ἡρμοσμένον περὶ
αὐτὸν ἔχειν ἐσπουδακὼς, ὃς εἰς μοίρας καθάπερ
τινὰς συμμορίας διανενέμηται. Θίασοι κατὰ τὴν
πόλιν εἰσὶ πολυάνθρωποι, ὧν κατάρχει τῆς κοινω-
νίας οὐδὲν ὑγιὲς, ἀλλ' ἄκρατος καὶ μέθη καὶ παροι-
νίαι, καὶ ἡ τούτων ἔκγονος ὕβρις, σύνοδοι καὶ 985
κλῖναι προσονομάζονται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ἐν P.
ἅπασι τοῖς θιάσοις ἢ τοῖς πλείστοις ὁ Ἰσίδωρος τὰ
πρωτεῖα φέρεσθαι λέγεται ὁ συμποσίαρχος, ὁ κλι-
νάρχης, ὁ ταραξίπολις. Εἶτα ὅταν τι βουληθῇ δια-
πράξασθαι τῶν ἀλυσιτελῶν, ἀφ' ἑνὸς συνθήματος
ἀθρόως συνέρχονται, καὶ τὸ κελευσθὲν λέγουσι, καὶ
δρῶσι. Καί ποτε τῷ Φλάκκῳ δυςχεράνας, ὅτι
δόξας παρ' αὐτῷ τις εἶναι κατ' ἀρχὰς, οὐκέθ'
ὁμοίως αὖθις ἐσπουδάζετο, μισθοδοτήσας τοὺς ἀλει-
φοβίους καὶ φωνομαζεῖν εἰωθότας, οἳ τὰς καταβοή-
σεις ὥςπερ ἐπ' ἀγορᾶς πιπράσκουσι τοῖς ἔχουσιν
ὠνητικῶς, παρακελεύει συνελθεῖν εἰς τὸ γυμνάσιον.
Οἱ δὲ πληρώσαντες αὐτὸ τοῦ Φλάκκου ἀπ' οὐδεμιᾶς
προφάσεως κατηγόρουν, ἀγέννητα πλάττοντες ἐγκλή-
ματα καὶ ψευδεῖς ῥήσεις δι' ἀναπαίστων, καὶ μα-
κρὰς συνείροντες, ὡς καταπεπλῆχθαι μὴ μόνον
Φλάκκον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τῷ παραλόγῳ,
καὶ ὅπερ ἦν συμβαλεῖν, ὅτι πάντως ἔστι τις ᾧ
χαρίζονται, μήτ' αὐτοί τι πεπονθότες ἀνήκεστον,

μήτε τὴν ἄλλην πόλιν εὖ εἰδότες πλημμεληθεῖσαν. Ἔπειτα βουλευομένοις ἔδοξε συλλαβεῖν τινὰς, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀκρίτου καὶ αἰφνιδίου μανίας καὶ λύττης πυνθάνεσθαι. Οἱ δὲ συλληφθέντες ἄνευ βασάνων ὁμολογοῦσι τὸ ἀληθὲς ἅμα, καὶ τὰς διὰ τῶν ἔργων πίστεις ἐφαρμόζοντες, τὸν διομολογηθέντα μισθὸν, τὸν ἤδη δεδομένον, τὸν καθ' ὑποσχέσεως ὕστερον δοθησόμενον, τοὺς ἐπὶ τὴν διανομὴν αἱρεθέντας ὡςὰν ἡγεμόνας τῆς στάσεως τὸν τόπον, τὸν καιρὸν ἐν ᾧ γέγονεν ἡ δωροδοκία. Πάντων δ' ὡς εἰκὸς ἀγανακτούντων καὶ τῆς πόλεως χαλεπῶς φερούσης ἔτι τὴν τῶν ἐνίων ἀγνωμοσύνην προςαναμάττεσθαι τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἔδοξε τὸ καθαρώτατον τοῦ δήμου μεταπεμψάμενον τῇ ὑστεραίᾳ παραγαγεῖν τοὺς τὸν μισθὸν ἐπινείμαντας, ἵνα καὶ τὸν Ἰσίδωρον ἀπελέγξῃ, καὶ ἀπολογήσηται περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας ὡς ἀδίκως διαβληθείς.
538 Αἰσθόμενοι δὲ τῆς παραγγελίας, οὐχ οἱ ἐν τέλει
M. μόνον ἧκον, ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ πόλις ἔξω τοῦ μέλλοντος ἀπελέγχεσθαι μέρους, ἐπὶ τῷ μεμισθοδοτῆσθαι. Καὶ οἱ μὲν ὑπηρετήσαντες τὴν καλὴν ταύτην ὑπηρεσίαν, ἀναβιβασθέντες, ἵνα μετέωροι καὶ ἐμφανεῖς εἶεν, καὶ γνωρίζοιντο πρὸς ἁπάντων, ἤλεγχον τὸν Ἰσίδωρον, ὡς αἴτιον τῶν θορύβων καὶ τῶν βλαςφημιῶν τῶν εἰς Φλάκκον γεγενημένον, οὐκ ὀλίγῳ πλήθει παρασχόντα καὶ ἀργύριον καὶ οἶνον δι' αὐτόν. "Ἐπεὶ πόθεν", ἔφασκον, "ἡμῖν ἀφθονία τοσαύτη; Πένητές ἐσμεν, καὶ μόλις τὸ ἐφήμερον εἰς αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα πορίζειν δυνάμεθα. Τί δὲ καὶ δεινὸν ἐπεπόνθειμεν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὡς βιασθῆναι μνησικακεῖν, ἀλλ' ὁ πάντων αἴτιος, 986
καὶ δημιουργὸς, ἐκεῖνος ἀεὶ τοῖς εὖ πράττουσι βα- P.
σκαίνων, καὶ εὐνόμῳ καταστάσει πολέμιος". Ἃ γνωρίζοντες οἱ παρατυγχάνοντες — τύποι γὰρ τινὲς ἦσαν ἀρίδηλοι καὶ χαρακτῆρες τὰ λεγόμενα τῆς τοῦ κατηγορημένου προαιρέσεως — ἀνεβόων, οἱ μὲν

ἀτιμοῦν, οἱ δὲ φυγαδεύειν, οἱ δ' αἱρεῖν. Πλείους δ' ἦσαν οὗτοι. Πρὸς οὓς καὶ οἱ ἄλλοι μετεβάλλοντο, ὡς ἅπαντας ὁμοθυμαδὸν μιᾷ φωνῇ κεκραγέναι, κτείνειν τὸν κοινὸν λυμεῶνα, τὸν ἀφ' οὗ παρῆλθε καὶ διέκυψεν ἐπὶ τὰ κοινὰ μηδὲν μέρος τῆς πόλεως ἄνοσον ἐάσαντα. Καὶ ὁ μὲν ἕνεκα τοῦ συνειδότος ἀπεδίδρασκεν ἔξω, τὴν σύλληψιν εὐλαβηθείς· ὁ δὲ Φλάκκος οὐδὲν ἐπ' αὐτῷ περιειργάζετο, νομίσας ἐκποδὼν ἑκουσίῳ γνώμῃ γεγονότος, ἀστασίαστα καὶ ἀνέριστα τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἔσεσθαι.

§. 18. Ταῦτα ἐμήκυνα, οὐχ ὑπὲρ τοῦ παλαιῶν ἀπομνημονεύειν ἀδικημάτων, ἀλλὰ τεθαυμακὼς τὴν ἔφορον τῶν ἀνθρωπείων δίκην, ὅτι οἱ ἐξ ἀρχῆς γενόμενοι δυςμενεῖς αὐτῷ, καὶ οἷς ἐκ πάντων ἀπηχθάνετο μάλιστα, οὗτοι καὶ ἐκληρώσαντο τὴν ἐπ' αὐτῷ κατηγορίαν, εἰς ἀνίας ὑπερβολήν. Οὐ γὰρ οὕτως τὸ ἐγκαλεῖσθαί ἐστι χαλεπὸν, ὡς τὸ πρὸς ὁμολογουμένων ἐχθρῶν. Ὁ δ' οὐ κατηγορήθη μόνον, ἄρχων πρὸς ὑπηκόων καὶ ὑπὸ δυςμενῶν ἀεὶ γενομένων ὁ πρὸ μικροῦ κύριος ὢν τῆς ἑκάστου ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ κράτος ἡλίσκετο, διπλοῦν ἐκδεχόμενος κακὸν, τὸ μεθ' ἥττης γελᾶσθαι πρὸς ἐχθρῶν ἐφηδομένων, ὃ καὶ θανάτου χεῖρόν ἐστι τοῖς εὖ φρονοῦσιν. Εἶτά τις εὐφορία γίνεται κακοπραγιῶν αὐτῷ. Τῆς τε γὰρ οὐσίας ἁπάσης ἐξίσταται, ἥν τε παρὰ γονέων ἐκληρονόμησε, καὶ ἣν αὐτὸς ἐκτήσατο, φιλόκοσμος ἐν τοῖς μάλιστα γεγονώς. Οὐ γὰρ ὡς
539 ἐνίων πολυχρημάτων ὁ πλοῦτος ἀργὸς ἦν ὕλη,
M. πάντα δ' ἐξητασμένα πρὸς τὸ περίεργον, ἐκπώματα,
ἐσθῆτες, στρωμναὶ, ἔπιπλα, τὰ ἄλλα ὅσα οἰκίας κόσμος ἔκλογα πάντα, καὶ πρὸς τούτοις ἡ οἰκετικὴ θεραπεία ἀριστίνδην ἐπικριθεῖσα, κατά τε τὰς τῶν σωμάτων εὐμορφίας ὁμοῦ καὶ εὐεξίας, καὶ κατὰ τὸ ἄπταιστον ἐν τῷ χρειώδει τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἐφ' ὧν γὰρ ἦσαν ἕκαστοι τεταγμένοι διέφερον, ὡς ἢ πρῶτοι

νομίζεσθαι τῶν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδευόντων, ἢ μηδενὸς δεύτεροι τὸ παράπαν. Ἐναργὴς δὲ πίστις, τὸ μυρίων δημοπράτων γενομένων οὐσιῶν, αἳ τῶν καταχρίτων ἦσαν, μόνην τὴν Φλάκκου ταμιευθῆναι τῷ αὐτοκράτορι, δίχα τινῶν ὀλίγων, ὑπὲρ τοῦ μὴ παραβιασθῆναι τὸν ἐπὶ τοῖς οὕτως ἑαλωκόσι τεθέντα νόμον. Μετὰ δὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς οὐσίας, κατέγνωστο αὐτοῦ φυγὴ, καὶ ἐξ ἁπάσης μὲν ἠλαύνετο τῆς ἠπείρου — τὸ δ' ἐστὶ μεῖζον καὶ ἄμεινον τμῆμα τῆς οἰκουμένης —, ἐξ ἁπάσης δὲ νήσου τῶν εὐδαιμόνων. Ἐμέλλησε γὰρ εἰς τὴν λυπροτάτην τῶν ἐν Αἰγαίῳ, Γύαρα καλεῖται, διώκεσθαι, μὴ παρακλήτῳ χρησάμενος Λεπίδῳ, δι' ὃν ἀντυπηλλάξατο Γυάρων Ἄνδρον ἐγγύτατα κειμένην. Εἶτ' ἐστέλλετο τὴν ἀπὸ Ῥώμης ἄχρι Βρεντησίου πάλιν ὁδὸν, ἣν καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐστείλατο, καθ' ὃν καιρὸν ἐχειροτόνητο τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ὁμόρου Λιβύης ἐπίτροπος, ἵν' αἱ τότε θεασάμεναι πόλεις αὐτὸν μέγα πνέοντα καὶ τὸν ὄγκον τῆς εὐτυχίας ἐπιδεικνύμενον, πάλιν θεάσωνται μεστὸν ἀτιμίας. Ὁ δὲ δακτυλοδεικτούμενος τῆς ἀθρόας μεταβολῆς πιέζεται βαρυτέραις ἀνίαις, ἀεὶ κινουμένης καὶ ζωπυρουμένης αὐτῷ τῆς συμφορᾶς νεωτέρων προσθήκαις, ἃ καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις ὑποτροπιάζειν ἀναγκάζει καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων κακοπραγιῶν ὑπομνήσεις, αἳ τέως ἔδοξαν ἠμαυρῶσθαι. 987 P.

§. 19. Περαιωσάμενος δὲ τὸν Ἰώνιον κόλπον, ἔπλει τὴν ἄχρι Κορίνθου θάλατταν, ταῖς παράλοις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων θέα γινόμενος, κατὰ πύστιν τῆς αἰφνιδίου μεταβολῆς. Ὁπότε γὰρ ἀποβαίη τῆς νεὼς, συνέθεον οἱ μὲν μοχθηροὶ τὰς φύσεις ἐθελοκακοῦντες, οἱ δ' ἄλλοι συναλγήσοντες, οἷς ἔθος ταῖς ἑτέρων τύχαις σωφρονίζεσθαι. Διελθὼν δ' ἀπὸ Λεχαίου τὸν ἰσθμὸν εἰς τὴν ἀντίπεραν θάλατταν, καὶ καταβὰς εἰς Κεγχρεὰς τῶν Κορινθίων ἐπίνειον, ἀναγκάζεται πρὸς τῶν φυλάκων ἀνα-

κυβέρνησιν οὐδ' ἥντινοῦν ἐνδιδόντων, εὐθὺς ἐπιβὰς
φορτίδος ὁλκάδος ἀνάγεσθαι, καὶ πνεύματος ἐναν-
τίου καταῤῥαγέντος, μυρία ταλαιπωρηθεὶς, μόλις
χρόνῳ τῷ Πειραιῶς κατασύρεται. Λήξαντος δὲ τοῦ
χειμῶνος, παραμειψάμενος τὴν Ἀττικὴν ἄχρι τῆς
Σουνιάδος ἄκρας τὰς ἑξῆς λοιπὸν ἐπεραιοῦτο νήσους,
τὴν Ἑλένην, τὴν Κίανον, τὴν Κύθνον, τὰς ἄλλας
αἳ κεῖνται στοιχηδὸν ἑξῆς, μέχρι τῆς ἐφ' ἣν τε-
λευταίαν ἐλθεῖν ἔδει τὴν Ἀνδρίων, ἣν πόῤῥωθεν
ἰδὼν ὁ κακοδαίμων, δακρύων τινὰ φορὰν ὥσπερ
ἀπὸ πηγῆς ἐξέχει κατὰ τῶν παρειῶν, καὶ τὰ στέρνα
πλήξας, πικρότατα ἀνοιμώξας, "Ἄνδρες", εἶπεν,
οἱ φύλακές μου καὶ προπομποὶ, καλήν γε χώραν
ἀνδρῶν οὐκ εὐτυχῆ νῆσον τῆς εὐδαίμονος Ἰταλίας
ἀνθυπαλλάττομαι; Φλάκκος ὁ γεννηθεὶς μὲν καὶ
τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ ἡγεμονίδι Ῥώμῃ, συμ-
φοιτητὴς δὲ καὶ συμβιωτὴς γενόμενος τῶν θυγατρι-
δῶν τοῦ Σεβαστοῦ, κριθεὶς δὲ τῶν πρώτων φίλων
παρὰ Τιβερίῳ Καίσαρι, καὶ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῶν
κτημάτων, Αἴγυπτον, ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτραπείς. Τίς 988
τοσαύτη μεταβολή; Νὺξ ἐν ἡμέρᾳ, καθάπερ P.
ἐκλείψεως γενομένης, τὸν ἐμὸν ἐπέσχηκε βίον. Τὴν
νησίδα ταύτην τί φῶ; Πότερον φυγαδευτήριον
ἐμὸν, ἢ πατρίδα καινὴν, ὑπόδρομον καὶ καταφυγὴν
δυστυχῆ; Τάφος ἂν εἴη τὸ κυριώτατον ὄνομα. Στέλ-
λομαι γὰρ ὁ κακοδαίμων ἐγὼ τρόπον τινὰ νεκροφο-
ρῶν ἐμαυτὸν ὥσπερ εἰς ἠρίον. Ἢ γὰρ ταῖς ἀνίαις
τὴν ζωὴν τὴν ἀθλίαν ἀποῤῥήξω, ἢ καὶ ἂν ἐπι-
βιῶναι δυνηθῶ, τὸν μακρὸν καὶ σὺν αἰσθήσει θά-
νατον ἐκδέξομαι". Καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα ἀπωδύρετο·
τῆς δὲ νεὼς τῷ λιμένι προσσχούσης, ἀπέβαινε πᾶς
εἰς τὸ ἔδαφος νεύων, ὥσπερ οἱ θλιβόμενοι, πρὸς
ἄχθους βαρυτάτου τὸν αὐχένα ταῖς συμφοραῖς πιε-
ζόμενος, οὐδ' ὅσον ἀνακῦψαι σθένων, ἢ μὴ τολμῶν
ἰδεῖν τοὺς συναντῶντας, καὶ τοὺς ἐπὶ θέαν ἥκοντας,
οἳ παρ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ προειστήκεισαν. Οἱ δὲ

παραπέμψαντες αὐτὸν ἐπὶ τὸν δῆμον ἀγαγόντες τῶν
Ἀνδρίων, ἐπεδείξαντο πᾶσι, μάρτυρας ποιούμενοι
τῆς εἰς τὴν νῆσον ἀφίξεως τοῦ φυγάδος. Καὶ οἱ
μὲν τὴν διακονίαν ἐκπλήσαντες ἀπῄεσαν, τῷ δὲ
Φλάκκῳ μηδεμίαν ὄψιν οἰκείαν ἔτι θεωμένῳ, τὸ
πάθος ἐκαινοῦτο, τρανούμενον φαντασίαις ἐναργε-
στέραις, καὶ τὴν ἐν κύκλῳ κατανοοῦντι πολλὴν ἐρη-
μίαν, ἧς μέσος ἀπείληπτο, κουφότερον ἐδόκει κακὸν
ἡ ἐν τῇ πατρίδι βίαιος ἀναίρεσις, μᾶλλον δὲ συγ-
541 κρίσει τῶν παρόντων ἀσπαστὸν ἀγαθόν. Οὕτως
M. ἐσφάδαζεν, ὡς μηδὲν τῶν μεμηνότων διαφέρειν,
ἐπήδα πολλάκις ἄνω κάτω διαθέων, τὰς χεῖρας συν-
εκρότει, τοὺς μηροὺς ἔπαιε, κατέβαλεν εἰς τὸ ἔδα-
φος αὑτόν, ἐξεφώνει πολλάκις, "Ἐγὼ Φλάκκος εἰμὶ
ὁ πρὸ μικροῦ τῆς μεγαλοπόλεως ἢ πολυπόλεως Ἀλε-
ξανδρείας ἡγεμών, ὁ τῆς εὐδαιμονεστάτης χώρας
ἐπίτροπος Αἰγύπτου, εἰς ὃν ἐπέστρεφον αἱ τοσαῦται
μυριάδες τῶν οἰκητόρων, ὁ δυνάμεις πολλὰς πεζὰς
καὶ ἱππικὰς καὶ ναυτικάς, οὐκ ἀριθμὸν ἄλλως, ἀλλ'
ὅσον δοκιμώτατον ἐν ὑπηκόοις ἔχων, ὁ καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν ἐν ταῖς ἐξόδοις ὑπὸ μυρίων ὅσων
παραπεμπόμενος. Ἀλλὰ μὴ φάσμα ταῦτ' ἦν, οὐκ
ἀλήθεια; Καὶ κοιμώμενος ὄναρ εἶδον τὴν τότ' εὐ-
τυχίαν, εἴδωλα κατὰ κενοῦ βαίνοντα, πλάσματα
ψυχῆς, ἴσως ἀναγραφούσης τὰ μὴ ὑπάρχοντα ὡς
ὄντα; Διηπάτημαι. Σκιὰ πραγμάτων ἄρ' ἦσαν, οὐ
πράγματα, μιμήσεις ἐναργείας, οὐκ ἐνάργεια τρα-
νοῦσα τὸ ψεῦδος. Ὡς γὰρ τῶν ἐν τοῖς ὀνείροις
φανέντων οὐδὲν περιαναστάντες εὑρίσκομεν, ἀλλ'
οἴχεται πάντα ἀθρόα διαπτάντα, οὕτως καὶ τὰ
λαμπρὰ ἐκεῖνα, οἷς ποτε ἐνωμίλησα, ἐσβέσθη βρα-
χυτάτου καιροῦ ῥοπῇ".

§. 20. Τοιούτοις ἀεὶ κατεπαλαίετο λογισμοῖς,
καὶ τρόπον τινὰ ἐξετραχηλίζετο, τὰς δὲ τῶν πολ- 989
λῶν συνόδους ἀποδιδράσκων διὰ τὴν παρακολου- P.
θοῦσαν αἰσχύνην, οὔτ' εἰς λιμένα κατῄει, οὔτ' εἰς

ἀγορὰν προελθεῖν ὑπέμενεν, ἀλλ' οἴκοι συγκλεισάμενος ἐφώλευε, μηδὲ τὴν αὔλειον ὑπερβαίνειν θαῤῥῶν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ περὶ βαθὺν ὄρθρον, ἔτι τῶν ἄλλων ἐν εὐναῖς ὄντων, μηδενὶ φανεὶς τὸ παράπαν, ἔξω τείχους προῄει καὶ διημέρευεν ἐπὶ τῆς ἐρημίας, ἐκτρεπόμενος εἴ πού τις ὑπαντήσειν ἔμελλε, καὶ ταῖς ἐναύλοις μνήμαις τῶν κακοπραγιῶν διακναιόμενος, καὶ διεσθιόμενος τὴν ψυχὴν ὁ δείλαιος νυκτὸς εἰσῄει βαθείας, εὐχόμενος διὰ τὰς ἀμετρούσας καὶ τὰς ἀτελευτήτους ἀδημονίας, ἑσπέραν μὲν πρωΐαν γενέσθαι, πεφρικὼς τὸ σκότος καὶ τὰς ἀλλοκότους φαντασίας, ὁπότε τύχοι καταδαρθών, ἅμα δὲ τῇ ἕῳ πάλιν ἑσπέραν. Ὁ γὰρ περὶ αὐτὸν ζόφος ἐναντιοῦτο τοῖς φαιδροῖς ἅπασιν. Ὀλίγοις δ' ὕστερον μησὶ βραχύ τι γήδιον πριάμενος, ἐν αὐτῷ πολλὰ διέτριβεν μονούμενος, καὶ τὸν οἰκεῖον ἐπιστένων καὶ κατακλαίων δαίμονα. Λέγεται δέ ποτε καὶ περὶ μέσας
542 νύκτας ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἔνθους γενόμε-
M. νος, ἐκ τῆς ἐπαύλεως ἔξω προελθὼν καὶ τὴν ὄψιν ἀνατείνας εἰς οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας, τὸν ἐν κόσμῳ κόσμον ὄντως ἰδών, ἀναβοῆσαι, "Βασιλεῦ θεῶν καὶ ἀνθρώπων! Οὐκ ἄρα τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους ἀμελῶς ἔχεις, οὐδ' ἐπιψεύδονται τὴν ἐκ σοῦ πρόνοιαν, ἀλλ' ὅσοι φασὶν αὐτοὺς μὴ προαγωνιστῇ σοὶ καὶ ὑπερμάχῳ χρῆσθαι, δόξης ὑγιοῦς διαμαρτάνουσι. Σαφὴς δ' ἐγὼ πίστις. Ὅσα γὰρ κατεμάνην τῶν Ἰουδαίων, αὐτὸς πέπονθα. Τὰς οὐσίας ἁρπαζομένων περιεῖδον, ἐκεχειρίαν τοῖς λεηλατοῦσι διδούς, ἀφῃρέθην διὰ τοῦτο τὰ πατρῷα καὶ μητρῷα, καὶ ὅσα ἐν μέρει χάριτος καὶ δωρεᾶς ἔλαβον, ἢ ὅσα ἄλλα καθ' ἑτέρας ἰδέας ἐκτησάμην. Ὠνείδισά ποτε ἀτιμίαν καὶ ξενιτείαν αὐτοῖς ἐπιτίμοις οὖσι κατοίκοις, ἵν' ἡσθῶσιν οἱ ἀντίπαλοι πλῆθος ἀσύντακτον καὶ πεφορημένον, ὑφ' οὗ κολακευόμενος ὁ δυστυχὴς ἠπατώμην. Διὰ τοῦτο ἠτίμωμαι, καὶ φυγὰς ἐξ ἁπάσης ἐληλαμένος τῆς οἰκουμένης, ἐν-

ταυθοῖ συγκέκλεισμαι. Παράγων εἰς τὸ θέατρον ἐνίους, ἐν ὄψεσι τῶν ἐχθίστων αἰκίζεσθαι προςέταττον ἀδίκως. Τοιγαροῦν ἐγὼ δικαίως οὐκ εἰς θέατρον ἓν ἢ μίαν πόλιν ἐπὶ ταῖς ἐσχάταις ὕβρεσι παρήχθην, αἰκισθεὶς πρὸ τοῦ σώματος τὴν ἀθλίαν ψυχήν· ἀλλ' ἐπόμπευσα διὰ μὲν πάσης Ἰταλίας ἄχρι Βρεντησίου, διὰ δὲ πάσης Πελοποννήσου μέχρι Κορίνθου, διὰ δὲ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν νήσων ἄχρις Ἄνδρου τῆς ἐμῆς εἱρκτῆς, καὶ πέπεισμαι σαφῶς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὅρος οὗτος τῶν ἐμῶν κακοπραγιῶν,
ἀλλ' ἐφεδρεύουσιν ἕτεραι, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀν- 990
τίῤῥοπον ὧν εἰργασάμην. Ἀνεῖλόν τινας, καὶ ἀναι- P.
ρεθεῖσι πρὸς ἑτέρων οὐκ ἐπεξῆλθον. Κατελύθησάν τινες, καὶ ζῶντες οἱ μὲν ἐνεπρήσθησαν, οἱ δὲ διὰ μέσης κατεσύρησαν ἀγορᾶς, ἕως ὅλα τὰ σώματα αὐτῶν ἐδαπανήθη. Τούτων οἶδ' ὅτι ἀναμένουσί με αἱ ποιναί, καὶ οἱ ἀλάστορες ὥςπερ ἐπὶ βαλβῖσιν ἑστᾶσιν ἤδη, καὶ φονῶντες ἔγκεινται, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, μᾶλλον δὲ ὥραν προαποθνήσκω, πολλοὺς θανάτους ὑπομένων ἀνθ' ἑνὸς τοῦ τελευταίου". Πολλάκις δὲ ἐδειματοῦτο καὶ διεπτόητο, καὶ φρίκῃ μὲν τὰ μέλη καὶ μέρη τοῦ σώματος κατέσειστο, φόβῳ δὲ ὑπότρομον εἶχε τὴν ψυχήν, ἄσθματι καὶ παλμῷ τινασσομένην, ἅτε τοῦ μόνου παρηγορεῖν τὸν ἀνθρώπινον βίον ἐκ φύσεως δυναμένου στερόμενος χρηστῆς ἐλπίδος. Ὄρνις αἴσιος οὐδεὶς αὐτῷ προεφαίνετο. Πάντες δυςοιώνιστοι, κληδόνες παλίμφημοι, ἐπίπονος ἐγρήγορσις, περιδεὴς ὕπνος, ἡ μόνωσις θηριώδης. Ἀλλ' ἥδιστον αὐτῷ τὸ ἀγελαῖον·
543 ἀηδέστατον αἱ κατὰ πόλιν διατριβαί· ἀσφαλὲς
M. ὄνειδος ἡ κατ' ἀγρὸν ἐρημία, σφαλερόν, ἀδυςώπητον· ὁ ἠρέμα προςιὼν ὕποπτος. "Βουλεύεταί τι", φησί, "κατ' ἐμοῦ ὁ θᾶττον βαδίζων, οὐ πρὸς ἕτερόν τι σπεύδων ἔοικεν, ἀλλ' ἐμὲ διώκει, ὁ ἡδὺς ἐνεδρεύει, ὁ παῤῥησιαστὴς καταφρονεῖ, σιτία μοι καὶ ποτὰ καθάπερ τοῖς θρέμμασιν ἐπὶ σφαγὴν

δίδοται. Μέχρι τίνος ὁ σιδηροῦς πρὸς τοσαύτας ἀντέχω συμφοράς; Οἶδ᾽ ὅτι μαλακίζομαι πρὸς θάνατον, ἐξ ἐπηρείας δαίμονος οὐκ ἐπιτρέποντός μοι τὴν ἀθλίαν ζωὴν συντόμως ἀποῤῥῆξαι, διά τινας ὑπερβολὰς ἀνηκέστων κακῶν, ἃ κατ᾽ ἐμοῦ θησαυριζόμενος χαρίζεται τοῖς δολοφονηθεῖσι".

§. 21. Τοιαῦτα ἀναπολῶν καὶ σφαδάζων, ἐκαραδόκει τῆς εἱμαρμένης τὸ πέρας. Καὶ τοῦ μὲν αἱ συνεχεῖς ὀδύναι τὴν ψυχὴν ἀνεκύκων καὶ ἀνέστρεφον· Γάϊος δὲ τὴν φύσιν ὠμόθυμος ὢν καὶ ἀκόρεστος ἐν ταῖς τιμωρίαις, οὐχ ὥςπερ ἔνιοι μεθίετο τοὺς ἅπαξ κολασθέντας, ἀλλ᾽ ἀτελεύτητα μηνιῶν, ἀεί τινα καινὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐμεγαλούργει συμφοράν, τὸν δὲ Φλάκκον καὶ διαφερόντως ἤχθαιρεν, ὡς καὶ τοὺς ὁμωνύμους ἀλλοτριώσει τῆς κλήσεως ὑποβλέπεσθαι, καὶ πολλάκις αὐτὸν μετάνοια εἰςῄει, διότι κατέγνω φυγὴν, ἀλλ᾽ οὐχὶ θάνατον, καὶ τὸν παράκλητον αἰδούμενος ὅμως ᾐτιᾶτο Λέπιδον, ὡς ἐκεῖνος ἀπηγόρευσε φόβῳ τῆς καθ᾽ αὑτοῦ τιμωρίας. Ἐδεδίει γάρ, ὡς εἰκός, μὴ παραίτιος ἄλλῳ γενόμενος κουφοτέρας δίκης, βαρυτέραν αὐτὸς ἐνδέξηται. Μηδενὸς οὖν ἔτι τι τῶν εἰς παραίτησιν λέγειν θαῤῥοῦντος, ἀμειλίκτοις καὶ ἀφέτοις ἐχρῆτο ταῖς ὀργαῖς, αἳ χρόνῳ δέον ἀμαυροῦσθαι, παρήγοντο μᾶλλον, καθάπερ αἱ ἐν τοῖς σώμασιν ὑποτροπιάζουσαι νόσοι. Τῶν γὰρ προτέρων εἰσὶν ἀργαλεώτεραι. Φασὶν ὅτι νύκτωρ ποτὲ διαγρυπνῶν ὁ Γάϊος εἰς ἔννοιαν ἦλθε 991
τῶν ἐν τέλει φυγάδων, ὀνόματι μὲν ὑποπτευομένων P.
ἀτυχῶν, βίον δ᾽ ἀπράγμονα καὶ ἡσυχάζοντα καὶ ἐλεύθερον ὄντως περιπεποιημένων. Μετετίθει δὲ καὶ τὴν κλῆσιν ἀποδημίαν προςαγορεύων. "Ἀποδημία γάρ τίς ἐστιν", ἔφασκεν, "ἡ τῶν τοιούτων ἔλασις, ἐχόντων ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ σὺν ἀπραγμοσύνῃ καὶ εὐσταθείᾳ ζῆν δυναμένων· οὓς ἄτοπον εἶναι τρυφᾶν, ἀπολαύοντας εἰρήνης, βίον καρπου-

μένους φιλόσοφον". Εἶτα προστάττει τοὺς ἐπιφανε-
στάτους καὶ ὧν πλεῖστος ὁ λόγος, ἀναιρεθῆναι, γρα-
φὴν δοὺς ὀνομάτων, ἧς ἡγεῖτο Φλάκκος. Ἐπεὶ δ'
ἧκον εἰς Ἄνδρον οἷς κτείνειν διείρητο, Φλάκκος μὲν
ἐτύγχανεν ἀγρόθεν εἰς ἄστυ παραγενόμενος· οἱ δ'
544 ἐκ τοῦ λιμένος ὑπηντίαζον, καὶ πόῤῥωθεν ἀντι-
M. προεῖδον ἀλλήλους. Ὅθεν συναισθόμενος ἐφ' ὃ
σπεύδουσι — μαντικώτατον γὰρ ἡ ἑκάστου ψυχὴ,
καὶ μάλιστα τῶν ἐν κακοπραγίαις — ἐκτραπόμενος
τῆς ὁδοῦ, διὰ τραχείας ἔθει φεύγων ἐπιλελησμένος
ἴσως, ὅτι νῆσος, ἀλλ' οὐκ ἤπειρός ἐστιν, ἐν ᾗ τί
ὄφελος ὠκύτητος περικλειούσης θαλάττης; Ἀνάγκη
γὰρ δυοῖν θάτερον, ἢ προσωτέρω χωροῦντα κατὰ
τοῦ πελάγους ἐνεχθῆναι, ἢ συλληφθῆναι πρὸς αὐτὸ
τὸ πέρας ἥκοντα. Βέλτιον ἄρ' ἐν συγκρίσει κακῶν
ἡ κατὰ γῆν τῆς ἐν πελάγει φθορᾶς, ἐπειδήπερ ἀν-
θρώποις καὶ πᾶσι χερσαίοις οἰκειότερον ἡ φύσις
χωρίον ἀπένειμε γῆν, οὐ μόνον ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ
ἀποθανοῦσιν, ἵν' ἡ αὐτὴ καὶ τὴν πρώτην ὑποδέχη-
ται γένεσιν καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τελευταίαν ἀνάλυ-
σιν. Οἱ δ' ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι.
Καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς
βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα, καὶ κεκραγότα, καὶ δια-
παλαίοντα, ὧν χάριν καὶ σύμπαν κατετρώθη τὸ
σῶμα, καθάπερ τὰ θηρία ταῖς πληγαῖς ἐπιτρέ-
χων. Ἐμπλεκόμενος γὰρ καὶ τῶν κτεινόντων ἐλ-
λαμβανόμενος, νῦν μὲν ἐπιφέρειν τὰ ξίφη κωλυο-
μένων, ἐγκαρσίους δὲ πληγὰς καταφερόντων, αἴτιος
ἐγένετο βαρυτέρων ἑαυτῷ συμφορῶν. Διατμηθεὶς
δὲ καὶ διακοπεὶς χεῖρας, βάσεις, κεφαλὴν, στέρνα,
πλευρὰς, ὡς ἱερείου τρόπον κρεουργηθῆναι, ἔκειτο,
τῆς δίκης σφαγὰς ἰσαρίθμους τοῖς φόνοις τῶν ἐκ-
νόμως ἀναιρεθέντων Ἰουδαίων ἑνὶ σώματι βουλη-
θείσης ἐργάσασθαι. Καὶ ὁ μὲν τόπος ἅπας αἵ-
ματι κατεῤῥεῖτο διὰ πλειόνων φλεβῶν, αἳ κατὰ
μέρος διεκόπησαν, κρουνηδὸν ἐκχεομένων· συρο-

ν δὲ εἰς τὸν ὀρωρυγμένων βόθρον τοῦ νεκροῦ
ιλεῖστα μέρη διελύετο, τῶν νεύρων κατεσχι-
ων, οἷς ἡ κοινωνία συνεδεῖτο πᾶσα τοῦ σώ-
ς. Τοιαῦτα καὶ Φλάκκος ἔπαθε, γενόμενος
δεστάτη πίστις τοῦ μὴ ὑπερορᾶσθαι τὸ Ἰου-
ν ἔθνος ἐπικουρίας τῆς ἐκ θεοῦ.

ΠΕΡΙ
ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΓΑΙΟΝ.

DE

VIRTUTIBUS ET LEGATIONE
AD CAIUM.

Miseri sunt qui in rebus fortuitis maiorem fiduciam ponunt, quam in ipsa rerum natura (1). Id clarum erat, postquam Caius Caesar, ab initio in quolibet optimam futuri temporis spem excitans, a temperantia et humanitate ad immodicam vitam crudelemque saevitiam se vertit (2—4). Nepotem Tiberii, quem in imperii societatem assumere debebat, se ipsum interfici iussit (5), aeque ac Macronem eiusque uxorem (6—8), et M. Silanum, multosque alios homines nobiles (9); nec deerant qui facinora haec excusarent (10). Quibus confectis deum se haberi voluit hic homo (11), qui heroibus, quos veteres divino honore dignos habuerunt, si quis alius, impar erat (12—15). Omnes ceteri eum tamquam deum colebant; soli vero Iudaei suspecti erant, ut impio huic conamini adversaturi (16); quam ob rem bellum gravissimum movebatur contra Iudaeos (17), maxime Alexandriae, cuius incolae infimi generis atrocissimis cruciatibus eos necabant, eorumque domos et proseuchas vastabant (18—20). Quod si Caii effigiem in proseuchis collocare Iudaei nolebant, recte excusari poterant eo, quod ne Augusto quidem, qui iis summam benevolentiam exhibuit, statuas posuerant, neque ipse tales sibi collocari poposcerat (21—24). At Caius id eo magis flagitabat, quo proniòres Alexandrini homini fastuosissimo honores divinos exhibebant, instigante eum Helicone, mancipio turpissimo (25—27). Hunc hominem postquam placare frustra tentarunt, legatio Iudaeorum Alexandrinorum, duce Philone, Caium ipsum supplicibus litteris adiit (28). His viris parva vel nulla spes arrisit Romam venientibus

29), audiebant enim statim Caium colossum ad formam uam effictum et inauratum in templo Hierosolymitano, Petronium ponere iussisse (30. 31). Precibus igitur Iudaei Petronium adeunt, rogantes, ut id avertat (32); quibus hic permotus colossi perfectionem remorandam curavit (33). Hoc Caesar sentiens male ferebat, necemque Petronio parabat (34). Flectebatur quidem eius animus litteris Agrippae (35—41); nihilo minus tamen alium colossum, quem Petronius Sidone parare coeperat, Roma Iudaeis mittere (42) templumque, quod unum illaesum adhuc manserat, novo Iovi illustri Caio dicare statuit (43). Interea auctor libri legatus cum aliis Iudaeis Alexandria Romam mittitur, ut Caii animum mitiorem erga Iudaeos reddat (44); at, postquam Caesar eos diu multumque subsannavit, sollicti de eo, quod decreturus esset, Alexandriam redierunt; certum enim iudicium ex ore hominis inconstantis et impii non perceperant (45. 46).

---

§. 1. Ἄχρι τίνος ἡμεῖς οἱ γέροντες ἔτι παῖδές 992 ἐσμεν, τὰ μὲν σώματα χρόνου μήκει πολιοὶ, τὰς δὲ P. ψυχὰς ὑπ' ἀναισθησίας κομιδῇ νήπιοι, νομίζοντες τὸ μὲν ἀσταθμητότατον, τὴν τύχην, ἀκλινέστατον, τὸ δὲ παγιώτατον, τὴν φύσιν, ἀβεβαιότατον; Ὑπαλλαττόμεθα γὰρ καθάπερ ἐν ταῖς πεττείαις τὰς πράξεις μετατιθέντες, οἰόμενοι τὰ μὲν τυχηρὰ μονιμώτερα εἶναι τῶν φύσει, τὰ δὲ κατὰ φύσιν ἀβεβαιότερα τῶν τυχηρῶν. Αἴτιον δὲ τὸ τὰ παρόντα βραβεύειν, ἀπροοράτως τῶν μελλόντων ἔχοντας, αἰσθήσει πεπλανημένῃ χρωμένους πρὸ διανοίας ἀφανοῦς. Ὀφθαλμοῖς μὲν γὰρ τὰ ἐν φανερῷ καὶ ἐν χερσὶ καταλαμβάνεται, λογισμὸς δὲ φθάνει καὶ πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ μέλλοντα, οὗ τὴν ὄψιν ὀξυωπεστέραν οὖσαν τῆς τῶν ὀμμάτων σώματος ἀμαυροῦμεν, οἱ μὲν ἀκράτῳ καὶ πλησμοναῖς ὑποσυγχέοντες, οἱ δὲ τῷ μεγίστῳ τῶν κακῶν ἀμαθίᾳ. Πλὴν ὁ παρὼν καιρὸς καὶ αἱ ἐν αὐτὸν κριθεῖσαι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ὑποθέσεις, κἂν εἰ ἄπιστοί γεγόνασί τινες τοῦ προνοεῖν τὸ θεῖον ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τοῦ ἱκετικοῦ γένους, ὃ τῷ πατρὶ καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων καὶ πάντων αἰτίῳ

προςκεκλήρωται, ἱκαναὶ τοῦ πεῖσαι αὐτούς. Τοῦτο
δὲ τὸ γένος Χαλδαϊστὶ μὲν Ἰσραὴλ καλεῖται, Ἑλ-
ληνιστὶ δὲ ἑρμηνευθέντος τοῦ ὀνόματος, ὁρῶν θεόν,
ὅ μοι δοκεῖ πάντων χρημάτων ἰδίων τε καὶ κοινῶν
εἶναι τιμιώτατον. Εἰ γὰρ πρεσβυτέρων ἢ ὑφηγητῶν
ἢ ἀρχόντων ἢ γονέων ὄψις κινεῖ τοὺς βλέποντας
πρὸς αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν καὶ σώφρονος βίου ζῆλον,
πόσον τι νομίζομεν ἀρετῆς ἕρμα καὶ καλοκἀγαθίας
ἀνευρήσειν ἐν ψυχαῖς, αἳ τὸ γενητὸν πᾶν ὑπερκύψα-
σαι, τὸ ἀγένητον καὶ θεῖον ὁρᾶν πεπαίδευνται, τὸ
πρῶτον ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ εὔδαιμον, καὶ μακά-
ριον, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, τὸ κρεῖττον μὲν ἀγα-
θοῦ, κάλλιον δὲ καλοῦ, καὶ μακαρίου μὲν μακαριώ-
τερον, εὐδαιμονίας δὲ αὐτῆς εὐδαιμονέστερον, καὶ 993
εἰ δή τι τῶν εἰρημένων τελειότερον; Οὐ γὰρ φθά- P.
νει προςαναβαίνειν ὁ λόγος ἐπὶ τὸν ἄψαυστον καὶ
ἀναφῆ πάντη θεόν, ἀλλ' ὑπονοστεῖ καὶ ὑποῤῥεῖ,
κυρίοις ὀνόμασιν ἀδυνατῶν ἐπιβάθρᾳ χρῆσθαι πρὸς
δήλωσιν, οὐ λέγω τοῦ ὄντος — οὐδὲ γὰρ ὁ σύμ-
πας οὐρανὸς ἔναρθρος φωνὴ γενόμενος, εὐθυβόλων
καὶ εὐσκόπων εἰς τοῦτο ἂν εὐποροίη ῥημάτων —
ἀλλὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ δυνάμεων, κοσμοποιη-
τικῆς τε καὶ βασιλικῆς, καὶ προνοητικῆς, καὶ τῶν
ἄλλων ὅσαι εὐεργέτιδές τε καὶ κολαστήριοι. Εἰ μὴ
καὶ τὰς κολαστηρίους ἐν εὐεργέτισι τακτέον, οὐ μό-
νον ἐπειδὴ νόμων καὶ θεσμῶν εἰσὶ μοῖραι — νόμος
γὰρ ἐκ δυοῖν συμπληροῦσθαι πέφυκε, τιμῆς ἀγαθῶν
καὶ πονηρῶν κολάσεως — ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ κόλασις
νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει πολλάκις μὲν καὶ τοὺς
ἁμαρτάνοντας, εἰ δὲ μή, πάντως γοῦν τοὺς πλη-
σιάζοντας. Αἱ γὰρ ἑτέρων τιμωρίαι βελτιοῦσι τοὺς
πολλούς, φόβῳ τοῦ μὴ παραπλήσια παθεῖν.

§. 2. Τίς γὰρ ἰδὼν Γάϊον μετὰ τὴν Τιβερίου Καίσαρος τελευτὴν παρειληφότα τὴν ἡγεμονίαν πάσης γῆς καὶ θαλάττης ἀστασίαστον καὶ εὔνομον, καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἡρμοσμένην εἰς τὸ σύμφωνον,

ίοις, ἑσπερίοις,* μεσημβρινοῖς, ἀρκτικοῖς — τοῦ μὲν Βαρβαρικοῦ γένους τῷ Ἑλληνικῷ, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ τῷ Βαρβαρικῷ, καὶ τοῦ μὲν στρατιωτικοῦ τῷ κατὰ πόλεις, τοῦ δὲ πολιτικοῦ τῷ στρατευομένῳ συμφωνήσαντος εἰς μετουσίαν καὶ ἀπόλαυσιν εἰρήνης — οὐκ ἐθαύμασε καὶ κατεπλάγη τῆς ὑπερφυοῦς καὶ παντὸς λόγου κρείττονος εὐπραγίας; ἑτοίμου τὰ ἀγαθὰ ἀθρόα σωρηδὸν κεκληρονομηκότα, παμπληθεῖς θησαυροὺς χρημάτων, ἄργυρον καὶ χρυσόν, τὸν μὲν ὡς ὕλην, τὸν δὲ ὡς νόμισμα, τὸν δὲ ὡς προβόσκημα, δι' ἐκπωμάτων καὶ τινων ἑτέρων, ἃ πρὸς ἐπίδειξιν τεχνιτεύεται, παμπληθεῖς δυνάμεις, πεζάς, ἱππικάς, ναυτικάς, προσόδους ὥσπερ ἐκ πηγῶν ἀεννάῳ τινὶ φορᾷ χορηγουμένας, ἀρχὴν ἐπὶ τῶν πλείστων καὶ ἀναγκαιοτάτων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἃ δὴ καὶ κυρίως ἄν τις οἰκουμένην εἴποι, δυσὶ ποταμοῖς ὁριζομένην, Εὐφράτῃ τε καὶ Ῥήνῳ, τῷ μὲν ἀποτεμνομένῳ Γερμανίαν, καὶ ὅσα θηριωδέστερα ἔθνη, Εὐφράτῃ δὲ Παρθυήν, καὶ τὰ Σαρματῶν γένη καὶ Σκυθῶν, ἅπερ οὐχ ἧττον ἐξηγρίωται τῶν Γερμανικῶν· ἀλλ' ὡς εἶπον ἤδη τὴν ἀφ' ἡλίου ἀνιόντος ἄχρι δυομένου, τήν τε ἐντὸς ὠκεανοῦ, καὶ ὑπερωκεάνιον, ἐφ' οἷς ὅ τε Ῥωμαίων δῆμος ἐγεγήθει καὶ πᾶσα Ἰταλία, τά τε Ἀσιανὰ καὶ Εὐρωπαῖα ἔθνη. Ὡς γὰρ ἐπ' οὐδενὶ τῶν πώποτε γενομένων αὐτοκρατόρων ἅπαντες ἠγάσθησαν, κτῆσιν καὶ χρῆσιν ἰδίων τε καὶ κοινῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἐλπίζοντες ἕξειν, ἀλλ' ἔχειν ἤδη νομίζοντες πλήρωμά τινος εὐτυχίας, ἐφεδρευούσης εὐδαιμονίας. 994 P. Οὐδὲν γοῦν ἦν ἰδεῖν ἕτερον κατὰ πόλεις, ἢ βωμούς, ἱερεῖα, θυσίας, λευχειμονοῦντας, ἐστεφανωμένους, φαιδρούς, εὐμένειαν ἐξ ἱλαρᾶς τῆς ὄψεως προφαίνοντας, ἑορτάς, πανηγύρεις, μουσικοὺς ἀγῶνας, ἱπποδρομίας, κώμους, παννυχίδας μετ' αὐλῶν καὶ κιθάρας, τέρψεις, ἀνέσεις, ἐκεχειρίας, παντοίας ἡδονὰς διὰ πάσης αἰσθήσεως. Τότε οὐ πλούσιοι

πενήτων προέφερον, οὐκ ἔνδοξοι ἀδόξων, οὐ δανει-
σταὶ χρεωστῶν, οὐ δεσπόται δούλων περιῆσαν, ἰσο-
νομίαν τοῦ καιροῦ διδόντος, ὡς τὸν παρὰ ποιηταῖς
ἀναγραφέντα Κρονικὸν βίον μηκέτι νομίζεσθαι πλά-
σμα μύθου, διά τε τὴν εὐθηνίαν καὶ εὐετηρίαν, τό
τε ἄλυπον καὶ ἄφοβον, καὶ τὰς πανοικίας ὁμοῦ καὶ
πανδήμους μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ εὐφροσύνας,
αἳ μέχρι μηνῶν ἑπτὰ τῶν πρώτων ἄπαυστοι καὶ
548 συνεχεῖς ἐγένοντο· τῷ δὲ ὀγδόῳ κατασκήπτει βα-
M. ρεῖα νόσος τῷ Γαΐῳ, τὴν πρὸ μικροῦ δίαιταν, ὅτι
ἔζη Τιβέριος, εὐκολοτέραν καὶ διὰ τοῦτο ὑγιεινοτέ-
ραν οὖσαν, εἰς πολυτέλειαν μεθαρμοσαμένῳ. Πολὺς
γὰρ ἄκρατος καὶ ὀψοφαγία, καὶ ἐπὶ πλήρεσι ταῖς
ὄγκοις ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι, θερμολουσίαι τε ἄκαι-
ροι, καὶ ἔμετοι, καὶ εὐθὺς πάλιν οἰνοφλυγίαι καὶ
ἔφεδροι γαστριμαργίαι, λαγνεῖαι διὰ παίδων καὶ γυ-
ναικῶν, καὶ ὅσα ἄλλα καθαιρετικὰ ψυχῆς καὶ σώ-
ματος καὶ τῶν ἐν ἑκατέρῳ δεσμῶν συνεπέθετο. Τὰ
δὲ ἐπίχειρα ἐγκρατείας μὲν ὑγεία καὶ ἰσχὺς, ἀκρα-
σίας δὲ ἀσθένεια καὶ νόσος γειτνιῶσα θανάτῳ.

§. 3. *Διαγγελείσης* οὖν τῆς ὅτι νοσεῖ φήμης,
ἔτι πλοΐμων ὄντων — ἀρχὴ γὰρ ἦν μετοπώρου τε-
λευταῖος πλοῦς τοῖς θαλαττεύουσιν, ἀπὸ τῶν ἁπαν-
ταχόθεν ἐμπορίων εἰς τοὺς οἰκείους λιμένας καὶ ὑπο-
δρόμους ἐπανιοῦσι, καὶ μάλιστα οἷς πρόνοια τοῦ μὴ
διαχειμάζειν ἐπὶ ξένης ἐστὶν — μεθέμενοι τὸν ἁβρο-
δίαιτον βίον, ἐσκυθρώπαζον, συννοίας τε καὶ κατη-
φείας πᾶσα οἰκία καὶ πόλις ἐγένετο μεστὴ, ἰσοῤῥόπῳ
λύπῃ τῆς πρὸ μικροῦ χαρᾶς ἀμφικλινοῦς γενομένης.
Τὰ γὰρ μέρη πάντα τῆς οἰκουμένης αὐτῷ συνενό-
σησε, βαρυτέρᾳ νόσῳ χρησάμενα τῆς κατασχούσης
Γάϊον. Ἐκείνη μὲν γὰρ σώματος ἦν αὐτὸ μόνον,
ἡ δὲ τῶν πανταχοῦ πάντων ψυχῆς εὐσθενείας, εἰ-
ρήνης, ἐλπίδων, μετουσίας καὶ ἀπολαύσεως ἀγα-
θῶν. Ἀνεπόλουν γὰρ ὅσα καὶ ἡλίκα κακὰ ἐξ ἀναρ-
χίας φύεται, λιμὸν, πόλεμον, δενδροτομίας, δῃώσεις,

χωρίων στερήσεις, χρημάτων ἀπαγωγὰς, τοὺς 995 περὶ δουλείας καὶ θανάτου φόβους ἀνηκέστους, ὧν P. ἰατρὸς ἦν οὐδεὶς, μίαν ἐχόντων θεραπείαν τὸ ῥωσθῆναι Γάϊον. Ὅτε γοῦν ἤρξατο λωφᾶν ἡ νόσος, ἐν βραχεῖ καὶ οἱ μέχρι περάτων συνῄσθοντο — φήμης γὰρ οὐδὲν ὠκύτερον — καὶ μετέωρος πᾶσα πόλις ἦν ἀκοῆς ἀεὶ διψῶσα βελτίονος, ἕως διὰ τῶν ἐπιφοιτώντων παντελὴς ῥῶσις εὐηγγελίσθη, δι' ἣν πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἐτρέποντο θυμηδίας, ἰδίαν ἑαυτῶν νομίζουσαι σωτηρίαν, πᾶσαι μὲν ἤπειροι, πᾶσαι δὲ νῆσοι. Μέμνηται γὰρ οὐδεὶς τοσαύτην χώρας μιᾶς ἢ ἑνὸς ἔθνους γενέσθαι χαρὰν ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ καταστάσει ἡγεμόνος, ὅσην ἐπὶ Γαΐῳ συμπάσης τῆς οἰκουμένης, καὶ παραλαβόντι τὴν ἀρχὴν καὶ ῥωσθέντι ἐκ τῆς ἀσθενείας. Ὥςπερ γὰρ ἐκ νομάδος βίου καὶ θηριώδους νῦν πρῶτον
549 ἀρχόμενοι μεταβάλλειν πρὸς τὸ σύννομον καὶ ὁμο-
M. δίαιτον, καὶ ἐξ ἐρημίας καὶ σηκῶν καὶ ὑπωρειῶν εἰςοικίζεσθαι πόλεσι τειχήρεσι, καὶ ἐξ ἀνεπιτροπεύτου ζωῆς ὑπὸ ἐπιτρόπῳ τάττεσθαι νομεῖ τινὶ καὶ ἀγελάρχῳ τῆς ἡμερωτέρας ἀγέλης, ἐγεγήθεισαν, ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας. Τυφλώττει γὰρ ὁ ἀνθρώπειος νοῦς πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος ὄντως αἴσθησιν, εἰκασίᾳ καὶ στοχασμῷ μᾶλλον, ἢ ἐπιστήμῃ χρῆσθαι δυνάμενος.

§. 4. Εὐθὺς γοῦν οὐκ εἰς μακρὰν ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης εἶναι νομισθεὶς, καί τινας ἀγαθῶν πηγὰς νέας ἐπομβρήσειν Ἀσίᾳ τε καὶ Εὐρώπῃ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀκαθαίρετον, ἰδίᾳ τε ἑκάστῳ καὶ πᾶσι κοινῇ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο ἀφ' ἑστίας ἤρξατο, μεταβαλὼν πρὸς τὸ ἀτίθασσον, μᾶλλον δὲ ἣν συνεσκίαζεν ἀγριότητα τῷ πλάσματι τῆς ὑποκρίσεως ἀναφήνας. Τὸν γὰρ ἀνεψιὸν καὶ κοινωνὸν ἀπολειφθέντα τῆς ἀρχῆς, καὶ οἰκειότερον αὐτοῦ διάδοχον — ὁ μὲν γὰρ θέσει υἱωνὸς ἦν, ὁ δὲ φύσει Τιβερίου — κτείνει προφασισάμενος ἐπιβουλὴν, μηδὲ τῆς ἡλικίας

χωρούσης ἔγκλημα τοιοῦτον. Ἄρτι γὰρ ἐκ παίδων εἰς μειράκιον ὁ δύστηνος μετῄει, καὶ ὥς γε φασί τινες εἰ βραχὺν ἐπεβίω χρόνον Τιβέριος, ὁ μὲν ἂν ἐκποδὼν ἐγεγένητο Γάϊος, δι' ὑποψιῶν κεχωρηκὼς ἀνηκέστων, ὁ δὲ γνήσιος υἱωνὸς μόνος ἀπεδέδεικτο ἡγεμὼν καὶ κληρονόμος τῆς παππῴας ἀρχῆς. Ἀλλ' ὁ μὲν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης ἔφθη συναρπασθεὶς, πρὶν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ βουλεύματα· Γάϊος δὲ τὴν ἐκ τοῦ παραβαίνειν τὰ πρὸς τὸν κοινωνὸν δίκαια διαβολὴν ἐνόμιζεν ἀποδράσεσθαι καταστρατηγῶν. Τὸ δὲ σόφισμα τοιοῦτον ἦν. Συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει, "Βούλομαι μὲν", ἔφη, "τὸν γένει μὲν ἀνεψιὸν, εὐνοίᾳ δὲ ἀδελφὸν, ἑπόμενος καὶ τῇ τοῦ τετελευτηκότος Τιβερίου γνώμῃ, κοινοπραγεῖν τῆς αὐτοκρατοῦς ἐξουσίας· ὁρᾶτε δὲ καὶ αὐτοὶ νήπιον ἔτι ὄντα κομιδῇ, καὶ χρῄζοντα ἐπιτρόπων, καὶ διδασκάλων, καὶ παιδαγωγῶν. Ἐπεὶ τί ἂν ἦν μεῖζον ἀγαθὸν, ἢ τὰ τοσαῦτα βάρη τῆς ἡγεμονίας μὴ μίαν ψυχὴν ἢ σῶμα ἓν ἐπηχθίσθαι, ἀλλ' ἔχειν τὸν δυνησόμενον ἐπελαφρίζειν καὶ συνεπικουφίζειν; Ἐγὼ δὲ", ἔφη, "παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους καὶ ἐπιτρόπους ὑπερβαλὼν, ἐμαυτὸν ἤδη γράφω πατέρα, υἱὸν δὲ ἐκεῖνον". 996 P.

550 M. §. 5. Τούτοις καὶ τοὺς παρόντας ἀπατήσας καὶ τὸ μειράκιον — δέλεαρ γὰρ ἦν ἡ θέσις οὐκ ἐλπιζομένης ἡγεμονίας, ἀλλ' ἀφαιρέσεως, ἣν εἶχεν ἤδη — τῷ συγκληρονόμων καὶ κοινωνῶν δικαίῳ, μετὰ πολλῆς ἀδείας οὐδενὸς ἔτι πεφροντικὼς, ἐπεβούλευεν. Ἡ γὰρ υἱοῦ παντελὴς ἐξουσία κατὰ τοὺς τῶν Ῥωμαίων νόμους ἀνάκειται πατρὶ, δίχα τοῦ καὶ ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν εἶναι τὴν αὐτοκράτορα, μηδενὸς ἐπὶ τοῖς ὁπωσοῦν πεπραγμένοις λόγον ἀπαιτεῖν τολμῶντος ἢ δυναμένου. Τοῦτον μὲν δὴ καθάπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἔφεδρον ὑπολαβὼν εἶναι, καταπαλαίει, συντροφίας μήτε οἰκειότητος μήτε ἡλικίας λαβὼν, δύστηνον, ὠκύμορον, συνάρχοντα,

συγκληρονόμον, τὸν ἐλπισθέντα ποτὲ καὶ μόνον οὐκ αὐτοκράτορα διὰ τὴν πρὸς Τιβέριον ἐγγυτάτην συγγένειαν. Υἱωνοὶ γὰρ πατέρων ἀποθανόντων ἐν υἱῶν τάξει παρὰ πάπποις καταριθμοῦνται. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ κελευσθεὶς αὐτοχειρίᾳ κτείνειν ἑαυτὸν, ἐφεστώτων ἑκατοντάρχου καὶ χιλιάρχου, οἷς εἴρητο μὴ συνεφάψασθαι τοῦ ἄγους, ὡς οὐκ ἐξὸν αὐτοκρατόρων ἀπογόνους πρὸς ἑτέρων ἀναιρεῖσθαι — νόμων γὰρ ἐν ἀνομίαις, καὶ ὁσιότητος ἐν ἀνοσιουργίαις ἐμέμνητο, κατειρωνευόμενος τὴν φύσιν τῆς ἀληθείας — ἀπείρως ἔχων —, οὐδὲ γὰρ ἕτερόν τινα κτεινόμενον εἶδεν, οὐδ' ἤσκητό πω ταῖς ὁπλομαχίαις, αἳ μελέται καὶ προγυμνάσματα παίδων ἐφ' ἡγεμονίᾳ τρεφομένων εἰσὶ, διὰ τοὺς ἐνισταμένους πολέμους — τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἥκοντας παρεκάλει, τὸν αὐχένα ἀποτείνας, ἀνελεῖν· ὡς δ' οὐχ ὑπέμενον αὐτὸς, λαβὼν τὸ ξίφος ἐπυνθάνετο τὸν καιριώτατον τόπον ὑπ' ἀγνοίας καὶ ἀηθείας, ἵνα εὐσκόπῳ πληγῇ τὴν ἀθλίαν ζωὴν ἀποῤῥήξῃ. Καὶ οἱ μὲν οἷα διδάσκαλοι κακοδαιμονίας, ὑφηγοῦντό τε καὶ ἐδείκνυσαν τὸ μέρος, ᾧ χρὴ τὸ ξίφος ἐπενεγκεῖν· ὁ δὲ πρώτην καὶ ὑστάτην μάθησιν ἀναδιδαχθεὶς ἀνδροφόνος αὐτὸς αὑτοῦ γίνεται βιασθεὶς ὁ δύστηνος.

§. 6. Ἐπεὶ δὲ ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος ἆθλος οὗτος Γαΐῳ κατείργαστο, μηδενὸς ἔτι λειπομένου τῆς ἡγεμονίας πρὸς ὃν ἀποκλινοῦσί τινες τῶν ἐθελοκακούντων καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντων, ἐπὶ δεύτερον 997
εὐθὺς ἐκονίετο τὸν Μάκρωνος ἀνδρὸς εἰς πάντα P.
551 αὐτῷ συναγωνισαμένου τὰ τῆς ἀρχῆς οὐ μόνον
M. ἀποδειχθέντι ἡγεμόνι — κολακείας γὰρ ἴδιον τὰς εὐπραγίας θεραπεύειν — ἀλλὰ καὶ πρότερον εἰς τὸ τυχεῖν τῆς ἡγεμονίας. Ὁ γὰρ Τιβέριος φρονήσει βαθείᾳ χρώμενος, καὶ τῶν καθ' αὑτὸν ἁπάντων δεινότατος ὢν ἀφανὲς ἀνθρώπου βούλημα συνιδεῖν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον συνέσει διενεγκὼν, ἐφ' ὅσον καὶ εὐτυχίᾳ, πολλάκις ὑπεβλέπετο τὸν Γάϊον, ὡς κακόνουν

μὲν ἅπαντι τῷ Κλαυδίου οἴκῳ, προσκείμενον δὲ μόνῳ τῷ μητρῴῳ γένει, καὶ ἐδεδίει περὶ τοῦ [illegible]νοῦ, μὴ νέος ἀπολειφθεὶς παραπόληται. Πρός τε ἀρχὴν τοσαύτην ἀνεπιτηδείως ἔχοντα ἔκρινε, διά τε τὸ τῆς φύσεως ἄμικτον καὶ ἀκοινώνητον, καὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἀνωμαλίαν. Ἀλλόκοτα γὰρ αὐτῷ καὶ ἐπιμανῆ κατεφαίνετο, μηδεμιᾶς σωζομένης ἀκολουθίας, μήτε ἐν λόγοις, μήτε ἐν ἔργοις, ἃ παντὶ σθένει κατὰ τὸ παρῆκον ὁ Μάκρων ἐθεράπευε, τὰς μὲν ὑπονοίας τοῦ Τιβερίου, καὶ ἐν οἷς μάλιστα ἐδόκει τὴν διάνοιαν ἑλκοῦσθαι, διὰ τὸν ἄληκτον ἐπὶ τῷ υἱωνῷ φόβον ἐξιώμενος. Εὔνουν γὰρ καὶ πειθαρχικὸν ἀπέφαινε τὸν Γάϊον, καὶ σφόδρα ἡττημένον τοῦ ἀνεψιοῦ, ὡς ἕνεκα φιλοστοργίας, καὶ μόνῳ ἂν ἐθελῆσαι τῆς ἀρχῆς ὑπεκστῆναι, τὴν δὲ αἰδῶ μὴ λυσιτελῆσαι πολλοῖς, ὑφ' ἧς καὶ Γάϊον ἁπλοῦν ὄντα, ποικίλον νομίζεσθαι. Καὶ ὁπότε μὴ πείθοι τὰ εἰκότα διεξιών, τὴν ἀπὸ συνθηκῶν ἐπέφερεν, "Ἐγγυῶμαι", λέγων, "ἀξιόχρεώς εἰμι πρὸς πίστιν, ἱκανὰς ἀποδείξεις δέδωκα τοῦ φιλοκαῖσαρ ἰδίως καὶ φιλοτιβέριος εἶναι, τὴν ὑπόθεσιν καὶ καθαίρεσιν ἐγχειρισθεὶς Σηϊανοῦ". Καὶ συνόλως δὲ ἱκανὸς ἦν ἐν τοῖς εἰς Γάϊον ἐπαίνοις, εἰ δεῖ καλεῖν ἀξίας ἐπαίνου τὰς ἀπολογίας, αἳ πρὸς τὰς ἐξ ὑπονοιῶν αἰτίας καὶ κατηγορίας ἀδήλους καὶ ἀσαφεῖς ἐγίνοντο. Συνόλως γὰρ ὅσα περὶ ἀδελφῶν εἴποι τις ἂν ἢ υἱῶν γνησίων ἐγκώμια, τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω Μάκρων ὑπὲρ Γαΐου διεξῄει πρὸς Τιβέριον. Αἴτιον δέ, ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος, οὐ μόνον τὸ ἀντιθεραπεύεσθαι πρὸς αὐτοῦ τὸν Μάκρωνα, πλεῖστον ἢ καὶ σύμπαν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ ἡ Μάκρωνος γυνὴ διὰ σιωπωμένην αἰτίαν, ἣ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἤλειφε καὶ συνεκρότει τὸν ἄνδρα, μηδὲν ἀνιέναι σπουδῆς καὶ βοηθείας τῆς ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. Δεινὸν δὲ γυνὴ γνώμην ἀνδρὸς παραλῦσαι καὶ παραγαγεῖν, P.
καὶ μάλιστα μαχλάς. Ἕνεκα γὰρ τοῦ συνειδό- 998

τος κολακικωτέρα γίνεται. Ὁ δὲ τὴν διαφθορὰν μὲν
552 τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκίας ἀγνοῶν, τὴν δὲ κολα-
M. κείαν εὔνοιαν ἀκραιφνεστάτην εἶναι νομίζων, ἀπα-
τᾶται, καὶ λανθάνει τοῖς στρατηγήμασι τοὺς ἐχθί-
στους ὡς φιλτάτους προσιέμενος.

§. 7. Εἰδὼς οὖν ὅτι παρὰ μικρὸν ἐλθόντα μυριάκις αὐτὸν ἀπολέσθαι διέσωσεν, ἀνυπούλοις καὶ πεπαῤῥησιασμέναις ἐχρῆτο ταῖς νουθεσίαις. Ἐβούλετο γὰρ ὡς ἀγαθὸς δημιουργὸς ἀκαθαίρετον διαμεῖναι τὸ οἰκεῖον ἔργον, μήτε ὑπ' αὐτοῦ διαλυθὲν, μήτε ὑφ' ἑτέρου. Ὁπότε οὖν ἢ καταδαρθέντα ἐν συμποσίῳ θεάσαιτο, περιὼν ἀνίστη, στοχαζόμενος ἅμα μὲν τοῦ πρέποντος, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀσφαλείας — εὐεπιβούλευτον γὰρ ὁ κοιμώμενος — ἤ τινας ἐκμανῶς ὀρχηστὰς ὁρῶντα, ἢ ὡς ἔστιν ὅτε συνορχούμενον, ἢ ἐπὶ μίμοις αἰσχρῶν καὶ σκωμμάτων, μὴ ὑπομειδιῶντα σεμνότερον, ἀλλὰ μειρακιωδέστερον καγχάζοντα, ἢ κιθαρῳδῶν, ἢ χορῶν τῆς ἐμμελείας ἡττώμενον, ὡς ἔστιν ὅπου καὶ συνᾴδειν, ἔνυττε πλησίον καθεζόμενος ἢ κατακεκλιμένος, καὶ ἐπέχειν ἐπειρᾶτο. Πολλάκις δὲ καὶ ἐπικλίνας πρὸς οὖς, ἵνα μὴ κατακούοι τις ἕτερος, ἡσυχῇ καὶ πρᾴως ἐνουθέτει, φάσκων, „Οὐδενὶ τῶν παρόντων ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅμοιον εἶναί σε δεῖ, οὔτε ἐν θεάμασιν, οὔτε ἐν ἀκούσμασιν, οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὅσα κατὰ τὰς αἰσθήσεις· ἀλλὰ προφέρειν ἐπὶ τοσοῦτον ἐν ἑκάστῳ τῶν περὶ βίον, ἐφ' ὅσον καὶ ταῖς εὐτυχίαις διενήνοχας. Ἄτοπον γὰρ τὸν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάττης νικᾶσθαι πρὸς ᾠδῆς, ἢ ὀρχήσεως, ἢ χλευαστικοῦ σκώμματος, ἤ τινος τῶν ὁμοιοτρόπων, ἀλλὰ μὴ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ μεμνῆσθαι τῆς ἡγεμονίας, καθάπερ τινὰ ποιμένα καὶ ἐπιστάτην ἀγέλης, τὰ πρὸς βελτίωσιν ἀπὸ παντὸς οὑτινοσοῦν ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκοντα καὶ λόγου καὶ πράγματος". Εἶτα ἔφασκεν, „Ὅταν παρατυγχάνῃς σκηνικοῖς ἀγῶσιν, ἢ γυμνικοῖς, ἢ τοῖς κατὰ τὰς ἱπποδρομίας, μὴ σκόπει

τῶν ὑποτεταγμένων, καὶ πράττειν τὰ βουλευθέντα ὀρθῶς, καὶ ἀταμίευτα προφέρειν τὰ ἀγαθὰ πλουσίᾳ χειρὶ καὶ γνώμῃ, πλὴν ὅσα κατὰ πρόνοιαν τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀδηλότητος ἄξιον παραφυλάττειν".

§. 8. Τοιούτοις κατεπῇδεν ὁ δυστυχὴς, ὥστε βελτιῶσαι τὸν Γάϊον· ὁ δὲ φίλερις καὶ φιλόνεικος ὢν, ἐπὶ τὰ ἐναντία τὴν διάνοιαν ἔτρεπεν, ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα παρακληθεὶς, καὶ τὸν σωφρονιστὴν ἄντικρυς ἀπεθάῤῥει δυσωπεῖν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ πόῤῥωθεν ἀφικνούμενον ὁρῶν, πρὸς τοὺς πλησίον ταυτὶ διελάλει· "Πάρεστιν ὁ διδάσκαλος τοῦ μηκέτι μανθάνειν ὀφείλοντος, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ μηκέτι παιδὸς ὄντος, ὁ νουθετητὴς τοῦ φρονιμωτέρου, ὁ τὸν αὐτοκράτορα τῷ ὑπηκόῳ πειθαρχεῖν ἀξιῶν, ἔθάδα τῆς ἡγεμονικῆς ἐπιστήμης, καὶ παιδευτὴν ἑαυτὸν γράφει, παρὰ τίνι μαθὼν τὰ ἀρχικὰ, ἔγωγε οὐκ οἶδα. Ἐμοὶ γὰρ ἐξ ἔτι σπαργάνων μυρίοι διδάσκαλοι γεγόνασι; πατέρες, ἀδελφοὶ, θεῖοι, ἀνεψιοὶ, πάπποι, πρόγονοι, μέχρι τῶν ἀρχηγετῶν, οἱ ἀφ᾽ αἵματος πάντες καθ᾽ ἑκάτερον γένος, τό τε πατρῷον καὶ μητρῷον, αὐτοκρατεῖς ἐξουσίας περιποιησάμενοι, χωρὶς τοῦ καὶ ἐν ταῖς πρώταις τῶν σπερμάτων καταβολαῖς εἶναί τινας δυνάμεις βασιλικὰς τῶν ἡγεμονικῶν. Ὡς γὰρ αἱ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ὁμοιότητες κατά τε τὴν μορφὴν, καὶ σχέσεις καὶ κινήσεις, βουλάς τε καὶ πράξεις ἐν τοῖς σπερματικοῖς σώζονται λόγοις, οὕτως εἰκὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑπογράφεσθαι τυ- 1000
554 πωδέστερον καὶ τὴν πρὸς ἡγεμονίαν ἐμφέρειαν. P.
M. Εἶτα ἐμὲ, τὸν καὶ πρὸ τῆς γενέσεως ἔτι κατὰ γαστρὸς ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλασθέντα αὐτοκράτορα, τολμᾷ τις διδάσκειν ἀνεπιστήμων ἐπιστήμονα; Ποῦ γὰρ τοῖς ἰδιώταις πρὸ μικροῦ θέμις εἰς ἡγεμονικῆς ψυχῆς παρακῦψαι βουλεύματα; Τολμῶσι δὲ ὑπ᾽ ἀναισχύντου θράσους ἱεροφαντεῖν καὶ τελεῖν τὰ ἡγεμονικὰ, μόλις ἂν ἐν μύσταις ἀναγραφέντες". Ἐκ δὲ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον μελετῶν ἀλλο-

τριοῦσθαι τοῦ Μάκρωνος, ἤρχετο καὶ ψευδεῖς μὲν πιθανὰς δὲ καὶ εὐπαραγώγους κατ᾽ αὐτοῦ πλάττειν αἰτίας. Δειναὶ γὰρ αἱ εὔθηκτοι καὶ μεγάλαι φύσεις εἰκοτολογῆσαι. Τοιαῦται δὲ ἦσαν αἱ προφάσεις· ἑμόν ἐστι τοῦ Μάκρωνος ἔργον Γάϊος· μᾶλλον αὐτὸν ἢ οὐχ ἧττον τῶν γονέων γεγέννηκα· τρὶς οὐχ ἅπαξ ἀνήρπαστο ἂν ἐπ᾽ αὐτῷ Τιβερίου φονῶντος, εἰ μὴ δι᾽ ἐμὲ καὶ τὰς ἐμὰς παρηγορίας· ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος ἔχων ὑπηκόους τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις; εὐθὺς εἰς τὴν ἐκείνου παρέπεμψα τάξιν, ἀναδιδάσκων ὅτι ἀνδρὸς ἑνὸς γέγονεν ἔνδεια· μένει δὲ ἄρτιος καὶ πλήρης ἡ ἡγεμονία᾽. Τούτοις συνεπείθοντό τινες ὡς ἀψευδέσιν, ἀγνοοῦντες τὸν φένακα τρόπον τοῦ λέγοντος. Οὔπω γὰρ ἦν τὸ πεπλασμένον αὐτοῦ καὶ ποικίλον τῶν ἠθῶν ἐμφανές. Ἀλλὰ γὰρ οὐ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις ἐκποδὼν ὁ κακοδαίμων γίνεται σὺν τῇ γυναικὶ, τῆς περιττῆς εὐνοίας ἀμοιβὰς τὰς ἀνωτάτω τιμωρίας ἀντιλαβών. Τοιοῦτόν ἐστιν ἡ εἰς τοὺς ἀχαρίστους χάρις. Ἀντὶ γὰρ ὧν ὠφελήθησαν, παρέχουσι τὰς μεγίστας ζημίας τοῖς εὐεργετήσασιν. Ὁ γοῦν Μάκρων πάντα ἐπ᾽ ἀληθείας πραγματευσάμενος μετ᾽ ἐκτενεστάτης σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ σῶσαι Γάϊον, ἔπειτα δὲ ὑπὲρ τοῦ μόνον τὴν ἡγεμονίαν διαδέξασθαι, τοιαῦτα εὕρατο τὰ ἐπίχειρα. Λέγεται γὰρ ὅτι ἠναγκάσθη ὁ δείλαιος αὐτοχειρίᾳ κτεῖναι ἑαυτὸν, καὶ τὴν αὐτὴν ἀνεδέξατο συμφορὰν ἡ γυνὴ, καί τοί ποτε νομισθεῖσα διὰ συνηθείας αὐτῷ γενέσθαι. Βέβαιον δὲ οὐδέν φασι τῶν ἐν ἔρωτι φίλτρων εἶναι διὰ τὸ τοῦ πάθους ἀψίκορον.

§. 9. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Μάκρων πανοίκιος ἱερεύετο, τρίτῳ ἐπαπεδύετο δόλῳ βαρυτέρῳ. Πενθερὸς ἐγεγένητο αὐτῷ Μάρκος Σιλανὸς μεστὸς φρονήματος ἀνὴρ καὶ γένει λαμπρός. Οὗτος ὠκυμόρου τῆς θυγατρὸς ἀποθανούσης ἔτι περιεῖπε τὸν Γάϊον, εἰ προςφερόμενος, οὐ πενθεροῦ μᾶλλον, ἢ

γνησίου πατρὸς, ἣν ἐνόμιζεν ἀντιλήψεσθαι κατὰ
νόμον ἰσότητος μεθαρμοσάμενος τὸν γαμβρὸν 1001
εἰς υἱόν. Ἐλελήθει δὲ ἄρα ψευδοδοξῶν καὶ ἀπα- P.
555 τώμενος. Ὁ μὲν γὰρ τοὺς κηδομένους λόγους
M. ἀεὶ διεξῄει, μηδὲν ἐπικρυπτόμενος τῶν εἰς βελτίωσιν, καὶ ὠφέλειαν ἠθῶν, καὶ βίου, καὶ ἡγεμονίας, ἔχων εἰς παῤῥησίαν, καὶ μεγάλας ἀφορμὰς, ὑπερβάλλουσάν τε εὐγένειαν, καὶ τὴν κατ' ἐπιγαμίαν οἰκειότητα· καὶ γὰρ ἡ θυγάτηρ οὐ πρὸ πολλῶν ἐτεθνήκει χρόνων, ὡς ἀμαυρωθῆναι τὰ δίκαια τῶν κηδεστῶν, ἀλλὰ μονονοὺκ ἔσπαιρεν ἔτι λειψάνων τινῶν ἱστάτων τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἐνυπαρχόντων, καὶ ἐγκατειλημμένων τῷ σώματι· ὁ δὲ πρὸς ὕβρεως τὰς νουθεσίας λαμβάνων τῷ πάντων οἴεσθαι φρονιμώτατος καὶ σωφρονέστατος, ἔτι δὲ ἀνδρειότατος εἶναι καὶ δικαιότατος, ἤχθαιρε μᾶλλον τῶν ὁμολογουμένων πολεμίων τοὺς διδάσκοντας. Ὑπολαβὼν οὖν καὶ τοῦτον εἶναι παρενόχλημα, τὴν πολλὴν αὐτῷ ῥύμην τῶν ἐπιθυμιῶν ἐφέξοντα, πολλὰ χαίρειν φράσας τοῖς δαίμοσι τῆς ἀποθανούσης γυναικὸς, εἰ πατέρα μὲν ἐκείνης, ἑαυτοῦ δὲ γενόμενον πενθερὸν μεταστήσεται, δολοφονεῖ.

§. 10. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἤδη περιβόητον τοῖς ἐπαλλήλοις τῶν πρώτων ἀνδρῶν φόνοις ἐγεγένητο, ὡς διὰ παντὸς στόματος δυςκάθαρτα ἄγη συνηχεῖσθαι, φανερῶς μὲν οὐ διὰ δέος, ἠρεμαιοτέρᾳ δὲ τῇ φωνῇ. Καὶ ἔπειτα ἐκ μεταβολῆς — ὄχλος γὰρ ἀνίδρυτον ἐν ἅπασι, καὶ βουλαῖς, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασιν — ἀπιστοῦντες, εἰ οὕτως ἀθρόαν ἐνδέδεκται τροπὴν ὁ πρὸ μικροῦ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἴσος τε καὶ κοινωνικὸς εἶναι νομισθεὶς Γάϊος, ἀπολογίας ἐσκόπουν, καὶ διερευνῶντες εὕρισκον, ἐπὶ μὲν τῷ ἀνεψιῷ καὶ συγκληρονόμῳ, τοιαῦτα φάσκοντες, "Ἀκοινώνητον ἀρχὴν θεσμὸς φύσεως ἀκίνητος. Οὗτος ἃ παθεῖν ἐμέλλησεν ἂν ὑπὸ δυνατωτέρου, προδιέθηκεν. Ἰσχυρότερος ὢν, ἠμύνατο.

Τουτέστιν οὐκ ἀνδροφονία. Τάχα δὲ καὶ προνοητικῶς ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους τὸ μειράκιον ἐκποδὼν γεγένηται, τῶν μὲν τούτῳ, τῶν δὲ ἐκείνῳ προσκληρουμένων, ἐξ ὧν ταραχαὶ, ἐμφύλιοί τε καὶ ξενικοὶ πόλεμοι συνίστανται. Τί δὲ ἄμεινον εἰρήνης; Εἰρήνη δὲ ἐξ ἡγεμονίας ὀρθῆς φύεται. Ἡγεμονία δ᾽ ἀφιλόνεικος καὶ ἀνερίθευτος ὀρθὴ μόνη, δι᾽ ἧς καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὀρθοῦται." Ἐπὶ δὲ Μάκρωνι, "Πλέον ἐφυσήθη τοῦ μετρίου. Τὸ Δελφικὸν γράμμα οὐ διέγνω, τὸ γνῶθι σαυτόν. Φασὶ δὲ, τὴν μὲν ἐπιστήμην εὐδαιμονίας, τὴν δὲ ἄγνοιαν κακοδαιμονίας αἰτίαν εἶναι. Τί παθὼν ὑπηλλάττετο καὶ μετετίθει, τὸν μὲν ὑπήκοον αὑτὸν εἰς τάξιν ἄρχοντος, τὸν δὲ αὐτοκράτορα Γάϊον εἰς
556 ὑπηκόου χώραν; Οἰκειότατον ἡγεμόνι μὲν τὸ 1002
M. προστάττειν, ὅπερ ἐποίει Μάκρων· ὑπηκόῳ δὲ τὸ P.
πειθαρχεῖν, ὅπερ ὑπομένειν ἠξίου Γάϊον". Ἐκάλουν γὰρ οἱ ἀνεξέταστοι τὴν παραίνεσιν πρόσταξιν, καὶ τὸν σύμβουλον ἄρχοντα, ἤτοι μὴ συνιέντες ὑπὸ ἀναισθησίας ἢ διὰ κολακείαν, τὰς φύσεις τῶν ὀνομάτων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεταχαράττοντες. Ἐπὶ δὲ Σιλανῷ, "Χλεύης ἄξιον ὁ Σιλανὸς ἔπαθεν, οἰηθεὶς τὸν πενθερὸν τοσοῦτον παρὰ γαμβρῷ δύνασθαι, ὅσον πατέρα γνήσιον παρ᾽ υἱῷ. Καί τοι πατέρες ἰδιῶται γενομένων ἐν ἀρχαῖς μεγάλαις καὶ ἐξουσίαις υἱῶν ὑποστέλλουσιν, ἀγαπητῶς φερόμενοι τὰ δευτερεῖα· ὁ δὲ ἠλίθιος, οὐδὲ πενθερὸς ὢν ἔτι, τὰ μὴ καθ᾽ ἑαυτὸν προσπεριειργάζετο, μὴ συνεὶς, ὅτι τῷ θανάτῳ τῆς θυγατρὸς συνετεθνήκει καὶ ἡ κατ᾽ ἐπιγαμίαν οἰκειότης. Δεσμὸς γὰρ οἴκων ὀθνείων αἱ ἐπιγαμίαι, τὴν ἀλλοτριότητα εἰς οἰκειότητα μετάγουσαι, οὗ λυθέντος λέλυται καὶ τὰ τῆς κοινωνίας, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνεπανορθώτῳ πράγματι λυθῇ, τελευτῇ τῆς εἰς ἀλλότριον οἶκον δεδομένης ἐπὶ γάμῳ". Τοιαῦτα ἐν ἅπασι τοῖς συλλόγοις ἐθρύλλουν, πλεῖστον διδόντες μέρος τῷ μὴ βούλεσθαι

δοκεῖν ὠμὸν εἶναι τὸν αὐτοκράτορα. Χρηστότητα γὰρ καὶ φιλανθρωπίαν ἐλπίσαντες, ὅσην παρ' οὐδενὶ τῶν προτέρων ἐνιδρύσθαι τῇ Γαΐου ψυχῇ, σφόδρα ἄπιστον ἐνόμιζον, εἰ τοσαύτην καὶ οὕτως ἀθρόαν ἐνδέδεκται μεταβολὴν πρὸς τὰ ἐναντία.

§. 11. Κατεργασάμενος οὖν τρεῖς τοὺς εἰρημένους ἄθλους ἐκ τριῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων μερῶν, δυοῖν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος, τοῦ τε βουλευτικοῦ καὶ τοῦ τῆς ἱππικῆς τάξεως, τρίτου δὲ τοῦ συγγενικοῦ, καὶ ὑπολαβὼν τῶν ἰσχυροτάτων καὶ δυνατωτάτων περιγενόμενος καταπληκτικώτατον δέος ἐνειργάσθαι τοῖς ἄλλοις ἅπασι, διὰ μὲν τῆς Σιλανοῦ σφαγῆς, τοῖς βουλευταῖς — ἦν γὰρ οὐδενὸς τῶν ἐν συγκλήτῳ δεύτερος —, διὰ δὲ τῆς Μάκρωνος τοῖς ἱππικοῖς — οἷα γὰρ χοροῦ τινὸς ἡγεμὼν ἐγεγένητο φερόμενος τὰ πρωτεῖα τῆς τιμῆς καὶ εὐδοξίας —, διὰ δὲ τῆς τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ συγκληρονόμου τοῖς ἀφ' αἵματος ἅπασιν· οὐκ ἔτι ἠξίου μένειν ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὅροις, ἀλλ' ὑπερέκυπτε σπουδάζων θεὸς νομίζεσθαι. Καὶ ἐν ἀρχῇ ταύτης τῆς παραπληξίας φασὶν αὐτὸν χρήσασθαι τοιούτῳ λογισμῷ. Καθάπερ γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ζώων ἀγελάρχαι βουκόλοι καὶ αἰπόλοι καὶ νομεῖς οὔτε βόες εἰσὶν οὔτε αἶγες
557 οὔτε ἄρνες, ἀλλ' ἄνθρωποι κρείττονος μοίρας καὶ
M. κατασκευῆς ἐπιλαχόντες· τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγελαρχοῦντα καὶ ἐμὲ τῆς ἀρίστης ἀνθρώπων γένους
ἀγέλης, νομιστέον διαφέρειν καὶ μὴ κατ' ἄν- 1008
θρωπον εἶναι, μείζονος δὲ καὶ θειοτέρας μοίρας P.
τετυχηκέναι. Ταύτην τὴν ὑπόληψιν ἐνσφραγισάμενος τῇ διανοίᾳ, περιέφερεν ὁ ἠλίθιος ἐν ἑαυτῷ μυθικὸν πλάσμα, ὡς ἀψευδεστάτην ἀλήθειαν. Καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ ἐθρασύνατο καὶ ἀπετόλμησεν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐξενεγκεῖν τὴν ἀθεωτάτην ἐκθέωσιν αὐτοῦ, τὰ ἀκόλουθα καὶ συνῳδὰ πράττειν ἐπεχείρει, καὶ οἷα δι' ἀναβαθμῶν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον εἰς τὸ ἄνω προῄει. Ἤρχετο γὰρ ἐξομοιοῦν τὸ πρῶτον τοῖς

λεγομένοις ἡμιθέοις ἑαυτὸν, Διονύσῳ καὶ Ἡρακλεῖ καὶ Διοςκούροις· Τροφώνιον καὶ Ἀμφιάραον καὶ Ἀμφίλοχον, καὶ τοὺς ὁμοίους, χρηστηρίοις αὐτοῖς καὶ ὀργίοις χλεύην τιθέμενος, κατὰ σύγκρισιν τῆς ἰδίας δυνάμεως. Εἶθ᾽ ὥςπερ ἐν θεάτρῳ σκευὴν ἄλλοτε ἀλλοίαν ἐλάμβανε, τοτὲ μὲν λεοντῆν καὶ ῥόπαλον, ἀμφότερα ἐπίχρυσα, διακοσμούμενος εἰς Ἡρακλέα· ποτὲ δὲ πίλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁπότε ἀσκοῖτο εἰς Διοςκούρους· ἔστι δὲ ὅτε κιττῷ καὶ θυρσῷ καὶ νεβρίσιν εἰς Διόνυσον ἠσκεῖτο. Καὶ ταύτῃ διαφέρειν ἀξιῶν, ὅτι ἐκείνων μὲν ἕκαστος ἰδίας ἔχων τιμὰς, οὐ μετεποιεῖτο ὧν ἐκοινώνουν ἕτεροι· ὁ δὲ τὰς πάντων ἀθρόον ἐσφετερίζετο φθόνῳ καὶ πλεονεξίᾳ, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους, οὐκ εἰς Γηρυόνην τὸν τρισώματον μεταβαλὼν, ἵνα τῷ πλήθει παραγάγῃ τοὺς ὁρῶντας· ἀλλ᾽ ὃ δὴ παραδοξότατον ἦν, ἑνὸς σώματος οὐσίαν μετασχηματίζων καὶ μεταχαράττων εἰς πολυτρόπους μορφὰς, Αἰγυπτίου τρόπον Πρωτέως, ὃν εἰςήγαγεν Ὅμηρος μεταβολὰς παντοίας ἐνδεχόμενον, εἴς τε τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τούτων ζῶα καὶ φυτά. Καί τοι τί παρασήμων ἔδει σοὶ, Γάϊε, οἷς ἔθος ἀρκεῖσθαι τὰ τῶν εἰρημένων ἀφιδρύματα. Ἐχρῆν γὰρ ζηλοῦν τὰς ἐκείνων ἀρετάς. Ἡρακλῆς ἐκάθηρε γῆν καὶ θάλατταν, ἄθλους ἀναγκαιοτάτους καὶ ὠφελιμωτάτους ἅπασιν ἀνθρώποις ὑποστὰς, ἕνεκα τοῦ τὰ βλαβερὰ καὶ κακωτικὰ φύσεως ἑκατέρας ἀνελεῖν. Διόνυσος ἡμερώσας ἄμπελον καὶ ποτὸν ἐξ αὐτῆς ἀναχέας ἥδιστον ὁμοῦ καὶ ὠφελιμώτατον ψυχαῖς τε καὶ σώμασι, τὰς μὲν ἄγει πρὸς εὐθυμίαν, κακῶν λήθην καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδας ἐνεργαζόμενος, τὰ δὲ σώματα ὑγιεινότερα καὶ κραταιότερα καὶ εὐκινητότερα παρασκευάζει· καὶ ἰδίᾳ τε ἕκαστον αὐτῶν βελτίονα ποιεῖ, καὶ πολυανθρώπους οἰκίας καὶ συγγενείας ἐξ αὐχμήρου καὶ ἐπιπόνου βίου μεθαρμόζεται πρὸς ἀνειμένης σχῆμα καὶ ἱλαρᾶς διαίτης, καὶ πά-

58 σαις πόλεσιν Ἑλληνικαῖς τε καὶ Βαρβαρικαῖς εὐω-
I. χίας, εὐφροσύνας, θαλίας, ἑορτὰς ἐπαλλήλους πα-
ρέχει. Πάντων γὰρ τῶν λεχθέντων αἴτιος ἄκρατος.
Πάλιν Διοσκούρους λόγος ἔχει κοινώσασθαι τὴν
ἀθανασίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν θνητὸς, ὁ δὲ 1004
ἀθάνατος ἦν, οὐκ ἐδικαίωσεν ὁ τῆς κρείττονος μοί- P.
ρας ἀξιωθεὶς φιλαυτῆσαι μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸν
ἀδελφὸν εὔνοιαν ἐπιδείξασθαι. Φαντασιωθεὶς γὰρ
τὸν ἄπειρον αἰῶνα, καὶ λογισάμενος, ὅτι αὐτὸς
μὲν ἀεὶ βιώσεται, ὁ δὲ ἀδελφὸς ἀεὶ τεθνήξεται, καὶ
μετὰ τῆς ἀθανασίας ἀθάνατον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ πένθος
ἀναδέξεται, θαυμαστὴν ἐμεγαλούργησεν ἀντίδοσιν,
ἀνακερασάμενος αὐτῷ μὲν τὸ θνητὸν, τῷ δὲ ἀδελ-
φῷ τὸ ἄφθαρτον, καὶ ἀνισότητα τὴν ἀδικίας ἀρχὴν
ἀνεκαίνισεν ἰσότητι, ἥτις ἐστὶ πηγὴ δικαιοσύνης.

§. 12. Οὗτοι πάντες, ὦ Γάϊε, διὰ τὰς ὑπηργμένας εὐεργεσίας ἐθαυμάσθησαν, καὶ ἔτι νῦν θαυμάζονται, καὶ σεβασμοῦ τε καὶ τῶν ἀνωτάτω τιμῶν ἠξιώθησαν. Εἰπὲ δὲ καὶ αὐτὸς ἡμῖν, ἐπὶ τίνι γαυριᾷς καὶ πεφύσησαι τῶν παραπλησίων; Ἐμιμήσω τοὺς Διοσκούρους εἰς φιλαδελφίαν, ἵνα ἐντεῦθεν ἄρξωμαι; Τὸν μὲν ἀδελφὸν καὶ συγκληρονόμον οὐκ ἐν ἀκμῇ τῆς πρώτης ἡλικίας, ὦ σιδήρειε καὶ ἀνηλεέστατε, ὠμῶς ἀπέσφαξας, τὰς ἀδελφὰς ὕστερον ἐφυγάδευσας, μὴ καὶ αὗται τὸν περὶ ἀφαιρέσεως ἀρχῆς φόβον εἰργάζοντό σοι; Ἐμιμήσω Διόνυσον; Εὑρετὴς καινῶν γέγονας χαρίτων; Ὡς ἐκεῖνος εὐφροσύνης κατέπλησας τὴν οἰκουμένην; Ἀσία καὶ Εὐρώπη τὰς ἐκ σοῦ γεγενημένας δωρεὰς οὐ χωρεῖ; Καινὰς μὲν οὖν τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἀνεῦρες, ὡς κοινὸς λιμεὼν καὶ παλαμναῖος, αἷς μεταβάλλεις τὰ ἡδέα καὶ χαρτὰ πρὸς ἀηδείας καὶ λύπας, καὶ ἀβίωτον βίον τοῖς πανταχοῦ πᾶσι, τὰ μὲν παρ' ἑτέροις ἀγαθὰ καὶ καλὰ πάντα σφετεριζόμενος ἀπλήστοις καὶ ἀκορέστοις ταῖς ἐπιθυμίαις, τὰ ἀπὸ τῶν ἑῴων, τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων τοῦ παντὸς κλιμάτων, εἴ τινα ἢ.

κατὰ μεσημβρίαν ἦν, ἢ πρὸς ἄρκτον· τὰ δὲ ἀπὸ
τῆς σαυτοῦ πικρίας, καὶ ὅσα ταῖς ἐπαράτοις καὶ
ἰοβόλοις ψυχαῖς γεννᾶν ἔθος βλαβερὰ καὶ ἐπιζήμια
ἀντιδιδοὺς καὶ ἀντιπέμπων· διὰ ταῦτα ὁ νέος Διό-
νυσος ἡμῖν ἀνεφάνης. Ἀλλὰ καὶ Ἡρακλέα ἐζήλω-
σας τοῖς ἀκαμάτοις σαυτοῦ πόνοις καὶ ταῖς ἀτρύ-
τοις ἀνδραγαθίαις, εὐνομίας καὶ εὐδικίας, εὐθηνίας
τε καὶ εὐετηρίας, καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν
ἀφθονίας, ὧν ἡ βαθεῖα εἰρήνη δημιουργός, ἀνα-
πλήσας ἠπείρους τε καὶ νήσους ὁ ἀγεννέστατος, ὁ
δειλίας μεστός, ὁ τῶν μὲν εἰς εὐστάθειαν καὶ εὐ-
δαιμονίαν ἁπάντων κενώσας τὰς πόλεις, μεστὰς δὲ
559 τῶν εἰς ταραχὰς καὶ θορύβους καὶ τὴν ἀνωτάτω
M. βαρυδαιμονίαν ἀναφήνας. Ἐπὶ δὲ ταῖς τοσαύταις
φοραῖς ἃς ἤνεγκας ἐπ' ὀλέθρῳ εἰπέ μοι, ὦ Γάϊε,
ζητεῖς ἀθανασίας μεταλαχεῖν, ἵνα μὴ ὀλιγοχρονίους
καὶ ἐφημέρους, ἀλλὰ ἀθανάτους ἀπεργάσῃ συμφο-
ράς; Ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ ἐναντίον, εἰ καί τις ἔδοξας
γεγενῆσθαι θεός, πάντως ἂν σε μεταβαλεῖν ἕνεκα 1005
τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων εἰς κοινὴν φύσιν καὶ P.
θνητήν. Εἰ γὰρ ἀθανατίζουσιν ἀρεταί, πάντως
φθείρουσι κακίαι. Μήτε οὖν ἐν Διοσκούροις γράφου
τοῖς φιλαδελφοτάτοις, ὁ σφαγεὺς καὶ λυμεὼν τῶν
ἀδελφῶν γεγονώς, μήτε Ἡρακλέους ἢ Διονύσου τι-
μαῖς κοινοπράγει τῶν τὸν βίον ὀνησάντων, ὁ κακω-
τὴς καὶ διαφθορεὺς ὧν ἔδρασαν ἐκεῖνοι.

§. 13. Τοσαύτη δέ τις περὶ αὐτὸν ἦν λύττα
καὶ παράφορος καὶ παράκοπος μανία, ὥστε καὶ
τοὺς ἡμιθέους ὑπερβάς, ἐπανήει καὶ ἐπαπεδύετο
τοῖς τῶν μειζόνων καὶ ἀμφιθαλῶν εἶναι δοκούντων
σεβασμοῖς, Ἑρμοῦ καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἄρεως, Ἑρ-
μοῦ τὸ πρῶτον κηρυκείοις καὶ πεδίλοις καὶ χλαμύ-
σιν ἐνσκευαζόμενος, τάξιν τε ἐν ἀταξίᾳ καὶ τὸ ἀκό-
λουθον ἐν συγχύσει καὶ λογισμὸν ἐν φρενοβλαβείᾳ
παρεπιδεικνύμενος. Εἶτα ὁπότε δόξειεν αὐτῷ τὰ
μὲν ἀπετίθετο, εἰς δὲ Ἀπόλλωνα μετεμορφοῦτο καὶ

μετεσκευάζετο, στεφάνοις μὲν ἀκτινοειδέσι τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενος, τόξον δὲ τῇ εὐωνύμῳ καὶ βέλη κρατῶν χειρὶ, χάριτας δὲ τῇ δεξιᾷ προτείνων, ὡς δέον τὰ μὲν ἀγαθὰ ὀρέγειν ἐξ ἑτοίμου καὶ τετάχθαι τὴν βελτίονα τάξιν τὴν ἐπὶ δεξιά· τὰς δὲ κολάσεις ὑποστέλλειν καὶ τὴν καταδεεστέραν χώραν κεκληρῶσθαι τὴν ἐπ' εὐώνυμα. Χοροί τε εὐθὺς εἱστήκεσαν συγκεκροτημένοι, παιᾶνας εἰς αὐτὸν ᾄδοντες, οἱ πρὸ μικροῦ Βάκχον καὶ Εὐήϊον καὶ Λυαῖον ὀνομάζοντες καὶ ὕμνοις γεραίροντες, ἡνίκα τὴν Διονυσιακὴν ἀνελάμβανε σκευήν. Πολλάκις δὲ καὶ θώρακα ἐνδυόμενος ξιφήρης προήει μετὰ κράνους καὶ ἀσπίδος, Ἄρης ἀνακαλούμενος, καὶ παρ' ἑκάτερα οἱ Ἄρεως τοῦ καινοῦ καὶ νέου θεραπευταὶ συμπροήεσαν, ἀνδροφόνων καὶ δημοκοίνων θίασος, ὑπηρετήσαντες κακὰς ὑπερησίας φονῶντι καὶ διψῶντι ἀνθρωπείου αἵματος. Εἶτα τοῖς ταῦτα ὁρῶσι κατάπληξις ἦν ἐπὶ τῷ παραλόγῳ, καὶ ἐθαύμαζον, πῶς ὁ τὰ ἐναντία δρῶν οἷς ἰσότιμος εἶναι προαιρεῖται, τὰς μὲν ἀρετὰς αὐτῶν ἐπιτηδεύειν οὐκ ἀξιοῖ, τοῖς δὲ παρασήμοις εἰς ἕκαστον σκευάζεται. Καί τοι τὰ περίαπτα ταῦτα καὶ προκοσμήματα ξοάνοις καὶ ἀγάλμασι προςκαθίδρυται, διὰ συμβόλων μηνύοντα τὰς ὠφελείας, ἃς παρέχονται τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων οἱ τιμώμενοι. Πέδιλα Ἑρμῆς ὑποδεῖται πτερῶν τάρσους ἔχοντα. Διὰ τί; Ἆρα οὐχ ὅτι προςήκει τὸν ἑρμηνέα καὶ προφήτην τῶν θεῶν, ἀφ' οὗ καὶ Ἑρμῆς προςωνόμασται, τὰ ἀγαθὰ διαγγέλλοντα — κακοῦ γὰρ οὐχ ὅτι θεὸς, ἀλλ' οὐδὲ σοφὸς ἀνὴρ γίνεται μηνυτής — ποδωκύτατόν τε εἶναι καὶ μονονοὺ πτηνὸν φέρεσθαι διὰ σπουδὴν ἀνυπέρθετον; Ἐπειδὴ τὰ λυσιτελῆ 1006
φθάνοντα εὐαγγελίζεσθαι προςήκει, καθάπερ τὰ P.
παλίμφημα μέλλοντα, εἰ μὴ ἐπιτρέποι τις αὐτὰ ἡσυχάζεσθαι. Πάλιν κηρύκειον ἀναλαμβάνει δεῖγμα συμβατηρίων σπονδῶν. Πόλεμοι γὰρ ἀνοχὰς καὶ διαλύσεις λαμβάνουσι διὰ κηρύκων εἰρήνην καθι-

σταμένων· οἱ δὲ ἀκήρυκτοι συμφορὰς ἀτελευτήτους ἀπεργάζονται, καὶ τοῖς ἐπιφέρουσι καὶ τοῖς ἀμυνομένοις· Γάϊος δὲ πρὸς τίνα χρείαν πέδιλα ἀνελάμβανεν; Ἢ ἵνα τὰ δύσφημα καὶ δυσώνυμα δέον ἡσυχάζεσθαι βοηδρομῆται, τάχει συντόνῳ πάντῃ συνηχοῦντα; Καί τοι τί κινήσεως ἐπεσπευσμένης ἔδει; Μένων γὰρ κακὰ ἐπὶ κακοῖς ἀμύθητα, ὥσπερ ἐξ ἀεννάων πηγῶν, εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ὤμβρει. Τί δὲ κηρύκειον τῷ μηδὲν εἰρηναῖον ποτὲ μήτε εἰπόντι μήτε δράσαντι, πᾶσαν δὲ οἰκίαν καὶ πόλιν ἐμφυλίων ἀναπλήσαντι πολέμων κατά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ Βάρβαρον; Ἀποθέσθω δὴ τὸν Ἑρμῆν ἀφοσιωσάμενος τὴν ἀνοίκειον κλῆσιν ὁ ψευδώνυμος.

§. 14. Τί δὲ τῶν Ἀπολλωνιακῶν ἐμφερές ἐστι παρ' αὐτῷ; Στέφανον ἀκτινωτὸν φορεῖ, εὖ πως ἀπομαξαμένου τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας τοῦ τεχνίτου. Ἐκείνῳ δὲ ἥλιος ἢ φῶς συνόλως ἀσπαστόν ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ νύξ, καὶ εἴ τι σκότους ἀφεγγέστερον, εἰς τὴν τῶν ἐκνόμων ἔργων διάθεσιν; Ἐπειδὴ τὰ μὲν καλὰ περιαυγείας μεσημβρινῆς δεῖται πρὸς ἐπίδειξιν· τὰ δὲ αἰσχρά φασιν ἐσχατιᾶς ταρτάρου, εἰς ἣν ἄξιον συνωθεῖσθαι δεόντως ἐπικρυφθησόμενα. Μεταθέτω καὶ τὰ ἐν ἑκατέρᾳ χειρί, καὶ μὴ κιβδηλευέτω τὴν τάξιν. Τὰ μὲν βέλη καὶ τόξα τῇ δεξιᾷ προφερέτω. Βάλλειν γὰρ καὶ τοξεύειν εὐσκόπως οἶδεν, ἄνδρας, γυναῖκας, συγγενείας ὅλας, εὐανδρούσας πόλεις, ἐπ' ὀλέθρῳ παντελεῖ. Τὰς δὲ χάριτας ἢ ῥιψάτω θᾶττον, ἢ τῇ εὐωνύμῳ συσκιαζέτω. Τὸ γὰρ κάλλος ᾔσχυνεν αὐτῶν, προσοφθαλμιῶν καὶ προσκεχηνὼς ταῖς μεγάλαις οὐσίαις εἰς ἁρπαγὰς ἀδίκους, αἷς ἐπικατεσφάττοντο οἱ δεσπόται, τῆς εὐτυχίας ἕνεκα κακοδαιμονοῦντες. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἰατρικὴν Ἀπώλλωνος εὖ πως μετεχάραξεν. Ὁ μὲν γὰρ σωτηρίων φαρμάκων εὑρετὴς ἐγένετο πρὸς ὑγείαν ἀνθρώπων, ἀξιῶν καὶ τὰς ὑφ' ἑτέρων ἐγγινομένας

νόσους αὐτὸς ἰᾶσθαι διὰ τὴν ἐκ φύσεως καὶ ἐπιτη-
δεύσεως ὑπερβάλλουσαν ἡμερότητα· ὁ δὲ ἔμ-
παλιν νόσους μὲν τοῖς ὑγιαίνουσι, πηρώσεις δὲ τοῖς
ὁλοκλήροις, καὶ συνόλως θανάτους τοῖς ζῶσι χειρο-
ποιήτους πρὸ τοῦ μοιριδίου χαλεπῶς ἐπέφερε, 1007
πάντα τὰ φθοροποιὰ χορηγίαις ἀφθόνοις παρεσκευ- P.
ασμένος, οἷς εἰ μὴ ἔφθασε προαναιρεθεὶς ὑπὸ τῆς
δίκης χρήσασθαι, καὶ ἂν τὸ ἐν ἑκάστῃ πόλει δοκι-
μώτατον ἤδη διέφθαρτο. Πρὸς τοὺς γὰρ ἐν τέλει
καὶ πλουσίους εὐτρεπεῖς ἦσαν αἱ παρασκευαί, καὶ
μάλιστα τοὺς ἐν Ῥώμῃ καὶ τοὺς ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ,
παρ᾿ οἷς ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐτεθησαύριστο τοσοῦ-
τος, ὥςτε εἰ σύμπας ὁ ἐξ ἁπάσης τῆς ἄλλης οἰκου-
μένης ἀπὸ περάτων αὐτῶν συνενεχθείη, πολλῷ κα-
ταδεέστερος ἂν εὑρεθῆναι. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς πα-
τρίδος ὥσπερ ἀφ᾿ ἱερᾶς ἤρχετο τὰ σπέρματα τῆς εἰ-
ρήνης ἀποῤῥίπτειν, ὁ μισόπολις, ὁ δημοβόρος, ἡ
λύμη, τὸ φθοροποιὸν κακόν. Λέγεται μὴ μόνον
ἰατρὸς, ἀλλὰ καὶ μάντις ἀγαθὸς Ἀπόλλων εἶναι,
χρησμοῖς προλέγων τὰ μέλλοντα πρὸς ὠφέλειαν ἀν-
θρώπων, ἵνα μή τις ἐπισκιασθεὶς περὶ τὸ ἄδηλον,
ἀπροοράτως καθάπερ τυφλὸς, τοῖς ἀβουλήτοις, ὡς
λυσιτελεστάτοις ἐπιτρέχων ἐπεμπίπτῃ· προμαθὼν δὲ
τὸ μέλλον ὡς ἤδη παρὸν, καὶ βλέπων αὐτὸ τῇ δια-
νοίᾳ, οὐχ ἧττον ἢ τὰ ἐν χερσὶν ὀφθαλμοῖς σώμα-
τος φυλάττηται, προνοούμενος τοῦ μηδὲν ἀνήκεστον
παθεῖν. Ἆρα ἄξιον τούτοις ἀντιθεῖναι τὰ παλίμ-
φημα Γαΐου λόγια, δι᾿ ὧν πενίαι καὶ ἀτιμίαι καὶ
φυγαὶ καὶ θάνατοι προεμηνύοντο τοῖς πανταχοῦ
τῶν ἐν τέλει καὶ δυνατῶν; Τίς οὖν κοινωνία πρὸς
Ἀπόλλωνα, τῷ μηδὲν οἰκεῖον ἢ συγγενὲς ἐπιτετη-
δευκότι; Πεπαύσθω καὶ ὁ ψευδώνυμος Παιὰν, τὸν
ἀληθῆ παιᾶνα μιμούμενος. Οὐ γὰρ ὥςπερ τὸ νό-
μισμα παράκομμα, καὶ θεοῦ μορφὴ γίνεται.

§. 15. Πάντα γε μὴν ἐλπίσειεν ἄν τις μᾶλλον,
τοιοῦτον σῶμα καὶ ψυχὴν ἄμφω μαλακὰ καὶ κατ-

Ἰουδαίων ὕποπτον ἦν ἀντιπράξειν, εἰωθὸς ἑκουσίους ἀναδέχεσθαι θανάτους ὥσπερ ἀθανασίαν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν τῶν πατρίων περιϊδεῖν ἀναιρούμενον, εἰ καὶ βραχύτατον εἴη, διὰ τὸ καθάπερ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὑφαιρέσει ἑνὸς καὶ τὰ ἔτι παγίως ἑστάναι δοκοῦντα συμπίπτειν πρὸς τὸ κενωθὲν χαλώμενα καὶ καταῤῥέοντα. Μικρὸν δὲ οὐκ ἦν τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον τῶν ὄντων, ἀνθρώπου γενετὴν καὶ φθαρτὴν φύσιν εἰς ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ὅσα τῷ δοκεῖν θεοπλαστῆσαι, ὅπερ ἀσεβημάτων ἔκρινεν εἶναι χαλεπώτατον — θᾶττον γὰρ ἂν εἰς ἄνθρωπον θεὸν, ἢ εἰς θεὸν ἄνθρωπον μεταβαλεῖν — δίχα τοῦ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀνωτάτω κακίας ἀναδέξασθαι, ἀπιστίαν ὁμοῦ καὶ ἀχαριστίαν πρὸς τὸν τοῦ κόσμου παντὸς εὐεργέτην, ὃς τῇ αὐτοῦ δυνάμει τοῖς μέρεσι πᾶσι τοῦ παντὸς ἀφθόνους περιουσίας ἀγαθῶν ἐκδίδωσι.

§. 17. Μέγιστος οὖν καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος ἐπὶ τῷ ἔθνει συνεκροτεῖτο. Τί γὰρ ἂν εἴη δούλῳ βαρύτερον κακὸν, ἢ δεσπότης ἐχθρός; Δοῦλοι δὲ αὐτοκράτορος οἱ ὑπήκοοι, καὶ εἰ μηδενὸς ἑτέρου τῶν προτέρων, διὰ τὸ σὺν ἐπιεικείᾳ καὶ μετὰ νόμων ἄρχειν, ἀλλά τοι Γαΐου πᾶσαν ἐκτετμημένου τῆς ψυχῆς ἡμερότητα, καὶ παρανομίαν ἐζηλωκότος —νό- 1009
μον γὰρ ἡγούμενος ἑαυτὸν, τοὺς τῶν ἑκασταχοῦ νο- P.
μοθετῶν, ὡς κενὰς ῥήσεις ἔλυεν — ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον ἐν δούλοις, ἀλλὰ καὶ δούλων τοῖς ἀτιμοτάτοις ἐγραφόμεθα, τοῦ ἄρχοντος τρέποντος εἰς δεσπότην.

53 §. 18. Ὅπερ συναισθόμενος ὁ Ἀλεξανδρέων μιγὰς καὶ συμπεφορημένος ὄχλος, ἐπέθετο ἡμῖν καιρὸν ἐπιτηδειότατον παραπεπτωκέναι ὑπολαβὼν, καὶ τὸ τυφόμενον ἐκ μακρῶν χρόνων μῖσος ἀνέφηνε, πάντα κυκῶν καὶ συνταράττων. Ὡς γὰρ ἐκδοθέντας εἰς ὁμολογουμένας καὶ τὰς ἀνωτάτω συμφορὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἢ πολέμῳ κρατηθέντας, ἐκμανέσι καὶ

ραι μετ[illegible]ως ψυχραὶ καταπνέωσιν, εὐοδεῖ τὰ τῆς κπνοῆς ὄργανα ταῖς εὐκρασίαις· ὅταν δὲ μεταβάσι πρὸς τὸ θερμότερον, ἀνάγκη δυςοδεῖν πυρὸς ιςρέοντος πυρί.

§. 19. Μηκέτι οὖν ὑπομένειν τὴν δυςχωρίαν ί τε ὄντες, ἐξεχέοντο εἰς ἐρημίαν καὶ αἰγιαλοὺς μνήματα, γλιχόμενοι σπᾶσαι καθαροῦ καὶ ἀβλαῆς ἀέρος. Εἰ δέ τινες ἢ προκατελείφθησαν ἐν ς ἄλλοις μέρεσι τῆς πόλεως, ἢ ἀγνοίᾳ τῶν κακηψάντων κακῶν ἀγρόθεν παρεγένοντο, πολυτρόν ἀπήλαυον συμφορῶν, ἢ καταλευόμενοι, ἢ κελῳ τιτρωσκόμενοι, ἢ πρίνου κλάδοις καὶ δρυὸς κυριώτατα μέρη τοῦ σώματος καὶ μάλιστα κελὴν ἄχρι θανάτου καταγνύμενοι. Περικαθήμενοι ἐν κύκλῳ τινὲς τῶν ἀργεῖν καὶ σχολάζειν εἰωθόν, τοὺς συνεληλαμένους καὶ συνεωσμένους εἰς ατιᾶς βραχύ τι μέρος ὡς ἔφην, καθάπερ τοὺς ήρεις γεγονότας ἐπετήρουν, μή τις ὑπεξέλθοι θών. Ἔμελλον δὲ ἄρα οὐκ ὀλίγοι διὰ σπάνιν τῶν ιγκαίων, ἀλογήσαντες τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἐξιέ, δέει τοῦ μὴ λιμῷ πανοίκιοι παραπολέσθαι. ύτων τὰς διαδύσεις καραδοκοῦντες ἐπετήρουν, καὶ ς συλληφθέντας εὐθέως διέφθειρον αἰκιζόμενοι σαις αἰκίαις. Ἕτερος δὲ λόχος ἦν ἐφεδρεύων τοῖς ποταμοῦ λιμέσι πρὸς ἁρπαγὴν τῶν καταγομέν Ἰουδαίων, καὶ ὧν κατ᾽ ἐμπορίαν ἐκόμιζον. Ἐπειςβάντες γὰρ ταῖς ναυσὶ τὸν φόρτον ἐν ὄψεσι τῶν ίων ἐξεφόρουν, καὶ αὐτοὺς ἐξαγκωνίζοντες ἐνεπρασαν, ὕλῃ χρώμενοι πηδαλίοις, οἴαξι, κοντοῖς, ταῖς ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων σανίσι. Τοῖς δὲ μέσῳ τῇ πόλει κατακαιομένοις οἰκτρότατος ἦν ὄλεος. Σπάνει γάρ ἐστιν ὅτε ξύλων φρύγανα συνεφουν, καὶ ταῦτα ἀνάψαντες ἐπεῤῥίπτουν τοὺς λίους. Οἱ δὲ ἡμίφλεκτοι καπνῷ τὸ πλέον ἢ κυδιεφθείροντο τῆς φρυγανώδους ὕλης, πῦρ μὲν ενηνὸν καὶ καπνῶδες ἐξαπτούσης καὶ αὐτίκα σβεν-

νυμένης, ἀνθρακοῦσθαι δὲ διὰ κουφότητα μὴ δυνα-
μένης. Πολλοὺς δὲ ἔτι ζῶντας ἱμᾶσι καὶ βρόχοις
περιβαλόντες καὶ ἐπισφίγξαντες τὰ σφυρὰ, διὰ μέ-
σης κατέσυρον ἀγορᾶς ἐναλλόμενοι, καὶ μηδὲ νεκρῶν
ἀπεχόμενοι τῶν σωμάτων. Διαρταμῶντες γὰρ αὐτὰ
κατὰ μέλη καὶ μέρη, καὶ πατοῦντες οἱ καὶ τῶν ἐπι-
θάσσων θηρίων ὠμότεροι καὶ ἀγριώτεροι, πᾶσαν
ἰδέαν ἐξανήλισκον, ὡς μηδὲ λείψανον γοῦν, ὃ δυνή-
σεται ταφῆς ἐπιλαχεῖν, ὑπολιπέσθαι.

§. 20. Τοῦ δὲ ἐπιτρόπου τῆς χώρας, ὃς μό-
νος ἐδύνατο βουληθεὶς ὥρᾳ μιᾷ τὴν ὀχλοκρατίαν 1011
καθελεῖν, προςποιουμένου ἅ τε ἑώρα μὴ ὁρᾷν καὶ ὧν P.
ἤκουε μὴ ἐπακούειν, ἀλλ' ἀνέδην ἐφιέντος πολεμο-
ποιεῖν, καὶ τὴν εἰρήνην συγχέοντος, ἔτι μᾶλλον ἐξο-
τρυνόμενοι, πρὸς ἀναισχύντους καὶ θρασυτέρας ὥρ-
565 μησαν ἐπιβουλὰς, καὶ συνταξάμενοι στίφη πολυ-
M. ανθρωπότατα, τῶν προςευχῶν — πολλαὶ δέ εἰσι καθ'
ἕκαστον τμῆμα τῆς πόλεως — τὰς μὲν ἐδενδροτό-
μησαν, τὰς δὲ αὐτοῖς θεμελίοις κατέσκαψαν, εἰς ἃς
δὲ καὶ πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπρησαν ὑπὸ λύττης καὶ
μανίας ἔκφρονος, ἀλογήσαντες καὶ τῶν πλησίον οἰ-
κιῶν· πυρὸς γὰρ ὁπότε λάβοιτο ὕλης, οὐδὲν ὠκύ-
τερον. Καὶ σιωπῶ τὰς συγκαθαιρεθείσας καὶ συμ-
πρησθείσας τῶν αὐτοκρατόρων τιμὰς ἀσπίδων καὶ
στεφάνων ἐπιχρύσων καὶ στηλῶν καὶ ἐπιγραφῶν, δι'
ἃ καὶ τῶν ἄλλων ὤφειλον ἀνέχειν, ἀλλ' ἐθάῤῥουν,
ἅτε τὴν ἐκ Γαΐου τίσιν οὐ δεδιότες, ὃν εὖ ἠπίσταν-
το μίσος ἄλεκτον ἔχοντα πρὸς Ἰουδαίους, ὡς ὑπο-
νοεῖν ὅτι οὐδεὶς οὐδὲν αὐτῷ χαρίζοιτο μεῖζον, ἢ πά-
σας κακῶν ἰδέας ἐπιφέρων τῷ ἔθνει. Βουλόμενοι δὲ
καινοτέραις κολακείαις ὑπελθόντες αὐτὸν, ἀνυπευ-
θύνοις χρῆσθαι κατὰ τὸ παντελὲς ταῖς εἰς ἡμᾶς
ἐπηρείαις, τί ποιοῦσι; Προςευχὰς ὅσας μὴ ἐδυνή-
θησαν ἐμπρήσεσι καὶ κατασκαφαῖς ἀφανίσαι, διὰ τὸ
πολλοὺς καὶ ἀθρόους πλησίον οἰκεῖν Ἰουδαίους, ἕτε-
ρον τρόπον ἐλυμήναντο μετὰ τῆς τῶν νόμων καὶ

ἐθῶν ἀνατροπῆς. Εἰκόνας γὰρ ἐν ἁπάσαις μὲν
ἱδρύοντο Γαΐου, ἐν δὲ τῇ μεγίστῃ καὶ περισημοτά-
τῃ, καὶ ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐποχούμενον τεθρίππῳ.
Καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ τάχος καὶ σύντονον τῆς σπου-
δῆς, ὥστε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑτοίμῳ καινὸν τέθριππον,
ἐκ τοῦ γυμνασίου παλαιότατον ἰοῦ γέμον, ἠκρωτη-
ριασμένον ὦτα καὶ οὐρὰς καὶ βάσεις καὶ ἕτερα οὐκ
ὀλίγα, ὡς δέ φασί τινες καὶ ὑπὲρ γυναικὸς ἀνατε-
θὲν τῆς ἀρχαίας Κλεοπάτρας, ἥτις ἦν προμάμμη
τῆς τελευταίας. Ἡλίκην μὲν οὖν καθ' αὑτὸ ταῦτα
τοῖς ἀναθεῖσιν ἐπέφερε κατηγορίαν, παντί τῳ δῆλον.
Τί γάρ, εἰ καινὸν γυναικός; Τί δέ, εἰ καὶ παλαιὸν
ἀνδρός; Τί δέ, εἰ συνόλως ἐπιφημισθὲν ἑτέρῳ;
Τοὺς τοιοῦτον ἀνατιθέντας ὑπὲρ αὐτοκράτορος οὐκ
εἰκὸς ἦν εὐλαβηθῆναι, μή τις γένηται μήνυσις τῷ
πάντα σεμνοποιοῦντι τὰ κατ' αὐτὸν διαφερόντως;
Οἱ δέ γε ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἤλπιζον ἐπαινε-
θήσεσθαι, καὶ μειζόνων καὶ λαμπροτέρων ἀπολαύ-
σειν ἀγαθῶν, ἕνεκα τοῦ καινὰ τεμένη προςαναθεῖ-
ναι Γαΐῳ τὰς προςευχάς, οὐχ ἕνεκα τιμῆς τῆς εἰς
ἐκεῖνον, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πάντα τρόπον ἐμφορεῖσθαι 1012
τῶν ἐπὶ τῷ ἔθνει κακοπραγιῶν. Ἐναργεῖς δὲ πίστεις P.
56 λαβεῖν ἔστι. Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν βασιλέων δέ-
κα που σχεδὸν ἢ καὶ πλειόνων ἐν τριακοσίοις ἔτεσιν
ἑξῆς γενομένων, οἳ ἀνάθεσιν εἰκόνων ἢ ἀνδριάντων
ἐν προςευχαῖς οὐδεμίαν ἐποιήσαντο, καίτοι γε οἰκείων
ὄντων καὶ συγγενῶν, οὓς θεοὺς καὶ ἐνόμιζον καὶ
ἔγραφον καὶ ἐκάλουν. Τί δὲ οὐκ ἔμελλον ἀνθρώ-
πους γε ὄντας; Οἱ κύνας καὶ λύκους καὶ λέοντας
καὶ κροκοδείλους, καὶ ἄλλα πλείονα θηρία, καὶ ἔνυ-
δρα, καὶ χερσαῖα, καὶ πτηνὰ θεοπλαστοῦντες, ὑπὲρ
ὧν βωμοὶ καὶ ἱερὰ καὶ ναοὶ καὶ τεμένη κατὰ πᾶσαν
Αἴγυπτον ἵδρυνται;

§. 21. Τάχα που νῦν φήσουσι τότε, οὐκ ἂν εἰ-
πόντας. Τὰς γὰρ τῶν ἀρχόντων εὐπραγίας μᾶλλον
ἢ τοὺς ἄρχοντας αὐτοὺς εἰώθασι θεραπεύειν, διὰ

μείζους μὲν οἱ αὐτοκράτορες τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς τύχας τῶν Πτολεμαίων εἰσί· μειζόνων δὲ καὶ τιμῶν τυγχάνειν ὀφείλουσιν. Εἶτα, ὦ πάντων ἀνθρώπων, ἵνα μηδὲν ἀναγκασθῶ βλάσφημον εἰπεῖν, εὐηθέστατοι, διὰ τί τὸν πρὸ Γαΐου Τιβέριον, ὃς καὶ ἐκείνῳ τῆς ἡγεμονίας αἴτιος γέγονε, τρία πρὸς τοῖς εἴκοσι ἔτη γῆς καὶ θαλάττης ἀναψάμενον τὸ κράτος, καὶ μηδὲν σπέρμα πολέμου, μήτε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε κατὰ τὴν Βάρβαρον ὑποτυφόμενον ἐάσαντα· τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ παρασχόμενον ἄχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἀφθόνῳ καὶ πλουσίῳ χειρὶ καὶ γνώμῃ, τῆς ὁμοίας τιμῆς οὐκ ἠξιώσατε; Τὸ γένος ἦν ἐλάττων; Ἀλλ' εὐγενέστατος κατ' ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς. Ἀλλὰ τὴν παιδείαν; Καὶ τίς ἦν φρονιμώτερος ἢ λογιώτερος ἐκείνου τῶν κατ' αὐτὸν ἀκμασάντων. Ἀλλὰ τὴν ἡλικίαν; Καὶ ποῖος μᾶλλον ἢ βασιλέων ἢ αὐτοκρατόρων εὐγήρως; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἔτι νέος ὢν, ὁ πρεσβύτης ἐλέγετο δι' αἰδῶ τὴν περὶ τὴν ἀγχίνοιαν. Οὗτος οὖν ὁ τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος ὑμῖν παρώφθη καὶ παρεσύρη. Τί δὲ, ὁ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερβαλὼν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς, ὁ διὰ μέγεθος ἡγεμονίας αὐτοκρατοῦς ὁμοῦ καὶ καλοκἀγαθίας πρῶτος ὀνομασθεὶς σεβαστὸς, οὐ διαδοχῇ γένους ὥσπερ τὶ κλήρου μέρος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν, ἀλλ' αὐτὸς γενόμενος ἀρχὴ σεβασμοῦ καὶ τοῖς ἔπειτα; Ὁ τοῖς μὲν πράγμασι τεταραγμένοις καὶ συγκεχυμένοις ἐπιστὰς, ὅτε εὐθὺς παρῆλθεν ἐπὶ τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν. Νῆσοι γὰρ πρὸς ἠπείρους, καὶ ἤπειροι πρὸς νήσους περὶ πρωτείων ἀντεφιλονίκουν, ἡγεμόνας ἔχουσαι καὶ προαγωνιστὰς Ῥωμαίων τοὺς ἐν τέλει δοκιμωτάτους. Καὶ αὖθις τὰ μεγάλα τμήματα τῆς οἰκουμένης Ἀσία πρὸς Εὐρώπην, καὶ 1013
Εὐρώπη πρὸς Ἀσίαν ἡμιλλῶντο περὶ κράτους ἀρ- P.
M. χῆς, τῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀσιανῶν ἐθνῶν ἀπὸ ἐσχά-
567 των γῆς ἀναστάντων, καὶ βαρεῖς πολέμους ἀντεπι-

φερόντων διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάττης πεζομαχίαις, ὡς σμικροῦ σύμπαν τὸ ἀνθρώπων γένος ἀναλωθὲν ταῖς ἀλληλοκτονίαις, εἰς τὸ παντελὲς ἀφανισθῆναι, εἰ μὴ δι' ἕνα ἄνδρα καὶ ἡγεμόνα, τὸν Σεβαστὸν, ἧκον ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὃν ἄξιον καλεῖν ἀλεξίκακον. Οὗτός ἐστι Καῖσαρ, ὁ τοὺς καταῤῥάξαντας πανταχόθι χειμῶνας εὐδιάσας, ὁ τὰς κοινὰς νόσους Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἰασάμενος, αἳ κατέβησαν μὲν ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ἑῴων, ἔδραμον δὲ καὶ μέχρι δύσεως καὶ ἄρκτου, ὡς τὰ μεθόρια χωρία καὶ πελάγη κατασπειρᾶσθαι τῶν ἀβουλήτων. Οὗτός ἐστιν ὁ τὰ δεσμὰ οἷς κατέζευκτο καὶ ἐπεπίεστο ἡ οἰκουμένη παραλύσας, οὐ μόνον ἀνείς. Οὗτος ὁ καὶ τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πολέμους διὰ τὰς ἐκ λῃστῶν ἐπιθέσεις ἀνελών. Οὗτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτίδων δὲ πληρώσας. Οὗτος ὁ τὰς πόλεις ἁπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγὼν, ὁ τὰ ἄμικτα ἔθνη καὶ θηριώδη πάντα ἡμερώσας καὶ ἁρμοσάμενος. Ὁ τὴν μὲν Ἑλλάδα Ἑλλάσι πολλαῖς παραυξήσας, τὴν δὲ Βάρβαρον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τμήμασιν ἀφελληνίσας· ὁ εἰρηνοφύλαξ, ὁ διανομεὺς τῶν ἐπιβαλλόντων ἑκάστοις, ὁ τὰς χάριτας ἀταμιεύτους εἰς μέσον προθεὶς, ὁ μηδὲν ἀποκρυψάμενος ἀγαθὸν ἢ καλὸν ἐν ἅπαντι τῷ ἑαυτοῦ βίῳ.

§. 22. Τοῦτον οὖν τὸν τοσοῦτον εὐεργέτην ἐν τρισὶ καὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοῖς, οὓς ἐπεκράτησεν Αἰγύπτου, παρεκαλύψαντο, μηδὲν ἐν προσευχαῖς ὑπὲρ αὐτοῦ, μὴ ἄγαλμα, μὴ ξόανον, μὴ γραφὴν ἱδρυσάμενοι. Καὶ μὴν εἴ τινι καινὰς καὶ ἐξαιρέτους ἔδει ψηφίζεσθαι τιμὰς, ἐκείνῳ προςῆκον ἦν, οὐ μόνον ὅτι τοῦ σεβαστίου γένους ἀρχή τις ἐγένετο καὶ πηγή, οὐδὲ ὅτι πρῶτος καὶ μέγιστος καὶ κοινὸς εὐεργέτης, ἀντὶ πολυαρχίας ἑνὶ κυβερνήτῃ παραδοὺς τὸ κοινὸν σκάφος οἰακονομεῖν ἑαυτῷ θαυμασίῳ τὴν

ἡγεμονικὴν ἐπιστήμην — τὸ γάρ, "Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη", λέλεκται δεόντως, ἐπειδὴ πολυτρόπων αἰτίαι κακῶν αἱ πολυψηφίαι — ἀλλ' ὅτι καὶ πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὰς ἰσολυμπίους αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσατο. Καὶ μαρτυροῦσι καὶ ναοὶ, προπύλαια, προτεμενίσματα, στοαὶ, ὥςτε ὅσαι τῶν πόλεων, ἢ νέαι ἢ παλαιαὶ, ἔργα φέρουσι μεγαλοπρεπῆ, τῷ κάλλει καὶ μεγέθει τῶν Καισαρείων παρευημερεῖσθαι, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀλεξάνδρειαν. Οὐδὲν γὰρ τοιοῦτόν ἐστι τέμενος οἷον τὸ λεγόμενον Σεβάστιον, ἐπιβατηρίου Καίσαρος νεὼς, ἀντικρὺ τῶν εὐορ- 1014
μοτάτων λιμένων μετέωρος ἵδρυται μέγιστος καὶ P.
568 ἐπιφανέστατος, καὶ οἷος οὐχ ἑτέρωθι, κατάπλεως
M. ἀναθημάτων, ἐν γραφαῖς καὶ ἀνδριάσι, καὶ ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ περιβεβλημένος ἐν κύκλῳ, τέμενος εὐρύτατον, στοαῖς, βιβλιοθήκαις, ἀνδρῶσιν, ἄλσεσι, προπυλαίοις, εὐρυχωρίαις, ὑπαίθροις, ἅπασι τοῖς εἰς πολυτελέστατον κόσμον ἠσκημένον, ἐλπὶς καὶ ἀναγομένοις καὶ καταπλέουσι σωτήριος.

§. 23. Ἔχοντες οὖν τοιαύτας ἀφορμὰς καὶ τοὺς πανταχοῦ πάντας ὁμογνώμονας, οὔτε περὶ τὰς προςευχὰς ἐνεωτέρισαν, καὶ καθ' ἕκαστον νόμιμον ἐφύλαξαν, ἤ τινα σεβασμὸν παρέλιπον τῶν ὀφειλομένων Καίσαρι. Καὶ τίς ἂν εὖ φρονῶν εἴποι, διὰ τί οὖν ἐστέρησαν; Ἐγὼ φράσω μηδὲν ὑποστειλάμενος. Ἤιδεισαν αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ὅτι τοσαύτην ποιεῖται τῆς βεβαιώσεως τῶν παρ' ἑκάστοις πατρίων, ὅσην καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ὅτι δέχεται τὰς τιμὰς οὐκ ἐπὶ καθαιρέσει τῶν παρ' ἐνίοις νομίμων τυφλοπλαστῶν ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῷ μεγέθει τῆς τοσαύτης ἡγεμονίας ἑπόμενος, ἣ διὰ τῶν τοιούτων πέφυκε σεμνοποιεῖσθαι. Τοῦ δὲ μὴ ταῖς ὑπερόγκοις τιμαῖς δεθῆναι καὶ φυσηθῆναί ποτε πίστις ἐναργεστάτη, τὸ μὴ δεσπότην μήτε θεὸν ἑαυτὸν ἐθελῆσαι προςειπεῖν ἀλλὰ καὶ ἂν εἰ λέγοιτό τις, δυσχεραίνειν, καὶ τὸ τοὺς Ἰουδαίους ἀποδέχεσθαι, οὓς ἀκριβῶς ᾔδει πάντα ἀφοσιουμένους

τὰ τοιαῦτα. Πῶς οὖν ἀπεδέχετο τὴν πέραν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ μεγάλην τῆς Ῥώμης ἀποτομὴν, ἣν οὐκ ἠγνόει κατεχομένην καὶ οἰκουμένην πρὸς Ἰουδαίων; Ῥωμαῖοι δὲ ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες. Αἰχμάλωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς Ἰταλίαν, ὑπὸ τῶν κτησαμένων ἠλευθερώθησαν, οὐδὲν τῶν πατρίων παραχαράξαι βιασθέντες. Ἠπίστατο οὖν καὶ προσευχὰς ἔχοντας καὶ συνιόντας εἰς αὐτὰς, καὶ μάλιστα ταῖς ἱεραῖς ἑβδόμαις, ὅτε δημοσίᾳ τὴν πάτριον παιδεύονται φιλοσοφίαν. Ἠπίστατο καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν
569 οὔτε ἐξῴκισε τῆς Ῥώμης ἐκείνους, οὔτε τὴν Ῥω-
M. μαϊκὴν αὐτῶν ἀφείλετο πολιτείαν, ὅτι καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐφρόντιζεν, οὔτε ἐνεωτέρισεν εἰς τὰς προσευχὰς, οὔτε ἐκώλυσε συνάγεσθαι πρὸς τὰς τῶν νόμων ὑφηγήσεις, οὔτε ἠναντιώθη τοῖς ἀπαρχομένοις, ἀλλ᾽ οὕτως ὡσίωτο περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥςτε μονονοὺ πανοίκιος ἀναθημάτων πολυτελείαις τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε, προστάξας καὶ δι᾽ αἰῶνος ἀνάγεσθαι θυσίας ἐνδελεχεῖς ὁλοκαύτους καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ θεῷ,
αἳ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπιτελοῦνται, καὶ εἰς ἅπαν 1015
ἐπιτελεσθήσονται, μήνυμα τρόπων ὄντως αὐτοκρα- P.
τορικῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς μηνιαίοις τῆς πατρίδος διανομαῖς, ἀργύριον ἢ σῖτον ἐν μέρει παντὸς τοῦ δήμου λαμβάνοντος, οὐδέποτε τοὺς Ἰουδαίους ἠλάττωσε τῆς χάριτος, ἀλλ᾽ εἰ καὶ συνέβη τῆς ἱερᾶς ἑβδόμης ἐνεστώσης γενέσθαι τὴν διανομὴν, ὅτε οὔτε λαμβάνειν, οὔτε διδόναι, ἢ συνόλως τι πράττειν τῶν κατὰ βίον, καὶ μάλιστα τὸν ποριστὴν ἐφεῖται, προςετέτακτο τοῖς διανέμουσι ταμιεύειν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς τὴν ὑστεραίαν τὴν κοινὴν φιλανθρωπίαν.

§. 24 Τοιγαροῦν οἱ πανταχοῦ πάντες εἰ καὶ φύσει διέκειντο πρὸς Ἰουδαίους οὐκ εὐμενῶς, εὐλαβῶς

πλαγίως, ἀλλ' ἄντικρυς ἅπασιν ἐχρῶντο κατακόρως τοῖς ὀνόμασιν, ὅσα τοῖς ἄλλοις ἔθος ἐπιφημίζεσθαι 1016 θεοῖς. Εἶτα καὶ τὴν περὶ τὰς προσευχὰς νεωτερο- P. ποιΐαν, ἀπὸ καθαροῦ τοῦ συνειδότος καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀφαιρεθείσης τιμῆς ᾤετο γεγενῆσθαι, τῇ μὲν ταῖς ὑπομνηματικαῖς ἐφημερίσιν, ἃς ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας διεπέμποντό τινες προσέχων — ἥδιστον μὲν γὰρ ἦν ἀνάγνωσμα τοῦτο αὐτῷ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἀηδέστατα συγκρίσει τῆς ἐν τούτοις χάριτος νομίζεσθαι — τῇ δὲ καὶ διά τινας οἰκέτας τοὺς τωθάζοντας ἀεὶ καὶ χλευάζοντας σὺν αὐτῷ.

§. 26. Τούτων ἦσαν οἱ πλείους Αἰγύπτιοι, πονηρὰ σπέρματα, κροκοδείλων καὶ ἀσπίδων τῶν ἐγχωρίων ἀναμεμαγμένοι τὸν ἰὸν ὁμοῦ καὶ θυμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ἡγεμὼν δὲ οἷά τις ἦν χοροῦ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ θιάσου παντὸς Ἑλίκων, ἐπάρατον καὶ ἐξάγιστον ἀνδράποδον, παρεισφθαρὲν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν. Ἀπεγεύσατο γὰρ τῶν ἐγκυκλίων κατὰ φιλοτιμίαν τοῦ προτέρου δεσπότου, ὃς αὐτὸν ἐδωρήσατο Τιβερίῳ Καίσαρι. Τότε μὲν οὖν οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε προνομίας, ὅσα μειρακιώδη χαριεντίσματα Τιβερίου διαμεμισηκότος, ἐπειδὴ πρὸς τὸ σεμνότερόν τε καὶ αὐστηρότερον σχεδὸν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπικλινῶς εἶχεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἐτελεύτησε, Γάϊος δὲ τὴν ἡγεμονίαν διεδέξατο, νέῳ δεσπότῃ παρεπόμενος εἰς ἀνέσεις καὶ τρυφὴν τὴν διὰ πάσης αἰσθήσεως ἐπικαλοῦντι, "Σὸς", εἶπε, "νῦν ὁ καιρός ἐστιν, Ἑλίκων· Ἐπέγειρε σαυτόν. Ἔχεις πρὸς ἐπίδειξιν ἀκροατὴν καὶ θεατὴν τὸν πάντων ἄριστον. Εὔθικτος εἶ τὴν φύσιν. Σκώπτειν καὶ χαριεντίζεσθαι δυνάσαι μᾶλλον ἑτέρων. Ἀθύρματα καὶ παιδιὰς ληρώδεις καὶ παρασεσυρμένας οἶδας. Τῶν ἐγκυκλίων οὐχ ἧττον πεπαίδευσαι τὰ ἀχόρευτα. Πρόσεστί σοι καὶ τὸ στωμύλον οὐκ ἀτερπές. Ἐὰν οὖν τι σίλουρον ἐγκαταμίξῃς τοῖς τωθασμοῖς ὑποκακόηθες,

ὡς μὴ γέλωτα κινεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ πικρίαν ἐκ τοῦ
571 κατηγόρου, τὸν δεσπότην ὅλον ἡρπακὼς εὐφυῶς
M. διακείμενον πρὸς ἀκρόασιν τῶν μετὰ χλεύης ἐγκλη-
μάτων. Ἀναπέπταται γὰρ αὐτοῦ, ὡς οἶδας, τὰ
ὦτα, καὶ ἀνωρθίασται πρὸς τοὺς ἐπιτετηδευμένως
συνυφαίνειν τὸ βλασφημεῖν τῷ συκοφαντεῖν. Ὅλως
δὲ μὴ ζήτει περιττοτέρας, ἔχεις τὰς κατὰ Ἰουδαίων
καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐθῶν κατηβολάς, αἷς ἐνετράφης,
ἐξ ἔτι σπαργάνων ἀνεδιδάχθης αὐτάς, οὐ παρ' ἑνὸς
ἀνδρός, ἀλλὰ τοῦ γλωσσαλγοτάτου μέρους τῆς Ἀλε-
ξανδρέων πόλεως. Ἐπίδειξαι τὰ μαθήματα.

§. 27. Τούτοις τοῖς παραλόγοις καὶ ἐπαράτοις
λογισμοῖς ἐπάρας καὶ συγκροτήσας ἑαυτόν, συνεῖχε
καὶ περιεῖπε τὸν Γάϊον, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν
ἀφιστάμενος, ἀλλὰ πανταχοῦ συμπαρών, ταῖς ἐρη-
μίαις καὶ ἀναπαύλαις αὐτοῦ κατεχρῆτο πρὸς τὰς 101
κατὰ τοῦ ἔθνους αἰτίας, ἡδονὰς κινῶν τὰς διὰ σκωμ-
μάτων ὁ πανουργότατος, ἵνα τιτρώσκωσιν αἱ διαβο-
λαί. Τὸν γὰρ ἐπ' εὐθείας κατήγορον οὔτε ὡμολό-
γει, οὔτε ὁμολογεῖν ἐδύνατο, πλαγιάζων δὲ καὶ τεχ-
νιτεύων, χαλεπώτερος καὶ βαρύτερος ἦν ἐχθρὸς τῶν
ἀπογεγραμμένων ἄντικρυς τὴν δυσμένειαν. Φασὶ δέ,
ὅτι καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων οἱ πρέσβεις εὖ τοῦτο εἰ-
δότες, ἀφανῶς ἐμεμίσθωντο αὐτὸν μεγάλοις μισθοῖς,
οὐ διὰ χρημάτων μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ τιμαῖς
ἐλπίδων, ἃς ὑπέσπειραν αὐτῷ παρέξειν οὐκ εἰς μα-
κράν, ἐπειδὰν ἀφίκηται Γάϊος εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ
δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὀνειροπολῶν ἐν ᾧ παρόντος
τοῦ δεσπότου καὶ σὺν αὐτῷ σχεδόν τι τῆς οἰκουμέ-
νης — οὐ γὰρ ἦν ἄδηλον ὅτι κατὰ θεραπείαν Γαΐου
συμβαλεῖ τὸ δοκιμώτατον καὶ ὅσον τῶν πόλεων
ὄψις ἐστὶν ἀναστὰν ἀπὸ περάτων αὐτῶν ὑπὸ τῆς
μεγίστης καὶ ἐνδοξοτάτης πόλεως τιμηθήσεται, πάν-
τα ὑπισχνεῖτο. Μέχρι μὲν οὖν τινος τὸν ἐμφωλεύ-
οντα ἔνδον πολέμιον ἀγνοοῦντες, ἐφυλαττόμεθα τοὺς
ἔξω μόνους. Ἐπεὶ δὲ ᾐσθόμεθα, διηρευνῶμεν κα-

ριβλεπόμενοι πάσας ὁδοὺς εἴ πως δυνησόμεθα μαλθάξαι καὶ τιθασσεῦσαι τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ τόπου βάλλοντα καὶ τοξεύοντα ἡμᾶς εὐσκόπως. Συνεσφαίριζε γὰρ καὶ συνεγυμνάζετο, καὶ συνελούετο, καὶ συνηρίστα, καὶ μέλλοντι κοιμᾶσθαι παρῆν Γαΐῳ, τὴν τοῦ κατακοιμιστοῦ καὶ κατ' οἰκίαν ἀρχισωματοφύλακος τεταγμένος τάξιν, ὅση μηδενὶ προςῆν ἄλλῳ, ὡς μόνος ἔχειν εὐκαιρούσας καὶ σχολαζούσας ἀκοὰς αὐτοκράτορος, τῶν ἔξω διαφειμένας θορύβων εἰς ἀκρόασιν, ὧν μάλιστα ἐπόθει. Διασυρμοὶ δὲ ἦσαν ἀνακεκραμένοι κατηγορίαις, ἵνα τοῖς μὲν ἡδονὰς κινῇ, ἡμᾶς δὲ τὰ μέγιστα βλάπτῃ. Τὸ μὲν γὰρ προηγούμενον ἔργον εἶναι δοκοῦν ὁ διασυρμὸς, πάρεργον ἦν αὐτῷ — τὸ δὲ φαινόμενον πάρεργον αἱ κατηγορίαι, πρῶτον καὶ μόνον ἔργον — πάντα δὴ κάλων ἀνασείων ὡς οἱ πνεῦμα δεξιὸν κατ' οἰάκων
'2 ἔχοντες, ἐφέρετο πλησίστιος οὐριοδρομῶν, ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συντιθεὶς καὶ συνείρων αἰτίας· τοῦ δὲ ἐνετυποῦτο ἡ διάνοια παγιώτερον, ὡς ἄληστον εἶναι τὴν τῶν ἐγκλημάτων μνήμην.

§. 28. Ἐν ἀπόροις οὖν καὶ ἐν ἀμηχάνοις ὄντες, ἐπειδὴ πάντα λίθον κινοῦντες ὑπὲρ τοῦ τὸν Ἑλικῶνα ἐξευμενίσασθαι, πάροδον οὐδεμίαν ἀνευρίσκομεν, μηδενὸς μήτε εἰπεῖν, μήτε προςελθεῖν τολμῶντος ἕνεκα τῆς ἀλαζονείας καὶ βαρύτητος, ᾗ πρὸς πάντας ἐκέχρητο· καὶ ἅμα διὰ τὸ ἀγνοεῖν εἴ τίς ἐστιν αὐτῷ πρὸς τὸ Ἰουδαίων γένος ἀλλοτρίωσις, ἀλείφοντι τὸν δεσπότην ἀεὶ καὶ συγκροτοῦντι κατὰ τοῦ ἔθνους, 1018
τὸ μὲν ἔτι πονεῖσθαι περὶ τοῦτο τὸ μέρος εἰάσαμεν, P.
τοῦ δὲ ἀναγκαιοτέρου περιειχόμεθα. Γραμματεῖον γὰρ ἔδοξεν ἀναδοῦναι Γαΐῳ κεφαλαιώδη τύπον περιέχον, ὧν τε ἐπάθομεν, καὶ ὧν τυχεῖν ἠξιοῦμεν. Ἦν δὲ σχεδὸν τοῦτο ἐπιτομή τις ἱκετείας μακροτέρας, ἣν ἐπεπόμφειμεν πρὸ ὀλίγου δι' Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως· ἐκ τύχης γὰρ ἐπεδήμησε τῇ πόλει μέλλων εἰς Συρίαν κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ βασιλείαν ἀπαί-

ρειν. Ἠλελήθειμεν δὲ ἄρα ἑαυτοὺς ἀπατῶντες, καὶ γὰρ πρότερον, ὅτε εὐθὺς ἠρξάμεθα πλεῖν οἰόμενοι, πρὸς κριτὴν ἀφίξεσθαι τευξόμενοι τῶν δικαίων. Ὁ δὲ ἦν ἐχθρὸς ἄσπονδος, δελεάζων ὅσα τῷ δοκεῖν φαιδρῷ τῷ βλέμματι καὶ ἱλαρωτέραις ταῖς προσρήσεσι. Δεξιωσάμενος γὰρ ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς Τιβέρει πεδίῳ τὸ πρῶτον — ἔτυχε δὲ ἐκ τῶν μητρῴων ἐξιὼν κήπων — ἀντιπροσηγόρευσε, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα κατέσεισεν, αἰνιττόμενος εὐμένειαν, καὶ τὸν ἐπὶ τῶν πρεσβειῶν, Ὅμιλον ὄνομα, προσπέμψας, "Αὐτός", ἔφη, "τῆς ὑμετέρας ὑποθέσεως ἀκούσομαι προσευκαιρήσας", ὥστε τοὺς ἐν κύκλῳ πάντας συνήδεσθαι καθάπερ ἤδη νενικηκότας, καὶ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι ταῖς ἐπιβολαίοις παράγονται φαντασίαις. Ἐγὼ δὲ φρονεῖν τι δοκῶν περιττότερον καὶ δι' ἡλικίαν καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν, εὐλαβέστερος ἤμην ἐφ' οἷς ἔχαιρον οἱ ἄλλοι. "Διὰ τί γάρ", ἔφασκον, ἀνακινῶν τὸν ἐμαυτοῦ λογισμόν, "τοσούτων ὄντων πρεσβευτῶν, σχεδὸν ἀπὸ πάσης γῆς ἀφιγμένων, ἡμῶν εἶπε τότε μόνων ἀκούσεσθαι; Τί βουλόμενος; Οὐ γὰρ ἠγνόει γε ὄντας Ἰουδαίους, οἷς ἀγαπητὸν τὸ μὴ ἐλαττοῦσθαι. Τὸ δὲ δὴ καὶ προνομίας οἴεσθαι τυγχάνειν παρ' ἀλλοεθνεῖ καὶ νέῳ καὶ αὐτεξουσίῳ δεσπότῃ μὴ καὶ μανίας ἐγγύς ἐστιν;
573 Ἀλλ' ἔοικε τῇ τῶν ἄλλων Ἀλεξανδρέων μερίδι
M. προσκεῖσθαι, ᾗ διδοὺς προνομίαν θᾶττον ὑπέσχετο δικάσειν. Ἐὰν ἄρα μή, τὸν ἴσον καὶ κοινὸν ἀκροατὴν ὑπερβάς, ἀντὶ δικαστοῦ γένηται τῶν μὲν συναγωνιστής, ἡμῶν δὲ ἀντίπαλος".

§. 29. Ταῦτα λογιζόμενος ἐσφάδαζον, καὶ οὔτε μεθ' ἡμέραν οὔτε νύκτωρ ἠρέμουν. Ἀθυμοῦντος δέ μου καὶ τὴν ἄγνοιαν στένοντος — οὐδὲ γὰρ ἀνενεγκεῖν ἀσφαλὲς ἦν — ἕτερον κατασκήπτει βαρύτατον ἐξαπιναίως ἀπροσδόκητον κακόν, οὐχ ἑνὶ μέρει τοῦ Ἰουδαϊκοῦ τὸν κίνδυνον ἐπάγον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαντι τῷ ἔθνει". Ἀφίγμεθα μὲν γὰρ ἀπὸ Ῥώμης εἰς Δι-

παιδαρχίαν ἐπακολουθοῦντες Γαΐῳ. Κατεληλύθει δὲ
ἐπὶ θάλατταν καὶ διέτριβε περὶ τὸν κόλπον, ἀμεί-
βων τὰς ἰδίας ἐπαύλεις, πολλὰς καὶ πολυτελῶς ἠ-
σκημένας. Φροντίζουσι δὲ ἡμῖν τῆς ὑποθέσεως —
ἀεὶ γὰρ κληθήσεσθαι προςεδοκῶμεν — προςέρχεταί
τις ὕφαιμον καὶ ταραχῶδες ὑποβλεπόμενος, ἄσθ- 1019
ματος μεστὸς, καὶ μικρὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπαγα- P.
γών — πλησίον γὰρ ἦσάν τινες — "Ἠκούσατε",
ἔφη, "τὰ καινά"; Καὶ μέλλων ἀπαγγέλλειν ἐπεσχέ-
θη, δακρύων ἀθρόας φορᾶς ἐνεχθείσης. Καὶ πά-
λιν ἀρξάμενος, δεύτερον ἐπεσχέθη καὶ τρίτον. Ἅπερ
ὁρῶντες ἡμεῖς, ἐπτοήμεθα καὶ παρεκαλοῦμεν "μη-
νῦσαι τὸ πρᾶγμα, οὗ χάριν ἐλθεῖν ἔφασκεν. Οὐ
γὰρ ἕνεκα τοῦ διὰ μαρτύρων κλαίειν· εἰ δὲ ἄξια δα-
κρύων ἐστὶ, μὴ μόνος ἀπόλαυε τῆς λύπης· Ἐθά-
δες γεγόναμεν ἤδη κακοπραγιῶν". Ὁ δὲ μόλις μὲν,
ἀναλύζων δὲ ὅμως κεκομμένῳ τῷ πνεύματί φησιν,
"Οἴχεται ἡμῶν τὸ ἱερόν! Ἀνδριάντα κολοσσιαῖον
εἰσωτάτω τῶν ἀδύτων ἀνατεθῆναι Γάϊος προςέταξε
Διὸς ἐπίκλησιν αὐτοῦ". Θαυμασάντων δὲ τὸ λε-
χθὲν καὶ πεπηγότων ὑπ' ἐκπλήξεως, καὶ μηδὲ προελ-
θεῖν ἔτι δυναμένων — ἀχανεῖς γὰρ εἱστήκειμεν ὀλιγο-
δρανοῦντες καὶ καταῤῥέοντες, περὶ αὐτοῖς τῶν σωμα-
τικῶν τόνων ἐκνενευρισμένων — ἕτεροι παρῆσαν τὰς
αὐτὰς φέροντες ὠδῖνας. Καὶ ἔπειτα συγκλεισάμενοι
πάντες ἀθρόοι, ἰδίας ὁμοῦ καὶ κοινὰς τύχας ἐθρη-
νοῦμεν, καὶ οἷα ὑπέβαλεν ὁ νοῦς διέξειμεν — λαλί-
στατον γὰρ ἄνθρωπος ἀτυχῶν — ἀγωνιαζόμενοι.
"Ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἅπαντας ταῖς ἐν αὐτοῖς παρανο-
μίαις ἀφεθῆναι χειμῶνος μέσου διεπλεύσαμεν, ἀγνο-
οῦντες ὅσος χειμὼν ἔφεδρός ἐστιν ὁ κατὰ γῆν, ἀρ-
γαλεώτερος πολλῷ τοῦ κατὰ θάλατταν. Τοῦ μὲν
γὰρ ἡ φύσις αἰτία, διακρίνουσα τοὺς ἐτησίους και-
ρούς· Φύσις δὲ σωτήριον. Ἐκείνους δὲ ἄνθρωπος
μηδὲν φρονῶν ἀνθρώπινον, νέος καὶ νεωτεροποιὸς
574 ἀνημμένος τὴν ἐφ' ἅπασιν ἀνυπεύθυνον ἀρχήν.

Νεότης δὲ μετ' ἐξουσίας αὐτοκρατοῦς ὁρμαῖς ἀκα-
θέκτοις χρωμένη, κακὸν δύσμαχον. Ἐξέσται δὲ
προσελθεῖν ἢ διᾶραι τὸ στόμα περὶ προσευχῶν, τῷ
λυμεῶνι τοῦ πανιέρου; Δῆλον γὰρ ὡς οὐ φροντιεῖ
τῶν ἀφανεστέρων καὶ τιμῆς ἐλάττονος ἠξιωμένων,
ὁ τὸν περισημότατον καὶ ἐπιφανέστατον νεὼν, εἰς
ὃν ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἀποβλέπουσιν ἡλίου τρόπον
πανταχόσε λάμποντα καθυβρίζων. Εἰ δὲ καὶ γένοι-
τό τις ἄδεια προσόδου, τί χρὴ προσδοκᾶν, ἢ θά-
νατον ἀπαραίτητον; Ἀλλ' ἔστω, τεθνηξόμεθα. Ζωὴ
γάρ τίς ἐστιν ὁ ὑπὲρ φυλακῆς νόμων εὐκλεέστατος
θάνατος. Εἰ δὲ ἐκ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς γενήσε-
ται μηδὲν ὄφελος, οὐ μανία παραπολέσθαι, καὶ ταῦ-
τα προσβεύειν δοκοῦντας, ὡς τῶν πεμψάντων μᾶλ-
λον ἢ τῶν ὑπομενόντων εἶναι τὴν συμφοράν; Οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὰς φύσεις μισοπονηρότατοι τῶν
ὁμοφύλων, ἀσέβειαν ἡμῶν κατηγορήσουσιν, ὡς ἐν 1020
ἐσχάτῳ κινδύνῳ τῶν ὅλων σαλευόντων ἐπιμνησθέν- P.
των ὑπὸ φιλαυτίας ἰδίου τινός. Τοῖς γὰρ μεγάλοις
τὰ βραχέα, καὶ τοῖς κοινοῖς τὰ ἴδια ὑποστέλλειν
ἀναγκαῖον, ὧν οἰχομένων, ἔρρει καὶ ἡ πολιτεία.
Ποῦ γὰρ ὅσιον ἢ θεμιτὸν ἄλλως ἀγωνίζεσθαι, δει-
κνύντας ὡς ἐσμὲν Ἀλεξανδρεῖς, οἷς ὁ περὶ τῆς κα-
θολικωτέρας πολιτείας ἐπικρέμαται κίνδυνος τῆς Ἰου-
δαίων; Ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ἱεροῦ καταλύσει, δέος μὴ
καὶ τὸ κοινὸν τοῦ ἔθνους ὄνομα συναφανισθῆναι
κελεύσῃ ὁ νεωτεροποιὸς καὶ μεγαλουργὸς ἄνθρωπος.
Ἀμφοτέρων οὖν τῶν ὑποθέσεων δι' ἃς ἐστάλημεν
οἰχομένων, ἴσως φήσει τις, Τί οὖν, οὐκ ἤδεισαν
πραγματεύεσθαι τὴν μετὰ ἀσφαλείας ἐπάνοδον;
Πρὸς ὃν εἴποιμι ἄν, Ἢ οὐκ ἔχεις ἀνδρὸς εὐγενοῦς
πάθος γνήσιον, ἢ οὐκ ἐνετράφης, οὐδὲ ἐνησκήθης
τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν. Ἐλπίδων εἰσὶ πλήρεις οἱ ὄν-
τως εὐγενεῖς, καὶ οἱ νόμοι τοῖς ἐντυγχάνουσι μὴ χεί-
λεσιν ἄκροις ἐλπίδας ἀγαθὰς δημιουργοῦσιν. Ἴσως
ἀπόπειρα ταῦτα τῆς καθεστώσης γενεᾶς ἐστὶ, πῶς

ἔχει πρὸς ἀρετήν, καὶ εἰ πεπαίδευται φέρειν τὰ δεινὰ λογισμοῖς ἰσχυρογνώμοσιν οὐ προκαταπίπτουσα. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀνθρώπων ἅπαντα καὶ ἔῤῥει καὶ ἐῤῥέτω. Μενέτω δὲ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀκαθαίρετος ἡ ἐπὶ τὸν σωτῆρα θεὸν ἐλπίς, ὃς πολλάκις ἐξ ἀμηχάνων καὶ ἀπόρων περιέσωσε τὸ ἔθνος.

§. 30. Ταῦτα ὅμα μὲν ὀλοφυρόμενοι τὰς ἀπροσδοκήτους ἀτυχίας, ἅμα δὲ καὶ παρηγοροῦντες ἑαυτοὺς ἐλπίδι μεταβολῆς γαληνοτέρας διέξειμεν. Μικρὸν δὲ
575 ἐπισχόντες πρὸς τοὺς ἀπαγγείλαντας, "Τί καθ' ἡ-
M. συχίαν", εἴπομεν, "κάθησθε, σπινθῆρας αὐτὸ μόνον τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἐνιέντες, ὑφ' ὧν καιόμεθα καὶ πυρπολούμεθα, δέον προςεξηγεῖσθαι καὶ τὰ κεκινηκότα τὸν Γάϊον"; Οἱ δὲ "Τὴν μὲν ἀνωτάτω καὶ πρώτην αἰτίαν ἴστε, ἣν καὶ πάντες ἴσασιν ἄνθρωποι. Θεὸς βούλεται νομίζεσθαι. Ὑπείληφε δὲ μόνους Ἰουδαίους μὴ πείσεσθαι, οἷς μεῖζον οὐδὲν ἂν προςτρίψαιτο κακόν, ἢ λυμηνάμενος τὴν τοῦ ἱεροῦ σεμνότητα. Κατήχηται δέ, ὅτι καὶ πάντων ἱερῶν τῶν πανταχοῦ κάλλιστόν ἐστιν, ἐξ ἀπείρων χρόνων ἀπαύστοις καὶ ἀφειδέσι δαπάναις ἀεὶ προςκοσμούμενον. Δύσερις δὲ καὶ φιλόνεικος ὤν, σφετερίσασθαι τοῦτο εἰς ἑαυτὸν διανοεῖται. Παρατέθηκται δὲ νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον ἐξ ἐπιστολῆς, ἣν ἔπεμψε Καπίτων. Φόρων ἐκλογεὺς ὁ Καπίτων ἐστὶν τῶν τῆς Ἰουδαίας· ἔχει δὲ πῶς πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐγκότως. Πένης γὰρ ἀφιγμένος, καὶ ἐξ ὧν νοσφίζεται καὶ παρεκλέγει ποικίλον τινὰ καὶ πολὺν πλοῦτον ἠθροικώς, εἶτα εὐλαβηθείς, μήτις αὐτοῦ γένηται κατηγορία, τέχνην 1021
ἐπενόησεν ἢ διαβολαῖς τῶν ἀδικηθέντων διακρούσαιτο P.
τὰς αἰτίας. Ἀφορμὴν δὲ αὐτῷ δίδωσιν εἰς ὅπερ ἐβούλετο συντυχία τις τοιαύτη. Τὴν Ἰάμνειαν — πόλις δέ ἐστι τῆς Ἰουδαίας ἐν ταῖς μάλιστα πολυάνθρωπος — ταύτην μιγάδες οἰκοῦσιν, οἱ πλείους μὲν Ἰουδαῖοι, ἕτεροι δέ τινες ἀλλόφυλοι παρειςφθαρέντες ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων, οἱ τοῖς τρόπον τινὰ

ἀνθιγενέσιν ὄντες μέτοικοι, κακὰ καὶ πράγματα παρ-
έχουσιν, ἀεί τι παραλύοντες τῶν πατρίων Ἰουδαί-
οις. Οὗτοι παρὰ τῶν ἐπιφοιτώντων ἀκούοντες, ὅσῃ
σπουδῇ κέχρηται Γάϊος περὶ τὴν ἰδίαν ἐκθέωσιν,
καὶ ὡς ἀλλοτριώτατα διάκειται πρὸς ἅπαν τὸ Ἰου-
δαϊκὸν γένος, καιρὸν ἐπιτήδειον εἰς ἐπίθεσιν παρα-
πεπτωκέναι νομίζοντες, αὐτοσχέδιον ἀνιστᾶσι βωμὸν
εἰκαιοτάτης ὕλης, πηλὸν σχηματίσαντες εἰς πλίνθους,
ὑπὲρ τοῦ μόνον ἐπιβουλεύειν τοῖς συνοικοῦσιν. Ἤι-
δεσαν γὰρ οὐκ ἀνεξομένους καταλυομένων τῶν ἐθῶν,
ὅπερ καὶ ἐγένετο. Θεασάμενοι γὰρ καὶ δυσανασχε-
τήσαντες ἐπὶ τῷ τῆς ἱερᾶς χώρας τὸ ἱεροπρεπὲς
ὄντως ἀφανίζεσθαι, καθαιροῦσι συνελθόντες. Ὁ δὲ
εὐθὺς ἐπὶ τὸν Καπίτωνα ἧκον, ὃς ἦν τοῦ δράματος
ὅλου δημιουργός. Ἕρμαιον δὲ εὑρηκέναι νομίσας,
ὅπερ ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνεζήτει, γράφει Γαΐῳ, δι-
αίρων τὰ πράγματα καὶ μετεωρίζων. Ὁ δὲ δια-
γνοὺς, πλουσιώτερον καὶ μεγαλοφρονέστερόν τι ἀντὶ
τοῦ πλινθίνου βωμοῦ τοῦ κατ' ἐπήρειαν ἀνασταθέν-
576 τος ἐν Ἰαμνείᾳ, κελεύει κολοσσιαῖον ἀνδριάντα ἐπί-
M. χρυσον ἐν τῷ τῆς μητροπόλεως ἱερῷ καθιδρυθῆναι,
συμβούλοις χρησάμενος τοῖς ἀρίστοις καὶ σοφωτά-
τοις, Ἑλίκωνι τῷ εὐπατρίδῃ, δούλῳ σπερμολόγῳ,
περιτρίμματι, καὶ Ἀπελλῇ τινι τραγῳδῷ, ὃς ἀκμῇ
μὲν τῆς πρώτης ἡλικίας, ὥς φασιν, ἐκαπήλευσε τὴν
ὥραν, ἔξωρος δὲ γενόμενος ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρῆλ-
θεν. Ὅσοι δὲ σκηνοβατοῦσιν ἐμπορευόμενοι θεαταῖς
καὶ θεάτροις, αἰδοῦς εἰσὶ καὶ σωφροσύνης, ἀλλ'
οὐκ ἀναισχυντίας καὶ ἀκοσμίας ἐρασταὶ τῆς ἀνωτά-
τω. Διὰ ταῦτα εἰς τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ὁ
Ἀπελλῆς παρῆλθεν, ἵνα βουλεύσηται Γάϊος, μεθ'
οὗ μὲν ὡς σκωπτέον μεθ' οὗ δὲ ὡς ᾀστέον, ὑπερ-
βὰς τὰς περὶ τῶν ὅλων σκέψεις, ὡς εἰρηνεύεσθαι
καὶ εὐνομεῖσθαι τὰ πανταχοῦ πάντα. Ὁ μὲν οὖν
Ἑλίκων σκορπιῶδες ἀνδράποδον τὸν Αἰγυπτιακὸν ἰὸν
εἰς Ἰουδαίους ἤφιει, ὁ δὲ Ἀπελλῆς τὸν ἀπὸ Ἀσκα-

λωνος· ἦν γὰρ ἐκεῖθεν. Ἀσκαλωνίταις δὲ ἀσύμβα-
τός τις καὶ ἀκατάλλακτος δυςμένεια πρὸς τοὺς τῆς
ἱερᾶς χώρας οἰκήτορας Ἰουδαίους ἐστὶν, οὖσιν ὁμό-
ροις". Ταῦτα ἀκούοντες ἐφ' ἑκάστου ῥήματος καὶ
ὀνόματος ἐπιτρωσκόμεθα τὰς ψυχάς. Ἀλλ' οἱ μὲν
καλῶν πράξεων καλοὶ σύμβουλοι μικρὸν ὕστερον τὰ
ἐπίχειρα εὗρον τῆς ἀσεβείας, ὁ μὲν ὑπὸ Γαΐου σι-
δήρῳ δεθεὶς ἐφ' ἑτέραις αἰτίαις καὶ στρεβλούμε- 1022
νος καὶ τροχιζόμενος ἐκ περιτροπῆς, ὥςπερ ἐν ταῖς P.
περιοδιζούσαις νόσοις· ὁ δὲ Ἑλίκων ὑπὸ Κλαυδίου
Γερμανικοῦ Καίσαρος ἀναιρεθεὶς, ἐφ' οἷς ἄλλοις ὁ
φρενοβλαβὴς ἠδίκησεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον
ἐγένετο.

§. 31. Ἡ δὲ περὶ τῆς ἀναθέσεως τοῦ ἀνδριάντος ἐπιστολὴ γράφεται, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἦν περιεσκεμμένως εἰς ἀσφάλειαν. Κελεύει γὰρ Πετρωνίῳ τῷ τῆς Συρίας ἁπάσης ὑπάρχῳ, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐγεγράφει, τῆς παρ' Εὐφράτην στρατιᾶς, ἥτις διάβασιν τῶν ἑῴων βασιλέων καὶ ἐθνῶν παρεφύλαττε τὴν ἡμίσειαν ἄγειν ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους, τὸν ἀνδριάντα παραπέμψουσαν, οὐχ ἵνα σεμνοποιήσῃ τὴν ἀνάθεσιν, ἀλλ' ἵνα εἰ διακωλύει τις, εὐθὺς ἀπόληται. Τί λέγεις, ὦ δέσποτα; Προειληφὼς οὐκ ἀνεξομένους, ἀλλ' ὑπερασπιοῦντας τοῖς νόμοις καὶ προαποθανουμένους τῶν πατρίων πολεμοποιεῖς; Οὐ γὰρ ἔοικας δι' ἄγνοιαν ὧν εἰκὸς ἦν ἀποβήσεσθαι τοῦ περὶ τὸ ἱερὸν ἅψασθαι νεωτερισμοῦ. Προμαθὼν δὲ ἀκριβῶς τὰ μέλλοντα ὡς ἤδη
577 παρόντα, καὶ τὰ γενησόμενα, ὡς χειριούμενα, τὴν
M. στρατιὰν προςάγειν προςέταξας, ἵνα θυσίαις ἐναγέσι
πρώταις καθιερωθῇ τὸ ἀφίδρυμα, σφαγαῖς ἀθλίων ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν. Ὁ μὲν οὖν Πετρώνιος τὰ ἐπισταλέντα διαναγνοὺς ἐν ἀμηχάνοις ἦν, οὔτε ἐναντιοῦσθαι δυνάμενος διὰ φόβον — ᾔδει γὰρ ἀφόρητον οὐ μόνον κατὰ τῶν τὰ κελευσθέντα μὴ πραξάντων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν μὴ εὐθὺς — οὔτε ἐγ-

*χειρεῖν εὐμαρῶς. Ἤιδει γὰρ ἀνθ' ἑνὸς θανάτου μυ-
ρίους ἂν εἴπερ δυνατὸν ἦν ἐθελήσοντας ὑπομεῖναι
μᾶλλον, ἢ περιιδεῖν τι τῶν ἀπειρημένων δρώμενον.
Ἅπαντες γὰρ ἄνθρωποι φυλακταὶ τῶν ἰδίων ἐθῶν
εἰσιν, διαφερόντως δὲ τὸ Ἰουδαῖον ἔθνος. Θεόχρη-
στα γὰρ λόγια τοὺς νόμους εἶναι ὑπολαμβάνον-
τες, καὶ τοῦτο ἐκ πρώτης ἡλικίας τὸ μάθημα παι-
δευθέντες, ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀγαλματοφοροῦσι τὰς
τῶν διατεταγμένων εἰκόνας. Εἶτα ἐναργεῖς τύπους
καὶ μορφὰς αὐτῶν καθοροῦντες ἀεὶ, τοῖς λογι-
σμοῖς αὐτῶν τεθήπασι, καὶ τοὺς μὲν τιμητικῶς
ἔχοντας ἀλλοφύλους αὐτῶν, οὐχ ἧττον τῶν ἰδίων
ἀποδέχονται πολιτῶν. Τοῖς δὲ ἤδη καθαιροῦσιν ἢ
χλευάζουσιν ὡς πολεμιωτάτοις ἀπέχθονται, καὶ πε-
φρίκασι μὲν ἕκαστον τῶν διηγορευμένων οὕτως, ὡς
ἅπασαν τὴν παρ' ἀνθρώποις εἴτε εὐτυχίαν, εἴτε εὐ-
δαιμονίαν χρὴ καλεῖν, μηδέποτ' ἂν ὑπὲρ παραβά-
σεως καὶ τοῦ τυχόντος ἂν ὑπαλλάξασθαι. Περιττο-
τέρα δὲ καὶ ἐξαίρετός ἐστιν αὐτοῖς ἅπασιν ἡ περὶ
τὸ ἱερὸν σπουδή. Τεκμήριον δὲ μέγιστον, θάνατος
ἀπαραίτητος ὥρισται κατὰ τῶν εἰς τοὺς ἐντὸς περι-
βόλους παρελθόντων — δέχονται γὰρ εἰς τοὺς* 1023
ἐξωτέρω τοὺς πανταχόθεν πάντας — τῶν οὐχ ὁμο- P.
*εθνῶν. Εἰς δὴ ταῦτα ἀφορῶν, ὁ Πετρώνιος βρα-
δὺς ἦν ἐγχειρητὴς, ὅσον τόλμημα μεγαλουργεῖται
σκεπτόμενος, καὶ συγκαλέσας ὡς ἐν συνεδρίῳ τοὺς
τῆς ψυχῆς ἅπαντας λογισμοὺς, τὴν ἑκάστου γνώμην
διηρεύνα, καὶ πάντας εὕρισκεν ὁμογνομονοῦντας πε-
ρὶ τοῦ μηδὲν κινεῖν τῶν ἐξ ἀρχῆς καθωσιωμέ-
νων. Πρῶτον, διὰ τὸ φύσει δίκαιον καὶ εὐσεβὲς,
ἔπειτα διὰ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον, οὐκ ἐκ
θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπηρεαζομένων. Ἔννοιά
τε αὐτὸν εἰςῄει τοῦ ἔθνους, ὅσον ἐστὶν ἐν πολυαν-
θρωπίᾳ, ὅπερ οὐκ ἐξεδέξατο καθάπερ τῶν ἄλλων
ἕκαστον μιᾶς χώρας τῆς ἀποκεκληρωμένης αὐτῷ μό-
νῳ περίβολος, ἀλλ' ὀλίγου δέω φάναι πᾶσα ἡ οἰ-*

υμένη. Κέχυνται γὰρ ἀνά τε τὰς ἠπείρους καὶ
σους ἁπάσας, ὡς τῶν αὐθιγενῶν μὴ πολλῷ τινὶ
κεῖν ἐλαττοῦσθαι. Τοσαύτας μυριάδας ἐφέλκεσθαι
ιλεμίων ἆρ' οὐ σφαλερώτατον; Ἀλλὰ μή ποτε γέ-
ιτο συμφρονήσαντας τοὺς ἑκασταχοῦ πρὸς ἄμυναν
θεῖν; Ἄμαχόν τι συμβήσεται χρῆμα, δίχα τοῦ
καὶ τοὺς τὴν Ἰουδαίαν κατοικοῦντας ἀπείρους τε
'αι τὸ πλῆθος, καὶ τὰ σώματα γενναιοτάτους καὶ
ς ψυχὰς εὐτολμοτάτους, καὶ προαποθνήσκειν αἱ-
υμένους τῶν πατρίων ὑπὸ φρονήματος, ὡς μὲν
οι τῶν διαβαλλόντων εἴποιεν ἂν Βαρβαρικοῦ, ὡς
ἔχει τὸ ἀληθὲς, ἐλευθερίου καὶ εὐγενοῦς. Ἐφό-
υν δὲ αὐτὸν καὶ αἱ πέραν Εὐφράτου δυνάμεις·
ει γὰρ Βαβυλῶνα καὶ πολλὰς ἄλλας τῶν σατρα-
ιῶν ὑπὸ Ἰουδαίων κατεχομένας οὐκ ἀκοῇ μόνον
λὰ καὶ πείρᾳ. Καθ' ἕκαστον γὰρ ἐνιαυτὸν ἱερο-
μποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κο-
ζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπ-
ιχῶν, δυςβάτους καὶ ἀτριβεῖς καὶ ἀνηνύτους ὁδοὺς
ραιούμενοι, ἃς λεωφόρους εἶναι νομίζουσιν, ὅτι
ὸς εὐσέβειαν ἄγειν δοκοῦσι. Περιδεὴς οὖν ὡς
ὸς ἦν μὴ πυθόμενοι τὴν καινουργουμένην ἀνάθε-
ι, ἐπιφοιτήσωσιν ἐξαίφνης καὶ περίσχωσιν, οἱ μὲν
θεν οἱ δὲ ἔνθεν, κύκλος γενόμενοι, καὶ συνάψαν-
; ἀλλήλοις, τοὺς ἐναποληφθέντας μέσους δεινὰ
γάσωνται. Τοιούτοις μὲν λογισμοῖς χρώμενος ἀπώ-
ει. Πάλιν δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνθείλκετο, "Δε-
όπου", λέγων, "ἡ πρόςταξίς ἐστι καὶ νέου, καὶ
τι ἂν βουληθῇ, τοῦτο συμφέρον κρίνοντος, καὶ
γνωσθὲν ἅπαξ ἐπιτελεσθῆναι καὶ ἂν ἀλυσιτελέ-
ατον ᾖ, καὶ φιλονεικίας καὶ ἀλαζονείας γέμον, ὅς
καὶ ὑπερπηδήσας τὸν ἄνθρωπον, ἐν θεοῖς ἤδη
ράφει ἑαυτόν. Ἐπικρέμαται δή μοι κίνδυνος ὁ 1024
ρὶ ψυχῆς καὶ ἐναντιωθέντι καὶ εἴξαντι. Ἀλλ' εἴ- P.
ξαντι μὲν, μετὰ πολέμου, καὶ τάχα ἀμφίβολος καὶ
πάντως ἀποβησόμενος· ἐναντιωθέντι δὲ, ἀπαραί-

τητος καὶ ὁμολογούμενος ἐκ Γαΐου". — Συνελάμβανον δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ πολλοὶ τῶν συνδιεπόντων τὰ κατὰ Συρίαν αὐτῷ Ῥωμαίων, εἰδότες ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρώτους αἱ ἀπὸ Γαΐου χωρήσουσιν ὀργαὶ καὶ τιμωρίαι, ὡς συναιτίους τοῦ τὸ κελευσθὲν μὴ γενέσθαι. Παρέσχε δὲ εἰς ἀκριβεστέραν σκέψιν ἀναχώρησιν ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνδριάντος. Οὔτε γὰρ ἀπὸ τῆς Ῥώμης διεπέμψαντο — θεοῦ μοι προνοίᾳ δοκῶ, τὴν χεῖρα τῶν ἀδικουμένων ἀφανῶς ὑπερέχοντος — οὔτε τῶν κατὰ Συρίαν, ὅς τις ἂν ἄριστος εἶναι δοκιμασθῇ, μετακομίζειν προςέταξεν, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ τάχει τῆς παρανομίας ταχὺς ἐξήφθη ὁ πόλεμος. Καιρὸν οὖν σχὼν εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος
579 διάσκεψιν — τὰ γὰρ αἰφνίδια καὶ μεγάλα ὅταν
M. ἀθρόα προςπέσῃ κατακλᾷ τὸν λογισμόν — προςτάττει τὴν κατασκευὴν ἔν τινι τῶν ὁμόρων ποιεῖσθαι. Μεταπεμψάμενος οὖν ὁ Πετρώνιος δημιουργοὺς τῶν ἐν Φοινίκῃ τοὺς φρονιμωτάτους, δίδωσι τὴν ὕλην. Οἱ δὲ ἐν Σιδῶνι εἰργάζοντο. Μεταπέμπεται δὲ καὶ τοὺς ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων ἱερεῖς τε καὶ ἄρχοντας, ἅμα μὲν δηλώσων τὰ ἀπὸ Γαΐου, ἅμα δὲ καὶ συμβουλεύσων ἀνέχεσθαι τῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότου προςταττομένων, καὶ τὰ δεινὰ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνειν. Εὐτρεπεῖς γὰρ εἶναι τῶν κατὰ Συρίαν στρατιωτικῶν δυνάμεων τὰς μαχιμωτέρας, αἳ πᾶσαν τὴν χώραν καταστορέσουσι νεκρῶν. Ὤιετο γάρ, εἰ προμαλάξειε τούτους, δυνήσεσθαι δι' αὐτῶν καὶ τὴν ἄλλην πληθὺν ἅπασαν ἀναδιδάξειν, μὴ ἐναντιοῦσθαι. Γνώμης δὲ ὡς εἰκὸς διημάρτανε. Πληχθέντας γάρ φασιν ὑπὸ τῶν πρώτων ῥημάτων, εὐθὺς αὐτοὺς ἀληθοῦς κακοῦ διηγήσει καταπλαγῆναι, καὶ ἀχανεῖς γενομένους φοράν τινα δακρύων ὥςπερ ἀπὸ πηγῶν ἀθρόαν ἐκχεῖν, τὰ γένεια καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τίλλοντας καὶ τοιαῦτα ἐπιλέγοντας, "Πολλὰ εἰσηνέγκαμεν εἰς εὐγήρων βίον οἱ λίαν εὐτυχεῖς, ἵνα ὃ εἰς πώποτε εἶδε τῶν προγόνων ἡμεῖς θεασώμεθα.

ἴσιν ὀφθαλμοῖς; Ἐκκοπήσονται πρότερον μετὰ ῆς ἀθλίας ψυχῆς καὶ τῆς ἐπωδύνου ζωῆς, ἢ τοιῦτον ὄψονται κακὸν, ἀθέατον θέαν, ἣν οὔτε ἀκοῦαι θέμις, οὔτε νοῆσαι".

§. 32. Καὶ οἱ μὲν τοιαῦτα ὠλοφύροντο. Πυόμενοι δὲ οἱ κατὰ τὴν ἱερόπολιν καὶ τὴν ἄλλην ώραν τὸ κινούμενον, ὥςπερ ἀφ' ἑνὸς συνθήματος υνταξάμενοι, τοῦ κοινοῦ πάθους τὸ σύνθημα δόνος, ἐξεληλύθεισαν ἀθρόοι, καὶ κενὰς τὰς πόλεις αὶ κώμας καὶ οἰκίας ἀπολιπόντες, μιᾷ ῥύμῃ συνέινον εἰς Φοινίκην. Ἐκεῖ γὰρ ὢν ἐτύγχανεν ὁ Πεώνιος. Ἰδόντες δὲ τῶν Πετρωνίου τινὲς ὄχλον 1025 ιύθητον φερόμενον, ἐβοηδρόμουν ἀπαγγέλλοντες P. α φυλάττηται, πόλεμον προςδοκήσαντες. Ἔτι δὲ ηγουμένων ὁ μὲν ἀφρούρητος ἦν, ἡ δὲ τῶν Ἰουαίων πληθὺς ἐξαπιναίως ὥςπερ νέφος ἐπιστᾶσα, ᾶσαν Φοινίκην ἐπέσχε, κατάπληξιν τοῖς οὐκ εἰδέ τὴν τοῦ ἔθνους πολυανθρωπίαν ἐργασαμένη. Καὶ οὴ μὲν τοσαύτη τὸ πρῶτον ἤρθη μετὰ κλαυθμῶν αὶ στερνοτυπιῶν, ὡς ἂν μηδὲ τὰς ἀκοὰς τῶν παρτων χωρεῖν τὸ μέγεθος. Οὐδὲ γὰρ ἐπαύσατο παυιμένων, ἀλλ' ἡσυχασάντων ἔτι συνήχει. Ἔπειτα ρόςοδοι καὶ δεήσεις, οἵας ὁ καιρὸς ὑπέβαλλε. Διίσκαλοι γὰρ τοῦ παρόντος αὐταὶ αἱ συμφοραί. Εἰς ίξεις δὲ ἓξ διενεμήθησαν, πρεσβυτῶν, νέων, παίων, πάλιν ἐν μέρει πρεσβυτίδων, γυναικῶν τῶν ἐν λικίᾳ, παρθένων. Ἐπεὶ δὲ ὁ Πετρώνιος ἐξ ἀπόπτου κατεφάνη, πᾶσαι αἱ τάξεις καθάπερ κελευθεῖσαι προςπίπτουσιν εἰς ἔδαφος, ὀλολυγὴν θρηνώη τινὰ μεθ' ἱκετηριῶν ἀφιεῖσαι. Παραινέσαντος δὲ νίστασθαι καὶ προςελθεῖν ἐγγυτέρω, μόλις ἀνίσταν, καὶ καταχεόμενοι πολλὴν κόνιν καὶ ῥεόμενοι δαύοις, τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας εἰς τὸ ὀπίσω περιαγοντες τρόπον ἐξηγκωνισμένων προςῄεσαν. Εἶτα γερουσία καταστᾶσα τοιάδε ἔλεξεν· "Ἄοπλοί ἐσμεν, ; ὁρᾷς, παραγενομένους δὲ αἰτιῶνταί τινες ὡς

πολεμίους. Ἃ δὲ ἡ φύσις ἑκάστῳ προςένειμεν
ἀμυντήρια μέρη, χεῖρας, ἀπεστρόφαμεν, ἔνθα μη-
δὲν ἐργάσασθαι δύνανται, παρέχοντες αὐτῶν τὰ σώ-
ματα πρὸς εὐσκόπους τοῖς θέλουσιν ἀποκτείνειν βο-
λάς. Γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ γενεὰς ἐπηγαγόμεθά
σοι καὶ διὰ σοῦ προςπεσούμεθα Γαΐῳ, μηδένα οἴ-
κοι καταλιπόντες, ἵνα ἢ περισώσητε πάντας, ἢ πάν-
τας πανωλεθρίᾳ διαφθείρητε. Πετρώνιε, καὶ τὰς
φύσεις ἐσμὲν εἰρηνικοί, καὶ τὴν προαίρεσιν, καὶ αἱ
διὰ παιδοτροφίαν φιλεργίαι τοῦτο ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς
ἐπαίδευσαν τὸ ἐπιτήδευμα. Γαΐῳ παραλαβόντι τὴν
ἡγεμονίαν πρῶτοι τῶν κατὰ Συρίαν ἁπάντων ἡμεῖς
συνήσθημεν, Οὐϊτελλίου τότε, παρ' οὗ διεδέξω τὴν
ἐπιτροπήν, ἐν τῇ πόλει διατρίβοντος, ᾧ τὰ περὶ
τούτων ἐκομίσθη γράμματα, καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας
πόλεως εὐαγγελιουμένη πρὸς τὰς ἄλλας ἔδραμεν ἡ
φήμη. Πρῶτον τὸ ἡμέτερον ἱερὸν ἐδέξατο τὰς
ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς Γαΐου θυσίας, ἵνα πρῶτον ἢ καὶ
μόνον ἀφαιρεθῇ τῆς θρησκείας τὸ πάτριον; Ἐξι-
στάμεθα τῶν πόλεων, παραχωροῦμεν τῶν οἰκιῶν καὶ
κτημάτων, ἔπιπλα καὶ κτήματα καὶ κειμήλια καὶ τὴν
ἄλλην ἅπασαν λείαν εἰςοίσομεν ἑκόντες. Λαμβάνειν,
οὐ διδόναι ταῦτα νομιοῦμεν. Ἓν ἀντὶ πάντων αἰ-
τούμεθα, μηδὲν ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι νεώτερον, ἀλ-
λὰ φυλαχθῆναι τοιοῦτον, οἷον παρὰ τῶν πάππων
καὶ προγόνων παρελάβομεν. Εἰ δὲ μὴ πείθομεν, 1025
παραδίδομεν ἑαυτοὺς εἰς ἀπώλειαν, ἵνα μὴ ζῶντες P.
ἐπίδωμεν θανάτου χεῖρον κακόν. Πυνθανόμεθα πε-
ζὰς καὶ ἱππικὰς δυνάμεις ηὐτρεπίσθαι καθ' ἡμῶν,
εἰ πρὸς τὴν ἀνάθεσιν ἀντιβαίημεν, οὐδεὶς οὕτω μέ-
μηνεν, ὡς δοῦλος ὢν ἐναντιοῦσθαι δεσπότῃ. Παρ-
έχομεν ἐν ἑτοίμῳ τὰς σφαγὰς ἄσμενοι, κτεινέτωσαν,
ἱερευέτωσαν, κρεανομείτωσαν ἀμαχεὶ καὶ ἀναιμωτί,
πάντα ὅσα κεκρατηκότων ἔργα δράτωσαν. Τίς δὲ
581 χρεία στρατιᾶς; Αὐτοὶ κατάρξομεν τῶν θυμάτων
M. οἱ καλοὶ ἱερεῖς, παραστησόμενοι τῷ ἱερῷ γυναῖκας

οἱ γυναικοκτόνοι, ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς οἱ ἀδελφοκτόνοι, κούρους καὶ κόρας τὴν ἄκακον ἡλικίαν οἱ παιδοφόνται. Τραγικῶν ὀνομάτων δεῖ τοῖς τὰς τραγικὰς συμφορὰς ὑπομένουσιν. Εἶτ' ἐν μέσοις στάντες καὶ λουσάμενοι τῷ συγγενικῷ αἵματι — τοιαῦτα γὰρ τὰ λουτρὰ τοῖς εἰς ᾅδου φαιδρυνομένοις — ἀνακερασόμεθα τὸ ἴδιον ἐπικατασφάξαντες αὐτούς. Ἀποθανόντων τὸ ἐπίταγμα γινέσθω, ʽ μέμψαιτ' ἂν οὐδὲ θεὸς ἡμᾶς, ἀμφοτέρων στοχαζομένους, καὶ τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εὐλαβείας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς καθωσιωμένους νόμους ἀποδοχῆς'. Γενήσεται δὲ τοῦτο, ἐὰν ὑπεκστῶμεν ἀβιώτου βίου καταφρονήσαντες. Ἀκοὴν ἐδεξάμεθα παλαιοτάτην ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα λογίων παραδοθεῖσαν, οἳ τὴν τῆς Γοργόνος κεφαλὴν τοσαύτην ἔχειν δύναμιν ὡμολόγουν, ὥς τε τοὺς προσιδόντας εὐθὺς λίθους καὶ πέτρους γίνεσθαι. Τοῦτο μύθου μὲν πλάσμα ἔοικεν εἶναι, τὸ δὲ ἀληθὲς αἱ μεγάλαι καὶ ἀβούλητοι καὶ μέγισται συντυχίαι ἐπιφέρουσιν. Ὀργαὶ δεσπότου θάνατον ἀπεργάζονται, ἢ παραπλήσιόν τι θανάτῳ. Νομίζεις, ὃ μήποτε γένοιτο, παραπεμπόμενον εἰ θεάσαντό τινες τῶν ἡμετέρων εἰς τὸ ἱερὸν τὸν ἀνδριάντα, οὐκ ἂν εἰς πέτρον μεταβαλεῖν; Παγέντων μὲν αὐτοῖς τῶν ἄρθρων, παγέντων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς μηδὲ κινηθῆναι δυνάσθαι, ὅλου δὲ τοῦ σώματος τὰς φυσικὰς κινήσεις μεταβαλόντος καθ' ἕκαστον τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μερῶν αὐτοῦ; Τελευταίαν δέησιν, ὦ Πετρώνιε, ποιησώμεθα δικαιοτάτην. Οὐ φαμὲν μὴ δεῖν τὰ κελευσθέντα δρᾶν, ἀλλ' ἀναχώρησιν αἰτούμεθα προσικετεύοντες, ἵνα πρεσβείαν ἑλόμενοι πέμψωμεν τὴν ἐντευξομένην τῷ δεσπότῃ. Τάχα τῷ που πρεσβευσάμενοι πείσομεν, ἢ περὶ θεοῦ τιμῆς πως διεξελθόντες, ἢ περὶ νομίμων ἀκαθαιρέτων φυλακῆς, ἢ περὶ τοῦ μὴ πάντων, καὶ τῶν ἐν ἐσχατιαῖς ἐθνῶν, οἷς τετήρηται τὰ πάτρια, ἔλαττον ἐνέγκασθαι, ἢ περὶ ὧν πάππος αὐτοῦ καὶ πρόπαπ-

*πος ἔγνωσαν, ἐπισφαγιζόμενοι τὰ ἡμέτερα ἔθη μετὰ
πάσης ἐπιμελείας. Ἴσως ταῦτα ἀκούων ἔσται μα-
λακώτερος. Οὐκ ἐν ὁμοίῳ μένουσιν αἱ γνῶμαι τῶν* 1027
μεγάλων. Αἱ δὲ σὺν ὀργῇ καὶ τάχιστα κάμνουσι. P.
*Διαβεβλήμεθα, τὰς διαβολὰς ἐπίτρεψον ἰάσασθαι.
Ἀκρίτους καταγνωσθῆναι χαλεπόν. Ἂν δὲ μὴ πεί-*
582 *σωμεν, τί λοιπὸν ἐμποδών ἐστιν, ἢ ταῦτα ἃ καὶ νῦν*
M. *διανοῇ πράττειν; Ἕως οὗ πεπρεσβεύμεθα, μὴ ἀποκό-
ψῃς τὰς ἀμείνους ἐλπίδας μυριάδων τοσούτων, αἷς
οὐχ ὑπὲρ κέρδους, ἀλλ' ὑπὲρ εὐσεβείας ἐστὶν ἡ σπουδή.
Καί τοί γε ἡμάρτομεν τοῦτο εἰπόντες. Τί γὰρ ἂν
εἴη κέρδος λυσιτελέστερον ὁσιότητος ἀνθρώποις;*

§. 33. *Ταῦτα δὲ διεξῄεσαν ὑπ' ἀγωνίας καὶ περιπαθήσεως ἄσθματι πολλῷ, κεκομμένῳ τῷ πνεύματι. Ῥεόμενοι γὰρ κατὰ μελῶν ἁπάντων ἱδρῶτι, μετὰ φορᾶς ἀπαύστων δακρύων, ὡς ἤδη συναλγεῖν τοὺς ἀκούοντας καὶ τὸν Πετρώνιον. Ἔστι γὰρ καὶ τὴν φύσιν εὐμενὴς καὶ ἥμερος ὑπὸ τῶν λεχθέντων καὶ ὁρωμένων συνηρπᾶσθαι. Ἐδόκει γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ λεγόμενα εἶναι δικαιότατα, καὶ οἰκτρά τις ἡ τῶν ὁρωμένων περιπάθησις. Ἐπεξανάστας δὲ μετὰ τῶν συνέδρων ἐβουλεύετο τὰ πρακτέα, καὶ ἑώρα τοὺς μὲν πρὸ μικροῦ παντάπασιν ἐναντιουμένους ἐπαμφοτερίζοντας, τοὺς δ' ἐνδοιαστὰς ἐπιῤῥέποντας ἤδη τῷ πλείονι μέρει πρὸς ἔλεον, ἐφ' οἷς ἥδετο. Καίτοι τὴν φύσιν εἰδὼς τοῦ προεστῶτος, καὶ ὡς εἴη ἀπαραίτητος ὀργὴν, ἀλλ' εἶχέ τινα καὶ αὐτὸς ὡς ἔοικεν ἐναύσματα τῆς Ἰουδαϊκῆς φιλοσοφίας ἅμα καὶ εὐσεβείας, εἴγε καὶ πάλαι προμαθὼν ἕνεκα τῆς περὶ παιδείαν σπουδῆς, εἴτε καὶ ἀφ' οὗ τῶν χωρῶν ἐπετρόπευσεν, ἐν οἷς Ἰουδαῖοι καθ' ἑκάστην πόλιν εἰσὶ παμπληθεῖς Ἀσίας τε καὶ Συρίας, εἴτε καὶ τὴν ψυχὴν οὕτω διατεθεὶς, αὐτηκόῳ καὶ αὐτοκελεύστῳ καὶ αὐτομαθεῖ τινι πρὸς τὰ σπουδῆς ἄξια φύσει. Τοῖς δὲ ἀγαθοῖς ἀγαθὰς ὑπηχεῖν ἔοικε γνώμας ὁ θεὸς, δι' ὧν ὠφελοῦντες ὠφεληθήσονται· ὅπερ καὶ*

'κείνῳ συνέβη. Τίνες οὖν ἦσαν αἱ γνῶμαι; "Μὴ :ατεπείγειν τοὺς δημιουργοὺς, ἀλλ' ἀναπείθειν εὖ :ετεχνιτευμένον ἀπεργάσασθαι τὸν ἀνδριάντα, στο-;αζομένους, καθ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, μὴ ἀπολει-ρθῆναι τῶν διωνομασμένων ἀρχετύπων εἰς πλείονος ;ρόνου μῆκος· ἐπειδὴ τὰ μὲν αὐτοσχέδια φιλεῖ πῶς πιτέμνεσθαι, τὰ δὲ σὺν πόνῳ καὶ ἐπιστήμῃ μῆκος 'ρόνων ἐπιζητεῖν. Ἣν δ' ᾐτήσαντο πρεσβείαν, οὐκ πιτρέπειν· ἀσφαλὲς γὰρ οὐκ εἶναι. Τοῖς βουλομέ-οις, ἐπὶ τὸν πάντων ἡγεμόνα καὶ δεσπότην ἐκκα-εῖσθαι τὰ πράγματα, μὴ ἐναντιοῦσθαι· τῷ πλήθει, :ήτε ὁμολογεῖν, μήτε ἀρνεῖσθαι· ἑκάτερον γὰρ φέ-ρειν κίνδυνον. Ἐπιστέλλειν Γαΐῳ, μηδὲ μὲν τῶν Ιουδαίων κατηγοροῦντα, μὴ δηλοῦντα δὲ ἐπ' ἀλη-'είᾳ τὰς ἱκετείας καὶ ἀντιβολίας αὐτῶν, καὶ τῆς πε-ὶ τὴν ἀνάθεσιν βραδυτῆτος αἰτιᾶσθαι, τὸ μέν τι ὴν κατασκευὴν χρόνου μεμετρημένου δεομένην, 1028 ὸ δέ τι καὶ τὸν καιρὸν διδόντα μεγάλας ἀφορμὰς P. ἰς ἀναβολὰς εὐλόγους, αἷς συναινέσειν οὐκ ἴσως, λλ' ἀναγκαίως καὶ αὐτὸν Γάϊον. Ἐν ἀκμῇ μὲν γὰρ ὂν τοῦ σίτου καρπὸν εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα παρτά. Δεδιέναι δὲ μὴ κατὰ ἀπόγνωσιν τῶν πα-ρίων ἄνθρωποι καὶ τοῦ ζῆν καταφρονοῦντες ἢ δῃ-'σωσι τὰς ἀρούρας, ἢ ἐμπρήσωσι τὴν σταχυηφόρον, ρείνην καὶ πεδιάδα, φυλακῆς δὲ χρῄζειν εἰς ἐπι-ελεστέραν τῶν καρπῶν συγκομιδὴν, οὐ μόνον τῶν πειρομένων, ἀλλὰ καὶ ὧν ἡ δενδροφόρος παρέχει. Ιιέγνωκε μὲν γὰρ, ὡς λόγος, πλεῖν εἰς Ἀλεξάν-ρειαν τὴν πρὸς Αἰγύπτῳ. Πελάγει δὲ οὐκ ἀξιώ-ει τοσοῦτος ἡγεμὼν διά τε τοὺς κινδύνους καὶ διὰ ὸ πλῆθος τοῦ παραπέμποντος στόλου, καὶ ἅμα ιὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος, ἃ δὴ πάντα γίνε-αι ῥᾴως τὸν δι' Ἀσίας καὶ Συρίας κύκλον περαι-υμένῳ. Δυνήσεται γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ λεῖν καὶ ἀποβαίνειν, καὶ μάλιστα τὰς πλείστας αῦς ἐπαγόμενος μακρὰς, ἀλλ' οὐχ ὁλκάδας, αἷς ὁ

παρὰ γῆν πλοῦς ἀνυσιμώτερος, ὡς ταῖς φορτίσι διὰ πελάγους ἐστίν. Ἀναγκαῖον οὖν καὶ χιλὸν κτηνέσι καὶ τροφὰς ἀφθόνους ἐν ἁπάσαις ταῖς Συριακαῖς πόλεσιν ηὐτρεπίσθαι, καὶ μάλιστα ταῖς παραλίοις. Ἀφίξεται γὰρ παμπληθὴς ὄχλος καὶ διὰ γῆς καὶ διὰ θαλάττης, οὐ μόνον ἀπ' αὐτῆς Ῥώμης καὶ Ἰταλίας ἀναστάς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἑξῆς ἄχρι Συρίας ἐπικρατειῶν ἐπηκολουθηκώς, ὁ μὲν τῶν ἐν τέλει, ὁ δὲ καὶ στρατιωτικός, ἱππέων, πεζῶν, τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, ὁ καὶ οἰκετικός, οὐκ ἀποδέων τοῦ στρατιωτικοῦ. Δεῖ δὲ χορηγιῶν οὐ πρὸς τὰ ἀναγκαῖα συμμεμετρημένων αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς περιττὴν δαψίλειαν, ἣν ἐπιζητεῖ Γάϊος. Τούτοις ἐὰν ἐντύχῃ τοῖς γράμμασιν, ἴσως πρὸς τῷ μὴ δυσχερᾶναι, καὶ τῆς προνοίας ἡμᾶς ἀποδέξεται, ὡς ποιησαμένους τὴν ὑπέρθεσιν, οὐ χάριτι τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τῶν καρπῶν συγκομιδῆς.

§. 34. Ἀποδεξαμένων δὲ τὴν ἐπίνοιαν τῶν συνέδρων, κελεύει γράφεσθαι τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἐχειροτόνει τοὺς διακομιοῦντας ἄνδρας εὐζώνους, ἐθάδας δὲ καὶ τῶν κατὰ τὰς ὁδοιπορίας ἐπιτομῶν. Καὶ οἱ μὲν ἥκοντες ἀνέδοσαν τὰς ἐπιστολάς. Ὁ
584 δ' ἔτι μὲν ἀναγινώσκων διῴδει, καὶ μεστὸς ἦν ὀρ-
M. γῆς ἐφ' ἑκάστῳ σημειούμενος. Ὡς δὲ ἐπαύσατο, συνεκρότει τὰς χεῖρας, „Εὖ, Πετρώνιε", φάσκων, „οὐκ ἔμαθες ἀκούειν αὐτοκράτορος. Αἱ ἐπάλληλοί σε ἀρχαὶ πεφυσήκασιν. Ἄχρι τοῦ παρόντος οὐδὲ ἀκοῇ γνωρίζειν μοι δοκεῖς Γάϊον. Οὐκ εἰς μακρὰν αὐτοῦ πεῖραν ἕξεις. Μέλει μὲν γάρ σοι τῶν Ἰουδαϊκῶν νομίμων, ἐχθίστου μοι ἔθνους, ἀλογεῖς δὲ τῶν ἄρχοντος ἡγεμονικῶν προστάξεων. Ἐφοβήθης τὸ πλῆθος. Εἶτα οὐ παρῆσαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἃς δέδιεν ἔθνη τὰ ἑῷα καὶ ἡγεμόνες αὐ- 1029
τῶν Παρθυαῖοι; Ἀλλ' ἠλέησας, εἶτα οἴκτῳ μᾶλ- P.
λον ἐνέδωκας ἢ Γαΐῳ. Προφασίζου νῦν ἄμητον, τὸν ἀπροφάσιστον οὐκ εἰς μακρὰν ἐνδεξόμενος αὐ-

τὸς τῇ κεφαλῇ. Συγκομιδὴν αἰτιῶ καρπῶν, καὶ τὰς εἰς τὴν ἡμετέραν ἄφιξιν παρασκευάς. Εἰ γὰρ ἀφορία παντελὴς ἐπέσχε τὴν Ἰουδαίαν, οὐκ ἦσαν αἱ πλησιόχωροι τοσαῦται καὶ οὕτως εὐδαίμονες ἱκαναὶ χορηγεῖν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τὴν μιᾶς ἔνδειαν ἀναπληρῶσαι; Ἀλλὰ τί προανίσταμαι τῶν χειρῶν; Τί δέ μου τῆς γνώμης προαισθάνονταί τινες; Ὁ μέλλων τὰ ἐπίχειρα καρποῦσθαι, γινωσκέτω πρῶτος ἐξ ὧν ἂν πάθῃ. Παύομαι λέγων· φρονῶν δὲ οὐ παύσομαι". Καὶ μικρὸν ὅσον ἐπισχὼν, τινὶ τῶν πρὸς ταῖς ἐπιστολαῖς ὑπέβαλε τὰς πρὸς Πετρώνιον ἀποκρίσεις, ἐπαινῶν αὐτὸν ὅσα τῷ δοκεῖν εἰς τὸ προμηθὲς, καὶ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀκριβῆ περίσκεψιν. Σφόδρα γὰρ τοὺς ἐν ἡγεμονίαις εὐλαβεῖτο, τὰς πρὸς νεωτεροποιΐαν ἀφορμὰς ὁρῶν ἔχοντας ἐν ἑτοίμῳ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ μεγάλοις ἐπιτάττοντας στρατοπέδοις, ἡλίκα τὰ πρὸς Εὐφράτῃ κατὰ Συρίαν ἐστίν. Θεραπεύων οὖν τοῖς ὀνόμασι καὶ γράμμασιν ἄχρι καιροῦ τὸ ἔγκοτον ἐπεσκίαζε, βαρύμηνις ὤν. Εἶτα ἐπὶ πᾶσι γράφει κελεύων μηδενὸς οὕτω φροντίζειν, ἢ τοῦ θᾶττον ἀναθεῖναι τὸν ἀνδριάντα. Καὶ γὰρ ἤδη τὰ θέρη τὴν εἴτε πιθανὴν, εἴτε ἀληθῆ πρόφασιν συγκεκομίσθαι δύνασθαι.

§. 35. Μετ' οὐ πολὺ μέντοι παρῆν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀσπασόμενος Γάϊον. Ἤιδει δὲ ἁπλῶς οὐδὲν οὔτε ὧν ἐπεστάλκει ὁ Πετρώνιος, οὔτε ὧν ὁ Γάϊος ἢ πρότερον ἢ ὕστερον. Ἐτεκμαίρετο δὲ διὰ τῆς οὐκ ἐν τάξει κινήσεως καὶ τῆς τῶν ὀμμάτων παραχῆς ὑποτυφομένην ὀργὴν, καὶ ἀνεσκόπει καὶ διηρεύνα ἑαυτὸν πάντῃ καὶ πρὸς πάντα μικρά τε αὖ καὶ μεγάλα τὸν λογισμὸν ἀποτείνων, μή τι δέδρακεν ἢ εἶπεν ὧν οὐ χρή. Ὡς δὲ συνόλως οὐδὲν εὕρισκεν, ἐτόπασεν, ὅπερ ἦν εἰκὸς, ἑτέροις τισὶ πικραίνεσθαι. Πάλιν δὲ ὅταν ὑποβλεπόμενον εἶδε καὶ τετακότα τὰς ὄψεις πρὸς μηδένα

585 τῶν παρόντων ἢ μόνον ἐπ᾽ αὐτὸν, ἐδεδίει, καὶ
M. πολλάκις ἔρεσθαι διανοηθεὶς, ἐπέσχε, τοιοῦτον λαμ-
βάνων λογισμὸν, "Ἴσως τὴν ἀπειλὴν πρὸς ἑτέρους
οὖσαν, αὐτὸς ἕλξω, περιεργίας ὁμοῦ καὶ προπετείας
καὶ θράσους ὑπόληψιν ἐξενεγκάμενος". Ἐπτοημένον
δ᾽ οὖν καὶ ἀποροῦντα θεασάμενος αὐτὸν Γάϊος —
ἦν γὰρ δεινὸς ἐκ τῆς φανερᾶς ὄψεως ἀφανὲς ἀν-
θρώπου βούλημα καὶ πάθος συνιδεῖν — "Ἀπο-
ρεῖς", εἶπεν, "Ἀγρίππα; Παύσω σε τῆς ἀπορίας.
Ἐπὶ τοσοῦτόν μοι χρόνον συνδιατρίψας ἠγνόησας,
ὅτι οὐ τῇ φωνῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὄμμασι
φθέγγομαι, μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον ἕκαστα διασημαί-
νων; Οἱ καλοί σου καὶ ἀγαθοὶ πολῖται παρ᾽ οἷς
μόνοις ἐξ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους θεὸς οὐ νομί-
ζεται Γάϊος, ἤδη μοι δυκοῦσι καὶ θανατᾶν ἀφη- 1030
νιάζοντες, ἐμοῦ κελεύσαντος ἐν τῷ ἱερῷ Διὸς ἀν- P.
δριάντα ἀνατεθῆναι, πανδημεὶ συνταξάμενοι, τῆς
πόλεως καὶ τῆς χώρας ὑπεξῆλθον, πρόφασιν ἱκε-
τεύσοντες, τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἐναντία τοῖς προστεταγμέ-
νοις ἐργασόμενοι". Μέλλοντος δὲ προσεπιφέρειν
ἕτερα, ὑπ᾽ ἀγωνίας παντοδαπὰς χρόας ἐνήλλαττεν,
ἐν ταὐτῷ γινόμενος αἱμωπὸς, ὠχρὸς, πελιδνός. Ἤδη
δὲ καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας μέχρι ποδῶν φρίκη κατ-
έσχητο, τρόμος τε καὶ σεισμὸς πάντα αὐτοῦ τὰ
μέρη καὶ τὰ μέλη συνεκύκα, χαλωμένων τε καὶ
ἀνιεμένων τῶν σωματικῶν τόνων περὶ ἑαυτὸν
κατέῤῥει, καὶ τὰ τελευταῖα παρεθεὶς, μικροῦ κατ-
έπεσεν, εἰ μὴ τῶν παρεστώτων τινὲς ὑπέλαβον
αὐτόν. Καὶ κελευσθέντες φοράδην οἴκαδε κομίζου-
σιν, οὐδενὸς συναισθανόμενον ὑπὸ κάρου τῶν ἀθρό-
ον κατασκηψάντων κακῶν. Ὁ μὲν οὖν Γάϊος ἔτι
μᾶλλον ἐξετραχύνθη τὸ κατὰ τοῦ ἔθνους μῖσος ἐπι-
τείνων. "Εἰ γὰρ Ἀγρίππας", ἔφασκεν, "ὁ συνη-
θέστατος καὶ φίλτατος καὶ τοσαύταις ἐνδεδεμένος
εὐεργεσίαις ἥττηται τῶν ἐθῶν, ὡς μηδὲ ἀκοὴν ἀνέ-
χεσθαι τὴν κατ᾽ αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐκλύσεως μικροῦ

καὶ τελευτῆσαι, τί χρὴ περὶ τῶν ἄλλων προσδοκᾶν οἷς μηδεμία πρόσεστιν ὁλκὸς δύναμις εἰς τὸ ἐναντίον"; Ὁ δὲ Ἀγρίππας τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ὑστεραίας ὑπὸ κάρου πιεσθεὶς βαθέος, οὐδὲν ἐγνώριζε τῶν ὄντων. Περὶ δὲ δείλην ἑσπέραν μικρὸν ὅσον τὴν κεφαλὴν ἐπάρας καὶ βεβαρημένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ βραχὺ μόλις διοίξας, ἀμαυραῖς καὶ ἀχλυώδεσι ταῖς ὄψεσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρεθεᾶτο, μή πω γνωρίζειν δυνάμενος ἐπ' ἀκριβὲς τὰς ἑκάστων ἰδέας. Πάλιν δὲ ὑπενεχθεὶς εἰς ὕπνον, ἠρέμει τῆς προτέρας ὑγιαινοτέρᾳ καταστάσει χρώμενος, ὡς ἐνῆν ἔκ τε τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐκ τῆς περὶ τὸ σῶμα σχέσεως τεκμήρασθαι.
586 Περιαναστὰς δὲ ὕστερον ἐπυνθάνετο, "Ποῦ τα-
M. νῦν εἰμί; Μήτι παρὰ Γαΐω; Μὴ καὶ αὐτὸς πάρεστιν ὁ δεσπότης"; Ἀποκριναμένων δὲ, "Θάῤῥει, παρὰ σαυτῷ διατρίβεις, Γάϊος οὐ πάρεστιν. Ἱκανῶς ἠρεμήσας εἰς ὕπνον, ἀλλ' ἐπιστραφεὶς καὶ μετεωρίσας σεαυτὸν τὸν ἀγκῶνα πῆξον, γνώρισον τοὺς παρόντας, ἴδιοι πάντες εἰσὶ, φίλων καὶ ἀπελευθέρων καὶ οἰκετῶν οἱ μάλιστα τιμῶντες καὶ ἀντιτιμώμενοι". Ὁ δὲ, νήφειν γὰρ ἤρχετο, καθεώρα τὸ παρ' ἑκάστῳ συμπαθές. Καὶ κελευσάντων τοὺς πολλοὺς μεταστῆναι τῶν ἰατρῶν, ἵνα δι' ἀλειμμάτων καὶ τροφῆς καιρίου τὸ σωμάτιον ἀνακτήσωνται, "Πάνυ γὰρ", εἶπε, "φροντιστέον ὑμῖν ἐπιμελεστέρας τῆς εἰς ἐμὲ διαίτης. Οὐ γὰρ ἐξαρκεῖ μοι τῷ βαρυδαίμονι λιμὸν ἀκέσασθαι διὰ ψιλῆς καὶ εἰς εὐτέλειαν ἀπηκριβωμένης τῆς τῶν ἀναγκαίων χρήσεως. Οὐδ' αὐτὰ δὴ ταῦτα προσηκάμην ἂν, εἰ μὴ ἕνε- 1031
κα τελευταίας βοηθείας, ἣν ὀνειροπολεῖ μου ἡ διά- P.
νοια, τῷ ταλαιπώρῳ ἔθνει παρασχεῖν". Καὶ ὁ μὲν δεδακρυομένος καὶ ἀναγκοφαγῶν δίχα προσοψήματος, οὐδὲ κράματος προσενεχθέντος ἠνέσχετο, ἀλλ' ὕδατος ἀπογευσάμενος, "Ἀπέχει μὲν", εἶπεν, "ἡ τάλαινα γαστὴρ ὃ ἀπῄτει δάνειον. Ἐμοὶ δὲ τί

προσήκει ποιεῖν, ἢ δεῖσθαι Γαΐου περὶ τῶν ἐπιστώτων"·

§. 36. Καὶ δέλτον λαβὼν ταῦτα ἐπιστέλλει· "Τὴν μὲν κατ᾽ ὄψιν ἔντευξιν, ὦ δέσποτα, φόβος με καὶ αἰδὼς ἀφείλοντο, ὁ μὲν ἀπειλὴν ἐκτρεπόμενος, ἡ δὲ τῷ μεγέθει τοῦ περὶ σὲ ἀξιώματος καταπλήττουσα. Γραφὴ δὲ μηνύσει μου τὴν δέησιν, ἣν ἀνθ᾽ ἱκετηρίας προτείνω. Πᾶσιν ἀνθρώποις, αὐτοκράτορ, ἐμπέφυκεν ἔρως μὲν τῆς πατρίδος, τῶν δὲ οἰκείων νόμων ἀποδοχή. Καὶ περὶ τούτων οὐδεμία ἐστί σοι χρεία διδασκαλίας, ἐκθύμως μὲν στέργοντι τὴν πατρίδα, ἐκθύμως δὲ τὰ πάτρια τιμῶντι. Καλὰ δὲ ἑκάστοις, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀλήθειάν ἐστι, διαφαίνεται τὰ οἰκεῖα. Κρίνουσιν γὰρ αὐτὰ οὐ λογισμῷ μᾶλλον, ἢ τῷ τῆς εὐνοίας πάθει. Γεγένημαι μὲν, ὡς οἶδας, Ἰουδαῖος. Ἔστι δέ μοι Ἱεροσόλυμα πατρὶς, ἐν ᾗ ὁ τοῦ ὑψίστου θεοῦ νεὼς ἅγιος ἵδρυται. Πάππων δὲ καὶ προγόνων βασιλέων ἔλαχον, ὧν οἱ πλείους ἐλέγοντο ἀρχιερεῖς, τὴν βασιλείαν τῆς ἱερωσύνης ἐν δευτέρᾳ τάξει τιθέμενοι, καὶ νομίζοντες, ὅσῳ θεὸς ἀνθρώπων διαφέρει κατὰ τὸ κρεῖττον, τοσούτῳ καὶ βασιλείας ἀρχιερωσύνην. Τὴν μὲν γὰρ εἶναι θεοῦ θεράπειαν, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν ἀνθρώπων. Ἔθνει δὴ τοιούτῳ προσκεκληρωμένος καὶ πατρίδι καὶ ἱερῷ, δέομαι ὑπὲρ ἁπάντων· τοῦ μὲν ἔθνους, ἵνα μὴ τὴν ἐναντίαν δόξαν ἐξενέγκηται
587 M. τῆς ἀληθείας, εὐσεβέστατα καὶ ὁσιώτατα διακείμενον ἐξ ἀρχῆς πρὸς ἅπαντα τὸν ὑμέτερον οἶκον. Ἐν οἷς γὰρ ἐφεῖται καὶ ἔξεστι μετὰ νόμων εὐσεβεῖν, οὐδενὸς οὔτε τῶν Ἀσιανῶν οὔτε τῶν ἐν Εὐρώπῃ λείπεται τὸ παράπαν, εὐχαῖς, ἀναθημάτων κατασκευαῖς, πλήθει θυσιῶν, οὐ μόνον ἐν ταῖς κατὰ τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς ἀναγομέναις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐντελεχέσιν, ἐξ ὧν οὐ στόματι καὶ γλώσσῃ μηνύουσι τὸ εὐσεβὲς μᾶλλον, ἢ ψυχῆς ἀφανοῦς βουλεύμασιν, οἱ μὴ λέγοντες ὅτι φιλοκαίσαρές

εἰσιν, ἀλλ' ὄντες ὄντως. Περὶ δὲ τῆς ἱεροπόλεως τὰ προσήκοντά μοι λεκτέον. Αὕτη, καθάπερ ἔφην, ἐμὴ μέν ἐστι πατρὶς, μητρόπολις δὲ οὐ μιᾶς χώρας Ἰουδαίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων, διὰ τὰς ἀποικίας ἃς ἐξέπεμψεν ἐπὶ καιρῶν, εἰς μὲν τὰς ὁμόρους Αἴγυπτον, Φοινίκην, Συρίαν τήν τε ἄλλην καὶ τὴν κοίλην προσαγορευομένην, εἰς δὲ τὰς πόῤῥω διῳκισμένας Παμφυλίαν, Κιλικίαν, τα πολλὰ τῆς Ἀσίας ἄχρι Βιθυνίας, καὶ τῶν τοῦ Πόντου μυχῶν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς Εὐρώπην, Θετταλίαν, Βοιωτίαν, Μακεδονίαν, Αἰτωλίαν, τὴν Ἀττικὴν, Ἄργος, Κόρινθον, τὰ πλεῖστα καὶ ἄριστα Πελο- 1032
ποννήσου. Καὶ οὐ μόνον αἱ ἤπειροι μεσταὶ τῶν P.
Ἰουδαϊκῶν ἀποικιῶν εἰσιν, ἀλλὰ καὶ νήσων αἱ δοκιμώταται, Εὔβοια, Κύπρος, Κρήτη. Καὶ σιωπῶ τὰς πέραν Εὐφράτου. Πᾶσαι γὰρ, ἔξω μέρους βραχέος, Βαβυλὼν καὶ τῶν ἄλλων σατραπειῶν αἳ ἀρετῶσαν ἔχουσι τὴν ἐν κύκλῳ γῆν, Ἰουδαίους ἔχουσιν οἰκήτορας. Ὥςτε ἂν μεταλάβῃ σοῦ τῆς εὐμενείας ἡ ἐμὴ πατρὶς, οὐ μία πόλις, ἀλλὰ καὶ μυρίαι τῶν ἄλλων εὐεργετοῦνται καθ' ἕκαστον κλῖμα τῆς οἰκουμένης ἱδρυθεῖσαι, τὸ Εὐρωπαῖον, τὸ Ἀσιανὸν, τὸ Λιβυκὸν, τὸ ἐν ἠπείροις, τὸ ἐν νήσοις πάραλόν τε καὶ μεσόγειον. Ἁρμόττει δέ σου τῷ μεγέθει τῆς τοσαύτης τύχης, διὰ τῶν εἰς μίαν πόλιν εὐεργεσιῶν, μυρίας ἄλλας συνευεργετεῖν, ὅπως διὰ πάντων τῶν τῆς οἰκουμένης μερῶν ᾄδηταί σου τὸ κλέος, καὶ οἱ μετ' εὐχαριστίας ἔπαινοι συνηχῶνται. Φίλων ἐνίων πατρίδας ὅλης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἠξίωσας πολιτείας, καὶ γεγόνασιν οἱ πρὸ μικροῦ δοῦλοι, δεσπόται ἑτέρων καὶ τῶν ἀπολελαυκότων τῆς χάριτος μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον, οἳ δι' οὓς γέγονεν ἥδονται. Καὶ ἐγὼ τίς εἰμι τῶν εἰδότων μὲν ὅτι δεσπότην ἔχω καὶ κύριον, κεκριμένων δὲ ἐν τῇ τάξει τῶν ἑταίρων, ἀξι-
588 ώματος μὲν ἕνεκα οὐ πολλῶν ὕστερος, εὐνοίας δὲ
M. οὐδενὸς δεύτερος, ἵνα μὴ λέγω πρῶτος, διά τε τὸ

πεφυκέναι καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν, αἷς
με κατεπλούτισας, θαῤῥήσας ἂν ἴσως αἰτήσασθαι
τῇ πατρίδι καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ τὴν Ῥωμαϊκὴν πο-
λιτείαν, ἐλευθερίαν γοῦν ἢ φόρων ἄφεσιν, οὐδὲν
δ᾽ ἀπετόλμησα τοιοῦτον αἰτήσασθαι· τὸ δὲ φορητό-
τατον, χάριν, σοὶ μὲν ἀζήμιον δοῦναι, τῇ δὲ πα-
τρίδι λαβεῖν ὠφελιμωτάτην. Τί γὰρ ἂν γένοιτο εὐ-
μενείας ἡγεμόνος ὑπηκόοις ἄμεινον ἀγαθόν; Ἐν Ἱε-
ροσολύμοις πρῶτον, αὐτοκράτορ, ἠγγέλη σοῦ ἡ εὐκ-
ταία διαδοχὴ, καὶ ἀπὸ τῆς ἱεροπόλεως ἐπὶ τὰς παρ᾽
ἑκάτερα ἠπείρους ἐχώρησεν ἡ φήμη τῆς προνομίας.
Καὶ διὰ τοῦτο τυγχάνειν ἐστὶν ἀξία παρὰ σοί. Κα-
θάπερ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις οἱ πρεσβύτατοι παῖ-
δες τυγχάνουσι πρεσβείων, ὅτι πρῶτοι τὸ πατρὸς
καὶ μητρὸς ὄνομα τοῖς γονεῦσιν ἐφήμισαν, τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ἐπειδὴ τῶν ἀνατολικῶν πρώτη πόλις αὕ-
τη σε προςεῖπεν αὐτοκράτορα, δικαία τυγχάνειν
πλειόνων ἐστὶν ἀγαθῶν. Εἰ δὲ μὴ, τῶν γοῦν ἴσων.
Τοσαῦτα δικαιολογηθεὶς καὶ δεηθεὶς ἅμα περὶ τῆς
πατρίδος, εἶμι τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ δέη-
σιν. Τοῦτο, Γάϊε δέσποτα, τὸ ἱερὸν χειρόκμητον
οὐδεμίαν ἐξ ἀρχῆς μορφὴν παρεδέξατο, διὰ τὸ ἕδος
εἶναι θεοῦ. Γραφέων μὲν γὰρ καὶ πλασμάτων ἔργα
μιμήματα τῶν αἰσθητῶν θεῶν εἰσιν. Τὸν δὲ ἀό-
ρατον εἰκονογραφεῖν ἢ διαπλάττειν οὐχ ὅσιον ἐνο-
μίσθη τοῖς ἡμετέροις προγόνοις. Ἀγρίππας ἐτίμησε
τὸ ἱερὸν ἐλθὼν, ὁ πάππος σου, καὶ ὁ Σεβαστὸς 1033
διὰ τοῦ κελεῦσαι τὰς πανταχόθεν ἀπαρχὰς ἐπιστο- P.
λαῖς πέμπειν ἐκεῖσε, καὶ διὰ τῆς ἐντελεχοῦς θυσίας,
καὶ ἡ προμάμμη σου **** Ὅθεν οὐδεὶς, οὐχ Ἕλ-
λην, οὐ Βάρβαρος, οὐ σατράπης, οὐ βασιλεὺς, οὐκ
ἐχθρὸς ἄσπονδος, οὐ στάσις, οὐ πόλεμος, οὐχ ἅλω-
σις, οὐ πόρθησις, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὄντων οὐδὲν
ἐνεωτέρισέ ποτε οὕτως εἰς τὸν νεὼν, ὡς ἄγαλμα ἢ
ξόανον ἤ τι τῶν χειροκμήτων ἱδρύσασθαι. Καὶ γὰρ
εἰ τοῖς οἰκήτορσι τῆς χώρας ἀπήχθοντο δυςμενεῖς

589 ὄντες, ἀλλ᾽ αἰδώς γέ τις ἢ φόβος εἰςήει παραλῦ-
M. σαί τι τῶν ἐξ ἀρχῆς νενομισμένων ἐπὶ τιμῇ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων καὶ πατρός. Ἤιδεσαν γὰρ ἐκ τούτων καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων τὰς τῶν θεηλάτων κακῶν φυομένας ἀνηκέστους συμφοράς. Ἧς χάριν αἰτίας ἀσεβὲς σπέρμα σπείρειν εὐλαβοῦντο, δεδιότες μὴ θερίζειν ἀναγκασθῶσι τοὺς ἐπ᾽ ὀλέθρῳ παντελεῖς καρπούς.

§. 37. "᾿Αλλὰ τί μοι ξένους καλεῖν μάρτυρας, ἔχοντι πολλοὺς τῶν οἰκειοτάτων σοὶ παραστῆσαι; Μάρκος Ἀγρίππας εὐθέως ὁ πρὸς μητρός σου πάππος, ἐν Ἰουδαίᾳ γενόμενος, ἡνίκα Ἡρώδης ὁ ἐμὸς πάππος ἐβασίλευε τῆς χώρας, ἀναβῆναι μὲν ἀπὸ θαλάττης εἰς τὴν μητρόπολιν ἐν μεσογείῳ κειμένην ἠξίωσε. Θεασάμενος δὲ τὸ ἱερὸν, καὶ τὸν τῶν ἱερέων κόσμον, καὶ τὴν τῶν ἐγχωρίων ἁγιστίαν, ἠγάσθη, χρῆμα νομίσας ὑπέρσεμνόν τι, καὶ παντὸς λόγου μεῖζον ἑωρακέναι. Καὶ διήγημα οὐδὲν ἦν ἕτερον αὐτῷ πρὸς τοὺς συνιόντας τότε τῶν ἑταίρων, ἢ ὁ τοῦ νεὼ καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸν ἁπάντων ἔπαινος. Ὅσας γοῦν ἡμέρας διέτριψεν ἐν τῇ πόλει κατὰ χάριν τὴν πρὸς Ἡρώδην, ἐφοίτησεν εἰς τὸ τέμενος τερπόμενος τῇ θέᾳ καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν θυσιῶν καὶ τῆς περὶ τὰ ἱερουργούμενα λειτουργίας καὶ τάξεως καὶ τῆς περὶ τὸν ἀρχιερέα σεμνότητος, ὁπότε ἀσκηθείη τῇ ἱερᾷ στολῇ, καὶ κατάρχοι τῶν ἱερῶν. Ἀναθήμασι δὲ κοσμήσας ὅσοις ἐξῆν τὸ ἱερὸν, καὶ τοὺς οἰκήτορας εὐεργετήσας ὅσα μὴ βλάψη χαριζόμενος, Ἡρώδην εὐφημήσας πολλὰ καὶ εὐφημηθεὶς μυρία, παρεπέμφθη μέχρι λιμένων, οὐχ ὑπὸ μιᾶς πόλεως, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς χώρας ἁπάσης, φυλλοβολούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ἐπ᾽ εὐσεβείᾳ. Τί δὲ ὁ ἕτερός σου πάππος Τιβέριος Καῖσαρ; Οὐχὶ ταῦτα φαίνεται προῃρημένος; Ἐν γοῦν τρισὶν καὶ εἴκοσι ἔτεσιν οἷς αὐτοκράτωρ ἐγένετο, τὴν κατὰ τὸ ἱερὸν ἐκμηκίστων

τα διεξελθόντες. Οἷα οὖν ἐγκότως ἔχων καὶ βαρύ-
μηνις ἄνθρωπος, ἐν ἀμηχάνοις ἦν, μήτε καθελεῖν
τὰ ἅπαξ ἀνατεθέντα θαῤῥῶν, μήτε βουλόμενός τι
τῶν πρὸς ἡδονὴν τοῖς ὑπηκόοις ἐργάσασθαι, ἅμα
δὲ καὶ τὴν ἐν τούτοις σταθερότητα Τιβερίου μὴ
ἀγνοῶν. Ἅπερ ὁρῶντες οἱ ἐν τέλει καὶ συνιέντες ὅτι
μετανοεῖ μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, δοκεῖν δὲ οὐ
βούλεται, γράφουσι Τιβερίῳ δεητικωτάτας ἐπιστο-
λάς. Ὁ δὲ διαγνοὺς, οἷα μὲν εἶπε Πίλατον, οἷα
δὲ ἠπείλησεν; Ὡς δὲ ὠργίσθη, καίτοι οὐκ εὔλη-
πτος ὢν ὀργῇ, περιττόν ἐστι διηγεῖσθαι, τοῦ πράγ-
ματος ἐξ αὐτοῦ φωνὴν ἀφιέντος. Εὐθέως γὰρ οὐ-
δὲν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπερθέμενος ἐπιστέλλει, μυ-
ρία μὲν τοῦ καινουργηθέντος τολμήματος ὀνειδίζων
καὶ ἐπιπλήττων, κελεύων δὲ αὐτίκα καθελεῖν τὰς
ἀσπίδας, καὶ μετακομισθῆναι ἐκ τῆς μητροπόλεως
εἰς τὴν ἐπὶ θαλάττῃ Καισάρειαν ἐπώνυμον τοῦ προ-
πάππου Σεβαστὴν, ἵνα ἀνατεθεῖεν ἐν τῷ Σεβαστείῳ
καὶ ἀνετέθησαν. Οὕτως ἀμφότερα ἐφυλάχθη, καὶ
591 ἡ τιμὴ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἡ περὶ τὴν πόλιν
M. ἀρχαία συνήθεια.

§. 39. Τοτὲ μὲν οὖν ἀσπίδες ἦσαν, αἷς οὐδὲν
ἀνεζωγράφητο μίμημα· νυνὶ δὲ κολοσσιαῖος ἀν-
δριάς. Καὶ τοτὲ μὲν ἡ ἀνάθεσις ἐν οἰκίᾳ τῶν ἐπι- 1035
τρόπων ἦν· τὴν δὲ μέλλουσάν φασιν ἐσωτάτω τοῦ P.
ἱεροῦ κατ' αὐτὰ ἄδυτα γίνεσθαι, εἰς ἃ ἅπαξ τοῦ
ἐνιαυτοῦ ὁ μέγας ἱερεὺς εἰςέρχεται τῇ νηστείᾳ λεγο-
μένῃ μόνον ἐπιθυμιάσων, καὶ κατὰ τὰ πάτρια εὐ-
ξόμενος φορὰν ἀγαθῶν εὐετηρίαν τε καὶ εἰρήνην
ἅπασιν ἀνθρώποις. Καὶ ἂν ἄρα τίς που οὐ λέγω
τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱερέων, οὐχὶ
τῶν ὑστάτων, ἀλλὰ τῶν τὴν εὐθὺς μετὰ τὸν πρῶ-
τον τάξιν εἰληχότων, ἢ καθ' αὐτὸν ἢ καὶ μετ' ἐκεί-
νου συνειςέλθῃ, μᾶλλον δὲ καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς
δυσὶν ἡμέραις τοῦ ἔτους, ἢ καὶ τῇ αὐτῇ τρὶς, ἢ
καὶ τετράκις εἰςφοιτήσῃ, θάνατον ἀπαραίτητον ὑπο-

μένει. Τοσαύτη τις ἐστιν ἡ περὶ τὰ ἄδυτα φυλακὴ τοῦ νομοθέτου, μόνα ἐκ πάντων ἄβατα καὶ ἄψαυστα βουληθέντος αὐτὰ διατηρεῖσθαι. Πόσους ἂν οὖν οἴει θανάτους ἑκουσίως ὑπομένειν τοὺς περὶ ταῦτα ὡσιωμένους, εἰ θεάσαιντο τὸν ἀνδριάντα εἰςκομιζόμενον; Ἐμοὶ μὲν δοκοῦσι γενεὰς ὅλας αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀποσφάξαντες, ἐπὶ τοῖς τῶν οἰκείων πτώμασιν ἑαυτοὺς τελευταῖον καθιερεύσειν. Ταῦτα μὲν Τιβέριος ἔγνω· τί δὲ ὁ σὸς πρόπαππος, ὁ τῶν πώποτε γενομένων αὐτοκρατόρων ἄριστος, ὁ πρῶτος ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τύχης Σεβαστὸς ὀνομασθεὶς, ὁ τὴν εἰρήνην διαχέας πάντη διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἄχρι τῶν τοῦ κόσμου περάτων; Οὐκ ἀκοῇ πυνθανόμενος τὰ περὶ τὸ ἱερὸν, καὶ ὅτι οὐδέν ἐστιν ἀφίδρυμα ἐν αὐτῷ χειρόκμητον, ὁρατὸν ἀοράτου μίμημα φύσεως, ἐθαύμαζε καὶ προσεκύνει; Φιλοσοφίας οὐκ ἄκροις χείλεσι γευσάμενος, ἀλλ' ἐπιπλέον ἑστιαθεὶς καὶ σχεδόν τι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑστιώμενος, τὰ μὲν μνήμαις ὧν ἡ διάνοια προμαθοῦσα τὰ φιλοσοφίας ἀνεπόλει, τὰ δὲ καὶ ταῖς τῶν συνόντων ἀεὶ λογίων συνδιαιτήσεσι. Κατὰ γὰρ τὰς ἐν δείπνῳ συνουσίας ὁ πλεῖστος χρόνος ἀπενέμετο τοῖς ἀπὸ παιδείας, ἵνα μὴ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῖς οἰκείοις ἀνατρέφοιτο.

§. 40. Τεκμηρίοις δὲ ἀφθόνοις πιστώσασθαι δυνάμενος, τὸ βούλημα τοῦ Σεβαστοῦ προπάππου σοῦ, δυσὶν ἀρκεσθήσομαι. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐπέστειλε τοῖς ἐπιτρόποις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐπικρατειῶν, πυθόμενος ὀλιγωρεῖσθαι τὰς ἱερὰς ἀπαρχὰς, ἵνα ἐπιτρέπωσι τοῖς Ἰουδαίοις μόνοις εἰς τὰ συναγώγια συνέρχεσθαι. Μὴ γὰρ εἶναι ταῦτα συνόδους ἐκ μέθης καὶ παροινίας ἐπὶ συστάσει ὡς λυ-
592 μαίνεσθαι τὰ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ διδασκαλεῖα σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, ἀνδρῶν ἐπιτηδευόντων μὲν ἀρετὴν ἀπαρχὰς δὲ ἐτησίους εἰςφερόντων, ἐξ ὧν ἀνάγουσι θυσίας, στέλλοντες ἱεροπομποὺς εἰς τὸ

ν Ἱεροσολύμοις ἱερόν. Εἶτα κελεύει μηδένα ἐμποδὼν ἵστασθαι τοῖς Ἰουδαίοις, μήτε συνιοῦσι, μήτε 1036 συνειςφέρουσι, μήτε διαπεμπομένοις κατὰ τὰ πά- P. τρια εἰς Ἱεροσόλυμα. Ταῦτα γὰρ εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασι, τοῖς γοῦν πράγμασιν ἐπέσταλται. Μίαν δὲ ἐπιστολὴν ὑποτέταχα πρὸς τὴν σὴν τοῦ δεσπότου πειθώ, ἣν Γάϊος Νορβανὸς Φλάκκος ἐπιστέλλει, δηλῶν τὰ ὑπὸ Καίσαρος αὐτῷ γραφέντα. Ἔστι δὲ τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀντίγραφον τόδε·

Γάϊος Νορβανὸς Φλάκκος ἀνθύπατος Ἐφεσίων ἄρχουσι χαίρειν.

« Καῖσάρ μοι ἔγραψεν Ἰουδαίους, οὗ ἂν ὦσιν, ἰδίῳ ἀρχαίῳ ἐθισμῷ νομίζειν συναγομένους χρήματ' ἐςφέρειν ἃ πέμπουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Τούτους οὐκ ἠθέλησε κωλύεσθαι τοῦτο ποιεῖν. Ἔγραψα οὖν ὑμῖν, ἵν' εἰδῆτε ὡς ταῦτα οὕτω γίνεσθαι κελεύω».

Ἆρ' οὐκ ἐναργὴς πίστις ἐστὶν, αὐτοκράτορ, τῆς Καίσαρος προαιρέσεως ἡ περὶ τὴν τοῦ ἡμετέρου ἱεροῦ τιμὴν, ᾗ ἐκέχρητο, μὴ βουληθεὶς τῷ κοινῷ τύπῳ τῶν συνόδων ἀναιρεθῆναι τὰς τῶν Ἰουδαίων εἰς ταυτὸ συμφοιτήσεις, ἃς ἀπαρχῶν ἕνεκα ποιοῦνται καὶ τῆς ἄλλης εὐσεβείας; Ἕτερον δέ ἐστιν οὐκ ἀποδέον τούτου δεῖγμα σαφέστατον τῆς βουλήσεως τοῦ Σεβαστοῦ. Διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προςόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται — ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφήδρυνε τὸν βωμὸν — ἐπιστάμενος σαφῶς ὅτι οὐδέν ἐστιν ἀφίδρυμα οὔτε φανερὸν οὔτε ἀφανές. Ἀλλὰ ὁ τοσοῦτος ἡγεμὼν κατὰ φιλοσοφίαν οὐδενὸς δεύτερος, ἐλογίσατο παρ' ἑαυτῷ ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τοῖς περιγείοις ἐξαίρετον ἀπονενεμῆσθαι τόπον ἱερὸν τῷ ἀοράτῳ θεῷ, μηδὲν ὁρατὸν

ἀπεικόνισμα περιέξοντα πρὸς μετουσίαν ἐλπίδων χρη-
στῶν καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν τελείων. Ὑφηγητῇ
τοιούτῳ τῆς εὐσεβείας χρησαμένη καὶ ἡ προμάμμη
σου Ἰουλία σεβαστὴ κατεκόσμησε τὸν νεὼν χρυσαῖς
φιάλαις καὶ σπονδείοις, καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πο-
λυτελεστάτων πλήθει. Τί παθοῦσα καὶ αὐτὴ, μη-
δενὸς ἔνδον ὄντος ἀφιδρύματος; Ἀσθενέστεραι γάρ
πώς εἰσι γνῶμαι γυναικῶν, ἔξω τῶν αἰσθητῶν μη-
δὲν ἰσχύουσαι νοητὸν καταλαβεῖν. Ἡ δέ γε καθά-
593 περ ἐν τοῖς ἄλλοις ὅλου τοῦ γένους καὶ ἐν τούτῳ
M. διηνέγκεν, ὑπὸ παιδείας ἀκράτου φύσει καὶ μελέτῃ
περιγεγενημένης, ἀῤῥενωθεῖσα τὸν λογισμὸν ὃς οὕ-
τως ὀξυδερκὴς ἐγεγένητο, ὡς μᾶλλον τὰ νοητὰ κα-
ταλαμβάνειν τῶν αἰσθητῶν, καὶ ταῦτα νομίζειν
ἐκείνων εἶναι σκιάς.

§. 41. Ἔχων οὖν δέσποτα τῆς ἡμετέρας προαι-
ρέσεως τοιαῦτα παραδείγματα πάντα οἰκειότατα καὶ
συγγενέστατα, ἀφ' ὧν ἐσπάρης καὶ ἀνέβλαστες καὶ
τοσοῦτον ηὐξήθης, διατήρησον ἃ καὶ ἐκείνων ἕκαστος.
Παρακλητεύουσι τοῖς νόμοις αὐτοκρατεῖς πρὸς αὐτο-
κράτορα, σεβαστοὶ πρὸς σεβαστὸν, πάπποι καὶ 1037
πρόγονοι πρὸς ἔκγονον, πλείους πρὸς ἕνα, μονονουχὶ P.
φάσκοντες, ἐν ταῖς ἡμετέραις βουλήσεσιν, ἃ μένει
καὶ μέχρι τήμερον ἐφυλάχθη νόμιμα, μὴ καθέλῃς·
καὶ γὰρ εἰ μηδὲν ἐκ τῆς καταλύσεως αὐτῶν ἀπαν-
τηθείη παλίμφημον, ἀλλ' ἥ γε τοῦ μέλλοντος ἀδη-
λότης, καὶ τοῖς θαῤῥαλεωτάτοις, εἰ μὴ καταφρονη-
ταὶ τῶν θείων εἰσὶν, οὐ παντελῶς ἐστιν ἄφοβος.
Ἐὰν καταλέγωμαι τὰς εἰς ἐμαυτὸν ἐκ σοῦ γενομένας
εὐεργεσίας, ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, πρὸς τῷ μηδὲ
ἁρμόττον εἶναι προηγούμενον ἔργον πάρεργον ἑτέρου
ποιεῖσθαι λόγου. Καὶ ἂν ἡσυχάζω μέντοι, τὰ πρά-
γματα αὐτὰ βοᾷ καὶ φωνὴν ἀφίησιν. Ἔλυσάς με
σιδήρῳ δεδεμένον. Τίς οὐκ οἶδεν; Ἀλλὰ μὴ χαλε-
πωτέροις δεσμοῖς, αὐτοκράτορ, ἐπισφίγξῃς. Οἱ μὲν

γὰρ λυθέντες μέρει περιεβέβληντο τοῦ σώματος· οἱ δὲ νῦν προςδοκώμενοι ψυχῆς εἰσιν, ὅλην αὐτὴν δι' ὅλων μέλλοντες πιέζειν. Τὸν ἐπικρεμάμενον ἀεὶ τοῦ θανάτου φόβον ἀπώσω, καὶ τεθνεῶτα τῷ δέει ζωπυρήσας, καθάπερ ἐκ παλιγγενεσίας ἀνήγειρας. Διατήρησον τὴν χάριν, αὐτοκράτορ, ἵνα μὴ ὁ σὸς Ἀγρίππας ἀποτάξηται τῷ βίῳ. Δόξω γὰρ οὐ τοῦ σωθῆναι χάριν ἀφίεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῦ βαρυτέρας ἐνδεξάμενος συμφορὰς, ἐπισημότερον τελευτῆσαι. Τὸν μέγιστον καὶ εὐτυχέστατον ἐν ἀνθρώποις κλῆρον ἐχαρίσω μοι βασιλείαν, πάλαι μὲν μιᾶς χώρας, αὖθις δὲ καὶ ἑτέρας μείζονος, τὴν Τραχωνῖτιν λεγομένην καὶ τὴν Γαλιλαίαν συνάψας, μὴ τὰ πρὸς περιουσίαν μοι χαρισάμενος, ὦ δέσποτα, τὰ ἀναγκαῖα ἀφέλῃς· μηδὲ εἰς φῶς ἀναγαγὼν τηλαυγέστατον ἐξ ὑπαρχῆς εἰς βαθύτατον σκότος ῥίψῃς. Ἐξα-
94 νίσταμαι τῶν λαμπρῶν ἐκείνων, τὴν πρὸ μικροῦ
L. τύχην οὐ παραιτοῦμαι. Πάντα ὑπαλλάττομαι ἑνὸς τοῦ μὴ κινηθῆναι τὰ πάτρια. Τίς γὰρ ἄν μου γένοιτο λόγος ἢ παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις; Ἀνάγκη γὰρ δυοῖν θάτερον, ἢ προδότην τῶν ἰδίων, ἤ σοι μηκέτι ὁμοίως φίλον νομισθῆναι, ὧν τί ἂν εἴη μεῖζον κακόν; Εἰ μὲν γὰρ ἐν τῇ τάξει τῶν ἑταίρων ἔτι καταριθμοῦμαι, προδοσίας ἐξοίσομαι δόξαν, ἐὰν μήτε ἡ πατρὶς ἀπαθὴς παντὸς κακοῦ διαφυλαχθῇ, μήτε τὸ ἱερὸν ἄψαυστον. Τὰ γὰρ τῶν ἑταίρων καὶ προςπεφευγότων ταῖς αὐτοκρατορικαῖς ἐπιφανείαις ὑμεῖς οἱ μεγάλοι διασώζετε. Εἰ δὲ ὑποικουρεῖ τι σοῦ τὴν διάνοιαν ἄχθος, μὴ δήσῃς ὡς Τιβέριος, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ δεθῆναί ποτε αὖθις ἐλπίδα συνανελὼν, κέλευσον ἐκποδὼν αὐτίκα γενέσθαι. Τί γὰρ ἐμοὶ ζῆν καλὸν, ᾧ μία σωτηρίας ἐλπὶς ἦν, τὸ σὸν εὐμενές";

§. 42. Ταῦτα γράψας καὶ σφραγισάμενος πέμπει Γαΐῳ, καὶ συγκλεισάμενος οἴκοι κατέμενεν, ἀγω- P.
νιῶν καὶ συγκεχυμένος, καὶ πῶς ἐντύχοι μάλιστα 1038

φροντίζων. Οὐ γὰρ βραχὺς ἐπέῤῥιπτο κίνδυνος, ἀλλ' ὁ περὶ ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ παντελοῦς πορθήσεως, οὐ μόνον τοῖς τὴν ἱερὰν χώραν κατοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἰουδαίοις. Λαβὼν δὲ καὶ διαναγινώσκων ἐφ' ἑκάστῳ τῶν νοημάτων, ἅμα μὲν ᾤδει, μὴ κατορθουμένου τοῦ βουλήματος. Ἅμα δὲ καὶ ἐπεκλᾶτο ταῖς δικαιολογίαις ὁμοῦ καὶ δεήσεσι, καὶ τὸν Ἀγρίππαν τῇ μὲν ἐπῄνει, τῇ δὲ ἐμέμφετο. Ἠτιᾶτο μὲν τῆς εἰς τοὺς ὁμοφύλους ἄγαν ἀρεσκείας, μόνους ἀνθρώπων ἀφηνιάζοντας καὶ ἐκτρεπομένους αὐτοῦ τὴν ἐκθέωσιν. Ἐπῄνει δὲ τῷ μηδὲν ἐν ἑαυτῷ συσκιάζειν καὶ ἐπικρύπτειν, ἅπερ ἔλεγεν εἶναι δείγματα ἐλευθεριωτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἠθῶν. Ἡμερωθεὶς οὖν, ὅσα τῷ δοκεῖν, ἀποκρίσεων χρηστοτέρων ἠξίωσεν, Ἀγρίππᾳ τὸ ἀνωτάτω καὶ μέγιστον δωρούμενος, τὸ μηκέτι γενέσθαι τὴν ἀνάθεσιν, καὶ Ποπλίῳ Πετρωνίῳ τῷ τῆς Συρίας ἐπιτρόπῳ κελεύει γραφῆναι μηδὲν ἐπὶ τῷ ἱερῷ τῶν Ἰουδαίων ἔτι νεώτερον κινεῖν. Ὅμως μέντοι καὶ τὴν χάριν διδοὺς, ἔδωκεν οὐκ ἀκέραιον, ἀλλ' ἀναμίξας αὐτῇ δέος ἀργαλεώτερον. Προσγράφει γάρ· "Ἐὰν δέ τινες ἐν ταῖς ὁμόροις ἔξω μιᾶς τῆς μητροπόλεως ἐθέλοντες βωμοὺς ἢ ἱερὰ ἤ τινας εἰκόνας ἢ ἀνδριάντας ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἱδρύεσθαι, κωλύωνται τοὺς εἴργοντας ἢ παραχρῆμα κολάζειν, ἢ εἰς αὐτὸν ἀνάγειν". Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἦν ἕτερον, ἢ στάσεων καὶ ἐμφυλίων πολέμων ἀρχὴ, καὶ τῆς δωρεᾶς ἣν ἐπ' εὐθείας ἐδόκει παρασχεῖν, πλάγιός τις ἀναίρεσις. Ἔμελλον γὰρ οἱ μὲν κατὰ τὴν πρὸς Ἰουδαίους φιλονεικίαν μᾶλλον ἢ τὸ πρὸς Γάϊον εὐσεβὲς καταπλήσειν τὴν
595 χώραν ἅπασαν ἀναθημάτων. Οἱ δὲ ἐν ὄψεσι
M. ταῖς αὐτῶν τὴν τῶν πατρίων ὁρῶντες κατάλυσιν, εἰ καὶ πάντων ἦσαν προπαθέστατοι, μὴ ἀνέχεσθαι. Γάϊος δὲ τοὺς παρακινηθέντας τιμωρίᾳ κρίνων μεγίστῃ, ἀνατεθῆναι πάλιν κελεύειν τὸν ἀνδριάντα ἐν

τῷ ἱερῷ. Προνοίᾳ δέ τινι καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πάντα ἐφορῶντος καὶ σὺν δίκῃ πρυτανεύοντος θεοῦ, τῶν ὁμόρων παρεκίνησεν οὐδὲν οὐδὲ εἷς, ὡς μὴ χρείαν τινὰ γενέσθαι, ἢ πρὸ μετριωτέρας μέμψεως ἀπαραίτητοι ἔμελλον ἀπαρτᾶσθαι συμφοραί. Τί δὲ ὄφελος, εἴποι τις ἄν. Οὐδὲ γὰρ ἠρεμούντων ὁ Γάϊος ἠρέμει, μετανοῶν ἐπὶ τῇ χάριτι ἤδη καὶ τὴν πρὸ μικροῦ ζωπυρῶν ἐπιθυμίαν. Προςτάττει γὰρ ἕτερον ἀνδριάντα δημιουργεῖσθαι κολοσσιαῖον, χαλκοῦν ἐπίχρυσον ἐν Ῥώμῃ, μηκέτι τὸν ἐν Σιδῶνι κινῶν, ἵνα μὴ τῇ κινήσει διαταράξῃ τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἠρεμοῦντος καὶ τῆς ὑπονοίας ἀπηλλαγμένου, κατὰ 1039
πολλὴν ἡσυχίαν ἀφανῶς ἐν ταῖς ναυσὶ κομισθέντα, P.
λαθὼν τοὺς πολλοὺς ἐξαίφνης ἱδρύσηται.

§. 43. Τοῦτο δὲ πράξειν ἔμελλεν ἐν παράπλῳ, κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίαν. Ἄλεκτος γάρ τις αὐτὸν ἔρως κατεῖχε τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς ἣν ἐπόθει σπουδῇ πάσῃ παραγενέσθαι, καὶ ἀφικόμενος πλεῖστον χρόνον ἐνδιαιτηθῆναι, νομίζων τὴν ἐκθέωσιν, ἣν ὠνειροπόλει, μίαν ταύτην πόλιν καὶ γεγενηκέναι καὶ συναυξῆσαι, καὶ ταῖς ἄλλαις παράδειγμα γεγενῆσθαι τοῦ σεβασμοῦ, μεγίστην τε οὖσαν καὶ ἐν καλῷ τῆς οἰκουμένης. Τὰ γὰρ τῶν μεγάλων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε πόλεων τοὺς καταδεεστέρους ἄνδρας τε καὶ δήμους ζηλοῦν ἐπιχειρεῖν. Ἦν μέντοι καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πάντα τὴν φύσιν ἄπιστος, ὡς εἰ καί τι χρηστὸν ἐργάσαιτο, μετανοεῖν εὐθὺς, καὶ τρόπον τινὰ δι' οὗ καὶ τουτὶ λυθήσεται ζητεῖν μετὰ μείζονος ἀνίας καὶ βλάβης. Οἷόν δή τι λέγω, δεσμώτας ἔλυσεν ἐνίους, ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει πάλιν ἔδησε, βαρυτέραν τῆς προτέρας ἐπαγαγὼν συμφορὰν τὴν ἐκ δυςελπιστίας. Πάλιν κατέγνω φυγὴν ἑτέρων θάνατον προςδοκησάντων, οὐκ ἐπειδὴ συνῄδεισαν αὑτοῖς ἄξια θανάτου πεπραχέναι, ἢ συνόλως βραχυτέρας ἡςτινοςοῦν τιμωρίας, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ὠμότητα τοῦ δικαστοῦ μὴ προςδοκῶντες

ἀποφεύξεσθαι. Τούτοις ἕρμαιον ἦν ἡ φυγὴ καὶ
ἰσότιμος καθόδῳ, τὸν περὶ ψυχῆς ἀνωτάτω κίνδυ-
νον ἀποδεδρακέναι νομίζουσιν. Ἀλλ' οὐ μακρὸς
διῆλθε χρόνος, καὶ τῶν στρατευομένων ἐπιπέμψας
τινὰς, μηδενὸς καινοτέρου προσπεσόντος, τοὺς ἀρί-
στους καὶ εὐγενεστάτους ἤδη ζῶντας ὡς ἐν πατρίσι
596 ταῖς νήσοις, καὶ τὴν ἀτυχίαν εὐτυχέστατα φέρον-
M. τας ἀθρόους ἀναιρεῖ, πένθος οἰκτρότατον καὶ ἀπροσ-
δόκητον οἴκοις τῶν ἐν Ῥώμῃ μεγάλων προσβαλών.
Εἰ δέ τισι καὶ δωρεὰν ἔδωκεν ἀργύριον, οὐχ ὡς
δάνειον ἀνέπραττε, τόκους προσεκλέγων καὶ ἐπιτο-
κίας, ἀλλ' ὡς φώριον μετὰ μεγίστης τῶν λαβόντων
ζημίας. Οὐ γὰρ ἐξήρκει τὰ δοθέντα τοῖς ἀθλίοις
ἀποτιννύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐσίας ὅλας προσεισέφε-
ρον, ἃς ἢ παρὰ γονέων ἢ παρ' οἰκείων ἢ φίλων
ἐκληρονόμουν, ἢ ποριστὴν ἑλόμενοι βίον ἐκτήσαντο
αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν. Οἱ δὲ σφόδρα παρ' αὐτῷ εὐδο-
κιμεῖν οἰόμενοι τρόπον ἕτερον τὸν σὺν ἡδονῇ μετὰ
προσποιήσεως φιλικῆς ἐβλάπτοντο, πάμπολλα μὲν
εἰς τὰς ἀκρίτους καὶ ἀτάκτους καὶ ἐξαπιναίους ἀπο-
δημίας ἀναλίσκοντες, πάμπολλα δὲ εἰς τὰς ἑστιά-
σεις. Ὅλας γὰρ οὐσίας ἐξανάλουν εἰς ἑνὸς δείπνου
παρασκευὴν, ὡς καὶ δανείζεσθαι· τοσαύτη τις ἦν ἡ
πολυτέλεια. Τοιγαροῦν ἀπηύχοντό τινες ἤδη τὰς
δεδομένας ὑπ' αὐτοῦ χάριτας, ὑπολαμβάνοντες οὐκ
ὠφέλειαν μόνον, ἀλλὰ δέλεαρ εἶναι καὶ ἐνέδραν 1040
ἀφορήτου ζημίας. Τοσαύτη μὲν οὖν τις περὶ τὸ P.
ἦθος ἦν ἀνωμαλία πρὸς ἅπαντας, διαφερόντως δὲ
πρὸς τὸ Ἰουδαίων γένος, ᾧ χαλεπῶς ἀπεχθανόμε-
νος, τὰς μὲν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι προσευχὰς ἀπὸ
τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἀρξάμενος σφετερίζεται, κα-
ταπλήσας εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων τῆς ἰδίας μορ-
φῆς. Ὁ γὰρ ἑτέρων ἀνατιθέντων ἀφεὶς, αὐτὸς
ἱδρύετο δυνάμει. Τὸν δὲ ἐν τῇ ἱεροπόλει νεὼν, ὃς
λοιπὸς ἦν ἄψαυστος, ἀσυλίας ἠξιωμένος τῆς πάσης,
μεθηρμόζετο καὶ μετεσχημάτιζεν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν,

ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου. Τί φῄς; Σὺ μὲν ἄνθρωπος ὢν αἰθέρα καὶ οὐρανὸν ζητεῖς προςλαβεῖν, οὐκ ἀρκεσθεὶς τῷ πλήθει τῶν τοσούτων ἠπείρων, νήσων, ἐθνῶν, κλιμάτων, ὧν ἀνῆψω τὴν ἀρχήν; Τὸν δὲ θεὸν οὐδενὸς τῶν ἐνταῦθα καὶ παρ' ἡμῖν ἀξιοῖς, οὐ χώρας, οὐ πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὸν βραχὺν οὕτως περίβολον αὐτῷ καθιερωθέντα καὶ καθωσιωθέντα χρησμοῖς καὶ λογίοις θεσφάτοις ἀφελέσθαι διανοῇ, ἵν' ἐν τῷ τῆς
597 τοσαύτης γῆς περιβόλῳ, μηδὲν ἴχνος, μηδὲν ὑπό-
M. μνημα καταληφθῇ τιμῆς καὶ εὐσεβείας τῆς εἰς τὸν ὄντως ὄντα ἀληθῆ θέον; Καλὰς ὑπογράφεις τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐλπίδας. Ἀγνοεῖς ὅτι πηγὰς ἀνατέμνεις ἀθρόων κακῶν, καινουργῶν καὶ μεγαλουργῶν ἃ μήτε δρᾶν μήτε λογίζεσθαι θέμις;

§. 44. Ἄξιον δὲ ἐπιμνησθῆναι καὶ ὧν εἴδομέν τε καὶ ἠκούσαμεν, μεταπεμφθέντες ἀγωνίσασθαι τὸν περὶ τῆς πολιτείας ἀγῶνα. Εἰςελθόντες γὰρ εὐθὺς ἔγνωμεν ἀπὸ τοῦ βλέμματος καὶ τῆς κινήσεως, ὅτι οὐ πρὸς δικαστὴν, ἀλλὰ κατήγορον ἀφίγμεθα, τῶν ἀντιτεταγμένων μᾶλλον ἐχθρόν. Δικαστοῦ μὲν γὰρ ἔργα ταῦτα ἦν, καθίσαι μετὰ συνέδρων ἀριστίνδην ἐπιλελεγμένων ἐξεταζομένης ὑποθέσεως μεγίστης, ἐν τετρακοσίοις ἔτεσιν ἡσυχασθείσης, καὶ νῦν πρῶτον εἰςαγομένης ἐπὶ μυριάσι πολλαῖς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων, ἑκατέρωθεν στῆναι τοὺς ἀντιδίκους μετὰ τῶν συναγορευόντων, ἐν μέρει μὲν ἀκοῦσαι τῆς κατηγορίας, ἐν μέρει δὲ τῆς ἀπολογίας πρὸς μεμετρημένον ὕδωρ, ἀναστάντα βουλεύσασθαι μετὰ τῶν συνέδρων, τί χρὴ φανερῶς ἀποφήνασθαι γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ· τυράννου δὲ ἀμειλίκτου δεσποτικὴν ὀφρὺν ἐπανατειναμένου τὰ πραχθέντα. Χωρὶς γὰρ τοῦ μηδὲν ὧν ἀρτίως εἶπον ἐργάσασθαι, μεταπεμψάμενος τοὺς δυεῖν κήπων ἐπιτρόπους, τοῦ τε Μαικήνα καὶ Λαμία — πλησίον δέ εἰσιν ἀλλήλων τε καὶ τῆς πόλεως, ἐν οἷς ἐκ τριῶν ἢ τεττάρων ἡμε-

ρῶν διέτριβε· κεῖθι γὰρ ἐπὶ παροῦσιν ἡμῖν ἡ κατὰ παντὸς τοῦ ἔθνους ἔμελλε σκηνοβατεῖσθαι δραματοποιΐα — κελεύει τὰς ἐπαύλεις αὐτῷ πάσας πε- 1041
ριανοιχθῆναι· βούλεσθαι γὰρ μετὰ ἀκριβείας ἑκά- P.
στας ἰδεῖν. Ἡμεῖς δὲ ὡς αὐτὸν εἰςαχθέντες ἅμα τῷ θεάσασθαι, μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας τῆς ἁπάσης νεύοντες εἰς τὸ ἔδαφος ἐδεξιούμεθα, Σεβαστὸν Αὐτοκράτορα προςειπόντες. Ὁ δὲ οὕτως ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρώπως ἀντιπροςηγόρευσεν, ὡς μὴ μόνον τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν ἀπογνῶναι. Σαρκάζων γὰρ ἅμα καὶ σεσηρὼς, "Υμεῖς", εἶπεν, "ἐστὲ οἱ θεομισεῖς, οἱ θεὸν μὴ νομίζοντες εἶναί με, τὸν ἤδη παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀνωμολογημένον, ἀλλὰ τὸν ἀκατονόμαστον ὑμῖν"; Καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπεφήμιζε πρόςρησιν, ἣν οὐδὲ ἀκούειν θεμιτὸν, οὐχ ὅτι διερμηνεύειν αὐτολεξεί. Πάσης εὐθὺς ἀνεπλήσθησαν ἡδονῆς οἱ τῆς ἐναντίας μερίδος πρέσβεις, ἤδη κατωρθωκέναι διὰ τῆς πρώτης ἀναφθέγξεως Γαΐου τὴν πρεσβείαν νομίζοντες·
598 ἐπεχειρονόμουν, ἀνορχοῦντο, τὰς τῶν θεῶν ἁπάν-
M. των ἐπωνυμίας ἐπεφήμιζον αὐτῷ.

§. 45. Γανύμενον δὲ ταῖς ὑπὲρ ἀνθρωπίνην φύσιν προςρήσεσι, θεασάμενος ὁ πικρὸς συκοφάντης Ἰσίδωρος· "Ἔτι μᾶλλον", ἔφη, "δέσποτα, μισήσεις τοὺς παρόντας καὶ τοὺς ὧν εἰσιν ὁμόφυλοι, ἐὰν γνῷς τὴν εἰς σὲ κακόνοιαν αὐτῶν καὶ ἀσέβειαν. Ἁπάντων γὰρ ἀνθρώπων ὑπὲρ σωτηρίας τῆς σῆς θυσίας ἀναγόντων εὐχαριστηρίους, οὐκ ὑπέμειναν οὗτοι μόνοι θύειν. Ὅταν δὲ 'οὗτοι' λέγω, καὶ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους συμπαραλαμβάνω". Ἀναβοησάντων δὲ ἡμῶν ὁμοθυμαδὸν, "Κύριε Γάϊε, συκοφαντούμεθα! Καὶ γὰρ ἐθύσαμεν, καὶ ἑκατόμβας ἐθύσαμεν, ὧν τὸ αἷμα τῷ βωμῷ περισπείσαντες τὰ κρέα οὐκ εἰς θοινὴν καὶ εὐωχίαν οἴκαδε ἐκομίσαμεν, ὡς ἔθος ἐνίοις ποιεῖν, ἀλλ' ὁλόκαυτα τὰ ἱερεῖα παραδόντες τῇ ἱερᾷ φλογί· καὶ τρὶς, οὐκ ἅπαξ, ἤδη·

Πρῶτον μὲν ὅτε διεδέξω τὴν ἡγεμονίαν· δεύτερον δὲ, ὅτε τὴν βαρεῖαν ἐκείνην νόσον, ἣν πᾶσα ἡ οἰκουμένη συνενοσήσεν ἐξέφυγες· τρίτον δὲ, κατὰ τὴν ἐλπίδα τῆς γερμανικῆς νίκης". — "Ἔστω", φησὶ, "ταῦτα ἀληθῆ, τεθύκατε, ἀλλ' ἑτέρῳ, καὶ οὐχ ὑπὲρ ἐμοῦ. Τί οὖν ὄφελος; Οὐδὲ γὰρ ἐμοὶ τεθύκατε". Φρίκη βύθιος εὐθὺς κατέσχεν ἡμᾶς ἐπὶ τῷ προτέρῳ καὶ τοῦτο ἀκούσαντας, ἣ καὶ μέχρι τῆς ἐπιφανείας ἀνεχύθη. Καὶ ταῦθ' ἅμα λέγων ἐπῄει τὰς ἐπαύλεις, ἀνδρῶνας κατανοῶν, γυναικωνίτιδας, τὰ ἐν ἐπιπέδῳ, τὰ ὑπερῷα ἅπαντα, αἰτιώμενος ἐνίας ὡς ἐλλιπεῖς κατασκευὰς, ἑτέρας ἐπινοῶν καὶ προςδιατάττων πολυτελεστέρας αὐτός. Εἶτα ἡμεῖς ἐλαυνόμενοι παρηκολουθοῦμεν ἄνω κάτω, καταχλευαζόμενοι καὶ κερτομούμενοι πρὸς τῶν ἀντιπάλων, ὡς ἐν θεατρικοῖς μίμοις. Καὶ γὰρ τὸ πρᾶγμα μιμία τὶς ἦν. Ὁ μὲν δικαστὴς ἀνειλήφει σχῆμα κατηγόρου, οἱ δὲ κα- 1042
τήγοροι φαύλου δικαστοῦ πρὸς ἔχθραν ἀποβλέπον- P.
τος, ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν τῆς ἀληθείας. Ὅταν δὲ αἰτιᾶται κρινόμενον δικαστὴς καὶ τοσοῦτος, ἀνάγκη σιωπᾶν. Ἔστι γάρ πως καὶ δι' ἡσυχίας ἀπολογεῖσθαι, καὶ μάλιστα πρὸς οὐδὲν ὧν ἐπεζήτει καὶ ἐπεπόθει δυναμένους ἀποκρίνασθαι, τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων τὴν γλῶτταν ἐπεχόντων, καὶ τὸ στόμα κλειόντων καὶ ἀποῤῥαπτόντων. Ἐπεὶ δὲ ἔνια τῶν περὶ τὰς οἰκοδομὰς διετάξατο, μέγιστον καὶ σεμνὸν ἐρώτημα ἠρώτα, "Διὰ τί χοιρείων κρεῶν ἀπέχεσθε"; Πάλιν πρὸς τὴν πεῦσιν γέλως ἐκ τῶν ἀντιδίκων κατεῤῥάγη τοσοῦτος, τῇ μὲν ἡδομένων, τῇ δὲ καὶ ἐπιτηδευόντων ἕνεκα κολακείας, ὑπὲρ τοῦ τὸ λεχθὲν δοκεῖν σὺν εὐτραπελίᾳ καὶ χάριτι εἰρῆσθαι, ὥς τι-
599 νας τῶν ἑπομένων αὐτῷ θεραπόντων ἀγανακτεῖν
M. ἐπὶ τῷ καταφρονητικῶς ἔχειν αὐτοκράτορος, ἐφ' οὗ καὶ τὸ μετρίως μειδιάσαι τοῖς μὴ πάνυ συνήθεσιν οὐκ ἀσφαλές. Ἀποκριναμένων δὲ ἡμῶν ὅτι "Νόμιμα παρ' ἑτέροις ἕτερα, καὶ χρῆσις ἐνίων ὡς ἡμῖν

καὶ τοῖς ἀντιδίκοις ἀπείρηται", καὶ φαμένου τινὸς "ὡς πολλοί γε καὶ τὰ προχειρότατα ἀρνία οὐ προςφέρονται", γελάσας, "Εὖ γε", εἶπεν, "ἔστι γὰρ οὐχ ἡδέα". Τοιαῦτα φλυαρηθέντες καὶ κατακερτομηθέντες ἐν ἀμηχάνοις ἦμεν, εἶτα ὀψέ ποτε παρασεσυρμένως "Βουλόμεθα μαθεῖν", ἔφη, "τίσι χρῆσθε περὶ τῆς πολιτείας δικαίοις". Ἀρξαμένων δὲ λέγειν καὶ διδάσκειν, ἀπογευσάμενος τῆς δικαιολογίας, καὶ συνεὶς ὡς οὐκ ἔστιν εὐκαταφρόνητος, πρὶν ἐπενεγκεῖν τὰ ἐχυρώτερα, συγκόψας καὶ τὰ πρότερα, δρομαῖος εἰς μέγαν οἶκον εἰςεπήδησεν, καὶ περιελθὼν προστάττει τὰς ἐν κύκλῳ θυρίδας ἀναληφθῆναι τοῖς ὑάλῳ λευκῇ διαφανέσι παραπλησίως λίθοις, οἳ τὸ μὲν φῶς οὐκ ἐμποδίζουσιν, ἄνεμον δὲ εἴργουσι καὶ τὸν ἀφ' ἡλίου φλογμόν. Εἶτα προελθὼν ἄνευ σπουδῆς μετριώτερον ἀνηρώτα, "Τί λέγετε"; Συνείρειν δὲ ἀρξαμένων τὰ ἀκόλουθα, εἰςτρέχει πάλιν εἰς ἕτερον οἶκον, ἐν ᾧ γραφὰς ἀρχετύπους ἀνατεθῆναι προςέταττεν. Οὕτω τῶν ἡμετέρων σπαραττομένων καὶ διαρτωμένων καὶ μονονοὺ συγκοπτομένων καὶ συντριβομένων δικαίων, ἀπειρηκότες καὶ μηδὲν ἔτι σθένοντες, ἀεὶ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ θάνατον προςδοκῶντες, οὐκ ἔτι τὰς ψυχὰς ἐν αὐταῖς εἴχομεν, ἀλλ' ὑπ' ἀγωνίας ἔξω προεληλύθεσαν ἱκετεύειν τὸν ἀληθινὸν θεὸν, ἵνα τοῦ ψευδωνύμου τὰς ὀργὰς ἐπίσχῃ. Ὁ δὲ λαβὼν οἶκτον ἡμῶν, τρέπει τὸν θυμὸν αὐτοῦ πρὸς ἔλεον. Καὶ ἀνεθεὶς πρὸς τὸ μαλακώτερον, καὶ τοσοῦτον εἰπὼν, "Οὐ πονηροὶ μᾶλλον ἢ δυςτυχεῖς εἶναί μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι καὶ ἀνόητοι, μὴ πιστεύοντες, ὅτι θεοῦ κεκλήρωμαι φύσιν", ἀπαλλάττεται, προστάξας καὶ ἡμῖν ἀπέρχεσθαι. 1045 P.

§. 46. Τοιοῦτον ἀντὶ δικαστηρίου θέατρον ὁμοῦ καὶ δεσμωτήριον ἐκφυγόντες — ὡς μὲν γὰρ ἐν θεάτρῳ κλωσμὸς συριττόντων, καταμωκωμένων, ἄμετρα χλευαζόντων, ὡς δὲ ἐν εἱκτῇ πληγαὶ κατὰ σπλάγχνων φερόμεναι, βάσανοι, κατατάσεις τῆς ὅλης ψυχῆς, διὰ

τε τῶν εἰς τὸ θεῖον βλασφημιῶν καὶ διὰ τῶν ἐπα-
O νατάσεων, ἃς τοσοῦτον αὐτοκράτωρ ἐπανετείνετο, μνησικακῶν οὐ περὶ ἑτέρου, ῥᾳδίως γὰρ ἂν μετέβαλεν· ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς εἰς τὴν ἐκθέωσιν ἐπιθυμίας, ἧ μόνους ὑπελάμβανε μήτε συναινεῖν Ἰουδαίους, μήτε δύνασθαι συνυπογράψασθαι — μόλις ἀνεπνεύσαμεν. Οὐκ ἐπειδὴ φιλοζωοῦντες θάνατον κατεπτήχειμεν, ὃν ἄσμενοι καθάπερ ἀθανασίαν εἱλόμεθα ἄν, εἰ δή τι τῶν νομίμων ἔμελλεν ἐπανόρθωσιν ἕξειν· ἀλλ' εἰδότες ἐπ' οὐδενὶ λυσιτελεῖ παρανάλωμα γενησόμενοι μετὰ πολλῆς δυςκλείας. Ἃ γὰρ ἂν πρέσβεις ὑπομένωσιν ἐπὶ τοὺς πέμψαντας λαμβάνει τὴν ἀναφοράν. Τούτων μὲν δὴ χάριν ἐπὶ ποσὸν ἐδυνήθημεν ἀνακύψαι, τὰ δὲ ἄλλα ἡμᾶς ἐφόβει διεπτοημένους καὶ ἀποροῦντας, τί γνώσεται, τί ἀποφανεῖται, ποταπὴ γένοιτ' ἂν ἡ κρίσις. Ἤκουσε γὰρ τῆς ὑποθέσεως, ὃς πραγμάτων ἐνίων παρήκουσεν; Ἐν ἡμῖν δὲ πέντε πρεσβευταῖς σαλεύειν τὸ τῶν πανταχοῦ πάντων Ἰουδαίων οὐ χαλεπόν; Εἰ γὰρ χαρίσαιτο τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς, τίς ἑτέρα πόλις ἠρεμήσει; Τίς οὐκ ἐπιθήσεται τοῖς συνοικοῦσι; Τίς ἀπαθὴς καταλειφθήσεται προςευχή; Ποῖον πολιτικὸν οὐκ ἀνατραπήσεται δίκαιον τοῖς κοσμουμένοις κατὰ τὰ πάτρια τῶν Ἰουδαίων; Ἀνατετράψεται, ναυαγήσει, κατὰ βυθοῦ χωρήσει, καὶ τὰ ἐξαίρετα νόμιμα καὶ τὰ κοινὰ πρὸς ἕκαστα τῶν πόλεων αὐτοῖς δίκαια. Τοιούτοις ὑπέραντλοι γενόμενοι λογισμοῖς ὑπεσυρόμεθα καταποντούμενοι. Καὶ γὰρ οἱ τέως συμπράττειν ἡμῖν δοκοῦντες ἀπειρήκεσαν. Καλουμένων γοῦν ἔνδον ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ὑπεξῆλθον διὰ φόβον, ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸν ἵμερον, ᾧ κέχρητο πρὸς τὸ νομίζεσθαι θεός. Εἴρηται μὲν οὖν κεφαλαιωδέστερον ἡ αἰτία τῆς πρὸς ἅπαν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἀπεχθείας Γαΐου· λεκτέον δὲ καὶ τὴν παλινῳδίαν πρὸς Γάϊον.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

PHILONIS IUDAEI LIBER
DE MUNDO.

Unus est deus, dominus totius universi, cui nihil in natura rerum aequiparandum, qui mundum ita creavit (1), ut nulla alia re, nisi lege (νόμῳ) dei aeterna nitatur, quae tanquam vinculum infractum cuncta amplectitur (2). Cuique mundi parti singula indita sunt ipsius propria, terrae terrestria, aquae natalitia etc., quorum genera sunt duplicia. In aëre deus collocavit animas, quarum aliae in corpora humana descendunt, aliae caeque purissimae, ministri dei in loco sublimiore remanent, et heroës Graecis, Moysi angeli dicuntur (3). Ceterarum rerum aliis indidit deus habitum (ἕξιν), aliis naturam (φύσιν), aliis vitam (ψυχήν), aliis rationem (λογικὴν ψυχήν) (4). Ratione, seu mente solus homo ornatus est. Hanc *liberam* esse voluit, ita ut sua sponte virtutem sequi pravitatemque aversari posset (5—7) — De ortu mundi alii aliter disputant; optime Moyses docet mundum genitum interitusque immunem esse, quod et aliis argumentis gravissimis niti videtur (8—13). Inprimis vero clare aeternitatem mundi demonstraverunt Boëthus philosophus (14—15), alii [quorum nomina non afferuntur] (16. 17), Theophrastus (18. 19), ita ut inepta eorum sententia videretur, qui vel igne vel aqua, vel alio modo mundum consumtum iri putarent (20—22).

---

601 §. 1. Οὐδὲν τῶν ὄντων ἰσότιμον ὑφέστηκε 1150
M. θεῷ, ἀλλ' ἔστιν εἷς ἄρχων, καὶ ἡγεμὼν καὶ βασιλεύς, P.
ᾧ πρυτανεύειν καὶ διοικεῖν μόνῳ θέμις τὰ σύμπαντα. Τὸ γὰρ

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς·

οὐκ ἐπὶ πόλεων καὶ ἀνθρώπων λέγοιτ' ἂν ἐν δίκῃ

μᾶλλον, ἢ ἐπὶ κόσμου καὶ θεοῦ. Ἑνὸς γὰρ ἕνα
ποιητήν τε καὶ δεσπότην ἀναγκαῖον εἶναι. Τούτου
δὴ προομολογηθέντος, ἀκόλουθον ἂν εἴη συνυφαί-
νειν τὰ ἁρμόζοντα. Τίνα οὖν ἐστι, σκοπῶμεν. Εἷς
)2 ὢν ὁ θεὸς, δύο τὰς ἀνωτάτω δυνάμεις ἔχει. Διὰ
τούτων τῶν δυνάμεων ὁ ἀσώματος καὶ νοητὸς ἐπά-
γη κόσμος τὸ τοῦ φαινομένου τοῦδε ἀρχέτυπον, ἰδέ-
αις ἀοράτοις συσταθεὶς ὥςπερ οὗτος ὄμμασιν ὁρατός.
Καταπλαγέντες οὖν τινες τὴν ἑκατέρου τῶν κόσμων
φύσιν, οὐ μόνον ὅλους ἐξεθείωσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ κάλ-
λιστα τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, ἥλιον λέγω καὶ σελήνην
καὶ τὸν συμπάντα οὐρανὸν, ἅπερ οὐδὲν αἰδεσθέν-
τες θεοὺς ἐκάλεσαν. Ὧν τὴν ἐπίνοιαν κατιδὼν
Μωϋσῆς φησι, “Κύριε βασιλεῦ τῶν θεῶν” *), ἔν-
δειξιν τῆς παρ᾽ ὑπηκόους ἄρχοντος διαφορᾶς. Καὶ 1151
ὁ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους πρεσβύτατος γένει μὲν ἦν P.
Χαλδαῖος, πατρὸς δὲ ἀστρονομικοῦ τῶν περὶ τὰ
μαθήματα διατριβόντων οἱ τοὺς ἀστέρας θεοὺς νο-
μίζουσι, καὶ τὸν συμπάντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον.
Παρ᾽ οὓς τότε εὖ καὶ τὸ χεῖρόν φασιν ἀποβαίνειν,
οὐδὲν ἔξω τῶν αἰσθητῶν αἴτιον ὑπολαμβάνοντες
εἶναι. Τούτου δέ τι ἂν εἴη χαλεπώτερον, ἢ μᾶλλον
ἀπελέγξαι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δυςγένειαν δυνάμενον δι᾽
ἐπιστήμης τῶν πολλῶν καὶ δευτέρων καὶ γενητῶν,
εἰς ἀνεπιστημοσύνην ἰούσης τοῦ ἑνὸς καὶ πρεσβυτά-
του, καὶ ἀγενήτου καὶ ποιητοῦ τῶν ὅλων, καὶ διά τε
ταῦτα ἀρίστου καὶ μυρία ἄλλα, ἃ διὰ μέγεθος ἀν-
θρώπινος λογισμὸς οὐ χωρεῖ. Ὃν ἐν νῷ λαβὼν καὶ
ἐπιθειάσας καταλείπει μὲν πατρίδα καὶ γενεὰν καὶ
πατρῷον οἶκον, εἰδὼς ὅτι μένοντος μὲν αἱ τῆς πο-
λυθέου δόξης ἐγκαταμένουσαι ἀπάται ἔννοιαν ἀνύ-
νυτον κατασκευάζουσιν εἰς τὴν τοῦ ἑνὸς εὕρεσιν, ὅς
ἐστιν ἀΐδιος μόνος, καὶ τῶν ἄλλων πατὴρ νοητῶν
τε καὶ αἰσθητῶν. Εἰ δὲ μετανασταίη, μεταναστῆ-

*) Deut. 10, 17.

ναί τε καὶ τῆς διανοίας τὴν ἀπάτην, μεταρμοσαμένης τὴν ψευδῆ δόξαν εἰς ἀλήθειαν. Ἅμα δὲ καὶ τὸν πόθον ὃν ἐπόθει γνῶναι τὸ ὂν προςαπερίεισι λόγια τὰ χρησθέντα. Ὡς ποδηγετούμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ἑνὸς ἀοκνοτάτην σπουδὴν καὶ ζήτησιν ἧει. Καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκεν, ἢ τρανωτέρας λαβεῖν φαντα-
573 σίας οὐχὶ τῆς οὐσίας — τοῦτο γὰρ ἀμήχανον-
M. ται — ἀλλὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ τῆς προνοίας. Διὸ καὶ πιστεῦσαι λέγεται τῷ θεῷ πρῶτος. Ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἀκρίβη καὶ βεβαίαν ἔσχεν ὑπόληψιν ὡς ἔστιν ἓν αἴτιον ἀνώτατον τὸ προνοοῦν τοῦ τε κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν οὐσίαν ἄτακτον, συγκεκυμένην οὖσαν εἰς τάξιν ἐξ ἀταξίας, καὶ ἐκ συγχύσεως εἰς διακρίσιν ἄγων ὁ κοσμοπλάστης, κοσμεῖν ἤρξατο γῆν μὲν καὶ ὕδωρ, ἐπὶ τὸ μέσον ἐρρίζου, τὰ δὲ ἀέρος καὶ πυρὸς δένδρα πρὸς τὴν μετάρσιον ἀνεῖλκεν ἀπὸ τοῦ μέσου χώραν· τὸν δὲ αἰθέριον ἐν κύκλῳ τόπον ὠχυροῦτο, τῶν ἐν- 1152
τὸς ὅρον τε καὶ φυλακτήριον αὐτὸν τιθείς. Ἀφ' P.
οὗ καὶ οὐρανὸς ὠνομάσθαι δοκεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τέλεια τοῦ πάντος ἦν μοσχεύματα. Τὸ δὲ παμμεγεθὲς καὶ παμφορώτατον ἔρνος ὁ κόσμος οὗτος, οὗ παραφυάδες οἱ εἰρημένοι βλαστοί.

§. 2. Ὅπου ποτ' οὖν ἄρα τὰς ῥίζας καθῆκε, καὶ τίς ἐστιν αὐτῷ βάσις, ἐφ' ἧς ὥςπερ ἀνδρίας ἐρήρεισται σκεπτέον. Σῶμα μὲν οὐδὲν ἀπολειφθὲν εἰκὸς ἐξωπλανᾶσθαι, τὴν δι' ὅλων ὕλην ἐργασαμένου καὶ διακοσμήσαντος θεοῦ. Τελειότατον γὰρ ἥρμοττε τὸ μέγιστον τῶν ἔργων, τῷ μεγίστῳ δημιουργῷ διαπλάσασθαι. Τελειότατον δὲ οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ τελέιοις συνεπληροῦτο μέρεσιν. Ὥςτε εἰ τῆς ἁπάσης ὕλης μηδὲν ἔξω μὴ δὲ τῆς βραχυτάτης καταλειφθήσης συνέστη ὃ δὲ ὁ κόσμος· ἀνάγκη τοίνυν ἐκτὸς ἢ κενὸν ἢ μηδὲν εἶναι. Εἰ μὲν δὴ κενὸν, πῶς τὸν πλήρη καὶ ναστὸν καὶ τῶν ὄντων βαρύτατον εὑρέθη ταλαντεῦον, στερεοῦ μηδενὸς ἐπερείδοντος; Ἐξ

οὗ φάσματι ἂν ἐοικέναι δόξαι. Ζητούσης ἀεὶ τῆς
διανοίας βάσιν σωματικὴν, ἓν πᾶν ἔχειν εἰκὸς, ἐὰν
γε κινούμενον τυγχάνῃ, τὸν δὲ δὴ κόσμον διαφερόν-
τως, ὅτι τὸ μέγιστον σωμάτων ἐστὶ, καὶ πλῆθος ἄλ-
λων σωμάτων ὡς οἰκεῖα ἐγκεκόλπισται μέρη. Τὰς
δυςωπίας οὖν εἴ τις ἀποδιδράσκειν βούλοιτο τὰς ἐν
τοῖς διαπορηθεῖσι λεγέτω μετὰ παῤῥησίας, ὅτι οὐ-
14 δὲν τῶν ὅλων κραταιὸν οὕτως, ὡς τὸν κόσμον
ἀχθηφορεῖν ἰσχῦσαι. Νόμος δὲ ὁ ἀΐδιος θεοῦ αἰω-
νίου τὸ ὀχυρώτατον καὶ βεβαιότατον ἔρεισμα τῶν
ὅλων ἐστίν. Οὗτος ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα,
καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων εἰς μέσα ταθεὶς δολιχεύει τὸν
τῆς φύσεως δρόμον ἀήττητον, συνάγων πάντα τὰ
μέρη καὶ σφίγγων. Δεσμὸν γὰρ ἄῤῥηκτον τοῦ παν-
τὸς ὁ γεννήσας ἐποίει πατήρ. Εἰκότως οὖν οὐδὲ
γῆ πᾶσα διαλυθήσεται πρὸς ὕδατος· ὅπερ αὐτῆς οἱ
κόλποι κεχωρήκασιν οὐδ' ὑπ' ἀέρος σβεσθήσεται πῦρ,
οὐδ' ἔμπαλιν ὑπὸ πυρὸς ἀὴρ ἀναφλεχθήσεται, τοῦ
θείου νόμου μεθόριον τάττοντος αὐτόν. Οὔπω μὲν
δὴ παμφορώτατων φυτὸν ἐῤῥιζοῦτο, καὶ ῥιζωθὲν
ἐκρατεῖτο. Τῶν δὲ ἐν μέρει καὶ βραχυτέρων φυτῶν
τὰ μὲν μεταβατικῶς κινητὰ, τὰ δὲ ἄνευ μεταβάσεως
ὡς ἂν ἑστῶτα κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ἐδημιουργεῖτο.
Τὰ μὲν οὖν μεταβατικῇ κινήσει χρώμενα, ἃ δή φαμεν
ἡμεῖς ζῶα εἶναι, ταῖς τοῦ παντὸς ὁλοσχερεστέ- 1153
ραις προςεγένετο μοίραις. Γῇ μὲν τὰ χερσαῖα, πλω- P.
τὰ δὲ τῷ ὕδατι, τὰ πτηνὰ δὲ ἀέρι, τοὺς ἀστέρας δὲ
ἐν οὐρανῷ.

§. 3. Διττὰ δὲ ἔν τε γῇ καὶ ὕδατι καὶ ἀέρι γέ-
νη ὁ ποιῶν ἐποίει· ἀέρι μὲν τὰ πτηνὰ, καὶ δυνά-
μεις ἄλλας, αἰσθήσει οὐδαμῇ οὐδαμῶς καταλαμβα-
νομένας. Ψυχῶν ὁ θιάσος οὕτως ἀσωμάτων ἐστὶ
διακεκοσμημένων οὔσαις αὐταῖς ἐν τάξεσι. Τὰς μὲν
γὰρ εἰςκρίνεσθαι λόγος ἔχει σώμασι θνητοῖς, καὶ κα-
τά τινας ὡρισμένας περιόδους ἀπαλλάττεσθαι πάλιν·
τὰς δὲ θειοτέρας κατασκευῆς λαχούσας ἅπαντας ἀλο-

γεῖν τοῦ τῆς γῆς χωρίου, ἀνωτάτω δὲ εἶναι πρὸς
αὐτῷ τῷ αἰθέρι τὰς καθαρωτάτας, ἃς οἱ μὲν παρ'
Ἕλλησι φιλοσοφήσαντες Ἥρωας καλοῦσι καὶ Δαίμο-
νας, Μωϋσῆς δὲ εὐθυβόλῳ χρώμενος ὀνόματι Ἀγγέ-
λους προσαγορεύει, πρεσβευομένας καὶ διαγγελλού-
σας τά τε παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τοῖς ὑπηκόοις ἀγαθὰ,
καὶ τῷ βασιλεῖ ὧν εἰσιν ὑπήκοοι χρείοι. Ἐκεῖναι δὲ
ὥςπερ εἰς πόταμον τὸ σῶμα καταβᾶσαι, ποτὲ μὲν
ὑπὸ συρμοῦ δίνης βιαιοτάτης ἁρπασθεῖσαι κατεπό-
θησαν, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν φθορὰν ἀντίσχειν οὐ δυ-
νηθεῖσαι, τὸ μὲν πρῶτον ἀνενήξαντο, εἶτα ὅθεν
ὡρμήθησαν, ἐκεῖσε πάλιν ἀνέπτησαν. Αὗται μὲν
οὖν εἰσιν ψυχαὶ τῶν ἄνωθεν εὐσθενῶς φιλοσοφούν-
των, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους μελετῶσαι τῶν μετὰ σω-
605 μάτων ἀποθνήσκειν βίον, ἵνα τῆς ἀσωμάτου καὶ
M. ἀφθάρτου παρὰ τῷ ἀγεννήτῳ καὶ ἀφθάρτῳ ζωῆς
μεταλάχωσιν· ἡ δὲ καταποθεῖσαι τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων, ὅσοι σοφίας ἠλόγησαν, ἐκδόντες ἀστράτοις καὶ
τυχηροῖς πράγμασιν ἑαυτοὺς, ὧν οὐδὲν εἰς ψυχὴν ἢ
νοῦν ἀναφέρεται, πάντα δὲ ἐπὶ τὸν συμφυᾶ νεκρὸν
ἡμῶν τὸ σῶμα, ἢ ἐπὶ τὰ ἀψυχότερα τούτου. Δό-
ξαν λέγω καὶ χρήματα καὶ ἀρχὰς, καὶ τιμάς· καὶ
ὅσα ἄλλα ὑπὸ τῶν μὴ τεθεαμένων τὰ πρὸς ἀλή-
θειαν καλὰ, ἀπάτῃ ψεύδους δόξης ἀναπλάττεται ἢ
ζωγραφεῖται. Ψυχὰς οὖν καὶ Δαίμονας καὶ Ἀγγέ-
λους, ὀνόματι μὲν διαφέροντας, ἓν δὲ καὶ ταυτὸν
ὑποκείμενον διανοηθεὶς, ἄχθος βαρύτατον ἀποθήσεις
δεισιδαιμονίαν. Ὥςπερ γὰρ ἀγαθοὺς δαίμονας καὶ
κακοὺς λέγουσιν οἱ πολλοὶ καὶ ψυχὰς ὁμοίως, οὕτω
καὶ Ἀγγέλους τοὺς μὲν τῆς προσρήσεως ἀξίους πρε- 1151
σβεύτας τινὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς θεὸν, καὶ θεοῦ P.
πρὸς ἀνθρώπους, ἱεροὺς καὶ ἀσύλους φύλακας διὰ
τὴν ἀνυπαίτιον καὶ παγκάλην ταύτην ὑπηρεσίαν· τοὺς
δὲ ἔμπαλιν ἀνιέρους καὶ ἀναξίους τῆς προσρήσεως
καὶ αὐτὸς ὑπολαμβάνων, οὐχ ἁμαρτήσεις. Μαρτυ-
ρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ ὁ ὑμνογράφος οὕτωσί λέγων:

„Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ δι' ἀγγέλων πονηρῶν*)". Ὕδατι δὲ ζῶα πλωτὰ καὶ ζωόφυτα, τῇ γῇ δὲ αὖ ζῶά τε χερσαῖα καὶ φυτά· καὶ τὰ μὲν φυτὰ κατώκαρα εἰργάσατο, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν τοῖς βαθέσι τοῖς τῆς γῆς μέρεσι πήξας. Ζώων δὲ τῶν ἀλόγων τὰς κεφαλὰς ἀνελκύσας ἀπὸ γῆς ἐπὶ προμήκους αὐχενὸς ἄκρας ἡρμόζετο τῷ αὐχένι, ὥςπερ ἐπίβασιν τοὺς ἐμπροσθίους πόδας θείς. Ἐξαιρέτου δὲ τῆς κατασκευῆς ἔλαχεν ἄνθρωπος· τῶν μὲν γὰρ ἄλλων τὰς ὄψεις περιήγαγε κάτω κύψας, διὸ νένευκε πρὸς χέρσον· ἀνθρώπου δὲ ἔμπαλιν ἀνώρθωσεν, ἵνα τὸν οὐρανὸν καταθεᾶται· φυτὸν οὐκ ἐπίγειον, ἀλλ' οὐράνιον, ὡς παλαιὸς λόγος. Ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῆς αἰθερίου φύσεως τὸν ἡμέτερον νοῦν μοῖραν εἴποντες εἶναι, συγγένειαν ἀνθρώπῳ πρὸς αἰθέρα συνῆψαν. Ὁ δὲ δὴ μέγας Μωϋσῆς οὐδενὶ τῶν γεγονότων τῆς λογικῆς ψυχῆς τὸ εἶδος ὁμοίως ὠνό-
6 μασεν· ἀλλ' εἶπεν αὐτὴν τοῦ θείου καὶ ἀοράτου θεοῦ ἐκείνου εἰκόνα, δόκιμον εἶναι νομίσας ἧς εἴωθε καὶ τυπωθὲν σφραγίδα θεοῦ, ἧς ὁ χαρακτὴρ ἐστιν ὁ ἀΐδιος λόγος. „Ἐνέπνευσε γὰρ", φησὶν, „ὁ θεὸς εἰς τὸ πρόςωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς**)", ὥςτε ἀνάγκη πρὸς τὸν ἐκπέμποντα τὸν δεχόμενον ἀπεικονίζεσθαι. Διὸ καὶ τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα φασὶ θεοῦ γεγενῆσθαι, οὐ μὴν κατ' εἰκόνα τινὸς τῶν γεγονότων.

§. 4. Ἀλλ' ἐπαναλαβόντες τὸν λόγον σαφηνείας χάριν εἴπωμεν, ὅτι τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν, τὰ δὲ φύσιν, τὰ δὲ ψυχὴν, τὰ δὲ λογικὴν ψυχήν. Λίθων μὲν οὖν καὶ ξύλων ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασται, δεσμὸν κραταιότατον, ἕξιν εἰργάσατο. Ἡ δέ ἐστι πνεῦμα ἀναστρέφον ἐφ' ἑαυτό. Ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα

---

*) Psalm. 77, 49. **) Gen. 2, 7.

τείνεσθαι, ψαῦσαν δὲ ἄκρας ἐπιφανείας ἀνακάμ- 1155
πτει πάλιν, ἄχρις ἂν ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀφίκηται τόπον, P.
ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον ὡρμήθη. Ἕξεως ὁ συνεχὴς οὗ-
τος δίαυλος. Τὴν δὲ φύσιν ἀπένειμε τοῖς φυτοῖς,
κερασάμενος αὐτὴν ἐκ πλείστων δυνάμεων, θρεπτι-
κῆς τε καὶ γεννητικῆς. Ψυχὴν δὲ φύσεως τρισὶ διαλ-
λάττουσαν ὁ ποιῶν ἐποίει, αἰσθήσει, φαντασίᾳ, ὁρ-
μῇ. Τὰ μὲν δὴ φυτὰ τούτων ἀμέτοχα, τῶν δὲ
ζώων ἕκαστον ἀθρόον μετέχει τῶν εἰρημένων. Αἴ-
σθησις μὲν οὖν, ὡς αὐτὸ δήπου δηλοῖ τὸ ὄνομα,
εἴςθεσίς τις οὖσα τὰ φανέντα ἐπειςφέρει τῷ νῷ.
Φαντασίᾳ δὲ τύπωσιν ἐν ψυχῇ, οἱονεὶ φαοστασία
τις οὖσα. Ἃ γὰρ εἰςήγαγεν ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων
ὥςπερ δακτύλιός τις, ἢ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν οἰ-
κεῖον χαρακτῆρα, ἣ τὸ ἐκμαγεῖον φυλάττει παρ' ἑαυ-
τῇ, μέχρις ἂν ἡ ἀντίπαλος τῇ μνήμῃ, τὸν τύπον
λεάνασα λήθη, ἀμυδρὸν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς
ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φανὲν καὶ τυπῶσαν τοτὲ μὲν οἰ-
κείως, τοτὲ δὲ ὡς ἑτέρου διέθηκε τὴν ψυχήν. Τοῦ-
το δὲ αὐτῆς πάθος ὁρμὴ καλεῖται. Ἣν ὁριζόμενοι
πρώτην ἔφησαν ψυχῆς κίνησιν.

§. 5. Τοσούτοις μὲν ζῶα ὑπερέχει φυτῶν. Ἴδω-
μεν τοίνυν, τίνι τῶν ἄλλων ζώων ὑπερβέβηκεν ἄν-
θρωπος. Οὗτος δὴ ἐξαίρετον γέρας ἔλαχε διάνοιαν,
607 ἣ τὰς ἁπάντων φύσεις, σωμάτων τε καὶ πραγμά-
M. των, εἴωθε καταλαμβάνειν. Καθάπερ γὰρ ἐν μὲν
τῷ σώματι τὸ ἡγεμονικώτατον ὄψις ἐστὶν, ἐν δὲ τῷ
παντὶ ἡ τοῦ φωτὸς φύσις· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
τῶν ἐν ἡμῖν τὸ κρατιστεῦον, ὁ νοῦς. Ψυχῆς γὰρ
ὄψις οὗτος ταῖς οἰκείαις περιλαμπόμενος αὐγαῖς, δι'
ὧν ὁ πολὺς καὶ βαθὺς ζόφος, ὃν κατέχεεν, ἄγνοια
τῶν πραγμάτων ἀνασκίδναται. Τοῦτο τῆς ψυχῆς
τὸ εἶδος οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τα
ἄλλα ἀποτελεῖτο, διεπλάσθη. Καθαροτέρας δὲ καὶ
ἀμείνονος ἔλαχε τῆς οὐσίας, ἐξ ἧς αἱ θεῖαι φύσεις
ἐδημιουργοῦντο. Παρὰ καὶ μόνων τῶν ἐν ἡμῖν εἰ-

κότως ἄφθαρτον ἔδοξεν εἶναι διάνοια. Μόνην γὰρ αὐτὴν ὁ γεννήσας πατὴρ ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὰ τῆς ἀνάγκης ἀνεὶς δεσμὰ ἄφετον εἴασε, δωρησάμενος αὐτῇ τοῦ πρεποδεστάτου, καὶ οἰκείου κτήματος αὐτῶν, τοῦ ἑκουσίου μοῖραν, ἣν ἠδύνατο δέξασθαι. 1156
Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα, ὧν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡ ἐξαι- P.
ρουμένη εἰς ἐλευθερίαν διάνοια οὐκ ἔστι, καταζευχθέντα καὶ χαλινωθέντα πρὸς ὑπηρεσίαν ἀνθρώποις παραδέδοται, ὥςπερ οἰκέται δεσπόταις. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐθελούργου καὶ αὐτοκελεύστου γνώμης λαχὼν, καὶ προαιρετικαῖς χρώμενος ταῖς ἐνεργείαις, εἰκότως ψόγον μὲν ἔσχεν ἐφ' οἷς ἐκ προνοίας ἀδικεῖ, ἔπαινον δὲ ἐφ' οἷς ἑκὼν καθορθοῖ. Παρὰ γὰρ θεοῦ τὴν ἑκούσιον κίνησιν εἰληφὼς, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοιωθεὶς αὐτῷ, χαλεπῆς καὶ ἀργαλεωτάτης δεσποίνης τῆς ἀνάγκης ἐλευθερωθεὶς, κατηγορίας δεόντως τυγχάνει, ὅτι τὸν ἐλευθερώσαντα οὐ περιέπει. Τοιγάρτοι τὴν κατ' ἀπελευθέρων ἀχαρίστον ἀπαραίτητον δίκην ὀρθότατα ἀποτίσει. Τῷ τοι καὶ τὸ σῶμα ἀνεγερθὲν πρὸς τὴν καθαρωτάτην τοῦ παντὸς μοῖραν, οὐρανὸν, τὰς ὄψεις ἀνέτεινεν, ἵνα τῷ φανερῷ τὸ ἀφανὲς ἐκδήλως καταλαμβάνηται. Ἐπειδὴ τοίνυν τὴν πρὸς τὸ ὂν διανοίας ὁλκὴν ἀμηχανὴν ἦν ἰδεῖν, ὅτι μὴ τοὺς ἀχθέντας πρὸς αὐτὸν μόνους, — ὁ γὰρ πέπονθεν ἕκαστα αὐτὸς ἐξαιρέτως οἶδεν — εἴδωλον ἐναργὲς ἀειδοῦς ὄμματος, τὰ τοῦ σώματος ποιεῖ, δυνάμενα πρὸς αἰθέρα ἀπονεύειν. Ὁπότε γὰρ οἱ ἐκ φθαρτῆς παγέντες ὕλης ὀφθαλμοὶ, τοσοῦτον ἐπέβησαν, ὡς ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς χωρίου πρὸς τὸν μακρὰν ὄντως ἀφεστῶτα ἀνατρέχειν οὐρανὸν, καὶ ψαύειν τῶν περάτων αὐτοῦ, πόσον τινὰ χρὴ νομίσαι τὸν δρόμον τῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων; Ἅπερ ὑπὸ πολλοῦ τοῦ τὸ ὂν κατιδεῖν τηλαυγῶς ἱμέρου πτερωθέντα, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἔσχατον αἰθέρα τεί-
98 νεται, ἀλλὰ κατώπου λιπὼν παντὸς τοῦ κόσμου τοὺς ὅρους ἐπείγεται πρὸς τὸν ἀγέννητον.

§. 6. *Διεξελθόντες οὖν περὶ τῶν ὁλοσχερεστέρων ἐν κόσμῳ φυτῶν, ἴδωμεν ὃν τρόπον καὶ τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ βραχεῖ κόσμῳ, δένδρα ὁ πάνσοφος ἐδημιούργει θεός. Αὐτίκα τοίνυν ὥςπερ βαθύγειον χωρίον, σῶμα το ἡμέτερον λαβὼν, δεξαμένας αὐτῷ τὰς αἰσθήσεις ἀπειργάζετο. Καὶ ἐπειτὰ, οἷα φυτὸν ἥμερον καὶ ὠφελιμώτατον, ἑκάστην αὐτῶν* 1157
ἐνελίθει· ἀκοὴν μὲν εἰς οὖς, ὄψιν δὲ εἰς ὄμματα, καὶ P.
*εἰς μυκτῆρας ὄσφρησιν, καὶ τὰς ἄλλας εἰς τὰ οἰκεῖα συγγενῆ χωρία. Μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ, ἐν ὕμνοις λέγων ὧδε· "Ὁ φυτεύων οὖς οὐκ ἀκούει; Ὁ πλάσσων ὀφθαλμὸν οὐκ ἐπιβλέπει *)"; Καὶ τὰς διοικούσας μέντοι μέχρι σκελῶν τε καὶ χειρῶν, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ σώματος μερῶν, ὅσα ἐντός τε καὶ ἐκτὸς δυνάμεις ἁπάσας εὐγενῆ μοσχεύματα εἶναι συμβέβηκε. Τὰ δὲ ἀμείνω καὶ τελειότερα τῷ μεσαιτάτῳ καὶ καρποφορεῖν δυνάμενα διαφερόντως ἡγεμόνι προςεῤῥίζου. Ταῦτα δὲ εἰσι νόησις, κατάληψις, εὐστοχία, μελέται, μνῆμαι, ἕξεις, διαθέσεις, τεχνῶν ἰδέαι πολύτροποι, βεβαιότης ἐπιστημῶν, τῶν ἀρετῆς ἁπάσης θεωρημάτων, ἄληστος ἀνάληψις. Τούτων οὐδὲν οὐδεὶς ἱκανῶς ἐντὸς φυτουργῆσαι. Πάντων δὲ ἀθρόον εἷς ὁ ἀγέννητος τεχνίτης, οὐ πεποιηκὼς μόνον, ἀλλὰ καὶ ποιῶν ἀεὶ καθέκαστον τῶν γιγνομένων τὰ φυτὰ ταῦτα.*

§. 7. *Τοῖς εἰρημένοις ἐστὶν ἀκόλουθος καὶ ἡ τοῦ παραδείσου φυτουργία. Λέγεται γάρ· "Ἐφύτευσεν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς. Καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασε **)". Τὸ μὲν οὖν ἀμπέλους καὶ ἐλαιῶν, ἢ μηλεῶν ἢ ῥοιῶν ἢ τῶν παραπλησίων δένδρα οἴεσθαι, πολλὴ καὶ δυςθεράπευτος εὐήθεια. Ἀλλ' ὅπως μηδεὶς ὑπολάβοι τὸν ποιητὴν χρεῖον εἶναί τινος τῶν γεγονότων, ἀναγκαίως ἐπεβόησε Μωϋσῆς λέγων· "Κύριος βα-*

---

*) Psalm. 93, 9. **) Gen. 2, 8.

σιλεύων τῶν αἰώνων, καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι *)". Ὁ γὰρ δὴ θεός καὶ πατὴρ καὶ τεχνίτης καὶ ἐπίτροπος τῶν ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἐν κόσμῳ πρὸς ἀλήθειάν ἐστι. Καὶ μὴν τά γε μέλλοντα συσκιάζεται ὑπὸ τοῦ αὖ-
609 θις χρόνου τοτὲ μὲν βραχεῖ, τοτὲ δὲ μακρῷ δια-
M. στήματι. Δημιουργὸς δὲ καὶ χρόνου ὁ θεός· καὶ γὰρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πατήρ· πατὴρ δὲ κόσμος, χρόνου τὴν αὐτοῦ κίνησιν γένεσιν ἀποφήνας ἐκείνου. Ὥς τε οὐδὲν παρὰ θεῷ μέλλον, τῷ καὶ τὰ χρόνων
ὑπηγμένῳ πέρατα. Καὶ γὰρ οὐ χρόνος, ἀλλὰ τὸ 1158
ἀρχέτυπον τοῦ χρόνου καὶ παράδειγμα. Ἐν αἰῶνι P.
δὲ οὔτε παρελήλυθεν οὐδὲν, οὔτε μέλλει, ἀλλὰ μόνον ὑφέστηκεν.

§. 8. Ἱκανῶς οὖν διαλεχθέντος περὶ τούτων, σκεπτέον ἤδη καὶ περὶ ἀφθαρσίας αὐτοῦ. Τρίτται τοίνυν δόξαι παρὰ τοῖς φιλοσόφοις περὶ τούτου γεγόνασι, τῶν μὲν ἀΐδιον φαμένων ἀγέννητόν τε καὶ ἀνώλεθρον, τῶν δὲ ἐξ ἐναντίας γέννητόν τε καὶ φθαρτόν. Εἰσὶ δὲ οἱ παρ' ἑκατέρων ἐκλαβόντες, τὸ μὲν γενητὸν ἀπὸ τῶν ὑστέρων, παρὰ δὲ τῶν προτέρων τὸ ἄφθαρτον, μικτὴν δόξαν ἀπέλιπον, γενητὸν καὶ ἄφθαρτον οἰηθέντες αὐτὸν εἶναι. Δημόκριτος μὲν οὖν καὶ Ἐπίκουρος, καὶ ὁ πολὺς ὅμιλος τῶν ἀπὸ τῆς στοᾶς φιλοσόφων, γένεσιν καὶ φθορὰν ἀπολείπουσι τοῦ κόσμου· πλὴν οὐχ ὁμοίως. Οἱ μὲν γὰρ πολλοὺς κόσμους ὑπογράφουσιν, ὧν τὴν γένεσιν ἀλληλοτυπίαις καὶ ἐπιπλοκαῖς ἀτόμων ἀνατιθέασι, τὴν δὲ φθορὰν ἀντικοπαῖς καὶ προσρήξεσι τῶν γεγονότων. Οἱ δὲ Στωϊκοὶ κόσμον μὲν ἕνα, γενέσεως δὲ αὐτοῦ τὸν θεὸν αἴτιον, φθορᾶς δὲ μηκέτι θεόν. Ἀλλὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς οὖσι πρὸς ἀκαμάτων δύναμιν χρόνων μακραῖς περιόδοις ἀναλέγουσαν τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν, ἐξ ἧς πάλιν ἀναγένησιν τοῦ κόσμου συνίστασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. Ἀριστο-

*) Exod. 15, 18.

τέλης δὲ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον ἔφη τὸν κόσμον εἶναι. Δεινὴν δὲ ἀθεότητα κατεγίνωσκε τῶν τὰ ἐναντία διεξιόντων, οἳ τῶν χειροκμήτων οὐδὲν ᾠήθησαν διαφέρειν τὸ τοσοῦτον ἔργον θεοῦ. Γέννητον δὲ καὶ ἄφθαρτόν, φασιν, ὑπὸ Πλάτωνος ἐν Τιμαίῳ δηλοῦσθαι. Τινὲς καὶ οἴονται σοφιζόμενοι κατὰ Πλάτωνα γενητὸν λέγεσθαι τὸν κόσμον, οὐ τῷ λαβεῖν τὴν γενέσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ τῷ εἴπερ ἐγίγνετο μὴ ἂν ἑτέρως, ἢ τὸν εἰρημένον συστῆσαι τρόπον, ἢ διὰ τὸ ἐν γενέσει καὶ μεταβολῇ τὰ μέρη θεωρεῖσθαι. Βέλτιον δὲ καὶ ἀληθέστερον ὑπονοεῖν τὸ πρότερον· οὐ μόνον ὅτι διὰ παντὸς τοῦ συγγράμματος πατέρα μὲν καὶ ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τὸν θεο-
610 πλάστην ἐκεῖνον, καλλίεργον δὲ καὶ ἔγγονον τού-
M. τονὶ τὸν κόσμον, ἀπ' ἀρχετύπου καὶ νοητοῦ παρα-
δείγματος μίμημα αἰσθητὸν, πάνθ' ὅσα ἐκείνῳ νοη- 1159
τὰ περιέχοντα, αἰσθητὰ ἐν αὐτῷ, τελειότατον πρὸς P.
νοῦ τελειότητα, ἐκμαγεῖον πρὸς αἴσθησιν· ἀλλ' ὅτι καὶ Ἀριστοτέλης ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ Πλάτωνος, διὰ τὴν τῆς φιλοσοφίας αἰδῶ μηδὲν ἂν ψευσάμενος. Πατέρα δὲ τοῦ Πλατωνικοῦ δόγματος ἔνιοι νομίζουσιν τὸν ποιητὴν Ἡσίοδον, γέννητον καὶ ἄφθαρτον οἰόμενον τὸν κόσμον ὑπ' ἐκείνου λέγεσθαι, γενητὸν μὲν ὅτι φησίν·

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί·

ἄφθαρτον δὲ, ὅτι διάλυσιν καὶ φθορὰν οὐ μεμήνυκεν αὐτοῦ. Χάος δὲ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τόπον οἴεται, ὅτι τὸ δεξόμενον ἀνάγκη προϋποκεῖσθαι σώματι. Τὸ τοίνυν γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον ἐναργέστατα παρ' Ἡσιόδῳ μεμήνυται. Μακροῖς δὲ χρόνοις πρότερον ὁ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους νομοθέτης Μωϋσῆς γενητὸν καὶ ἄφθαρτον ἔφη τὸν κόσμον ἐν ἱεραῖς βίβλοις. Εἰσὶ δὲ πέντε ὧν τὴν πρώτην ἐπέγραψε Γένεσιν, ἐν ᾗ ἄρχεται τὸν τρόπον τοῦτον·

"Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν *)".

§. 9. Τοὺς δὲ ἀγεννήτον καὶ ἄφθαρτον κατασκευάζοντας λόγους προτέρους ταχτέον, οἰκείαν ἀρχὴν λαβόντας. Ἅπασι δὲ τοῖς φθορὰν ἐνδεχομένοις, αἰτίαι διτταὶ τῆς ἀπωλείας. Ἡ μὲν ἐντὸς, ἡ δὲ ἐκτὸς πρωϋπόκεινται. Σίδηρον γοῦν καὶ χαλκὸν καὶ τὰς τοιουτοτρόπους οὐσίας εὕροις ἂν ἀφανιζομένας· ἐξ ἑαυτῶν μὲν ὅταν ἑρπινώδους νοσήματος τρόπον ἰὸς ἐπιδραμὼν διαφάγοι· πρὸς δὲ τὸν ἐκτὸς, ὅταν ἐμπιπραμένης οἰκίας ἢ πόλεως συναναφλεχθεῖσαι τῇ πυρὸς βιαίῳ ῥοπῇ διαλυθῶσιν. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ ζώοις ἐπιγίνεται τελευτή· νοσήμασι δὲ ἐξ ἑαυτῶν, ὑπό τε τῶν ἐκτὸς, σφαττομένοις, ἢ καὶ λευκομένοις, ἢ ἐμπιπραμένοις, ἢ θάνατον καθαρὸν τὸν δι' ἀγχόνης ὑπομένουσιν. Εἰ δὲ φθείρεται καὶ ὁ κόσμος ἐξ ἀνάγκης, ἤτοι ὑπό τινος τῶν ἐν αὐτῷ διαφθειρήσεται δυνάμεων. Ἀμήχανον δὲ ἑκάτερον.
611 Ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦ κόσμου, πάντων
M. εἰς τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ συνερανισθέντων. 1160
Οὕτως γὰρ εἷς τέ ἐστι, καὶ ὅλος καὶ ἀγήρως. Εἷς μὲν P.
καὶ ὅλος, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν· ἀγήρως δὲ καὶ ἄνοσος, ἐπειδὴ τὰ νόσοις καὶ γήρᾳ σώματα ἁλωτὰ, θερμότησι καὶ ψύχεσι καὶ ταῖς ἄλλαις ἐναντιώσεσι πρὸς ἐπιπιπτούσαις ἔξωθεν ἰσχυρῶς, ἀνατρέπεται· ὧν οὐδεμία δυνάμις ἀποδρᾶσα κυκλοῦται καὶ ἐπιτίθεται παθῶν μηδενὸς ἀποστατοῦντος μέρους, ἀλλ' ὁλοκλήρων ἐγκατειλημμένων εἴσω. Εἴ δὲ ἄρα τί ἐστιν ἐκτὸς, πάντως ἂν εἴη κενὸν ἢ ἀπαθὴς φύσις, ἣν ἀδύνατον παθεῖν τι, ἢ δρᾶσαι. Καὶ μὴν οὐδὲ ὑπό τινος αἰτίας διαλυθήσεται τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Πρότερον μὲν, ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος καὶ μεῖζον ἔσται καὶ κραταιότερον, ὅπερ ἔστιν ἀτοπώτατον. Ὁ γὰρ κόσμος ἀνυπερβλήτῳ κράτει χρώμενος,

*) Gen. 1, 1.

ἄγει τὰ πάντα μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος. Ἐπεὶ τὰ διότι διττῶν οὐσῶν τῶν φθορᾶς αἰτιῶν, τῆς μὲν ἐντὸς, τῆς δὲ ἐκτὸς, ἃ τὴν ἑτέραν οἴεται ὑπομένειν, δέκτικα καὶ τῆς ἑτέρας ἐστὶ πάντως. Σημεῖον δὲ βοῦς, ἵππος, ἄνθρωπος, καὶ τὰ παραπλήσια ζῶα, διότι πέφυκεν ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ σιδήρου, καὶ νόσῳ τελευτήσει.

§. 10. Ἐπειδὴ τοίνυν ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἐκτὸς φθαρησόμενος ἐδείχθη ὁ κόσμος, τῷ μηδὲν ἔξω καταλελεῖφθαι, πάντων οὐδ' ὑπό τινος τῷ ἐν τῷ αὐτῷ διὰ τὴν προεπιλογισθεῖσαν ἀπόδειξιν, καθ' ἣν τὸ ἁλωτὸν τῇ ἑτέρᾳ τῶν αἰτιῶν, καὶ τὴν ἑτέραν ἐπεφύκει δέχεσθαι. Μαρτύρια δὲ καὶ τὰ ἐν Τιμαίῳ περὶ τοῦ τὸν κόσμον ἄνοσον εἶναι καὶ μὴ φθαρησόμενον τάδε· „Τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ἕκαστον εἴληφεν ὅλον ἡ τοῦ κόσμου σύστασις. Ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς συνέστησεν αὐτὸν ὁ συνιστὰς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ἀπολιπὼν, τάδε διανοηθεὶς, πρῶτον μὲν ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῶον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν εἴη, πρὸς δὲ τούτοις ἕν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτον γένοιτ' ἄν, ἔτι δὲ ἵνα ἀγήρω καὶ ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν ὡς τὰ τῷ σώματι θερμὰ καὶ ψύχρα,
612 καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἔχει ἰσχυρὰς, καὶ πε- 1161
M.ριστάμενα ἔξωθεν καὶ προςπίπτοντα ἀκαίρως λύει, P.
καὶ νόσους καὶ γῆρας ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. Διὰ δὴ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε θεὸς ὅλον ἐξ ὅλων ἁπάντων τέλειον καὶ ἀγήρω καὶ ἄνοσον αὐτὸν ἐτεκτήνατο".

§. 11. Τοῦτο μὲν δὴ παρὰ Πλάτωνος πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν τοῦ κόσμου μαρτύριον εἰλήφθω· τὸ δὲ ἀγέννητον παρὰ τῆς φυσικῆς ἀληθείας. Ἕπεται γὰρ τῷ γενομένῳ διάλυσις· ἀφθαρσία δὲ τῷ ἀγενήτῳ, ἐπεὶ καὶ ὁ τὸ τρίμετρον ἐκεῖνο ποιήσας,

Τό τοι γενόμενον κατθανεῖν ὀφείλεται.

κεῖ μὲν ἀπὸ σκοποῦ συνθεὶς· ἀλλ' ἀκολουθίαν τῆς ορᾶς ἐσδ' ἔχει. Ἑτέρῳ δέ ἐστι τοιόνδε. Πάνθ' ι τῶν συνθέτων φθείρεται, διαλύσιν εἰς τὰ ἐξ συνετέθη λαμβάνει. Διάλυσις δὲ οὐδὲν ἦν ἄρα; πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ἑκάστων ἐπάνοδος. Ὥςτε ὰ τὸ ἐναντίον ἡ σύνθεσις εἰς τὸ παρὰ φύσιν τα ελθόντα βεβίασται. Καὶ δῆτα οὕτως ἔοικεν ἀψευτατα ἔχειν. Ἄνθρωποι γὰρ ἀπὸ τῶν τεσσάρων ιχείων, ἃ δὴ ὅλα τοῦ παντός ἐστιν, οὐρανοῦ, ;, ἀέρος τε καὶ πυρὸς, βραχέα μέρη δανεισάμενοι εκράθησαν. Τὰ δ' ἀνακραθέντα τῆς κατὰ φύσιν τεως ἐστέρηται, θερμότης μὲν τῆς ἀνωφύτου, κάδὲ τῆς γεώδους καὶ βάρος ἐχούσης οὐσίας ἐπιρρισθείσης, καὶ τὸν ἄνω τόπον ἀντιλαβούσης, ὧν γεωδέστατον τῶν ἐν ἡμῖν ἐπέσχε κεφαλή. Δεὸς δὲ φαυλότατος, ὃν ἔσφιγξε βία· βιαίος ἐστι ὀλιγοχρόνιας. Ῥήγνυται γὰρ θᾶττον ὑπὸ τῶν λέκτων, ὥςτε ἀπαυχενιζόντων διὰ πόθον ὑπὸ τῆς ιὰ φύσιν κινήσεως πρὸς ἣν σπεύδοντα μεταστατα. Κατὰ γὰρ τὸν τραγικόν,

Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
φύντ' ἐς γαίαν, τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον
πόλον ἦλθε πάλιν. Θνήσκει δ' οὐδὲν
τῶν γενομένων, διακρινόμενον δ'
ἄλλο πρὸς ἄλλο
μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξε.

Τοῖς μὲν δὴ φθειρομένοις ἅπασι νόμους ἀναγέγραι καὶ θεσμὸς οὗτος. Ὁπότε μὲν ὑφέστηκε τὸ νεληλυθότα ἐν τῇ κράσει πρὸ τῆς κατὰ 1162 σιν τάξεως ἀταξίας ἀντιμετειληφέναι, τὸ πρὸς P. ὃς ἐναντίους τόπους μετανιστάσθαι, ὡς τρόπον ὰ ξενιτεύειν δοκεῖν· ὁπότε δὲ διαλύοιτο, πρὸς ν οἰκεῖαν τῆς φύσεως λῆξιν ἀνακάμπτειν. Ὁ δὲ τμὸς ἀμέτοχος τῆς ἐν τοῖς λεχθεῖσιν ἀταξίας ἐστίν, αὶ φέρε θεασώμεθα. Φθειρομένου τὰ μέρη νυνὶ

μὲν ἀνάγκῃ τετάχθαι παρὰ φύσιν ἕκαστα χώραν· τοῦτο δὲ ὑπονοεῖν οὐκ εὐαγές. Ἀρίστην γὰρ θέσιν καὶ τάξιν ἐναρμόνιον τὰ τοῦ κόσμου μέρη εἴληχεν, ὡς ἕκαστον καθάπερ πατρίδι φιλοχωροῦν, μὴ ζητεῖν ἀμείνω μεταβολήν. Διὰ τοῦτο γῇ μὲν ὁ μεσαίτατος ἀπενεμήθη τόπος, ἐφ' ᾗ πάντα τὰ γεώδη, καὶ ἂν ἀναῤῥίψῃς τι τῶν γεωδῶν, κάτω φέρεται· τόδ' ἔστι σημεῖον χώρας τῆς κατὰ φύσιν. Ἔνθα γὰρ μὴ ὑπὸ βίας ὁτιοῦν ἐνεχθὲν ἵσταται καὶ ἠρεμεῖ, τὸν οἰκεῖον εἴληχε χῶρον. Ὕδωρ δὲ ἐπὶ γῆν ἀνακέχυται δεύτερον, ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὸν ἄνω κεχώρηκεν· ἀὴρ μὲν τὸν μεθόριον ὕδατος καὶ πυρὸς κληρωσάμενος τόπον, πῦρ δὲ τὸ ἀνώτατον. Διὸ καὶ ἂν ἀψάμενος δᾷδα πρὸς γῆν καταφέρῃς, ἡ φλὸξ οὐδὲν ἧττον ἀντιβιάσεται, καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ πυρὸς κίνησιν ἐπικουφίσασα αὐτὴν ἀναδραμεῖται. Εἰ δὴ φθορᾶς μὲν αἴτιον ἡ παρὰ φύσιν κίνησις τῶν ἄλλων ἔχει ζώων, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ κατὰ φύσιν ἕκαστα τῶν μερῶν διατέτακται τὰς οἰκείας διακληρωσάμενα χώρας, ἐνδίκως ἂν λέγοιτο ὁ κόσμος ἄφθαρτος.

§. 12. Ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο παντὶ τῷ δῆλον, ὅτι φύσις ἑκάστη διατηρεῖν καὶ διασώζειν, εἰ δ' οἷόν τε ἦν, καὶ ἀθανατίζειν ἕκαστα ὧν φύσις ἐστὶν ἐσπούδακεν, ἡ μὲν ἐν τοῖς δένδρεσι τὰ δένδρα, ἡ δὲ ἐν τοῖς ζώοις τῶν ζώων ἕκαστον. Ἐξασθενεῖ δὲ ἡ ἐπὶ μέρους ἀναγκαίως ἄγειν πρὸς ἀϊδιότητα. Ἢ γὰρ ἔνδεια, ἢ φλογμὸς, ἢ κρυμὸς, ἢ μυρία ἄλλα τῶν εἰωθότων ἐπισυνίστασθαι κατακήψαντα διέσεισε καὶ διέλυσε τὸν συνέχοντα δεσμὸν, καὶ τέλος κατέῤῥηξε. Τοιοῦτον δὲ εἰ μηδὲν ἐφήδρευεν ἔξω, καὶ ἂν ὅσον
614 ἐφ' ἑαυτῇ μικρή τε αὖ καὶ μεγάλα ἀγήρω διεφύ-
M. λαττεν. Ἀναγκαῖον οὖν τὴν τοῦ κόσμου φύσιν 1163
γλίχεσθαι τὴν ὅλου διαμονήν. Οὐ γὰρ δὴ τῶν ἐπὶ P.
μέρη ἐστι χείρων, ὡς ἀποδιδράσκουσα καὶ λειποτα-

κτοῦσα νόσον ἀνθ' ὑγείας, καὶ φθορὰν ἄντι σωτηρίας παντελοῦς ἐπιχειρεῖν τεχνάζειν, ἐπειδὴ

Πασάων ὕπερ ἥδε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
ῥεῖά τ' ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἀληθές ἐστι, φθορᾶς ὁ κόσμος οὐ δέξεται. Διὰ τί; Ὅτι ἡ συνέχουσα φύσις αὐτὸν ἀήττητός ἐστι κατὰ πολλὴν ἰσχύος ῥώμην, τῶν ἄλλων ὅσα βλάπτειν ἔμελλεν ἅπαξ ἁπάντων ἐπικρατοῦσα. Διὸ καὶ Πλάτων φησὶν, "Ἀπῄει τε γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ προςῄειν αὐτῷ ποθὲν οὐδὲν — οὐ γὰρ ἦν — αὐτὸ γὰρ ἑαυτῷ τροφὴν τὴν ἑαυτοῦ φθίσιν παρέχον καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πάσχον καὶ δρῶν ἐκ τέχνης γέγονεν. Ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ συνθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προςδεὲς ἄλλων".

§. 13. Ἀποδεικτικώτατός γε μὴν καὶ ἐκεῖνος ὁ λόγος ἐστὶν, ἐφ' ᾧ μυρίους οἶδα σεμνυνομένους ὡς ἠκριβωμένῳ καὶ πάνυ ἀνεξελέγκτῳ. Πυνθάνονται γὰρ, τίνος ἕνεκα τὸν κόσμον φθείρει ὁ θεός; Ἤτοι γὰρ ὑπὲρ τοῦ μηκέτι κοσμοποιῆσαι, ἢ ὑπὲρ τοῦ ἕτερον κατασκευάσαι. Τὸ μὲν δὴ πρότερον ἀλλότριον θεοῦ, πρὸς τάξιν γὰρ ἀταξίαν μεταβάλλειν δέον, οὐ πρὸς ἀταξίαν τάξιν. Εἶτα δὲ, ὅτι καὶ μετάνοιαν πάθος καὶ νόσημα δέξεται ψυχῆς. Ἔδει γὰρ ἢ μὴ κοσμοποιῆσαι τὸ παράπαν, ἢ κρίνοντα πρέπον αὐτῷ τὸ ἔργον χαίρειν τῷ γενομένῳ. Τὸ δὲ δεύτερον ἄξιον οὐ βραχείας ἐρευνῆς. Εἰ γὰρ ἕτερον ἀντὶ τοῦ νῦν ὄντος κατασκευάσει, πάντως ὁ γενόμενος ἢ χείρων ἢ κρείττων ἢ ὅμοιος ἀποτελεσθήσεται, ὧν ἕκαστον ἐπίληπτον. Εἰ μὲν γὰρ χείρων ὁ κόσμος, χείρων καὶ ὁ δημιουργός. Ἀμώμητα δὲ καὶ ἀνεξέλεγκτα καὶ ἀνεπανόρθωτα τὰ τοῦ θεοῦ, τελειοτάτῃ τέχνῃ
15 καὶ ἐπιστήμῃ δημιουργηθέντα. Εὐπρεπὲς δὲ θεῷ
I. τὰ ἄμορφα μορφοῦν, καὶ τοῖς αἰσχίστοις περιτιθέ- P.
ναι θαυμαστὰ κάλλη. Εἰ δὲ ὅμοιος, ὁ τεχνίτης 1164

οὐδὲν κομιδῇ νηπίων παίδων διαφέρων, οἳ πολλάκις παρ' αἰγιαλοῖς ἀθύροντες ψάμμους γεωλόφους ἀνιστᾶσι, καὶ ἔπειτα ὑφαιροῦντες ταῖς χερσὶ, πάλιν ἐρείπουσι. Πολὺ γὰρ ἄμεινον τοῦ κατασκευάσαι ὅμοιον μηδὲν μήτε ἀφαιροῦντα, μήτε προστιθέντα, μήτε πρὸς τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον μεταβάλλοντα, τὸ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ἅπαξ κατὰ χώραν ἐᾶν. Εἰ δὲ κρείττονα δημιουργήσει, γενήσεται τότε κρείττων αὐτὸς ὁ δημιουργός, ὥστε ἡνίκα κατεσκεύασε καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν διάνοιαν, ἦν ἀτελέστερος, ὅπερ οὐδὲ θέμις ὑπονοεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μὲν τῶν θνητῶν ἔργα ἡμῶν φθαρτὰ δεόντως ἂν γένοιτο, τὰ δὲ τοῦ ἀθανάτου κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ἄφθαρτα δήπου· τῇ γὰρ φύσει τῶν τεχνιτῶν εὔλογον τὰ δημιουργηθέντα ἐξομοιοῦσθαι.

§. 14. Ἀποδείξεσι δὲ οἱ περὶ τὸν Βοηθὸν κέχρηνται πιθανωτάταις, ἃς αὐτίκα λέξομεν. Φασὶ γάρ, εἰ γεννητὸς καὶ φθαρτὸς ὁ κόσμος, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γεννήσεται, ὅπερ καὶ τοῖς Στωϊκοῖς ἀτοπώτατον δοκεῖ εἶναι. Διὰ τί; Ὅτι οὐδεμίαν φθοροποιὸν αἰτίαν εὑρεῖν ἐστιν οὔτ' ἐντὸς οὔτ' ἐκτός, ἣ τὸν κόσμον ἀνελεῖ. Ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν, ὅτι μὴ τάχα που κενόν, τῶν στοιχείων ἀποκριθέντων, εἰς αὐτὸν ὁλοκλήρων. Εἴσω δὲ οὐδὲν νόσημα τοιοῦτον, ὃ γένοιτ' ἂν αἴτιον τῷ τοσούτῳ διαλύσεως. Εἰ δὲ ἀναιτίως φθείρεται δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔσται ἡ γένεσις τῆς φθορᾶς, ὅπερ οὐδ' ἡ διάνοια παραδέξεται. Καὶ μὴν φασιν ὅτι γενικοὶ φθορᾶς τρόποι εἰσὶ τρεῖς, ὅτε κατὰ διαίρεσιν, καὶ ὁ κατὰ ἀναίρεσιν τῆς ἐπεχούσης ποιότητος, καὶ ὁ κατὰ σύγχυσιν. Τὰ μὲν οὖν ἐκ διεστηκότων αἰπόλια, βουκόλια, στρατεύματα, χοροί, ἢ πάλιν ἐκ συναπτομένου σώματος παγέντα διαστάσει καὶ διαιρέσει λύεται. Κατὰ δὲ ἀναίρεσιν τῆς ἐπεχούσης ποιότητος, ὁ μετασχηματιζόμενος, ἵνα μηδὲ ἑτέραν δῆ τινα τύπον παράσχῃ μορφῆς. Κατὰ δὲ σύγχυ-

σιν, ὡς ἡ παρὰ ἰατροῖς τετραφάρμακος. Αἱ γὰρ
δυνάμεις τῶν συνενεχθέντων ἠφανίσθησαν εἰς ἐξαι-
6 ρέτους μιᾶς γένεσιν ἀποτελεσθεῖσαι. Ποίῳ δὴ
τούτων ἄξιον, τὸν κόσμον φθείρεσθαι φάναι, τῷ 1165
κατὰ διαίρεσιν; Ἀλλ' οὔτε ἐκ διεστηκότων ἐστὶν ὡς P.
τὰ μέρη σκεδασθῆναι, οὔτε ἐκ συναπτομένων ὡς
διαλυθῆναι, οὔτε τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἡμετέροις
ἥνωται σώμασι. Τὰ μὲν γὰρ ἐπικήρως τε ἐξ ἑαυ-
τῶν ἔχει, καὶ δυναστεύεται πρὸς μυρίων ἀφ' ὧν
βλάπτεται· τοῦ δὲ ἀήττητος ἡ ῥώμη πολλῇ τινι
περιουσίᾳ πάντων κατακρατοῦσα. Ἀλλ' ἀναιρέσει
παντελεῖ τῆς ποιότητος; Ἀλλ' ἀμήχανον τοῦτό γε.
Μένει γὰρ κατὰ τοὺς τὰ ἐναντία αἱρουμένους ἡ τῆς
διακοσμήσεως ποιότης, ἐπ' ἐλάττονος οὐσίας τῇ τούτου
ἰδιοσταλοῦσα κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν. Ἀλλὰ τῷ κατὰ
σύγχυσιν; Ἄπαγε. Δεήσει γὰρ πάλιν ὡς τὸ μὴ ὂν
γίνεσθαι τὴν φθορὰν παραδέχεσθαι. Τοῦ χάριν; ὅτι
εἰ μὲν ἕκαστον ἐν μέρει τῶν στοιχείων ἐφθείρετο,
μεταβολὴν ἠδύνατο τὴν εἰς ἕτερον δέχεσθαι, πάν-
των συλλήβδην ἀθρόον κατὰ σύγχυσιν ἀναιρουμέ-
νων, ἀνάγκη ὑπονοεῖν τὸ ἀδύνατον.

§. 15. Ἐκεῖνο δὲ ἄξιον διαπορῆσαι, τίνα τρόπον ἔσται παλιγγενεσία πάντων εἰς πῦρ ἀναλυθέντων. Ἐξαναλωθείσης γὰρ τῆς οὐσίας ὑπὸ πυρὸς, ἀνάγκη καὶ τὸ πῦρ οὐκ ἔτ' ἔχον τροφὴν ἀπεσβέσθῆναι. Μένοντος μὲν οὖν, ὁ σπερματικὸς ἐσώζετο λόγος τῆς διακοσμήσεως, ἀναλυθέντος δὲ συναναιρῆται. Τὸ δέ ἐστιν ἔκθεσμον καὶ ἀσέβημα ἤδη διπλοῦν, μὴ μόνον φθορὰν τοῦ κόσμου κατηγορεῖν, ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίαν ἀναιρεῖν, ὥςπερ ἀκοσμίᾳ καὶ ἀπραξίᾳ, καὶ τοῖς πλημμελέσι πᾶσι χαίροντος θεοῦ. Τὸν δὲ λόγον ἀκριβέστερον ὧδε διερευνητέον. Πυρὸς τριττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἄνθραξ τὸ δὲ φλὸξ τὸ δὲ αὐγή. Ἄνθραξ μὲν οὖν ἐστι πῦρ ἐν γεώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς πεφώλευκε καὶ ἐλλοχᾷ δι' ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. Φλὸξ δέ ἐστιν, ὅπερ

ἐκ τροφῆς αἴρεται μετεωριζόμενοι. Αὐγὴ δὲ τὸ ἀποστελλόμενον ἐκ φλογὸς, συνεργὸν ὀφθαλμοῖς εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν ἀντίληψιν. Μέσην δὲ χώραν ἐν-γῆς τε καὶ ἄνθρακος εἴληχε φλόξ. Σβεσθεῖσα μὲν γὰρ εἰς ἄνθρακα τελευτᾷ, ζωπυρουμένη δὲ ἔχει φέγγος, ὃ τὴν καυστικὴν ἀφῃρημένον δύναμιν ἀστρά-πτει. Εἰ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν οὖν τὸν κόσμον
617 ἀναλύεσθαι φῶμεν, ἄνθραξ μὲν οὐκ ἂν γένοιτο,
M.διότι παμπληθὲς ὑπολήψεως τοῦ γεώδους, ὡς 116
τὸ πῦρ ἐγκατειλῆφθαι συμβέβηκεν. Ἀρέσκει δὲ μη- I.
δὲν τότε τῶν ἄλλων ὑφεστάναι σωμάτων, ἀλλὰ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα εἰς ἄκρατον πῦρ ἀναλύεσθαι. Καὶ μὴν οὐδὲ φλὸξ, ὕμμα γὰρ τροφῆς ἐστι. Μη-δενὸς δὲ καταλειφθέντος ἀτροφήσασα αὐτίκα ἀπο-σβεσθήσεται. Τούτοις ἕπεται τὸ μηδ᾽ αὐγὴν ἀπο-τελεῖσθαι. Καθ᾽ ἑαυτὴν γὰρ ὑπόστασιν οὐκ ἔχει, ῥεῖ δ᾽ ἀπὸ τῶν προτέρων ἄνθρακος καὶ φλογὸς, ἀφ᾽ οὗ μὲν ἔλαττον, πολὺ δὲ ἀπὸ φλογός. Ἐκεί-νων δὲ, ὡς ἐδείχθη, κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν οὐκ ὄν-των, οὐδ᾽ ἂν αὐγὴ γένοιτο, ὥστ᾽ ἀμήχανον παλιγ-γενεσίαν τὸν κόσμον λαβεῖν, μηδενὸς ἐντυφομένου σπερματικοῦ λόγου. Ἐξ ὧν ἐστι δῆλον, ὅτι ἀγένη-τος καὶ ἄφθαρτος ὢν διατελεῖ.

§. 16. Δίχα τοίνυν τῶν εἰρημένων, καὶ ἐκείνῳ χρήσαιτο ἄν τις εἰς πίστιν, ὃ καὶ τοὺς μὴ πέρα τοῦ μέτρου φιλονεικεῖν αἱρουμένους ἐπισπάσεται. Τῶν ἐν ταῖς συζυγίαις ἐναντίων ἀμήχανον τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή. Λευκοῦ γὰρ ὄντος, ἀνάγκη καὶ μέλαν ὑπάρχειν, καὶ μεγάλου βραχὺ, καὶ περιττοῦ ἄρτιον, καὶ γλυκεὸς πικρὸν, καὶ ἡμέρας νύκτα, καὶ ὅσα τούτοις ὁμοιότροπα. Γενομένης δὲ ἐκπυρώσεως, ἀδύνατόν τι συμβήσεται· τὸ μὲν γὰρ ἕτερον ὑπάρξει τῶν ἐν ταῖς συζυγίαις, τὸ δὲ ἕτερον οὐκ ἔσται. Φέρε δὲ οὑτωσὶ θεασώμεθα. Πάντων γὰρ εἰς πῦρ ἀναλυθέντων, κοῦφον μὲν ἔσται, καὶ μάνον καὶ θέρμον· ἴδια γὰρ πυρὸς ταῦτα. Βαρὺ δ᾽ οὐδὲν ἢ

πυκνὸν ἢ ψυχρὸν τὰ τοῖς λεχθεῖσιν ἐναντία. Πῶς οὖν ἄν τις ἐπισχῆται μᾶλλον τὴν πεπλεγμένην ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως ἀκοσμίαν ἢ τὰ φύσει συνυπάρχοντα δεικνὺς ἀπαρτώμενα τῆς συζυγίας; Ἡ δ' ἀλλοτρίωσις ἐπὶ τοσοῦτον κεχώρηκεν, ὡς τοῖς μὲν ἀϊδιότητα προσομολογεῖν, τοῖς δὲ τὸ ἀνύπαρκτον. Ἔτι τοίνυν καὶ ἐκεῖνό μοι δοκεῖ, μὴ ἀπὸ σκοποῦ τοῖς ἰχνηλατοῦσι τὸ ἀληθὲς εἰρῆσθαι. Φθειρόμενος ὁ κόσμος ἤτοι ὑπό τινος φθαρήσεται αἰτίας, ἢ ὑπὸ θεοῦ. Ὑπ' ἄλλου δὲ οὐδενὸς τὸ παράπαν δέξεται διάλυσιν. Οὐδὲν γάρ ἐστι ὃ μὴ περιέχει. Τὸ δὲ
8 περιεχόμενον καὶ κρατούμενον ἀσθενέστερον δήπου
τοῦ περιέχοντος, ὑφ' οὗ καὶ κατακρατεῖται. Ὑπὸ δὲ θεοῦ φθείρεσθαι λέγειν αὐτὸν, πάντων ἀνοσιώ-
τατον. Ὁ γὰρ θεὸς οὐκ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας 1167
καὶ φθορᾶς, ἀλλὰ τάξεως καὶ εὐκοσμίας καὶ ζωῆς, P.
καὶ παντὸς αἴτιος ἀγαθοῦ ἀνωμολόγηται παρὰ τοῖς τὰ ἀληθῆ δοξάζουσι.

§. 17. Προςφιλοτεχνοῦντες δέ τινες τῶν ἀΐδιον ὑπολαμβανόντων τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοιούτῳ πρὸς κατασκευὴν λόγῳ χρῶνται. Φθορᾶς τέτταρας εἶναι τρόπους τοὺς ἀνωτάτω συμβέβηκε, πρόςθεσιν, ἀφαίρεσιν, μετάθεσιν καὶ ἀλλοίωσιν. Δυὰς μὲν οὖν προςθέσει μονάδος εἰς τριάδα φθείρεται, μηκέτι μένουσα δυάς· τετρὰς δ' ἀφαιρέσει μονάδος εἰς τριάδα. Μεταθέσει δὲ τὸ Z στοιχεῖον εἰς H, ὅταν αἱ μὲν ἐγκάρσιοι παράλληλοι πρὸς ὀρθὰς διαναστῶσιν, ἡ δὲ πρὸς ὀρθὰς ἐπεζευγμένη πλαγιασθεῖσα συνάψῃ τὰς παρ' ἑκάτερα. Κατ' ἀλλοίωσιν δὲ μεταβάλλων οἶνος εἰς ὄξος. Τῶν δὲ κατειλεγμένων τρόπων οὐδεὶς ἐφάπτεται τοῦ κόσμου τοπαράπαν. Ἐπεὶ καί τι φῶμεν; Προςτιθέναι τι τῷ κόσμῳ πρὸς ἀναίρεσιν; Ἀλλ' οὐδέν ἐστιν ἐκτός, ὃ μὴ μέρος γέγονεν αὐτοῦ ὅλου. Περιέχεται γὰρ καὶ κατακρατεῖται. Ἀλλ' ἀφαιρεῖσθαι; Πρῶτον μὲν τὸ ἀφαιρεθὲν πάλιν κόσμος ἔσται τοῦ νῦν βραχύτερος,

ἔπειτα ἀμήχανον ἔξω τι σῶμα τοῦ ὅλου διαρτηθὲν
τῆς συμφυΐας σκεδασθῆναι. Ἀλλὰ τὰ μέρη μετα-
τίθεσθαι; Μένει μὲν οὖν ἐν ὁμοίῳ τοὺς τόπους οὐκ
ἐναλλάττοντα. Οὐ γὰρ ἐποχηθήσεταί ποτε ἐπὶ ὕδατι
πᾶσα ἡ γῆ, οὐδ' ὕδωρ ἀέρι, καὶ οὗτος πυρί. Ἀλ-
λὰ τὰ μὲν φύσει βαρέα ἐν γῇ, καὶ ὕδωρ τὸν μέσον
ὑφέξει τόπον, γῆς μὲν θεμελίου τρόπον ὑπερειδού-
σης, ὕδατος δὲ ἐπιπολάζοντος· ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ τῇ
φύσει κοῦφα τὸν ἄνω. Καὶ μὴν οὐδὲ κατὰ ἀλλοί-
ωσιν φθείρεσθαι νομιστέον. Ἰσοκρατὴς γὰρ ἡ τῶν
στοιχείων μεταβολή. Τὸ δὲ ἰσοκρατὲς ἀκλινοῦς βε-
βαιότητος, καὶ ἀσαλεύτου μονῆς αἴτιον, ἕτερον μὴ
619 πλεονεκτούμενον. Ὥστε ἀντίδοσις καὶ ἡ ἀντίληψις
M. τῶν δυναμένων ἀναλογίαις ἐξισουμένη κανόσιν, ὑγείας
καὶ ἀτελευτήτου σωτηρίας δημιουργός, ἐξ ὧν ἄφθαρτος
ὁ κόσμος ἀποδείκνυται.

§. 18. Θεόφραστος μέντοι φησὶ τοὺς γένεσιν
καὶ φθορὰν τοῦ κόσμου καθηγοροῦντας ἀπὸ τεττά-
ρων ἀπατηθῆναι τῶν μεγίστων, γῆς ἀνωμαλίας,
θαλάττης ἀναχωρήσεως, ἑκάστου τῶν τοῦ ὅλου με-
ρῶν διαλύσεως, χερσαίων φθορᾶς κατὰ γένη ζῴων.
Κατασκευάζει δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὕτως. Εἰ μὴ
γενέσεως ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ γῆ, μέρος ὑπανεστὸς οὐδὲν
ἂν ἔτι αὐτῆς ἑωρᾶτο, χθαμαλὰ δὲ ἤδη τὰ ὄρη
πάντα ἐγεγένητο, καὶ οἱ γεώλοφοι πάντες ἰσόπεδοι
τῇ πεδιάδι. Τοσούτων γὰρ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν
ὄμβρων ἐξ ἀϊδίου φερομένων, εἰκὸς ἦν τῶν διηρ-
μένων εἰς ὕψος τὰ μὲν χειμάρροις ἀπερρῆχθαι, τὰ
δὲ ὑπονοστήσαντα κεχαλάσθαι, πάντα δὲ διὰ πάν-
των ἤδη λελειάνθαι. Νυνὶ δὲ συνεχεῖς ἀνωμαλίαι,
καὶ παμπόλλων ὀρῶν αἱ πρὸς ὕψος ὑπερβολαὶ μη-
νύματ' ἐστι τοῦ τὴν γῆν μὴ ἀΐδιον εἶναι. Πάλαι
γάρ, ὡς ἔφην, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ ταῖς ἐπομβρίαις
ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα πᾶσα λεωφόρος ἐγεγένητο.
Πέφυκε γὰρ ἡ ὕδατος φύσις καὶ μάλιστα ἀπὸ ὑψη-
λοτάτων καταράττουσα, τὰ μὲν ἐξωθεῖν τῇ βίᾳ,

τὰ δὲ τῷ συνεχεῖ τῶν ψεκάδων κλάπτουσα κοιλαί-
νειν, ὑπεργάζεσθαί τε τὴν σκληρόγεων καὶ λιθωδε-
στάτην ὀρυκτήρων οὐκ ἔλαττον. Καὶ μὴν ἥ
γε θάλασσα, φασιν, ἤδη μεμείωται. Μάρτυ-
ρες δὲ αἱ νήσων εὐδοκιμώταται Ῥόδος τε καὶ
Δῆλος. Αὗται γὰρ τὸ μὲν παλαιὸν ἠφανισμέναι
κατὰ τῆς θαλάττης ἐδεδύκεσαν ἐπικλυζόμεναι, χρό-
νῳ δὲ ὕστερον ἐλαττουμένης ἠρέμα, κατ' ὀλίγον
ἀνίσχουσαι διεφάνησαν, ὡς αἱ περὶ αὐτῶν γραφεῖ-
σαι μηνύουσιν ἱστορίαι. Πρὸς δὲ τούτοις μεγάλων
πελαγῶν μεγάλους κόλπους καὶ βαθεῖς ἀναξηραν-
θέντας ἠπειρῶσθαι, καὶ γεγενῆσθαι τῆς παρακει-
μένης χώρας μοῖραν οὐ λυπρὰν, σπειρομένους καὶ
φυτευομένους· οἷς σημεῖα τὰ τῆς παλαιᾶς ἐναπο-
λελεῖφθαι θαλαττώσεως, ψηφῖδας τε καὶ κόγχας,
καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς αἰγιαλοὺς εἴωθεν ἀπο-
βράττεσθαι. Εἰ δὲ μειοῦται ἡ θάλαττα, μειωθή-
σεται μὲν καὶ ἡ γῆ· μακραῖς δὲ ἐνιαυτῶν περιόδοις
καὶ εἰςάπαν ἑκάτερον στοιχεῖον ἀναλωθήσεται. Δα-
πανηθήσεται καὶ ὁ σύμπας ἀὴρ, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον
ἐλαττούμενος· ἀποκριθήσεται δὲ πάντα εἰς μίαν
οὐσίαν τὴν πυρός. Πρὸς δὲ τὴν τοῦ τρίτου κα-
τασκευὴν κεφαλαίου χρῶνται λόγῳ τοιῷδε. Φθείρε-
ται πάντως ἐκεῖνο, οὗ πάντα τὰ μέρη φθαρτά
ἐστι· τοῦ δὲ κόσμου πάντα τὰ μέρη φθαρτά ἐστι,
φθαρτὸς ἄρα καὶ ὁ κόσμος. Ὃ δὲ ὑπερεθέμεθα,
νῦν ἐπισκεπτέον. Ποῖον μέρος τῆς γῆς, ἵνα ἀπὸ
ταύτου ἀρξώμεθα, μεῖζον ἢ ἔλαττον, οὐ χρόνῳ 1169
διαλύεται; Λίθων οἱ κραταιότατοι ἄρ' οὐ μυδῶσι P.
καὶ σήπονται κατὰ τὴν ἕξεως ἀσθένειαν; — ἥδ'
ἐστι πνευματικὸς τόνος, δεσμὸς οὐκ ἄῤῥηκτος, ἀλλα
μόνον δυςδιάλυτος· — θρυπτόμενοι καὶ ῥέοντες εἰς
λεπτὴν τὸ πρῶτον ἀναλύονται κόνιν, εἶθ' ὕστερον
δαπανηθέντες ἐξαναλύονται. Τί δὲ, εἰ μὴ πρὸς
ἀνέμου ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ οὐκ ἀκίνητον ἐαθὲν ὑφ'
ἡσυχίας νεκροῦται; Μεταβάλλει γοῦν, καὶ δυςωδέ-

στατον γίγνεται, οἷα ψυχὴν ἀφῃρημένον ζῶον. Αἱ
γε μὴν ἀέρος φθοραὶ παντὶ τῷ δῆλον· νοσεῖν γὰρ
καὶ φθίνειν, καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν.
Ἐπεὶ, τί ἄν τις μὴ στοχαζόμενος ὀνομάτων εὐπρε-
πείαις, ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς εἴποι λοιμὸν εἶναι, πλὴν
ἀέρος θάνατον, τὸ οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ
φθορᾷ πάντων, ὅσα ψυχῆς μεμοίραται; Τί χρὴ
μακρηγορεῖν περὶ πυρός; Ἀτροφῆσαν γὰρ αὐτίκα
σβέννυται. Εἰ δὴ τῶν μερῶν ἕκαστον τοῦ κόσμου
φθορὰν ἐπιμένει, δηλονότι καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν παγεὶς
κόσμος ἄφθαρτος οὐκ ἔσται.

§. 19. Τὸν δὲ τέταρτον καὶ λοιπὸν λόγον ἀκρι-
βέστερον ὧδέ φασιν. Εἰ ὁ κόσμος ἀΐδιος ἦν, ἦν
ἂν καὶ τὰ ζῶα ἀΐδια, καὶ πολύ γε μᾶλλον τὸ τῶν
ἀνθρώπων γένος, ὅσῳ καὶ τῶν ἄλλων ἄμεινον.
Ἀλλὰ καὶ ὀψίγονον φανῆναι τοῖς βουλομένοις ἐρευ-
νᾶν τὰς φύσεις. Εἰκὸς γὰρ, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον,
ἀνθρώπους συνυπάρξαι τὰς τέχνας, ὡς ἂν ἰσήλι-
κας, οὐ μόνον ὅτι λογικῇ φύσει ἐμμέθοδον τὸ οἰ-
κεῖον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ζῆν ἄνευ τούτων οὐκ ἔστιν.
Ἴδωμεν οὖν τοὺς ἑκάστων χρόνους, ἀλογήσαντες
τῶν ἐπιτραγῳδουμένων θεοῖς μύθων. Εἰ μὴ ἀΐδιος
ἄνθρωπος, οὐδ᾽ ἄλλο τι ζῶον, ὥστε οὐδὲ αἱ δεδε-
γμέναι ταῦτα χῶραι, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ, ἐξ ὧν
621 τὸ φθαρτὸν εἶναι τὸν κόσμον δῆλόν ἐστιν. Ἀνα-
M. γκαῖον δὲ πρὸς τὴν τοσαύτην εὑρεσιλογίαν ἀπαν-
τῆσαι, μήτις τῶν ἀπειροτέρων ὑπαχθῇ· καὶ ἀρκτέον
γε τῆς ἀντιῤῥήσεως, ἀφ᾽ οὗ καὶ τῆς ἀπάτης οἱ σο-
φισταί. Τὰς ἀνωμαλίας οὐκ ἐτ᾽ ἐχρῆν εἶναι τῆς
γῆς, εἴπερ ἀΐδιος ἦν ὁ κόσμος. Διὰ τί, ὦ γενναῖοι;
Φήσουσι γὰρ ἕτεροι παρελθόντες, ὅτι δένδρων οὐ-
δὲν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν, ἀλλὰ καθ- 1170
άπερ ἐκεῖνα καιροῖς μέν τισι φυλλοῤῥοεῖ, καιροῖς P.
δὲ πάλιν ἀνηβᾷ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν,
τὰ μὲν ἀποθραύεται μέρη, τὰ δὲ προσφύεται. Μα-
κροῖς δὲ χρόνοις ἡ πρόσφυσις καθίσταται γνώριμος,

διότι τὰ μὲν δένδρα ὠκυθέρα χρώμενα τῇ φύσει, θᾶττον καταλαμβάνειν ἔχει τὴν ἐπίδοσιν, τὰ δὲ ὄρη βραχυτέρα, διὸ καὶ τὰς ἐκφύσεις αὐτῶν αἰσθητὰς, ὅτι μὴ χρόνῳ μακρῷ μόλις εἶναι συμβέβηκεν. Ἐοίκασί τε τὸν τρόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀγνοεῖν, ἐπεὶ καὶ ἂν ἴσως αἰδεσθέντες ἡσύχασαν. Φθόνος δ' οὐδεὶς ἀναδιδάσκειν. Ἔστι δ' οὔτε νέον τὸ λεγόμενον οὐθ' ἡμέτερον ῥῆμα, ἀλλὰ παλαιῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, οἷς οὐδὲν ἀδιερεύνητον τῶν εἰς ἐπιστήμην ἀναγκαίων ἀπολέλειπται. Ὅταν τὸ κατακεκλεισμένον ἐν τῇ γῇ πυρῶδες ἄνω τῇ τοῦ πυρὸς ἐλαύνηται φυσικῇ δυνάμει, πρὸς τὸν οἰκεῖον τόπον στείχει. Καὶ ἂν λάβηται βραχείας ἀναπνοῆς, ἄνω μὲν συναναςπᾷ πολλὴν τῆς γεώδους οὐσίας, ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ. Ἔξω δὲ ἐπιγινομένου φέρεσθαι βραχυτέραν, ἢ μέχρι πολλοῦ συμπαρελθεῖν βιασθεῖσα, πρὸς μήκιστον ἀρθεῖσα ὕψος συστέλλεται κορυφουμένη, καὶ πρὸς ὀξεῖαν ἀποτελευτᾷ κορυφὴν πυρὸς σχῆμα μιμουμένη. Γίνεται γὰρ τοῦ κουφοτάτου καὶ βαρυτάτου τότε τῶν φύσει ἀντιπάλων, ἀναγκαία τυῤῥαξάντων διαμάχη, πρὸς τὴν οἰκείαν ἑκατέρου χώραν ἐπειγομένου, καὶ τὸ βιαζόμενον ἀντιτείνοντος. Τὸ μὲν δὴ πυρῶν συνανέλκον γῆν ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νευστικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται· ἡ δὲ γῆ κατωτάτω ταλαντεύουσα τῷ τοῦ πυρὸς ἀνωφοίτῳ ἐπελαφρισθεῖσα, μόλις ὑπὸ δυνατωτέρας τῆς ἐπικουφιζούσης ἰσχύος, ἄνω πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς ἕδραν ὠθεῖται καὶ ἵσταται. Τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ μὴ τὰ ὄρη ταῖς τῶν ὑετῶν φοραῖς ἐξανήλωται, τῆς συνεχούσης αὐτὰ δυνάμεως,
22 ἐφ' ἧς καὶ διανίσταται μάλα παγίως καὶ κραταιῶς ἐνειλημμένης; Λυθέντος γὰρ δεσμοῦ τοῦ συνέχοντος, εἰκὸς ἦν διαλυθῆναι καὶ πρὸς ὕδατα σκεδασθῆναι. Δυνάμει δὲ σφιγγόμενα τῇ τοῦ πυρὸς στεγανώτερον πρὸς τὰς τῶν ὑετῶν φορὰς ἀντέχει.

§. 20. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν λελέχθω περὶ τοῦ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς γῆς πιστὶν οὐκ εἶναι γενέσεως

καὶ φθορᾶς κόσμου. Πρὸς δὲ τὸ ἀπὸ τῆς μειώσεως
τῆς θαλάσσης ἐπιχειρηθὲν, ἐκεῖνο δεόντως ἂν λέ-
γοιτο, μὴ τὰς ἀνισχούσας νήσους αὐτὸ μόνον, 1171
ἀλλὰ καὶ εἰ μηδ' εἴ τινες ἀποτομαὶ κατακλυζόμεναι P.
τοῖς πάλαι χρόνοις αὖθις ἠπειρώθησαν, σκοπεῖν χρή.
Φυσιολογίας γὰρ ἀντίπαλον φιλονεικία, τριπόθητον
ἡγουμένης ἀλήθειαν ἰχνηλατήσειν. Ἀλλὰ πολυπραγ-
μονεῖται καὶ τὸ ἐναντίον· ὅσαι μὲν ἠπείροις οὐ παρ-
άλιοι μόνον, ἀλλὰ καὶ μεσόγειοι μοῖραι κατεπόθη-
σαν· ὅση δὲ χέρσος θαλαττωθεῖσα μυριοφόροις ναυ-
σὶν ἐμπλεῖται. Ἡ περὶ τὸν Σικελικὸν πορθμὸν ᾀδο-
μένη ἱστορία ἀγνοεῖται παρ' οὐδενὸς τῶν ἐλλογίμων,
τὸ παλαιὸν ἠπείρῳ Ἰταλίᾳ Σικελίαν προσάπτουσα.
Μεγάλων δὲ τῶν παρ' ἑκάτερα πελαγῶν βιαίοις
πνεύμασιν ἐξ ἐναντίας ἐπιδραμόντων, ἡ μεθόριος
ἐπεκλύσθη καὶ ἀνεῤῥάγη, παρ' ἣν καὶ πόλις ἐπώνυμος
τοῦ πάθους Ῥήγιον κτισθεῖσα ὠνομάσθη. Καὶ τὸ
ἐναντίον οὗ προςεδόκησεν ἄν τις ἀπέβη. Συνεζεύχθη
μὲν γὰρ τὰ τέως διεστῶτα πελάγη κατὰ τὴν σύῤῥευ-
σιν ἑνωθέντα. Ἡ δὲ ἡνωμένη γῆ τῷ μεθορίῳ πορθ-
μῷ διεζεύχθη, παρ' ὃν ἤπειρος οὖσα Σικελία νῆσος
ἐβιάσθη γενέσθαι.

§. 21. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας λόγος τῆς θαλάτ-
της ὑπερεχούσης ἠφανίσθαι πόλεις καταποθείσας.
Ἐπεὶ καὶ κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς, Αἴγειράν
τε, Βοῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλικὴν, πολλῇ τοῦ πε-
λάγους ἐπικλυσθῆναι φορᾷ. Ἡ δὴ Ἀτλάντις νῆσος
ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἥ φησιν ἐν Τιμαίῳ
Πλάτων, ἡμέρᾳ μίᾳ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ
κατακλυσμῶν γενομένων, δῦσα κατὰ τῆς θαλάττης,
ἐξαίφνης ἠφανίσθη, γενομένη πέλαγος οὐ πλωτὸν
ἀλλὰ βαραθρῶδες. Οὐδὲν οὖν εἰς τὸ φθείρεσθαι
τὸν κόσμον ἡ πλασθεῖσα τῷ λόγῳ μείωσις τῆς θα-
623 λάττης συνεργεῖ. Φαίνεται γὰρ ὧν μὲν ἐξ ἀνα-
M. χωροῦσα, τὰ δὲ ἐπικλύζουσα. Ἐχρῆν δὲ μὴ θάτε-
ρον τῶν γινομένων, ἀλλὰ συνάμφω θεωροῦντας ἐπι-

κρίνειν, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς περὶ βίου ἀμφισβητήμασι ὁ νόμος δικαστὴς, πρὶν παρὰ τῶν ἀντιδίκων ἀκοῦσαι γνώμην, οὐκ ἀποφανεῖται.

§. 22. Καὶ μὴν ὁ τρίτος λόγος ἐξ ἑαυτοῦ διελέγχεται, μὴ ὑγιῶς ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τῆς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ φάσεως. Οὐ γὰρ δήπουθεν, οὗ πάντα τὰ μέρη φθείρεται, φθαρτόν ἐστιν ἐκεῖνο, ἀλλ' οὗ πάντα τὰ μέρη ἅμα καὶ ἐν ταὐτῷ ἄθροα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐπεὶ καὶ ἂν ἄκρον ἀποκοπείς τις δάκτυλον, ζῆν οὐ κεκώλυται· εἰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῶν με- 1172
ρῶν καὶ μελῶν πᾶσαν, αὐτίκα τελευτήσει· τὸν αὐ- P.
τὸν οὖν τρόπον, εἰ μὲν συλλήβδην ὑπαξάπαντα τὰ στοιχεῖα ὑφ' ἕνα καιρῶν ἠφανίζετο, φάσκειν ἐνδέχεσθαι τὸν κόσμον φθορὰν ἦν ἀναγκαῖον. Εἰ δὲ ἕκαστον ἰδίᾳ πρὸς τὴν τοῦ γείτονος μεταβάλλει φύσιν, ἀθανατίζεται μᾶλλον ἢ φθείρεται. Παντελής γε μὴν εὐήθεια τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν τεχνῶν ἐξετάζεσθαι. Τῇ γὰρ περὶ τὸν λόγον ἀτοπίᾳ τις ἀκολουθήσας, νέον τὸν κόσμον ἀποφανεῖ κομιδῇ, μόλις πρὸ χιλίων παγέντα ἐνιαυτῶν. Ἐπεὶ καὶ οὓς παρειλήφαμεν τῶν ἐπιστημῶν εὑρετὰς, τὸν λεχθέντα ἐνιαυτῶν ἀριθμὸν οὐχ ὑπερβάλλουσιν. Εἰ δὲ δὴ καὶ λεκτέον τὰς τέχνας ἰσήλικας ἀνθρώπων γένει, μεθ' ἱστορίας φυσικῆς ἀλλ' οὐκ ἀπερισκέπτως καὶ ῥαθύμως λεκτέον. Ἡ δὲ ἱστορία τι; Φθοραὶ τῶν κατὰ γῆν οὐκ ἀθρόων ἁπάντων ἀλλὰ τῶν πλείστων δυσὶ ταῖς μεγίσταις αἰτίαις ἀνατίθενται, πυρὸς καὶ ὕδατος ἀλέκτοις φοραῖς. Κατασκήπτειν δὲ ἑκατέραν φασὶν ἐν μέρει, ἐν πανυμακραῖς ἐτῶν περιόδοις. Ὅτε μὲν οὖν ἐμπρησμοῖς καταλαμβάνει ῥεῦμα αἰθέριον πυρὸς ἄνωθεν ἐγχεόμενον, πολλαχῇ σκεδάννυται μεγάλα κλίματα τῆς οἰκουμένης ἐπιτρέχον· ὅτε δὲ κατακλυσμὸς ἅπασαν τὴν ὕδατος κατασύρει φύσιν, αὐθιγενῶν ποταμῶν καὶ χειμάῤῥων οὐ πλημμυρούντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καθεστὸς προςυπερβαλλόντων τῆς ἐπιβάσεως. Κατὰ δὴ τοὺς λεχθέντας τρόπους, δίχα

μυρίων ἄλλων βραχυτέρων, φθειρομένου τοῦ π
στου μέρους ἀνθρώπων, ἐπιλιπεῖν ἐξ ἀνάγκης
624 τὰς τέχνας. Δίχα γὰρ τοῦ μεθοδεύοντος οὐκ
M.ναι καθ᾽ αὑτὴν ἰδεῖν τὴν ἐπιστήμην. Ἐπειδὰν
αἱ μὲν κοιναὶ νόσοι χαλάσωσιν, ἄρξηται δὲ ἀν
καὶ βλαστάνειν τὸ γένος ἐκ τῶν προςκαταλειφθέν
τοῖς ἐπιβρίσασι δεινοῖς, ἄρχεσθαι καὶ τὰς τέ
πάλιν ἀνιστᾶσθαι, οὐ τὸ πρῶτον γενομένας, ἀ
τῇ μειώσει τῶν ἐχόντων ὑποσπανισθείσας. Ἃ
οὖν περὶ κόσμου παρειλήφαμεν, εἴρηται κατὰ
ναμιν.

PHILONIS IUDAEI
FRAGMENTA.

Ex Eusebii Praeparat. Evangel. Lib. VII. Cap. XIII.

5 Ἵνα δὲ μὴ σοφίζεσθαί με ταῦτα νομίσῃς, ἑρμηνέα σοι τῆς ἐν τῇ γραφῇ διανοίας, Ἑβραῖον ἄνδρα παραστήσω, τὰ οἰκεῖα πατρόθεν ἀκριβοῦντα, καὶ παρὰ διδασκάλων τὸ δόγμα μεμαθηκότα, εἰ δή σοι τοιοῦτος ὁ Φίλων. Ἐπάκουσον οὖν καὶ τοῦδε, ὅπως τὰς θείας ἑρμηνεύει φωνάς.

Διὰ τί, ὡς περὶ ἑτέρου θεοῦ φησι τὸ, "ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον," *) ἀλλὰ οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ; Παγκάλως καὶ σοφῶς τουτὶ κεχρησμῴδηται. Θνητὸν γὰρ οὐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἀνωτάτω καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεύτερον θεὸν, ὅς ἐστιν ἐκείνου λόγος. Ἔδει γὰρ τὸν λογικὸν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ τύπον ὑπὸ θείου λόγου χαραχθῆναι· ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ λόγου θεὸς κρείσσων ἐστὶν ἢ πᾶσα λογικὴ φύσις· τῷ δὲ ὑπὲρ τὸν λόγον, ἐν τῇ βελτίστῃ καί τινι ἐξαιρέτῳ καθεστῶτι ἰδέᾳ, οὐδὲν θέμις ἦν γενητὸν ἐξομοιοῦσθαι. Ταῦτα ἐκ τοῦ πρώτου μοι κείσθω τῶν Φίλωνος "ζητημάτων καὶ λύσεων."

Ex Eodem, Cap. XXI.

Καὶ ὁ Ἑβραῖος δὲ Φίλων ἐν τῷ "περὶ τῆς προνοίας" ταῦτα περὶ τῆς ὕλης διέξεισι·

---

*) Gen. 1, 27.

Περὶ δὲ τοῦ ποσοῦ τῆς οὐσίας, εἰ δὴ γέγονεν ὄντως, ἐκεῖνο λεκτέον. Ἐστοχάσατο πρὸς τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ὁ θεὸς αὐταρκεστάτης ὕλης, ὡς μήτε
626 *ἐνδέοι, μήτε ὑπερβάλλοι. Καὶ γὰρ ἄτοπον ἦν τοῖς*
M. *μὲν κατὰ μέρος τεχνίταις, ὁπότε τι δημιουργοῖεν, καὶ μάλιστα τῶν πολυτελῶν, τὸ ἐν ὕλαις αὔταρκες σταθμήσασθαι· τὸν δὲ ἀριθμοὺς καὶ μέτρα, καὶ τὰς ἐν τούτοις ἰσότητας ἀνευρηκότα μὴ φροντίσαι τοῦ ἱκανοῦ. Λέξω δὴ μετὰ παῤῥησίας, ὅτι οὔτε ἐλάττονος, οὔτε πλείονος οὐσίας ἔδει τῷ κόσμῳ πρὸς κατασκευήν. Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐγεγένητο τέλειος, οὐδὲ ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρος, εὖ δεδημιουργημένος, ἐκ τελείας οὐσίας ἀποτετέλεσται. Πανσόφου γὰρ τὴν τέχνην ἴδιον, πρὶν ἄρξασθαί τινος κατασκευῆς, τὴν ἱκανὴν ἰδεῖν ὕλην. Ἄνθρωπος μὲν οὖν καὶ ἂν εἰ τῶν ἄλλων τὴν ἐπιστήμην διαφέροι, μὴ δυνάμενος κατὰ τὸ παντελὲς ἐκφυγεῖν τὸν συγγενῆ τῶν θνητῶν πλάνην, ἀπατῷτο ἂν ἴσως περὶ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης, ὁπότε τεχνιτεύοι· τοτὲ μὲν ὡς ἔλαττον προςτιθέναι, τοτὲ δὲ ὡς περιττῆς ἀφαιρεῖν. Ὁ δὲ πηγή τις ὢν ἐπιστημῶν, ἐνδέον ἢ περωτεῦον οὐδὲν ἔμελλεν ὑποβάλλεσθαι, μέτροις ἅτε χρώμενος εἰς ἀκρίβειαν ὑπερφυῶς πεπονημένοις, ἅπασιν ἐπαινετοῖς. Ὁ δὲ βουλόμενος ἄλλως ὑθλεῖν, οὐκ ἂν φθάνοι, καὶ τὰ πάντων ἔργα τῶν τεχνιτῶν αἴτια τιθέμενος, ὡς ἄμεινον τῆς κατασκευῆς ἐπιλαχόντα προςθέσει τινὸς ἢ μειώσει ταῖς ἐν ὕλαις. Ἀλλὰ γὰρ σοφιστείας μὲν ἔργον εὑρεσιλογεῖν, σοφίας δέ, ἕκαστα διερευνᾶν τῶν ἐν τῇ φύσει. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Φίλωνος τοῦτον ἐχέτω τὸν τρόπον.*

Ex Ejusdem Lib. VIII. Cap. V.

Πρῶτα δὲ θήσω Φίλωνος τὰ περὶ τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰουδαίων, ἣν πεποίηνται Μωϋσέως ἡγουμένου ἀπὸ τοῦ πρώτου συγγράμματος, ὧν

ἐπέγραψεν "ὑποθετικῶς"· ἔνθα τὸν ὑπὲρ Ἰουδαίων, ὡς πρὸς κατηγόρους αὐτῶν, ποιούμενος λόγον, ταῦτά φησιν·

Τὸν μὲν παλαιὸν αὐτοῖς πρόγονον ἀπὸ Χαλδαίων εἶναι, τὸν δὲ λαὸν ἀναστῆναι τοῦτον. ἐξ Αἰγύπτου μετῳκισμένον ἀπὸ Συρίας τὸ πάλαι, μυριάσι τε ἀμυθήτοις πλήθοντα· καὶ τῆς γῆς οὐκ οὔσης ἱκανῆς, πρὸς δὲ ἔτι καὶ νεότητι φρονημάτων ἐντεθραμμένον μεγάλως, καὶ ἅμα τοῦ θεοῦ διὰ φασμάτων καὶ ὀνειράτων ἔξοδον αὐτοῖς δηλοῦντος, καὶ οὐδενὸς ἧττον ἐς πόθον κατὰ δαίμονα ἐμπεσόντας τῆς πατρίου καὶ ἀρχαίας γῆς· ὅθεν δὴ καὶ τὸν πρόγονον ἐκεῖνον αὐτοῖς μετελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, εἴτε τῷ θεῷ ἢ δόξαν, εἴτε προνοίᾳ τινὶ, πάντων εὐδαιμονῆσαι μάλιστα, ὡς ἀπὸ ἐκείνου μέχρις εἰς τὸ παρὸν, τό τε ἔθνος αὐτοῖς καὶ γεγενῆσθαι καὶ διαμένειν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερβάλλειν εἰς πολυανδρίαν. Καὶ μετὰ βραχέα φησίν· ἀνήρ γε μὴν αὐτοῖς ἡγεῖτο τῆς τε ἐξόδου καὶ τῆς πορείας, εἰς οὐδὲν τῶν πολλῶν, εἰ βούλει, διάφορος· οὕτω καὶ ἐλοιδόρουν γόητα καὶ κέρκωπα λόγων. Καλῆς μέντοι γοητείας καὶ πανουργίας, ἐξ ἧς τόν γε λαὸν ἅπαντα ἐν ἀνυδρίᾳ καὶ λιμῷ, καὶ τῶν ὁδῶν ἀγνοίᾳ, καὶ ἀπορίᾳ τῶν συμπάντων, οὐ μόνον εἰς τὸ παντελὲς διεσώσατο, καὶ ὥσπερ ἐν εὐθηνίᾳ πάσῃ, καὶ παραπομπῇ τῶν μεταξὺ κειμένων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιάστους αὐτοὺς, καὶ πρὸς ἑαυτὸν μάλιστα εὐπειθεῖς διεφύλαξε. Καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγον δήπου χρόνον, ἀλλὰ ὅσον οὐδὲ οἰκίαν ἐν ὁμοφροσύνῃ συμμεῖναι μετὰ πάσης εὐθηνίας εἰκός ἐστιν. Καὶ οὐ δίψος, οὐ λιμὸς, οὐ φθορὰ σωμάτων, οὐχὶ φόβος περὶ τῶν μελλόντων, οὐκ ἄγνοια τῶν συμβησομένων, εἰ τὸν γόητα ἐκεῖνον ἐπῆρε τοὺς ἐξαπατωμένους καὶ περιφθειρομένους λαούς. Καίτοι τι βούλει φῶμεν; Ἐκείνῳ τινὰ εἶναι τοσαύτην τέχνην, ἢ δεινότητα λόγων, ἢ σύνεσιν, ὡς τῶν τοσούτων καὶ

τοιούτων ἀτόπων, καὶ πρὸς ὄλεθρον ἅπαντας ἀγόν-
των ἐπικρατεῖν; Ἢ γὰρ τὰς φύσεις τῶν ὑπὸ αὐ-
τὸν ἀνθρώπων οὐκ ἀμαθῶς οὐδὲ δυςκόλως, ἀλλὰ
εὐπειθῶς καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀπρονοήτως ἔχειν·
ἢ τούτους μὲν ὡς μάλιστα κακοὺς εἶναι, τὸν δὲ
θεὸν τὰς δυςκολίας αὐτῶν πραΰνειν, καὶ τοῦ παρ-
όντος καὶ τοῦ μέλλοντος ὥςπερ ἐπιστατεῖν. Ὅπερ
γάρ σοι μάλιστα ἂν ἐκ τούτων ἀληθὲς εἶναι δόξῃ,
πρὸς ἐπαίνου καὶ τιμῆς καὶ ζήλου περὶ αὐτῶν συμ-
πάντων ἰσχύειν φαίνεται. Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐξόδου
δὴ ταῦτα. Ἐπειδή δε εἰς τὴν γῆν ταύτην ἦλθον,
ὅπως μέν ποτε ἄρα ἱδρύνθησαν, καὶ τὴν χώραν
ἔσχον, ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς δηλοῦσιν· οὐ μὴν
ἔγωγε δικαιῶ μᾶλλον κατὰ ἱστορίαν, ἢ κατά τινα
λογισμὸν περὶ αὐτῶν τὰ εἰκότα ἐπεξελθεῖν. Πότερον
γάρ ποτε βούλει; Τῷ πλήθει τῶν σωμάτων ἔτι
περιόντας, καίπερ εἰς τέλος κεκακωμένους, ὅμως δὲ
διϊσχύοντας, καὶ τὰ ὅπλα ἐν χερσὶν ἔχοντας, ἀπο-
628 κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν χώραν, Σύρους τε ὁμοῦ
M. καὶ Φοίνικας ἐν αὐτῇ τῇ ἐκείνων γῇ μαχομένους νι-
κῶντας; Ἢ τοὺς μὲν ἀπολέμους καὶ ἀνάνδρους
εἶναι, καὶ παντελῶς ὀλίγους ὑποθώμεθα, καὶ τῶν
εἰς πόλεμον παρασκευῶν ἀπόρους, αἰδέσεως δὲ τυ-
χεῖν παρὰ τούτοις, καὶ τὴν γῆν λαβεῖν παρὰ ἑκόν-
των; Ἔπειτα δὲ εὐθὺς οὐκ εἰς μακρὸν, τόν τε νεὼν
οἰκοδομῆσαι καὶ τὰ ἄλλα εἰς εὐσέβειαν καὶ ἁγιςτείαν
καταστήσασθαι; Δηλοῖ γὰρ, ὡς ἔοικε, ταῦτα, καὶ
θεοφιλεστάτους αὐτοὺς ἀνωμολογῆσθαι καὶ παρὰ
τοῖς ἐχθροῖς. Ἐχθροὶ γὰρ ἦσαν ἐξ ἀνάγκης, ὧν
ἐπὶ τὴν γῆν ἐξαίφνης ἦλθον ὡς ἀφαιρησόμενοι.
Παρὰ τούτοις δὲ οὖν αἰδέσεως καὶ τιμῆς τυγχάνον-
τες, πῶς οὐχ ὑπερβάλλειν εὐτυχίᾳ τοὺς ἄλλους φαί-
νονται; Τίνα δὲ τὰ δεύτερα ἐφεξῆς, ἢ τὰ τρίτα
πρὸς τούτοις λέγωμεν; Πότερον τὸ τῆς εὐνομίας
καὶ εὐπειθείας αὐτῶν, ἢ τῆς ὁσιότητος καὶ δικαιο-
σύνης καὶ εὐσεβείας; Ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνδρα ἐκεῖνον,

ὅςτις ποτὲ ἦν ὁ τοὺς νόμους αὐτοῖς θεὶς, οὕτω σφόδρα ἐθαύμασαν, ὡς ὅ τι δήποτε ἔδοξεν ἐκείνῳ καὶ αὐτοῖς. Εἴτε οὖν λελογισμένος αὐτὸς, εἴτε ἀκούων παρὰ δαίμονος ἔφρασε, τοῦτο ἅπαν εἰς τὸν θεὸν ἀνάγειν· καὶ πλειόνων ἐτῶν διεληλυθότων, τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐκ ἔχω λέγειν ὁπόσα πλέω δὲ οὖν ἢ διςχίλια ἔτη, μὴ ῥῆμά γε αὐτοὺς μόνον τῶν ὑπὸ αὐτοῦ γεγραμμένων κινῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἂν μυριάκις αὐτοὺς ἀποθανεῖν ὑπομεῖναι θᾶττον, ἢ τοῖς ἐκείνου νόμοις καὶ ἔθεσιν ἐναντία πεισθῆναι." Ταῦτα εἰπὼν, ἐπιτέμνεται τὴν ἐκ τοῦ Μωϋσέως νόμων καταβεβλημένην τῷ Ἰουδαίων ἔθνει πολιτείαν, γράφων οὕτως.

Ex Eodem, Cap. VII.

Ἆρα τὶ τούτων ἢ τούτοις προςόμοιον παρὰ ἐκείνοις ἐστὶ, πρᾷον εἶναι δοκεῖ καὶ τιθασσόν; Καὶ δικῶν ἐπαγωγὰς καὶ σκήψεις καὶ ἀναβολὰς, καὶ τιμήσεις, καὶ πάλιν ὑποτιμήσεις ἔχον; Οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα ἁπλᾶ καὶ δῆλα. Ἐὰν παιδεραστῇς, ἐὰν μοιχεύῃς, ἐὰν βιάσῃ παῖδα — ἄῤῥενα μὲν μηδὲ λέγε — ἀλλὰ καὶ ἂν θήλειαν· ὁμοίως ἐὰν σαυτὸν καταπορνεύῃς, ἐὰν παρὰ ἡλικίαν αἰσχρόν τι παθῇς, ἢ δοκῇς, ἢ μέλλῃς, θάνατος ἡ ζημία. Ἐὰν εἰς δοῦλον σῶμα, ἐὰν εἰς ἐλεύθερον ὑβρίζῃς, ἐὰν δεσμοῖς συνέχῃς, ἐὰν ἀπάγων πωλῇς, ἐὰν βέβηλα, ἐὰν ἱερὰ παρακλέπτῃς, ἐὰν ἀσεβῇς, οὐκ ἔργῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ῥήματι τῷ τυχόντι, εἰς μὲν θεὸν αὐτὸν — ἵλεως ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὐτῆς τῆς περὶ τούτων ἐν-
529 M. νοίας γένοιτο — οὐδὲ ἄξιον λέγειν, ἀλλὰ εἰς πατέρα ἢ μητέρα, ἢ εὐεργέτην σαυτοῦ, θάνατος ὁμοίως καὶ οὗτος οὐ κοινὸς, οὐδε ὁ τυχὼν, ἀλλὰ δεῖ καταλευσθῆναι τὸν εἰπόντα μόνον, ὡς οὐ χείρονα ἀσεβείας πράξαντα. Ἀλλὰ δὲ αὖ πάλιν, ὁποῖά τινα· γυναῖκας ἀνδράσι δουλεύειν, πρὸς ὕβρεως μὲν οὐδεμιᾶς, πρὸς εὐπείθειαν δὲ ἐν ἅπασι. Γονεῖς παί-

δων ἄρχειν ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ πολυωρίᾳ. Τῶν ἑαυτοῦ κτημάτων ἕνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεόν γε ἐπιφημίσαντα αὐτοῖς, μηδὲ ὡς τῷ θεῷ ταῦτα ἀνίησιν. Εἰ δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχέσθαι προσπέσοι, ψαῦσαι καὶ θίγειν αὐτῶν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ εὐθὺς ἁπάντων ἀποκεκλεῖσθαι. Μή μοι τὰ τῶν θεῶν ἁρπάζειν, μηδὲ ἀποσυλᾶν ἑτέρων ἀναθημάτων· ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων, ὥςπερ ἔφην, προςπεσόν τι καὶ λαθὸν αὐτὸν ῥῆμα, ἐπαναθήσει. Εἰπόντα δὲ, πάντων στέρεσθαι· μεταγινώσκοντι δὲ ἢ ἐπανορθουμένῳ τὰ λελεγμένα, καὶ τὴν ψυχὴν προςαφαιρεῖσθαι. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὧν κυριεύει, ὁ αὐτὸς λόγος. Ἐὰν ἐπιφημίσῃ τροφὴν γυναικὸς ἀνὴρ, ἱερὰν εἶναι τροφῆς ἀνέχειν. Ἐὰν πατὴρ υἱῷ, ἐὰν ἄρχων τῷ ὑπηκόῳ, ταὐτόν. Καὶ ἔκλυσις δὲ ἐπιφημισθέντων, ἡ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη τοῦ ἱερέως ἀποφήσαντος· ὑπὸ γὰρ τοῦ θεοῦ, κύριος οὗτος δέξασθαι· καὶ μετὰ ταύτην δὲ, ἡ παρὰ τῶν μᾶλλον ἀεὶ κυρίων ὁσία ἵλεων τὸν θεὸν ἀποφαίνειν· ὡς μηδὲ ἐπὶ ἀνάγκαις τὴν ἀνάθεσιν δέχεσθαι. Μυρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις, ὅσα καὶ ἐπὶ ἀγράφων ἐθῶν καὶ νομίμων. Καὶ ἐν τοῖς νομίμοις αὐτοῖς· ἅ τις παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτόν. Ἃ μὴ κατέθηκεν, μηδὲ ἀναιρεῖσθαι, μηδὲ ἐκ πρασιᾶς, μηδὲ ἐκ ληνοῦ, μηδὲ ἐξ ἅλωνος· μὴ θημῶνος ὑφαιρεῖσθαι μέγα ἢ μικρὸν ἁπλῶς μηθέν. Μὴ πυρὸς δεηθέντι φθονεῖν. Μὴ νάματα ὑδάτων ἀποκλείειν· ἀλλὰ καὶ πτωχοῖς καὶ πηροῖς τροφὴν ἐρανίζουσι πρὸς τὸν θεὸν εὐαγῶς ἀνέχειν. Μὴ ταφῆς νεκρῶν ἐξείργειν, ἀλλὰ καὶ γῆς αὐτοῖς ὅσον γε εἰς τὴν ὁσίαν, προςεπιβάλλειν· μὴ θήκας, μὴ
580 μνήματα ὅλως κατοιχομένων κινεῖν. Μὴ δεσμὰ,
M. μὴ κακὸν μηδὲν πλέον τῷ ἐν ἀνάγκαις προςεπιφέρειν.
Μὴ γονὴν ἀνδρῶν ἐκτέμνοντας, μὴ γυναικῶν ἀτοκίοις καὶ ἄλλαις μηχαναῖς ἀμβλοῦν. Μὴ ζώοις ἔμπαλιν ἢ κατέδειξεν, εἴτε οὖν ὁ θεὸς, εἴτε τις καὶ νομοθέτης, προςφέρεσθαι. Μὴ σπέρμα ἀφανίζειν·

ἐνημα δουλοῦν. Μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυποβάλ- μὴ χοίνικα ἄμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον. Μὴ ν ἀπόῤῥητα ἐν ἔχθρᾳ φαίνειν. Ποῖ δὴ πρὸς θεοῦ ἡμῖν τὰ βουζύγια ἐκεῖνα; Ἀλλὰ δὲ πρὸς οις ὅρα. Μὴ παίδων διοικίζειν γονέας μηδὲ ἂν αλώτους ἔχῃς· μὴ γυναῖκα ἀνδρὸς, καὶ ἂν νομί- ἐωνημένος ᾖς δεσπότης. Ἤ που σεμνότερα καὶ υ ταῦτα· ἄλλα δὲ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα. Μὴ ίαν φησὶ, κατοικίδιον ἐρημοῦν. Μὴ ζώων ἱκε- οιά ἐστι ὅτε προςφευγόντων ἀναιρεῖν· μὴ εἴ τι τοιούτων ἧττόν ἐστιν. Οὐδενὸς ἄξια ταῦτά γε ς ἄν. Ἀλλὰ ὅ γε ἐπὶ αὐτοῖς νόμος ἐστὶ μέγας, πάσης ἐπιμελείας αἴτιος. Καὶ αἱ προῤῥήσεις λαι, καὶ ἀραὶ κατά τε ἐξωλείας, καὶ ὁ θεὸς ιτης τῶν τοιούτων, καὶ τιμωρὸς ἁπανταχοῦ." μετὰ βραχέα φησὶν, "Ὅλην δὲ ἡμέραν εἰ τύ- μᾶλλον δὲ οὐδὲ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς, καὶ ταύ- οὐκ εὐθὺς ἐφεξῆς ἀλλήλαις, ἀλλὰ ἐκ διαλειμμά- — καὶ τούτων δὲ παρὰ ἑπτὰ, κρατοῦντος, ὡς εἰκὸς αἰεὶ, τοῦ παρὰ τὰς βεβήλους ἔθους — ἓν ἂν παραβῆναι τῶν προστεταγμένων, οὐ μάζεις; Ἆρα οὐ πρὸς ἀσκήσεως μόνον αὐτοῖς ο ἐγκρατείας ἐστὶν, ὡς ἐξ ἴσου καὶ δρᾷν τι ποι- ας, καὶ ἀνέχειν ἰσχύειν ἀπὸ τῶν ἔργων, εἰ δέοι; δῆτα· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔργου μεγάλου καὶ θαυ- τοῦ τινος ᾠήθη δεῖν ὁ νομοθέτης, αὐτοὺς μήτε μόνον ἱκανοὺς εἶναι δρᾷν ὡςαύτως, ἀλλὰ ἔτι τῶν πατρίων νόμων καὶ ἐθῶν ἐμπείρως ἔχειν. οὖν ἐποίησε ταῖς ἑβδόμαις ταύταις ἡμέραις; οὺς εἰς ταὐτὸν ἠξίου συνάγεσθαι, καὶ καθεζο- υς μετὰ ἀλλήλων, σὺν αἰδοῖ καὶ κόσμῳ τῶν νό- ἀκροᾶσθαι, τοῦ μηδένα ἀγνοῆσαι χάριν. Καὶ συνέρχονται μὲν ἀεὶ, καὶ συνεδρεύουσι μετὰ λων· οἱ μὲν πολλοὶ σιωπῇ, πλὴν εἴ τι προς- ημίσαι τοῖς ἀναγινωσκομένοις νομίζεται. Τῶν ν δέ τις ὁ παρὼν, ἢ τῶν γερόντων εἰς ἀναγι-

631 νώσκει τοὺς ἱεροὺς νόμους αὐτοῖς, καὶ κατὰ ἑκα-
M. στὸν ἐξηγεῖται μέχρι σχεδὸν δείλης ὀψίας· καὶ ὧν τοῦδε ἀπολύονται, τῶν τε νόμων τῶν ἱερῶν ἐμπείρως ἔχοντες, καὶ πολὺ δὴ πρὸς εὐσέβειαν ἐπιδεδωκότες. Ἆρά σοι οὐ δοκεῖ ταῦτα παντὸς σπουδάσματος μᾶλλον ἀναγκαῖα αὐτοῖς; Τοιγαροῦν. οὐκ ἐπὶ θεσμῳδοὺς ἔρχονται περὶ τῶν πρακτέων· καὶ μὴ διερωτῶντες οὐδὲ κατὰ ἑαυτοὺς ὑπὸ ἀγνοίας τῶν νόμων ῥᾳδιουργοῖσιν· ἄλλα ὅν τινα αὐτῶν κινεῖς, καὶ περὶ τῶν πατρίων διαπυνθάνῃ, προχείρως ἔχει καὶ ῥᾳδίως εἰπεῖν· καὶ ἀνὴρ γυναικὶ, καὶ παισὶ πατὴρ, καὶ δούλοις δεσπότης ἱκανὸς εἶναι δοκεῖ τοὺς νόμους παραδιδόναι. Καὶ μὴν περὶ τοῦ γε ἔτους τοῦ ἑβδόμου ῥᾴδιον ὡσαύτως λέγειν, οὐ μὴν ταὐτὸν ἴσως. Οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἀφεστᾶσιν, ὥςπερ ταῖς ἑβδόμαις ἐκείναις ἡμέραις· ἀλλὰ τὴν γῆν ἀργὴν ἀφιᾶσιν εἰς τὰ μέλλοντα αὖθις, εὐθηνίας χάριν. Πολὺ γὰρ διαφέρειν αὐτὴν ἀνάπαυλαν λαβοῦσαν, εἶτα δὲ εἰς νεώτα γεωργεῖσθαι, καὶ μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐργασίας κατεξάνθαι. Ταὐτὸν δὲ καὶ περὶ τὰ σώματα ἂν ἴδοις συμβαῖνον εἰς ῥώμην· οὐ γὰρ δὴ πρὸς ὑγείαν μόνον διαλείμματα, καί τινας ἀναπαύλας ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς ἰατροὺς προςτάττοντας. Τὸ γὰρ συνεχὲς καὶ ὁμοιοειδὲς ἀεὶ, μάλιστα δὲ ἐπὶ ἔργων, βλάπτειν ἔοικε. Σημεῖον δέ· τὴν γὰρ γῆν αὐτὴν εἴ τις ἐπαγγέλλοιτο αὐτοῖς ἐξεργάσασθαι πολὺ μᾶλλον πρόσθεν τὸ ἕβδομον ἔτος τουτὶ, καὶ τῶν καρπῶν πάντων συμπαραχωρήσειν ὅλων, οὐκ ἂν οὐδαμῶς δέξαιντο. Οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν πόνων ἀνέχειν οἴονται δεῖν μόνοι· καίτοι καὶ ἂν εἰ τοῦτο ἐποίουν, οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ἦν· ἀλλὰ τὴν χώραν αὐτοῖς ἄνεσίν τινα καὶ ῥαστώνην, εἰς ἀρχὴν ἑτέραν τῆς αὖθις ἐπιμελείας καὶ γεωργίας λαβεῖν. Ἐπεὶ, τί ἐκώλυε πρὸς τοῦ θεοῦ, ἐπὶ τοῦ παραθέντος ἔτους αὐτὴν προεκδοῦναι, καὶ παρὰ τῶν ἐργαζομένων τὸν ἐκείνων φόρον τοῦ ἔτους ἐκλέγειν; Ἀλλὰ ὥςπερ ἔφην, κατὰ

οὐδένα τρόπον, οὐδὲ τῶν τοιούτων, προνοίᾳ μοι
δοκεῖ, τῆς χώρας ἐκδέχονται. Τῆς δὲ φιλανθρω-
πίας αὐτῶν, καὶ τοῦτο μέγα, ὡς ἀληθῶς, σημεῖον.
Ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἐκείνου τοῦ ἔτους ἀνέ-
χουσι, τους γινομένους καρποὺς οὐκ οἴονται δεῖν
συλλέγειν, οὐδὲ ἀποτίθεσθαι μὴ ἐκ τῶν οἰκείων πό-
νων περιόντας αὐτοῖς· ἀλλὰ, ἅτε τοῦ θεοῦ παρε-
σχηκότος αὐτοῖς, ἀνιείσης ἐπὶ αὐτομάτου τῆς γῆς,
τοὺς βουλομένους ἢ δεομένους τῶν τε ὁδοιπόρων καὶ
32 τῶν ἄλλων, ἀξιοῦσι μετὰ ἀδείας χρῆσθαι. Καὶ
περὶ μὲν τούτων ἅλις σοι. Τὸ γὰρ ταῖς ἑβδόμαις
ἤδη τὸν νόμον αὐτοῖς στῆσαι, ταῦτα οὐκ ἂν ἐμὲ
ἀπαιτήσαις, ἴσως πολλῶν πολλάκις, καὶ ἰατρῶν, καὶ
φυσιολόγων, καὶ φιλοσόφων ἀκηκοότι περὶ τοῦ ἑβ-
δόμου πρότερον, ἣν ἄρα δύναμιν ἔχει πρός τε τὴν
τῶν συμπάντων, καὶ δὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν.
Οὗτος ὁ τῆς ἑβδόμης λόγος.

Ex Eodem, Cap. VIII.

Τῇ τοῦ Φίλωνος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεσθήσομαι μαρτυρίᾳ, ἣν περὶ τῶν δηλουμένων κατὰ πολλὰ τῶν οἰκείων ὑπομνημάτων τέθειται. Τούτων δὲ ἀπὸ τῆς ὑπὲρ Ἰουδαίων ἀπολογίας λαβὼν σύγε ἀνάγνωθι ταῦτα·

Μυρίους δὲ τῶν γνωρίμων ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ἤλειψεν ἐπὶ κοινωνίαν; οἳ καλοῦνται μὲν Ἐσσαῖοι, παρὰ τὴν ὁσιότητα, μοὶ δοκῶ, τῆς προσηγορίας ἀξιωθέντες. Οἰκοῦσι δὲ πολλὰς μὲν πόλεις τῆς Ἰουδαίας, πολλὰς δὲ κώμας, καὶ μεγάλους καὶ πολυανθρώπους ὁμίλους. Ἔστι δὲ αὐτοῖς ἡ προαίρεσις οὐ γένει· γένος γὰρ ἐφ᾽ ἑκουσίοις οὐ γράφεται· διὰ δὲ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἵμερον. Ἐσσαίων γοῦν κομιδῇ νήπιος οὐδεὶς, ἀλλὰ οὐδὲ πρωτογένειος, ἢ μειράκιον· ἐπεὶ τά γε τούτων ἀβέβαια ἤθη τῷ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖ συνεωτερίζονται· τέλειοι δὲ ἄν-

δρες, καὶ πρὸς γῆρας ἀποκλίναντες ἤδη, μηκέτι ὑπὸ
τῆς τοῦ σώματος ἐπιῤῥοῆς ἐπικλυζόμενοι, μήτε ὑπὸ
τῶν παθῶν ἀγόμενοι, τὸν ἀψευδῆ δὲ καὶ μόνην ὄν-
τως ἐλευθερίαν καρπούμενοι. Μάρτυς δὲ τῆς ἐλευ-
θερίας αὐτῶν ὁ βίος. Ἴδιον οὐδεὶς οὐδὲ ὑπομένει
κτήσασθαι τὸ παράπαν οὐδὲν, οὐκ οἰκίαν, οὐκ ἀν-
δράποδον, οὐ χωρίον, οὐ βοσκήματα, οὐχ ὅσα ἄλλα
παρασκευαὶ, καὶ χορηγίαι πλούτου. Πάντα δὲ εἰς
μέσον ἀθρόα καταθέντες, κοινὴν καρποῦνται τὴν
ἁπάντων ὠφέλειαν. Οἰκοῦσι δὲ ἐν ταὐτῷ, κατὰ θιά-
σους ἑταιρίας καὶ συσσίτια ποιούμενοι, καὶ πάντα
ὑπὲρ τοῦ κοινωφελοῦς πραγματευόμενοι διατελοῦσιν.
633 Ἀλλὰ ἑτέρων ἕτεραι πραγματεῖαι, αἷς ἐπαποδύντες
M. ἀόκνως διαθλοῦσιν, οὐ κρυμὸν, οὐ θάλπος, οὐχ
ὅσα ἀέρος νεωτερίσματα προφασιζόμενοι· πρὶν δὲ
ἥλιον ἀνασχεῖν ἐπὶ τὰ συνήθη τρεπόμενοι, δυομένου
μόλις ἐπανίασι χαίροντες, οὐχ ἧττον τῶν ἐν τοῖς
γυμνικοῖς ἐξεταζομένων ἀγῶσιν. Ὑπολαμβάνουσι γὰρ
ἅττα ἂν ἐπιτηδεύσωσιν, εἶναι βιωφελέστερα καὶ ἡδίω
ψυχῇ καὶ σώματι τὰ γυμνάσματα καὶ πολυχρονιώ-
τερα τῶν ἐν ἀθλήσεσι, μὴ συναφηβῶντα τῇ τοῦ
σώματος ἀκμῇ. Εἰσὶ γὰρ αὐτῶν, οἱ μὲν γεηπόνοι
τῶν περὶ σπορὰν καὶ γεωργίαν ἐπιστήμονες. Οἱ δὲ
ἀγελάρχαι παντοδαπῶν θρεμμάτων ἡγεμόνες. Ἔνιοι
δὲ σμήνη μελιττῶν ἐπιτροπεύουσι. Ἄλλοι δὲ δημι-
ουργοὶ τῶν κατὰ τέχνας εἰσὶν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὧν
αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖαι βιάζονται παθεῖν, οὐδὲν ἀνα-
βαλλόμενοι τῶν εἰς πορισμὸν ἀνυπαίτιον. Ἐκ δὴ
τῶν οὕτως διαφερόντων ἕκαστοι τὸν μισθὸν λαβόν-
τες, ἑνὶ διδόασι τῷ χειροτονηθέντι ταμίᾳ. Λαβὼν
δὲ ἐκεῖνος αὐτίκα τὰ ἐπιτήδεια ὠνεῖται, καὶ παρέχει
τροφὰς ἀφθόνους, καὶ τὰ ἄλλα ὧν ὁ ἀνθρώπινος
βίος χρειώδης. Οἱ δὲ ὁμοδίαιτοι καὶ ὁμοτράπεζοι,
κατὰ ἑκάστην ἡμέραν εἰσὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσμενίζοντες,
ὀλιγοδείας ἐρασταὶ, πολυτέλειαν, ὡς ψυχῆς καὶ σώ-
ματος νόσον, ἐκτρεπόμενοι. Κοινὴ δὲ οὐ τράπεζα

ιον, ἀλλὰ καὶ ἐσθὴς αὐτοῖς ἐστι. Πρόκεινται γὰρ ιῶνι μὲν στρυφναὶ χλαῖναι, θέρει δὲ ἐξωμίδες ελεῖς, ὡς εὐμαρῶς ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ, ἣν ἂν λήσοι λαβεῖν· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἑνὸς ἁπάντων, καὶ πάντων ἔμπαλιν ἑνὸς ὑπείληπται. Καὶ μὴν εἴ αὐτῶν ἀσθενήσειεν, ἐκ τῶν κοινῶν νοσηλεύεται, ιαπευόμενος ταῖς ἁπάντων ἐπιμελείαις καὶ φροντί-. Οἱ δὲ δὴ πρεσβῦται, καὶ ἂν εἰ τύχοιεν ἄτεκνοι, θάπερ οὐ πολύπαιδες μόνον ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὔ-δες, ἐν εὐτυχεστάτῳ καὶ λιπαρωτάτῳ γήρᾳ τὸν ν εἰώθασι καταλύειν· ὑπὸ τοσούτων προνοίας ούμενοι καὶ τιμῆς, ἑκουσίῳ γνώμῃ μᾶλλον ἢ φύ-ις ἀνάγκῃ θεραπεύειν ἀξιούντων. Ἔτι τοίνυν, ρ ἢ μόνον ἢ μάλιστα τὴν κοινωνίαν ἔμελλε δια-ιν, ὀξυδερκέστερον ἰδόντες, γάμον παρῃτήσαντο, ὰ τοῦ διαφερόντως ἀσκεῖν ἐγκράτειαν. Ἐσσαίων ι οὐδεὶς ἄγεται πυναῖκα, διότι φίλαυτον ἡ γυνὴ, ζηλότυπον οὐ μετρίως, καὶ δεινὸν ἀνδρὸς ἤθη ρασαλεῦσαι, καὶ συνεχέσι γοητείαις ὑπάγεσθαι. λετήσασα γὰρ θῶπας λόγους, καὶ τὴν ἄλλην πόκρισιν, ὥςπερ ἐπὶ σκηνῆς, ὄψεις καὶ ἀκοὰς ιν δελεάσῃ, διηπατημένων οἷα ὑπηκόων, τὸν μόνα νοῦν φενακίζει. Παῖδες δὲ εἰ γένοιντο, φρο-ιατος ὑποπλησθεῖσα καὶ παῤῥησίας, ὅσα κατὰ ωνείαν πρότερον ὑπούλως ὑπῃνίττετο, ταῦτα ἀπὸ ολμοτέρου θράσους ἐκκαλεῖ, καὶ ἀναισχυντοῦσα ζεται πράττειν, ὧν ἕκαστον κοινωνίας ἐχθρόν. γὰρ ἢ γυναικὸς φίλτροις ἐνδεθεὶς, ἢ τέκνων, ἰγκῃ φύσεως, προκηδόμενος, οὐκέτι πρὸς ἄλλους ιὐτός ἐστιν, ἀλλὰ ἕτερος γέγονε, λεληθὼς ἀντὶ υθέρου δοῦλος. Οὗτος γοῦν ὁ βίος ἐστὶν αὐτῶν ιμάχητος. Ὥςτε οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ άλοι βασιλεῖς ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας, τεθήπασι, τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλ-σεμνοποιοῦσι.

Ex Eodem, Cap. XIII.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον. Ὁ δὲ αὐτὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τοῦ προνοίᾳ διοικεῖσθαι τὸ πᾶν, ἐν τῷ περὶ προνοίας, νεανικώτατα διέξεισι, τὰς τῶν ἀθέων ἀντιθέσεις προτάξας, καὶ πρὸς αὐτὰς ἑξῆς ἀποκρινάμενος. Καὶ τούτων δέ, εἰ καὶ μακρότερα δόξειεν, ἀλλὰ ὡς ἀναγκαῖα, τὰ πλεῖστα συντεμὼν, ἐκθήσομαι. Κατασκευάζει δὲ τὸν λόγον τοῦτον τὸν τρόπον·

"Πρόνοιαν εἶναι λέγεις ἐν τοσαύτῃ τῶν πραγμάτων ταραχῇ καὶ συγχύσει; Τί γὰρ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον διατέτακται; Τί μὲν οὖν οὐκ ἀταξίας γέμει καὶ φθορᾶς; Ἢ μόνος ἀγνοεῖς, ὅτι τοῖς μὲν κακίστοις, καὶ πονηροτάτοις ἄφθονα ἐπικωμάζει τὰ ἀγαθὰ, πλοῦτος, εὐδοξία, τιμαὶ παρὰ τοῖς πλήθεσιν, ἡγεμονία, πάλιν ὑγεία, εὐαισθησία, κάλλος, ἰσχὺς, ἀπόλαυσις ἡδονῶν ἀκώλυτος, διά τε παρασκευῶν περιουσίαν, καὶ διὰ τὴν εἰρηνικωτάτην σώματος εὐμοιρίαν; Οἱ δὲ φρονήσεως καὶ ἀρετῆς ἁπάσης ἐρασταί τε καὶ ἀσκηταὶ πάντες εἰσὶν, ὀλίγου δέω φάναι, πένητες, ἀφανεῖς, ἄδοξοι, ταπεινοί."

Ταῦτα εἰς ἀνασκευὴν, καὶ μυρία ἄλλα πλείω τούτων εἰπὼν, ἑξῆς ἐπιλύεται τὰς ἀντιθέσεις διὰ τούτων. Οὐ τύραννος ὁ θεὸς, ὠμότητα καὶ βίαν,
635 M. *καὶ ὅσα δεσπότης ἀνημέρου ἀρχῆς ἔργα ἐπιτετηδευκὼς, ἀλλὰ βασιλεὺς ἥμερον καὶ νόμιμον ἀνημμένος ἡγεμονίαν, μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον βραβεύει. Βασιλεῖ δὲ οὐκ ἔστι πρόσρησις οἰκειοτέρα πατρός. Ὃ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς μὲν πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός· δύο κάλλιστα, φύσεως θεσμοῖς ἀκινήτοις, ἀδιαλύτῳ ἑνώσει ἁρμοσάμενος, τὸ ἡγεμονικὸν μετὰ τοῦ κηδεμονικοῦ. Καθάπερ οὖν τῶν ἀσώτων υἱέων οὐ περιορῶσιν οἱ τοκέες, ἀλλὰ τῆς ἀτυχίας οἶκτον λαμβάνοντες περιέπουσι καὶ*

τημελοῦσι· νομίζοντες ἐχθρῶν ἀσπόνδων ἔργον εἶναι, κακοπραγίαις ἐπεμβαίνειν, φίλων δὲ καὶ συγγενῶν, ἐπελαφρίζειν τὰ πταίσματα. Πολλάκις δὲ καὶ τούτοις μᾶλλον ἢ τοῖς σώφροσιν ἐπιδαψιλευόμενοι χαρίζονται· σαφῶς εἰδότες, ὡς ἐκείνοις μὲν ἄφθονος εἰς εὐπορίαν ἀφορμὴ πάρεστιν ἡ σωφροσύνη, τοῖς δὲ ἐλπὶς μία, οἱ γονεῖς· ἧς εἰ σφαλεῖεν, ἀπορήσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ θεὸς, λογικῆς συνέσεως πατὴρ ὢν, ἁπάντων μὲν τῶν λογισμοῦ μεμοιραμένων κήδεται, προμηθεῖται δὲ καὶ τῶν ὑπαιτίως ζώντων, ἅμα μὲν καιρὸν εἰς ἐπανόρθωσιν αὐτοῖς διδούς· ἅμα δὲ καὶ τῶν ἵλεων φύσιν αὐτοῦ μὴ ὑπερβαίνων, ἧς ὀπαδὸς ἀρετὴ καὶ φιλανθρωπία γέγονεν ἐπαξία τὸν θεῖον περιπολεῖν κόσμον. Ἕνα μὲν δὴ λόγον τοῦτον, ὦ ψυχὴ, δέξαι τέως αὐτοῦ παρακαταθήκην, ἕτερον δὲ συνῳδὸν καὶ ἐναρμόνιον αὐτῷ τοιόνδε. Μὴ τοσοῦτόν ποτε ψευσθείσης τῆς ἀληθείας, ὡς εὐδαίμονά τινα τῶν φαύλων εἶναι νομίσαι, καὶ ἂν πλουσιώτερος μὲν ᾖ Κροίσου, Λυγκέως δὲ ὀξυωπέστερος, ἀνδρειότερος δὲ τοῦ Κροτωνιάτου Μίλωνος, καλλίων δὲ Γανυμήδους,

Ὃν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διῒ οἰνοχοεύειν
Κάλλεος εἵνεκα οἷο *).

Τὸν γοῦν ἴδιον δαίμονα, λέγω δὲ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, μυρίων ὅσων δεσποτῶν δοῦλον ἀποφήνας, ἔρωτος, ἐπιθυμίας, ἡδονῆς, φόβου, λύπης, ἀφροσύνης, ἀκολασίας, δειλίας, ἀδικίας, οὐκ ἂν εἶναί ποτε δύναιτο εὐδαίμων, καὶ ἂν οἱ πολλοὶ σφαλλόμενοι κρίσεως ἀληθοῦς, νομίζωσι, δεκασθέντες ὑπὸ κακοῦ διδύμου, τύφου καὶ κενῆς δόξης, δεῖν παρασαλεῦσαι καὶ παραγαγεῖν ἀνερματίστους ψυχὰς, περὶ ἃ κηραίνει γένος τὸ πλεῖστον
336 ἀνθρώπων. Εἰ μέντοι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τείνας,
M. βουληθείης περιαθρῆσαι θεοῦ πρόνοιαν, ὡς ἔνεστιν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, τρανωτέραν τὸν τοῦ πρὸς ἀλή-

*) Il. XX. 234.

θειαν ἀγαθοῦ λαβὼν φαντασίαν, γελάσῃ τὰ ἡμῖν, ἃ τέως ἐθαύμαζες. Ἀεὶ γὰρ ἀπουσί κρειττόνων τιμᾶται τὰ χείρονα, τὸν ἐκείνων ν νομοῦντα τάξιν· ἐπιφανέντα δὲ, ὑποστέλλει, ρείοις ἄθλων ἀρκούμενα. Καταπλαγεὶς οὖν τί ειδὲς ἐκεῖνο ἀγαθόν τε καὶ καλὸν, πάντως ἐνν ὅτι παρὰ θεῷ τῶν εἰρημένων πρότερον οὐδὲν ἑαυτὸ τῆς ἀγαθῆς μοίρας ἠξίωται. Διότι ι ἀργύρου μέταλλα καὶ χρυσοῦ γῆς ἐστι ἡ φαυ μοῖρα, τῆς πρὸς καρπῶν ἀνειμένης γένεσιν ὅ τῷ παντὶ λειπομένη. Οὐ γάρ ἐστι ὅμοιον τ ῆς ἄνευ ζῆν ἀδύνατον, εὐπορία χρημάτων. τούτων ἐστὶ βάσανος ἐναργεστάτη, λιμὸς, ᾧ τί ἀλήθειαν ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον δοκιμάζεται. σαυροὺς γὰρ τοὺς πανταχοῦ πάντας ἀντικαταλλ ἄν τις βραχείας ποτὲ τροφῆς ἄσμενος. Ὅται τῶν ἀναγκαίων ἀφθονία, μυρίῳ φθορᾶς ἀκι πλήθει ῥεῖσα, κατὰ πόλεις ἀναχέηται, το φύσεως ἀγαθοῖς ἐντρυφῶντες, ἐπὶ αὐτῶν μόνο ἀξιοῦμεν ἵστασθαι, χόρον ὑβριστὴν ἡγεμόνα το ποιησάμενοι, ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ κτήσεσι ποδύντες, ἅπασι παρὰ ὧν ἄντι κερδαίνειν ἐπελ μεν, κοινώμεθα καθάπερ τυφλοὶ, μηκέτι τῇ δ βλέποντες ὑπὸ φιλαργυρίας, ὅτι γῆς εἰσιν περὶ ὧν ἐκ μὲν εἰρήνης συνεχὴς καὶ ἀδιάστατο λεμος. Ἐσθῆτές γε μὴν προβάτων εἰσὶν, ποιηταί που φασὶν, ἄνθος, κατὰ δὲ τὴν δημι τέχνην, ὑφαντῶν ἔπαινος. Εἰ δέ τις ἐπὶ δοξῃ φρονεῖ, τὴν παρὰ τῶν φαύλων ἀποδοχὴν ἀσ μενος, ἴστω μὲν καὶ αὐτὸς φαῦλος ὤν. Τι ὅμοιον χαίρει τῷ ὁμοίῳ. Εὐχέσθω δὲ, καθα μεταλαχὼν ἰαθῆναι τὰ ὦτα, διὰ ὧν αἱ μεγάλα χῇ νόσοι κατασκήπτουσι. Μαθέτωσαν δὲ καὶ ἐπὶ εὐτονίᾳ πεφύσηνται, μὴ ὑψαυχεῖν· ἀπιδόντ τὰς τῶν ἡμέρων καὶ ἀτιθάσσων ζώων ἀμυθ ἀγέλας, αἷς ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηνται.

γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ
ταῦτα παρευημερούμενον ὑπὸ αὐτῶν, ἄνθρωπον ὄν-
τα, σεμνύνεσθαι. Διὰ τί δὲ ἄν τις εὐφρονῶν, ἐπὶ
σώματος εὐμορφίᾳ ἀγάλλοιτο, ἣν βραχὺς καιρὸς
37. ἔσβεσε, πρὶν ἐπὶ μήκιστον ἀνθῆσαι, τὴν ἀπατηλὴν
αὐτῆς ἀκμὴν ἀμαυρώσας; Καὶ ταῦτα, ὁρῶν ἐν
ἀψύχοις περιμάχητα καλλιγράφων ἔργα καὶ πλαστῶν,
καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, ἔν τε ζωγραφήμασι, καὶ ἀν-
δριάσι, καὶ ὑφασμάτων ποικιλίαις, ἐν Ἑλλάδι καὶ
Βαρβάρῳ κατὰ πόλιν ἑκάστην εὐδοκιμοῦντα. Τού-
των οὖν, ὅπερ ἔφην, οὐδὲν παρὰ θεῷ τῆς ἀγαθῆς
μοίρας ἠξίωται. Καὶ τί θαυμάζομεν, εἰ μὴ παρὰ
θεῷ; Οὐδὲ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς θεοφιλέσι,
παρὰ οἷς τὰ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὰ καὶ καλὰ τετί-
μηται, φύσεως μὲν εὐμοίρου λαχοῦσι, μελέτῃ δὲ
μετὰ ἀσκήσεως τὴν φύσιν ἐπικοσμήσασιν, ὧν ἡ ἄνο-
θος φιλοσοφία δημιουργός. Ὅσοι δὲ νόθου παιδείας
ἐπεμελήθησαν, οὐδὲ τοὺς ἰατροὺς ἐμιμήσαντο, τὸ
δοῦλον ψυχῆς σῶμα θεραπεύοντας, οἱ τὴν δέσποιναν
ἐπιφάσκοντες ἰᾶσθαι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐπειδάν τις
εὐτυχὴς νοσήσῃ, καὶ ἂν ὁ μέγας ᾖ βασιλεὺς, πάντα
ὑπερβάντες τὰ περίστῳα, τοὺς ἀνδρῶνας, τὰς γυναι-
κωνίτιδας, γραφὰς, ἄργυρον, χρυσὸν, ἄσημον, ἐπί-
σημον, ἐκπωμάτων ἢ ὑφασμάτων πλῆθος, τὸν ἄλ-
λον τῶν βασιλέων ἀοίδιμον κόσμον, ἔτι δὲ τὸν οἰ-
κετικὸν ὄχλον, καὶ τὴν φίλων ἢ συγγενῶν, ὑπηκόων,
τῶν ἐν τέλει θεραπείαν ὔξαντες τῶν σωματοφυλάκων,
ἄχρι τῆς εὐνῆς ἀφικόμενοι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ τὸ
σῶμα ἀλογήσαντες· οὔτε ὅτι κλίναι λιθοκόλλητοι καὶ
ὁλόχρυσοι θαυμάσαντες, οὔτε ὅτι ἀραχνοϋφεῖς ἢ
λίθῳ γεγραφημέναι στρωμναὶ, οὔτε ὅτι ἐσθημάτων
ἰδέαι διάφοροι. Προςέτι δὲ τὰς περὶ αὐτὸν χλαίνας
ἀπαμφιέσαντες, ἅπτονται χειρῶν, καὶ τὰς φλέβας
προςπιεζοῦντες, ἀκριβοῦσι τοὺς παλμοὺς εἰ σωτήριοι.
Πολλάκις δὲ καὶ τοὺς χιτῶνας ἀναστείλαντες, εἰ πε-
ριπληθής ἐστι ἡ γαστὴρ ἐξετάζουσιν· εἰ πεπυρωμένος

ὁ θώραξ, εἰ ἄτακτον ἡ καρδία πηδᾷ. Καὶ ἕκαστα
τὴν οἰκείαν προσφέρουσι θεραπείαν. Ἔδει δὲ καὶ
τοὺς φιλοσόφους ἰατρικὴν ὁμολογοῦντας ἐπιτηδεύειν
τῆς φύσει βασιλίδος ψυχῆς, καταφρονεῖν μὲν ἁπάν-
των, ὅσα αἱ κεναὶ δόξαι τυφοπλαστοῦσιν· εἴσω δὲ
προσιόντας ἅπτεσθαι διανοίας αὐτῆς· εἰ ὑπὸ ὀργῆς
ἀνισοταχεῖς καὶ παρὰ φύσιν κεκινημένοι παλμοί·
638 ἅπτεσθαι καὶ γλώττης, εἰ τραχεῖα καὶ κακήγορος,
M. εἰ πεπορνευκυῖα καὶ ἀταμίευτος. Ἅπτεσθαι καὶ γα-
στρός, εἰ ἀπλήστῳ σχήματι ἐπιθυμίας διῴδηκε· καὶ
συνόλως παθῶν καὶ νοσημάτων καὶ ἀῤῥωστημάτων,
εἰ κεκρᾶσθαι δοκεῖ, διερευνᾶν ἕκαστον, ἵνα μὴ δια-
μαρτάνωσι τῶν προσφόρων εἰς τὸ σώζειν. Νυνὶ δὲ
ὑπὸ τῆς τῶν ἔξω περιαυγασθέντες λαμπρότητος, ἅτε
νοητὸν φῶς ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες, πλαζόμενοι διετέλε-
σαν τὸν αἰῶνα· πρὸς μὲν τὸν βασιλέα λογισμὸν
φθάσαι μὴ δυνηθέντες, ἄχρι δὲ τῶν προπυλαίων
μόλις ἀφικνούμενοι καὶ τοὺς ἐπὶ θύραις ἀρετῆς,
πλοῦτόν τε καὶ δόξαν καὶ ὑγείαν καὶ τὰ συγγενῆ τε-
θαυμακότες, προσεκύνουν. Ἀλλὰ γὰρ ὡς ὑπερβολὴ
μανίας, χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλοῖς, ἢ κω-
φοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων· οὕτω καὶ φαύ-
λοις ἀνδράσι τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν. Καὶ γὰρ
οὗτοι τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν, πε-
πήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη κατέχει.
Εἶτα νῦν θαυμάζομεν, εἰ Σωκράτης, καὶ ὁ δεῖνα
τῶν σπουδαίων ἐν πενίᾳ διῆγον; Ἄνθρωποι μηδὲ
πώποτε τῶν εἰς πορισμὸν ἐπιτηδεύσαντες, ἀλλὰ μηδὲ
ὅσα ἢ παρὰ φίλων πολυχρημάτων ἢ παρὰ βασιλέων
δωρεὰς μεγάλας προτεινόντων, παρῆν, λαβεῖν ἀξιώ-
σαντες· ἕνεκα τοῦ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν τὴν τῆς
ἀρετῆς κτῆσιν ἡγεῖσθαι, περὶ ἣν πονούμενοι, τῶν
ἄλλων ἀγαθῶν πάντων ἠλόγουν. Τίς δὲ οὐκ ἂν
ἀλογῆσαι νόθων ἕνεκα προνοίας τῶν γνησίων; Εἰ
δὲ σώματος θνητοῦ μεταλαχόντες, καὶ κηρῶν γέ-
μοντες ἀνθρωπίνων, καὶ μετὰ τοσούτου πλήθους

…κων ζῶντες, ὧν οὐδὲ ἀριθμὸν εὑρεῖν εὐπορῶν; …βουλεύθησαν, τί τὴν φύσιν αἰτιώμεθα, δέον τὴν τῶν ἐπιθεμένων κακίζειν ὠμότητα; Καὶ γὰρ εἰ ἐν … γεγένηντο λοιμικῷ, πάντως ὤφειλον νοσῆσαι. …στάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐχι ἧττον …οποιός ἐστιν ἡ κακία. Ὡς δὲ ὁπόταν ὑετοῦ … ὄντος, ἀνάγκη τὸν σοφόν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καταβρέχεσθαι. Βορέου δὲ ψυχροῦ καταπνέοντος, … πιεσθῆναι καὶ ψύχει· θέρους δὲ ἀκμάζοντος …αίνεσθαι· ταῖς γὰρ ἐτησίοις τροπαῖς τὰ σώματα …πάσχειν νόμος φύσεως. Τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν …οῖς τοιούτοις χωρίοις ἐνοικοῦντα,

Ἔνθα φόνοι τε λίμοι τε, καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν,

…αλλάττεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν τοιούτων τιμὰς ἀναγ…ον. Ἐπεὶ Πολυκράτει γε, ἐφ' οἷς δεινοῖς ἠδίκησε καὶ ἠσέβησε, χορηγὸς ἀπήντησε χείρων μὲν ἡ τοῦ …ου βαρυδαιμονία. Πρόσθες δὲ ὡς ὑπὸ μεγάλου βασιλέως ἐκολάζετο, καὶ προσηπλοῦτο, χρησμὸν ἐκ…λάς· οἶδα, ἔφη, καὶ ἐμαυτὸν πρὸ πολλοῦ θεω…αι δόξαντα, ὑπὸ μὲν Ἡλίου ἀλείφεσθαι, λού…θαι δὲ ὑπὸ Διός. Αἱ γὰρ διὰ συμβόλων αἰνιγμα…δεις αὗται φάσεις, ἀδηλούμεναι τὸ πάλαι, τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀριδηλοτάτην ἐλάμβανον πίστιν. Οὐκ … τέλει δὲ μόνον, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν ἐξ ἀρχῆς …ον, ἐλελήθει πρὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κρεμά…ος. Αἰεὶ γὰρ φοβούμενος καὶ τρέμων, τὸ πλῆθος τῶν ἐπιτιθεμένων ἐπτόητο· σαφῶς ἐξεπιστάμενος, ὅτι εὔνους μὲν ἦν οὐδείς, ἐχθροὶ δὲ πάντες δυσπραξίᾳ ἀμείλικτοι. Τῆς δὲ ἀνηνύτου καὶ συνεχοῦς εὐλαβείας, μάρτυρες οἱ τὰ Σικελικὰ συγγράψαντες· οἵ φασιν, ὅτι καὶ τὴν θυμηρεστάτην ὕποπτον εἶχε γυναῖκα. Σημεῖον δέ· τὴν εἰς τὸ δωμάτιον εἴσοδον, διὰ ἧς φοιτήσειν ἔμελλεν ὡς αὐτόν, ἐκέλευσε στορεσθῆναι σανίσιν, ἵνα μὴ λάθῃ ποτὲ παρεισερπύσασα. Ψόφῳ δὲ καὶ κτύπῳ τῆς ἐπιβάσεως προμηνύῃ τὴν ἄφιξιν. Εἶτα οὐκ ἀνείμονα μόνον, ἀλλὰ

καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσι γυμνὴν, ἃ μὴ θέμις ὑπὸ ἀνδρῶν ὁρᾶσθαι, παρέρχεσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, τὸ συνεχὲς τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐδάφους, εἰς τάφρου γεωργικῆς εὖρος καὶ βάθος διακοπῆναι, κατὰ δέος μή τι πρὸς ἐπιβουλὴν ἀφανῶς ἐπικρύπτηται, ὅπερ ἢ ἅλμασιν ἢ μακραῖς διαβάσεσιν ἔμελλε διελέγχεσθαι.

Πόσων ἄρα κακῶν ὁ ταῦτα παρατηρῶν καὶ τεχνάζων ἐπὶ γυναικὸς, ἢ πρὸ τῶν ἄλλων ὤφειλε πιστεύειν, μεστὸς ἦν; Ἀλλὰ γὰρ ἐῴκει τοῖς διὰ ἀποῤῥῶγος ὄρους, ἐπὶ τῷ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις ἀριδηλοτέρας κατανοῆσαι κρημνοβατοῦσιν· οἳ μόλις φθάνοντες ἄχρι προνενευκότος αὐχένος, οὔτε ἀναχωρεῖν ἔτι δύνανται, πρὸς τὸ λειπόμενον ὕψος ἀπειρηκότες, οὔτε καταβαίνειν θαῤῥοῦσι, πρὸς τὴν ὄψιν τῶν χασμάτων ἰλιγγιῶντες. Ἐρασθεὶς γὰρ, ὡς θείου πράγματος καὶ περιμαχήτου, τυραννίδος, οὔτε μένειν οὔτε ἀποδιδράσκειν ἀσφαλὲς εἶναι ὑπελάμβανε. Μένοντι μὲν γὰρ ἀλλεπάλληλα ἐπέῤῥει κακὰ ἀμύθητα· βουλομένῳ δὲ ἀποδιδράσκειν ὁ περὶ τοῦ ζῆν ἐπεκρέ-
640 ματο κίνδυνος· ὡπλισμένων, εἰ καὶ μὴ τοῖς σώ-
M. μασιν, ἀλλά τοι ταῖς διανοίαις κατὰ αὐτοῦ. Δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἔργον, ᾧ πρὸς τὸν μακαρίζοντα τὸν τῶν τυράννων βίον φασὶ χρήσασθαι Διονύσιον. Καλέσας γὰρ αὐτὸν ἐπὶ λαμπροτάτου καὶ πολυτελεστάτου δείπνου παρασκευὴν, ἐκ μηρίνθου πάνυ λεπτῆς προσέταξεν ἠκονημένον ὑπεραιωρηθῆναι πέλεκυν. Ἐπεὶ δὲ κατακλιθεὶς εἶδεν αἰφνίδιον, οὔτε ἐξαναστῆναι θαῤῥῶν διὰ τὸν τύραννον, οὔτε ἀπολαῦσαί τινος τῶν παρεσκευασμένων διὰ δέος οἷός τε ὢν, ἀφθόνων καὶ πλουσίων ἀλογήσας ἡδονῶν, ἀνατείνας τὸν αὐχένα καὶ τὰς ὄψεις, ἐκαραδόκει τὸν οἰκεῖον ὄλεθρον. Συνεὶς δὲ ὁ Διονύσιος, "Ἄρα ἤδη κατανοεῖς," ἔφη, "τὸν ἀοίδιμον καὶ περιμάχητον ἡμῶν βίον; Ἔστι γὰρ τοιοῦτος, εἰ μὴ βούλοιτό τις ἑαυτὸν φενακίζειν· ἐπειδὴ περιέχει παμπληθεῖς μὲν χορηγίας, ἀπόλαυσιν δὲ οὐδενὸς χρηστοῦ· φόβους δὲ ἐπαλλήλους, καὶ

κινδύνους ἀνηκέστους, καὶ νόσον ἑρπηνώδους καὶ φθινώδους χαλεπωτέραν, ἀθεράπευτον ἀεὶ φέρουσαν ὄλεθρον." Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνεξετάστων ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φανερότητος ἀπατώμενοι, ταὐτὸν πεπόνθασι τοῖς ἀγκιστρευομένοις ὑπὸ τῶν εἰδεχθῶν ἑταιριδίων· ἃ τὴν δυσμορφίαν ἐσθῆτι καὶ χρυσῷ, καὶ ταῖς τῆς ὄψεως ὑπογραφαῖς ἐπισκιάζοντα, γνησίου κάλλους ἀπορίᾳ, νόθον ἐπὶ ἐνέδρᾳ τῶν θεωμένων δημιουργεῖ.

Τοιαύτης γέμουσι βαρυδαιμονίας οἱ λίαν εὐτυχεῖς, ἧς τὰς ὑπερβολὰς αὐτοὶ δικάσαντες παρὰ ἑαυτοῖς οὐ στέγουσιν. Ἀλλὰ ὥςπερ οἱ τὰ ἄῤῥητα ὑπὸ ἀνάγκης ἐκλαλοῦντες, ἀφιᾶσι τὰς ἐκπάθους ἀψευδεστάτας φωνὰς, ἐπὶ συνουσίᾳ τιμωριῶν καὶ παρουσῶν καὶ προσδοκωμένων ζῶντες, καθάπερ τῶν θρεμμάτων τὰ πρὸς ἱερουργίαν πιαινόμενα. Καὶ γὰρ ταῦτα τῆς πλείστης ἐπιμελείας ἐπὶ τῷ σφαγῆναι τυγχάνει, διὰ πολύχρεων εὐωχίαν. Εἰσὶ δὲ οἳ καὶ περὶ χρημάτων ἀσεβῶν οὐκ ἀδήλους, ἀλλὰ φανερὰς ἔδοσαν δίκας, ὧν τὰ πλήθη καταλέγεσθαι, περιττὸς πόνος· ἀπόχρη δὲ ἓν ἔργον παράδειγμα πάντων ἐστάναι. Λέγεται τοίνυν ὑπὸ τῶν ἀναγεγραφότων τὸν ἱερὸν πόλεμον τὸν ἐν Φωκίδι, νόμου κειμένου, τὸν ἱερόσυλον καταχρημνίζεσθαι, ἢ καταποντοῦσθαι, ἢ καταπίμπρασθαι· τρεῖς συλήσαντας τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν Φιλόμηλον καὶ Ὀνόμαρχον, καὶ Φάϋλλον, διανείμασθαι τὰς τιμωρίας. Τὸν μὲν γὰρ διὰ λόφου τραχέως καὶ λιθώδους, ῥαγείσης πέτρας καταχρημνισθῆναί τε καὶ καταλευσθῆναι· τὸν δὲ, ἀφηνιάσαντος τοῦ κομίζοντος ἵππου, καὶ μέχρι θαλάσσης καταβάντος, ἐπιδραμόντος τοῦ πελάγους, εἰς ἀχανῆ βυθὸν αὐτῷ ζώῳ καταδῦναι. Φάϋλλον δὲ φθινώδει νόσῳ — διττὸς γὰρ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος — συντακῆναι, ἢ ἐν τῷ ἐν Ἄβαις ἱερῷ συνεμπρησθέντα ἀπολέσθαι. Ταῦτα γὰρ φιλονεικότατον λέγειν ἀποβῆναι κατὰ τύχην· εἰ μὲν γάρ τινες, ἢ ἐν διαφέρουσι

καιροῖς, ἢ ἑτέραις ἐκολάσθησαν τιμωρίαις, εἰκὸς ἦν τὸ ἄστατον τῆς τύχης προφασίζεσθαι· πάντων δὲ ἀθρόως, καὶ ὑφ' ἕνα καιρὸν, καὶ μὴ ἑτέραις τιμωρίαις, ἀλλὰ ταῖς περιεχομέναις ἐν τοῖς νόμοις κολασθέντων, εὔλογον φάσκειν, ὅτι Θεοῦ δικάσαντος ἑάλωσαν. Εἰ δέ τινες τῶν ὑπολειφθέντων βιαίων, καὶ τοῖς πλήθεσιν ἐπαναστάντων, καὶ δουλωσαμένων, οὐ μόνον δήμους ἑτέρους ἀλλὰ καὶ πατρίδας τὰς ἑαυτῶν, ἀτιμώρητοι διετέλεσαν, θαυμαστὸν οὐδέν. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ὁμοίως ἄνθρωπος δικάζει καὶ Θεός. Διότι τὰ μὲν φανερὰ ἡμεῖς ἐρευνῶμεν, ὁ δὲ ἄχρι μυχῶν ψυχῆς εἰςδυόμενος ἀψοφητὶ, καθάπερ ἐν ἡλίῳ, λαμπρὰν διάνοιαν αὐγάζει· ἀπαμπίσχων μὲν τὰ περίαπτα, οἷς ἐγκεκάλυπται, γυμνὰ δὲ περιαθρῶν τὰ βουλήματα καὶ διαγινώσκων εὐθὺς τά τε παράσημα καὶ δόκιμα.

Μηδέποτε οὖν τὸ οἰκεῖον δικαστήριον τοῦ θείου προκρίναντες, ἀψευδέστερον αὐτὸ καὶ εὐβουλότερον εἶναι φῶμεν· οὐ γὰρ ὅσιον. Ἐν ᾧ μὲν γὰρ πολλὰ τὰ σφάλλοντα· ἀπατηλαὶ αἰσθήσεις, πάθη ἐπίβουλα, κακιῶν δ' βαρύτατος ἐπιτειχισμός· ἐν ᾧ δὲ, οὐδὲν μὲν τῶν ἐπὶ ἐξαπάτῃ δικαιότης δὲ καὶ ἀλήθεια, αἷς ἕκαστον βραβευόμενον, ἐπαινετῶς ἐξορθοῦσθαι πέφυκεν. Ἔπειτα, ὦ γενναῖε, μὴ νομίσῃς ἀλυσιτελὲς ἐπίκαιρον εἶναι τυραννίδα. Οὐδὲ γὰρ ἡ κόλασις ἀλυσιτελὲς, ἀλλὰ τιμωρίας διδόναι τοῖς ἀγαθοῖς ἢ ὠφελιμώτερον, ἢ οὐκ ἀποδέον. Οὗ χάριν ἐν ἅπασι μὲν τοῖς ὀρθῶς γραφεῖσι παρείληπται νόμοις· οἱ δὲ γράψαντες ὑπὸ πάντων ἐπαινοῦνται. Ὅπερ γὰρ ἐν δήμῳ τύραννος, τοῦτο ἐν νόμῳ κόλασις. Ἐπειδὰν οὖν ἔνδεια μὲν καὶ σπάνις δεινὴ καταλάβῃ τὰς πόλεις ἀρετῆς, ἀφθονία δὲ ἀφροσύνης ἐπιπολάσῃ, τηνικαῦτα ὁ Θεὸς, ὥςπερ ῥεῦμα χειμάῤῥου, τὴν φορὰν τῆς κακίας ἀποχετεῦσαι γλιχόμενος, ἵνα καθάρῃ τὸ
642 γένος ἡμῶν, ἰσχὺν καὶ κράτος δίδωσι τοῖς τὰς
M. φύσεις ἀρχικοῖς. Ὠμῆς γὰρ δίχα ψυχῆς οὐ καθαι-

ρεῖται κακία. Καὶ ὅνπερ τρόπον αἱ πόλεις ἐπὶ ἀνδροφόνοις καὶ προδόταις καὶ θεοσύλοις δημίους ἀνατρέφουσιν, οὐ τὴν γνώμην ἀποδεχόμεναι τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας χρήσιμον ἐξετάζουσαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως, τοῦδε τοῦ κόσμου, κηδεμὼν, οἷα δημίους κοινοὺς, ἐφίστησι τοὺς τυράννους ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἂν αἴσθηται βίαν, ἀδικίαν, ἀσέβειαν, τὰ ἄλλα κακὰ πλημμύροντα, ὅπως ἤδη ποτὲ στάντα λωφήσῃ. Τηνικαῦτα καὶ τοὺς αἰτίους, ὡς ἐκ δυσκαθάρτου καὶ ἀνηλεοῦς ψυχῆς ὑπηρετήσαντας, ἐφ' ἅπασιν, ὥςπερ τινὰς κορυφαίους ἀξιοῖ μετέρχεσθαι. Καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις, ὅταν παραβληθεῖσαν ὕλην ἀναλώσῃ, τελευταῖον αὐτὴν ἐπινέμεται· τοῦτον τὸν τρόπον καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς πλήθεσι δυναστείας εἰληφότες, ὅταν δαπανήσαντες τὰς πόλεις κενὰς ἀνδρῶν ἐργάσωνται, τὰς ὑπὲρ ἁπάντων τίνοντες δίκας ἐπιδιαφθείρονται. Καὶ τί θαυμάζομεν εἰ διὰ τυράννων ὁ θεὸς κακίαν ἀναχυθεῖσαν ἐν πόλεσι καὶ χώραις καὶ ἔθνεσιν ἀποδιοπομπεῖται; Πολλάκις γὰρ μὴ χρώμενος ὑπηρέταις ἄλλοις, αὐτὸς διὰ ἑαυτοῦ τοῦτο ἐργάζεται, λιμὸν ἐπάγων, ἢ λοιμὸν, ἢ σεισμὸν, καὶ ὅσα ἄλλα θεήλατα, οἷς ὅμιλοι μεγάλοι καὶ πολυάνθρωποι κατὰ ἑκάστην ἡμέραν ἀπόλλυνται, καὶ πολλὴ μοῖρα τῆς οἰκουμένης ἐρημοῦται, διὰ προμήθειαν ἀρετῆς.

Ἱκανῶς μὲν οὖν εἴς γε τὰ παρόντα, περὶ τοῦ μήτινα τῶν φαύλων εὐδαιμονεῖν, ὡς οἶμαι, λέλεκται· διὰ ὧν μάλιστα παρίσταται τὸ εἶναι πρόνοιαν. Εἰ δὲ μηδὲ πέπεισαι, τὸν ἔτι ὑποικουροῦντα ἐνδοιασμὸν εἰπὲ θαῤῥῶν· ἀμφότεροι γὰρ, ᾗ τὸ ἀληθὲς ἔχει, συνδιαπονήσαντες εἰσόμεθα."

Καὶ μετὰ ἕτερα πάλιν φησὶν, "Ἀνέμων καὶ ὑετῶν φορὰς οὐκ ἐπὶ λύμῃ τῶν πλεόντων, ὡς ἐνόμιζες, ἢ γεωργούντων, ἀλλὰ ἐπὶ ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς ἡμῶν γένους ὁ θεὸς ἐργάζεται. Ὕδασι μὲν γὰρ τὴν γῆν καθαίρει, τὸν δὲ ὑπὸ σελήνην ἅπαντα χῶρον πνεύ-

στοάς οὐχ ὁρᾷς; Τούτων αἱ πλείους πρὸς θρίαν νενεύκασιν, ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἐμπεριπα- ις χειμῶνος μὲν ἀλεαίνεσθαι, θέρους δὲ κατα- ῦαι. Παρακολουθεῖ δέ τι καὶ ἕτερον, ὃ μὴ ώμῃ τοῦ κατεσκευακότος ἐπιγίνεται. Τί δέ ἐστιν; Αἱ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἐκπίπτουσαι σκιαὶ ετέρα πείρα διασημαίνουσι τὰς ὥρας. Καὶ μὴν πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον, ἐπακο- μα δὲ τούτου, καπνός· ἀλλὰ ὅμως παρέχεταί ὠφέλειαν. ἔστιν ὅτε καὶ αὐτός. Ἐν γοῦν ταῖς ερινοῖς πυρσείαις, ἡνίκα τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἡλια- κατάλαμπόμενον αὐγῶν ἐξαμαυροῦται, καπνῷ ται πολεμίων ἔφοδος. Οἷός γε οὖν ἐπὶ τῆς ς τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τῶν ἐκλείψεων ὁ λόγος. φύσει γὰρ ἡλίου καὶ σελήνης ἐπακολουθοῦ- λείψεις· αἱ δὲ μηνύματά εἰσιν ἢ βασιλέων τε- ῆς, ἢ πολεών φθορᾶς, ὃ καὶ Πίνδαρος ἠνί- γενομένης ἐκλείψεως, διὰ τῶν πρόσθεν εἰρη- Ὁ δὲ δὴ τοῦ γάλακτος κύκλος τῶν μὲν οὐσίας τοῖς ἄλλοις ἄστροις μετέσχηκε· δυςαι- ητος δὲ εἴπερ ἐστὶ, μὴ ἀποκνείτωσαν οἱ τὰ ς ἐρευνᾶν εἰωθότες. Ὠφελιμώτατον γὰρ ἡ ;, ἥδιστον δὲ καὶ κατὰ αὐτὸ τοῖς φιλομαθέσιν ισις. Ὥςπερ οὖν ἥλιος καὶ σελήνη προνοίᾳ γε- ν, οὕτω καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ πάντα, καὶ ἂν τὰς ἑκάστων φύσεις τε καὶ δυνάμεις ἰχνηλατεῖν τοῦντες, ἡσυχάζωμεν. Σεισμοί τε καὶ λοιμοὶ, ραυνῶν βολαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, λέγεται μὲν θεήλατα, πρὸς δὲ ἀλήθειαν οὐκ ἔστι. Θεὸς ἰδενὸς αἴτιος κακοῦ τὸ παράπαν, ἀλλὰ αἱ τῶν ίων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, οὐ προηγού- ἔργα φύσεως, ἀλλὰ ἑπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, ῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. Εἰ δέ τι- ιν χαριεστέρων συναπολαύουσι τῆς ἀπὸ τού- λάβης, οὐκ αἰτιατέον τὴν διοίκησιν. Πρῶτον ἰσ οὐκ εἴ τινές ἀγαθοὶ παρὰ ἡμῖν νομίζονται,

καὶ πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν· ἐπειδὴ τὰ Θεοῦ κριτήρια τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν πάντων ἀκριβέστερα. Δεύτερον δὲ, τὸ προμηθὲς ἐπὶ τὰ τῶν ἐν κόσμῳ συνεκτικώτατα ἐφορᾶν ἀγαπᾷ, καθάπερ ἐν ταῖς βασιλείαις καὶ στρατιαρχίαις ἐπὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ στρατόπεδα οὐκ ἐπί τινα τῶν ἠμελημένων καὶ ἀφανῶν ἕνα τὸν προςτυχόντα. Λέγουσι δέ τινες, καθάπερ ἐν ταῖς τυραννοκτονίαις καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀναιρεῖσθαι νόμιμόν ἐστι, ὑπὲρ τοῦ μεγέθει τῆς τιμωρίας ἐπισχεθῆναι τὰ ἀδικήματα· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἂν ταῖς λοιμώδεσι νόσοις, παραπόλλυσθαι τινας τῶν μὴ ὑπαιτίων, ἵνα πόῤῥωθεν οἱ ἄλλοι σωφρονίζωνται. Δίχα τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἐμφερομένους ἀέρι νοσώδει, νοσεῖν· ὥςπερ καὶ τοὺς ἐν νηῒ χειμαζομένους κινδυνεύειν ἐξίσου. Τὰ δὲ ἄλκιμα τῶν θηρίων γέγονεν, οὐ γὰρ ὑποσιωπητέον — ὡς ἂν εἰ καὶ τῷ δεινῶς εἰπεῖν οἰομένῳ προλαβὼν τὴν ἀπολογίαν διέσυρες — ἀσκήσεως ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας. Τὰ γὰρ γυμνάσια καὶ αἱ συνεχεῖς θῆραι συγκροτοῦσι, καὶ πρὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς ἐθίζουσιν, ἐχθρῶν ἐξαπιναίους ἐφόδους
645 τῷ καρτερῷ τῆς ῥώμης ἀλογεῖν. Τοῖς δὲ τὰς φύ-
M.σεις εἰρηνικοῖς ἔξεστιν οὐ μόνον τειχῶν ἐντὸς, ἀλλὰ καὶ κλεισιάδων θαλαμευομένοις, ἀποζῆν ἀνεπιβουλεύτως, ἔχουσιν εἰς ἀπόλαυσιν ἀφθονωτάτας ἡμέρων ἀγέλας. Ἐπειδὴ σῦς, καὶ λέοντες, καὶ ὅσα ὁμότροπα, ἑκουσίᾳ φύσει χρώμενα, μακρὰν ἄστεως ἀπελήλαται, τὸ μηδὲν παθεῖν ἀγαπῶντα τῆς ἀνθρώπων ἐπιβουλῆς. Εἰ δέ τινες ὑπὸ ῥᾳθυμίας ἄνοπλοι, καὶ ἀπαράσκευοι, ταῖς καταδύσεσι τῶν θηρίων ἀδεῶς ἐνδιαιτῶνται, τῶν συμβαινόντων ἑαυτοὺς ἀλλὰ μὴ τὴν φύσιν αἰτιάσθωσαν· διότι φυλάξασθαι παρὸν, ὠλιγώρησαν. Ἤδη γοῦν καὶ ἐν ἱπποδρομίαις εἶδόν τινας εἴξαντας ἀλογιστίᾳ, οἳ, δέον ἐγκαθέζεσθαι καὶ σὺν κόσμῳ θεωρεῖν, ἐν μέσῳ στάντες, ποσὶ καὶ τροχοῖς κατηλοήθησαν, ἀνοίας τὰ ἐπίχειρα εὑράμενοι.

Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη τὰ λεχθέντα. Τῶν ἑρπετῶν τὰ ἰοβόλα γέγονεν οὐ κατὰ πρόνοιαν, λὰ κατὰ ἐπακολούθησιν, ὡς καὶ πρότερον εἶπον. ωογονεῖται γὰρ, ὅταν ἡ ἐνυπάρχουσα ἰκμὰς μεταίλῃ πρὸς τὸ θερμότερον. Ἔνια δὲ καὶ σῆψις ἐψύωσεν, ὡς ἕλμινθας μὲν ἡ περὶ τροφήν· φθεῖρας , ἡ ἀπὸ τῶν ἱδρώτων. Ὅσα δὲ ἐξ οἰκείας ὕλης, τὰ φύσιν σπερματικὴν καὶ προηγουμένην ἔχει γέσιν, εἰκότως ἐπιγέγραπται πρόνοιαν. Ἤκουσα δὲ ὶ περὶ ἐκείνων διττοὺς λόγους, ὡς ἐπὶ ὠφελείᾳ ῦ ἀνθρώπου γεγονότων, οὓς οὐκ ἂν ἐπικρυψαίμην. ἰν δὲ ὁ μὲν ἕτερος, τοιόςδε· πρὸς πολλὰ τῶν τρῶν ἔφασάν τινες τὰ ἰοβόλα συνεργεῖν, καὶ τοὺς θοδεύοντας τὴν τέχνην εἰς ἃ δεῖ καταχρωμένους ποῖς ἐπιστημόνως ἀλεξιφαρμάκων εὐπορεῖν, ἐπὶ τῇ ν μάλιστα ἐπισφαλῶς ἐχόντων ἀπροςδοκήτῳ σωτηρίᾳ. αὶ μέχρι νῦν ἐστιν ἰδεῖν τοὺς μὴ ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς τρεύειν ἐπιχειροῦντας, ἐν ταῖς συνθέσεσι τῶν φαρίκων καταχρωμένους ἑκάστοις οὐ παρέργως. Ὁ δὲ ερος λόγος οὐκ ἰατρικὸς, ἀλλὰ φιλόσοφος ἦν, ὡς ικε. Τῷ γὰρ θεῷ ταῦτα ἔφασκεν ἠυτρεπίσθαι τὰ τῶν ἁμαρτανόντων κολαστήρια, ὡς στρατηγοῖς ὶ ἡγεμόσι βοστρύχους ἢ σίδηρον· οὗ χάριν, ἠρεῦντα τὸν ἄλλον χρόνον, ἀνερεθίζεσθαι πρὸς ἀλν ἐπὶ τοῖς κατακριθεῖσιν, ὧν ἡ φύσις ἐν τῷ ἀδωδοκήτῳ δικαστηρίῳ ἑαυτῆς κατέγνω θάνατον. Τὸ ἐν ταῖς οἰκίαις πεφωλευκέναι μᾶλλόν ἐστι μὲν ῦδος· ἔξω γὰρ ἄστεος ἐν ἀγρῷ καὶ ἐρημίαις θεωρεῖται φεύγοντα ὡς δεσπότην τὸν ἄνθρωπον. Οὐ ν ἀλλὰ εἰ καὶ ἀληθές ἐστιν, ἔχει τινὰ λόγον· ἐν ρ μυχοῖς σεσώρευται φορυτὸς, καὶ σκυβάλων πλῆς, οἷς εἰςδύεσθαι φιλεῖ, δίχα τοῦ καὶ τὴν κνίσσαν κικὴν ἔχειν δύναμιν. Εἰ δὲ καὶ χελιδόνες ἡμῖν νδιαιτῶνται, θαυμαστὸν οὐδέν· τῆς γὰρ τούτων ἱρας ἀπεχόμεθα. Σωτηρίας δὲ πόθος ἐν ταῖς ψυῖς οὐ λογικαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις ἀνίδρυται.

Τῶν δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν οὐδὲν ὁμοδίαιτον, διὰ τὰς ἐξ ἡμῶν ἐπιβουλὰς, πλὴν παρὰ οἷς ἡ τῶν τοιούτων χρῆσις ἀπηγόρευται νόμῳ. Τῆς Συρίας ἐπὶ θαλάττῃ πόλις ἐστὶν, Ἀσκάλων ὄνομα· γενόμενος ἐν ταύτῃ, κατὰ ὃν χρόνον εἰς τὸ πατρῷον ἱερὸν ἐστελλόμην εὐξόμενός τε καὶ θύσων, ἀμήχανόν τι πελειάδων πλῆθος ἐπὶ τῶν τριόδων καὶ κατὰ οἰκίαν ἑκάστην ἐθεασάμην. Πυνθανομένῳ δέ μοι τὴν αἰτίαν, ἔφασαν οὐ θεμιτὸν εἶναι συλλαμβάνειν· ἀπειρῆσθαι γὰρ ἐκ παλαιοῦ τοῖς οἰκήτορσι τὴν χρῆσιν. Οὕτως ἡμέρωται τὸ ζῶον ὑπὸ ἀδείας, ὥςτε οὐ μόνον ὑπωρόφιον, ἀλλὰ καὶ ὁμοτράπεζον ἀεὶ γίνεσθαι, καὶ ταῖς ἐκεχειρίαις ἐντρυφᾷν. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ καὶ θαυμασιώτερον ἰδεῖν ἐστιν· τὸ γὰρ ἀνθρωποβόρον καὶ θηρίων ἀργαλεώτατον κροκόδειλος, γεννώμενος καὶ τρεφόμενος ἐν τῷ ἱερωτάτῳ Νείλῳ, τῆς ὠφελείας, καίτοι βύθιος ὢν, ἐπαισθάνεται. Παρὰ οἷς μὲν γὰρ τιμᾶται, πληθύνει μάλιστα· παρὰ δὲ τοῖς λυμαινομένοις, οὐδὲ ὄναρ φαίνεται· ὡς τῶν πλεόντων ὅπου μὲν καὶ τοὺς ἄγαν δειλοὺς, ἐξαλλομένους νήχεσθαι μετὰ παιδιᾶς. Χώρα δὲ ἡ Κυκλώπων, ἐπειδὴ τὸ γένος αὐτῶν ἐστι πλάσμα μύθου, δίχα σπορᾶς καὶ γεωπόνων ἀνδρῶν ἥμερος καρπὸς οὐ φύεται, καθάπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γεννᾶται. Τῆς δὲ Ἑλλάδος οὐ κατηγορητέον, ὡς λυπρᾶς καὶ ἀγόνου· πολὺ γὰρ καὶ ἂν ταύτῃ τὸ βαθύγειον. Εἰ δὲ ἡ Βάρβαρος διαφέρει ταῖς εὐκαρπίαις, πλεονεκτεῖ μὲν τροφαῖς, ἐλαττοῦται δὲ τοῖς τρεφομένοις, ὧν χάριν αἱ τροφαί. Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπο-
647 γονεῖ, φυτὸν οὐράνιον καὶ βλάστημα θεῖον, ἠκρι-
M.βωμένον λογισμὸν, ἀποτίκτουσα, οἰκειούμενον ἐπιστήμῃ. Τὸ δὲ αἴτιον· λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. Διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φησιν· οὗ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. Τεκμηριώσαιτο δὲ ἂν τις καὶ ἐκ τοῦ τοὺς μὲν νήφοντας καὶ ὀλιγοδεεῖς συνετωτέρους εἶναι, τοὺς

δὲ ποτῶν ἀεὶ καὶ σιτίων ἐμπιπλαμένους ἥκιστα φρονίμους, ἅτε βαπτιζομένου τοῖς ἐπιοῦσι τοῦ λογισμοῦ. Διὸ κατὰ τὴν Βάρβαρον ἔρνη μὲν ταῖς εὐτροφίαις καὶ στελέχη περιμήκιστα, καὶ ζώων ἀλόγων σφοδρὰ τὰ γονιμώτατα· νοῦς δὲ οὔ, ἢ ἥκιστα γεννᾶται, διότι τὸ ὑψωθῆναι ἐξ ἀέρος αὐτοῦ, αἱ γῆς καὶ ὕδατος ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς ἀναθυμιάσεις κατεκράτησαν. Ἰχθύων δὲ καὶ ὀρνίθων καὶ χερσαίων γένη ζώων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα φύσεως ἐφ' ἡδονὴν παρακαλούσης, ἀλλὰ δεινὸς ψόγος τῆς ἡμῶν αὐτῶν ἀκρασίας. Ἀναγκαῖον μὲν γὰρ ἦν εἰς τὴν τοῦ ὅλου συμπλήρωσιν, ἵνα γένηται κόσμος ἐν ἑκάστῳ μέρει, φῦναι ζώων ἰδέας ἁπάντων· οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τὴν τούτων ἀπόλαυσιν ὁρμῆσαι τὸ σοφίας συγγενέστατον χρῆμα, τὸν ἄνθρωπον, μεταβαλόντα εἰς ἀγριότητα θηρίων. Διὸ καὶ μέχρι νῦν οἷς λόγος ἐγκρατείας, ἁπαξαπάντων ἀπέχονται, λαχανώδει χλόῃ καὶ καρποῖς δένδρων προσοψήμασιν, ἡδίστῃ ἀπολαύσει, χρώμενοι. Τοῖς δὲ τὸν τῶν εἰρημένων θοίνην ἡγουμένοις εἶναι κατὰ φύσιν ἐπέστησαν διδάσκαλοι, σωφρονισταὶ, νομοθέται κατὰ πόλεις, οἷς ἐμέλησε τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐπιθυμιῶν στεῖλαι, μὴ ἐπιτρέψασι τὴν χρῆσιν ἀδεᾶ πᾶσι πάντων. Εἰ δὲ καὶ ῥόδα, καὶ κρόκος, καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἄνθων ποικιλία, πρὸς ὑγίειαν, οὐ πρὸς ἡδονὴν γέγονεν. Ἄπλετοι γὰρ τούτων αἱ δυνάμεις ἀριδηλοτέρας παρέχεται· καθάπερ εἰς ζώου γένεσιν ἡ ἄῤῥενος καὶ θήλεος μῖξις. Ἰδίᾳ ἑκατέρου μὴ πεφυκότος ποιεῖν, ὅπερ ἄμφω συνελθόντα." Ταῦτα ἀναγκαίως λέλεκται πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ὑπό σου διαπορηθέντων, ἱκανὴν πίστιν ἐργάσασθαι δυνάμενα τοῖς μὴ φιλονείκως ἔχουσι, περὶ τοῦ τὸν θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων.

Ex Iohannis Damasceni Sacris Parallelis.

Περὶ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσεως.

648 Pag. 326. C. *Πάντων μὲν, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς* M.*εἰπεῖν, ἄκυρον ἄνθρωπος, οὐδενὸς ἐνειλημμένος, οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ οὐδὲ τῶν περὶ αὐτὸν βεβαίως· οὐχ ὑγείας, οὐκ εὐαισθησίας, οὐκ ἀρτιότητος τῆς περὶ τὰ ἄλλα τοῦ σώματος, οὐχὶ φωνῆς, οὐκ ἀγχινοίας. Τὰ γὰρ κατὰ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ φίλους, ἢ ἀρχὰς, ἢ ὅσα ἄλλα τυχηρὰ, τίς οὐκ οἶδεν, ὡς ἐστὶν ἀβέβαια; Ὥςτε ἀνάγκη ὁμολογεῖν, ὅτι περὶ ἕνα τὸ κύρος τῶν ἁπάντων ἐστὶ, τὸν ὄντα ὄντως κύριον.*

Περὶ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, κ. τ. λ.

P. 341. D. *Εἰ βούλει ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύεσθαι, μὴ βούλει ἁμαρτάνειν. Εἰ δὲ ἁμαρτάνεις, πῶς βασιλεύσῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ;* —

Περὶ ἀποταξαμένων, καὶ ἐξ ὑποστροφῆς ἐκεῖνα πραττόντων, οἷς ἀπετάξαντο.

P. 343. D. *Ἔνιοι προκόψαντες ἐπὶ ἀρετὴν ὑπενίστησαν πρὶν ἐφικέσθαι τοῦ τέλους· τὴν ἄρτι φυομένην ἀριστοκρατείαν ἐν ψυχῇ καθελούσης τῆς παλαιᾶς ὀλιγοκρατείας, ἣ πρὸς ὀλίγον ἠρεμήσασα, πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς μετὰ πλείονος δυνάμεως ἐνανεθέτο.*

Ibid. *Ὅταν ἄνθρωπος κατορθώσῃ βίον ἐνάρετον διὰ ἀσκήσεως, καὶ ἀγαθῆς πολιτείας, καὶ ἔστιν ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένος, ὅτι ἔστιν εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν, καὶ ἐκπέσῃ εἰς ἁμαρτίαν, τοῦτό ἐστι παράπτωμα. Ἀνῆλθεν γὰρ εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πέπτωκεν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ᾅδου.*

Περὶ ἀναστάσεως καὶ κρίσεως.

549 P. 349. A. Οὐκ ἔστι παρὰ θεῷ, οὔτε πονηρὸν
M. ὄντα ἀπολέσαι τὸν ἀγαθὸν μισθὸν περὶ ἑνὸς ἀγαθοῦ μετὰ πλειόνων κακῶν πεπραγμένου· οὔτε πάλιν ἀγαθὸν ὄντα, ἀπολέσαι τὴν κόλασιν, καὶ μὴ λαβεῖν αὐτὴν, εἰ μετὰ πλειόνων ἀγαθῶν ἔν τινι γένηται πονηρεύων. Ἀνάγκη γὰρ ζυγῷ καὶ σταθμῷ πάντα ἀποδιδόναι τὸν θεόν.

Ibid. B. Ὁ νοῦς ἑκάστῳ μάρτυς ἐστὶν ὧν ἐν ἀφανεῖ ἐβουλεύσαντο, καὶ τὸ συνειδὸς ἔλεγχος ἀδέκαστος, καὶ πάντων ἀψευδέστατος.

Περὶ ἀρχομένων.

P. 359. A. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθὺς μανθάνει. Οὐδὲ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάττης τὸ κράτος ἀνάψοιτό τις, ἀρχῶν ἂν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθοι καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι.

Περὶ ἀναρχίας.

Ibid. D. Ὦ πόσα καὶ ἡλίκα κακὰ ἐξ ἀναρχίας φύεται; Λιμὸς, πόλεμος, δηώσεις χωρίων, στερήσεις χρημάτων, ἀπαγωγαὶ, οἱ περὶ δουλείας καὶ θανάτου φόβοι.

Περὶ ἄφρονος καὶ ἀνοήτου, κ. τ. λ.

P. 362. E. Τῶν φαύλων πλούσιος οὐδεὶς, καὶ ἂν τὰ πανταχοῦ μέταλλα κέκτηται, ἀλλά εἰσι πάντες οἱ ἄφρονες πένητες. Στενοχωρεῖται πᾶς ἄφρων θλιβόμενος ὑπὸ φιλαργυρίας καὶ φυλοδοξίας καὶ φιληδονίας, καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ἅπερ οὐκ ἐᾷ τὴν διάνοιαν ἐν εὐρυχωρίᾳ διάγειν.

P. 363. A. Μεῖζον ἀνθρώπῳ κακὸν ἀφροσύνης οὐδέν ἐστι, τοῦ ἰδίου τοῦ λογισμοῦ γένους, τὸν νοῦν ζημιωθέντι.

Pag. 363. A. *Νόσου καὶ φθορᾶς αἴτιον ἀπαιδευσία.*

Περὶ ἀπάτης κατὰ οἰκονομίαν γινομένης.

P. 367. D. *Οὐ πᾶς δόλος ὑπαίτιός ἐστιν, ἐπεὶ καὶ λῃστὰς νυκτοφύλακες, καὶ πολεμίους στρατηγοὶ, οὓς ἀδόλως συλλαβεῖν οὐκ ἔστιν, ἐνεδρεύοντες κατορθοῦν δοκοῦσι, καὶ τὰ λεγόμενα στραταγήματα τοιοῦτον ἔχει λόγον, καὶ τὰ τῶν ἀθλητῶν ἀγωνίσματα. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἡ ἀπάτη νενόμισται τίμιον.*

Περὶ ἀδυνάτων πραγμάτων.

P. 370. B. *Ἀμήχανον συνυπάρχειν τὴν πρὸς κόσμον ἀγάπην τῇ πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπῃ, ὡς ἀμήχανον συνυπάρχειν ἀλλήλοις φῶς καὶ σκότος.*

Περὶ ἁγίων.

650 P. 372. E. *Μακαρία φύσις, ἡ ἐπὶ παντὶ χαί-*
M. *ρουσα, καὶ μηδενὶ δυσαρεστοῦσα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ παράπαν, ἀλλὰ εὐαρεστοῦσα τοῖς γινομένοις, ὡς καλῶς καὶ συμφερόντως γινομένοις.*

Περὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας.

P. 376. A. *Ὁ σοφὸς ἠρεμίαν, καὶ ἀπραγμοσύνην καὶ σχολὴν μεταδιώκει, ἵνα τοῖς θείοις θεωρήμασιν ἐν ἡσυχίᾳ ἐντύχῃ.*

Περὶ αἰσχρολογίας.

P. 379. D. *Αἰσχροὶ καὶ εἰκαῖοι, οἱ ἐν τοῖς ματαίοις εὐφυΐαν ἀνεπιδεικνύντες, βραδεῖς μὲν ὄντες τὰ καλὰ παιδεύεσθαι, τὰ δὲ ἐναντία μανθάνειν ὀξύτατοι καὶ προχειρότατοι.*

Περὶ βουλῆς.

P. 397. D. *Τὰ μὴ σὺν λόγῳ πάντα αἰσχρὰ ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ κόσμια.*

Περὶ γερόντων.

P. 404. C. Ἀκύμαντος λιμὴν πολιά.
Ibid. Σώματος παρακμὴ καταστολὴ παθῶν.

Περὶ γυμνασίου.

P. 405. D. Ἡ συνεχὴς ἄσκησις ἐπιστήμην παγίαν ἐργάζεται, ὡς ἀμαθίαν ἀμελετησία· καὶ πάλιν αὔξει τὴν πεῖραν ἡ περὶ αὐτὴν τριβή.
Ibid. Μελέτη τροφὸς ἐπιστήμης.

Περὶ διαβολῆς.

P. 436. D. Διάβολοι, καὶ θείας ἀπόπεμπτοι χάριτος, οἱ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ διαβολικὴν νοσοῦντες κακοτεχνίαν, θεοστυγεῖς τε καὶ θεομισεῖς πάντῃ, καὶ πάσης εὐδαιμονίας ἀλλότριοι.

Ibid. Τί ἂν γένοιτο διαβολῆς χεῖρον; κηλεῖ γὰρ τὰ ὦτα, καὶ ἐκπλήττει τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν, ἐκθηριοῖ δὲ αὐτοὺς οἷόν τι θήραμα τοῖς κακοῖς ἀεὶ ἐφεδρεύοντας. Οἱ δὲ τῷ σώφρονι λογισμῷ μάλα ἐρμιατισμένοι καὶ ἀναχαιτιζόμενοι, τῷ διαβάλλοντι ἀπεχθαίνουσι μάλιστα ἢ τῷ διαβεβλημένῳ, ἐπιτιμήσαντες καὶ ἐπιστομίσαντες ταῖς πρὸς μέμψιν ὁρμαῖς, ἄχρις ἂν ἐναργὴς μαρτυρίῳ ἡ ἀπόδειξις γένηται.

Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς.

P. 438. D. Εἴ τις πάσας τὰς ἀρετὰς διὰ σπουδῆς καὶ νήψεως ἐγκεκόλπισται, οὗτος βασιλεὺς χρη-
51 ματίζει καὶ ἂν ἰδιώτης τυγχάνοι.
I.

Περὶ ἑκουσίων δὲ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων.

P. 526. B. Ὡς τὸ ἑκουσίως ἁμαρτάνειν ἐστὶν ἄδικον, οὕτω τὸ ἀκουσίως καὶ κατὰ ἄγνοιαν οὐκ εὐθὺς δίκαιον, ἀλλὰ τάχα που μεθόριον ἀμφοῖν, δι-

καίου καὶ ἀδίκου, τὸ ὑπό τινων καλούμενον ἀδιάφορον. Ἁμάρτημα γὰρ οὐδὲν ἔργον δικαιοσύνης.

Περὶ θείας μυσταγωγίας.

P. 533. C. Οὐ θέμις τὰ ἱερὰ μυστήρια ἐκλαλεῖν ἀμυήτοις.

Περὶ θαλάσσης.

P. 551. D. Ἄξιον θαυμάσαι θάλασσαν, διὰ ἧς τὰς ἀντιδόσεις τῶν ἀγαθῶν αἱ χῶραι ἀλλήλαις ἀντεκτείνουσιν, καὶ τὰ μὲν ἐνδέοντα λαμβάνουσιν, ὧν δὲ ἀργοῦσι περιουσίαν ἀναπέμπουσι.

Περὶ ἰσότητος.

P. 556. D. Τὸ νέμειν ἴσα τοῖς ἀνίσοις, τῆς μεγίστης ἐστὶν ἀδικίας.

Περὶ ἰατρῶν καὶ ἰατρείας.

Ἀγαθὸς ἰατρὸς οὐ μιᾷ ἡμέρᾳ τῷ νοσοῦντι πάντα ἀθρόα τὰ ὑγιεινὰ ἐπιφέρειν ἂν ἐθελήσειεν, εἰδὼς βλάβην ἐργασόμενος μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν· ἀλλὰ διαμετρησάμενος τοὺς καιροὺς ἐπιδιανέμει τὰ σωτήρια· καὶ ἄλλοτε ἄλλα προςτιθεὶς πράως ὑγιείαν ἐμποιεῖ.

Περὶ καιροῦ.

P. 563. C. Λάλει ἃ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καὶ οὐκ ἀκούσεις ἃ μὴ δεῖ.

Ibid. Χρόνου φείδεσθαι καλόν.

Περὶ μυστηρίων.

P. 576. D. Οἱ λάλοι τὰ ὀφείλοντα ἡσυχάζεσθαι ῥήγνυντες, τρόπον τινὰ ὑπὸ γλωσσαλγίας προχέουσιν εἰς ὦτα ἀκοῆς οὐκ ἄξια.

Περὶ μαθητευομένων.

P. 613. D. Τὸ ζητεῖν καὶ πυνθάνεσθαι πρὸς ιδασκαλίαν ἀνυσιμώτατον.

Ibid. Ὁ πεινῶν καὶ διψῶν ἐπιστήμης, καὶ τοῦ ιαθεῖν ἃ μὴ οἶδεν, τὰς ἄλλας μεθιέμενος φροντίδας, πείγεται πρὸς ἀκρόασιν, καὶ νύκτωρ καὶ μετὰ ἡμέαν θυρωρεῖ τὰς τῶν σοφῶν οἰκίας.

Ibid. Τὸ εἰδέναι τινὰ ὅτι ἀγνοεῖ, σοφίας ἐστὶν, ὶς καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι ἠδίκησε, δικαιοσύνης.

Περὶ ὀνειδισμοῦ.

P. 630. C. Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς — κοινὴ ὰρ ἡ φύσις, καὶ τὰ ἐπιόντα ἄδηλα — μήποτε οῖς αὐτοῖς ἁλοὺς αὐτοκατάκριτος ἐν τῷ συνειδότι ὑρεθῇς.

Περὶ πολιτείας σεμνῆς.

P. 657. C. Τὸ ὑποτάσσεσθαι κρείττοσιν ὠφέιμον.

Περὶ πολιτείας ψεκτῆς.

Ἐκ τοῦ πέμπτου τῶν ἐν Γενέσει.

P. 658. E. Ἀναιδὲς βλέμμα καὶ μετέωρος αὐχὴν, καὶ συνεχὴς κίνησις ὀφθαλμῶν, καὶ βάδισμα εσοβημένον, καὶ τὸ ἐπὶ μηδενὶ τῶν φαυλῶν ἐρυθριᾶν, σημεῖά ἐστι ψυχῆς αἰσχύστης, τοὺς ἀφανεῖς ῶν οἰκείων ὀνειδῶν τόποις ἐγγραφούσης τῷ φανερῷ ώματι.

Περὶ συνηθείας.

P. 681. D. Αἱ πάντων ἀθρόως πρὸς τὰ ἐναντία μεταβολαὶ σκληρόταται, καὶ μάλιστα ὅταν μήκει ρόνου αἱ ὑποῦσαι στηριχθῶσι δυνάμεις.

S 2

Περὶ σωφρονισμοῦ.

P. 683. D. Χρήσιμον καὶ ταῖς ἑτέρων ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι.

Ibid. Ἡ κόλασις νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει πολλάκις μὲν καὶ ἁμαρτάνοντας· εἰ δὲ μὴ, πάντως γοῦν τοὺς πλησιάζοντας. Αἱ γὰρ ἑτέρων τιμωρίαι βελτιοῦσι τοὺς πολλοὺς, φόβῳ τοῦ μὴ παραπλήσια παθεῖν.

Περὶ συνδιαγωγῆς κακῶν ἀνδρῶν.

P. 692. A. Βλαβεραὶ αἱ τῶν ἀνοήτων συνουσίαι· καὶ ἄκουσα πολλάκις ἡ ψυχὴ τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττεται τὰ εἴδωλα.

Περὶ σοφίας.

P. 693. E. Πᾶς σοφὸς θεοῦ φίλος.

Περὶ ὑπερηφάνων.

Οἴησις, ὡς ὁ τῶν ἀρχαίων λόγος, ἐστὶν ἐκκοπὴ προκοπῆς. Ὁ γὰρ κατοιόμενος βελτίωσιν οὐκ ἀνέχεται. Οἴησις ἀκάθαρτον φύσει.

Περὶ φυσικῶν.

P. 711. C. Ὥσπερ τὸ παρὰ φύσιν ἐγκεντρίσαι καὶ εἰσοικίσαι τι τῇ φύσει δυσεργὸν, οὕτω καὶ αὖ
653 πάλιν τὰ φύσει πεφυκότα μεταθεῖναι, καὶ ἀναχαιM. τίσαι. Εἴρηται γὰρ εὖ· φύσεως ἀντιπραττούσης κενὰ πάντα *).

Περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 748. A. Τί ἐστιν, „ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε

---

*) Vide De Sacrif. Ab. et C. §. 35.

εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης;*)" Οὐ γὰρ ἐκ γῆς διεπλάσθη μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ θείου πνεύματος. Ἐπειδὴ δὲ οὐ διέμεινεν ἀδιάστροφος, προςτάξεως θείας ἠλόγηκε, καὶ τοῦ κρείττονος μέρους ἀποτεμνόμενος οὐρανομίμητον πολιτείαν, ὅλον αὐτὸν προςένειμε τῇ γῇ. Εἰ μὲν γὰρ ἀρετῆς, ἥτις ἀθανατίζει, ἐραστὴς ἐγένετο, πάντως ἂν ἐλάμβανε κλῆρον τὸν οὐρανόν· ἐπειδὴ δὲ ἡδονὴν ἐζήτησε, δι᾽ ἧς ψυχικὸς θάνατος ἐπιγίνεται, τῇ γῇ προςενεμήθη.

Περὶ Ἀδάμ.

Ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 748. B. "Ἤγαγεν ὁ θεὸς τὰ ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν τι καλέσει αὐτά **)". Οὐ γὰρ ἐνδοιάζει θεὸς ἀλλὰ ἐπειδὴ νοῦν ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ πρωτογενεῖ καὶ σπουδαίῳ, καθ᾽ ὃ ἐπιστημονικὸς ὢν, πέφυκε λογίζεσθαι, καθάπερ ὑφηγητὴς γνώριμον κινεῖ πρὸς ἐπίδειξιν οἰκείαν, καὶ ἀφορᾷ τὰ ἄριστα αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἔγγονα. Φανερῶς δέ παλιν καὶ διὰ τούτου πᾶν τὸ ἑκούσιον καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν διατυποῖ· τοὺς πάντα κατὰ ἀνάγκην εἶναι λέγοντας δυςωπῶν· ἢ ἐπεὶ ἔμελλον οἱ ἄνθρωποι χρῆσθαι, διὰ τοῦτο ἄνθρωπον αὐτὰ θέσθαι προςέταττεν· ἀνδρὸς δὲ ἐπιστημονικωτάτου καὶ φρονήσει διαφέροντος οἰκειότατον τοῦτο τὸ ἔργον· οὐ σοφῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ εὐγενεῖ τῶν ὀνομάτων ἡ θέσις. Ἔδει γὰρ ἡγεμόνα μὲν τοῦ ἀνθρωπείου, βασιλέα δὲ τῶν γηγενῶν πάντων, καὶ τοῦτο λαχεῖν γέρας ἐξαίρετον· ἵνα ὥςπερ πρῶτος ᾔδει τὰ ζῶα, καὶ πρῶτος εἰςηγητὴς καὶ εὑρετὴς γένηται τῶν ἐπωνυμιῶν. Ἄτοπον γὰρ ἦν, ἀνώνυμα αὐτὰ καταλειφθέντα, ὑπό τινος νεωτέρου προςονομασθῆναι, ἐπὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τιμῆς τε καὶ εὐκλείας. Καὶ θεασάμενος ὁ Ἀδὰμ τὸ

*) Gen. 3, 19. **) Gen. 2, 19.

πλάσμα τῆς γυναικὸς, ὡς προφήτης φησὶν, οὔτε γε-
γονέναι ἐκ συνομιλίας, οὔτε ἐκ γυναικὸς, ὡς οἱ με-
έπειτα, ἀλλά τινα φύσιν ἐν μεθορίῳ, καθάπερ ἐπὶ
ἀμπέλου κληματίδος ἀφαιρεθείσης εἰς ἑτέρας ἀμπέ-
λου γένεσιν, διό φησιν; „Ἕνεκεν τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
654 προςκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ
M. ἔσονται δύο εἰς σάρκα μίαν,*)" ἔφη τὸ εὐαφέστα-
τον καὶ αἰσθητικώτατον, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἀλγεῖν καὶ τὸ
ἥδεσθαι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἤτοι τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητουμένων.

Ἄβατος καὶ ἀπροςπέλαστος ὄντως ἐστὶν ὁ θεῖος χῶρος, οὐδὲ τῆς καθαρωτάτης διανοίας τοσοῦτον ὕψος προςαναβῆναι δυναμένης ὡς θίξει μόνον ἐπιψαῦσαι. Ἀμήχανον ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ τοῦ ὄντος πρόσωπον θεάσασθαι. Τὸ δὲ πρόσωπον οὐ κυριολογεῖται· παραβολὴ δέ ἐστιν εἰς δήλωσιν τῆς καθαρωτάτης καὶ εἰλικρινεστάτης τοῦ ὄντος ἰδέας. Ἐπειδὴ καὶ ἄνθρωπος οὐδενὶ γνωρίζεται μᾶλλον, ἢ προςώπῳ κατὰ τὴν ἰδίαν ποιότητα καὶ μορφήν. Οὐ γάρ φησιν ὁ θεὸς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὁρατὸς τὴν φύσιν. Τίς δὲ μᾶλλον ὁρατὸς, ἢ ὁ τὰ ἄλλα πάντα γεννήσας ὁρατά; Πεφυκὼς δὲ τοιοῦτος εἰς τὸ ὁρᾶσθαι, ὑπὸ οὐδενὸς ἀνθρώπων ὁρῶμαί, φησι. Τὸ δὲ αἴτιον ἡ ἀδυναμία τοῦ γενητοῦ. Καὶ ἵνα μὴ περιπλέκων μηκύνω· θεὸν γενέσθαι δεῖ πρότερον· ὅπερ οὐδὲ οἷόν τε· ἵνα θεὸν ἰσχύσῃ τις καταλαβεῖν. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ μὲν τις τὸν θνητὸν βίον, ζήσῃ δὲ ἀντιλαβὼν τὸν ἀθάνατον, ἴσως ὃ μηδέποτε εἶδεν ὄψεται. Αἱ φιλοσοφίαι πᾶσαι κατά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ Βάρβαρον ἀκμάσασαι, ζητοῦσαι τὰ φύσεως, οὐδὲ τὸ βραχύτατον

*) Gen. 2, 24.

ἠδυνήθησαν τηλαυγῶς ἰδεῖν. Σαφὴς δὲ πίστις, αἱ διαφωνίαι, αἱ διαμάχαι καὶ ἑτεροδοξίαι, τῶν ἑκάστης αἱρέσεως ἀνασκευαζόντων καὶ ἀνασκευαζομένων μέρη· καὶ πᾶσιν ὁρμητήρια πολέμων γεγόνασιν αἱ τῶν αἱρεσιαμάχων οἰκίαι, τυφλοῦσαι τὸν δυνάμενον βλέπειν ἀνθρώπινον νοῦν ταῖς ἀντιλογικαῖς ἔρισιν, μηχανοῦντα τίνα δεῖ προίεσθαι, καὶ τίνα διώσασθαι. Δεῖ τὸν βουλόμενον φαντασιωθῆναι τὸν τῶν ὅλων ἄριστον, στῆναι τὸ πρῶτον κατὰ ψυχὴν, ἱδρυνθέντα παγίως γνώμῃ μιᾷ, καὶ μηκέτι πρὸς πολλὰ πλάζεσθαι· ἔπειτα δὲ στῆναι ἐπὶ φύσεως καὶ γνώμης ξηρᾶς, καὶ ἀγόνου παντὸς, ὅσα φθαρτά. Ἐὰν γὰρ προςήσεταί τι τῶν μαλακωτέρων, σφαλήσεται τῆς προθέσεως· ἀδυνατήσει καὶ τὸ ὀξυωπέστατον βλέπον, ἰδεῖν τὸ ἀγένητον· ὡς τυφλωθῆναι πρότερον, ἢ θεάσασθαι, διὰ τὴν ὀξυαύγειαν, καὶ τὸν ἀπειςρέοντα χείμαῤῥον τῶν μαρμαρυγῶν. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τοῦ πυρὸς ἡ δύναμις, τοῖς μὲν ἀφεστηκόσι μεμετρημένον διάστημα, παρέχει φῶς, κατακαίει δὲ τοὺς ἐγγίζοντας; Ὅρα μὴ τοιοῦτόν τι πάθῃς τῇ διανοίᾳ, μή σε ὁ πολὺς πόθος ἀδυνάτου πράγματος ἀναλώσῃ.

655 M. Περὶ ἀρχομένων.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 749. E. Ὥςπερ κίονες οἰκίας ὅλας ὑπερείδουσιν, οὕτω καὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις τὸν σύμπαντα κόσμον, καὶ τοῦ ἀνθρωπείου τὸ ἄριστον καὶ θεοφιλέστατον γένος.

Ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 750. C. Ἐάν τις κατὰ οἰκίαν ἢ κώμην, ἢ πόλιν, ἢ ἔθνος γένηται φρονήσεως ἐραστὴς, ἀνάγκη τὴν οἰκίαν καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην ἀμείνονι βίῳ χρήσασθαι. Ὁ γὰρ ἀστεῖος κοινὸν ἀγαθόν ἐστιν ἅπασιν, ἐξ ἑτοίμου τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ προτείνων ὠφέλειαν.

Περὶ ἀγγελλόντων καὶ μεσαζόντων ἀποκρίσιν.

Ἐκ τῆς τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 751. B. Ἡ φορὰ τῶν κακῶν ἀνακυκᾷ, καὶ στροβεῖ τὴν ψυχὴν, ἴλιγγον αὐτῇ περιτιθεῖσα τὸν καλύπτοντα, καὶ καμμύειν ἐκβιαζόμενον τὴν φύσει μὲν πρέπουσαν ὄψιν, ἐπιτηδεύσει δὲ τυφλουμένην.

Ibid. Οὐδὲν ἐναντίον καὶ μαχόμενον ταῖς ὁσιωτάταις τοῦ Θεοῦ δυνάμεσιν, ὡς ἀδικία.

Περὶ ἁμαρτάνοντος καὶ σφάλλοντος.

Ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

Ibid. C. Τὸ μὴ ἁμαρτάνειν μηδὲν τὸ παράπαν, μέγιστον ἀγαθόν· τὸ ἁμαρτάνοντα ἐντραπῆναι, συγγενὲς ἐκείνου· νεώτερον, ὡς ἄν τις εἴποι, παρὰ πρεσβύτερον. Εἰσὶ γὰρ οἱ ἐπὶ ἁμαρτανομένοις, ὡς ἐπὶ κατορθώμασιν ἀγαλλόμενοι, δυςίατον μᾶλλον δὲ ἀνίατον νόσον ἔχοντες.

Περὶ τοῦ ἄφευκτον εἶναι Θεόν.

Ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 752. A. Περιέχει τὰ πάντα ὑπὸ οὐδενὸς περιεχόμενος· ὡς γὰρ ὁ τόπος περιεκτικὸς σωμάτων ἐστὶ, καὶ καταφυγὴ, οὕτω καὶ ὁ θεῖος λόγος περιέχει τὰ ὅλα, καὶ πεπλήρωκεν.

Περὶ ἀληθείας καὶ μαρτυρίας πιστῆς.

Ἐκ τοῦ δευτέρου ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 754. C. Παρὰ ἐνίοις νομοθέταις ἀπείρηται μαρτυρεῖν ἀκοῇ, ὡς τὸ μὲν ἀληθὲς ὄψει πιστούμενον, τὸ δὲ ψεῦδος ἀκοῇ.

Περὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας.

Ἐκ τοῦ τετάρτου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὁ σοφὸς ἠρεμίας καὶ ἀπραγμοσύνην μεταδιώκει, ἵνα τῶν θείων ἐν εὐκαιρίᾳ ἐπιτύχῃ.

Ἐκ τοῦ πέμπτου τῶν αὐτῶν.

Ibid. E. *Οὕτως γὰρ ὁ σοφίας ἐραστὴς οὐδενὶ τῶν εἰκαιοτέρων, καὶ ἂν συμπεφυκὼς τυγχάνῃ, σύνεστιν, ἢ συνδιατρίβει πονηροτάτῳ, διεζευγμένος τῶν πολλῶν διὰ λογισμῶν, διὰ οὓς οὔτε συμπλεῖν, οὔτε συμπολιτεύεσθαι οὔτε συζῆν λέγεται.*

Ibid. *Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ σοφὸς μέτοικος καὶ μεταναστής ἐστιν ἐκ τοῦ περιπεφυρμένου βίου πρὸς εἰρηναίοις καὶ μακαρίοις πρέπουσαν ζωήν.*

Περὶ τῆς φοβερᾶς ἀναστάσεως.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 772. B. *Πνευματικὴ δὲ ἡ τῶν ἀγγέλων οὐσία. Εἰκάζονται δὲ πολλάκις ἀνθρώπων ἰδέαις, πρὸς τὰς ὑποκειμένας χρείας μεταμορφούμενοι.*

Ἐκ τῶν τοῦ δευτέρου τῶν αὐτῶν.

Ibid. *Αἱ τοῦ θεοῦ πᾶσαι δυνάμεις πτεροφυοῦσι, τῆς ἄνω πρὸς τὸν πατέρα ὁδὸν γλιχόμεναί τε καὶ ἐφιέμεναι.*

Περὶ αἱρετικῶν.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 774. B. *Ὥςπερ οἱ προςπταίσαντες, ἀρτίοις βαίνειν πόσιν ἀδυνατοῦντες, μακρὰν τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν τέλους ὑστερίζουσι προςκάμνοντες· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν πρὸς εὐσέβειαν ἄγουσαν ὁδὸν ἀνύειν κωλύεται, προεντυγχάνουσα ταῖς ἀσεβέσιν ἀνοδίαις.*

Αὗται γάρ εἰσιν ἐμπόδιοι καὶ προσπταισμάτων αἰτίαι, δι' ὧν κυλλαίνων ὁ νοῦς ὑστερίζει τῆς κατὰ φύσιν ὁδοῦ. Ἡ δὲ ὁδός ἐστιν ἡ ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν ὅλων τελευτῶσα.

Τοῦ αὐτοῦ. Αἱ περὶ τῶν τοῦ θεοῦ ἀρετῶν ἐναγώνιοι ζητήσεις βελτιοῦσι τὴν διάνοιαν, καὶ ἀθλοῦσιν ἄθλους ἡδίστους, ἅμα καὶ ὠφελιμωτάτους· καὶ μάλιστα ὅταν μὴ, ὡς οἱ νῦν, τὴν ψευδώνυμον κλῆσιν ὑποδυόμενοι, μέχρι τοῦ δοκεῖν ὑπερμαχοῦσι τῶν δογμάτων, ἀλλὰ πάθει γνησίῳ μετὰ ἐπιστήμης ἰχνηλατοῦσιν ἀλήθειαν.

Ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν αὐτῶν.

Τὸ ἐμμελὲς καὶ εὔρυθμον οὐκ ἐν φωνῇ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ ἐπιδείκνυσθαι περιωμένους. Ὁ τοῦ σοφοῦ λόγος οὐκ ἐν ῥήμασι, ἀλλὰ ἐν τοῖς δηλουμένοις πράγμασιν ἐπιδείκνυσιν τὸ κάλλος.

Ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν οὐ δεῖ
657 συλλαβομαχεῖν, ἀλλὰ πρὸ τῶν ὀνομάτων καὶ ῥη-
M. μάτων τὴν διάνοιαν σκοπεῖν, καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τρόπους, κατὰ οὓς ἕκαστα λέγεται. Πολλάκις γὰρ αἱ αὐταὶ λέξεις ἑτέροις καὶ ἑτέροις πράγμασιν ἐφαρμόζουσιν· καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον διαφέρουσαι λέξεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τιθέμεναι πράγματος συνᾴδουσιν.

Ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἀτόπως δρῶσιν, ὅσοι ἐκ μέρους τινὸς κρίνουσι τὸ ὅλον, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ὅλου τὸ μέρος. Οὕτω γὰρ ἄμεινον, καὶ σῶμα, καὶ πρᾶγμα δογματίζοιτο ἄν. Ἔστιν οὖν ἡ θεία νομοθεσία τρόπον τινὰ ζῶον ἡνωμένον, ὃν ὅλην δι' ὅλου χρὴ μεγάλοις ὄμμασι περισκοπεῖν, καὶ τὴν βουλὴν τῆς συμπάσης γραφῆς ἀκριβῶς καὶ τηλαυγῶς περιαθρεῖν, μὴ κατα-

όπτοντας τὴν ἁρμονίαν, μηδὲ τὴν ἕνωσιν διαρτῶντας. Ἑτερόμορφα γὰρ καὶ ἑτεροειδῆ φανεῖται τῆς οινωμίας στερούμενα.

Ἐκ τοῦ τετάρτου τῶν αὐτῶν.

Νόμος ἔστω κατὰ τῶν τὰ σεμνὰ καὶ θεῖα μὴ ὑμνῶς καὶ θεοπρεπῶς ὁρᾶν ἀξιούντων, κόλασιν πιφέρειν ἀορασίας.

Ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 775. Οὐδὲν οὔτε ἥδιον οὔτε σεμνότερον, ἢ εῷ δουλεύειν, ὃ καὶ τὴν μεγίστην βασιλείαν ὑπερβάλλει. Καί μοι δοκοῦσιν οἱ πρῶτοι βασιλεῖς ἅμα αὶ ἀρχιερεῖς γενέσθαι· δηλοῦντες ἔργοις, ὅτι χρὴ οὺς τῶν ἄλλων δεσπόζοντας δουλεύειν τοῖς λατρεύυσι θεῷ *).

Ιερὶ βασιλέως μὴ λίαν θαυμαζομένου.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ibid. E. Τῶν μὲν ἀφρόνων βασιλεὺς οὐδείς, καὶ ν τὸ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης ἀνάψηται κράτος· όνος δὲ ὁ ἀστεῖος καὶ θεοφιλής, καὶ ἂν τῶν παασκευῶν καὶ τῶν χορηγιῶν ἀμοιρῇ, διὰ ὧν οἱ ολλοὶ κρατύνονται τὰς δυναστείας. Ὥςπερ γὰρ τῷ υβερνητικῆς ἢ ἰατρικῆς ἢ μουσικῆς ἀπείρῳ παρέλον πρᾶγμα, οἴακες, καὶ φαρμάκων σύνθεσις, καὶ ὐλοί, καὶ κιθάραι, διότι μηδενὶ τούτων δύναται ρῆσθαι πρὸς ὃ πέφυκε· κυβερνήτῃ δὲ καὶ ἰατρῷ αὶ μουσικῷ λέγοιτο ἂν ἐφαρμόζειν δεόντως. Οὕτως πειδὴ τέχνη τίς ἐστι βασιλική, καὶ τεχνῶν ἀρίστη, ὸν μὲν ἀνεπιστήμονα χρήσεως ἀνθρώπων ἰδιώτην ομιστέον, βασιλέα δὲ μόνον τὸν ἐπιστήμονα.

---

*) Servus servorum dei.

Περὶ βεβαίου καὶ ἀβεβαίου ἀνδρός.

'Εκ τῶν ἐν Γενέσει ζητουμένων.

P. 776. E. Ἀνθρώποις τὸ εὐμετάβλητον διὰ τὴν
658 ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀβεβαιότητα συμβαίνειν ἀνάγκη. Οὕτω
M. γοῦν φίλους ἑλόμενοι πολλάκις, καὶ βραχύν τινα αὐτοῖς διατρίψαντες χρόνον, οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντες, ἀπεστράφημεν ὡσεὶ ἐχθρῶν.

Περὶ τῶν γνωσιμαχούντων, καὶ ἑαυτοὺς καταμεμφομένων.

P. 776. E. Φίλωνος. Ὁ μὲν Κάϊν ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τοῦ ἄγους ἠγνόησε, τοῦ μηδέποτε περιπεσεῖν θανάτῳ, τιμωρίας δίδωσιν ἁπλουστέρας· ὁ δὲ μιμητὴς ἐκείνου, μὴ δυνάμενος εἰς τὴν ἀπολογίαν τῆς ἀγνοίας καταφυγεῖν, διπλᾶς εἰκότως ὑπομένει δίκας. Διὰ τοῦτο ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, κατὰ ἣν ὁ δεύτερος ἁμαρτὼν, καὶ μὴ σωφρονισθεὶς τῇ τοῦ προηδικηκότος τιμωρίᾳ, τήν τε ἐκείνου παντελῶς ἀναδέχεται ἁπλουστέραν οὖσαν. Καθάπερ ἐν ἀριθμοῖς αἱ μονάδες ἔχουσι καὶ πολυπλασιωτέραν ὁμοιουμένην ταῖς ἐναρίθμοις δεκάσιν, ἣν γνωσιμαχῶν Λάμεχ κατὰ ἑαυτοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν.

P. 777. Τὸ ἐπαισθάνεσθαι τῶν ἐσφαλμένων καὶ ἑαυτοῦ καταμέμφεσθαι πρὸς δικαίου ἀνδρός· τὸ δὲ ἀνεπαισθήτως διακεῖσθαι, ἀργαλεώτερα ποιεῖ τῇ ψυχῇ τὰ δεινὰ, πρὸς κακοῦ ἀνδρός.

Περὶ γυναικὸς ἀνδρείας.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ibid. B. Λέγεται ὑπὸ φυσικῶν ἀνδρῶν, οὐδὲν ἕτερον εἶναι θηλὺ, ἢ ἀτελὲς ἄρσεν.

Περὶ θείων λογίων.

ίλωνος, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

P. 782. A. *Οὐ θέμις τὰ ἱερὰ μυστήρια ἐκλαῖν ἀμυήτοις, ἄχρις ἂν καθαρθῶσι τελείᾳ καθάρσει.) γὰρ ἀνοργίαστος καὶ εὐχερής, ἀσώματον καὶ ητὴν φύσιν ἀκούειν ἢ βλέπειν ἀδυνατῶν, ὑπὸ τῆς ανεράς ὄψεως ἀπατηθεὶς, μωμήσεται τὰ ἀμώμητα. οῖς ἀμυήτοις ἐκλαλεῖν μυστήρια καταλύοντός ἐστι ὺς θεσμοὺς τῆς ἱερατικῆς τελετῆς.*

Ibid. B. *Τοῦ αὐτοῦ. Ἄτοπον ἐν μὲν ταῖς πόσιν νόμον εἶναι, τοῦ μυστικὰ μυστήρια μὴ ἐξαγῖλαι τοῖς ἀμυήτοις, τὰς δὲ ἀληθεῖς τελετὰς, αἳ ρὸς εὐσέβειαν ἄγουσιν καὶ ὁσιότητα εἰς ὦτα μεστὰ λυαρίας ἐκρίπτειν. Οὐ πάντων κοινωνητέον πάσιν, οὔτε λόγων, οὔτε πραγμάτων, καὶ μάλιστα ρῶν. Πολλὰ γὰρ προϋπάρξαι δεῖ τοῖς ἐφιεμένοις ῆς μετουσίας τούτων. Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον ιὶ ἀναγκαιότατον, πρὸς τὸν ἕνα καὶ ὄντα θεὸν εὐβειαν καὶ ὁσιότητα ἔχειν, τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγάλμασι, ιὶ ξοάνοις, καὶ συνόλως ἀφιδρύμασι, τελεταῖς τε ελέστοις, καὶ μυστηρίοις ἀνοργιάστοις, ἀνήνυτον λάνην ἀπωσαμένοις. Δεύτερον δὲ καθαρθῆναι τὰς νευούσας καθάρσεις, κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν, διὰ μων πατρίων καὶ ἠθῶν. Τρίτον, ἀξιόπιστον τοῦ νασμενισμοῦ παρασχεῖν ἐνέχυρον, ἵνα μὴ τροφῆς ταλαβόντες τῆς ἱερᾶς, ἀσώτων μειρακίων τρόπον, ὸ κόρου καὶ πλησμονῆς ἐναλλοιωθῶσιν, ἐμπαροιῦντες, οἷς οὐ θέμις.*

Περὶ κακοποιῶν.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητουμένων.

Ibid. D. *Ἐντὸς φέρει τὸν ὄλεθρον ὁ τῇ κακίᾳ ιζῶν, ἐπεὶ σύνοικον ἔχει τὴν ἐπίβουλον, καὶ πολέιον. Ἱκανὸς γὰρ πρὸς τιμωρίαν ἡ τοῦ φαύλου*

συνείδησις, οἴκοθεν ὡς ἐκ πληγῆς δειλίαν προτείνουσα τῇ ψυχῇ.

Ibid. Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦ φαύλου ὁ βίος ἐπίλυπος, καὶ περιδεὴς, καὶ ὅσα κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἐνεργεῖ, φόβοις καὶ ὀδύναις ἀνακέκραται.

Περὶ μοναχῶν παλιμβόλων.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

P. 784. C. Ἐνίοις ἄψικορος ἐγγίνεται λογισμὸς, οἱ πρὸς ὀλίγον ἀναπτερροφορηθέντες, αὐτίκα ὑπέστησαν, οὐκ ἀναπτάντες μᾶλλον ἢ ὑποσυρέντες ἐκ ταρτάρου, φησὶν, ἐσχατιάς. Εὐδαίμονες δὲ οἱ μὴ παλινδρομοῦντες.

Ibid. Τοῦ αὐτοῦ. Ἤδη τινὲς ἄψικοροι γενόμενοι καλοκαγαθίας, καὶ ἐλπίδα παρασχόντες ὑγιείας, εἰς τὴν αὐτὴν ἐπανέστρεψαν νόσον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ibid. D. Τὸ ἐπιορκεῖν ἀνόσιον καὶ ἀλυσιτελέστατον.

Περὶ φίλων χρηστῶν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

P. 788. Φίλους ἡγητέον τοὺς βοηθεῖν καὶ ἀντωφελεῖν ἐθέλοντας, καὶ ἂν μὴ δύνωνται. Φιλία γὰρ ἐν τῷ χρειώδει μᾶλλον, ἢ κράσει καὶ συμφωνίᾳ βεβαίῳ τῶν ἠθῶν· ὡς ἕκαστον τῶν συνελθόντων εἰς φιλικὴν κοινωνίαν τὸ Πυθαγόρειον ῥῆμα ἐπιφθέγξασθαι, ὅτι ἆρά ἐστι φίλος ἕτερος ὡς ἐγώ;

660 M.

Περὶ χαρισμάτων θεοῦ.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Ἐξόδῳ.

P. 789. A. Ὅταν οἱ τῶν σπαρτῶν καρποὶ τελειωθῶσιν, οἱ τῶν δένδρων γενέσεως ἀρχὴν λαμβά-

ουσιν, ἵνα δολιχεύωσιν αἱ τοῦ θεοῦ χάριτες τὸν αἰῶνα, ἵνα ἄλλαι ἄλλην διαδεχόμεναι, καὶ συνάπτουσαι τέλη μὲν ἀρχαῖς, ἀρχὰς δὲ τέλεσιν, ἀτελεύτητοι ὦσιν.

Ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν αὐτῶν.

Ibid. *Αἱ τοῦ θεοῦ χάριτες οὐ μόνον ἀναγκαῖα παρέχονται, ἀλλὰ καὶ ὅσα πρὸς περιττὴν καὶ δαψιλεστέραν ἀπόλαυσιν.*

Sequuntur fragmenta alia extracta ex Cod. MS. Collegii Ludovici Magni Soc. Ies. Qui Cod. sic inscribitur: *Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ Μοναχοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐκλόγων βιβλίον Α καὶ Β.* Titulorum vero discrepantia, tum inversa ordinis ratio, liquido sunt argumento excerptorem hunc alium esse a Damasceno illo sacrorum Parallelorum auctore. Cui sententiae suffragatur vir summae eruditionis et humanitatis Michael Lequien, sancti Iohannis Damasceni operum praeclarus editor, qui docet Codicem istum noni esse saeculi. Eius Apographum cui Iohannis Monachi inediti nomen damus, magno fuit nobis subsidio, non solum in restituendis Philonis deperditis, verum et in innumeris editorum locis emendandis. (M.)

Περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅτι αὐτεξούσιον αὐτὸν πεποίηκεν ὁ θεός.

Σοὶ λέγεται, ὦ γενναῖε, καὶ τῶν θείων ὑπήκοε, αντὶ σθένει πειρῶ μὴ μόνον ἀσινῆ καὶ ἀκιβδήλευτα φυλάττειν ἃ ἔλαβες, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐπιμελείας ἀξιοῦν, ὡς αὐτεξούσιος καὶ δυνατὸς, ἵνα ὁ παρακαταθέμενος μηδὲν ἔχῃ τῆς παραφυλακῆς αἰτιάσασθαι. Παρακατέθετο δὲ τῇ σῇ προαιρέσει, ψυχὴν, λόγον,

αἴσθησιν, ὁ ζωοπλάστης. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς δεξάμενοι καὶ φυλάξαντες τῷ δεδωκότι, τὴν μὲν διάνοιαν ἐτήρησαν, ἵνα μηδὲν ἄλλο ἢ περὶ θεοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ διανοῆται· τὸν δὲ λόγον, ἵνα ἀχαλινῷ στομάτι ἐγκωμίοις καὶ ὕμνοις γεραίρῃ τὸν τῶν ὅλων πατέρα· τὴν δὲ αἴσθησιν, ἵνα φαντασιουμένη τὸν αἰσθητὸν ἅπαντα κόσμον, οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ τὰς μεταξὺ φύσεις, ἀδόλως, καὶ καθαρῶς τῇ ψυχῇ διαγγέλλῃ.

661 M. Περὶ ἀρχομένων, κ. τ. λ.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τετάρτου τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Τῶν πολιτικῶν ἐὰν τὰς ὕλας ἀφέλῃς, κενὸν τῦφον εὑρήσεις νοῦν οὐκ ἔχοντα· μέχρι μὲν γὰρ ἡ τῶν ἐκτὸς πρόςεστιν ἀφθονία, σύνεσις ἐπακολουθεῖν δοκεῖ καὶ ἀγχίνοια· ὅταν δὲ περιαιρεθῇ, συμπεριαιρεῖ καὶ τὸ δοκεῖν ἔτι φρονεῖν.

Περὶ ἀρίστων ἀνδρῶν, κ. τ. λ.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ περὶ μέθης.

Ἄνδρες ἀγαθοὶ, τροπικώτερον εἰπεῖν, κρείττους εἰσι δήμων ὅλων, ὑπερείδοντες καθάπερ οἰκίας μεγάλας τὰς πόλεις καὶ πολιτείας.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἕνεκα μὲν τῶν φαύλων, οὐδεμία πόλις ἠρέμησεν ἄν· διαμένουσι δὲ ἀστασίαστοι διὰ ἑνὸς ἢ δευτέρου δικαιοσύνην οἰκοῦντος· οὗ ἡ ἀρετὴ τὰς πολεμικὰς νόσους ἰᾶται γέρας ἀπονέμοντος τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ καλοκαγάθων, τοῦ μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησιάζοντας ὠφελεῖσθαι.

Τοῦ αὐτοῦ. Τόπος τῶν κατὰ γῆν ἱερώτερος σοφοῦ διανοίας οὐδὲ εἷς ἐστιν, ἣν τρόπον ἀστέρων ἀρεταὶ περιπολοῦσιν.

Περὶ ἀδήλων καὶ ἀγνοουμένων ἡμῖν πραγμάτων.

Φίλωνος. Ἡ τῶν μελλόντων κατάληψις ἀνοίκειος ἀνθρώπῳ.

Τοῦ αὐτοῦ. Οὐ πάντα τῷ θνητῷ γένει γνώριμα.

Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ τέλος τῶν ἀποβησομένων θεὸς οἶδε μόνος.

Περὶ ἀγγελίας κακῆς.

Βελτίων τῶν κατὰ ἡδονὴν λόγων ἡ ἀκίνδυνος ἡσυχία.

Περὶ αὐταρέσκων, κ. τ. λ.

Φίλωνος. "Οὐ ποιήσετέ," φησιν ὁ νομοθέτης, "πάντα ὅσα ἡμεῖς ποιήσομεν ὧδε σήμερον *)"· ἕκαστος τὸ ἄρεστον ἐναντίον αὐτοῦ· μονονουχὶ βοῶν, ὅτι πάντα τὰ κακὰ ἡ φιλαυτία καὶ αὐταρεσκία δημιουργεῖ· ἣν ὡς ἀνίερον ἐκθυτέον τῆς διανοίας. Μηδεὶς οὖν τὸ ἀρεστὸν ἑαυτῷ μᾶλλον ἢ τῇ φύσει δεξιωσάσθω. Τὸ μὲν γὰρ βλάβης, τὸ δὲ ὠφελείας εὑρίσκεται αἴτιον.

2 Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἑαυτῶν μόνον ἕνεκα πάντα πράττοντες, φιλαυτίαν, μέγιστον κακὸν, ἐπιτηδεύουσιν, ὃ ποιεῖ τὸ ἄμικτον, τὸ ἀκοινώνητον, τὸ ἄφιλον, τὸ ἄδικον, τὸ ἀσεβές. Τὸν γὰρ ἄνθρωπον ἡ φύσις κατεσκεύασεν, οὐχ ὡς τὰ μονωτικὰ θηρία, ἀλλὰ ὡς ἀγελαῖα καὶ σύννομα κοινωνικώτατον· ἵνα μὴ μόνῳ ἑαυτῷ ζῇ, ἀλλὰ καὶ πατρὶ, καὶ μητρὶ, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ γυναικὶ, καὶ τέκνοις, καὶ τοῖς ἄλλοις συγγενέσι καὶ φίλοις, καὶ δημόταις, καὶ φυλέταις καὶ πατρίδι, καὶ ὁμοφύλοις, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. Ἔτι μέντοι καὶ τοῖς μέρεσι τοῦ πάντος· καὶ τῷ ὅλῳ κόσμῳ, καὶ πολὺ πρότερον τῷ πατρὶ καὶ ποιητῇ. Δεῖ γὰρ εἶναι, εἴγε ὄντως ἐστὶ λογικὸς, κοινωνικὸν, φιλόκοσμον, φιλόθεον, ἵνα γένηται καὶ θεοφιλής.

---

*) Deut. 12, 28.

Περὶ τοῦ ἀκατάληπτον εἶναι τὸν θεόν.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Μυριά γε, οὐ λέγω τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν βραχυτάτων εἶναι δοκούντων ἐκφεύγει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν.

Τοῦ αὐτοῦ. Οὐδεὶς αὐχήσει τὸν ἀόρατον θεὸν ἰδεῖν, εἴξας ἀλογιστίᾳ.

Περὶ τοῦ ὅτι ἀγγέλους φύλακας ἡμῖν ἐποίησεν ὁ θεός.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὥσπερ κίονες οἰκίας ὅλας ὑπερείδουσιν, οὕτω καὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις τὸν σύμπαντα κόσμον, καὶ τὸ ἀνθρωπείου τὸ ἄριστον καὶ θεοφιλέστατον γένος.

Περὶ ἀναμαρτησίας.

Ἐκ τοῦ περὶ γιγάντων.

Ἀδύνατον οἶμαι μηδὲν ῥυπωθῆναι τῆς ψυχῆς μηδὲ τὰ τελευταῖα καὶ κατωτάτω αὐτῆς· καὶ ἂν ὁ ἐν ἀνθρώποις τέλειος εἶναι δοκεῖ.

Περὶ βραδυβουλίας.

Ἀκερδὴς ὁ βραδὺς λογισμὸς, καὶ ἀνωφελὴς ὁ ἐν ἐσχάτοις μετάμελος.

Περὶ διδασκάλων αἱρετικῶν, κ. τ. λ.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς τοῦ διδασκάλου τρόπος, καὶ ἂν ἐν ἀρχῇ σκληραύχενας ἴδῃ φύσει, οὐκ ἀπογινώσκει τὴν ἀμείνω μεταβολήν· ἀλλ' ὥςπερ ἀγαθὸς ἰατρὸς οὐκ εὐθὺς ἐπιφέρει τὴν θεραπείαν, ἅμα τῷ κατασκῆψαι τὴν νόσον, ἀλλὰ ἀνα-

---

*) Eodem leguntur supra p. 655 M.

8 χώρησιν τῇ φύσει δοὺς ἵνα προανατέμνῃ τὴν εἰς σωτηρίαν ὁδὸν, τηνικαῦτα χρῆται τοῖς ὑγιεινοῖς καὶ σωτηρίοις φαρμάκοις. Οὕτω καὶ σπουδαῖος λόγοις κατὰ φιλοσοφίαν καὶ δόγμασιν.

Ἐὰν ἄρτι πρῶτον εἰςαγομένου καὶ μανθάνοντος σπουδάσεις πᾶσαν τὴν ἀμαθίαν ἐκτεμὼν, ἀθρόαν ἐπιστήμην εἰςοικίσαι, τὸ ἐναντίον οὗ διανοῇ πράξεις. Οὔτε γὰρ τὴν ἀφαίρεσιν ἐνὶ καιρῷ γινομένην ὑπομεῖναι, οὔτε ἄφθονον ῥύμην καὶ φορὰν τῆς διδασκαλίας χωρῆσαι· ἀλλὰ κατὰ ἑκάτερον, τό τε ἐκτεμνόμενον, καὶ προςτιθέμενον, ὀδυνηθεὶς καὶ περιαλγήσας ἀφηνιάσει. Τὸ δὲ ἡσυχῇ καὶ μετρίως ἀφαιρεῖν μὲν τῆς ἀπαιδευσίας, προςτιθέναι δὲ τῆς παιδείας τὸ ἀνάλογον, ὠφελείας γένοιτο ἂν ὁμολογουμένης αἴτιον.

Περὶ διανοουμένων καὶ ἐνθυμουμένων τὰ κακά.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ περὶ μετονομαζομένων.

Ἡ τυχοῦσα τῆς κακίας γένεσις δουλοῖ τὸν λογισμὸν, καὶ ἂν μήπω τέλειον αὐτῆς ἐκφυτήσῃ τὸ γέννημα. Ἴσον γάρ ἐστι τῷ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγομένῳ, πλίνθον πλύνειν ἢ δικτύῳ ὕδωρ κομίζειν, τὸ κακίαν ἐξελεῖν ἀνθρώπου ψυχῆς. "Ὅρα γὰρ αἷς ἐγκεχάρακται πάντων ἡ διάνοια", ὥς φησιν, "ἐπιμελῶς *)", καὶ οὐ παρέργως· τουτέστιν οὐ κεκόλληται καὶ προςήρμοσται. Τὸ δὲ σὺν ἐπιμελείᾳ καὶ φροντίδι κατεσκεμμένον ἐστὶ καὶ διηγορευμένον εἰς ἀκρίβειαν· καὶ τοῦτο οὐκ ὄψει καὶ μόλις, ἀλλὰ "ἐκ νεότητος"· μονονουχὶ λέγων, ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων, ὥςπερ τι μέρος τεινόμενον.

Περὶ δειλῶν καὶ διψύχων.

Οἱ ἄνανδροι ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μαλακίας, πρὶν ἢ

*) Gen. 8, 21.

δυνατώτερον ἀντιβιάσονται προκαταπίπτοντες, αἰσχύνη καὶ γέλως ἑαυτῶν γίνονται.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἐν τῷ φαύλῳ κακία διδυμοτοκεῖ. Διχόνους γὰρ ἐπαμφοτερὴς ὁ ἄφρων, τὰ ἄμικτα μιγνὺς, καὶ φύρων καὶ συγχέων τὰ διακρίνεσθαι δυνάμενα· τοιαῦτα ἐν ψυχῇ χρώματα ἐπιφέρων, οἵαπερ ὁ λέπρος ἐν τῷ σώματι, μιαίνων καὶ τοὺς ὑγιεῖς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν θανατούντων ἅμα καὶ πονούντων.

Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦ φαύλου ἕτερα μὲν τὰ ἐνθύμια, ἕτερα δὲ τὰ ῥήματα, πολλαὶ δὲ αἱ πράξεις, διαφορὰ δὲ καὶ μαχόμενα πάντα πᾶσι. Λέγει γὰρ οὐκ ἃ φρονεῖ, καὶ βεβούλευται τὰ ἐναντία οἷς διέξεισι, καὶ πράττει τὰ τούτοις μὴ συνᾴδοντα· ὥστε κυρίως εἰπεῖν, ὅτι τοῦ φαύλου ὁ βίος πολέμιος.

664 M.

Περὶ διακρίσεως.

Φίλωνος. Ἀνελεύθερον τὸ ἀδιάκριτον, ἀπονοίας καὶ ὑπεροψίας αἴσχιστον βλάστημα. Ὡς γὰρ συνέσεως καὶ φρονήσεως ὅμα ἡ ἐφ' ἑκάστου τῶν πρακτέων διάκρισις, τιμητικόν τε καὶ ἐπαίνετον, οὕτω ἀφροσύνης καὶ ἀτιμίας τὸ ἀνερυθρίαστον. Ὅθεν ὃν ἀσεβέσω ὁ ἕτερος λόγος συντάττει τὸν τοιόνδε νοσοῦντα πάθος· φάσκων ἀσεβής, ὁ μὴ εἰδὼς τιμῆσαι πρόσωπον ἐντίμου, μηδὲ ἐξανίστασθαι ἀπὸ προσώπου πρεσβυτέρου, μηδὲ κατευθύνων αὐτὸν πρὸς τὸ εὖ ἔχον.

Περὶ τῶν δουλευόντων τῷ θεῷ.

Οἱ ὑπηρέται τῶν σπουδαίων τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἑκούσιον ἀναδέχονται λατρείαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπίνοις δουλεύουσιν, ἀλλὰ σοφοῖς. Ὁ δὲ σοφίας δοῦλος θεραπευτὴς λέγοιτο ἂν δικαίως εἶναι θεοῦ.

Περὶ δικαίων.

Φίλωνος. Ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος πόλεμός ἐστ

ἀθέοις πρὸς τοὺς φιλοθέους, οὕτως ὥςτε καὶ δεσποτείαν ἀπειλεῖν.

Περὶ δικαιοσύνης.

Φίλωνος. Σωτήριον ἐν τοῖς μάλιστα δικαιοσύνη, καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, γῆς καὶ οὐρανοῦ.

Περὶ τῶν τοῦ θεοῦ χριμάτων.

Τοῦ αὐτοῦ. Καλόν ἐστιν ἀρξαμένους κατὰ ἑκάστην ἡμέραν ἀπὸ τῶν θείων καὶ ἁγίων ἔργων ἐπὶ τὰς κατηναγκασμένας ὑπηρεσίας τοῦ βίου χωρεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῶν προςταγμάτων μελέτην προςέταξεν *) ἀεὶ μάλιστα δὲ εὐθὺς περιαναστάντας ἅμα τῆς ἕω ποιεῖσθαι, ἵνα πάσης ἀνθρωπίνης πράξεως αἱ ἅγιαι σπουδαὶ προηγοῦνται, χορηγὸν ἔχουσαι τὴν περὶ θεοῦ μνήμην.

Τοῦ αὐτοῦ. Ψυχὴ πᾶσα ἣν εὐσέβεια λιπαίνει τοῖς ἰδίοις ὀργίοις, ἀκοιμήτους ἔχει πρὸς τὰ θεῖα καὶ διανίσταται πρὸς τὴν θεὰν τῶν θείων ἀξίων. Τοῦτο γὰρ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς ἐν ἑορτῇ μεγίστῃ καὶ καιρὸς ἀψευδὴς εὐφροσύνης.

Περὶ διαφορᾶς θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Φίλωνος. Μακρὰν τὰ τῆς γενέσεως τοῦ ἀγεννήτου, καὶ ἂν σφόδρα συνεγγίζῃ, ταῖς ὁλκαῖς χάρισι τοῦ σωτῆρος ἐπακολουθοῦντα.

5 Περὶ θαρσέων καὶ ἀνδρείων.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ περὶ γιγάντων.

Ἀνδρείας ἐςτὶ τὸ δύςπληκτον εἶναι ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον, καὶ τὸ εὐθαρσῆ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ τὸ εὔτολμον ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ τὸ μᾶλλον

---

*) Deut. 6, 7.

αἱρεῖσθαι τεθνάναι καλῶς ἢ αἰσχρῶς σωθῆναι, καὶ τὸ νίκης αἴτιον εἶναι. Παρέπεται δὲ τῇ ἀνδρείᾳ ἡ εὐτολμία καὶ εὐψυχία καὶ τὸ θάρσος.

Περὶ ἰσότητος.

Φίλωνος. Ὥςπερ τῶν τελειοτάτων ἀγαθῶν τὸ ἰσόμετρον αἴτιον, οὕτω τῶν μεγίστων κακῶν ἡ ἀμετρία, τὸν ὠφελιμώτατον λύουσα δεσμὸν ἰσότητος.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ μέθης.

Τὸ ἄνισον λυπηρὸν καὶ διαστατικὸν, ὥςπερ καὶ τὸ ἴσον ἄλυπον, καὶ συνδετικὸν εἰς ὠφέλειαν.

Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ ἔννομον καὶ τὸ ἴσον εἰρήνης σπέρμα, καὶ σωτηρίας αἴτιον, καὶ τῆς εἰς ἅπαντα διαμονῆς. Ἀνισότης δὲ καὶ πλεονεξία ὁρμητήρια πολέμου, καὶ λυτικὰ τῶν ὄντων.

Περὶ κακούργων.

Φίλωνος. Τὰ τῶν προτέρων κολαστήρια τῶν δευτέρων εἰσὶν, εἰ σωφρονοῖεν, φυλακτήρια καὶ σωτήρια.

Περὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὁράσεως.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ περὶ κοσμοποιΐας.

Αἱ αἰσθήσεις θυρίσιν ἐοίκασι. Διὰ γὰρ τούτων ὡςανεὶ θυρίδων ἐπειςέρχεται τῷ νῷ ἡ κατάληψις τῶν αἰσθητῶν· καὶ πάλιν ὁ νοῦς ἐκκύπτει διὰ αὐτῶν. Μέρος δέ ἐστι τῶν θυρίδων, λέγω δὴ τῶν αἰσθήσεων, ἡ ὅρασις, ἐπεὶ καὶ ψυχῆς μάλιστα συγγενής. Ὅτι περ καὶ τῷ καλλίστῳ τῶν ὄντων, φωτὶ, οἰκεία, καὶ ὑπηρέτης τῶν θείων. Ἥτις καὶ τὴν εἰς φιλοσοφίαν ὁδὸν ἔτεμε τὴν πρώτην. Θεασάμενος γὰρ ἡλίου κίνησιν καὶ σελήνης, καὶ τὰς τῶν ἀστέρων περιόδους, καὶ τὴν ἀπλανῆ περιφορὰν τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ, καὶ τὴν παντὸς τοῦ λόγου κρείττονα τάξιν

:ε καὶ ἁρμονίαν, καὶ τὸν τοῦ κόσμου μόνον ἀψευ-
ἰέστατον κοσμοποιὸν, διήγγελλε τῷ ἡγεμόνι λογισμῷ
ἃ εἶδεν. Ὁ δὲ ἐν ὄμματι ὀξυδερκεστέρῳ θεασάμε-
'ος καὶ ταῦτα καὶ παραδείγματι καὶ εἴδει διὰ τούτων
ἱνωτέρω, καὶ τῶν ἁπάντων αἴτιον, εὐθὺς εἰς ἔννοιαν
ἦλθε θεοῦ καὶ γενέσεως καὶ προνοίας· λογισάμενος,
ὅτι ὕλη φύσις οὐκ αὐτοματισθεῖσα γέγονεν, ἀλλὰ
ἀνάγκη ποιητὴν εἶναι καὶ πατέρα, κυβερνήτην τε καὶ
ἡνίοχον, ὃς καὶ πεποίηκε, καὶ ποιήματα αὐτοῦ σώζει.

Περὶ ὀλιγοδείας.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν πολὺς ῥέῃ πλοῦτος, μὴ συγ-
ατασυρῇς τῇ φορᾷ· πειρῶ δὲ ἀντιλαμβάνεσθαί τι-
ος ξηροῦ πρὸς ἵδρυσιν τῆς γνώμης βεβαιοτάτην.
Τοῦτο δὲ ἦν ἡ μετὰ δικαιοσύνης καὶ χρηστότητος
πιδέξιος χρῆσις. Καὶ ἂν τὰ ποιητικὰ τῶν μετὰ
αστέρα ἐπιθυμιῶν ἀφθόναις χορηγῆται, μὴ συναρ-
ασθῇς αὐτῶν τῇ περιουσίᾳ, τὴν σωτήριον εὐκολίαν
ντιθεὶς, οἷα ξηρὸν ἔδαφος εἰς πορείαν ἀντὶ βαρα-
ρώδους τέλματος.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἀσκητέον ὀλίγων δεηθῆναι· τοῦτο
ὰρ ἐγγυτάτω θεῷ, τὸ δὲ ἐναντίον, μακροτάτω.

Περὶ Πίστεως καὶ Εὐσεβείας εἰς θεόν.

Φίλωνος. Ἡ ἀληθὴς ἱερουργία τίς ἂν εἴη πλὴν
ψυχῆς θεοφιλοῦς εὐσέβεια; Ἧς τὸ εὐχάριστον ἀθα-
ατίζεται παρὰ τῷ θεῷ· συνδιαιωνίζουσα ἡλίῳ καὶ
ελήνῃ καὶ τῷ παντὶ κόσμῳ.

Περὶ πονηρῶν καὶ ἀσεβῶν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἀβέβαιοι αἱ πονηρῶν ἀνθρώπων
λπίδες εἰκαζόντων μὲν τὰ χρηστότερα, τὰ δὲ πα-
ἔμφημα, καὶ ὧν ἄξιοί εἰσι, πάσχοντες.

Περὶ συνειδήσεως πονηρᾶς.

Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ μετονομαζομένων.

Τίς ἐξαμαρτὼν οὐχὶ, ὥςπερ ἐν δικαστηρίῳ, ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατηγορεῖται, καὶ ἂν μηδεὶς ἐλέγχῃ;

Περὶ συμβούλων.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἐπειδὴ πρὸς πολλὰ τῶν κατὰ τὸν βίον τυφλὸς ὁ τῶν μὴ πεφιλοσοφηκότων νοῦς, χρηστέον τοῖς βλέπουσι τὰς τῶν πραγμάτων ἰδέας πρὸς ὁδηγίαν.

Περὶ ταχυλόγων.

Φίλωνος. Τῷ μὴ ἐφεδρεύει αἰδὼς ἢ φόβος, ἀχάλινον τὸ στόμα καὶ ἀνειμένη γλῶττα λέλυται.

667 M.

Περὶ τελειότητος.

Φίλωνος. Ἐν θεῷ μόνον τὸ τέλειον καὶ ἀνενδεὲς, ἐν δὲ ἀνθρώπῳ τὸ ἐπιδεὲς καὶ ἀτελές· διδακτὸς γὰρ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἂν γὰρ σοφώτατος, ἄλλος ἀπὸ ἄλλου, ἀλλὰ οὐκ ἀδιδάκτως, οὐδὲ αὐτοφυῶς· καὶ εἰ ἐπιστημωνικώτερος ἕτερος ἑτέρου, οὐκ ἐμφύτως, ἀλλὰ μεμαθημένως.

Περὶ ταπεινοφρονούντων.

Φίλωνος. Φυσικώτατα ταῦτα δέδεικται· κατάβασιν μὲν ψυχῆς τὴν διὰ οἰήσεως ἀνύβασιν, ἄνοδον δὲ καὶ ὕψος τὴν ἀλαζονείας ὑπονόστησιν.

Τοῦ αὐτοῦ. Τῆς καρτερίας καὶ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης ἐραστὴν οἴησιν χρὴ καὶ τὸ μεγάλαυχον καθαιρεῖν. Τοῦ γὰρ ἐπιτηδεύειν ἀνόθως ἀρετὴν δεῖγμα οὐ μικρὸν ἄσκησις ἀτυφίας.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν δόξαις καὶ ἀρχαῖς μέγα φυσιώσαις ἐφίεσθαι, καθάπερ νηὸς ἀγαθῆς κυβερνήτης

τὴν πολλὴν τῶν ἱστίων χύσιν στεῖλον, ἵνα μὴ εἰς ἀτόπους πράξεις ἐκτραχηλισθῇς.

Περὶ ὕπνου.

Φίλωνος. Ὁ ὕπνος κατὰ τὸν προφήτην ἔκστασίς ἐστιν, οὐχὶ κατὰ μανίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν αἰσθήσεων ὕφεσιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ λογισμοῦ. Τότε γὰρ αἱ μὲν αἰσθήσεις ἐξίστανται τῶν αἰσθητῶν, ὁ δὲ οὐκ ἔτι νευροσπαστῶς, οὐδὲ παρέχων κίνησιν αὐταῖς ἠρεμεῖ, αἱ δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποτετμημέναι, τῷ διεζεῦχθαι τῶν αἰσθήσεων, ἀκίνητοι καὶ ἀργαὶ ὑπεκλέλυνται.

Τοῦ αὐτοῦ. Εἰκότως μελέτην μὲν θανάτου, σκίαν δὲ καὶ ὑπόγραμμον τῆς αὖθις ἑπομένης ἀναβιώσεως τὸν ὕπνον οἱ τὰ ἀληθῆ πεφρονηκότες ἀπεφήναντο. Ἑκατέρων γὰρ ἐναργεῖς φέρει τὰς εἰκόνας. Μεθιστᾷ γὰρ καὶ παριστᾷ τὸν αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου.

Περὶ τῶν ὑπισχνουμένων, κ. τ. λ.

Φίλωνος. Τοῦ [μὴ] προθύμως ὠφελεῖν ἄμεινον τὸ μηδὲ ὅλως ὑπισχνεῖσθαι. Τῷ μὲν γὰρ οὐδεμία μέμψις ἕπεται, τῷ δὲ, παρὰ μὲν τῶν ἀσθενεστέρων ἄχθος, παρὰ δὲ τῶν δυνατωτέρων μέγα μῖσος καὶ κόλασις αἰώνιος.

68 L. Περὶ ὑπερηφάνων, κ. τ. λ.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. Καὶ ἂν γὰρ τῶν ἄλλων τις παθῶν περικρατήσῃ, ἀλλὰ τῆς δόξης καὶ τοῦ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐπαίνου πέφυκεν ἡττᾶσθαι.

Τοῦ αὐτοῦ. Οἴησις ἀκάθαρτον φύσει.

Περὶ ὑποσχέσεων, κ. τ. λ.

Φίλωνος. Τὸ εὐχαριστεῖν θεῷ κατὰ ἑαυτὸ, ὀρ-

θῶς ἔχον ἐστί· τὸ δὲ μήτε πρῶτον, μήτε ἐκ τῶν πρώτων ἐπαρχόμενον, ψεκτόν. Οὐ γὰρ δεῖ τὰ μὲν πρεσβεῖα ἐν τῇ γενέσει τιθέναι, τὰ δὲ δεύτερα τῷ δωρησαμένῳ θεῷ προςφέρειν. Ἡ δέ ἐστιν ἐπίληπτος διαίρεσις, ἀταξίαν τινὰ τάξεως εἰςηγουμένη.

Περὶ φθόνου.

Φίλωνος. Πέφυκε τοῖς μεγάλοις ἀκολουθεῖν φθόνος.

Περὶ φιλέργων.

Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ τέλεια καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἀσκητικαῖς ἀθλήσεσι καὶ ἢ βῶσι πόνοις εἴωθε περιγίγνεσθαι.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἄτοπόν ἐστι διώκοντα τιμὰς φεύγειν τοὺς πόνους, δι᾽ ὧν αἱ τιμαί.

Περὶ ψυχῆς καὶ νοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ. Τί ἐστιν, „Ἐν αἵματι ψυχῆς κρέας οὐ φάγεσθε *);" Ἔοικε διὰ τοῦτο δηλοῦν, ὅτι ψυχῆς οὐσία αἷμά ἐστι· ψυχῆς μέντοι τῆς αἰσθητικῆς, οὐχὶ τῆς κατὰ ἐξοχὴν γενομένης, ἥτις ἐστὶ λογικὴ καὶ νοερά. Τρία γὰρ μέρη ψυχῆς, τὸ μὲν θρεπτικὸν, τὸ δὲ αἰσθητικὸν, τὸ δὲ λογικόν. Τοῦ μὲν οὖν λογικοῦ τὸ θεῖον πνεῦμα οὐσία, κατὰ τὸν θεολόγον. Φησὶ γὰρ, ὅτι „Ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς **)". Τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ καὶ ζωτικοῦ τὸ αἷμα οὐσία. Λέγει γὰρ ἐν ἑτέροις, ὅτι „ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα ***)" εἴρηκε. Περὶ σάρκα δὲ ἡ αἴσθησις καὶ τὸ πάθος, οὐχ ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμός. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν αἵματι ψυχῆς μηνύει, ὅτι ἕτερόν ἐστι ψυχὴ καὶ ἕτερον σῶμα. Ὡς εἶναι ψευδῶς ψυχὴν μὲν οὐσίαν πνεῦμα, μὴ κατὰ ἑαυτὸ δὲ χωρὶς αἵματος τόπον ἐπέχειν, ἀλλὰ ἐμφέρεσθαι καὶ συγκεκρᾶσθαι αἵματι.

---

*) Gen. 9, 4. **) Gen. 2, 9. ***) Deut. 12, 23.

Περὶ βοηθείας θεοῦ.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τετάρτου τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Τῆς εὐδαιμονίας ἐστὶ τὸ πέρας θεοῦ βοήθεια. Οὐ γὰρ ἐνδεῖν ἔτι δύναται, βοηθοῦντος θεοῦ.

69 ### Περὶ δημιουργίας κόσμου.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἀμήχανον ἁρμονίαν καὶ τάξιν καὶ λόγον, καὶ ἀναλογίαν καὶ τοσαύτην συμφωνίαν καὶ τῷ ὄντι εὐδαιμονίαν ἀπαυτοματισθεῖσαν γενέσθαι. Ἀνάγκη γὰρ εἶναι ποιητὴν καὶ πατέρα, κυβερνήτην τε καὶ ἡνίοχον, ὃς γεγέννηκεν καὶ γεννηθέντα σώζει.

Περὶ ἐκκλησίας θεοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ. Βουληθεὶς ὁ θεὸς τῆς θείας ἀρετῆς ἀπὸ οὐρανοῦ καταπέμψαι τὴν εἰκόνα ἐπὶ τὴν γῆν, διὰ ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀτυχήσῃ τῆς ἀμείνονος μοίρας — καὶ ἀπολουσόμενον τὰ καταῤῥυπαίνοντα ἡμῶν τὸν ἄθλιον καὶ δυςκλείας γέμοντα βίον.

Περὶ τοῦ ζητεῖν τὸν θεόν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Μία ἀνάπαυσις ψυχῆς ἐστιν ἡ κρατίστη εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ ὄντος πόθον, ἡγεμόνι χρῆσθαι θεῷ καὶ βουλευμάτων καὶ λόγων καὶ πράξεων.

Τοῦ αὐτοῦ. Πέρας εὐδαιμονίας τὸ ἀκλινῶς καὶ ἀῤῥεπῶς ἐν μόνῳ θεῷ στῆναι.

Περὶ ἡμέρας ἐσχάτης.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Οἱ ἀστέρες στρέφονται, καὶ εἰλοῦνται κύκλον· οἱ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ, οἱ δὲ καὶ κινήσεσιν ἰδίαις ἔλαχον ἐξαιρέτοις.

Περὶ μισοπονηρίας θεοῦ.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἔνιοι νομίζουσι μεταμέλειαν ἐμφαίνεσθαι περὶ τὸ θεῖον διὰ τῶν ὀνομάτων· οὐκ εὖ δὲ ὑπονοοῦσι. Χωρὶς γὰρ τοῦ μὴ τρέπεσθαι τὸ θεῖον, οὔτε τὸ "ἐνεθυμήθη" οὔτε τὸ "ἐνενόησεν*)" δηλωτικὰ μεταμελείας ἐστίν — τὸ δὲ θεῖον ἄτρεπτον — ἀλλὰ ἀκραιφνοῦς λογισμοῦ περιεσκεμμένου τὴν αἰτίαν ἧς ἕνεκα ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν. Οὔτε ἐνδυασμὸς οὔτε
φθόνος περὶ θεόν. Χρῆται δὲ πολλάκις ὀνόμασιν
ἐνδυαστικοῖς ἢ διανοητικοῖς κατὰ ἀναφορὰν ἐπὶ τό,
ὡς ἄνθρωπος, κεφάλαιον. Διττὰ γάρ, ὡς πολλάκις
670 ἔφην, ἐστὶν τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια· τὸ μὲν οὐχ
M ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός, τὸ δὲ ὡς ἄνθρωπος παιδεύει
τὸν υἱόν· τὸ μὲν πρότερον ἐξουσίας, τὸ δὲ δεύτερον
παιδείας καὶ εἰςαγωγῆς ἐστιν.

Περὶ ὑποσχέσεων.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὁ μὴ ἐκ προαιρέσεως ἀπάρχων θεῷ, καὶ ἂν τὰ μεγάλα πάντα κομίζῃ μετὰ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, ἀπαρχὰς οὐ φέρει. Οὐ γὰρ ἐν ὕλαις ἀλλ' ἐν εὐσεβείᾳ διαθέσει τοῦ κομίζοντος ἡ ἀληθὴς ἀπαρχή.

Περὶ φιλανθρωπίας καὶ πρᾳότητος θεοῦ.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητουμένων.

Ἀεὶ φθάνουσι τὴν δίκην αἱ τοῦ θεοῦ χάριτες. Ἔργον γὰρ αὐτῷ προηγούμενον τὸ εὐεργετεῖν, τὸ δὲ κολάζειν, ἑπόμενον. Φιλεῖ δέ, ὅταν μέλλῃ μεγάλα

*) Gen. 6, 6.

συνίστασθαι κακὰ, μεγάλων καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀφθονία προγίνεσθαι.

Ex Antonio.

Ser. I. Ἀρεταὶ μόναι τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα κυβερνᾶν ἐπίστανται.

Ἡ θεωρία τῆς ἀρετῆς παγκάλη, καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ χρῆσις περιμάχητος.

Ser. II. Εἰ βούλει διττῶς εὐδοκιμεῖν, καὶ τοὺς κάλλιστα πράττοντας προτίμα, καὶ τοὺς τὰ χείρονα πράττοντας ἐπιτίμα.

Ser. VIII. Συγγνώμην αἰτούμενος ἁμαρτημάτων, συγγίνωσκε καὶ αὐτὸς τοῖς εἴς σε πλημμελοῦσιν· ὅτι ἀφέσει ἀντιδίδοται ἄφεσις, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγὴ τῆς θείας ὀργῆς γίνεται ἀπαλλαγή.

Ser. IX. Φιλάνθρωπος ὁ ἀστεῖος, καὶ εὐμενὴς καὶ συγγνώμων οὐδενὶ μνησικακεῖ τὸ παράπαν, ἀλλὰ νικᾶν ἀξιῶν ἐν τῷ ποιεῖν εὖ μᾶλλον ἢ βλάπτειν.

Ibid. Καλὸν τότε καλόν ἐστι, ὅταν τῆς ἀφ' ἑτέρου συστάσεως οὐ δέηται, ἀλλὰ ἐν αὐτῷ περιφέρῃ τῆς οἰκείας καλλονῆς τὰ γνωρίσματα.

Ser. X. Καλὸν ἀεὶ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ἀκολουθεῖν, διὰ βελτιώσεως ἐλπίδα.

Ser. XI. Εὐδαιμονιστέον μὲν καὶ πόλιν καὶ χώραν καὶ οἰκίαν, ὅταν ἔχῃ τινὰ σπουδαῖον· κακοδαιμονιστέον δὲ, ὅτον ἔρημος ᾖ τοιούτου.

Ser. XVI. Οἷς ἰσχὺς οὐ πρόςεστι τῶν τὰς φύσεις τυραννικῶν, πανουργίαις τὰς ἐπιβουλὰς κατορθοῦσι.

Ser. XX. Βλαβεραὶ τῶν ἀνοήτων αἱ συνουσίαι· καὶ ἀκούουσα πολλάκις ψυχὴ τῶν ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττεται εἴδωλα.

Οὐ ποιεῖ ἀγρὸς φαύλους, οὐδὲ ἄστυ σπουδαίους, ἀλλὰ ἡ μετὰ τοιῶνδε συνδιατριβή.

Ser. XXVIII. *Οὔτε ἀῤῥώστου πληγὴν, οὔτε ἀνοήτου ἀπειλὴν δεῖ εὐλαβεῖσθαι.*

Οἱ ἔλαφροι τῶν ἀνθρώπων, ὥςπερ τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων, εὐβαστάκτοι τοῖς ὠτίοις εἰσίν.

Ser. XXX. *Χωρὶς θεωρίας ἐπιστημονικῆς οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν. Ἐπιστήμη γὰρ ἔγγονον εὐβουλίας· ἀβουλία δὲ πηγὴ κακῶν πάντων.*

Πέρισσος ὑπὲρ τοῦ δικαίου πᾶς ὁ λόγος, ὅταν ἡ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ὁμόνοια ᾖ.

Ser. XXXVIII. *Ὁ φαῦλος πόλιν τε καὶ τὸν κατὰ πόλιν ὄχλον τε καὶ φυρμὸν ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεταδιώκει. Φιλοπραγμοσύναι γὰρ καὶ πλεονεξίαι, δημοκοπίαι τε καὶ δημαρχίαι τῷ τοιούτῳ τιμαὶ, τὸ δὲ ἡσυχάζειν ἀτιμώτατον.*

Δυςεύρετον ἢ καὶ παντελῶς ἀνεύρετον ἐν πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν.

Ser. XLIII. *Οὐδὲν οὕτως εὐάγωγον εἰς εὔνοιαν ὡς ἡ εὐεργετημάτων εὐφημία.*

Ser. XLVII. *Τὸ μὴ ἑαυτὸν μαρτυρεῖν ἱκανὸν, τῆς δὲ ἀφ' ἑτέρου χρῄζον συνηγορίας ἀβέβαιον εἰς πίστιν.*

Ser. LII. *Ἀποστρέφου τῶν κολάκων τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους· ἐξαμβλύνοντες γὰρ τοὺς λογισμοὺς οὐ συγχωροῦσι τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν. Ἢ γὰρ ἐπαινοῦσι τὰ ψόγου ἄξια, ἢ ψέγουσι πολλάκις τὰ ἐπαίνων κρείττονα.*

Ser. LVI. *Τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρήνη, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἀνθρώπων παρασχεῖν, ἐπεὶ θεῖον τοῦτο ἔργον.*

672 Ser. LVII. *Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς σοὺς οἰ-*
M. *κέτας, οἷον εὔχῃ σοι τὸν θεὸν γενέσθαι. Ὡς γὰρ*
ἀκούομεν ἀκουσθησόμεθα, καὶ ὡς ὁρῶμεν ὁραθη-
σόμεθα ὑπὸ αὐτοῦ. Προενέγκωμεν οὖν τοῦ ἐλέου
τὸν ἔλεον, ἵνα τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀντιλάβωμεν.

Ser. LXIX. *Ὕπνος ἐστὶ φύσεως ποσὸς σύστασις, εἰκὼν θανάτου, αἰσθήσεων ἀργία.*

Εἷς μὲν ὁ ὕπνος, πολλὰς δὲ ὑποθέσεις καὶ ἡ πιθυμία ἔχει· λέγω δὴ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, κ δαιμόνων· ἢ τάχα καὶ ἄκρας καὶ ἐπιτεταμένης ηστείας· ἐξ ἧς ἐξατονοῦσα ἡ σὰρξ, διὰ ὕπνου λοιιὸν αὐτὴν παραμυθήσασθαι βούλεται.

Ὥςπερ ἡ πολυποσία συνήθεια εἴρηται, οὕτως καὶ ολυπνία· χαλεπὸν οὖν συνήθειαν μακρὰν ἰάσασθαι.

Ser. LXXXIV. *Συγγνώμη μετάνοιαν πέφυκε εννᾶν.*

Ser. LXXIX. *Ἀναισχυντία μὲν ἴδιον φαύλου, ἰδὼς δὲ σπουδαίου· τὸ δὲ μήτε αἰσχύνεσθαι μήτε ναισχυντεῖν τοῦ ἀκαταλήπτως ἔχοντος καὶ ἀσυγκααθέτως.*

Ser. LXXXII. *Ἐπειδή περ ἀοράτως εἰς τὸν τῆς υχῆς χῶρον εἰςδύεται ὁ θεὸς, παρασκευάζωμεν τὸν όπον ἐκεῖνον ὡς ἔνεστι κάλλιστον, ἀξιόχρεων ἐνδιαίημα θεοῦ γενησόμενον. Εἰ δὲ μὴ, λήσεται μεταστὰς εἰς ἕτερον οἶκον ὁ θεός.*

Οἶκος θεοῦ σοφοῦ διάνοια· τούτου καλεῖται θεὸς ἰίως ὁ συμπάντων, ὡς φησιν ὁ προφήτης, "ᾧ εὸς ἐμπεριπατεῖ,)" οἷα βασιλείῳ.*

Ὀφθαλμοῖς μὲν τὰ ἐν φανερῷ, καὶ τὰ ἐν χερσὶ αταλαμβάνεται. Λογισμὸς δὲ ἀκέραιος φθάνει ρὸς τὰ ἀόρατα καὶ μέλλοντα.

Ser. LXXXVII. *Τὸν ὀμνύντα μάτην ἐπὶ ἀδίκῳ, εὸς ὁ τὴν φύσιν ἵλεως οὔ ποτε τῆς αἰτίας ἀπαλάξει, δυςκάθαρτον καὶ μίαρον ὄντα· καὶ ἂν διαεύγῃ τὰς ἀπὸ ἀνθρώπων τιμωρίας.*

Ser. XCIX. *Τὰ καὶ ἂν φθόνῳ πρὸς ὀλίγον ἐπικιασθέντα χρόνον, ἐπὶ καιρῷ λυθέντα αὖθις ἀναάμπει.*

Ser. CIV. *Τῇ μὲν οὐσίᾳ ἴσος τοῦ παντὸς ἀνθρώπου ὁ βασιλεὺς, τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος μοιός ἐστι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ. Οὐκ ἔχει γὰρ ἐπὶ*

*) Levit. 26, 12.

γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον. Χρὴ τοίνυν καὶ ὡς θηρίον μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὡς θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι. [illegible] καὶ εἰκόνι θεΐκῇ τετίμηται, ἀλλὰ καὶ κόνει [illegible] συμπέπλεκται, διὰ ἧς ἐκδιδάσκεται τὴν πρὸς [illegible] ἁπλότητα.

Ser. CXVI. Καὶ ἀναγώγοις καὶ ἄφροσιν [illegible] φοβερὸς δεσπότης ὠφέλιμος. Τὰς γὰρ ἐπαναστάσεις αὐτοῦ δεδιότες, ἄκοντες φόβῳ νουθετοῦνται.

Ser. CXVIII. Μέγιστον ἐγκώμιον οἰκέτου, μηδενὸς ὧν ἂν ὁ οἰκοδεσπότης προστάξῃ ὀλιγωρεῖν, ἀόκνως δὲ καὶ φιλοπόνως ὑπὲρ δύναμιν πάντα σπουδάζειν αἰσίῳ γνώμῃ κατορθοῦν.

Ser. CXXIII. Ἡ Φίλωνος γυνὴ ἐρωτηθεῖσα ἐν συνόδῳ πλειόνων γυναικῶν, διὰ τί μόνη τῶν ἄλλων οὐ φορεῖ κόσμον χρυσοῦν, ἔφη· "Αὐτάρκης κόσμος ἐστὶ γυναικὶ ἡ ἀνδρὸς ἀρετή."

Ser. CXXX. Τέκνων ἀρεταὶ δόξα πατέρων. Εὔπαιδες οἱ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιστήμονες.

Ser. CXXXV. Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον, καὶ ἐκ φίλου ἀγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν, ταυτόν ἐστιν.

Σκεύη μὲν τὰ καινὰ κρείττονα, φιλία δὲ ἡ παλαιοτέρα.

Οἱ μὲν ἐκ γῆς καρποὶ κατὰ ἐνιαυτὸν, οἱ δὲ ἐκ τῆς φιλίας κατὰ πάντα καιρὸν φύονται.

Πολλοὶ φίλους αἱροῦνται, οὐ τοὺς ἀρίστους, ἀλλὰ πλουτοῦντας.

Πολλοὶ δοκοῦντες φίλοι οὐκ εἰσι, καὶ οὐ δοκοῦντές εἰσι· σοφοῦ οὖν ἐστι γιγνώσκειν ἕκαστον.

Ser. CLII. Νεότης πονεῖν οὐκ ἐθέλουσα πρὸς τὸ γῆρας κακοπραγεῖ.

Ser. CLVI. Οὐ τὸ κολάζεσθαι ἐνταῦθα κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἄξιον τῆς ἐκεῖσε γένεσθαι κολάσεως.

Ser. CXXV. Ἐλπίδα ὁ θεὸς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέσπειρεν, ἵνα ἔχοντες συμφυὲς παρα-

μύθιον ἐπελαφρύνωνται τὰς ἀνίας οἱ μὴ ἀνίατα δράσαντες.

4 Ser. CLXXXII. Δοκεῖ μὲν λεῖά τις εἶναι κίνησις ἡ ἡδονὴ, τὸ δὲ ἀληθὲς, τραχεῖα εὑρίσκεται καὶ ἐστί.

Ex Anonymi Collectione Florilega MS. Barocc. No. 143. in Bibliotheca Bodleiana Oxonii.

Φ Ι Λ Ω Ν Ο Σ.

Περὶ φίλων.

Ἡ πρὸς τοὺς φίλους βεβαιότης τῆς ὅλης ἐστὶ τῶν ἠθῶν εὐσταθείας σημεῖον. Διὸ χρὴ πρότερον δοκιμάσαντα οὕτως συναινεῖν εἰς φιλίαν. Μετὰ γὰρ τὸ κτήσασθαι φίλον, ἅμα μὴ φέρειν τὰ βάρη ὅσα ψυχὴν καθέλκον, καὶ μὴ διίστασθαι τῆς συναφείας. Ἀγνοούμενος γὰρ τοῖς πολλοῖς ὁ τῆς διαστάσεως αἴτιος, κοινὴν κατηγορίαν ἀμφοῖν, πολλάκι δὲ καὶ ἀναιτίου μᾶλλον ἢ αἰτίου εἴωθε ποιεῖσθαι.

Τῶν ἀποῤῥήτων ἃ μὲν τὴν σὴν ἀρετὴν αὐξάνει, κοινώνει τοῖς φαύλοις· ἃ δὲ τὴν γνώμην φαυλίζει, μήτε αὐτὸς μετέρχου, μήτε τοῖς φίλοις ἀνατίθη.

Ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος ὁμοιούμενος πελάγει, κυματώσεις καὶ στροφὰς παντοίας προςεπιδέχεται, κατά τε εὐπραγίας. Ἵδρυται γὰρ οὐδὲν τῶν γηγενῶν, ἀλλὰ ὧδε καὶ ἐκεῖσε διαφέρεται, οἷα σκάφος θαλαττεῦον ὑπὸ ἐναντίων πνευμάτων.

Περὶ ἁμαρτίας.

Φοβηθῶμεν οὐχὶ νόσον τὴν ἔξωθεν, ἀλλὰ ἁμαρτήματα διὰ ἃ ἡ νόσος, νόσον ψυχῆς, οὐχὶ σώματος.

Περὶ λύπης.

Στενοχωρεῖται πᾶς ἄφρων, θλιβόμενος ὑπὸ φιλαργυρίας, καὶ φιλοδοξίας καὶ φιληδονίας, καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων, ἅπερ οὐκ ἐᾷ τὴν διάνοιαν εὐρυχωρίᾳ διαβαίνειν.

Περὶ γαστριμαργίας.

Τὴν εὐταξίαν μητέρα τῆς κατὰ σῶμα εὐεξίας ἰατρῶν παῖδες ἐδογμάτισαν, τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας ἥκιστα φροντίσαντες. Ἡμεῖς δὲ οὐ τὴν τῶν σωματικῶν περιττωμάτων ἀναιρετικὴν τιθέμεθα μόνον εὐταξίαν· πολλῷ δὲ μᾶλλον τὴν τῶν ψυχοφθόρων παθῶν καθαιρετικὴν ὑγιείαν ἀληθεστάτην γνωρίζομεν.

Περὶ συνηθείας καὶ ἔθους.

Ἐγχρονίζον ἔθος φύσεως κραταιότερόν ἐστι, καὶ τὰ μικρὰ μὴ κωλυόμενα φύεται καὶ ἐπιδίδοται πρὸς μέγεθος αὐξάνοντα.

Ex Catena Inedita Cod. Reg. No. 1825 in Bibliotheca Regis Christanissimi.

Φίλωνος Ἑβραίου. Ad Gen. VI. 7.

675 Διὰ τί ἄνθρωπον ἀπειλῶν ἀπαλεῖψαι, καὶ τὰ
M. ἄλογα προςδιαφθείρει; Διότι οὐ προηγουμένως δι' ἑαυτὰ γέγονε τὰ ἄλογα, ἀλλὰ χάριν ἀνθρώπων, καὶ τῆς τούτων ὑπηρεσίας· ὧν διαφθειρομένων, εἰκότως καὶ ἐκεῖνα συνδιαφθείρεται, μήκετι ὄντων διὰ οὓς γέγονε.

Τοῦ αὐτοῦ. Gen. XVII. 14.

Οὐδὲν τῶν ἀκουσίων ἔνοχον ἀποφαίνει ὁ νόμος ὁπότε καὶ τῷ φόνον ἀκούσιον δράσαντι συγγνώμην

Τὸ δὲ ὀκτὼ ἡμερῶν μετὰ γέννησιν βρέφος εἰ μὴ περιτέμνηται, τί ἀδικεῖ, ὡς καὶ θανάτου τιμωρίαν ὑπομένειν; Ἔνιοι μὲν οὖν φασιν ἀναφορικὸν εἶναι τὸν τῆς τιμωρίας τρόπον ἐπὶ τοὺς γονεῖς, καὶ ἐκείνους κολάζεσθαι οἴονται δεινῶς, ὡς ὠλιγορηκότας τῆς τοῦ νόμου διατάξεως. Ἔνιοι δὲ ὅτι ὑπερβολῇ χρώμενοι, κατὰ τοῦ βρέφους ὅσα τῷ δοκεῖν, ἠγανάκτησεν· ἵνα τοῖς τελείοις καταλύσασι τὸν νόμον, ἀπαραίτητος ἐπάγηται τιμωρία. Οὐκ ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῆς περιτομῆς ἀναγκαῖον, ἀλλὰ ὅτι ἡ διαθήκη ἀθετεῖται, τοῦ σημείου, διὰ οὗ γνωρίζεται, μὴ πληρουμένου.

Τοῦ αὐτοῦ. Gen. XIX. 23.

Διὰ τί ἐξῆλθεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ; Καί φησιν· ὁ αὐτὸς χρόνος γίνεται καὶ τοῖς προκόπτουσιν εἰς σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἀνιάτως ἔχουσι πρὸς κόλασιν· καὶ ἐν ὀρχῇ δὲ ἡμέρας εὐθὺς ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, τὴν δίκην ἐπάγει, βουλόμενος ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἥλιος καὶ ἡμέρα, καὶ φῶς καὶ ὅσα ἄλλα ἐν κόσμῳ καλὰ καὶ τίμια, μόνοις ἀπονέμεται τοῖς ἀστείοις, φαύλῳ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀθεράπευτον κακίαν ἐχόντων.

Τοῦ αὐτοῦ. Gen. XXVII. 24—27.

Κατάσκοποι μᾶλλον ἢ ἔνσπονδοι γενησόμενοι, καὶ πρὸς ἑκάτερον παρεσκευασμένοι· πόλεμον μὲν, εἰ ἀσθενοῦντα κατίδοιεν, εἰρήνη δὲ, εἰ δυνατώτερον αὐτῶν.

Τοῦ αὐτοῦ. Gen. XXVI. 28 etc.

Αὗται αἱ συνθῆκαι ἃς ἐποίησαν, μὴ ἀναιρεθῆναι, καθάπερ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, τοὺς Φιλισταίους ὕστερον, παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Οὓς ἡ θεία γραφὴ ποτὲ μὲν Χαναναίους καλεῖ, ποτὲ δὲ Καππάδοκας. Ὕστερον δὲ Καππάδοκες μετῴκησαν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 30.

Οὐ διὰ τὸν ἔπαινον· οὐ γὰρ κολάκειαν ἢ ἄλλην θεραπείαν ὁ σοφὸς ἀσπάζεται, ἀλλὰ ἀ[illegible]μενος αὐτῶν τὴν μετάνοιαν.

Τοῦ αὐτοῦ. Gen. XXVII. 6. etc.

Δυοῖν ὄντων τῶν υἱῶν, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ, [illegible] ὑπαιτίου, τὸν μὲν ὑπαίτιον εὐλογήσειν φησί[illegible] ἐπειδὴ τοῦ σπουδαίου προκρίνει τοῦτον, ἀλλ[illegible] ἐκεῖνον οἶδε διὰ αὐτοῦ κατορθοῦν δυνάμενον[illegible] τον δὲ τοῖς ἰδίοις τρόποις ἁλισκόμενον, μη[illegible] δὲ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα, εἰ μὴ τὰς εὐχὰς τοῦ [illegible]τρός· ὧν εἰ μὴ τύχοι, πάντων ἂν εἴη κακοδαι[illegible]νέστατος.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 11. etc.

Ἄξιον καὶ τὴν μητέρα τῆς εὐνοίας θαυμ[illegible] τὰς κατάρας ὁμολογοῦσαν ἐκδέξασθαι τὰς ὑπὲρ ἐ[illegible]νου, καὶ τὸν υἱὸν τῆς εἰς ἀμφοτέρους τιμῆς. Ἀ[illegible] ἕλκεται γὰρ ὑπὸ τῆς πρὸς ἑκάτερον εὐσεβείας. [illegible] μὲν γὰρ πατέρα ἐδεδίει, μὴ δόξῃ φεναχίζειν, [illegible] ὑφαρπάζειν ἑτέρου γέρας, τὴν δὲ μητέρα, μὴ [illegible] ταύτης νομισθῇ παρακούειν λιπαρῶς ἐγκειμέ[illegible] Ὅθεν ἄγαν εὐλαβῶς καὶ ὁσίως φησίν· οὐχ ὁ πα[illegible] με καταράσεται, ἀλλὰ ἐγὼ τὰς κατάρας ἐπὶ ἐμα[illegible] ἄξω. Ἐθάῤῥει μὲν τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ [illegible]γούσῃ, ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. Πάλι[illegible] ἐφοβεῖτο ὡς ἄνθρωπος, μήπως ἡ εὐλογία τοῦ [illegible]τρὸς ὡς δικαίου μεταθήσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ θε[illegible]

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 30. etc.

Οὐκ ἐπὶ τῷ μὴ τυχεῖν τῶν εὐλογιῶν οὕτω [illegible] χεραίνει, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀξιωθ[illegible] Βάσκανος γὰρ ὤν, ἐπιμελέστερον προκρίνει τῆς [illegible] ὠφελείας τὴν ἐκείνου ζημίαν. Ταῦτα γὰρ ἐμφα[illegible]

διὰ τοῦ μέγα καὶ πικρὸν ἀνοιμῶξαι καὶ ἐπιλέγειν· εὐλόγησον δὴ καὶ ἐμὲ, πάτερ.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἀλλὰ εἴ γε μετὰ δόλου ἔλαβεν, εἴποι τις ἂν οὐκ ἐπαινετός. Τί οὖν φησί; Καὶ εὐλογημένος ἔσται. Ἀλλὰ ἔοικεν αἰνίττεσθαι διὰ τοῦ λεχθέντος, ὅτι οὐ πᾶς δόλος ὑπαίτιός ἐστιν *). Ἐπεὶ καὶ λῃστὰς νυκτοφύλακες καὶ πολεμίους στρατηγοὶ, οὓς ἀδόλως συλλαβεῖν οὐκ ἔστιν, ἐνεδρεύοντες κατορθοῦν δοκοῦσι. Καὶ τὰ λεγόμενα στρατηγήματα τοιοῦτον λόγον ἔχει, καὶ τὰ τῶν ἀθλητῶν ἀγωνίσματα. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἡ ἀπάτη νενόμισται τίμιον· καὶ οἱ διὰ ἀπάτης περιγενόμενοι τῶν ἀντιπάλων βραβείων ἀξιοῦνται καὶ στεφάνων. Ὥςτε οὐ διαβολὴ τὸ μετὰ δόλου, ἀλλὰ ἐγκώμιον ἰσοδυναμοῦν τῷ μετὰ τέχνης. Οὐδὲν γὰρ ἀτεχνῶς πράττει ὁ σπουδαῖος.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XX. 25.

Τί ἐστι τὸ ἐγχειρίδιόν σου καὶ τὰ ἑξῆς; Οἱ τὴν φύσιν παρεγχειρεῖν τολμῶντες, καὶ τὰ ἔργα τῆς φύσεως ἐγχειρήμασιν ἰδίοις μεταμορφοῦντες τὰ ἀμίαντα μιαίνουσι. Τέλεια γὰρ καὶ πλήρη τὰ τῆς φύσεως, προςθήκης οὐδεμιᾶς δεόμενα.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXII. 19.

Ἐμφανέστατα παρίστησιν ὅτι προςήλυτός ἐστιν, οὐχ ὁ περιτμηθεὶς τὴν ἀκροβυστίαν ἀλλὰ ὁ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ ἄλλα πάθη τῆς ψυχῆς. Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ τὸ Ἑβραῖον γένος οὐ περιτέτμητο, κακωθὲν δὲ πάσαις κακώσεσι τῆς παρὰ τῶν ἐγχωρίων περὶ τοὺς ξένους ὠμότητος, ἐγκρατείᾳ καὶ καρτερίᾳ συνεβίου. Οὐκ ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ἐθε-

*) Haec supra leguntur pag. 649. Περὶ ἀπάτης.

λουσίῳ γνώμῃ, διὰ τὴν ἐπὶ τὸν σωτῆρα θεὸν καταφυγὴν, ὃς ἐξ ἀπόρων καὶ ἀμηχάνων ἐπιπέμψας τὴν εὐεργέτιν δύναμιν, ἐῤῥύσατο τοὺς ἱκέτας. Διὰ τοῦτο προςτίθησιν, ὑμεῖς γὰρ οἴδατε τὴν ψυχὴν τοῦ προςηλύτου*). Τίς δὲ προςηλύτου διάνοιά ἐστιν; Ἀλλοτρίωσις τῆς πολυθέου δόξης, οἰκείωσις δὲ τῆς πρὸς τὸν ἕνα καὶ πατέρα τῶν ὅλων τιμῆς. Δεύτερον ἐπήλυδας ἔνιοι καλοῦσι τοὺς ξένους. Ξένιοι δὲ καὶ οἱ πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτομοληκότες, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ξενιτεύσασιν. Οὗτοι μὲν γὰρ ἐπήλυδες χώρας, ἐκεῖνοι δὲ νομίμων καὶ ἐθῶν εἰσί· τὸ δ' ὄνομα κοινὸν ἑκατέρων "ἐπηλύδων" ὑπογράφεται.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXII. 22.

Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπείρηται κακοῦν, ἐξαιρέτου γὰρ προνοίας μεταδίδωσιν· ἐπειδὴ τοὺς ἀναγκαίους βοηθοὺς καὶ κηδεμόνας ἀφῄρηνται. Βούλεται γὰρ τῇ φυσικῇ κοινωνίᾳ χρωμένους τὰς ὑπὸ τῶν ἐν περιουσίᾳ ἀναπληροῦσθαι.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXIII. 1.

Μάταιόν φησιν οὔτε ἀκοαῖς οὔτε ἄλλῃ τινὶ τῶν αἰσθήσεων προςιτέον. Ἐπακολουθοῦσι γὰρ ταῖς ἀπάταις αἱ μέγισται ζημίαι· δι' ὃ καὶ παρὰ ἐνίοις νομοθέταις ἀπείρηται μαρτυρεῖν ἀκοῇ· ὡς τὸ μὲν ἀληθὲς ὄψει πιστευόμενον, τὸ δὲ ψεῦδος ἀκοῇ.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXIII. 6.

Πενία κατὰ ἑαυτὴν μὲν ἐλέου χρῄζει, εἰς ἐπανόρθωσιν ἐνδείας· εἰς δὲ κρίσιν ἰοῦσα βραβευτῇ χρῆται τῷ τῆς ἰσότητος νόμῳ. Θεῖον γὰρ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀδέκαστον. Ὅθεν καὶ ἐν ἑτέροις **) εἴρηται, ὅτι "ἡ κρίσις τοῦ θεοῦ δίκαιά ἐστιν."

---

*) Exod. 23, 10. **) Deut. 32, 4.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 18.

Ἀντὶ τοῦ, οὐ δεῖ ζυμωτὸν παρεῖναι ἐπὶ τῶν θυσιαζομένων, ἀλλὰ πάντα τὰ προσαγόμενα εἰς θυσίαν τοι προσφορὰν ἄζυμα δεῖ εἶναι, αἰνίττεται διὰ συμβόλου δύο τὰ ἀναγκαιότατα· ἓν μὲν, τὸ καταφρονεῖν δονῆς, ζύμη γὰρ ἥδυσμα τροφῆς, οὐ τροφή· ἕτεον δὲ, τὸ μὴ δεῖν ἐπαίρεσθαι φυσωμένους ὑπὸ κενῆς ἤσεως. Ἀνίερον γὰρ ἑκάτερον, ἡδονή τε καὶ οἴηις, μητρὸς μιᾶς, ἀπάτης, ἔγγονα.

Τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν δεῖγμα ψυχῆς ἐστὶ σπενομένης θεῷ, μιγνύναι δὲ τὰ ἄμικτα οὐχ ὅσιον.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 20.

Φωνὴν θεοῦ τὸν πρὸ μικροῦ λεχθέντα ἄγγελον πονοητέον μηνύεσθαι. Τοῦ γὰρ λέγοντος ὁ προήτης ἄγγελος κυρίου ἐστίν. Ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀκοῇ κούοντα, τουτέστι, τὸν τὰ λεγόμενα βεβαίως παραεχόμενον, ἔργοις ἐπιτελεῖν τὰ λεχθέντα. Λόγου γὰρ ίστις, ἔργον· ὁ δὲ καὶ τοῖς εἰρημένοις καταπειθὴς αὶ ἐνεργῶν τὰ ἀκόλουθα, σύμμαχον καὶ ὑπερασπιτὴν ἐξ ἀνάγκης ἔχει τὸν διδάσκαλον, ὅσα μὲν τῷ δοῖν, βοηθοῦντα τῷ γνωρίμῳ, τὸ δὲ ἀληθὲς, τοῖς τοῦ δόγμασι καὶ παραγγέλμασιν * * ἅπερ οἱ ἐναννι καὶ ἐχθροὶ βούλονται καθαιρεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 24.

Στῆλαί εἰσι τὰ δόγματα συμβολικῶς, ἅπερ ἑστάι καὶ ἐρηρεῖσθαι δοκεῖ. Τῶν δὲ κατεστηλιτευμέων δογμάτων τὰ μὲν ἀστεῖά ἐστιν, ἃ καὶ θέμις εκεῖσθαι καὶ βεβαίαν ἔχειν τὴν ἵδρυσιν· τὰ δὲ ίληπτα, ὧν τὴν καθαίρεσιν ποιεῖσθαι λυσιτελές. ὁ δὲ καθαιρῶν καθελεῖς, καὶ συντρίβων συντρίεις, τοιοῦτον ὑποβάλλει νοῦν. Ἔνιά τινες καθαιοῦσιν ὡς ἀναστήσαντες, καὶ συντρίβουσιν ὡς αὖθις μοσόμενοι· βούλεται δὲ τὰ καθαιρεθέντα ἅπαξ

679 *καὶ συντριβέντα μηκέτι τυχεῖν ἀνορθώσεως, ἀλλ'*
M. *εἰς ἅπαν ἠφανίσθαι τὰ ἐναντία τοῖς ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς.*

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 28.

Σύμβολον δὲ ὑποληπτέον εἶναι τοὺς σφῆκας ἀνελπίστου δυνάμεως θείᾳ πομπῇ σταλησομένης· ἥτις ἀφ' ὑψηλοτέρων κατὰ ἄκρον τὸ οὖς ὑποφέρουσα τὰς πληγάς, εὐστοχήσει πᾶσι τοῖς βλήμασι, καὶ διαθεῖσα, οὐδὲν ἀντιπεσεῖται τὸ παράπαν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 31.

Ταῦτα μὲν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπηγγείλατο, πειθομένοις αὐτῷ καὶ τὰ προςτεταγμένα φυλάττουσιν. Ἐπειδὴ δὲ παραβάται καὶ ἀπειθεῖς τοῦ θείου νόμου ἐδείκνυντο, συνέστειλε τὴν ἐπαγγελίαν ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεέ.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXIV. 9. 10.

Τὸ μὲν ῥητὸν διήγημα φανερὰν ἔχει τὴν ἀπόδοσιν, ὡς ἁπάντων σώων διατηρηθέντων· τὸ δὲ πρὸς διάνοιαν, τὸ πάντας περὶ τὴν εὐσέβειαν σύμφρονας εἶναι, καὶ ἐν μηδενὶ τῶν ἀγαθῶν διαφωνεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 10.

Τοὺς ἑβδομήκοντα ἄνδρας λέγει τοὺς μετὰ Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιούδ. Τὸ δὲ οὐ διεφώνησαν, τοῦτο μᾶλλον δηλοῖ, ὅτι πάντες ἐπίσης εἶδον τὸν τόπον ἐν ᾧ εἱστήκει ὁ θεός, ἢ ὅτι οὐδεὶς ἀπελείφθη.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 13.

Ἐναργέστατα δυςωπεῖ τοὺς ἐγγὺς ὑπὸ ἀσεβείας εἴτε ἠλιθιότητος οἰομένους τοπικὰς καὶ μεταβατικὰς κινήσεις εἶναι περὶ τὸ θεῖον. Ἰδοὺ γὰρ ἐμφανῶς οὐ

ὸν οὐσιώδη θεὸν, τὸν κατὰ τὸ εἶναι μόνον ἐπινοούμενον κατεληλυθέναι φησὶν, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐοῦ. Διττὴ δὲ ἡ περὶ τὴν δόξαν ἐκδοχή· ἡ μὲν αρουσίαν ἐμφαίνουσα τῶν δυνάμεων, ἐπεὶ καὶ βαιλέως λέγεται δόξα ἡ στρατιωτικὴ δύναμις· ἡ δὲ τῇ οκήσει αὐτοῦ μόνου καὶ ὑπολήψει δόξης θείας, ὡς νειργάσθαι ταῖς τῶν παρόντων διανοίαις φαντασίαν φίξεως θεοῦ, ὡς ἥκοντος εἰς βεβαιοτάτην πίστιν ῶν μελλόντων νομοθετεῖσθαι.

Τοῦ αὐτοῦ. Ibid. v. 17.

Τὸ δὲ εἶδος τῆς δόξης κυρίου φησὶν ἐμφερέστατον εἶναι φλογὶ, μᾶλλον δὲ οὐκ εἶναι ἀλλὰ φαίνεσθαι τοῖς ὁρῶσι. Τοῦ θεοῦ δεικνύντος ὅπερ ἐβούλετο δοκεῖν εἶναι, πρὸς τὴν τῶν θεωμένων κατάληξιν· μὴ ὢν τοῦτο ὅπερ ἐφαίνετο. Ἐπιφέρει οὖν τὸ ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐναργέστατα ηνύων, ὅτι φαντασία φλογὸς ἦν, ἀλλὰ οὐ φλὸξ - ληθής. Ὥςπερ δὲ ἡ φλὸξ πᾶσαν τὴν παραβληθεῖαν ὕλην ἀναλίσκει, οὕτως ὅταν ἐπιφοιτήσῃ εἰλικριῆς τοῦ θεοῦ ἔννοια τῇ ψυχῇ πάντας τοὺς ἑτεροόξους ἀσεβείας λογισμοὺς διαφθείρει, καθοσιοῦσα ὴν ὅλην διάνοιαν.

Τοῦ αὐτοῦ. Exod. XXIV. 18.

Ὅτι ἔμελλε κατάκριτος ἔσεσθαι ἡ ἀποικισθεῖσα ενεὰ, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτεα φθείρεσθαι· μυρία ιὲν εὐεργετηθεῖσα, διὰ μυρίων δὲ ἐπιδειξαμένη τὸ ἀχάριστον.

PHILONIS IUDAEI

OPERA, QUAE IN LINGUAM ARMENIAM TRANSLATA RESTANT,

LATINE REDDITA

AB

IO. BAPTISTA AUCHER.*)

Qui nostra memoria quum ab *Angelo Maio*, qui nemo nescit, quantum de literis antiquis e copia Italarum bibliothecarum inexhaustis et instaurandis et emendandis sit meritus, discesserim, plus utilitatis in Philonem Iudaeum contulerit, praeter *Io. Baptistam Aucherum* Ancyranum scio neminem. Angelus enim Maius vir plane egregius quum alia multa et Graecorum et Latinorum scripta et quae pertinent ad orientis literas, requisivisset atque foras dedisset, tum duo Philonis libros, quorum unus *de parentibus*

---

*) Qui liber ab editore sic inscribitur: Philonis Iudaei Paralipomena Armena. Libri videlicet *quatuor in Genesin*, libri duo *in Exodum*, sermo unus *de Sampsone*, alter *de Iona*, tertius *de tribus angelis Abraamo apparentibus*, opera hactenus inedita ex Armena versione antiquissima ab ipso originali textu Graeco ad verbum stricte exequuta saeculo V. nunc primum in Latium fideliter translata per P. Io. Baptistam Aucher, Vic. gen. Congr. Mechitaristarum. Venetiis typis Coenobii PP. Armenorum in insula S. Lazari. MDCCCXXVI. Superiorum permissu.

colendis inscriptus est, *de festo cophini* alter, quum aliquam diu in bibliotheca Florentina neglecti iacuissent, invenit ediditque Mediolani 1818: hic pervetustos codices nactus, in quibus libri Philonis ii, quos supra commemoravimus, in Armeniam linguam translati continentur, latine reddendos duxit atque ante paucos hos annos publicavit. *) Qui vir summus maximam se professus est habere gratiam Alexandro Raphaeli, Equiti Splendidissimo, qui suo aere hos libros typis describi liberalissime iusserit.

Haec Itali. Nos vero quum omnia quae reliqua essent Philonis Iudaei opera edere constituissemus, hos quoque libros colligere oportebat in editionemque nostram recipere. Quod ita faciundum putavimus, ut quum videremus Aucherum verba Armenia latine bene accurateque quidem expressisse, sed interdum in aperta vitia, quae facerent contra latinam consuetudinem, incidisse, huius interpretationem, quoad eius fieri posset, ab istis mendis liberatam purgatamque repeteremus easque annotationes viri praestantissimi, in quibus quemadmodum verba Armenia aut aliter acci-

*) Praeter id volumen quod supra descripsimus, quatuor annis ante Philonis Iudaei sermones tres e lingua Armenia latine versos ediderat, qui liber inscriptus est:

Philonis Iudaei Sermones tres hac tenus inediti, I et II. de Providentia et III. de Animalibus, ex Armena versione antiquissima ab ipso originali textu graeco ad verbum stricte exequuta, nunc primum in Latium fideliter translati per P. Io. Baptistam Aucher Ancyranum, Monachum Armenum et Doctorem Mechitarensem. Venetiis, typis Coenobii PP. Armenorum in insula S. Lazari. MDCCCXXII. Superiorum permissu. fol. min. —

Quem librum septimo volumini adiiciendum curabimus.

pienda sint aut uberius explicanda, docetur, adieremus.

Sed quo melius iudicari queat, in conficienda horum librorum editione quibus copiis Aucherus instructus fuerit, iuvat hoc loco quaedam eorum explicare, quae in praefatione commemoravit.

Praesto erant codices Armenii quinque, quorum qui et aetate et virtute antecellit, Codex A. regius dicitur: est enim in usum Haethumii sive Haytoni II, Armeniorum regis, anno p. Chr. nat. 1296. a Basilio, notario regio, scriptus totusque membranaceus. Ei libro aliquantum mutilato quae deerant, editor restituit ex libro Constantinopolitano, qui Cod. B. vocatur. Tertius Cod. C. asservatur in Coenobio Mechitaristarum, quod floret Venetiis in insula S. Lazari; huius libri quaedam ipsa quoque saeculo decimo tertio, alia aliquanto post videntur esse scripta. Quartus est novissimus Cod. D., quem Aucherus saeculo superiore scriptum esse ait, isque librum, qui est in Genesin, solum continet. Quintus Cod. E. est glossarii antiquissimi instar, ex quo multi omnium Philonis librorum loci melius rectiusque constitui possint atque explanari.

Ceterum Aucherus interpretem Armenium questus est in quibusdam obscuro Philone esse obscuriorem eamque his in libris difficultatem et ambiguitatem et dubitationem inesse, ut eos latine reddenti haud exiguam molestiam diceret sibi fecisse.

Tum Philonem dicit esse reprehendendum maxime, quod nec Messiam in V. T. annunciatum esse

derit et bonorum operum vel morum doctrinam sola re philosophia rationali superstruxerit atque de ver- divino essentiali quaedam nimis arcana et cabba- tica faciat verba.

Quod denique Ambrosium Mediolanensem non lum imitatum esse Philonem, sed multos eius libros ppresso auctoris nomine exscripsisse suosque fecisse cit, id non tantum in bonum hunc hominem cadit, d in alios etiam multos: praeter enim quam quod ri N. T. ii, qui *Ioannis* aliorumque Apostolorum laestinensium, quidam etiam qui *Paulli* nomine cir- mferuntur, inprimis vero epistola, quae est *ad He- aeos*, Philonis vel quod idem est, Iudaeorum, qui exandriae olim Graece philosophati sunt, theologiam dolere videntur, praeterea omnes omnium veterum trum ecclesiae Graecae et Romanae libri huic scho- e plus minusve debent: quod quum viri docti ante s multi iam viderint, nos quoque pro viribus io tempore apertius accuratiusque conabimur de- onstare.

M. R.

PHILONIS IUDAEI

QUAESTIONUM ET SOLUTIONUM, QUAE SUNT IN GENESI,

SERMO PRIMUS.

Quare mundi creationem in mente revolvens ac recensens dicit: Hic est liber generationis caeli et terrae, quum facta sunt? *)

§. 1. Illud *quum facta sunt* indeterminatum atque incircumscriptum, ut visum est, tempus indicat. Hoc autem argumentum erit confutans illos, qui supputant numerum quendam annorum in unum redactum ex illo tempore quo mundus creari potuit. *Hic* autem *liber generationis* ceu indicativus est libri P. 1. suppositi, qui mundi continet creationem; ubi innuitur dicta de mundo condito ad veritatem ipsam pertinere. 2

Quid est: Et fecit deus omne viride agri, antequam esset super terram; et omne foenum, priusquam germinasset? **)

§. 2. Incorporeas species assimulat ***) per haec: quoniam illud *antequam esset* consummationem innuit omnis virgulti et herbae, seminabilium arborumque. Quod autem dicit, *priusquam germinasset* ac-

*) Gen. 2, 4. **) Ibid. v. 5. ***) Vel: ideas sub aenigmate designat. *Aucher.*

per terram, fecisse eum viride et foenum et cetera, patet incorporeas species sicut indicativas (prius) creatas esse secundum naturam intellectualem; quas ista, quae in terra sunt sensilia, imitatura erant.

Quid est: Fons ascendebat de terra et irrigabat omnem faciem terrae? *)

§. 3. At quomodo fieri queat, ut ex uno fonte irrigaretur universa terra, non solum prae magnitudine, verum etiam ob inaequalitatem montani campestrisque situs? Ne forte, sicut equus dicitur regis tota equitatus vis, ita fons (dicatur) universa terrae vena aquam potabilem administrans, quae instar fontis scaturit. Optime vero dicitur et illud, (fontem) non totam (terram), sed *faciem* eius P. A.
irrigasse; sicut in animante principem moderatorem 3
(mentem vel vultum): siquidem bona, fertilis, primaque pars terrae ea est, quae fructifera esse potest eaque fontium adiumentum desiderat.

Quis est homo creatus? et quo (modo) distinguitur ille, qui secundum imaginem est?

§. 4. Creatus ille sensibilis homo est et similitudo exempli intelligibilis; qui vero secundum formam intellectualis atque incorporeus, similitudo est archetypi secundum visum; et iste est forma principalioris characteris. Hoc autem est verbum dei, primum principium, originalis species (vel archetypa idea), praemetitor (vel prima mensura) universorum. Propterea creandus (vel fingibilis) ille tamquam a figulo, ex pulvere terraque formatus fuit secundum corpus; animam autem sortitus est insufflante deo P. A.
vitam in eius vultum, ita ut commixtum esset tem- 4
peramentum naturae ex corruptibili et incorruptibili. Alter vero qui secundum formam est, merus comperi-

*) Genes. 2, 7.

tur, expers mixturae, (proveniens) ex invisi tura, simplici atque lucida.

Cur in faciem insufflasse dicitur vitam?)*

§. 5. Primum, quia primaria (pars) est ris; reliqua enim velut basis facta fuit, at ist quam imago supra est condita. Adhaec anima mae fons est sensus, sensus autem (totalis) i est. Secundo, homo non solum animae, sed rationalis animae particeps est factus; caput templum est mentis, ut quidam dixere.

Cur deus dicitur paradisum plantasse? et quid est paradisus?

§. 6. Paradisus ad litteram nihil opus solutionis expressivae; densus enim locus est modis arboribus confertus. Symbolice tamen pientia, intelligentia divina humanaque, et (i ctio) causarum istarum. Quoniam conveniens er mundi creationem constituere vitam contempla ut per visionem mundi, eorumque quae in eo perveniri possit etiam ad laudem patris. Quan dem non dabatur naturam ipsam videre, nequ dare universorum conditorem sine sapientia; ideas velut arbores plantavit in principalis du (mentis) rationali anima**) creator. Quod autem in dio lignum erat vitae, scientia est non solum cre rum, sed maioris quoque supremaeque causae u sorum. Nam si quis poterit istius suscipere c apparitionem, fortunatus erit et felix atque ver mortalis. Porro post mundum istum sapientia mana) fuit, siquidem post mundi creationem p sus (factus est); sicut poetae musicorum choru

*) Gen. 2, 7. **) Melius fortasse: *in principali (mente) rationalis animae. Auch.*

cunt (constitutum fuisse), ut laudarent creatorem eiusque opera; quemadmodum dixit Plato creatorem velut maximum optimumque causarum, mundum vero sicut pulcherrimum creaturarum.

Quare in Adin (sive Edem) orientem versus dicitur plantasse paradisum? *)

§. 7. Primum, quia mundi motus est ex ortu solis in occasum; atqui unde est motus, primus est. Secundo, quia illa, quae est e regione orientis, dextra dicitur esse pars mundi; quae vero e regione occidentis, sinistra. Testatur etiam poeta, dexteras vocans aves orientales et sinistras occidentales; quum dicit: Si enim in partem dextram vadant, ad diem solemque (pergunt); si vero in sinistram, vesperam versus obscuram. Adin (Edem) autem nomen explicatum omnino est indicium deliciarum, gaudii et laetitiae; quoniam bona omnia atque gratia initium accipiunt a loco dominico (divino). Tertio, quoniam et sapientia ipsa et splendor (est) et lux.

P. A.

Cur in paradiso ponit creatum hominem, minime vero illum, qui secundum imaginem est? **) 6

§. 8. Nonnulli dixerunt, quum paradisum hortum esse putarent, quia creatus ille sensibilis sit, ergo eum iure meritoque in sensibilem locum pergere. Alter vero qui secundum imaginem, intelligibilis et invisibilis est, pro classe habuit species incorporales. Ego tamen dixerim paradisum symbolum esse putandum sapientiae; nam creatus ille mixtura quaedam est, ut compositus ex anima et corpore, opus habens doctrina ac disciplina, desiderando secundum legem philosophiae, ut felix fiat: ille vero qui est secundum formam, haud indigus est, per se auditor, per edoctus, et sui ipsius magister ex natura compertus.

*) Genes. 2, 8. **) Ibid. v. 15.

*Cur dicit in paradiso omne lignum (fuisse) speciosum ad adspectum et bonum ad vescendum? *)*

§. 9. Quoniam duplex est arborum virtus, virere et fructum ferre; quorum unum ad oblectationem visus refertur, alterum ad gustus usum. Verum haud frustra dictum est speciosum: decet utique semper virides et perpetuo virescentes sint plantae tamquam ad divinum paradisum pertinentes, velut sempiternum; nec umquam degenerantes destituantur frondibus. Fructum vero non ita pulchrum dicit, sed bonum: philosophice sane; ut pote quum homines non solum ad delectationem, sed etiam utitilitatem utantur: utilitas autem est fructus fruitioque boni.

Quid est lignum vitae et quare in medio paradisi?

§. 10. Nonnulli crediderunt, quasi vero plantae sint corporeae ac mortiferae, similiter etiam vitae immortalitatisque (causas): quoniam, inquiunt, vita et mors opponuntur sibi invicem; et quia plantae quaedam exitiosae comperiuntur, ex necessitate salus erit (ab aliis plantis). Quid autem id salutare sit, nesciunt **): generatio enim, ut sapientum fert sententia, corruptionis est principium. At ne forte allegorice haec prolata sint. Nam quidam dicunt, lignum vitae terrae est, quippe quae omnia ad usum vitae producat, tam hominum, quam ceterorum omnium; quamobrem medium locum destinavit huic plantae: medium vero universi terra est. Sunt alii, qui inter septem circulos caeli medium asserant lignum vitae dictum fuisse. Nonnulli vero solem, quoniam medius fere est inter planetas, temporumque (quatuor)

*) Genes. 2, 9. **) Vel: *haec autem secunda sanum sit, nesciunt.* Auch.

ausa, per quam omnia nascuntur. Aliqui demum
itae lignum dixere directionem animae: nam ista ner-
osum rèddit ac solidum sensum ad actum sibi con-
enientem et communitatem corporis partium. Me- p. A.
lium vero quodam modo primarium est et principium, 8
icut dux choreae. Verum tamen optimi viri lignum
itae dixerunt in homine optimam virtutum, pieta-
em, qua sola potius mens immortalitem assequitur.

Quid est lignum ad sciendum, cognoscibile boni et mali? *)

§. 11. Hoc sane perspicacius sententiam illam
x littera desideratam in conspectu exhibet, alle-
goriam prae se ferens. Est ergo figurate de-
clarata prudentia; quae est intelligentia scientiae,
qua noscuntur bona pulcraque et mala ac foeda
atque omnia sibi invicem contraria: quorum aliqua
praestantioris sunt classis, aliqua deterioris. Quae
ergo in hoc mundo sapientia est, non deus ipse est,
sed opus dei profecto; naturam illa cernit pervestigat-
que. Quae vero in homine est, vidit praepostere
atque commixtim oculis subobscuris; imbecillis enim
comperitur ad sincere clariusque videndum atque in-
telligendum unumquodque singillatim: proinde mixtum
est cum humana sapientia genus deceptionis: quem-
admodum oculis etiam saepius umbrae quaedam im-
pedimento sunt ad intuendum lumen nitidum: quon- p. A.
iam sicut se habet oculus in corpore, ita mens et 9
sapientia in anima.

Qui fluvius sit, qui ex Adin procedebat, unde paradisus irrigatur et quatuor dividuntur flumina, Phison et Gehon et Tigris et Euphrates? **)

§. 12. Dicuntur Deglathis et Arazaniae (sc. Ti-
gridis et Euphratis) fontes exoriri ex montibus Ar-
meniae: ibi vero paradisus non est (hodie), neque

*) Genes. 2, 9. **) Ibid. vv. 10. 11.

residui ambo fontes amnis. Ne forte igitur paradisus sit in longinquo a nostra habitatione mundi situ, fluviumque habeat sub terra currentem, qui plurimas maximasque irriget venas: ita ut illae exsurgentes mittant sese in alias venas recipientes et vastitatem; et istae gurgitibus fluctuum suppressae sint; unde violentia eis insita urgente, superius quam alibi erumpant, tum in montibus Armeniae. Hi sunt ergo fontes putati fluviorum potius fluxus; vel etiam fontes revera putati, eo quod omnino infallibilis sit scriptura divina denotans rem quatuor fluviorum: initium enim fluvius est, non fons. Verum fortasse locus ipse allegoriam prodit: quatuor enim flumina signa sunt quatuor virtutum; prudentiae videlicet Phison dictae secundum parsimoniam: et sobrietatis Gehon, quippe quae in cibis elaboret et potibus, atque ventris, eorumque quae sunt sub ventre, voluptates operetur, ut pote terrea; et fortitudinis Tigris; haec enim furentem in nobis commotionem iracundiae regit; iustitiae autem Euphrates, quoniam in nullo ita laetatur hominis cogitatio magis, quam in iustitia.

Quare Euphratis solum non describit locum, sed Phison, inquit, circuit omnem terram Evilat, et Gehon circuit omnem terram Aethiopiae, et Tigris vadit contra Assyriam? *)

§. 13. Tigris nimium immitis ac perniciosus inter amnes est, ut Babylonii testantur, et Magi, ipsum comperientes tamquam alienum ab aquae natura: verum potuit (vel potuerunt) aliam quoque habere rationem aversandi. Euphrates autem mitior est et salubrior magisque nutritorius; quare adaugentem et proferentem ipsum vocant Hebraeorum Assyriorumque sapientes. Propterea non aliunde hic

*) Genes. 2, 10—19.

sicut alii tres, sed de se ipso agnoscitur. Mihi sane
videtur symbolice res se habere: nam prudentia
est virtus partis rationalis, in qua malitia consistit; P. A.
et fortitudo, irascibilis; et sobrietas, concupiscibilis. 11
Ira autem et concupiscentia ferinae sunt. Tria itaque flumina per loca, quae circumeunt, denotavit; Euphraten vero ut symbolum iustitiae, minime: non enim certa sua pars data fuit animae, sed omnino possidetur harmonia quaedam trium animae partium et totidem virtutum.

Cur hominem in paradiso propter duplicem rem locavit, ut nempe operaretur et custodiret illum; quum nullius operae egebat paradisus, eo quod perfectus erat cunctis rebus, sicut a deo plantatus; nec etiam custodis, quis enim erat, qui popularetur? *)

§. 14. Duo haec sunt, quae agricola oportet attendat et consequatur: operatio campi et custodia rerum, quae ibi sunt; alias aut ex otio aut ex rapina corrumpitur. Paradisus autem etsi harum rerum non indigebat, verum tamen oportuit, ille qui accepit eius praefecturam et curam, primus, inquam, homo, tamquam lex quaedam esset operariis omnium rerum quicquid operari fas est. Immo conveniens
fuit, ut quamquam omni plenus erat re, relinque- P. A.
ret agricolae curam atque opus diligentiae: ex. gr. 12
circumfodere, circumfovere, emollire, fossam cavare, aqua irrigare. Custodia vero opus erat, quamvis nullus homo esset, saltem ferarum ratione; maxime etiam aëris et aquae: ut aestu praevalente, abundantiore aqua afficere; humidiore autem tempestate aquam superabundantem compescendo alio cursum dirigere.

---

*) Genes. 2, 15.

Cur quando iubet comedere ex omni ligno paradisi, singulariter dicit: Comede; quando vero abstinentiam facit ex ligno notitiam dante boni et mali, pluraliter dicit: Ne edatis: qua enim die ederitis, moriemini? *)

§. 15. Primum, quia unum ex multis factum bonum est; id autem haud exiguum his etiam rationibus, quoniam ille qui utilitatem fecit, unus est; et qui utilitatem consequitur, itidem unus. Unum autem dico non de illo, quod iuxta numerum antecedit duitatem, sed de virtute unifica, quatenus rite coalescunt plures et per concordiam imitantur unum: ut grex, armentum, pecus, chorus, exercitus, gens, tribus, soboles, civitas. Haec enim omnia per multa sunt una communitas dilectione velut osculo connexa; ubi immixta et incommunia sub duitatem multitudinemque cadent discerpta: nam discordiae initium est duitas. Duo autem sicut unum eadem philosophia utentes, illibatam ac nitidam exercent virtutem, quae expers malitiae est: ubi vero bonum et malum commixta sint, principium habent mixturam mortis.

Quid est: Morte moriemini? **)

§. 16. Proborum mors alterius vitae principium est. Duplex est enim vita: una in corpore corruptibilis; altera sine corpore incorruptibilis. Ergo unus improbus morte moritur, qui etiam adhuc spirans in viventibus iam pridem sepultus erat, ut nullam penitus scintillam in se conservaret verae vitae, quae est optima probitas. Probus autem vir tanto nomine dignus non morte moritur, sed ex vivente prolixe finem sortitur aeternum.

---

*) Genes. 2, 16. 17. **) Ibidem.

Cur dicit: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorem secundum ipsum?

§. 17. His designat communitatem habendam esse, non cum omnibus, sed cum iis, qui adiuvari et vicissim prodesse volunt, etsi vix possint. Quoniam amor non magis in utilitate, quam in concordia harmonica stabilis moris consistit; ita ut unusquisque convenientium in communitätem amoris P. A.
Pythagoream valeat vocem edere: *utique amicus est* 14
alter ergo. *)

Quare quum antea dixisset: faciamus adiutorem homini, bestias creat et pecora? **)

§. 18. Helluones fortassis insatiabilesque ventre dixerint, bestias ac volucria tamquam cibos necessarios adiutorio homini esse; cooperatur enim ventri esus carnis ad salutem vigoremque corporis. Ego tamen putem nunc homini ob malum sibi insitum inimica et oppugnantia esse animalia tam terrestria, quam volatilia: primo vero (homini) omnino virtutibus exornato tamquam socios belli in subsidium fuisse et amicos familiares ex natura cicuritate praeditos: familiaritatis autem ratio sola erat, sic enim decebat servos apud principem esse.

Cur iterum nunc creantur animantia et volatilia, quum iam antea denunciata fuerit creatio eorum in ordine sex dierum?

§. 19. Fortasse illa quae (creata) sex diebus fuere, incorporei erant (angeli) symbolice declarati, species animalium volatiliumque. Nunc vero producta reapse, similitudines eorum, sensibilia invisibilium.

---

*) Hoc fragmentum servatum est ab Ioanne Damasceno p. 788. cf. Vol. VI. p. 218. ed. nostrae. **) Gen. 2, 19.

P. I.

Quare cuncta animalia adducit ad hominem, ut nomina imponat eis? *) 15

§. 20. Magnam haesitationem philosophiae studentium exposuit admonendo, nomina ex positione esse, minime vero ex natura. Namque aptis singulis naturalis accedit nomenclatio, quum homo sapiens scientiaque praestantior interveniat. Et profecto propria est menti sapientis solius, immo primi terrigenae positio nominum. Quoniam oportebat principem humani generis regemque universorum terrigenarum hanc quoque sortiri dignitatem. Qui nempe primus vidit animantia et ipse primus dignus fuit qui praeesset cunctis sicut princeps, eum decuit esse etiam primum nomenclatorem et inventorem nominum. Siquidem abs re erat et insanum anonyma ea relinquendo praetermittere, vel a iuniore quopiam nomina accipere in contemptum dissolutionemque honoris ac laudis senioris. Verum et illud praeterea arbitrari nobis liceat, ita facile accommodatam fuisse positionem nominum, ut illico simul atque ipse nomen posuisset, animal etiam id audiret, compulsum tamquam ex familiari sibi cognatoque indicio impositi nominis.

P. I.

Cur dicit: Adduxit animalia ad Adam, ut videret quid vocaret ea; quandoquidem non dubitat deus? **) 16

§. 21. Vere alienum est a divina virtute dubitare. Visum est itaque non dubitare, sed quoniam intellectum dedit homini, maxime primo terrigenae atque virtutis studioso, quatenus sapiens est effectus, ita ut ex ipsa natura praeditus fuerit, ut perpende-

*) Genes. 2, 19. **) Hoc fragmentum ex sacris parallelis Ioann. Damascen. p. 748. B. servatum est, Vol. VI. p. 209. ed. nostr.

ret sicut dux et princeps familiaris, dedit ei ut moveretur demonstraretque officium proprium; atque vidit reapse animi eius partum optimum. Adhaec evidenter per hoc omne voluntarium in nobis quoque imprimit, illos confutans, qui omnia ex necessitate fieri dictitant. Vel etiam quia hominum erat uti animantibus, ideo homini dedit, ut nomina illis poneret.

Quid est: Omne quodcumque vocavit animam viventem, hoc est nomen eius?

§. 22. Existimandus est nomina posuisse non solum animantibus, verum etiam plantis et ceteris omnino inanimatis, initio ducto a genere praestantiori: praestat autem animal (vivens). Satis ergo duxit (scriptura) mentionem melioris partis, non ita perfecte insipientibus ostendens nomenclaturam omnium.*) Quoniam inanimantium facilis erat ap- P. A. 17
pellatio, quae nec locum mutatura erant neque usum affectuum animae habebant. At difficilior erat (nomenclatura) viventium ob motum corporis et propter animae impetum varium secundum imaginationem varietatemque sensuum et variantes turbationes animi**), quibus exsurgunt effectus operum. Mens itaque potuit nomen dare difficilioribus animantium generibus: quare conveniens erat dicere, (hominem) appellavisse ea tamquam facilia, quae praesto sunt.

Quid est: Adae vero non est inventus adiutor similis ei? ***)

§. 23. Adiuvabat et cooperabatur principi humani generis omne quidvis, terra, fluvii, mare, aër,

---

*) Gloss. videtur melius legisse vel intellexisse: *nomina sensu carentium omnium. Auch.* **) Sive *passiones* modernis dictas. Vel ita: *secundum autem sensuum differentiam sunt et vitia affectionum. Auch.* ***) Gen. 2, 20.

cut universitati partis mutuo servitium ei repend. Quarto admonet virum sub aenigmate, ut sibi procuret mulierem veluti filiam; et mulierem, ut honoret virum sicuti patrem: iure quidem, quum habitationem mutat mulier (transiens) de sua progenie ad virum; quapropter debet et decet, qui suscipit, mutuo sibi assumere fidem datorum; vero translata fuit, quem parentibus iam honorem, eundem viro suo praestare condignum; depositum commendatum sibi sumit vir mulierem parentibus, mulier autem virum a lege.

Cur videns vir formatam mulierem, adiecit: Haec (vel hoc, τοῦτο) nunc os ex ossibus et caro ex carne mea: haec vocabitur (vira, virago), quoniam ex viro sumpta est?

§. 28. Potuit negative, obstupefactus quam videbat, dicere: Quomodo ista talis que optabilis species ex ossibus fuerit, exque informi et impolita, tanto pulcrioris formae et decora vivens? Incredibilis res, quia similis est; credibilis, quia deus ipse creator erat et pictor. Potuit assertive dicere: Vere haec est vivens os meum caro mea, nam de meis illis disiuncta constitit. terum ossis et carnis mentionem facit nimis naturaliter: humanum (vel corporeum) enim tabernaculum compago est ossium carniumque, viscerum, venarum, nervorum, ligaminum, vasorum spiraminis sanguinisque. Dicitur autem mulier (Gr. γυνή) vis genitrix (viventis) fecundae veraciter; sive quod accepto semine praegnans parit, sive ut propheta dicit, quod de viro facta fuit, non ex terra, quemadmodum ille, neque ex semine, ut ceteri post illum, sed media quadam mediocri, atque sicut ex vite ramus ad alterius vitis generationem.

*) Genes. 2, 23.

dicit: Propterea relinquet homo patrem suum matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt ıo in carne una? *)

§. 29. Summa excessione se gerere virum erga erem in communitate, ita ut et parentes patienlerelinquere iubeat; non ut sic magis conveniens sed velut vix futuros causa fidelitatis erga mum. Optime sane et caute illud, quod non dixit, erem debere relictis parentibus viro suo adhae-; quoniam audacior mulieris naturâ est praesum-(viri): sed mulieris gratia id facere debere m. Namque libenti ac facili impetu fertur ad ordiam scientiae, cui totus deditus, impedit atcoercet cupiditates suas, adinstar visci adhaerens coniugi. Maxime quod ipse dominico principatu lens, verendus est de fastu: mulier autem servisumens ordinem, probata est assentiri consorti ›. Duos vero carnem unam dici, indicat nimium ibilem ac sensibilem esse, in qua dolore affici oluptate frui consistit; ut eadem gaudeant, do-:, sentiantque, imo et magis cogitent. P. A. 22

re utrique, terrigena et mulier, nudi dicuntur se, et non confundebantur? **)

§. 30. Primum, quia propinqui sunt mundi; huautem partes nudae sunt, singulae proprias quaes indicantes, propriisque tegumentis usae. Selo, ob morum simplicitatem sinceritatemque, eamquae naturae inerat, superbiae inexpertam indo; necdum enim ambitio enata erat. Tertio, quod a vel caeli clementia tegmen erat eis satis suffis, ita ut nec frigus neque aestus laederet eos. rto propter affinitatem cum mundo intercedentem ılla istius parte velut a proxima noxam sufferentes.

Genes. 2, 24. **) Ibid. v. 25.

Cur cunctis bestiis sapientiorem refert serpentem?

§. 31. Par est vere dicere, revera sapientiorem cunctis bestiis esse serpentem. Mihi tamen videtur sic dictus fuisse ob pronitatem ad vitium, cuius symbolum est. Vitium autem dico concupiscentiam; quoniam callidiores sunt voluptati deditі, inventoresque artium ac mediorum: astuti profecto in adinveniendis strategematis, tam illis quae voluptati favent, quam illis quae fruitionis modum procurant. Ceterum mihi videtur, quoniam praestans illud sapientia animal seducturum erat hominem, argumentum esse sapientioris non integrum genus, sed ille solus serpens ob rationem dictam.

An humaniter loquutus est serpens? **)

§. 32. Primum poterit esse, sub principium mundi conditi neque reliqua animantia ratione verbi plane carere; hominem tamen excellere voce copiosa et evidentiori. Secundo quando mira quaedam patranda sunt, subiectas naturas commutat deus. Tertio quia anima nostra multis peccatis impleta est et surda reddita ad omnia dicta, praeter unam vel alteram linguam, quae est secundum solitum: protoplastorum autem (animae) ut a malo mundae essent et intemeratae, acutae erant omnino ad perceptionem cuiuscumque vocis. Siquidem neque sensus habemus tales; nos enim depravatos sortiti sumus, sicut et constructionem corporis exiguam: illi vero quemadmodum corpus sortiti sunt nimis grande et proceritatem gigantis, necesse fuit ut prae se ferrent sensus etiam certiores, et quod his praestantius est, philosophicos intuitus auditusque. Non enim frustra arbitrantur (nonnulli) oculis illos praeditos esse, quibus potuerunt etiam eas, quae in caelo sunt, natura

*) Genes. 3, 1. **) Ibidem.

ıentiasque et operationes videre, quemadmodum et ribus cuiuscumque generis voces percipere.

ıare mulierem alloquitur serpens, non vero virum? *)

§. 33. Virtute perpensa ob mortalitatem infe- P. A. 24 adam artem machinatur fallacitatis; mulier autem nsuevit potius quam vir decipi. Huius enim conium, sicut et corpus, masculinum est, et sufficiens solvendam sententiam seductionis; mulieris autem gis effeminatum, ita ut propter mollitiem facile ıcedat et captetur falsitate persuadente, veri simiıdinem imitante. Quoniam ergo in senectute sers exuit se squama a vertice capitis usque ad caua, nuditate sua vituperat hominem, quia mortem a immortalitate commutavit. A bestia natura inatur et singulis temporibus assimilatur. Haec vi(mulier) decepta est; quam oportebat tamquam exemplum perspicere in eum, qui contra se ingeın demonstrans machinabatur atque satagere ut m acquireret immunem senio atque immarcidam.

mentitur serpens dicens: Dixit deus, ne edatis x omni ligno paradisi; quum ex adverso dixerat: Ex omni ligno paradisi edere praeter unum? **)

§. 34. Pugnantium mos est mentiri arte, ut rentur res, ita modo actum est. Quoniam in ndatis datum erat omnia usurpare excepto uno; litiae vero insidiator interveniens dicit ex omnibus um datum fuisse non comedendi. Lubricum lapa proposuit animae ancipitem rem, nam illud: *de omni comedere*, manifestat primum, ne vel uno, quod falsum est; secundo, non ex omni, P. A. 25 i vero diceretur, non ex aliquibus, quod verum Talem ergo falsitatem manifestius asseruit.

r si in mandatis erat non edere de una sola planta, adiecit mulier adhaec etiam accessum ad

*) Genes. 3, 1. **) Ibid. v. 1—3. cl. c. 2. vv. 16. 17.

eam, dicens: Dixit, non edetis ex ill
*tangetis?**)

§. 35. Primum, quia gustus omnisque genere consistit in suo tactu. Secundo mnandos se ipsos, qui, ill solus tactus erat prohibitus, quomodo qui otum praesumentes ut comederent, maiorem minori addidere, non sui ipsius damnatores castigatores?

Quid est: Eritis sicut dii ad cognoscend et malum? **)

§. 36. Unde reperit serpens plurale i dii, quum unus est verus deus, et nunc p nominavit? Sed ni forte praescia quaedam virt declarans sententiam multitudinis deorum, qu ceps futura esset apud homines: remque ver primum historia, non ex rationali quodam, melioribus animalibus, sed ex bestiarum e tum virulentissimo ac vilissimo initium duxi quidem latescunt similia sub terra et cavern sunt in foraminibus fissurisque terrae. Et tione praedito vere proprium est unum ess ens aestimare deum, bestiae vero plures gere, eosque brutos, veraciter vix exsistente terea artem molitur (diabolus in ore serpent in divinitate non sola est boni et mali sci sed complacentia quoque boni et recusatio haec autem non exposuit, quoniam utilia meram scientiam amborum contrariorum, b licet et mali suggessit. Secundo *sicut dii* nunc dictum est haud inconsulto, sed ut malus (deus) induceretur: sunt autem qualitatis. Peculiaribus itaque diis conveni habere contrariorum, suprema tamen causa

---

*) Genes. 3, 3. **) Ibid. v. 5.

*Quare mulier prius attigit lignum comeditque de eius fructu et postea vir quoque ab illa sumens? *)*

§. 37. Littera sua vi id primum asserit, quod immortalitas et omne bonum conveniens erat ut sub facultate viri esset, mors autem et omne malum sub muliere: ad mentem vero mulier est symbolice sensus et vir intellectus. Porro ex necessitate tangit sensus sensibilia: medio vero sensu res transmittuntur etiam in mentem; nam movetur sensus ab obiecto **), intellectus autem a sensu.

*Quid est: Deditque viro suo secum? ***)*

§. 38. Nuper dictum refert, quoniam fere unum idemque tempus apparentiae est, in quo simul ex obiecto sensus percipitur et in intellectum sensus imprimit.

Quid est: Aperti sunt oculi amborum? †)

§. 39. Quod non caeci sunt conditi, patet vel P. A.
ex illo, quoniam cetera quoque omnia perfecta sunt 27
creata, animalia et plantae; nonne et potioribus partibus exornari homo debuit, oculis scilicet? Maxime quod paullo ante quibuscumque animantibus imponebat terrigena nomina: liquet porro eum ea prius vidisse. Nisi forte oculos symbolice animae visum dixerit, per quem unum bonorum et malorum, elegantium et turpium omniumque contrariorum fiunt perceptiones. Quod si consilium oculus est seorsum, quod vocatur [illegible]nitum intellectionis, etiam aliud quoddam ratione differens oculus est separatus, quae opinio vocatur.

Quid est, quod agnoverunt, quia nudi erant? ††)

§. 40. Huius rei primum receperunt scientiam,

---

*) Genes. 3, 6. **) Vel ad verb. *subiecto.* ***) Genes. 3, 6. †) Ibid. v. 7. ††) Ibidem.

propriae scilicet nuditatis, postquam comederunt fructu prohibito. Idque malitiae opinio et principium fuit, quum advertissent nondum operimento se usos fuisse; quippe quod partes universi immortales sunt et incorruptibiles: ipsi vero deinceps manufactura corruptibili indiguere. Haec autem scientia in ... tate ipsa fuit; non quod varietatis secundum causa erat, sed quia novitatem anima concepit similem universo mundo.

*Cur folia ficus consuunt in perizomata? *)*

§. 41. Primum, quia suavior est ficulneus fructus et gustu iucundus. Symbolice itaque designat eos, qui consuunt contexuntque voluptati voluptatibus multiplici ratione; ideo circumcingunt circa locum genitalium, quod instrumentum maiorum negotiorum. Secundo quod quamvis fructus, ut dixi, ficulneus suavior ceteris est, folia duriora. Vult ergo per symbolum patefacere lubricum quidem ac lêvem videri motum voluptatis, vere tamen durum reperiri, ita ut fieri nequeat, quis sentiat gaudere, nisi prius dolens, et iterum novo dolens: semper enim dolere est inter duplicem maerorem dolorosum, alterum puta incipientem alterum supervenientem.

*Quid est vox audita deambulationis dei, utrum verborum, an pedum strepitus est? atque deambuletne deus? **)*

§. 42. Qui in caelo sunt sensibiles dii, in gyrum ambulant circumitionibus procedentes; supremi vero caussa stabilis est et immobilis, ut antiquis placet. Quoniam (deus verus) indicium quoddam praebet, quasi vero velit motus sensum dare: etsi non voce missa, audiunt prophetae, virtute quadam

*) Genes. 3, 7. **) Ibid. v. 8.

vocis divinitatis *) sonante vel ipsa dicta. Sicut ergo auditur non proferens, sic etiam sensum dat ambulandi, non ambulans, imo omnino immotus. Vides autem **), priusquam degustassent de malitia, sicut ipsos stabiles, constantes, immobiles, tranquillos, uniformes fuisse, aeque et pariter ens esse existimavisse divinitatem, ut vere profecto est: quum autem calliditatis participes facti fuerint, de se movere et A. P.
demutare immobilem, variationem commutationem- 29
que in eo autumantes.

Quare dum abscondunt se a facie dei, non prius mulier, quae prima comedit de fructu vetito, sed primo loco vir scribitur? Dicit enim: absconderunt se Adam et mulier eius. ***)

§. 43. Initium praevaricandi peccandique in legem facit imperfecta et prava (natura) femina; erubescendi vero pudendique, immo totius boni, mas, utpote melius et perfectius (opus).

Cur abscondunt se non alibi, sed in medio ligni paradisi? †)

§. 44. Non omnia consilio et sapientia aguntur a peccantibus, sed occurit, ut dum supra furtum resident fures, non videntes praesidem, proximum et pedi subiacens (furtum) exquisite intercipiatur quam scissime. Tale quippiam et modo actum est; quum enim oportebat longius de ligno fugere, unde fuit delictum (ortum), medio ipso in loco captio facta est: quo evidentius arguerentur peccati, quin fuga ipsa illud mederentur. Et illud symbolice notat, (nempe) malo cuicumque malitiam in refugio esse et

---

*) Ad verb. *divinioris*. **) Vel interrogative, *Viden'*...? ***) Genes. 3, 8. †) Ibidem.

cupidini quemcumque deditum quasi ad asylum ad cupiditatem confugere.

Quare interrogat Adamum, qui omnia scit, ubi es? et quare non etiam mulierem? *)

§. 45. Non interrogatio videtur illud dictum, sed minae et coarguitio: Ubi es nunc, de quot bonis demutatus est o homo? derelicta immortalitate vitaque felicissima ad mortem transmutatus es et miseriam, in quibus sepultus fuisti. Mulierem vero interrogare minime dignatus est, tamquam principium mali et ducem ei turpis vitae factam. Ceterum habet etiam locum allegoria prompta: quia pars principalis in homine, ut dux (h. e. mens), masculi habens rationem, quum aurem praebeat alicui, introducit vitium femineae quoque partis, puta sensus.

Quare vir dicit: Mulier dedit mihi de ligno et edi? Mulier autem: serpens non dedit, sed seduxit me et manducavi? **)

§. 46. Littera huiusmodi praebet sententiam acceptabilem, quod mulier solet potius decipi, quam maiora quaedam cogitare; vir autem e contrario. Quoad vero ad mentem, singulos sensus imperfecti cuiusque sensibile ei accommodatum decipit et seducit; sensus autem iam ab obiecto vitiatus praebet vitium principi ac duci (menti). Mens ergo accipit a sensu datum illud, quod passus est. Sensus enim per obiectum sensibile decipitur et fallitur; at sensus sapientis infallibiles sunt, sicut et cogitationes mentis.

Cur primum maledicit serpenti, secundum mulieri, tertium viro? ***)

§. 47. Iniuriarum ordinem consecuta est et series maledictionis. Primum decepit serpens; secundo

*) Gen. 3, 9. **) Ibid. vv. 12. 13. ***) Ibid. vv. 14—19.

peccavit per eum mulier permittens (se) seductioni: tertio vir locum dans mulieris voluntati potius, quam divino mandato. Verum optime habet et rationem allegoriae hic ordo: quoniam serpens symbolum est cupiditatis, ut probatur; et mulier sensus; vir autem intellectus. Fit ergo peccati auctor pessimus cupiditas et ista primum decipit sensum; sensus autem mentem captivat.

Cur serpenti maledictio huiusmodi (datur), ut super pectus et ventrem ambulet et terram edat et inimicitiam habeat cum muliere? *)

§. 48. Littera manifesta est, quum pro testimonio habeamus quod vidimus; ad sententiam vero talem continet allegoriam. Siquidem symbolum cupiditatis est serpens, figurans voluptarium: is enim super pectus repit et ventrem, cibo et potu repletus, aethyiarum (mergorum) more alitur insatiabili cupiditate, incontinens in esu carnium; ita ut quidquid A. P.
ad cibum pertinet, terrestre quoddam sit omne; 32
quare terram comedere dicitur. Inimicitiam vero habet cupiditas ex natura cum sensu, quam symbolice mulierem appellavit: verum ubi tutores vel defensores caussae videntur esse cupiditates pro sensibus, sunt tamen certo certius adulatores machinantes more inimicorum. Et certatorum utique mos est, ut per ea, quae concedunt, maiora perpetrent damna. Oculos nempe convertunt in ruinam visus, aures ad gravem auditum et ceteros sensus ad insensibilitatem; efficiunt etiam integritati corporis dissolutionem ac paralysin, omnem auferentes sanitatem et plurimas easque pessimas inaniter construentes aegritudines.

Quare maledictio mulieris est multiplicatio tristitiae et gemituum, in tristitia parere et conversio ad virum suum et ab eo regi? **)

---

*) Genes. 3, 14 sq. **) Ibid. v. 16.

§. 49. Haec omnia patitur quaecumque vitae consors est viri, non sicut maledi sed sicut necessaria. Symbolice vero sensu nus saevo subiicitur labori dolorique, domest turbationibus ictus ac sauciatus. Famulatu sensus sunt isti: oculorum visus, aurium aud rium olfactus, oris gustus, tactuum appulsus. iam mali improbique vita dolorosa est et eg cesse est, ut et omnia secundum sensum p timore ac dolore commixta sint. Ad mente versio fit sensus ad virum, non ut ad s nam (tamquam mulier) subiecta est, ut pru tamquam ad dominum, eo quod praeelegerit tius) quam iustitiam.

Cur ut serpentem et mulierem maledictio relative ad ipsos, non tamen sic virum, ram assumit, dicens: Maledicta terra pro in tristitia comedes illam: spinas et tribu minabit tibi et edes foenum agri: in sud tus tui edes panem tuum? *)

§. 50. Quoniam intellectus spiratio es haud aequum duxit maledicere ei condigne, vertit maledictionem in terram et culturam ei Terra autem connaturalis homini corpus es agricola intellectus. Quum virtute studioque ditus ruricola, procreat et corpus fructus sa nitatem, optimam sensationem, robur, pu nem. Sin autem saevus est, contra accidun maledictionem subit corpus, operarium sumen lectum incastigatum et insanum. Fructus au nihil est ex utilibus, nisi spinae et tribuli, et timor, ceteraque vitia, dum percutiunt telis confodiunt intellectum cogitationes. C tem herba est per symbolum; quoniam sese

*) Genes. 3, 17 — 19.

in brutum ex rationali, neglectis cibis divinis; qui sunt per verba et leges datas regendae voluntati *) a philosophia condonati. P. A.

Quid est: Donec revertaris in terram, de qua sumptus es? non enim de terra sola creatus fuit homo, verum etiam ex divino spiritu. **) 34

§. 51. Primum terrigenam terra caeloque compactum fuisse constat: verum quia non constitit incorruptus, sed mandatum dei despexit, ex optima parte effugiens caelo, totum se mancipium terrae dedit, crassiori ac graviori elemento. Deinde si quis virtutis desiderio arsit, quae immortalem facit animam, omnino adeptus est sortem caelestem. Quia vero voluptatis aemulus fuit, qua mors acquiritur spiritualis, terrae se rursum tradidit: quamobrem dictum, terra es et in terram reverteris. Mali ergo et pravi tum principium, quum finis terra est; virtute vero praediti caelum.

Quare terrigena mulierem suam vocat vitam et asserit: Mater es omnium viventium? ***)

§. 52. Primum familiare id nomen protoplastae mulieri posuit *vitae*, quoniam fons futurus erat futurae post ipsos universae generationis. Secundo fortassis quia non de terra sumpsit exsistentiam substantiae suae, sed ex vivente, ex una nempe viri parte, sive costa formata in mulierem, ideo vita est nominata; quia ex vivente primum facta est, et primi P. A.
ratione praediti ex ipsa generandi erant. Fieri ta- 35
men potest, ut metaphorice audiatur: nam sensus, quae symbolice mulier est, nonne iure vita appellatur? quia vivens a non vivente per sensum potissime di-

*) Vel: *leges voluntarias sive ex voluntate provenientes.*
) Hoc fragmentum servatum ab Ioann. Damasc. Parallel. Sacr. p. 748. A. legitur Vol. VI. p. 208 sq. ed. nostrae. Cf. Genes. 3, 19. *) Ibid. v. 20.

stinguitur, quo et imaginationes impetusque aguntur: nam utriusque caussa sensus est. Et revera sensus est mater viventium omnium: sicut enim sine matre nulla fuit generatio, sic et sine sensu vivens (animal).

Cur deus tunicas pelliceas facit Adae et mulieri eius et vestit eos? *)

§. 53. Fortasse aliquis litteram derideat, intuens vilitatem apparatus tunicarum, ac si minime dignae sint operatione talis et tanti creatoris. Vir tamen degustans de sapientia et virtute, iure meritoque deo decens existimabit hoc opus, ut inaniter laborantes doceat sapientiam; qui parum curantes procurare utilia, miseri honoris furore capti, sese dederunt commoditati, odio habentes studium sapientiae virtutisque et amantes vitam splendidam et humanae **) artis sapientiam a bono abhorrentem. Et nesciverunt miseri, nullatenus indigentem frugalitatem fieri quasi cognatam atque vicinam, lautum autem nitorem ceu inimicum procul inde amandatum degere. Pelliccea ergo tunica, si vere iudicetur, nobilior possessio aestimanda est, quam floridis coloribus contexta purpura. Ad litteram itaque sic habet; ad mentem vero tunica pellicea symbolice est pellis naturalis, id est corpus nostrum. Deus enim intellectum condens primum, vocavit illum *Adam*; deinde sensum, cui *vitae* nomen dedit; tertio ex necessitate corpus quoque facit, *tunicam pelliceam* illud per symbolum dicens: oportebat enim ut intellectus et sensus velut tunica cutis induerent corpus; ut factura ipsa quoque divina virtute digna prius appareret. Siquidem humani corporis apparatus a quanam potentia melius decentiusque construi potest, nisi a deo? quapropter paravit, simulque induit; ubi humanum ar-

*) Genes. 3, 21. **) *Vel manufactae.*

dumentum alii parant, et alii induunt, connaturalem vero istam tunicam, corpus scilicet, eiusdem erat opus tam parare, quam paratam induere.

Quibusnam dicit: Ecce Adam factus est tamquam unus ex nobis ad cognoscendum bonum et malum? *)

§. 54. Unus ex nobis pluralitatem ostendit; ne forte loquatur cum suis virtutibus, quibus tamquam P. A. instrumentis usus fecit universitatem rerum. Illud 37 autem *tamquam*, instar aenigmatis similitudinisque et comparationis, non vero dissimilitudinis (*al.* similitudinis) est declarativum: aliter enim noscitur apud deos bonum intelligibile et sensibile, quemadmodum etiam contrarium et aliter apud homines. Quoniam quo distinguuntur naturae inquirentium et comprehendentium atque rerum, quae percipiuntur comprehenduntur quo certo (eo) et ipsa virtus comprehensiva. Haec autem omnia in hominibus similitudines sunt et formae imaginesque; verum apud deos prototypa, indicia, et lucidiora exemplaria subobscurorum. Ingenitus autem atque increatns ille pater se adiungit nemini, nisi intendens dilatare honorem virtutum suarum.

Quid est: Ne forte porrecta manu sumat de ligno vitae, edat et vivat in aeternum? non enim dubitatio, neque invidia est in deo **).

§. 55. Verum est nec dubitare ***), neque invidere deum; utitur tamen plerumque rebus nominibusque dubiis, annuens fere caput illud, ut homo. Duplex enim est, ut dixi, superius caput: aliquando, non ut homo, deus; et aliquando sicut homo instruit filium,

*) Genes. 3, 22. **) Ibidem.

***) Legitur hoc fragmentum ex Ioanne Monacho. vol. VI. p. 232. ed. nostrae.

sic dominus deus moneat te. Primum i principatus est, secundum vero disciplinae; mae introductionis in instructionem, ut etiam tarium insinuetur. Quoniam illud *Ne forte* haesitatio dei, sed relatio ad hominem nat haesitantem, atque denunciatio affectionis in stentis. Quum enim occurrit alicui apparenti dam alicuius rei, illico statim supervenit im apparens, ab ipso apparente caussatus. Und cunda dubitatio haesitabunda, huc illuc anim hens, utrum possidenda (vel acceptanda) res s ne; et ad istud secundum fortassis respectu sentia. Enim vero divinitas incapax est cuiusq litiae; nullo modo potest fieri ut invideat aut talitatem aut aliud quippiam bonum alterius. mentum est firmissimum; nam a nullo rogatu dum condidit; indomitam et inordinatam patib essentiam benefactor propitius dulcem ac mit ciens, magna bonorum harmonia atque ordine ta chori; et plantavit lignum vitae verus ipse e prio ingenio luminoso. Praeterea nullo inter atque hortatore usus est in communicanda (h incorruptione. Verum dum intellectus purissim stitit, nullam apparentiam prae se ferens nec neque sermonis mali, securus erat decorum ducem qui se adduceret ad pietatem, quae est bia verissimaque immortalitas. Ex quo autem converti ad pravitatem, mortalem cupiens aberravit ab immortalitate: namque malitiam i talem reddi dedecet, inutile etiam accidit sul quoniam quanto longaevior sit malus atque im bus, eo magis miser est quum aliis, tum sib mnum grave.

Cur nunc appellavit paradisum voluptatem *), q

*) Melius fortasse Cod. C. *voluptatis*.

hominem emittit de illo ad operandam terram, ex qua sumptus est? *)

§. 56. Agriculturae distinctio patet, quum in paradisi statu exercens culturam sapientiae tamquam in arboribus colendis atque immortalibus perquam utilissimis fructibus vescens immortalitate et ipse donabatur. Deinde eiectus de loco sapientiae, contraria experiretur imperitiae opera, quibus corpus coinquinatur et occaecatur intellectus, atque penuriam passus proprii cibi, tabescit usque ad mortem diram. Quare nunc in contemptum insipientis nuncupavit paradisum *voluptatem*, ut opponeret dolorosae ac saevissimae vitae. Enim vero quae in sapientia agitur vita, libera (vel liberae) laetitiae voluptas est, et fruitio animae rationali familiarissima; altera vero (vita) sapientiae expers et dura et dira comperitur: etsi nimium decipiatur a cupitatibus, quas et antecedit et sequitur dolor.

P. A.

Cur contra paradisum collocat Cherubim, et igneum gladium, qui vertebatur, ad custodiendam viam ligni vitae? **) 40

§. 57. Cherubim designant duas priores, quae apud divinitatem sunt, virtutes, creativam scilicet et regiam; quarum una nomen gerit *dei*, altera sive regia, *domini*. Forma creativae pacata lenisque et benefica est virtus; regiae autem legislatrix et castigatrix. Porro igneum gladium symbolice nominat caelum: aether enim flammei coloris est et versat se circumlatus circa aevum (vel universum). Haec ergo omnia istam custodiam sumpsere paradisi, puta quod praesides sunt sapientiae instar speculi: quoniam, ut exemplo utar, speculum quoddam sapientia mundi

*) Genes. 3, 23. **) Ibid. v. 24.

fuit divinarum virtutum, iuxta quas perfecta est, et gitur dispensaturque universitas istiusmodi rerum. sapientiam vero via vocatur philosophia (amor studium sapientiae); quando quidem philosophia p dita est virtus creativa, philosophica et regia, p sophus etiam mundus. Sunt tamen aliqui, qui ign gladium solem esse arbitrentur; eo quod secun conversionem et circumactionem denotat tempora nua, ut custos vitae, et*) cuiusque rei, quae s vitae omnium.

An recte dictum fuerit de Cain: Acquisivi ho nem per deum? **)

§. 58. Distinguitur esse ab aliquo et ex al et per aliquid. Ex aliquo, sicut ex materia; ab quo, ut a caussa; et per aliquid, sicut per ins mentum. Atqui pater et creator universorum no instrumentum, sed caussa; ergo deflectit a sano silio, qui dicit non a deo, sed per deum factum quod factum est.

Quare iunioris Abel prius artem describit, dic Fuit pastor ovium; Cain autem operabatur ram? ***)

§. 59. Quoniam etsi tempore iunior erat probo probus, verum probitate senior erat: quapro nunc, quum conferenda sint inter se ipsorum f anterior constitutus est. Quare unus ex eis a exercet et curat animantia, quamvis ratione care pastorale nimirum lubenter sibi concilians opus, q est principatus regnique (quasi) praelusio; alter terrenis et inanimatis (rebus) operam dat.

---

*) *et* addidi e Ms. C. alias altero in genere nas sententia huiusmodi: *Custos nimirum est vitae, quic servit vitae omnium.*

) Genes. 4, 1. *) Ibid. v. 2.

P. A.

ur Cain post dies primitias fructuum *) *offert;* 42
Abel autem de primogenitis et de adipibus **) *non*
post dies? ***)

§. 60. Inter sui ipsius amatorem atque dei amanimum discrimen affert. Alter enim sumpsit sibi imitias fructuum et deum impie secundariis (infeoribus) dignum fecit. Nam illud *post dies*, non atim; et *de fructibus*, non de primis fructibus, tam prodit iniquitatem. Alter vero, primogenitos aioresque natu offerebat sine mora in omnibus; ut ic pater (vel a patre) non aspernaretur.

ur primum a Cain initio ducto, secundo loco meminit eius, quum dicit: Respexit deus ad Abel et ad munera eius; ad Cain vero et ad sacrificia illius non advertit? †)

§. 61. Primum, quia (bonus) qui natura primus t, non primus sensibilis est cuiquam, nisi suo tempre et ex moribus sanis ††). Secundo, quia duo nt (distincti) bonus et malus, bonum admittit, vins eum boni amatorem et virtutis studiosum: quem aevidens in eam partem pronum in ordine naturae, cusat et aversatur malum. Optime itaque non P. A.
lata, sed oblatores munerum ante munera vidisse 43
t deum: nam homines in copiam respiciunt munem probantque; deus autem in animae veritatem, iclinans (vel declinantis) ab ambitione et illusione.

---

*) Vel ita: *post dies primitiarum, primitias offert.*

**) *Sive crassis.*

***) Genes. 4, 3. 4. †) Ibid. v. 4. 5.

††) Sic explicare placuit locum obscurum, quem alio odo interpretatur glossarius: „*Primum illud* non ita oportet accipere, quod primus sit, qui (primum) nominatur, ut Cain; sed qui tempore opportuno et ex sanis moribus obtulit munus, ille est natura primus."

Quam distinctionem habet munus a sacrificio? *)

§. 62. Ille, qui mactat sacrificium divisione facta, sanguinem circa aram fundit et carnem fert domum. Qui vero instar muneris offert, totum, ut visum est, offert acceptanti. Sui itaque ipsius amator distributor est, sicut Cain; amator vero dei munerator est, sicut Abel.

Unde scivit Cain suam oblationem non placuisse deo? **)

§. 63. Forsitan resolvit dubium caussa superaddita, tristitia enim invasit eum et concidit vultus eius; ergo pro indicio sumpsit maerorem, non placite mactans: quum laetitia et gaudium decebat mactantem illibate.

Quid est: non quod non recte offeras, sed quod (vel nisi) recte non dividas? ***)

§. 64. Ante omnia, recta vel non recta divisio nihil est aliud, nisi ordo. Per ordinem autem universus mundus et huius partes factae sunt. Quoniam et mundi conditor quum indomitam inordinatamque et patibilem vim ordinare coepit, sectione usus est et divisione. Nam gravia et deorsum prona ex natura (*sc.*) terram et aquam in medio universi posuit, aëra vero et ignem sursum ob levitatem sublevatos. Puram autem naturam caelum segregans et separans circa omnia (*sive* universum) circumvexit, ut invisibilis (*fortasse:* visibilis) cunctis esset, inter se continens universim universum. Illud autem ex seminibus humidis aridisque fieri animalia et plantas quid aliud est, nisi sectio separatioque distinctionis? Hunc ergo ordinem necesse est imitari univer-

*) Genes. 4, 4. 5. **) Ibid. v. 5. ***) Ibid. v. 7.

sorum in rebus omnibus, maxime in gratia vel agenda vel habenda, qua vocamur ut vices quodammodo retribuantur impense maiora nobis tribuenti. Praeterea gratias referre deo *) in se ipso seorsum rectum est; non autem primum (auctorem) **), neque ex primitiis novella munera recipere eum (nostra negligentia) improbandum. Quoniam non oportet priora, quae dantur in creatis, sibi, secunda vero sapientissimo (creatori) offerre: quae est divisio vituperanda et improbanda, praeposterum referens ordinem.

P. A. 45

Quid est: Peccasti, quiesce? ***)

§. 65. Oraculum profert quam utile. Quoniam nihil omnino peccare maximum est bonum: qui vero peccat et erubescens pudore afficitur, cognatus est eius, iunior, ut ita dixerim, maioris. Sunt enim, qui de peccatis tamquam de rectitudine exsultantes, difficili sanatu, imo insanabili morbo laborent. †)

Cur bonum in manum tradere mali videtur, quum dicit: Ad te conversio eius? ††)

§. 66. Non in manum tradit, sed est variata auditio: quoniam loquitur non de pio, sed actione peracta, dicens ad eum: huius impietatis conversio ac respectus apud te est. Noli ergo necesitatem caussari, sed morem tuum; ut et istic voluntarium repraesentet. Illud vero *tu princeps eris illius* iterum annuit ad operationem: primum utique inique agere incepisti et ecce magnam iniuriosamque

---

*) Cf. Fragm. ex Ioann. Monacho collect. vol. VI. p. 229 sq. ed. nostrae.

**) Verti poterat etiam sic: *primo momento.*

***) Genes. 4, 7.

†) Hoc quoque fragmentum ab Ioanne Damasceno p. 751. C. servatum legitur vol. VI. p. 212. ed. nostrae.

††) Genes. 4, 7.

iniquitatem sequitur alia quoque iniustitia. Itaque praecipuum omnis iniuriae voluntariae id esse existimat arguitque.

*Cur in campo fratrem occidit? *)*

§. 67. Ut quum (*al.* Ne) iterum seminando vel plantando, infecunditas vel sterilitas omnino superveniat, nefandae occisionis memor reprehendatur. Quoniam non erat eadem humus futura, postquam coacta est bibere de humano sanguine praeter naturam, ut cibum germinaret ei, qui imbuit illam sanguine coinquinante.

*Cur qui scit omnia, sciscitatur fratricidam: Ubi est Abel frater tuus? **)*

§. 68. Vult hominem de se ipso fateri sua sponte, ne omnia de necessitate fieri comminiscatur. Qui enim ex necessitate occidisset: ut invitus operatus, invitus confessus esset. ***) Quandoquidem quod non in nobis est, accusationem non meretur. Volunterie vero peccans negat: nam poenitentiae obnoxii sunt peccantes. Cunctis ergo partibus legislationis illud contexit, quod mali non est caussa divinitas ipsa.

Quare velut homini respondens, dicit: Nescio; numquid custos fratris mei ego sum? †)

§. 69. Athei sententia est non putare divinum oculum per omnia penetrare et cuncta simul intueri, non solum visibilia, verum etiam quicquid in adytis, profundis abyssisque. Quomodo nescis, dixerit ei aliquis, ubi (vel quum) frater tuus sit? et quid

*) Genes. 4, 8. **) Ibid. v. 9.
***) Vel: *invitus se occidisse fateretur.*
†) Genes. 4, 9.

si ignorasti, quum quartus adhuc homo esset *) ille in mundo una cum ambobus parentibus unicoque fratre. Ad haec illud dictum, *non sum custos fratris mei*, o quam pulcra apologia! Et cuinam alteri potius oportebat te, quam fratri custodem ac tutorem esse? Quod si violentiae, iniuriae, fraudi, homicidio, quae sunt nimis foeda abominandaque opera, diligentiam adhibuisti, quomodo fratris salutem tamquam negotium supervacaneum posthabuisti?

Quid est: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra? **)

§. 70. Hoc maximo exemplo est. Nam divinitas auscultat dignis, quamquam defuncti sunt, vivere eos sciens incorpoream vitam: a precibus autem malorum avertit faciem, etsi virentem vitam agant, quum arbitretur illos a vita vera emortuos esse, corpus sepulcri more in se gerentes, miseram animam in illo sepelientes.

P. A. 48

Cur maledictus asseritur super terra? ***)

§. 71. Extrema mundi pars terra est; ista ergo maledicente (vel maledicta), aestimandum est competentes maledictiones cetera quoque elementa ei obiicere, fontes, fluvios, mare, aera, ventum, ignem, lucem, solem, lunam, stellas, et communiter totum caelum. Namque si inanimata terrenaque natura, fuga detrectans militat adversus iniuriam, cur non potiore iure mundiores naturae? Quicum vero mundi partes bellum gerunt, quam ille in posterum habiturus sit spem salutis, ego ignoro.

Quid est: Gemens et tremens eris super terra? †)

---

*) Vel: *sis tu*. **) Genes. 4, 10. ***) Ibid. v. 11. †) Ibid. v. 12.

§. 72. Ratio est et haec generalis: enim malis aliqua sunt, quae statim utique tur, aliqua vero sunt futura. Enim vero mores adducunt, et quae illico (adsunt), ferunt.

*Quid est: Maior est caussa (mea), (quam) tas me? *)*

§. 73. Profecto nulla est aerumna ... quum derelinquat et despiciat deus; nam ... nimis dura est insipientium anarchia: despi... magno rege et decidere ut abiectus ex regi... cipatus inenarrabilis miseria est.

Quid est: Omnis qui invenerit me, occidet ... vix esset alius homo praeter parentes ...

§. 74. Primum poterat a mundi ... mnum perpeti, quae quidem ad utilitatem, ... norum communitatem factae sunt, nihilo ... exiguam vindictam capiebant a malis. Sec... bestiarum et reptilium damna metuebat; ... natura peperit ad vindictam iniquorum. T... tasse de parentibus etiam quis opinetur, q... vum luctum, primumque eventum malum ... nescientibus quid esset mors.

*Cur omnis, qui occiderit Cain, septem exsolvet? ***)*

§. 75. Quum octo partibus anima ... stet, ex rationali individua et irrationali ... partes distingui solita, in quinque sensus ... in vocis instrumentum et geniturae, mali ... septem istae partes in caussis exsistunt; u...

---

*) Genes. 4, 13. **) Ibid. v. 14. ***) Ibid.

sub iudicium cadunt: mors autem principis praesi- P. A.
dis (mentis sc.) proprie est illa quae in eo sedet 50
malitia. Quicumque ergo mentem occidit, intermiscens insensatum (insipientiam) pro sensu, hic dissolutionem faciet irrationalium quoque septem partium. Quoniam ut habuerit ex virtute (partem) principalis dux, sic componuntur et partes ei subiectae.

Cur signum ponitur fratricidae, ne eum occidat omnis, qui invenerit eum? quum oportebat contra facere, in manum nempe tradere ad interitum. *)

§. 76. Primum, vivendi commutatio naturae mors una est: at expertes gaudio continuae tristitiae et pavores meri, bona spe vacui, plura et gravia et multiplicia inferunt mortes sensibiles. Secundo, statim sub principium vult ipsam de animae incorruptibilitate enarrare legem, et illos qui felicem reputant istam solam in corpore vitam, confutare ut fallaces. Ecce enim unus (fratrum) amborum, ingentium (vel iam dictorum) malorum reus est, impietatis et fratricidii; et adhuc vivit, proles gignit, urbes condit. Alter vero in pietate laudatus, fraude perimitur; non tantum evidenter dominica voce clamante, quod P. A.
nec sensibilis ista vita bona est, neque mors mala, 51
verum etiam quod nec illa (vita), quae in carne est, vita est: sed alia datur senio carens et magis immortalis, quam incorporeae animae sortitae sunt. Illud enim de Scylla poetae dictum **), *Id tibi non mortale, sed immortale malum est*, de male vivente longamque vitam per multos annos agente familiarius assertum sit. Tertio, quoniam ante omnia enorme Cain perpetravit fratricidium, immemorem fere iniu-

---

*) Genes. 4, 15.

**) Hom. Odyss. XII, 118. ἡ δέ τοι οὐ θνητή, ἀλλ' ἀθάνατον κακόν ἐστιν.

riae se illi praebet, pacatissimam legem pro p
delicto imponens cunctis iudicibus; non quod n
non deperdant, sed ut quiescentes modicum lon
mitate, misericordiam supra atrocitatem colant.
vero (deus) sapientissime familiaritatis et intelli
tiae praescripsit canonem de primo peccatore;
interficiens homicidam, verum alio modo deper
illum. Quoniam vix permisit una cum generat
patria ipsum annumerari, sed proscriptum non s
a parentibus, sed ab universo hominum genere
monstrat, separatam illi seiunctamque e rationali
cie gentem designans, tamquam expulso profug
et converso in bestiarum naturam.

Cur Lamech post quintam generationem se rep hendit de maioris sui Cain fratricidio; dicens scriptura ait, uxoribus suis Addae et Sellae: rum occidi in vulnus mihi et adolescentulum in plagam: quoniam si septies vindictae cap tur ex Cain, ex Lamech utique septuagies ptem? *)

§. 77. In numeris unum prius decimo est ordine, tum virtute; primum enim principium es elementum et mensura: decimus vero numerus p rior et mensuratus, tum ordine, tum virtute se dus: ergo et septenus septuagenario anterior es origine et vetustior; septuagenarius vero septeno nior est et generationis calculum habet. Hisce sitis, primus qui peccavit, aeque ac si consta nesciret (malum), primi ancipitis numeri in puta unius, simplicius castigatur. Secundus vero quod pro exemplo habuit primum, ut excusari possit, reus est voluntarii peccati; et quia non a pit honestam sapientiam ex simpliciore illo suppl

*) Genes. 4, 23 et 24.

consequens erit, ut et illud patiatur et insuper recipiat secundum istud, quod in denario (numero) est. Sicut enim in hippodromis idem ipse est equiso, qui primum secundumque praemium accepit *), sic aliqui malorum proni in iniustitias, victoriae assequuntur P. A.
miserum triumphum; ac deinde supplicio duplici ca- 53
stigantur, tum primo quod in uno, tum secundo quod in denario. Propterea et Cain **) auctor exsistens homicidii, quum ignoravit gravitatem inquinamenti, eo quod antea nunquam occurrerat mors, poenam luit simpliciorem, septuplum in unitatis ordine. Imitator autem eius quum haud posset ad eandem apologiam ignorantiae confugere, duplicem debet sustinere poenam, quum parem similemque illi, tum alteram inter decades septuplam. Etenim secundum legem septuplum agitur iudicium. Primum de oculis ***), quia illicita viderunt. Secundo de auribus, quia indebita audierunt. Tertio de olfactu, fumo et vapore seducto. Quarto de gustu, qui servit voluptati ventris. Quinto de tactu, quo praeter priorum sensuum opus commune in praevalentia supra spiritum, superadduntur et cetera separatim, ut captivitates urbium, interceptiones hominum subversionesque arcium civitatis, in qua consilia habitant. Sexto de lingua et vocis instrumentis, tacendo dicenda, dicendoque tacenda. Septimo de ventre humiliori, qui immoderata libidine cupiditates accendens extollit. Hoc est illud dictum, quod septuplum ultionum sumptum fuit ex Cain; ex Lamech vero septuagesies septem praedictis de caussis: eo quod secundus iste

---

*) Vel cum Gloss. „In Olympicis ludis quantam pendunt equitanti mercedem victoriae, duplam equisoni, qui „equum instruxerit." **) Hoc fragmentum ab Ioann. Damasc. p. 776. E. servatum legitur vol. VI. p. 216. ed. nostrae. ***) Ad verbum: *per oculos* vel *oculis*, sic etiam infra.

peccans, nec doctus poena primi delinquentis et eiusdem omnino percipit supplicium, quod simplicius est, ut in numeris unum, et multiplicem poenam aequalem denario inter numeros.

Quare Adam generans Seth, superinducit dicens: Suscitavit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain? *)

§. 78. Vere est Seth semen aliud et principium alterius nativitatis Abel secundum naturalem quandam rationem. Nam Abel similis est desuper deorsum venienti, quapropter iniuriose obiit; Seth vero gradienti deorsum sursum, quare etiam crescit. Et ad fidem huius rei, *Abel* explicatur *relatus oblatusque sursum ad deum:* at omnia sursum evehi non decet, sed tantum bona; deus enim malorum nullo modo caussa est. Ideo quod indistinctum est atque incertum, commixtum conturbatumque, mixtam habet etiam condigne laudem ac vituperationem: laudem, quia caussam honorat; et vituperationem, quoniam ut fortuito res accidit, ita se habet, non consilio inito neque gratiis actis. Proinde et natura gemellos ab illo separavit; bonum immortalitate dignum effecit, resolvens in vocem intercedentem apud deum; pravum vero corruptioni tradidit. *Seth* autem exponitur *irrigatus*, iuxta variationem plantarum, quae per rigationem crescunt, pullulant fructusque ferunt. Haec autem symbola sunt animae; ita ut non cunctis rebus aeque caussam asserere liceat divinitatem, sicut bonis, ita etiam malis, sed solum bonis; quae sola expedit viva plantari.

Cur filius Seth Enos speravit invocare nomen domini dei? **)

---

*) Genes. 4, 25. **) Ibid. v. 26.

§. 79. Enos explicatur homo; accipitur autem nunc non totum mixtum, sed animae pars rationalis, intellectus; cui convenit proprie sperare: nam irrationalia animalia expertia sunt spei. Spes autem praesagium quoddam gaudii est; ante vero gaudium exspectatio bonorum est.

*Quare post spei mentionem dicit: Hic est liber generationis hominum? *)*

§. 80. Praedicta hinc fide digna facit. Quid est homo? Homo est, spei prae ceteris animalium generibus copiosam miramque partem sortitus. Id autem quasi in ipsa natura inscriptum, est celebratum: namque suapte natura sperat intellectus humanus.

*Cur in genealogia Adam, non amplius memorat Cain, sed Seth? quem ait secundum speciem ac formam suam esse. Unde generationes ab illo productas incipit retinere in genealogiam. **)*

§. 81. Nefandum brutumque homicidam nec P. A. in rationis neque in numeri ordinem referre liceat, 56 nam fimi instar reiiciendus est, ut quidam dixit, talem eum fuisse ratus. Quare neque terrigenae patris successorem eum indicat, neque caput posteriorum generationum; sed utrumque illibato distribuens praestat Seth, qui est potor aquae, ut a patre irrigatus et in suo incremento provectuque spem gignens. Quapropter haud inconsulto ac frustra istum secundum speciem formamque patris dicit, ad reprehensionem maioris; qui ob foeditatem homicidii nihil patrium in se praefert secundum corpus aut animam. Quare illum seiunxit a cognatione, huic autem partem distribuens dedit nobilitatem maioritatis.

*) Genes. 5, 1. **) Ibid. v. 3.

animae de malitia ad virtutem, sicut
dentium in laqueum. Ecce enim vir
una cum genitura ipsa initium fecit p
cere autem deo dicitur; quamvis enim
(natus fuit) perseveret in pietate, no
ei tempus illud (residuum) reputatum
dabilem vitae rationem, quia placuit p
Haec autem dicuntur, non quod fortas
fortasse potuit alias apparere. Sed
probat; nam indulgentia in Cain comm
non diutinam temporis intercapedinem
quod Enoch poenitentiam exercuit, n
gentiam poenitentiam producere solere.

Cur poenitentiam colens Enoch, ant
dicitur vixisse annos centum et sexa
post vero poenitentiam ducentos? †)

§. 83. Illud centum et sexaginta
lescit ex singulari additione decem
unitate ad denarium usque, ut I. II.
VII. VIII. IX. X., quorum summa

em: quorum compositio (cum praemissis) parit cen-
um et sexaginta quinque. In his autem numeri pa-
es duplum superant impares: nam femina est vio-
entior quam mas, more praepostero, quo improbus
ominatur in probum, sensus in mentem, corpus in
ensum, materia in caussam. Bis centum autem, in
uibus poenitentia exercita fuit, ex duplici cente-
ario coagmentatur; quorum prior centenarius P. A.
numerus) purgationem innuit ab iniustitia, alter 58
ero plenitudinem virtutis consummatae. Etenim
b aegrotanti corpore ante omnia abscindenda est
ars morbosa, eique deinde inferenda curatio: haec
nim prima est, illa vero secunda fit. Praeterea bis
entum numerus ex quaternis constat; gignitur enim
elut a semine, ex quatuor trigonis, ex quatuor te-
agonis, ex quatuor pentagonis, et ex hexagonis
uatuor, quatuorque heptagonis: figitque, exempli
ratia, in septenario gradum. Trianguli vero quatuor
unt isti, I. III. VI. X., qui conficiunt XX. Tetra-
oni autem quatuor, I. IV. IX. XVI. faciunt XXX.
x pentagonis quatuor, I. V. XII. XXII. colligitur
L. Hexagoni porro quatuor, I. VI. XV. XXVIII.
ant, L. Et heptagoni quatuor, I. VII. XVIII. XXXIV.
ciunt LX. Haec omnia composita exhibent bis centum.

*ur poenitentiam agens, annis trecentis sexaginta quinque vixisse dicitur? *)*

§. 84. Primum annus dies habet trecentos se-
aginta quinque: illius ergo poenitentis vitam sym-
olo signavit solaris orbitae. Deinde quemadmodum
ol est caussa diei et noctis; diei gyrum agens su-
ra hemisphaerium terrae et noctis sub terram, sic
tiam vita poenitentis ex tenebris et luce constat;
x tenebris, puta ex casibus perturbationum et iniu-

*) Genes. 5, 23.

Quare decedente Enoch, superinducit i deo? *)

§. 85. Primum quod immortales declarat; quippe et corpore exutae, it Secundo laude prosequitur poenitentem, severavit in eadem mutatione morum, sit usque ad consummationem vitae: ec nulli citius expleri videntur, gustata p que spe data sanitatis, denuo in eun morbum.

Quid est: Non inveniebatur, quia tr deus? **)

§. 86. Primum finis proborum ac s est mors, sed translatio accessioque ad a Secundo mirificum aliquid factum est; pr rapi, ita ut invisibilis esset: tunc en niebatur. Pro indicio est quaeri ipsun lem, non solum ab oculis eorum raptum dem translatio in alium locum nihil aliu

: terrenis his rebus in caelum secundum divinam ciem tunc sibi apparentem *) superiora est secutus, l ut proprie dicam, ascendit.

uomodo illico in ipsa nativitate Noe, pater eius dicit: Iste quiescere nos faciet ab operibus et a tristitiis, deque terra, cui maledixit dominus deus? **)

§. 87. Non nisi gravi de caussa sanctorum pa-es vaticinati sunt: nam etsi non semper neque de ıni re, verum saltem semel et ob unum, quod no-rint, quicumque digni facti sunt laude prophetica. əque inane et hoc symbolum exemplorum est, quon-n iustitiae cognomen quoddam est Noe; de qua rticeps factus intellectus requiescere nos facit de ılitia operum, liberat a tristitiis timoribusque, se-ros et laetos reddens. Facit ut requiescamus etiam terrena ista natura maledicta, quam dolore affectum e corpus attigit, maxime in iis qui caussam prae-nt atque conterunt vitam suam voluptatibus. At-men attento rerum eventu ad litteram, fallitur va-iniom iam prolatum; quia iuxta istum virum, non asi sedatio fit malorum, sed vehementior obstinatio ingentes aerumnae et inauditus eventus diluvii. P. A. ı autem diligenter attende, quod decimus est Noe 61 terrigena.

ui sunt tres Noe filii, Sem, Cham, Iapheth? ***)

§. 88. Symbola sunt haec nomina trium rerum ımanarum, boni et mali et indifferentis. Sem emplum boni et Cham mali et Iapheth indiffe-ntis.

---

*) Tam obscurum videtur dictum, ut possit etiam verti, *undum modum, quo tunc poterat apparere deo.* **) Ge-s. 5, 29. ***) Ibid. v. 32.

Cur ex quo appropinquavit diluvium, in multitudinem crescere dicitur genus humanum? *)

§. 89. Semper divinae gratiae praecedunt iudicium; quoniam opus dei prius est benefacere, deperdere vero postmodum sequitur. Ipse tamen amat et solet, quando mala sunt futura gravia, ut producatur antea maiorum multorumque bonorum copia. Hoc pacto etiam Aegyptus, quum septem annorum futura esset infecunditas, ut ipse dicit propheta **), totidem annis continenter fecundissima facta est per F.L. beneficam et salutarem vim (creatoris) universorum. Eo autem (modo) quo benefacit, edocet abscedere et abstinere se ipsos a peccatis, ne bona in contraria demutentur. Propterea et nunc in generosam virtutem creverunt civitates de libertate morum: ut si qua postea corruptio superveniat, proprias improbarent nequitias extraordinarias atque irremediabiles; minime pro caussa habentes divinitatem, quae immunis est malitia et malis: sola enim bona prius largiri est eius opus.

Quid est: Non permanebit spiritus meus in hominibus in aeternum, quia carnes sunt ipsi? ***)

§. 90. Oraculum est velut lex prolatum: Divinus enim spiritus non est aëris motus, sed intellectio et sapientia; sicut et super illum, qui dominicum tabernaculum artificiose construit, is est Beselicl, influit, quum dixit: *replevit eum divino spiritu sapientiae et intellectionis.* Iste ergo spiritus in homines venit, sed non permanet neque perseverat. Rationem autem ipse adiicit, quum dicat: *quia carnes sunt;* carnis enim indoles aliena est a sapientia, quatenus familiaritatem init cum cupiditate. Unde pa-

*) Genes. 6, 1. **) Ibid. 41, 28—31. ***) Ibid. 6, 3.

tet, incorporeis levibusque animis nihil grave sub pede occurere, aut obstaculo esse ad cernendam P. A. intelligendamque conditionem naturae, quia purum 63 ingenium una cum constantia acquiritur.

Quare dies hominum erunt anni centum viginti? *)

§. 91. Humanam vitam praescribere videtur hoc numero, multiplicem indicans praerogativam honoris. Primo enim est ab unitatibus secundum compositionem ex quindecimali; quindecimi autem ratio est lucidioris speciei: quoniam luna in decima et quinta luce plena efficitur, mutuans de sole lumen vespere et mane illi tradens; ita ut ea nocte tenebrae vix appareant, sed totum lumen sit. Secundo centum et viginti triangulus est numerus et ex triangulis est decimus quintus. Tertio quia coalescit ex pari et impari, comprehensus vi facultatis pariter concurrentium sexaginta quatuor cum quinquaginta sex. Nam sexaginta quatuor paritas est composita ex unitatibus imparium istorum octo, I. III. V. VII. IX. XI. XIII. XV., quorum per partes reductio in quadrangulos, parit summam sexaginta quatuor: istud autem cubus est, et simul quadratum natum. Ex unitatibus autem duplicibus septem (oritur) imparitas quinquaginta sex, composita ex septem geminis paribus, generantibus alias productiones istorum, II. IV. VI. VIII. X. XII. XIV., quorum summa est quinquaginta sex. Quarto coaluit ex quatuor; ex uno triangulo, nimirum quindecim; et ex altero quadrato, nempe viginti quinque; et ex tertio quinquangulo, ex triginta quinque; et ex quarto sexangulo; ex quadraginta quinque, ex eadem analogia. Semper enim quintus accipitur secundum P. A. singulas species: nam ex triangulorum unitate quin- 64 tus fit quindecim: itidem quadrangulorum quintus ex

*) Genes. 6, 3.

unitate, viginti quinque; et quinquangulorum ex unitate quintus, triginta quinque; et ex sexangulorum unitate quintus, quadraginta quinque. Unusquisque autem ex his numerus dominicus est et sacer; quindecimis, ut probatum fuit; viginti autem quinque Liviticae est tribûs *); et triginta quinque ex duplici diagrammate est arithmeticae, geometriae et harmoniae. Verum XVI. XVIII. XIX. XXI., quorum compositio parit septuaginta quatuor, quo creantur septemmensuales (nati): et quadraginta quinque ex triplici diagrammate est. Huius autem sexdecim, novemdecim, viginti duo, viginti octo; quorum compositio parit octoginta quinque, in quo procreantur novemmensuales. Quinto partes habet quindecim et compositionem duplicem sibi propriam; quippe bis sexaginta mensura (est aetatis) omnium; ter quadraginta, idea prophetiae; quater triginta, gens; quinquies viginti quatuor, diei noctisque mensura; sexies viginti, principium; octies quindecim, splendore plenus; decies duodecim, vivifer (zodiacus); duodecies decem, sanctus; quindecies octo, cubus primus; vigesies sex, creatio (genesis); vigesies quater quinque, sensûs species; trigesies quatuor, stereometriae initium; quadragesies tria, plenitudo; principium et medium et finis: sexagesies duo, femina; centum et viginti unum, mas. Unusquisque autem istorum numerorum magis naturalis est, ut in singulis probatur. At compositio duplex est, fit enim ducenti et quadraginta, quod est signum duplici dignum esse vita: nam sicut numerus annorum duplicatus est, sic et vitam duplicem aestimare licet; unam cum corpore, alteram sine corpore donum accipere prophetiae unumquemque sanctum et perfectissimum. Sexto quis quintus et sextus exsurgit, tribus numeris multiplica-

*) Cf. Numer. 8, 24.

tis, ter quatuor quinquies; quoniam ter quatuor quinquies perficiunt sexaginta: similiter centum et viginti pariunt sequentia, quater quinque sexies; quater enim quinque sexies conficitur centum et viginti. Septimo, accepto numero viginti, in quo hominis initium est redimendi, viginti inquam, bisque terque in se ductis, ut viginti, quadraginta, sexaginta, fit centum et viginti (additis). Sed forsan non est generalis terminus vitae humanae numerus annorum centum et viginti, verum tantum eorum qui tum erant hominum, qui perituri erant diluvio post tot annorum intervallum, quod prolongavit benignus benefactor, data peccatis poenitentia; quum post dictum terminum ampliorem vitam vixere sequentibus saeculis.

P. A.

Qua ratione ex angelis et mulieribus gigantes? *) 66

§. 92. Poetae gigantes terrigenas referunt, ut terrae filios. Is (Moyses) autem improprie et frequenter usurpat id nomen, ut ostendat amplitudinem corporis procerum, atque Haicum **) (ut primum Herculem) imitantium. Commixtam autem refert istorum procreationem ex duobus, ex angelis nimirum et mortalibus mulieribus. Enim vero spiritalis est angelorum substantia, passim tamen occurit, ut hominum imitantes speciem pro rebus usurpandis sese commutent formenturque; sicut in mulieribus cognoscendis pro generatione Haicorum (gigantium). Quod si maternae nequitiae pueri aemulatores exsistant, ex paterna virtute recedentes abeant iuxta placitum voluntatis gentis pravae et ob contemptum summi numinis superbum sicut voluntariae iniuriae rei conde-

---

*) Genes. 6, 4. **) Armenii primum patriarcham nationalem, nomine *Hajk*, generosum gigantem afferunt pro exemplo cuiusque hominis fortitudine ac statura praecellentis: ut Graecis Hercules erat. *Aucher*.

mnentur. Ceterum aliquando angelos vocat dei filio quoniam non ab ullo facti sunt mortali incorpor quum sint spiritus corpore carentes. Potius aute exhortator iste (sive praeceptor Moyses) optimos pra ditosque virtute viros filios dei nominat, pessim vero et pravos, corpora (vel carnes).

Quid est: Curavit cogitabundus, quia fecit homi nem in terra, et in mente revolvit? *)

§. 93. Quidam putant **) poenitere divinitat videri his verbis; verum haud recte putant: quoni immutabilis est divinitas; nec (illud) curare co tando, neque agitare in mente, indicia poenitent sunt, sed lucidi certique consilii, quo curam prae fert agitans in mente caussam, quamobrem fe hominem super terram. Quoniam autem terra lo est miseriae, etiam caelestis ille homo, mixtura c flata ex anima et corpore, ab ipsa nativitate usq ad finem nihil aliud est, nisi corporis assecla. H ergo curare ac perpendere patrem, nullum appa paradoxum: siquidem et malitiam ante virtutem p res sibi acquirunt, impetu duplici ducti superius cto ***), corporis natura corruptibilis, et horrido (algido) terrae situ cunctorum infimo.

Cur minatus hominem delere, iumenta quoque e illo corrumpere ait, ab homine (inquiens) us ad pecus, et a reptilibus usque ad volatilia? q enim peccare poterant irrationalia? †)

§. 94. Littera sic se habet: certiores nos facit, quod non necessario ac primarie propter se ip facta sunt animalia, sed propter homines et pro s

*) Genes. 6, 6. **) Hoc fragmentum ex Ioann. Mo cho legitur vol. VI. p. 232. ed. nostrae. ***) Vel s riore, violentiore. †) Genes. 6, 7.

vitio illorum: quibus corruptis iure meritoque et illa cum istis corrumpuntur, quum non amplius sint illi, in quorum gratiam facta fuere. Ad mentem vero, quoniam symbolice homo est in nobis intellectus et animal sensus, primo principe depravato corruptoque a malitia, perit cum illo et omnis sensus, eo quod nullas habebat virtutis reliquias, quae est salutis caussa.

Cur dicit: Indignatus sum, quoniam feci eos? *)

§. 95. Primum rursus tamquam de homine narrat celebre quoddam; verum tamen proprie deus non irascitur, sed immunis est et superior omnibus perturbationibus. Vult ergo illud demonstrare, excessu usurpato, quod adeo creverint hominum iniquitates, ut vel ipsum ex natura ira carentem invitarent ac provocarent ad iram. Secundo monet sub figura, quod insipienter acta sunt etiam poenae obnoxia; quae vero ex consilio sapientiae procedunt definitive, laudabilia.

Cur nunc dicitur Noe gratiam invenisse coram deo? **)

§. 96. Primum tempus postulat comparationem. Quoniam alii omnes ob ingratitudinem reiecti sunt, iustum vice eorum ponit, gratiam invenisse asserens; non quod ipse solus dignus fuerit gratiae, quum universim totum genus humanum beneficio cumulatum fuerat, sed quia solus gratiae memor apparuit. Secundo corruptioni tradita generatione, excepta una familia, necesse erat istam residuam, velut semen et scintillam vitae futuram novi generis humani, divina gratia dignam fuisse asserere: et P. A. 69

*) Genes. 6, 7. **) Ibid. v. 8.

quae gratia maior illa est, ut idem finis ac principium fieret hominum?

Quare generationibus annumerat Noachum non ex maioribus (eius), sed ex virtutibus (propriis)? *)

§. 97. Primum, quia eius temporis homines mali erant. Secundo legem ponit voluntati; quia virtutis studioso pro vera generatione est virtus: si quidem hominibus generationes sunt homines, animis vero virtutes. Propterea dicit, *iustus erat*, *perfectus et (deo) placens.* Iustitia autem et perfectio et gratia apud deum, virtutum maximae sunt.

Quid, quod dixit: Corrupta est terra coram deo, et impleta est terra iniustitia? **)

§. 98. Rationem ipse reddidit, eo quod ob P.A.
terrae corruptionem asseruit iniquitatem: liberatio 70
enim ab ista (vel in his ***)) potius iustitia est, quam mundi partibus, caelo et terrae, tum hominibus.

Quid est: Corrupit omnis caro viam eius (vel ipsius) super terram? †)

§. 99. Ante omnia hominem amori sui deditum carnem dixit: ideo ubi antea dixerat, caro (erat), induxit non eandem carnem, sed *eiusdem*, puta hominis (vel de ipso homine); qui enim vitam ducit incultam perplexamque intemperantia, caro est. Secundo caussam spiritualis corruptionis supponit, ut verum est, carnem; quia sedes cupiditatis est, unde tamquam ex fonte scaturiunt cupiditatum ceterorumque affectuum proprietates. Tertio magis naturaliter *eius*, casus est partialis declinatus (ab *Is*), vel de recto pronominis (*Ipse*) *ipsius*. Cui enim honorem

*) Genes. 6, 9. **) Ibid. v. 11. ***) Sic Cod. A.
†) Genes. 6, 12.

eferimus, talem vix audemus proprio vocare nomine,
ed per *ipse*. Hinc et Pythagoreorum sumptum prin-
ipium, *Ipse dixit*, gloriose praedicando praecepto-
em, veriti nominatim eum appellare. Idem mos ob-
inuit et in civitatibus domibusque; nam servi de
lomino adveniente dicunt, *Ipse intrat:* et singula-
um urbium princeps dum venerit, eandem appella-
ionem *Ipse* proferunt de illo. Sed quorsum ista P. A.
rolixe a me repetita? Volui nimirum ostendere, 71
uod universorum pater est hîc memoratus: si quidem
aude celebratissima virtutum (sunt) *ipsius* bona
omnia et mira profecto nomina; itaque ob reveren-
tiam id usurpavit cautius, eo quod corruptionem (di-
luvii) inducturus erat. Casus autem pronominis (*ipse*,
ipsius) pro honore sumptus est in illis dictis: Cor-
rupit omnis caro viam *ipsius:* quoniam revera patris
viam corrupisse convincitur secundum carnis cupidi-
tates ac voluptates; nam istae sunt oppugnatrices ad-
versariae legibus continentiae, parsimoniae, castita-
tis, fortitudinis, iustitiae, quibus illa quae ad deum
conducit via, reperitur et amplificatur, ita ut totum
plane sit via trita.

Quid est: Tempus omnis hominis venit contra me, quia terra impleta est iniquitate? *)

§. 100. Qui fatum oppugnant, his et multis aliis argumentis procedunt; maxime subita morte strages faciente brevi tempore: ut in eversione domuum, in incendiis, naufragiis, tumultibus, bellis equestribus, pedestribus, navalibus, pestilentiis. Haec asserentibus eadem repetimus, quae nunc a propheta dicta sunt, ratione ab ipso accepta. Si quidem illud: *Tempus omnis hominis venit contra me*, huiuscemodi est: Omnium hominum tempus vi-

*) Genes. 6, 13.

P. A.
vendi determinatum, ecce in unum tempus restrictum 72
conclusumque est (per diluvium). Quo facto, non
amplius vivent secundum rationem fati conculcatam;
ita ut uniuscuiusque ratio in unum redacta fuerit et
simul finem sortita, nescio qua astrorum concordia
atque periodo, quibus genus mortale constanter ser-
vatur aut dissolvitur. Haec itaque, utcumque vo-
lent, accipiant, qui his student et qui illis contra
dicunt. Nobis tamen illud primum est dicendum,
contrarium vel oppositum repugnansque mirificae vir-
tuti (divinae) nihil ita comperiri, sicut iniquitatem:
ideo postquam dixit, tempus omnis hominis venit
contra me, adiecit rationem contrarii, repletam esse
terram iniquitate. Secundo tempus (ut Cronus vel
Chronus) ab hominum pessimis putatur deus, volen-
tibus Ens essentiale abscondere: quapropter dixit:
tempus cuiuscumque hominis venit contra me; quod
nimirum humanum tempus deum creant (ethnici), et
opponunt vero (deo). Attamen iam insinuatum est
ceteris quoque locis (s. scripturae), ita se habentibus:
*Longe abscessit ab illis tempus, dominus autem in
nobis est* *). Ac si dicat: pravis hominibus tempus pu-
tatur caussa rerum mundi; sapientibus vero et opti-
mis non tempus, sed deus, a quo tempora et tem-
pestates. Caussa sane non omnium, sed bonorum
tantum eorumque qui secundum virtutem sunt; sicut
enim expers est malitiae; ita etiam nec caussa. P. A.
Tertio proposito illo sermone excessum quendam in- 73
dicat impietatis, dicens totius hominis tempus adve-
nisse, omnes scilicet ubique convenisse una volun-
tate in impietatem. Alterum vero quod asseritur, re-
pletam esse terram iniquitate, huiusmodi est, quasi
nulla eius pars remanserit vacua, quae queat reci-

*) Numer. 14, 9. coll. Iesai. c. 8. Ierem. 46, 21—28.
Psalm. 80, 16.

'e ac portare iustitiam. Illud autem *Contra me* ɜm confirmat dictorum; quoniam divinae electionis icium solum est firmissimum.

(*Explicit*)
ilonis earum quae in Genesi sunt Quaestionum Solutionumque Sermo Primus.

PHILONIS IUDAEI
RUM QUAE IN GENESI SUNT QUAESTIONUM AC SOLUTIONUM
SERMO SECUNDUS.

P. A. 74

Quid est Noachi *) *apparatus?* **)

§. 1. Arcam istam si quis velit magis naturaɜr in examen vocare, inveniet humani corporis ap:atum; ut singillatim videbimus.

P. A. 75

tare de lignis quadratis arcam facit? ***)

§. 2. Primum quidem quadrati figura ubique locata constanter se habet, angulis constans res; et humani corporis natura confirmata est illitior. Secundo quod quamvis instrumentum sit cors nostrum et unaquaeque pars eius sit orbiculata, ıilo minus membra ex illis partibus composita, odam modo per vim reducunt ad quadranguli figun ipsum orbem circularem. Pro exemplo sit peıs, quod quadratum potius est, quam orbiculatum. niliter et venter, priusquam turgidus fiat cibis; t ex naturali quodam excessu; sunt enim nonnulli atrosi, quos excipi oportet ex praesenti sermone. od si tamen brachia et manus quis dispiciet termque et crura (superiora) et pedes, reperiet qua-

---

*) Sive *arcae constructio*. **) Genes. 6, 14 sqq. ***) I-. 6, 14 sqq.

drangulà omnia simul membra omnino figura contexta una cum orbiculata. Tertio lignum quadrangulum impares fere omnes prae se fert distinctiones in sua extensione; quum longitudo latitudine maior sit et latitudo profunditate. Talis est et nostri corporis apparatus, compositus extensione magna, media, exigua: magna secundum longitudinem, exigua secundum profunditatem.

Quare dicit: Nidos nidos facies arcam? *)

§. 3. Valde naturaliter; nam humanum corpus foraminibus est formatum nidorum instar: quorum unumquodque pullorum more nutritur, spiritali vi ab ipsa origine in ea penetrante: ut foramina quaedam ac nidi sunt oculi, in quibus sedem habet visus. Alii nidi aures, in quibus insidet auditus. Tertii nidi nares, in quibus latet odoratus. Quartus nidus anterioribus maior os, in quo residet gustus: magnus autem factus est, quoniam et aliud maius instrumentum vocis articulatae latitat in eo, lingua videlicet; quae, ut Socrates aiebat, huc illuc varie pulsando tangendoque vocabulum componit ac format, rationale profecto instrumentum exsistens **). Alius vero (nidus) sub cranio: quaeque membrana cerebri nuncupatur, nidus aliquis ingenii est. Sicut et pectus, pulmonis et cordis: et ambo ista intestinorum ceterorum sunt receptacula; respirationis, pulmones; et sanguinis atque respirationis, cor. Duos enim habet ventres tamquam nidos quosdam in pectore veluti receptacula: sanguinem, ex quo venae sicut percipientes irrigantur; et spiramen, quod rursum velut in perceptivos extenditur irrigans canales respirationis. Atque tam duriores, quam molliores partes, tamquam nidi parati sicut pullos nutriunt ossa: quorum duriora me-

*) Genes. 6, 14. **) Vel *rationalem profecto efficiens.*

ullae nidi sunt et carnes molliores voluptatis ac doris: et cetera si quis disquirat, inveniet eandem abere naturam apparatus (cum arca).

uare iubet intus et foris bitumine arcam illini? *)

§. 4. Bitumen dictum est ob viscosam tenaciatem, eo quod conglutinet, quidquid prius disiuntum, tamquam indissolubilis atque indivisibilis comages. Nam omne quod visco comprehenditur, illico enetur ad naturalem unionem. Corpus autem notrum ex multis compositum, extrinsecus unitum est, tque propria habitudine constat; superior autem haitudo connexionis istorum anima est, quae in medio onsistens ubique permeat usque ad superficiem, deue superficie in medium vertitur: ut unica natura piritualis duplici convolvatur ligamine, in firmiorem oliditatem unionemque coaptata. Haec ergo arca P. A.
itumine linitur ob dictam caussam intrinsecus et 78
xtrinsecus. Quae vero in sanctis (sanctorum) auro initur, intelligibilis mundi similitudo est, sicut in ermone de illa declaratur: si quidem tamquam in iguris incorporeis incarnatus intelligibilis mundus est, imul exsistens, ex cunctis figuris harmonia quadam oalescens. Quoniam quanto aurum bitumine nobilius st, eo et arca, quae in sanctis, hac melior est. ropterea huius mensuram quadratam iussit, utilitaem respiciens; illius autem imputribilitatem: natura nim incorporeorum atque intelligibilium imputribilis st, incorrupta et permanens. Ista huc illuc agitaur, illa vero in sanctis habet stationem suam contanter. Stabilis autem cognata est divinae naturae; icut illa, quae nunc ita, nunc aliter variatur demuaturque creatae (naturae). Adhaec ista arca diluvii,

---

*) Genes. 6, 14.

corruptionis quoddam exemplum, elevatur; illa vero in sanctis incorruptum imitatur statum. P.A. 79

Cur arcae mensuras tradidit huiuscemodi: Longitudo trecentorum cubitorum et latitudo eius quinquaginta et altitudo triginta; et in cubito desuper acuminata, paullatim collecta obelisci instar? *)

§. 5. Ad litteram necesse erat opus magnum construi, ut animalia tot ac tanta reciperentur, prout singulorum genera introducebantur una cum cibis. Symbolice vero rectius perpensum pro notitia figurae corporis nostri usurpanda erit non quantitas cubitorum, sed quae in his continetur rationis certitudo. Rationes autem in illis comprehensae, sunt sextupla, decupla, et alterae partes adiectae: nam trecentum sextuplum est quinquagenarii numeri et decuplum tricenarii; quinquaginta autem triceni est superbipartiens tertias. Tales ergo sunt et corporis rationes; nam si quis velit perspicere diligenter considerando, inveniet hominem commensu praeditum, non nimis longum, neque nimis exiguum; atque demissa chorda a capite usque ad pedes, reperiet chordam sextuplam secundum latitudinem pectoris et decuplam secundum costarum profunditatem et latitudinem ut secundam partem profunditatis adiectam. Talis est certa ratio, iuxta naturam accepta, corporis humani ex commensu facti proprie optimorum, qui nec excessu neque defectu laborant. In cubito autem consummari summitatem optime determinavit: P.A. 80 nam superior pars corporis imitatur unitatem, caput nimirum tamquam arx regis, habitatorem habens principem intellectum. Quae vero sub cervice sunt, dividuntur in singulas partes, ut in

*) Genes. 6, 15 sq.

nanus et maxime in inferiores: quoniam crura et ibiae pedesque disiunguntur. Praedictam itaque anaogiam cubitorum, quisquis velit discere, ut indicari, facile noverit. Ceterum oportet minime ignorare, etiam cubitorum numerum unumquemque singillatim habere aliquam rationem necessariam, incipiendo tamen in primis a longitudine. Tercentum ergo componitur ex unitatibus continuo appositis, secundum unitatis augmentum, ab his viginti quatuor: I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. Vigesimus autem quartus numerus apprime naturalis in diei noctisque horas distributus est atque in litteralis vocis characteres: compositus autem ex tribus cubis, totus, plenus, ac confertus est in aequalitate. Nam ternio primam constanter prae se fert aequitatem, initium habens et medietatem finemque, quae omnia aequalia sunt. Et octo primus cubus, quia cum ceteris aequitatem rursus primam declaravit. Verum alias quoque virtutes habet viginti quatuor valde plurimas; quum sit substantia numeri trecentorum, ut indicatum est: haec ergo prima est (virtus). Et altera, quoniam componitur ex duodecim quadrangulis adiunctis unitate continua; adhaec ex duplicibus longis, geminis duodecim, compositis nempe ex duobus singillatim auctis per duo. Numeri itaque angulares, qui componunt P. A.
duodecim quadrangulos, sunt isti: I. III. V. VII. IX. 81
XI. XIII. XV. XVII. XIX. XXI. XXIII. Quadrangulus autem componit sequentia: I. IV. IX. XVI. XXV. XXXVI. XLIX. LXIV. LXXXI. C. CXXI. CXLIV. Qui vero ceteros longos componunt, numeri angulares sunt isti: I. IV. VI. VIII. X. XII. XIV. XVI. XVIII. XX. XXII. XXIV., simul duodecim. Atque ab istis compositi, II. VI. XII. XX. XXX. XLII. LVI. LXXII. XC. CX. CXXXII. CLVI.,

itidem duodecim. Quod si componas duodecim quadrangulos centum quadraginta quatuor et duodecim ceteros longos centum et quinquaginta sex, invenies tercentum natum atque concordiam plenae naturae perfectae, transcendentisque ad parem et infinitam; plena enim et perfecta natura, paritatis est factrix iuxta trianguli naturam; par autem et infinitum inaequalitatis iuxta alterius longi compositionem. Ex aequalitate vero et imparitate totum constitit; unde conditor ipse mundi etiam in corruptione terrenorum certum quasi exemplum praebuit in arca. Haec ergo satis dicta sint de trecentis. Dicendum tamen et de quinquaginta hoc tenore: nam primum compositum est ex rectangulo quadrangulorum; rectangulus enim componitur ex tribus, quatuor, quinque; ex his autem quadrangulus, novem, sexdecim, viginti quinque, quorum summa est quinquaginta. Secundo perfectum componitur quinquaginta ex unitatis triangulis istis quatuor, I. III. VI. X. et ex aequalibus unitatis iterum quatuor his (quadrangulis), I. IV. IX. XVI. Trianguli ergo collecti perficiunt viginti et quadran- P.A. guli triginta; quibus constat quinquaginta. Si autem 88 triangulum et quadrangulum conveniant, pariunt septangulum: ita ut virtute contineatur in quinquagesimo dominico et sancto, in quod respiciens propheta festum iubilaeum declaravit: iubilaeus autem annus totus est liber et liberator. Tertium theorema, tres ex unitate consequenter trianguli et tres ex unitate continuo cubi pariunt quinquaginta: primi exempla sint, I. IV. IX., quae fiunt XIV. et secundi haec, I. VIII. XXVII., quae conficiunt XXXVI. Summa autem amborum est quinquaginta. Tandem triginta apprime naturale est; sicut enim in unitatis serie trinus est numerus, ita in denariis triginta: idque lunae cyclus, collectio singulorum mensium plena delineatione. Secundo componitur ex quatuor, continuatione unitatis

horum quadrangulorum, I. IV. IX. XVI. triginta constituentibus. Unde non gratis ac frustra Heraclitus generationem id vocavit, quum diceret: ex homine in tricennio potest avus haberi; quoniam pubertatem attingit quarto et decimo aetatis anno, quo seminare potest; semen autem eius inter annum confectum, iterum post annum quindecim generat similem sibi. Ex his autem nominibus avorum, patrum, filiorum natorum, sicut et matrum, filiarum (*al.* filiorum), filiarumque prolibus completa perficitur generatio. P. A.

Quid est ostium a latere? dicit enim ostium facies a latere. *) 83

§. 6. Non obscure ostendit humanum aedificium porta illa ex latere, quam decenter annotavit lateralem vocans, per quam excrementa stercoris foras expelluntur. Etenim optime, ut Socrates ait, sive a Moyse edoctus sive ex rebus ipsis motus, decentiam perpendens nostri corporis creator a sensibus retrovertit exitum meatumque rivorum: ne in purgandis bilis foetoribus tetram videntes faciem excrementorum taederet nos. Ideo et per dorsum atque posteriora, collium instar eminentia, circumclusit illum meatum; sicut et ad usum aliarum rerum factae sunt nates molles. P. A.

Cur dixit inferiora habitacula distega et tristega fieri? **) 84

§. 7. Optime designavit cibi receptacula, inferiora domus nominans: quoniam corruptibilis est cibus, corruptibile vero interioris est partis, quia deorsum fertur. Si quidem exigua quaedam ex cibo et potu sursum exhibentur, quibus vescimur, maior autem pars secreta foras eiicitur in

*) Genes. 6, 16. **) Ibidem.

stercus. Distega vero et tristega intestina facta sunt per providentiam creatoris ad sustentationem confulciendam factorum. Nam si directa fecisset receptacula cibi a visceribus usque ad nates, importunitates quaedam accidissent. Primum frequens defectio, indigentia et esuries, ex intempestivis eventibus supervenientes et subitanea evacuatio. Secundo ingens quaedam aviditas; nam evacuatis receptaculis necesse erat illico famem et sitim subire, more dominarum gravitate laborantium; et appetitum ciborum iucundum in aviditatem perverti et in statum non-philosophicum: nihil enim adeo inconveniens est, quam ventri vacare. Et tertio mors ad ostium exspectans; quoniam praeveniri a morte oportet eos, qui simulatque edunt, illico esuriunt et bibentes statim sitiunt atque ante quam replcantur, evacuantur et fame affliguntur. Verum longis orbium anfractibus intestinorum liberamur ab omni esurie, aviditate et praeventu mortis: namque quanto tempore cibus sumptus manet interius, non ut transitus exigit, sed ut necessarium erat, variatio efficitur. Quoniam expurgatur expressione vis cibi imprimis in ventre; deinde in iecore calefactus educitur; postea quidquid gustu praevalebat, sursum emittitur ad singulas partes, pueris in accrementum, perfectis autem in vigorem; reliqua vero segregans in stercus et excrementum foras eiicit. Itaque pro tot et tantarum rerum dispositione multum temporis absumitur, facili negotio id peragente natura ad perseverantiam. Porro mihi videtur arca ipsa ad humanum corpus apte referri: quum enim viventium studiosissima (vel feracissima) est natura, eam ob rationem diluvio corruptis deperditisque viventibus oppositum simile terrae apparavit. Quidquid enim super terram vivens fovebatur, arca magis generaliter in se portavit, ideo voluit (deus) illam, quae super undas ferebatur, esse

icut terra matrix, nutrixque; atque educatores ipsos amquam gravidas intus ostendere, una cum sole P. A. e luna, ceteraque astrorum multitudine et univer- 86
o toto caelo. Quia videntes per id, quod arte factum est, rationem atque analogiam humani corporis evidentius edocerentur: haec enim causa fuit variarum disputationum apud homines. Quandoquidem nihil ita servum effecit hominem, aeque ac corporis humores essentiales, quaeque per illos eveniunt vitia, maxime pessimae voluptates cupiditatesque.

Quare dicit diluvium futurum esse ad corrumpendam omnem carnem, in qua spiritus vitalis est sub caelo? *)

§. 8. Fere quod antea sub aenigmate dixerat, nunc nudavit: namque corruptionis hominum nulla alia erat causa, nisi quia voluptati cupiditatique servi effecti ita omnia faciebant et laborabant; proinde summae miseriae vitam attigere. Ceterum valde naturaliter adiecit, vitalis spiritus locum dicens sub caelo, quod nimirum etiam in caelo sunt viventia: non P. A. enim felix est corpus ex caelesti factum substantia, 87
quasi vero statum peculiarem mirum acceperit meliorem (ceteris) creaturis viventibus; sed caelum imprimis apparuit dignum esse factum hac gratia admirandorum divinorumque viventium, qui omnes omnino sunt spiritus intelligibiles (intellectuales): ita ut partem participationis praestent etiam in terra existentibus de vitali virtute et animent ea quae possunt animari.

Quare: Omnia, quae fuerint super terram, consumentur, inquit: quid enim peccant iumenta? **)

§. 9. Primum sicut in bello rege occiso, quum

*) Genes. 6, 17. **) Cf. ibid. 6, 17.

caeditur et virtus militaris; ita et nunc aequum duxit, ut tamquam rege deperdito genere humano, una cum illo deperderet (vel deperderentur) et animantium genera. Quamobrem et in pestilentiis prius moriuntur animalia, maxime connutrita cohabitantiaque cum hominibus, puta canes et similia, postmodum homines. Secundo quemadmodum capite abscisso, nemo incusat naturam, si tot ac tantae reliquae quoque partes corporis cum illo consumentur; sic et nunc nemo accusabit: quoniam caput quoddam principale est homo, quo exstincto nil mirum, si cetera quoque animantia cum eo deperduntur. Tertio animalia facta sunt *) non propter se, ut a sapientibus dictum est, sed propter hominum servitium, opusque, decusque: iure igitur, sublatis iis, propter quos fuere, illa quoque contigit vita privari: littera talis est. Ad mentem vero dicamus liceat, quando anima diluvium patiatur ex illuvie vitiorum, atque quodammodo suffocetur, ea quoque quae in terra sunt, terrena inquam corporis, cum illa mori necesse esse. Namque mors est in malitia acta vita; obeunt oculi videntes, quum inique vident; obeunt et aures audientes, quum inique audiunt; demoritur et universus sensus, quum inique sentiat.

Quid est: Statuam foedus meum tecum? **)

§. 10. Primum monet heredem divinae substantiae neminem fore, nisi virtute praeditum hominem. Siquidem hominum hereditas possidetur, quum ipsi non amplius sunt, sed mortui sunt; deus autem quum sit sempiternus, participationem hereditatis suae concedit sapientibus, gaudens de eorum possessione: qui enim omnia possedit, nullius rei eget; qui vero omnium penuria laborant, nihil de veritate possede-

*) Vid. supra p. 675. ed. Mang. **) Genes. 6, 18.

runt. Quare benignum se monstrans probis, benefacit, concedendo eis illa, quibus indiguerint. Secundo ampliorem quandam largitur sapienti hereditatem: non enim dixit, ponam foedus meum tibi, sed te; id est, tu es iustum verumque foedus; quod statuam generi rationali pro possessione ac decore, quibus opus est virtutis.

Cur dicit: Intra tu et omnis domus tua in arcam; quia te vidi iustum coram me in generatione ista? *)

§. 11. Primum, certa fides comprobatur, quod propter unum hominem iustum ac dignum multi P. A. 90
homines salvantur per affinitatem: veluti etiam nautae et exercitus; illi quum bonum navarchum habeant, hi optimum ac belli peritissimum ducem. Secundo laude celebrat iustum virum, non sibi soli virtutes acquirentem, verum etiam universae familiae; quae proinde salutem meretur. Optime vero illud adiectum est, nimirum *te vidi iustum coram me;* aliter enim homines probant conversationem alicuius, aliter autem deus: nam illi ex visibilibus, iste vero ex animae consiliis invisibilibus (experimentum capiunt). Mirificum est et quod interea additur, illud nempe quod dicit, *in generatione hac te vidi iustum;* ne anteriores condemnare videretur, neque posteriorem futurorum spem concideret: litera talis est. Ad mentem vero, quando deus salvabit principem intellectum animae, qui est paterfamilias, tunc et totam familiam cum illo salvat; partes inquam omnes, omnesque qui sunt secundum partes et verbum prolatum et res corporis. Sicut enim in anima intellectus, sic in corpore anima: per consilia bene se habent omnes animae partes et omnis domus eius cum ea

*) Genes. 7, 1.

ru vinu masculum et feminum, au
men super omnem terram? *)

§. 12. Divinitus mundum asse
binum vero immundum; quandoquid
mundus est septenus numerus, quipp
incommixta et matre carens; nec ge
neratur, sicut singuli eorum qui su
ob entis similitudinem, quod increatum
genitum et nihil ab illo generatur, lice
tionis generationisque causa; quia
omnium, quae bene dispositae sint a
factorum. Numerus autem binus non
mum quia vacuus est, non densus;
non est plenum, neque mundum est. P
est etiam initium infinitae immensitatis
riam. Necnon inaequalitate laborat
gos (numeros). Nam qui a duobus i
gentur, omnes alii longi sunt. Atqui
est mundum, sicut neque materiale, s
est, fallibile est et incomptum, indig
ritatem, quae illud in desinentiam (ve

eminale. Hae in homine virtute praedito omnes unt mundae et natura sunt feminae, quoniam irrationalis speciei sunt: bene tamen possidenti, masculi; nam viri virtute praediti consili etiam virtutem psis procreant, optima parte non permittente eos venire ad externos sensus temere atque effrenate, sed eprimente atque retorquente ad rectam rationem. At n improbo malitia gemella exsistit, quoniam anceps t dubius est iniquus ut haesitabundus, immixta commiscens inficiensque, confundendo ea quae facile disungi possunt. Tales sunt, qui colorem induunt animae, velut variegatus ac leprosus in corpore, infecto et inquinato sano consilio a mortifero exitiooque. Ceterum naturaliter adiecta est ratio animaium introitus atque custodiae; propter enim alenlum semen ait; ad litteram, utpote, licet particulaia corrumpantur, saltem genus servatur in semen liorum: ut quippe dei propositio concepta in conlendo mundo inexstinguibilis perpetuo maneret, salatis generibus. Ad mentem vero, oportet et in irationalibus (partibus) animi, mundos motus esse, P. A.
t seminalia quaedam principia, etsi non sint mun- 93
a (animalia). Quandoquidem hominis natura capax st contrariorum, virtutis puta atque malitiae; quaum utramque delineavit in mundi creatione per arorem nomen gerentem scientiae boni et mali. Etnim intellectus noster, in quo est scientia et intelletio, utrumque comprehendit, bonum et malum; erum tamen bonum affine est septenario, malum utam frater est dualitatis. Porro abundans in pulritudine lex sapientiae studiosa dicit alendum semen on in uno loco, sed in universa terra: tam apprime aturaliter, quam proprie moraliter. Quia illud, quod icatur in cunctis terrae partibus sectionibusque esse terum semen animantium, valde naturale et conveniens est deo loca evacuata rursum replere similibus

per iteratam generationem. Nimis autem morale corpus nostrum, quum sit substantia terrena, non omnino derelinquere, ut ab animalibus desertum ac vacuum. Quoniam si vini potu, ciborum exquisitione, feminarum ardenti desiderio et omnino molli lubricaque vita utamur, cadaveris gestatores sumus in corpore: si vero miseratus deus avertat vitiorum illuviem et aridam reddat animam, incipiet vivum reddere atque animare corpus mundiori anima, cuius sapientia est moderatrix.

P. A. 94

Cur post ingressum in arcam septem dies transiere, post quos (supervenit) diluvium? *)

§. 13. Spatium dat benignus servator poenitentiae peccatorum, ut videntes arcam contra positum exemplar pro tempore factum atque animantium genera in ea recondita, quae in se ferebat terra iuxta partes ad speciem perspectantes, crederent praedicationi de diluvio factae; ut nempe corruptionem metuentes ante omnia ocissime converterentur, destruentes ac corrumpentes iniquitatem malitiamque omnem. Secundo summam copiam benignae suavitatis servatoris benefici evidenter repraesentat hic sermo, multorum annorum nequitiam hominum a natali fere usque in senium extensam dissolvendo in eis, qui paucis diebus poenitentiam agant: nam divinitas immemor est mali et amatrix virtutis; quando ergo viderit fidam virtutem in anima, honorem illi mirum in modum largitur, ut deleat omnia de primis delicti imminentia damna. Tertio septem dierum numerus, prout prohibuit oraculum post ingressum in arcam diluvium, memoria est creationis mundi, cuius natali-

*) Genes. 7, 10.

tia aguntur die septima; manifeste demonstrando P. A.
patris auctoritatem, ac si diceret: Ego sum condi- 95
tor mundi, quae non sunt exsistere iubens, et idem
qui nunc magno diluvio corrupturus sum terram. Ve-
rum causa erat geneseos mundi bonitas, quae mihi
inest, ac benignitas; corruptionis vero futurae, in-
gratitudo atque impietas eorum, qui beneficiis a me
cumulati fuerant. Intercipit ergo dies septem, ut
recordentur increduli atque a fide deficientes gene-
seos mundi et suppliciter recurrentes ad universorum
creatorem, reposcant operum suorum perpetuitatem;
reposcant autem non ore ac lingua, sed potius animo
correctionis sive resipiscendi.

Cur pluvia diluvii fit per quadraginta dies totidemque noctes? *)

§. 14. Primum dupliciter dies dicitur: alter
tempus quod a mane usque ad vesperum est, ab or-
tu solis ex oriente usque ad occasum; ita qui defi-
niunt, dicunt: Dies est, quousque fulget super terra
sol. Alias dies dicitur etiam una cum nocte nume-
ratus; ita dicimus mensem triginta diebus constare,
coadunantes simulque supputantes tempus noctis. Hisce
prius definitis non frustra usurpatum dico, praesens
verbum, quod prae se fert dies quadraginta et qua-
draginta noctes, sed ut duplicem numerum suggere-
ret determinatum ad generationem hominum, qua- P. A.
draginta nempe et octoginta: quemadmodum sugge- 96
runt multi medici nec non physici viri; praesertim
vero in sacra lege describitur, (ea) quae fuit et ipsis
principium physiologiae. Quoniam ergo corruptio erat
invasura ubique universos viros ac mulieres, ob unio-
nem in excessu iniquitatum inter dissidia, aequum
duxit iudex aequale decernere tempus perditionis eis,

*) Genes. 7, 4.

quos distinxit in creatione naturae et primae cationis. Principium enim procreationis est in tibus seminis perseveratio. Necesse autem qui seculum honorare lumine puro, umbram naci femina vero mixturam habebat masculo cum nul que tenebris. Ideo in universorum consti masculi excessus (vel numerus impar) ex compositus quadrangulos parit; femina vero par ex dualitate alios longos: porro quadr splendor est et lumen ex aequalitate interum scens; cetera vero longa noctem et tenebras ferunt ob inaequalitatem, quoniam quod excedit bram ponit ei, qui subiacet excessui. Secund merus quadraginta plurimarum productor est tum, ut alias suggestum est, saepe etiam pro lationis indicio usurpatum est, tum super illos recte aliquid perfecerunt laudis et honoris, tum per illos, qui ob delictum subeunt vituperia ciaque; ita ut testimonia adducere manifesta n esset.

Quid est: Delebo omnem suscitationem (natu vigentem, quam feci a facie terrae? *)

§. 15. Nonne ergo demirati resilitis ha dientes ob pulcritudinem sententiae? Non enim de terra delere, sed *de facie terrae*, videlicet perficie: quod nempe in profunditate vitalis seminum omnium incolumis servetur et immu omni malo, quod potest damnum ferre. Qu propositionis suae non est oblitus creator, sed qui obiter et secundum solam superficiem mov corrumpit; radices tamen in profunditate relinq generationem aliarum causarum. Verum di

*) Genes. 7, 4.

sane et illud *delebo* scriptum est; evenit enim, ut delendis deletis literis, pinax literarum permaneat idem. Quo probat, quod inconstantem generationem propter impietatem delebit literarum instar; conversationem autem et essentiam humani generis perpetuo servabit pro futurorum semine. Huic concordat et P. A. sequens, quoniam illi *delebo*, adest istud, *suscita-* 98
tionem (vel *surrectionem*) *naturalem*. Suscitatio autem est dissolutio oppositorum: dissolutum autem qualitatem quidem deserit, corpus tamen materiamque retinet. Littera haec est. Ad mentem vero, diluvium symbolice spiritualis dissolutio est: quum ergo per gratiam patris abiicere atque abluere velimus sensibilia omnia ac corporalia, quibus intellectus infectus erat sicut ulceribus tumidis, quasi ab illuvie expurgatur stagnum limosum, accedentibus dulcibus fluentis fontibusque potandis.

Quare dicit: Fecit Noe omnia, quae praecepit (vel mandavit) ei dominus deus? *)

§. 16. Grande iusto elogium; primum quod non partem, sed omnia mandata perfecit ingenioso animo et dei amantissimo consilio. Secundo vero, quod non vult iubere ei potius, quam mandare; iubent enim domini servis, mandant autem dilecti (amici) amicis, praesertim maiores minoribus. Mirificum ergo donum est, etiam in servorum ordine reperiri atque in serie ministrorum dei; excessus autem beneficii est dilectum quoque amicum esse laudatissimo enti increato. Diligenter sane et utraque nomina P. A. (dominum deum) usurpavit nunc declarativa supe- 99
riorum virtutum deperdendi ac benefaciendi, praemittens dominum et postponens beneficum deum.

*) Genes. 7, 5.

Quandoquidem iudicii tempus erat, praecedat inquit deperditor (vindex). Sed tamen quum sit suavis benignusque rex, pro reliquiis relinquit seminalia elementa, quibus repleantur loca vacua; quapropter in principio creaturarum illud *fiat* non exterminatrix erat virtus, sed benefica. In creatione itaque demutavit vocationem nominum. Quum enim appellatio dei benefica est, istam frequentius usurpavit in constructione universorum: cunctis autem perfectis, nuncupavit etiam dominum in ipsa creatione; hoc enim regium est nomen et exterminativum. Quoniam ubi actio generationis est, deus praemittitur in ordine; ubi vero supplicium, dominus praeponitur quam deus.

Cur in sexcentesimo (anno) vitae Noe fit diluvium, mense septimo, vigesimo septimo die mensis?)*

§. 17. Contigit fortasse iustum natum fuisse initio mensis, mense primo, inchoante principio ipsius anni, quem solent vocare annum sacrum honoris ergo; alias non ita accurate designaret mensem et diem diluvii facti, mensem septimum, diem autem vigesimum septimum. Sed fortassis his manifesto ostendere volet tempus verni aequinoctii; id enim semper occurrit septimi mensis vigesimo septimo (die). At quare in aequinoctium vernum cadit diluvium? Quia circa P.A.
tempus illud omnium sunt incrementa et genera- 100
tiones tam viventium, quam plantarum. Poena itaque supplicii eo magis horrendas praebet minas virente aetate ubertatis manipulorum et in ipsa fertilitate supervenit malum in reprehensionem impietatis eorum qui poenae subiiciuntur. Ecce enim, inquit, universa natura continet in se sua vel plenissime, triticum, hordeum, cunctaque seminabilia, ad perfectam generationem perducta, quemadmodum et ar-

*) Genes. 7, 11.

borum fructus generare coepit. Vos tamen sicut mortales beneficia eius corrumpitis, corrumpentes divina simul dona consilia (vel mysteria). Quod si autumnali aequinoctio factum fuisset diluvium, quum nihil esset in terra, sed omnia collecta in congeriem propriam: nullatenus veluti supplicium crederetur, sed potius beneficium, aqua purgante campos et montes. Quum tamen et primus terrigena eadem tempestate creatus fuerit, quem oracula divina Adam vocant: quia nimirum omnimode decebat, ut etiam humani generis proavus, vel protoparens, sive pater, aut quoquo modo oporteat nominare maiorem illum, crearetur tempore verni aequinoctii, quum cuncta terrena fructibus plena essent. Vernum autem aequinoctium fit mense septimo, qui et primus dicitur sub vario conceptu. Quoniam itaque et a Noe post corruptionem a diluvio factam, primum generationis exordium fit, iterum seminatis hominibus, similis (ideo) P. A.
noscitur primo terrigenae, quantum fieri potest. 101
Annus autem sexcentesimus fontem habet sextum numerum; mundus vero creatus est sub numero sexto: per hunc ergo rursum et sceleratos reprehendit, pudore afficiens illos, quod nullo modo is, qui totum generavit per sextum, terrestres exstinxisset sub forma sexti, nisi ob nimium excessum iniquitatum. Namque forma sexti tertia et minor est numerus sexcentesimus; medium autem amborum sexaginta; siquidem denaria evidentius accipiunt similitudinem unitatis, minus vero centenaria.

Quid est: Rupti sunt omnes fontes abyssi et cataractae caeli apertae sunt? *)

§. 18. Litterа patet, nam suggerit orbis extre-

*) Genes. 7, 11.

ma, terram et caelum, concurrisse in mortalium P.A.
damnandorum perditionem, aquis undique sibi in- 102
vicem obviantibus; pars enim de terra sursum scaturivit, parsque de caelo deorsum defluxit. Et sane manifestius dictum illud est: *Rupti sunt fontes*; nam ruptura facta, sine obstaculo impetus fit. Ad mentem vero illud expedit dicere: Caelum est symbolice humanus intellectus, terra autem sensus et corpus: magna ergo aerumna calamitatum obtinet, quum neutrum permanserit, sed utrumque moliatur insidias. Quid est autem, quod dico? Saepe accidit intellectum vafritiam malitiamque prae se ferre et acerbius se in omnibus gerere; ubi corporis libidines coerceantur ac detineantur: saepe autem contrarium praevalet, libidines nimirum opportunitate gaudent et serpunt vigentes mollitie ac copia rerum. Portus ergo istarum sensus est cum corpore; sed quum intellectus, neglectis rebus, constet in se, illi inefficaces iacent ut derelicti. Quando vero ambo uniuntur, consilium cunctis malitiis usum et corpus cunctis sensibus irrigatum atque vitiis omnibus usque ad satietatem ingurgitatum, tunc illuviem patimur. Et hoc est ingens utique diluvium, dum intellectus fluenta aperiuntur iniquitate, insipientia, avida cupiditate, iniuria, arrogantia, impietate; et corporis fontes aperiuntur libidine, cupidine, ebrietate, ingluvie, liguritione, stupro cognatarum sororumque et morbis irremediabilibus.

P.A.
Quid est: Clausit deus de foris eius arcam? *) 103

§. 19. Quandoquidem corporis diximus humani apparatum designari symbolice per arcam animadvertendum est, quod de foris circumcluditur corpus nostrum dura ac densa pelle, in tegumentum cuncta-

---

*) Genes. 7, 16.

rum partium. Hanc enim natura tamquam tunicam fecit, ne frigus, neve calor compotes sint damni ferendi. Littera autem manifesta est: nam diligenter clauditur arca foris divina virtute custodiae caussa, ne per aliquam partem aqua intret, quum anno integro fluctibus agitanda esset.

Quid significat: Multiplicata est aqua et levavit arcam, quae ferebatur super aquam? *)

§. 20. Littera liquet; verum allegorice refertur ad corpus nostrum, quod oportet tamquam per mare transferri, et fluctuando cum necessitatibus superare famem et sitim, frigus et aestum, quibus agitatur, turbatur, moveturque.

Quare quindecim cubitis supra omnes excelsos montes redundabat aqua? **)

§. 21. Notandum ad litteram, quod non su- P. A. per omnes montes altos excessus fuit quindecim 104 cubitorum, sed super valde longiores altioresque; idcirco multo magis superavit humiliores. Verum oportet allegorice rem construere: montes enim altiores in corpore nostro obumbrant sensus, eo quod in altitudine capitis nostri concessum eis fuerit habere sedem firmitatis. Sunt autem quinque trini singuli considerati, ita ut omnes sint quindecim: ut visus, visibile, videre; auditus, audibile, audire; odoratus, odorabile, odorari; gustus, gustabile, gustare; et tactus, tangibile, tangere. Haec sunt quindecim cubiti excedentes: nam et isti illuvie obruuntur, per importunum eventu infinitorum vitiorum malorumque corrupti.

Quid est: Mortua est omnis caro mobilis? ***)

§. 22. Optime atque naturaliter carnem mobilem

*) Genes. 7, 17. **) Ibidem v. 19. ***) Ibid. 7, 21.

dixit corruptioni deditam; movet enim caro voluptates et movetur a voluptatibus: tales autem motus causae sunt animarum corruptionis; sicut sobrietas et patientia salutis.

Quid est: Omne quod erat in arida, mortuum est? *) P.A. 105

§. 23. Littera nota est, quia in magno illo diluvio omnia, quaecumque erant super terra, corrupta periere. Ad mentem vero quemadmodum materia lignorum quum arida sit et sicca, statim ab igne consumitur: sic et anima quando non immiscetur cum sapientia, iustitia, pietate, ceterisque virtutibus constantibus, quae solae possunt laetificare cogitationes, siccata atque arefacta sicut planta carens pullulatione ac satu, aut sicut truncus senescens, emoritur, tradita diluvio corporis.

Quid est: Delevit omnem suscitationem, quae erat super faciem terrae? **)

§. 24. Littera manifestam praefert historiam; verum in allegoriam verti placet hoc modo: Non inconsulto dixit suscitationem; id enim nomen est ambitionis ac superbiae, qua contemnunt homines quum humana tum divina***) iura. Ambitio autem et arrogantia super faciem terrenae ac corporeae naturae nostrae potius apparent, vultu elato et superciliis P.A. contractis. Quoniam sunt aliqui, qui pedibus pro- 106 pius accedunt, pectore tamen et cervice ac capite renituntur retroque feruntur ac staterae ritu resistunt; ita ut dimidio corporis per pedes anterius accedant, pectore autem superiori retrorsum se retrahentes similes iis, quorum musculi ac nervi (cervicis) dolo-

*) Genes. 7, 22. **) Ibid. v. 23. ***) Ad verbum: *divinitatem.*

rem patiuntur, unde impediuntur se naturaliter incurvare. Verum huiusmodi homines supprimi placuit ex dominicis monumentis et divina historia scripturarum.

Quid est: Remansit solus Noe et qui cum eo erant in arca? *)

§. 25. Littera manifesta est. Ad mentem vero huiusmodi licet prodere sententiam, quod sapientiae et iustitiae studiosus intellectus tamquam arbor, nocivas omnes germinationes apud se pullulantes, exsugentesque humores nutritionis a se amputat, affectuum inquam immoderationem ac malitiam eorumque effectus. Solus itaque sic cum suis relictus dicitur: sua vero uniuscuiusque proprie sunt illa omnia, consilia, quae secundum virtutem ordinantur. Quapropter adiectum est, quod *remansit solus* (*ipse*) *et qui cum eo erant*, ad revelationem verioris laetitiae. P. A.
Remansit autem in arca, puta in corpore, quod erat 107
purgatum ab omni vitio morboque spirituali, nondum compos factus, ut omnino incorporeus esset. Verum gratiae reddendae etiam propter hoc beneficium patri salutari, eo quod coniugem ac collegam recepit non amplius ut praepotentem, sed sub potestate: quare neque in diluvio submergitur, sed superans diluvium corpus minime corrumpitur gurgitibus cataractarum, quas effluens sursum sustollit crapulosa, libidinosa et vanitatem amans voluntas.

Quare dicit: Memor fuit deus Noe et bestiarum et iumentorum; vix tamen mulieris et puerorum meminit? **)

§. 26. Quum concordet aequeturque cum uxore

---

*) Genes. 7, 23. **) Ibid. 8, 1.

vir et pater cum filiis, non est opus pluribus nominibus, sed unius primi. Ergo Noe dicendo reapse omnes dixit, qui domi erant. Nam quum discordia laborent vir et mulier et pueri et cognati, nec ultra patitur domus (una dici), sed loco unius plures fiunt: quando vero concordia est, una domus exhibetur ab uno maiori et omnes ab illo pendere comperiuntur, sicut arboris rami ab illa expullulantes aut a palmite fructus non decadentes. Dixit alicubi et propheta: P. A.
Respicite in Abraham patrem vestrum et in Sar- 108
ram, quae parturivit vos: quod nempe una erat stirps, ad mulierem versus concordiam patefacit.

Quare prius bestiarum, postea iumentorum memoriam fecit, dicens, quod recordatus est Noe et bestiarum et iumentorum? *)

§. 27. Primum poeticum illud haud frustra dictum est, quod *malos in mediam deduxit.* Bestias itaque in medio domesticorum constituit, hominum et iumentorum, ut pote eicuratus mansuefactusque sit accepta ex ambobus familiaritate. Secundo vix aequum arbitratus est bestiis providum beneficium simul facere; quia statim additurus erat principium diminutionis Diluvii. Littera talis est. Ad mentem vero iustus ille intellectus habitans in corpore velut in arca, habet etiam bestias et animantia; non tamen privata illa, quae mordeant ac laedant, sed ut ita dixerit quispiam, generalia (vel generativa), quae seminis atque originis rationem habent; quoniam sine his nequit anima in corpore apparere. Porro insipientis anima usurpat omnia venenosa ac mortifera; sapientis vero illa, quae commutarunt ferarum naturam in domesticam.

---

*) Genes. 8, 1.

P. A.
*Quid est: Adduxit spiritum super terram et cessavit aqua? *)* 109

§. 28. Nonnulli dicant spiritum dictum esse ventum, quo cessaverit diluvium: ego tamen non novi aquam per ventum imminutam esse, sed turbatam agitatamque undis, alias iam ab antiquo tempore vastae latitudines maris consumptae essent. Nunc itaque visum est spiritum dixisse divinitatis, qua universum securitatem assequitur una cum calamitatibus mundi iisque, quae in aere sunt, quaeque in cunctis mixturis plantarum et animalium. Si quidem illius temporis diluvium non exigua aerumna erat aquae, sed immensa et infinita, pene diffluens extra columnas Herculis magnumque mare; quoniam universa terra, et montana spatia inundata erant; quae vix convenit vento evacuari, sed, ut dixi, invisibili virtute divina.

*Quid est: Cooperti sunt fontes abyssi et cataractae caeli? **)*

§. 29. Primum constat, quod prioribus quadraginta diebus continenter fuerunt aquae poenales, de imis terrae fontibus diruptis et desuper a caelo cataractis apertis, donec inundata sunt omnia loca campestria montanaque. Atque per alios dies centum P. A.
et quinquaginta integros non cessaverunt nec fluenta ab effusione, neque fontes a scatebra; mitius tamen non ad incrementum, sed ad durationem extensionis aquae; cui et ab alto adiuvamen exstitit. Id significat interea dictum post centum et quinquaginta dies claudi fontes et cataractas: ergo dum adhuc non erant impediti, constat in actu fuisse. Secundo necesse erat, ut quod exhibuit diluvio inundationem, 110

*) Genes. 8, 1. **) Ibid. v. 2.

bus per malitias simul introductis, nec
trans divini medici verbum pro visita
ad sanandum morbum, utramque impe
nem. Namque medicae artis principiu
infirmitatis causam, neque ultra relinqu
morbi. Id edocuit etiam in leproso,
persistat, nec amplius extendatur, stat
mansionem eodem in loco pro lege
munda esset; quod enim movetur pra
immundum est.

Quid est, quod descendebat aqua de
*centum quinquaginta dies? *)*

§. 30. Quaerendum est, utrum
isti centum quinquaginta dies minuend
quinque menses, an respiciant ad ante
bus indesinens erat diluvium, sicut adh

Cur dicit: Sedit arca mense septimo,
*ptimo die mensis? **)*

§. 31. Aequum est considera

aque, homonymiam esse mensium dierumque; nam rincipium diluvii factum est mense septimo, inhoans a natalitio die iusti prope vernum aequinotium: diminutio autem mense septimo, incipiens a iluvio in autumnali aequinoctio; quoniam seiuncta int a se invicem aequinoctia septem mensibus, inervallum habentes mensium quinque. Namque septiius aequinoctii mensis, per virtutem est etiam priius, eo quod creatio mundi sub illo fuerit propter P.A. lenitudinem omnium rerum ea tempestate. Simi- 112
ter et aequinoctii autumnalis mensis septimus secunum tempus, primus est dignitate, septimi ex aere abens principium. Fit itaque diluvium mense sepimo, non secundum tempus, sed secundum naturam, rincipium habens vernum tempus.

Quare dicit: Decimo mense, prima (die mensis) apparuerunt capita montium? *)

§. 32. Sicut in numeris denarius unitatum exremitas est, definitivus atque perfectivus numerus; dem cyclus et finis unitatum et principium atque cylus decadum infinitatisque numerorum: sic dignatus st creator cessante diluvio ut apparerent cacumina nontium in numero decadis perfecto et definitivo.

Quare post quadraginta dies aperit iustus fenestram arcae? **)

§. 33. Nota accurate, eodem numero uti theoogum tum in fluxu diluvii, tum in cessatione plenaue sanatione mali: quippe septimi mensis (die) vigesima septima, anno Noe sexcentesimo, puta ex ativitate eius, incipit diluvium verna tempestate: eptimi vero mensis (die) vigesima septima requievit

*) Genes. 8, 5. **) Ibid. v. 6.

arca super cacumine montium in autumnali aequi-
noctio. Ex tribus (rebus) autem constat, invisibile
reddi diluvium anno (Noe) sexcentesimo primo, iti-
dem septimo mense, (die) vigesima septima, ut post
annum iterum sedet, confirmetque terram ita, ut in
momento corruptionis erat, verno tempore repullu-
lantem ac virescentem plenamque cunctis fructibus. P. A.
Verumtamen simili modo per dies quadraginta fit 113
illuvies diluvii, apertis cataractis de caelo et ruptis
fontibus ex inferis de terra; atque rursum spes in-
stauratiouis per dies quadraginta post sufficientem ces-
sationem, quum et fenestram aperit. Et iterum du-
ratio permanentis diluvii fit per dies centum et quin-
quaginta, sicut et diminutio per dies centum et quin-
quaginta. Ita ut mirari liceat aequalitatem, pari
namque numero crevit malum ac cessavit, instar lu-
nae, quae aequo numero incrementum etiam a col-
lectione sua agit usque ad plenitudinem luminis per-
fectam atque decrementum, reversa in collectionem,
postquam prius plena est. Similiter et in divinis ca-
stigationibus ordinem creator servat, enormitatem ex-
pellens de finibus divinis.

Quid est arcae fenestra, quam aperit iustus? *)

§. 34. Littera vix patitur difficultatem dubii,
veluti patens; ad mentem itaque haec dicenda restant.
Corporis fenestras imitatae sunt singulae partes sen-
suum, quoniam per istos tamquam per fenestras in-
trat in intellectum comprehensio sensibilium et rur-
sus intellectus quasi porrectus attendit per istos. P. A.
Pars autem fenestrarum, sensuum, inquam, (no- 114
bilior) est visus; quippe qui et animae maxime affi-
nis sit, et pulcherrimae entium lucis familiaris atque
minister sacrorum: quique viam ad philosophiam pri-

*) Genes. 8, 6.

mus paravit. Videns enim solis motum ac lunae ceterorumque planetarum vagationes et infallibilem circumlationem totius caeli atque superiorem omni ratione ordinem harmoniamque, sicut et unicum mundi verum opificem, retulit solus uni principi consiliorum, quidquid vidit. Ille vero (intellectus) acuto oculo cernens quum ista, tum per ista superiores ideas demonstrativas universorumque causam, illico statim intellexit deum, una cum conceptu generationis ac providentiae; quod nempe visibilis haec natura non per se facta est. Nam fieri nequibat, ut talis harmonia, ordo, ratio, analogia constantissima, et talis ac tanta concordia, atque vera prosperitas felicissima suapte (vi) existeret, sed necesse est aliquem esse creatorem ac parentem sicut gubernatorem atque aurigam, qui haec generaverit et generata ipsa salva et sana servet.

P. A. 115

Cur corvum primum emittit? *)

§. 35. Ad litteram corvus dicitur esse animal legationi atque functioni addictum: namque hactenus volatum atque garritum suum multi expectant, diiudicantes aliquid significare de incognitis rebus. Ad mentem vero corvus quum sit nigrescens et arrogans et velox animal, signum malitiae est, quae noctem ac tenebras inducit animae; atque velocior est pariter ad occurrendum cunctis mundi rebus pervolans. Adde audaciorem esse in exitium aucupantium; quoniam superbia parit et temerariam impudentiam: cui opponitur virtus luminis specie et constans et natura pudica verecundia decorata. Iure itaque si quid reliquum erat in intellectu tenebrarum, quae secundum insipientiam fiunt, id extra finem expellens eiicit.

*) Genes. 8, 6.

Quare corvus egressus non amplius redit, quum nondum siccata esset pars aliqua terrae? *)

§. 36. Allegoriam patitur locus, quoniam ad-
versaria lumini iustitiae, iniustitia est; ita ut prae
actis hominis virtute praediti praeclaris, (magis) P.A.
optandum existimet congaudere propinquo suo dilu- 116
vio; nam confusionis atque corruptionis amatrix est
iniustitia.

Quare opposite dixit: donec siccaretur aqua a terra; quum non aqua de terra, sed terra de aqua (siccetur)? **)

§. 37. Allegorice haec profert, designans per casum aquarum immensitatem vitiorum; quibus saturatis ac saginatis corrumpitur anima: servatur autem illis siccatis et arefactis; tunc enim nihil damni inferre possunt, ut imbecillia reddita atque emortua.

Cur secundo emittit columbam, illamque a se, atque ut videret, an cessavisset aqua; quorum nihil dixit de corvo? ***)

§. 38. Columba imprimis est animal mundum,
deinde cicur mansuefactum et vivens cum hominibus,
quare etiam ipsi tributus est honor ut offerretur su-
per ara in sacrificiis. Propterea sanciens atque as-
severans dixit, *emisit a se*, cohabitantem sibi decla-
raturus. Per illud autem, ut videret, *an sedata es-
set aqua*, communem †) (patefacit curam). Symbola
sunt autem isti, corvus et columba, malitiae et vir-
tutis: unus enim (vel una, sive malitia ut corvus)
domo caret et habitatione et civitate, insolens, in- P.A.
sociabilis. Virtus autem humanitatem colit et bo- 117

*) Genes. 8, 7. **) Ibid. ***) Ibid. v. 8. †) Vel: *aequalem ac concordem*.

num publicum; quam virtute praeditus legatum mittit pro rebus sanis ac salutaribus, volens per ipsam edoceri condignum: et illa legati more veram refert gratiam, ut caveantur noxia et studiose ac diligenter utilia admittantur.

Quare non inveniens columba requiem pedibus (suis) revertitur ad Noe? *)

§. 39. Nonne ergo evidens est probatio, symbolice per corvum et columbam declarari malitiam et virtutem? Ecce enim columba postmodum emissa, non invenit quietem; at quomodo corvus antea egressus, dum adhuc aerumna diluvii obtinet, potuit invenire locum ac demorari? nam neque cygnus vel ibis aut ex genere aquatilium erat corvus. Sed per aenigma demonstrat, malitiam egressam foras ad tumidos gurgites vitiorum et cupiditatum, quae inundant corrumpuntque animam ac vitam, laeto animo haec admittere et cum illis commorari atque cohabitare velut cum familiaribus ac propinquis. Virtus autem vel primum aspectum (eorum) aversata, subito resilit nec revertitur, quietem vix reperiens pedibus, stationem videlicet nullam, nullum locum se dignum inveniens: quid enim aliud hoc maius sit malum, ut nec ullum neque exiguum inveniat virtus in anima locum pro quiete ac commoratione?

P. A. 118

Quid est: Extendens manum accepit eam et induxit ad se? **)

§. 40. Littera manifesta est: ad mentem autem diligenter eliciendum verum: Sapiens virtute utitur ut ephoro legatoque rerum, qui quum eas viderit naturas esse se condignas, permanet habitans

*) Genes. 8, 9. **) Ibid. 8, 9.

in eis corrigendo ac meliores reddendo; quoniam vide communis aequalisque et utilis est sapientia. Quando vero videbit in oppositis eas redundare praepostere et omnino deficere, redit ad proprium locum: et admittit illam virtute praeditus, verbo extendens manum, et opere intellectum omnem aperiens atque explicans per numerum perfectum, parem et plenum, omni cum promptitudine. Neque tum, quum emittebat eam a se ad lustrandas aliorum naturas, seiunxerat a se, sed aeque ac sol radios in terram mittit ad illustranda omnia; quia immensae eius lucis est minime disiungi.

Quare detentus adhuc septem alios dies rursus emisit columbam? *)

§. 41. Optimum vitae exemplum: quoniam etsi sub principio pertinaces videbit naturas, vix decidit spes earum mutandarum in meliora; et tamquam medicus prudens non statim adhibet morbo perfectam sanitatis curam, sed postquam permiserit naturae, ut prius aperiat viam salutis, tunc usurpat salutarem medicus medicinam, sic virtute praeditus verbum, quod est iuxta legem sapientiae. Septenarius autem numerus sacer est ac dominicus, quemadmodum et pater universorum quando mundum fecit, dicitur vidisse opus suum. Visio autem mundi et rerum in eo contentarum nihil aliud est, quam philosophia, egregia selectaque pars, quam comprehendit sapientia, continens in se etiam opus magis necessarium ad videndum.

Quid est: Rediit iterum ad eum columba ad vesperum, habens folium olivae ramum gracilem in ore suo? **)

---

*) Genes. 8, 10. **) Ibid. 8, 11.

§. 42. Cuncta haec signa selecta sunt probataque, redire et ad vesperum, habere folium olivae et ramus eius gracilis et oleum et in ore suo; singula tamen signorum certo certius scrutanda sunt. Nam reditus distinctus est ab anteriore: ille enim nuntiationem praeferebat naturae penitus corruptae ac rebellantis atque a diluvio deperditae (puta) a multa imperitia atque insolentia: iste autem incipientis se poenitere. Verum invenire poenitentiam non facile est, sed nimis difficile negotium atque laboriosum. Propterea ad vesperum venit, totam diem transigens in visitatione a mane usque ad vesperum; verbo lustrans loca, opere autem partes ipsius naturae attendens per visitationem atque manifeste ab initio usque ad finem videns: nam finis indicium est vespera. Tertium vero signum portare folium; folium autem exigua pars est arboris: non tamen sine arbore fit; cui acquiparatur incipere poenitentiam agere. Quoniam initium correctionis exiguum habet indicium, quasi vero folium dixeris, quo custodiam videtur accipere, potest tamen discuti; quominus magna sit spes omnino perveniendi ad comparandam correctionem non alterius arboris folium, sed solius olivae P. A.
esse; oleum autem luminis est materia. Namque 121
malitia, ut dixi, tenebrae sunt profundae, virtus vero splendor luminosus est: et poenitentia principium est luminis: initium autem poenitentiae nondum existimes in pullulantibus ac virescentibus, sed dum adhuc arida sunt et sicca seminali ratione habita. Quapropter quintum signum declaratur, advenientem portasse ramum gracilem. Et sextum signum, ramum gracilem in ore eius fuisse; primus enim numerus perfectus est sextus; quoniam virtus in ore, in sermone videlicet suo fert semina sapientiae et iustitiae, uno verbo, probitatis animae: et non solum fert, verum etiam partem participationis praestat

idiotis, hauriendo aquam animis et irrigando tentiae peccatorum desiderium.

*Cur dicitur: Scivit Noe, quia cessavit aqua ra? *)*

§. 43. Littera constat, quoniam si e sumptum fuisset folium, humidum utique ac dum esset; nunc tamen aridum atque gracil esse illud, ac si arefactum super terra siccat mentem vero symbolum poenitentiae sumit sap aerumnas nimiae indocilitatis impedire vult ad do folium; quamquam nondum erat virens, gracile ob rationem praedictam. Simul autem m licet de patre propter nimiam benignitatem; q enim corruptio obtinuerat terrestres excessu in tum, attamen remanserunt reliquiae vetustatis, que quod ab initio erat, atque virtutum maior men exile. Quo signatur nihilo minus non corrumpi memoriam bonorum ab initio fac quare cognatus amicusque Moysis propheta statuit huiusmodi oraculum: *Nisi dominus o tens reliquisset nobis semen, facti fuissemu caeci et steriles*, nec scire bonum, neque g valentes. Caecitatem vero et sterilitatem C patria eorum lingua appellant *Sodomam* et *rham.*

Quare tertio post septem dies alios emisit bam et (quae) non amplius rediit ad eum?

§. 44. Nulla deinceps ad eum reditio, columbae est, opere autem virtutis; quod tam est alienationis indicium: quoniam, ut dixi, n iuncta est eo tempore, sed radii more missa visendas ceterorum naturas. Verum tunc non

*) Genes. 8, 11. **) Ibid. 8, 12.

hiens auditores correctionis, revertitur et rectius ad eum tendit solum. Nunc vero non amplius uni soli fit possessio, sed commune bonum cunctis illis, qui tamquam de terra accipere sapientiae emana- P. A.
tiones voluere; ii nimirum, qui iam ab initio siti 123
magnae summae sapientiae laboravere.

Quare sexcentesimo primo anno vitae Noe, primo (die) mensis primi defuit aqua a terra? *)

§. 45. Illud *primum* **) iuxta tempus defectus, dictum est vel de mense vel de homine: rationem autem habet utrumque. Nam si tenendum sit primo mense deficere aquam, nihilo minus aestimandum est septimum velle dicere, illum scilicet, qui est secundum aequinoctium: quoniam idem mensis et primus est et septimus; puta, primus natura et virtute, septimus tempore. Alio itaque loco dicit, *Hic mensis vobis principium est mensium, primus est in mensibus anni;* primum vocans eum qui natura et virtute est primus, quique iuxta numerum temporum septimus; quoniam aequinoctium habet ordinem in serie, et meliorem anni rationem inter tempora. Si vero de homine audias illud *primum*, verius atque proprie dictum erit: vere enim atque proprie primus fuit iustus, tamquam navarchus in navi primus et princeps in civitate. Ille vero non tantum virtute primus est, sed etiam ordine, (quippe) secundi humani generis seminis in ipsa regeneratione ipse fuit principium et primus. Porro optime habetur hoc loco, in vita P. A.
iusti fuisse diluvium, et iterum quiescendo redisse 124

*) Genes. 8, 13. **) Anceps enim fuit lectio in textu, ad verbum, *In uno et sexcentesimo anno vitae Noe, Primo, in uno mense.* Dictio autem *in uno*, aliena a constructione tam Armena, quam Latina, passim legitur in sequentibus; ubi nos reposuimus *unitas*, sc. numerus primus.

in primam constantiam: quoniam et facto diluvio, ipsi soli vivendum esset cum tota domo, et sublato malo, solus super terra inveniebatur ante regenerationem in postrema sua vita. Verum quum de anteriori, tum de recenti haud frustra testatum est. Namque verae vitae, quae secundum virtutem est, iste solus desiderio arsit, reliquis ad mortem properantibus ob mortiferas malitias. Ex necessitate itaque sexcentesimo et primo anno cessat malum; etenim in sexti numeri ratione corruptio et in unitate salus facta est: quoniam unitas magis generatrix est animae, ac potius ad vivificandum; quare et novilunio fit defectus aquae, ut unitas praeferatur dignitate in mensibus et annis, quum deus salvat ea quae sunt super terra. Si quidem probos ferre mores (vel probum moribus) Hebraei patria lingua *Noe* vocant, Graecis vero *δίκαιος* sit dictus: ceterum non est exemptus a corporeis legibus. Quamvis enim non est sub potestate, sed princeps est, at tamen quia non minus morti addictus (ceu mortuus est), ratio illius sexti numeri copulatur cum unitate: quoniam non in uno (anno) seorsum sumpto cessat diluvium, sed una cum sexto (sexcenteno) familiari secundum corpus et imparitatem: quando quidem alter longus (numerus) est primum sextus (sexcentenus); quare dicitur, in uno et sexcentesimo. Iustus autem in generatione, non in illa quae generalis est, neque quae secundum corruptionem iustus est, sed iuxta quamdam; huius enim generatio comparationem praefert. Verum laudabilis est iste quoque, quem deus selegit praeter P. A.
cunctas generationes dignum vitae ratum, termi- 125
num ipsi ponens, ut futuro utriusque generationis ac saeculi fini et principio: finis (est) corruptibilis, principium sequentis. Imo magis convenit laudare eum, qui toto corpore sursum tendens suspexit ob familiaritatem cum deo.

Quid est: Aperuit Noe tectum arcae? *)

§. 46. Textus nulla eget enarratione; ad sen-ntiam vero, quia symbolice arca est corpus no-rum, tectum corporis putandum est, quod illud erit et diu conservat vires eius: talis est concu-scentia, qua illud servatur ac durat, moderate ni-irum et iuxta legem naturae; sicut dolore dissolvi-r. Quando ergo caelesti desiderio intellectus capi-r, vult sursum salire ideoque dirumpit omnem spe-em concupiscentiae; ut pote sublato e medio illo, iod obvelans umbrae instar obscurabat, nudis in-rporeisque naturis sensum adhibere possit.

uare septimo mense, septima et vigesima (die) siccata est terra? **)

§. 47. Viden' quod paulo ante primum dixe- P. A.
it mensem, nunc septimum profert? idem est 126
aim septimus quod attinet ad tempus, ut dixi, na-ura tamen primus est, ut initium aequinoctii. Ve-um optime et eventus diluvii agitur septimo mense, ptima et vigesima (die), et terminus cessantis di-ivii post annum iterum eodem mense septimo ea-emque die. Nam sub aequinoctio diluvium et red-itegratio vitae; cuius rationem iam pridem indica-imus: huiusmodi autem mensibus diebusque synony-us comperitur mensis septimus et iterum dies oc-irrit vigesimus septimus, quum arca sedit supra ontes. Hic mensis est, qui natura septimus est, impore vero primus, qui nimirum aequinoctii est. aque in aequinoctiis electio datur per septimos men-s et dies vigesimos septimos. Nam diluvium fa-tum est mense septimo, quo aequinoctium occurrit ernale: ita ut tempore septimus sit, sed natura pri-

*) Genes. 8, 13. **) Ibid. v. 14.

inde determinationem sortietur eiusdem
dietas autem vitae reparatae, medii te
tius interea notandum illud dictum, an
diebus computatis adaequasse diluvium
sanatione: coepit enim anno sexcente
mense, die vigesima septima; ita ut s
poris intermedii annum perfectum conf
ducto a vernali aequinoctio et desin
idem tempus vernalis aequinoctii. Atq
postquam corruptionem subiere, ut dixi
fructibus plena, deperditis illis, qui
exempta ab omni malo rursum inventa
na seminibus et arboribus fructiferis iu
nem veris: aequum enim duxit, ut si
quando diluvium passa est, simili mod
cta esset, se se iterum monstraret et r
bitum naturale). Neque mirari debes,
sibi relicta terra, per divinam virtute
duxerit, quum semina, tum arbores, om
subito plenis optimisque herbis, aristis,
fructibus: quoniam in erectione quod

antequam (novum) audisset oraculum? Dixit enim deus ad Noe: Exi tu et uxor tua et filii tui et uxores filiorum tuorum, una cum residuis viventibus. *)

§. 48. Timore praedita est iustitia, sicut ex adverso temeraria sibique arrogans iniustitia. Probatio autem timoris (dei) est, non propriae magis concedere ac consentire rationi, quam deo. Maxime illi, qui vidit immensum pelagus repente factum fuisse universam terram, conveniens erat suspicari, fieri potuisse, ut iterum reverteretur ipsum malum. Ad haec congruentem consequentiam quoque cogitavit, quod nempe, sicut iubente deo ingressus erat in arcam, eiusdem iussu itidem egrederetur: namque nihil perfecte agere se posse quis credat, nisi deus ipse conducat antecedenti eius praecepto.

Cur quum ingressi sunt arcam, ordo talis erat, ipsius et filiorum, postea vero uxorum eius et filiorum illius: in egressu vero res variat; ait enim, egressus est Noe et uxor eius, deinde filii et uxores filiorum eius? **)

§. 49. Ad litteram subindicat per ingressum privationem quoque seminis, per egressum vero generationem continuandam. Si quidem dum ingre- P. A.
diuntur, filii una cum patre describuntur et nurus 129
una cum socru; dum autem egrediuntur, pares uxores, pater cum sua uxore et singuli filii cum suis uxoribus: quoniam vult re potius, quam verbis edocere, quidquid decet amicos suos operari. Porro ore tenus nihil significans dixerat ingressuris, continere intus se se ab coitu mulierum: egressuris vero proles

*) Genes. 8, 16. **) Ibidem v. 18.

creandas esse secundum naturam, per ordinem impositum praedixit. Nec solo verbo usus est, ut proclamaret (de statu arcae): Post talem ac tantam corruptionem omnium terrestrium, nolite gaudere voluptatibus; non enim id convenit. Satis honoris est vobis vitam recepisse, in thalamum vero ascendere (in ipsa arca) cum uxoribus, libidini deditorum est. Quibus sane aequum fuit, ut tamquam consanguinei *) miseratione moverentur deperditi humani generis; maxime quod adhuc incerto rerum laborabant, ne forte ipsis quoque superveniat malum uspiam. P.A.
Ad haec absurdum erat, quum viventes perirent, istos 130
procurasse ut alii non exsistentes nascerentur, hora inopportuna insanientes et ardentes cupidine. Postea vero quam ira cessavit, exemptos a malo iterum per ordinem (egressus de arca) docet iam ad procreationem generationis venire, quum describat non viros cum viris, neque mulieres cum mulieribus, sed feminas cum maritis.

Ad sensum vero illud dicendum, quando animus lavaturus ac expurgaturus sit peccata sua, oportere masculum cum masculo vivere, intellectum (inquam) principem velut patrem adunari privatis cogitationibus sicut filiis, nihil admiscendo de genere femineo, quod secundum sensum est: quoniam tempus est pugnae, in qua ordinem cohortis oportet distinguere ac custodire, ne confusione permixti, victoriae loco reportandae (ab hostibus) vincantur. Quando vero integra fiat purgatio et arefactio ab omni imperitia atque exemtio a cunctis noxiis, tunc decet eum in unum colligere divisos; non ut mascula consilia mollitie effeminentur, sed ut femineum genus, sensus videlicet, masculi vi se induat, mascula consilia consequens et ab illis semen concipiens ad generatio-

*) Sive *consanguineis* sive *consanguineorum*.

m: ita ut deinceps sapienter, honeste, iuste ac forer, et uno verbo per virtutem, omnia sentiat. rum tamen praeterea illud quoque notare aequum it, quod quando confusio pervaserit intellectum ad nilitudinem diluvii atque negotiis huius mundi tamam aggeribus contra erectis altercari inter se coerint, fieri non potest, ut aliquid boni quis queat P. A. t seminare aut concipere et generare: quando 131 ro coerceantur infensiones perturbationum contiaeque incursiones consiliorum enormium, tunc tamam arefacta pars terrae fertilissima producet vires optimaque opera.

Quare aedificavit aram, non iussus? *)

§. 50. Quae debentur deo gratiarum actiones e iussu et mora cunctationis fieri oportet, liberum monstrando a vitiis animum. Nam decet eum, qui nis a deo praeditus fuerit, gratiam ipsi referre ito atque volente animo: qui vero cunctatur exctans ordinem, ingratus est, veluti ex necessitate eficum honorare coactus.

are deo altare, non autem domino, dicitur aedificasse? **)

§. 51. In locis beneficentiae atque regeneratio-, sicut in mundi creatione, beneficam tantum virem usurpat, qua totum quiddam facit; facit au-, nomine regio dissimulato tamquam summam toritatem praeferente. Itaque nunc etiam, quo- P. A. m generationis iteratae principium est, benefi- 132 a mutuatur virtutem, quae nomen gerit dei: nam- regia ac principatum declarante, qua dominus

*) Genes. 8, 20. **) Ibid.

appellatur, usus est, quum illam per aquas punitionem inducebat.

*Quid est: Sumpsit de pecoribus et volatilibus mundis et obtulit holocarpomata? *)*

§. 52. Totum ad sensum dicitur; tum quod a deo sumpserit omnia velut gratias ac munera, tum quod ex genere mundorum; ut illibata de mansuefactis ac munda plane concremasset ceu integros fructus. Bonorum enim hostiae et integrae sunt, integritate plenae et fructus habent rationem: fructus autem finis est, propter quem et planta est. Littera ita se habet. Ad mentem vero pecora munda et volucres mundi sunt sapientis sensus et intellectus cum cogitationibus in mente agitatis; quae omnia par est integre ut fructum integrum factum adferre pro gratiarum actione ad patrem et ipsi offerre tamquam illibatam ac mundam oblationem hostiae.

*Quare immolat beneficae virtuti dei, acceptio vero fit per utramque virtutem domini et dei: ait enim: Odoratus est dominus deus in odore (vel odorem) suavitatis? **)*

§. 53. Quoniam nos quum ex improviso, ubi spes desit, servamur a malis supervenientibus, beneficentiam unice intuentes, benefico potius ob P.A.
laetitiam referimus acceptionem, quam domino. 133
Beneficus autem ipse utraque conspicit virtute honorabiliter acceptans gratos animos, ne claudicare videatur in retributione, sed utrique virtuti entis gratissimum esse declarabit ***).

Quid est: Ait dominus deus, recogitans: Non per-

---

*) Genes. 8, 20. **) Ibid. v. 21. ***) Vel: *per utramque virtutem agere enti valde placet.*

gam iam maledicere terrae propter opera hominum; iacet enim cogitatio mentis humanae diligenter iugiterque in malis a iuventute. Non pergam iam ergo percutere omnem carnem viventem, sicut feci alias? *)

§. 54. Rationes allatae indicare videntur poenitentiam, quae non est affectio familiaris divinae virtuti. Nam hominum ingenia fragilia sunt atque inconstantia, ita ut (vel: *sicut et*) res apud illos incertae omnino sint; deo vero nihil incertum, nihil incomprehensum, validissimi enim consilii est ac constantissimi. Quomodo ergo quum eaedem rationes assint, quod nimirum ab initio conscius erat mentem humanam iacere diligenter in malis a iuventute, praevenerit corrumpere genus humanum per diluvium; posthac autem se dicit non ultra corrumpere velle, quum tamen restent in animo eadem mala? Verum existimandum est, cuncta huiusmodi verborum genera comprehendi lege ad doctrinam utilitatemque disciplinae potius, quam ad naturam veritatis. Si quidem quasi duo sunt capita, quae occurrunt in toto cursu legis: primo, ut dicitur, non sicut homo; et altero, sicut homo, ens ipsum instruere filium creditur. Primum illud ad veritatem pertinet; re enim vera non sicut homo est deus neque etiam sicut sol neque sicut caelum neque ut mundus sensibilis, sed sicut deus, si liceat id quoque proferre; quoniam similitudinem aut comparationem aut aenigma non patitur beatissimus ille ac felicissimus: imo superat vel ipsam beatitudinem ac felicitatem et quidquid his melius potiusque cogitari possit. Alterum vero pertinet ad doctrinam et directionem, exposite dictum **), sicut homo, ut notetur corrigere velle nos P. A. 134

*) Genes. 8, 21. **) Vel: *ad enarrationem.*

terrigenas: ne forte iram poenamque iugiter luam implacabili hostilitate sine pace. Satis est enim semel commoveri, exacerbari, et vindictas accipere de peccantibus; at saepius ob eandem rem (ulcisci) silvestris ac ferini animi est. Quoniam quum retribuam condignum, ut fieri potest, unicuique, propositi faciam decentem memoriam.

Ecce itaque *observasse deum in mente* optime dixit: mens enim et ingenium constantia maiore gaudent: voluntas autem nostra inconstans comperitur P.A.
et vacillans, quam ob rem haud proprie in mente 135
observando cogitamus. Quoniam per cogitationes transitus datur mentis *), extendi tamen per omnia impotens est mens humana, nequiens perfectius ac commodius permeare cuncta.

Verum illud *non ultra pergam maledicere terrae*, optime dictum est: non enim oportet superaddere factis novas maledictiones, eo quod iam plena sint mala. Quia etsi imperfecta sunt, in quantum benignus est et suavis, humanissimusque pater, allevat potius malum, quam adiiciat ad miserias. Sed quasi par est, secundum proverbium tritum: *laterem lavare*, vel *recte aquam haurire*, ac malitiam expellere ab hominis animo cum suis signis signatis. Nam si inest primum, non exsistit obiter, sed intus insculptum et adhaerens ei. Quoniam autem mens potentialis principalisque pars est animae, inducit illud *diligenter*: quod autem cum diligentia et cura perpensum est, cogitatio est exquisita certo certius. Diligentia vero non ad unum tendit malum, sed ut patet, *ad mala eaque omnia*. Neque exsistit perfunctorie, sed *a iuventute*: non solum modo, verum

*) Si aliter Armenia coniungas verba, sententia erit: *meditatio est lustratio cursus mentis*: ac fortasse melius.

iam ab ipsis cunis; quasi vero aliqua tenus unitum mulque nutritum atque adultum una cum peccatis.

At tamen *omnem carnem*, inquit, *viventem non tra percutiam*, monens se universim quidem tom partem hominum non ultra corrupturum esse, ures tamen singulos qui inenarrabiles perpetrant iniitates. Non enim impunitam relinquit malitiam nee libertatem sive impunitatem ei concedit, sed P. A.
dulgens curae generis (humani), ob suum propo- 136
tum, interitum in peccatores necessario constituit.

uid est: Semen et messis, frigus et aestus, aestas et ver, die ac nocte non cessent? *)

§. 55. Ad litteram significat continuationem dutionis annualium temporum, non ultra corrumpenam esse terrenam temperationem animalium et planrum; quando quidem tempestates corruptae corrumunt ista quoque et salvae conservatae salva conserant; secundum enim singulas salva et sana servata sque infirmitate, nasci quodammodo consueverunt orsum mirabiliter et simul crescere. Natura vero umquam harmonia composita est ex contrariis vocius gravi et acuta; sic enim et mundus ex contrais coalescit. Nam quando apprime mortales comixturae frigoris et caloris, humiditatis et siccitatis rdinem naturalem conservant inconfusum, in causunt quo minus corruptio occupet terrena unisersa. P. A.

Ad mentem vero semen principium est et men- 137
s finis; principium autem et finis ambo concurrens salutis sunt causae: unum enim solum imperfectum est; quia principium finem exigit et finis principium versus acclivior est. Frigus autem et aestus, iemem et auctumnum peragunt: nam flammeus est

*) Genes. 8, 22.

auctumnus, ita ut post anniversarium succedens, igneum (aestum) frigefaciat. Symbolice vero circa animum, frigus timorem indicat, terrorem ac tremorem caussans; aestus autem iram, quia iracundia flammae ignisque figuram praefert. Oportet enim ista quoque fieri et permanere semper cum factis corruptisque. Quoniam aestas et ver pro fructibus destinata sunt; ver ad seminum perfectionem, aestas autem fructuum et papillarum arborum. Haec sane super mentem symbolice discernuntur, duplicem proferentes fructum; necessarium vernali tempore et supervacaneum computatum aestate. Cibus igitur necessarius fere est pro corpore quidquid producitur vere ex seminibus, sicut pro anima virtutes. Quotquot autem per excessum veniunt ex arboribus fructus aestate, praeter corpus animo quoque ferunt bona corporalia ut externa; haec enim externa serviunt corpori, corpus autem animo, animus deo. Dies vero et nox mensurae sunt temporum ac numerorum: tempus autem et numerus continuo constant. Dies indicat lucidum consilium et nox tenebrosam insipientiam.

Cur benedicens (deus) Noe et filiis eius dixit: Crescite et multiplicamini et replete terram et dominamini in ea et terror vester ac tremor sit super bestias et volatilia et reptilia et pisces, quos posui sub manu vestra? *) P. A. 138

§. 56. Hoc votum et in principio creationis die sexta elargitus est homini ad imaginem suam facti. Dicit enim (scriptura): *Et fecit deus hominem, ad formam dei fecit eum; masculum et feminam fecit eos. Benedixitque illis deus, dicens:*

*) Genes. 9, 1. 2.

escite et multiplicamini et replete terram et sub-ite eam et dominamini piscibus et volatilibus et ptantibus super terra. Atqui nonne per haec identer indicavit, secundae quasi facturae hominum incipium compertum Noe aequalem in honore ram habere cum illo, qui secundum formam ipsius imum factus est? Principium itaque terrestrium esse riter distribuens concessit illi et isti. Tu autem P. A. ligenter attende, quod hunc, qui sub diluvio 139 stus rex terrestrium exstitit, aequalem in honore monstravit esse non ipsi creato et terreno, sed illi i secundum similitudinem et formam veri entis in-rporei erat, cui ipsi quoque potestatem praebet, gem constituens non ipsum creatum (sive fictum de no), sed illum qui secundum formam ac similitu-nem est, id est incorporeus. Quapropter et crea-eius, qui secundum formam incorporeus est, per em sextum notata est iuxta perfectum numerum x: illius autem creati post mundi perfectionem post-e generationem universorum die septimo; quia post mum fingitur terrena statua virilis. Post itaque es generationis septimo (die) mundi dicit: *Non im pluerat deus super terra et homo non erat, i operaretur terram.* Deinde: *formavit autem us hominem limum de terra et inspiravit in fa-em eius spiraculum vitae et factus est homo in imam viventem.* Quomodo ergo eidem regno di-ius efficiatur secundum imaginem formati hominis ud principium secundae facturae hominum, indica-m est per litteram referentem.

Ad mentem vero explicatio reddenda restat hoc odo. Vult, ut animae sapientium crescant magni-dine et multitudine speciei virtutum repleantque entem velut terram iis speciebus, nullam vacuam que inanem relinquentes partem pro insipientia;

atque dominentur et subiicient terrorem ac tremorem inferant bestiis; id est superari a voluntate malitiae, quoniam indomita ac ferina malitia est: itidem (dominari) volatilium, quae ob levitatem extolluntur animo et inani superbia iam armata, damna ferunt P.A. 140 maxima, vix impedita terrore: necnon reptilium, quae sunt symbola vitiorum exitialium; repunt enim per totam animam concupiscentia, desiderium, tristitia et timor, ferientes ac pungentes, sicut etiam piscibus signantur illi, qui humidam ac mollem vitam avide colunt, minime vero sobriam, sanam, durantem.

Cur omne reptile, quod vivit, vobis erit, inquit, in cibum? *)

§. 57. Duplicis naturae sunt reptilia; unum venenosum, alterum domesticum: venenosi sunt serpentes, qui pedis loco, ventre et pectore utuntur reptantes per terram: domestici vero illi, qui habent crura (vel hamos) supra pedes. Littera talis est. Ad mentem vero, reptilia imitantur foeda vitia; munda autem gaudium: apud enim affectum concupiscentiae erunt gaudium et laetitia; apud desiderium voluntas et consilium; apud tristitiam punctio et compunctio; et apud aviditatem timor. Affectuum perturbationes igitur tales mortem ac necem minantur animis: gaudia vero vivunt utique, quem ad modum et ipse monuit per allegoriam, et vitam afferunt possidentibus.

Quid est: Sicut olera pabuli dedi vobis omnia? **) P.A. 141

§. 58. Nonnulli dicunt per illud, *quasi olera pabuli dedi vobis omnia,* esum carnis permissum fuisse. Ego tamen, etiam si id quoque dimiserit,

*) Genes. 9, 3. **) Ibid. 9, 31.

ante omnia sicut necessarium oleris (sive graminis) usum lege constituere velle puto; alia vero additamenta supervacanea sub specie graminis concludit sine legis latione. Nunc autem usu venit*) non uni soli nationi inter gentes selectas cupidasque sapientiae, apud quas continentia religiosa honoratur, sed universis hominibus: qui fieri nequit ut universim cohibeantur ab esu carnis. Verum tamen fortassis neque de cibo est praesens sermo, sed de potestate habenda: etenim non omne esculentum est, quod gramen est, neque omnium viventium constantium constans est cibus et falli nescius: quoniam videbat et venenosa mortiferaque, quae etiam sunt de numero omnium. Fortasse igitur, inquam, haec vult dicere, subiecta esse omnia animalia bruta hominis potestati, sicut gramina seminamus curamusque per agri culturam.

P. A.
Quid est: Carnem in sanguine animae non co- 142
*medetis?***)

§. 59. Visum est per hoc indicare, animae substantiam sanguinem esse; animae tamen sensibilis et vitalis, non eius quae cum quadam excellentia dicitur, quae est rationalis et intellectualis. Tres enim partes sunt animae (humanae), una nutritoria, altera sensibilis, tertia rationalis. Rationalis ergo divini spiritus substantia est secundum theologum (Moysen): nam (in ipsa mundi creatione) dicit: *insufflavit in faciem eius spiraculum vitae*, sicut constitutivum eius. Sensibilis autem et vitalis (spiritus) sanguis est es- P. A.
sentia; dicit enim alibi: *omni spiritui carnis san-* 143
guis est. Proprie profecto carnis spiritui (vel spiri-

*) Vel: *mandati vis accommodatur.* **) Genes. 9, 4. Ceterum hoc Philonis fragmentum legitur supra pag. 230. ed. nostr.

tum) dixit sanguinem; eo quod in carne sunt sensus et affectiones, non intellectus, non cogitationes. Verum et per spiritum sanguinis notificat, aliud esse spiritum, et sanguinem aliud; ita ut animae essentia veraciter atque indubie spiritus sit: is autem spiritus non per se seorsum sine sanguine locum tenet (in corpore), sed contextus est ac commixtus sanguine. Sicut etiam venae spiramen referentes, ut vasa spirationis, non aera solum ac purum praeferunt, verum etiam sanguinem, quamvis forsan minus. Duo enim vasa sunt, venae et canales spiraminis; vena plus habet sanguinis, quam spirationis; canales autem spiraminis spirationem magis, quam sanguinem: temperatio igitur in utroque vase ut plus et minus distincta est. Littera haec prodit. Ad mentem vero sanguinem animae vocat ferventem istius atque ignitam virtutem fortitudinem: qui autem hac sapientia plenus est, contemnit omnem cibum et omnem voluptatem ventris aut eorum quae sub ventre sunt. Quod si dissolutus quis fuerit et volubilis ut ventus atque rigescens ob segnitiem vitamque humidam, nihil aliud agit, nisi cadens super ventrem tamquam reptile super terram ac terrena avide elinguit, sine gustatione de cibo caelesti vitam concludens, quem sortiuntur animi sapientiae studiosi.

P. A. 144

Quid est: Sanguinem animarum vestrarum exquirum ab omni bestia et de manu hominis fratris (sanguinem sive animam)? *)

§. 60. Duplex agmen fraudantium est, unum bestiarum, alterum hominum: paullo minus tamen laedunt bestiae; quia nullam habent cum eis, quos defraudare cupiunt, familiaritatem; maxime quod non

*) Genes. 9, 5.

sub principatum cadunt, sed principes demoliuntur. Fratres autem vocavit homines occisores, tria haec indicans: primum, quod omnes nos homines cognati sumus fratresque secundum supremae cognationis relationem sibi invicem adhaerentes; unius enim et eiusdem matris naturae rationalis sortem assecuti sumus. Secundum, quod plurima fere atque magna accidunt dissidia insidiaeque inter consanguineos, potius autem fratres sive ob partitionem hereditatis, sive ob dignitatem in familia (praeminentem): quoniam gentilis pugna peior utique aliena est, eo quod cum multa peritia rerum internarum feruntur ad congressum fratres vere ex natura genuini; satis conscii quo impetu utendum sit in praesenti marte. Tertium autem, ut mihi videtur, nomen nunc usurpat fratrum, ad monendam implacabilem ac severam poe- P. A.
nam homicidis servatam, ut sine misericordia id 145
quod fecerunt, patiantur; non enim alienos, sed germanos fratres necaverunt. Optime sane praesidem atque inspectorem a viro occisorum dixit deum; nam etsi homines despiciant ultionem, ne isti negligenter se gerant, quasi vero evaserint periculum impuri homines ferini, tamen sciant, quod in maiori tribunali iustitiae iam pridem prehensi sunt, in divino videlicet iudicio surgente in vindictam malignorum pro defensione eorum, qui iniuriosa atque indigna sustinuerunt. Littera sic se habet. Ad mentem vero meritum puritatis animae, cui convenit evitare incessabilem atque importabilem corruptionem, propitius ille ac beneficus, humanissimus solusque salvator, non despicit, ait, sed omnes qui circumstant inimici eius, expellens disperdit, bestias et homines fratres appellatos. Bestiae namque sunt symbolice furiosi mortem malam minitantes; homines autem et fratres tam singulae cogitationes, tam quae ore et lingua prolata verba, quia cognata sunt et

consequenter ingentia afferunt mala exitiosa, nullum reliquentes nec verbum nec opus quin laedant.

Quid est: Qui effuderit sanguinem hominis, pro sanguine eius effundetur (ipse)? *) P. 1 14

§. 61. Non est excessus in expositione, sed potius indicium maioris declarationis, eo quod dicit: *Ipse fundetur sicut sanguis, qui effundit sanguinem:* nam quod funditur, fluit et dissipatur, ita ut non teneat vim substantiae. Quo adumbrat, quod animae indigna perpetrantium mortale imitantur corpus per corruptionem, qua tenus singulis soleat corruptio supervenire. Corpus enim dissolvitur in ea, ex quibus compactum erat, reversum in propria elementa: anima vero dira, malis laborans, huc illuc fertur illuvie vitae lascivae; una cum illa et ipsa mala connutrita idem pati solita sunt ad modum partium membrorum.

Quare tamquam de alio quodam deo dicit, ad imaginem dei fecisse hominem, non autem ad suam? **)

§. 62. Optime et sine mendacio hoc oraculum P. 1
a deo datum est: mortale enim nihil formari ***) 14
ad similitudinem supremi patris universorum poterat, sed ad normam secundi dei, qui est eiusdem verbum. Si quidem oportet rationalem hominum animam typum verbi divini prae se ferre: quoniam *primo* verbo Deus superior est rationalissima natura; ille vero qui superior verbo est, in meliori ac singulari specie locum tenet; et quomodo poterat creatura similitudinem eius in se praeferre? Verum tamen illud

*) Genes. 9, 6. **) Ibid. ***) Hoc fragmentum [illegible] supra p. 175. laudatum.

quoque monere voluit, quod iure meritoque vindictas deus quaerit, pro defensione constantium proborumque (hominum), eo quod ista gerant in se familiaritatem cum verbo suo, cuius utique humana mens similitudo est et forma.

Quid est: Non ultra erit diluvium, ut corrumpat omnem terram? *)

§. 63. Per ultimum dictum satis declarat, P. A.
fieri quidem diluvia varia, non tamen tale esse, ut 148
possit universam terram in stagnum maris converte-re. Littera haec dicit. Ad mentem vero divina assignatur gratia, qua etsi non omnes animae partes cunctis virtutibus profecerint, quaedam tamen aliquatenus adornantur. Ut si quis nequeat toto corpore vigere, saltem id quod facere poterit, ut vigeat, omni diligentia procurare satagat; non vero, si quis imbecillior est aut impos ut omnem omnino vitam propriam corrigat, desperet de iis, quae potest ac consequi valet. Quoniam prout in unoquoque vis inest, non operans secundum illam, tam ignavus comprobatur, quam ingratus: ignavus per moram et ingratus, quoniam acceptis optimis mediis, adversatur essentiae rerum.

Cur pro signo non ultra faciendi per universam terram diluvii dicit, se ponere arcum suum in nubibus? **)

§. 64. Quidam autumant arcum dicere illud, quod a nonnullis zona Iovis appellatur, ex figura constantem referentes similitudinem ob iridem. Ego tamen non video id integre assertum fuisse. Primum, quia arcus memoratus propriam sibi naturam

*) Genes. 9, 11. **) Ibid. 9, 13.

essentialem habere debuit, eo quod dei (arcus) P. A
nominatur; ait enim: *Arcum meum ponam;* atqui 149
quod et dei est et positum fuisse dicitur, id indicat non esse sine essentia sive substantia. Zona vero Iovis proprie non habet per se naturam separatam, sed est solarium radiorum apparitio in humida nube; cuius omnia phaenomena non exsistentia sunt atque incorporea: fidem praebet illud quoque, quod nunquam zona Iovis nocte cernitur, quum tamen nubes adest. Secundo vero illud dicendum, etiam die, nubibus obscuratis, minime apparere illic zonam Iovis. Ceterum residua adhuc sine mendacio asserenda sunt, quibus legis lator utitur*), dicens: *Arcum meum ponam in nubibus;* ecce enim dum nubes adsunt, nulla cernitur apparitio zonae Iovis: ille vero dixit in congregatione nubium fiat arcus in nubibus; at saepe congregatis nubibus et obscurato ac densato aere, nusquam apparitio occurrit iridis. Ne forte igitur aliud quoddam indicet per arcum theologus noster, in ipsa videlicet tum indulgentia, tum acerbitate erga terrestres nec ultimam dissolutionem futuram esse ad modum (arcus) nimis mollis et inepti, neque violentiam usque ad exitium (vel fractionem) accedentem, sed mediocrem determinationem, mensurata utraque virtute; diluvium enim magnum cum fractione ac diruptione factum est; sicut et ipse fatetur, dicens; *dirupti sunt fontes abyssi***): non tamen vehementia sine mensura. Praeterea est arcus non arma, sed instrumentum armorum, sagittae nimirum *ferientis*: atqui sagitta emissa per arcum longinquam partem attingit, illaesa proxima; quod pro indicio datur, nunquam dehinc universam terram diluvium pati, quemadmodum et nulla sagitta omnia attingit P. A
loca, sed tantum longinqua. Itaque virtus divina 150

*) Vel: *legitime res exponitur.* **) Genes. 7, 11.

invisibilis symbolice est arcus in nube, solutus sane iuxta figuram serenitatis et condensatus secundum nubem; ita ut non permittat nubes omnes omnino in aquam resolvi, ne stagnetur terra (ut) sub diluvio, quod diligenter vetat atque disponit, ac quasi freno coercet condensationem aeris, qui tunc magis solitus est rebellem se prodere ob nimiam saturitatem: secundum enim nubes et ipse se se ostendit repletum, rorantem, saturum.

Quare memoratis filiis iusti, Sem, Cham, Iapheth, medii generationem tantum refert, dicens: Cham erat pater Chanaan. Et postmodum infert: Tres hi (sunt) filii Noe? *)

§. 65. Quatuor praesignans viros, Noe cum filiis, tres ait esse morigeratos **). Quia nepos (Chanaan) similis erat more patri suo genitori, pro uno ambos tenuit in dinumeratione, ita ut quatuor sint numero, virtute tres. Medii vero generationem solius interim refert in scriptura, ob postea dicen- P. A.
dam rem iustam***); quippe quod etsi pater exsti- 151
tit eius (h. e. Cham Chanaan), patrem non corripuit, sed cuicui aequum duxit participem esse filium, de illo non dedit participationem genitori. Secundo fortassis illud etiam praemonet iis, qui acumine oculorum mentis possunt longinquam procul videre, terram scilicet Chananeorum multis post saeculis tollere velle et dare genti electae deique amantissimae. Vult igitur illius principem Chanaan atque incolam demonstrare, tum singulares propriasque usurpasse malitias, tum paternas, ut ex utraque parte ipsius mancipatio ac proscriptio ignobilis convinceretur. Littera

*) Genes. 9, 18. 19. **) Vel: *pro admonendis morigeratis;* vel: *eos, qui morum indicio fuere.* ***) Aut: *a iusto Noe.*

sic se habet. Ad mentem vero, non dixit, Cham filium habuisse Chanaan, sed illi soli adiungit progeniem, dicens; *Cham erat pater Chanaan:* quoniam talis semper indoles talis consilii pater est. Id patefaciunt et nominum declarationes; translatione enim facta in alteram *) linguam, *Cham* est *calor*, vel *calidus: Chanaan* autem *mercatores* (sive emptores), vel *caussae* (sive accipientes). Nunc ergo non manifeste de generatione agit, neque quod homo hominis pater sit, aut filius, sed consilii cum consilio cognationem evidenter probat, ob alienationem a familiaritate virtutis.

P. I. 152

(De agri cultura). Quid est; Coepit Noe homo agricola esse terrae? **)

§. 66. Comparat Noe primo illi creato homini terreno, eo enim modo loquitur et de isto, quum egressus est de arca. Si quidem principium agri culturae fuit tunc et nunc, utrumque post diluvium; nam etiam sub prima mundi creatione quasi diluvio stagnata terra erat. Non enim poterat docere: *Congregentur aquae in congregationem unam et appareat arida,* nisi aquis inundata fuisset in abysso quodam terrae. Nec tamen frustra illud dictum est: *Coepit esse agricola;* nam in secunda generatione hominum ipse fuit tam seminis, quam agri culturae, aliorumque vitae ***) principium. Littera huiusmodi est. Ad mentem vero distinguitur agricolam esse et operatorem terrae; sicut etiam fratricida inducitur *operari terram,* non colere. Symbolice enim terra dicitur corpus nostrum, natura terrenum, quod im-

*) *In Armeniam* ait interpres Armenius, ubi Philo haud dubie scripserat *in Graecam.* **) Genes. 9, 20. ***) Tam hominum, quam rerum vitae humanae inservientium. *Auch.*

probus ac pravus operatur velut mercenarius iners; virtute autem praeditus colit ut peritus plantarum curator et praepositus bonorum agricultor. Quia operarius corporis mens (ut) carnalis carnales voluptates procurat; agricola vero id studet, ut fructus utiles P. A.
assequatur, producendos videlicet per studium conti- 153
nentiae, modestiae sanaeque mentis: supervacaneos autem circumcirca mores tamquam extonsos arborum ramos exiles succidat.

Cur iustus primum vineam plantat? *)

§. 67. Par erit in anxietatem venire dubii, undenam plantam invenerit post diluvium, cunctis super terra decorruptis. Verum igitur visum est, quod paulo ante fuit dictum, vernali nimirum tempore arefactam esse terram: vere itaque germina producente, potuerunt inveniri radices ac stipites vitis vivaces atque sic colligi ab iusto. Cur vero imprimis vineam plantaverit, non ita triticum atque hordeum, advertendum nobis est. Si quidem fructuum aliqua necessaria sunt, sine quibus non vivitur, alia vero supervacaneae voluptatis materiae sunt. Ea ergo ad vitam necessaria utili consilio usus, consecravit reposuitque deo, ita ut non haberent cooperationem in progenerationem, supervacanea autem hominibus: nam supervacaneus est vini usus, non necessarius. Quemadmodum igitur fontes aquae bibendae sine cooperatione hominum scaturire iussit, et concessit per se deus, simili modo etiam triticum, et hordeum; P. A
ut pote utramque cibi speciem esui ac potui ser- 154
vientem ipse solus per se donasset; voluptati autem servientes non detraxit, neque invidit, quin homines assequerentur per industriam propriam.

*) Genes. 9, 20.

Quid est: Bibit de vino et inebriatus est? *)

§. 68. Primum non vinum bibit iustus, sed vini portionem, non totum; ubi incontinens et crapulosus non discedit a crapulis, nisi prius totum merum intus deposuerit: religioso vero sobrio temperata sunt omnia ad victum necessaria. Illud autem, *inebriatus est*, accipe pro *vino usus est*. Duplices enim modi sunt inebriandi: unum temulentiae abutentis vino, quod delictum est proprium improbo ac pravo; alterum usus vini cadentis in sapientes quoque. Secunda igitur significatione dicitur constans ille et sapiens inebriatus, non abusus, sed usus vino.

Quid est: Nudatus est in domo sua? **)

§. 69. Laus sapientis tam ad litteram, quam ad mentem ea est, quod nudatio eius non foris, sed domi fuit, operta tegumentis tecti. Nam corporis P. A.
nuditas tegitur per domum ex lapidibus lignisque 155
constructum, animae vero tegmen atque amictus est disciplina sapientiae. Duplex igitur nudatio est: una ex accidente, quae fit per delictum involuntarium; quia ut ita dicam, probitate***) usus ut veste indutus, labat non sponte, sicut inebriati, aut dementia laborantes; nam in his delicta non sunt procurata praevise; opus est tamen officiosum se vestire, velut amictu, disciplina et studio probitatis. Altera est nudatio animae per summam virtutem, totum carnale pondus oneris a se expellens, sicut fugiens sepulcrum, in quo multum temporis ut in sepulcro tumulatus fuerat; sicut etiam evitans voluptates, aliorum etiam affectuum miserias quam plurimas, at-

*) Genes. 9, 21. **) Ibid. ***) Ad verbum *rectitudine*, ut Graece ὀρθώσει. *Auch.*

que anxietates malorum singulosque ipsorum effectus pessimos. Qui ergo praeclare valuit tot et tanta discrimina vulneraque transmeare et spoliare se a cunctis, felicitatis sortem assecutus est sine labe et P. A.
dedecore; hoc enim decus atque ornamentum pul- 156
critudinis dixerim eis, qui digni sunt effecti, ut incorporeo modo vitam ducerent.

Cur haud simpliciter dixit: Vidit Cham nudationem, sed vidit Cham pater Chanaan nudationem patris sui? *)

§. 70. Tam in patre filium, quam in filio patrem reprehendit, ut communiter patrantes opus insipientiae, iniquitatis et impietatis ceterorumque malorum. Littera talis est. Ad mentem vero, sicut iam actum est de his rebus.

Quid est: Narravit duobus fratribus suis foris? **)

§. 71. Gravitatem accusationis magis cumulat. Primum, quod non uni soli fratri denuntiavit involuntarium patris delictum, sed ambobus; quod si plures etiam fuissent, apud omnes relaturus erat, quod fecit apud quos potuit tantum; idque cum irrisione in ipsis verbis, quod non risum atque irrisionem merebatur, sed pudorem ac timorem cum reverentia. Secundo eo quod dixit, non intus, sed *foras nuntiavit*, evidenter demonstrat eum non solis fratribus patrem suum tradidisse, verum etiam illis, qui P. A.
circumstabant eos, viri et mulieres. Littera haec 157
indicat. Ad mentem vero, mos pravus ac malignus irrisor est et contemptor; malum est autem***) aliorum miserias vel apud se solum iudicare, ut iudex

*) Genes. 9, 22. **) Ibidem. ***) Vel: *et male accusat. Auch.*

corrigens *); nunc vero peius accidit, laeto animo irridere involuntarium casum studiosi sapientiae, atque decantare ac divulgare miseriam admodum infensi accusatoris: cui sane rei venia potius danda erat, quam accusatio vel vituperatio superaddenda. Porro quia tria haec sunt, ut supra dixi, quasi fratres inter se, bonum, malum et indifferens, unius cogitationis proles, iuxta haec singula, praesides inventi sunt, quidam virtutes laude celebrantes, aliqui malignitates, nonnulli autem divitias, honores, ceteraque circa et extra corpus bona. Praesides malitiam aemulantes gaudent de sapientis lapsu, irrident et detrahunt, quasi vero ille per partes, quas praefert ac prosequitur sicut meliores pro animo, vel corpore aut externis suis, nihil profecerit nec internis virtutibus, quo minus et bonis circa corpus et extra: nisi propositi compos utique fuerit is solus, qui iniquitati studuit, quum ea sola soleat utilitatem ferre vitae humanae. Haec et similia praedicantes, qui improbitatis praesides sunt, irrident studiosos virtutis earumque rerum, quibus virtus efficitur ac coalescit; sicut quidam existimant res illas, quae circa corpus et extra habent rationem instrumenti servientis. **) P. A. 158

*Quid est: Sumentes Sem et Iapheth vestimentum, imposuerunt super duos humeros suos et perrexerunt retrorsum et cooperuerunt nuditatem patris sui et non viderunt (eam)? ***)*

§. 72. Littera evidens est. Ad mentem vero dicendum est, levem hominem, et nimis festinantem tantum id quod coram est atque in conspectu oculo-

---

*) Vel: *sicut correctio. Auch.* **) Ulteriora huius capitis verba satis obscura, utcumque potui, exposui; substantia rerum certa est, sed aliqua accidentia fortassis alio quoque modo accipienda sunt. *Auch.* ***) Genes. 9, 23.

rum videre; sapientem vero ea quoque quae a tergo sunt, futura scilicet. Quoniam sicut posteriora postponuntur anterioribus, sic praesentibus futura; quorum visio propria est constanti viro sapientique, qui profecto est alter Lynceus iuxta fabulas undique oculis praeditus. Omnis ergo sapiens, qui non ita homo est, quantum intellectus, retrorsum incedit, id est posteriora cernit velut in corradiante luce; et omnia undique certo prospiciens et circa se conspiciens, armatus comperitur ac conclusus munitus- P. A.
que, ne ulla animae pars nuda aut indecora repe- 159
riatur ob eventus malos accidentes.

*Quid est: Sobrius factus est Noe a vino? *)*

§. 73. Littera nimis nota; quae ergo ad mentem respiciunt, reddenda sunt. Quum corroboretur intellectus, tum anteriora, tum posteriora, praesentia inquam et futura videre certo potest sobrietate sua. Qui vero nec praesens, neque futurum certo cernere potest, caecitate laborat. Qui autem praesentia vidit, at futura non praevidens minime cavet, vinolentia atque ebrietate detentus est. Qui demum sufficiens comperitur ad circumspiciendum, cernendum ac comprehendendum alias naturas rerum praesentium et futurarum, vigilantia sobrietatis est in illo.

*Quare quum Cham in medietate prolium sive medium inter fratres dinumerarit, nihilo minus iuniorem illum denominat, dicens: quae fecit ei filius eius minor? **)*

§. 74. Manifesta allegoria est, quod minorem non eum qui aetate et tempore sit, accipit, sed iuniorem animo; quoniam malitia nequit percipere P. A.
doctrinam seniori propriam: seniores autem sunt 160

---

*) Genes. 9, 24. **) Ibidem.

cogitationes voluntatis veraciter canescentis, non corpore itidem sed mente.

Quare orans pro Sem sic dixit: Benedictus est dominus deus, deus Sem; et erit Chanaan famulus eius? *)

§. 75. Dominus et deus simul appositus propter principales virtutes est, beneficam et regiam, per quas mundus factus est. Rex enim fecit secundum beneficentiam; verum post perfectionem, sub regia (virtute) ordinatus est (mundus). Sapientem igitur tum communi honore dignum effecit, quem sortitus est universus mundus, iunctis itidem partibus mundi quoque cum virtutibus domini et dei; tum privata praerogativa, munifice praestans gratiam et donum (virtutis) beneficae. Quare bis nominatur benefica virtus dei: semel, ut dictum est, secundum appositionem iuxta regiam: et iterum sine copulatione visa, ut nempe tam communi quam peculiari dignus efficiatur dono sapiens, amabilis factus et mundo et deo: mundo propter gratiam communem, deo vero ob peculiarem.

Cur pro Iapheth orans dicit: Dilatet deus Iapheth et habitare iubeat in domo Sem; sitque Chanaan famulus eorum? **)

§. 76. Sine littera, quia patet illa, sensum P. A.
ad mentem accedens videndum est: in quo secun- 161
da tertiaque bona extensionem habent latam et largam; ut sanitas et sensuum validitas, pulcritudo, robur et opulentia, nobilitas, amici, principatus, et cetera plurima. Quapropter dixit, *dilatet* (etc.) Quia seorsum per se tot et tantarum rerum copiosa pos-

*) Genes. 9, 26. **) Ibid. v. 27.

sessio multis detrimentum tulit, qui vix habitarunt apud iustitiam, sapientiam aliasque virtutes; quarum plena possessio, ea quae circa corpus et extra sunt, optime dispensat: alienatio vero sive absentia sine dispensatione usuque relinquit. Desolatus autem a bonis curatoribus pro utilitate, quam exhibere poterat, damnum fert. Ideo orat pro habente ea quae circa corpus et extra sunt, *ut habitet in domo sapientis;* ut ad normam omnium bonorum attendens, videat regatque cursum proprium.

Quare Cham deliquente eius filium Chanaan servum declarat Sem et Iapheth? *)

§. 77. Primum, quia eandem malitiam usurparunt pater et filius, mixti et indiscreti unoque animo utentes ambo. Secundo vero, quia filii maledictione et pater vehementer contristaturus erat, satis conscius quod ille non adeo propter se, quantum propter patrem castigatur; sic poenam luit dux et magister malorum consiliorum, verborum et operum. Littera his continetur. Ad mentem vero reapse duo sunt non homines potius quam mores: id prodit et appellatio nominum, manifeste denotans et rerum naturam; explicatur enim *Cham*, *calor*, sive *calidus*, *Chanaan* autem *mercatores*, vel *causae*.

P. A. 162

Cur post diluvium Noe vixit annos trecentos et quinquaginta? **)

§. 78. Bis septenis annis declaratur iam ex principio condita atque renovata (sub Noe) forma mundi; sapiens autem vivit (bis septem) vigesimis quintis: quatuordecies vero vigesimum quintum est septies quinquagesimus annus, sive quinquaginta septies.

---

*) Genes. 9, 27. **) Ibid. v. 28.

Anni demum septimi ratio et quinquagesimi, ordinem privatum habet in Levitico expositum decretumque. *)

P. A. 163

Cur inter tres Noe filios Cham semper medium tenere videtur, extremitates vero variant; quando enim nati sunt, Sem primo loco ita collocatur, Sem, Cham, Iapheth: quando autem gignunt, praeponitur Iapheth et ab ipso Iapheth initium ducitur dinumerationis gentis? **)

§. 79. Qui in litteralem divinarum literarum naturam inquirunt, sic ratum habent de ordine, eum qui imprimis nominatus est Sem, iuniorem putantes et ultimum maiorem, Iapheth, scilicet. Utcumque ipsis placet, sentiant isti opinionis suae ratione ducti: nobis tamen qui ipsam in his sententiam quaerimus, dicendus est (theologus) inter haec tria, bona, mala et indifferentia, quae secundaria appellantur bona, malum semper in medio numerare, ut interclusum utraque parte debelletur ab uno ex una parte et ab altero ex altera; ita ut comprehensum coarctetur subigaturque. Bonum autem et indifferens sive secundarium bonum, commutant ordinem inter se: nam quando malum adsit tantum, non vero perfective, bonum primo gaudet loco, dispensatoris ac principis habens ordinem. Quando vero voluntatis quoque coniurationis effectus sit atque iniustitia non in solo intellectu permanserit, verum etiam in finem perducatur iniustis operibus, (tunc) mutatur ex

*) Sententia haec est: *Bis septem, id est* 14, *ductum in* 25, *dat factum* 350 (*iuxta annos iusti post diluvium*). *Itidem* 7. *ductum in* 50, *dat idem factum* 350. *Mysterium vero numerorum* 7, *et* 50. *comprehenditur in Leviticis constitutionibus Sabbati vel Hebdomadis et Iubilaei. Auch.* **) Genes. 10, 14.

suo ordine in alterum locum primum illud bonum, una cum bonis moribus ex eo pendentibus, recusans doctrinam ac dispensationem velut impos propositi consequendi; quemadmodum medicus (facit), quum insanabilem viderit morbum. Verum tamen illam, quae circa corpus et extra est, virtutem, admini- P. A.
strat maius natu bonum: extremitates ergo cautius 164
observando atque bestiam intercludendo cassibus satis demonstratur, illam non ultra audere mordere aut lacdere. Dum vero sentiat non ita actum fuisse *), in securiorem constantioremque transfertur situm; superiore nimirum loco fortiori concesso, inferiorem tenet locum servatu facilem: faciliter enim observare semper accidit ei fortiori custodis vi, quoniam nihil virtute fortius exsistit.

Cur ex Iapheth Cetii, Rhodii et insulae gentium? **)

§. 80. Quoniam latitudinis nomen gerit (Iapheth), auctu et profectu dilatatus, non ultra ipsum illa pars rerum a natura concessarum in usum hominum sustinet, ea est terra: itaque transmeat alteram partem, mare videlicet eiusque insulas. Littera haec. Ad mentem vero ex natura externa bona, ut divitiae, honores, principatus effunduntur atque extenduntur ubique tam ad eos ***), quorum in manus venit, tam longinquum ad alios, qui non habent illa in manibus; ita ut plus vel non minus circumdent concludantque iuxta aviditatem amatorum opulentiae P. A.
et gloriae, quum studiosi sint principatus, quibus 165
nihil satis est ob insatiabilem cupiditatem.

---

*) Vel: *damnum non fecisse. Auch.* **) Genes. 10, 4. ***) Vel: *tam illa* etc., post tamen tota constructio mutatur. *Auch.*

Quare Cham maior filius (sit) Chus? *)

§. 81. Naturae convenientissimum protulit verbum theologus, mali natum maiorem dicens Chus, dissolutam ac dispersam terrae naturam, nam terra densa, fertilis, aquosa, herbis, cristis, arboribusque referta distributa est in fructuum germinationes: dissoluta vero et in pulverem redacta arida est et infructuosa sterilisque: adhaec in altum fertur a vento elevata, pulvere conficiens aera vitalem. Huiusmodi sunt mali germina prima, expertia generationis bonorum studiorum et causae sterilitatis animae partiumque eius omnium.

Quare Chus genuit Nemrod, qui coepit esse gigas venator contra dominum: quare dixerint: Sicut Nemrod gigas venator contra deum? **)

§. 82. Revera habens dissolutam naturam, ligamen spirituale minime constringit nec animae nec naturae neque morum constantiae pater, gigantis more terrena praeponens caelestibus, veram facere videtur illam de Gigantibus et Titanis fabulam. Nam profecto qui aemulator est terrestrium et corruptibilium, semper pugnam committit cum caelestibus mirisque naturis, aggerem construens terram contra caelum: atqui quae deorsum sunt, adversantur iis quae sursum. Quamobrem non frustra se habet illud, *Erat gigas contra deum*, declarans adversitatem in divinitatem. Impius enim nihil aliud est, nisi inimicus certans circa deum. Unde in proverbium cedit, quod omnis qui graviter peccat, debet ad istum referri sicut ad auctorem ac principem, *dictus, quasi alter Nemrod.* Nomen ipsum igitur est manifestatio rerum; nam explicatur Aethiops, et ars

P. A. 166

*) Genes. 10, 6. **) Ibidem v. 8. 9.

eius venatoria; quorum utrumque detestandum: Aethiops, quia mera malitia non habet participationem lucis, sed noctem tenebrasque imitatur: venatoria vero ars quam maxime alienatur a rationali natura: qui enim cum feris degit, optat vitam ducere bestialem, ut coaequari brutis cum vitiis malitiae.

(*Finitus est*)

Philonis, de iis quae sunt in Genesi, Quaestionum et Solutionum Sermo Secundus.

Nachstehende Werke meines Verlags, habe ich auf unbestimmte Zeit, im Preise herabgesetzt:

Bach, C. P. E., Versuch über die wahre Art, das Clavier zu spielen, mit Exempeln und 18 Probestücken in 6 Sonaten erläutert. 1r Theil. 3e, mit Zusätzen und 6 neuen Clavierstücken verm. Aufl. sonst 3 thlr. 8 ggr. jetzt 1 thlr. 22 ggr.

— — Versuch ꝛc. 2r Theil, in welchem die Lehre von dem Akkompagnement und der freyen Phantasie abgehandelt wird. 2e, verbess. u. mit Zusätzen verm. Aufl., sonst 2 thlr. 16 gr. jetzt 1 thlr. 14 ggr.

Bremer, J. G., Lateinisches Wörterbuch für Anfänger. gr. 8. (50⅝ Bogen) sonst 1 thlr. jetzt 12 ggr.

Dictionnaire portatif des langues françoise, angloise et allemande. 3 Vol. 8. sonst 3 thlr. jetzt 2 thlr. 4 ggr.

Geschichte von Spanien, von der Niederlassung der Phönizischen Pflanzstadt zu Kadix bis auf den Tod Ferdinand des Weisen. Aus dem Englischen. 3 Thle. gr. 8. sonst 3 thlr. 8 ggr. jetzt 2 thlr.

Goldsmith, O., Geschichte der Griechen von den frühesten Zeiten bis auf den Tod Alexanders des Großen. Nebst einem kurzen Abriß d. Geschichte Griechenlands von dieser Periode an, bis auf die Eroberung Constantinopels durch die Osmanen. Aus d. Engl. übers. berichtigt und mit vielen Anmerk. und Zusätzen vers. von C. D. Beck, mit einer Charte von Griechenland. 2 Thle. 2e, umgearbeitete Ausg. gr. 8. sonst 3 thlr. jetzt 2 thlr.

Hirsching, F. C. G., historisch-literar. Handbuch, berühmter und denkwürdiger Personen, welche in dem achtzehnten Jahrhundert gelebt haben: oder historisch bio- u. bibliograph. Nachrichten von berühmten u. denkwürd. Monarchen, Fürsten, Feldherrn, Staatsmännern, Päpsten, Cardinälen, Erz- u. Bischöffen, Geschäftsmännern und Gelehrten, Künstlern, Kaufleuten, Mechanikern u. andern interessanten Personen beiderlei Geschlechts. Fortgesetzt u. herausgeg. von J. H. M. Ernesti. 17 Bände. gr. 8. (783⅞ Bogen) sonst 40 thlr. 8 ggr., jetzt 18 thlr.

Lexicon catholicon Latinae linguae, conjuncta quorundam doctorum hominum opera adornatum, und allgem. deutsch-latein. Wörterbuch, von einigen gelehrten Freunden bearbeitet u. herausgeg. 3 Theile, (235 Bogen in Lexicon-Format) sonst 5 thlr. 12 ggr. jetzt 2 thlr. 18 ggr.

Schmidt, C. A., Diccionario Espannol y Aleman, od. Handwörterb. der span. Sprache für die Deutschen, mit einer Vorrede von Bertuch. Spanisch-Deutsch u. Deutsch-Spanisch. 2 Thle. gr. 8. Sonst 7 thlr. jetzt 3 thlr. 20 ggr.

